Μυστήριο 7

Ελεύθερο Πανεπιστήμιο Ελευσίνας - in Situ

Ερευνητικές εργασίες σπουδαστών / σπουδαστριών

E book

https://free.uni.insitu.2023eleusis.eu

-

Ελεύθερο Πανεπιστήμιο Ελευσίνας IN SITU Περίπατος στην παλιά σιδηροδρομική γραμμή 22/05/2023 ©Ελένη Γραγουλάδου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο ηλεκτρονικός αυτός τόμος συγκεντρώνει τις προσωπικές εργασίες-μελέτες των σπουδαστών/στριών του Ελεύθερου Πανεπιστημίου Ελευσίνας In-Situ (ΕΠΕ - In Situ), οι οποίες αποτελούν τον τρίτο πυλώνα σπουδών, μαζί με τις ομιλίες στην αίθουσα και την in situ εκπαίδευση στην πόλη, υπό την καθοδήγηση εκλεκτών Καθηγητών/τριών.

«Η Ελευσίνα μοιάζει σαν μια μικρογραφία της Ελλάδας, όπου ένα παρελθόν πολιτισμού και ευημερίας έχει “καεί”, όμως ευτυχώς τα σημάδια δεν έχουν επουλωθεί, στέκουν εκεί, μύτες από σίδερα, γερμένα πλοία, πύργοι από λάστιχα, θεόρατα βιομηχανικά κτίρια, μάντρες, παλιά σινεμά για να μας θυμίζουν ότι το παρελθόν δεν σβήνει, ευτυχώς δεν σβήνει, επειδή ακόμα και το παρελθόν που πονάει, είναι η μνήμη, η οποία είναι αυτό που είμαστε, αυτό που έχουμε ανάγκη για να δημιουργούμε και για να υπάρχουμε»*.

Τα σημάδια αυτά ακολούθησαν οι σπουδαστές και οι σπουδάστριες για να εκπονήσουν τις εργασίες τους, σημάδια που αποτελούν το σώμα της πόλης και του Θριάσιου πεδίου, σημάδια ένδοξου ή καταστροφικού παρελθόντος αλλά και σημάδια του παρόντος, άλλα λαμπερά και αισιόδοξα, άλλα σκοτεινά και δυσοίωνα.

Οι εργασίες δομήθηκαν γύρω από τις θεματικές των μαθημάτων, τον Πολιτισμό, το Περιβάλλον, τη Δημόσια Υγεία. Προέκυψαν είτε από βιβλιογραφική έρευνα σε βιβλιοθήκες και στο διαδίκτυο, είτε από περιπλάνηση στην πόλη, όπου οι σπουδαστές/στριες μας «μελέτησαν», περιπλανώμενοι/νες in situ. «Στην πόλη μας την Ελευσίνα, ο flâneur μπορεί να πληγωθεί από το σκληρό περιβάλλον. Μπορεί όμως να το ερωτευθεί, να αφουγκραστεί το μυστήριο, την ιστορία και την πορεία του στο σήμερα. Δυνατές εικόνες της πόλης μας που σε μαγνητίζουν. Ο μαγικός αρχαιολογικός χώρος που προκαλεί δέος κι ένα ταξίδι μυστικό. Τα πέντε ανενεργά εργοστάσια (Ελαιουργείο, Κρόνος, Ίρις, Βότρυς, Ελαιουργική), που λειτουργούν ως σηματωροί της πόλης με την βιομηχανική ακμή και παρακμή της, αλλά και το Τιτάν και τα Ναυπηγεία της που ξαναζωντανεύουν, τα παλιά αρχοντικά της, οι ανθισμένες αυλές και τα σύγχρονα σπίτια, οι πλατείες και η αγορά της, η παραλία με το λιμάνι και τα καράβια με τους γερανούς να «χορεύουν» στη θάλασσα».

Οι τίτλοι των εργασιών μετατράπηκαν σε πεδία μελέτης και στοχασμού. Εκφράστηκαν ιδέες και σκέψεις, ανασύρθηκαν θαυμαστά κείμενα, συλλέχθηκαν εικόνες, τραβήχτηκαν φωτογραφίες. Στο σύνολό τους οι μελέτες αυτές αποτελούν μια εμβάθυνση στην πόλη αλλά και στον ίδιο τον εαυτό του μελετητή/τριας που ψαχουλεύει τον τόπο του/της, οργανώνοντας τις εμπειρίες και τις σκέψεις του/της. «Βιώματα, ως παράμετροι της κατασκευής μιας προσωπικής ταυτότητας», ή της δημιουργίας μιας «υπερτοπικής μνήμης, ενός προσωπικού αρχείου πολύτιμου, ακριβού».

Ερωτήματα από το παρελθόν της πόλης: «Είναι λοιπόν η Περσεφόνη η ψυχή, ανάμεσα στο σώμα και στο πνεύμα;» και πόσα άλλα συμβολίζει η κόρη, μαζί με την μάνα-Δήμητρα, «τη φύση, τη γονιμότητα, και την απαρχή του οικοφεμινισμού»; Ορφικοί ύμνοι, Ομηρικοί ύμνοι, τις υμνούν. Πόσες ιερές βελανιδιές, το εμβληματικό δέντρο της Ελευσίνας, αλλά και ο σίτος, ο ιερός καρπός του Θριασίου, επιβιώνουν στον αρχαιολογικό χώρο, αλλά και ποιά άλλα είδη φυτών; Ποιοι μύθοι και ποια φυτά διασώθηκαν σε απεικονίσεις στα θαυμαστά

εκθέματα του μουσείου; Κοιτάξτε τα, πιείτε νοερά τον κυκεώνα, και τα Ελευσίνια μυστήρια θα αναδυθούν.

Ερωτήματα για το παρόν της πόλης: Για τα υπέροχα, συχνά εγκαταλελειμμένα, αστικά σπίτια, μια συμπυκνωμένη ιστορία απλωμένη στο κέντρο της πόλης, πανδαισία αισθητικής. Πως μπορούμε να επανασχεδιάσουμε τις γειτονιές για να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής και η δημόσια υγεία; Έχουν σχεδιαστεί τα σχολεία για άτομα με κινητικά προβλήματα; Ποια είναι η ποιότητα του αέρα, οι δρόμοι του νερού; Τι έμεινε από την βιομηχανική κληρονομιά της πόλης, και μήπως επανέρχονται τα ψάρια στον Ελευσινιακό κόλπο με τη μείωση της βιομηχανικής δραστηριότητας; Πόσο μας βοήθησε στην πανδημία η περιπλάνηση για να σώσουμε την ψυχική μας υγεία, το ίδιο και η τέχνη, θεραπευτική με το μεγαλείο της και την ακτινοβολία της; Τι αποτύπωμα θα αφήσει η Πολιτιστική Πρωτεύουσα;

Σας παραδίδεται ένας τόμος που δομήθηκε με το πάθος και τον ενθουσιασμό του άμεσα ενδιαφερόμενου/ης και με την ελευθερία από μορφολογικά στερεότυπα του μη θεσμικού μελετητή/τριας. Σε μερικές μελέτες διακρίνεται η πρωτοτυπία, η φαντασία και η λοξή ματιά του νεόκοπου ερευνητή/τριας, σε άλλες η εμπεριστατωμένη προσέγγιση του έμπειρου μελετητή/τριας με ακαδημαϊκό υπόβαθρο. Σαγηνευτικό το αποτέλεσμα σε όλες τις περιπτώσεις. Καλή ανάγνωση.

Για την Ακαδημαϊκή Επιτροπή του ΕΠΕ – In Situ

Αθηνά Μαυρίδου

24 Ιανουαρίου 2024

* στα εισαγωγικά παρατίθενται αποσπάσματα εργασιών των σπουδαστών/-στριών

22/12/2023

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΟ 7: ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ-IN SITU

e-book

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εργασίες των εκπαιδευομένων με επιβλέπουσα Καθηγήτρια την κα. Μαυρίδου Αθηνά

I. Ζιγιάι Ρεζάρτα: «Επανασχεδιασμός της γειτονιάς με όρους κυκλικής γειτονιάς»

II. Γρηγοριάδου Ελένη: «"Ματιές στη πόλη" – με το φακό της Ελένης Γρηγοριάδου»

III. Κορόγιαννης Παναγιώτης: «Το νερό στο Θριάσιο πεδίο-πηγές, ρέματα, ποτάμια-μια ιστορική αναδρομή»

IV. Μακρυγιάννη Μαρουσώ – Μακρυγιάννη Ευγενία: «Το ψάρεμα στην Ελευσίνα το παρελθόν το παρόν και το μέλλον»

V. Ντάφλου Αριστέα: «Ψυχική υγεία την εποχή της COVID-19»

VI. Παυλόπουλος Γεώργιος: «Η Ελευσίνα μέσα από τα ιστορικά της κτίρια»

VII. Γαβριηλάκη Αθηνά: «Προβλήματα προσβασιμότητας στα σχολεία της Ελευσίνας»

VIII. Ντούρος Θεόδωρος: «Βιομηχανική υποδομή Θριασίου πεδίου και προβλήματα περιβάλλοντος και Δημόσιας Υγείας»

IX. Καπετάνος Δημήτριος: «Μελέτη των αρχείων του ΥΠΕΝ για την ποιότητα του αέρα στο περιβάλλον της Ελευσίνας»

X. Παυλάκης Χριστόφορος: «Σκέψεις για δημιουργία προσωπικού αρχείου και πως αυτό μπορεί να αποτελέσει μέρος υπερ-τοπικής μνήμης»

Εργασίες των εκπαιδευομένων με επιβλέποντα Καθηγητή τον κ. Βανταράκη Απόστολο

XI. Τσιπούρας Κυριάκος: «Εκτίμηση επικινδυνότητας από τη ρύπανση του αέρα και ποιότητα ζωής στην Ελευσίνα»

Εργασίες των εκπαιδευομένων με επιβλέπουσα Καθηγήτρια την κα. Ριζοπούλου Σοφία

XII. Μανιουδάκη Άννα – Οζαλεξανδρίδου Σοφία: «Ύμνοι για τη Δήμητρα: συγκριτική αναφορά στον Ομηρικό, στον Ορφικό και στον Ύμνο του Καλλίμαχου»

XIII. Βασιλείου Δήμητρα: «Η σύστασις του Κυκεώνα»

XIV. Στασινοπούλου Γεωργία – Στάνεβα Μιχαέλα: «Κυκεώνας: Μελέτη για την επίδραση»

XV. Στεφανίδη Ασπασία: «Δήμητρα και Περσεφόνη: φύλο, γονιμότητα και αναγέννηση»

XVI. Γιοβάνου Ειρήνη – Διαμαντή Βιολέτα: «Η χλωρίδα του Αρχαιολογικού Χώρου της Ελευσίνας»

XVII. Ζαφείρη Δαμασκηνή: «Θεματική αποτύπωση της φύσης σε εκθέματα του Αρχαιολογικού Μουσείου της Ελευσίνας»

XVIII. Σταυροπούλου Άννα: «Ο Ιερός Καρπός του Θριάσιου Πεδίου»

XIX. Λιάπη Γεωργία: «ΔΑΜΑΤΕΡ: Τα φυτά σύμβολα και οι μύθοι»

XX. Μυλιώνη Μαρία: «Δήμητρα και Περσεφώνη: φύλο, γονιμότητα, αναγέννηση»

XXI. Μπάρδης Ιωάννης-Αντώνιος: «Εντοπισμός και καταμέτρησις ατόμων δρυός εντός των ορίων Δήμου Ελευσίνος–Μαγούλας»

XXII. Κουτσουρέλης Μενέλαος: «Η καταμέτρηση των ατόμων βελανιδιάς στην περιοχή της Δημοτικής Ενότητας Ελευσίνας–Μαγούλας»

XXIII. Γεωργίου Βενετία: «Συνέλεξα πληροφορίες από την νεώτερη ιστορία με το δικό μου κριτήριο»

Εργασίες των εκπαιδευομένων με επιβλέποντα υπεύθυνο τον κ. Σινιόσογλου Νικήτα

XXIV. Μαυρ ομ ατοπούλου Ντόρα – Μαυρ ομ ατοπούλου Βίκυ: «Flâneur – Urban Hiking . Μας κάνει καλό η αστική περιπλάνηση;»

XXV. Μοναχόλιας Ανδρέας: «Θεωρία και Πρακτική της Αστικής Περιπλάνησης – Να γιατί γυρνώ μεσ’ την Αθήνα»

Εργασία με επιβλέπουσα υπεύθυνη την κα. Μάτσα Κατερίνα

XXVI. Τσαντήλα Βασιλική: «Θεωρία μέσω της τέχνης (Art Therapy)»

Εργασία με επιβλέποντα υπεύθυνο τον κ. Παναγιωτούλια Ιωάννη

XXVII. Τζανή Σοφία – Τζανή Φωτεινή: «Το λεύκωμα μιας εύφορης γης. Φωτογραφίες, περιπλανήσεις, διηγήσεις του τότε και του τώρα»

Εργασίες με επιβλέποντα υπεύθυνο τον κ. Μαρμαρινό Μιχαήλ

XXVIII. Αρβανιτάκη Αγάθη: «Πνευματική & Πολιτιστική Πορεία της Ελευσίνας: η επόμενη ημέρα μετά τη λήξη της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας»

ΕΛΕΥΘΕΡΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
IN SITU
ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ

Ι. Επανασχεδιασμός της γειτονιάς με όρους κυκλικής γειτονιάς

ΡΕΖΑΡΤΑ ΖΙΓΙΑΪ

rezartazijaj@gmail.com

ΕΙΚΟΝΕΣ

Εικ.1: https://scontent.fath3-4.fna.fbcdn.net/v/t39.30808-6/383793796_7232283880123395_1174745283439608974_n.jpg?stp=dst-jpg_s1080x2048&_nc_cat=102&ccb=1-7&_nc_sid=5f2048&_nc_ohc=WHfeqk2Bm4wAX8tcsbr&_nc_ht=scontent.fath3-4.fna&oh=00_AfA4XKUq9D2ZLt3cP2S7NBSeYcB6_gqp1Rz6gxDriQqHbQ&oe=65556E28

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αυτή η εργασία γίνεται στα πλαίσια του Ελεύθερου Πανεπιστήμιου της Ελευσίνας το οποίο γίνεται με την υποστήριξη της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας .

Θα δούμε μέσα από αυτή την εργασία, πως θα μπορούσε μια γειτονιά να ανασχεδιαστεί αλλά , με όρους κυκλικής γειτονιάς και να έχει βιώσιμο χαρακτήρα για τους κατοίκους της.

Για να ολοκληρωθεί η εργασία έκανα επιτόπια ερεύνα στην περιοχή, συνομίλησα με ανθρώπους που ζουν κυρίως στην γειτονιά της άνω Ελευσίνας αλλά, και με ανθρώπους που εργάζονται σε δημόσιες υπηρεσίες στην γύρω περιοχή.

Σημαντική ήταν επίσης η βοήθεια που έλαβα από την Βάνια Παπαδοπούλου η οποία είναι στην εξαιρετική οργάνωση O kyklos | Kyklos - InCommOn

Θα πρέπει να πω ένα **ΜΕΓΑΛΟ** ευχαριστώ στην καθηγήτρια του πανεπιστήμιου και επιβλέπουσα της εργασίας μου την κα. **Αθηνά Μαυρίδου**, για την υπομονή αλλά , και την υποστήριξή της μέχρι να καταφέρω να ολοκληρώσω και παραδώσω την εργασία μου.

Τέλος να ευχαριστήσω την οικογένειά μου που με υποστηρίζει και είναι δίπλα μου σε κάθε βήμα μου.

Περίληψη

Σε αυτή την εργασία θα μπορέσετε να δείτε κάποιες προτάσεις για το πως μια γειτονιά μπορεί να αλλάξει και να είναι πιο βιώσιμη για τον πλανήτη μας αλλά και για τους κατοίκους που την πλαισιώνουν. Θα αναλύσουμε κάποιους όρους όπως : κυκλική γειτονιά, κυκλική οικονομία , πάρκα τσέπης ,για να μπορέσουμε έτσι, να τους κατανοήσουμε καλύτερα. Βασικός πρωταγωνιστής της εργασίας είναι ο άνθρωπος , ο οποίος ευθύνεται για πολλές αλλαγές που ο πλανήτης μας έχει υποστεί , που κρατάει όμως, και το κλειδί για την βελτίωση των αρνητικών επιπτώσεων της παρεμβολής του στο περιβάλλον. Θα δούμε επίσης πως η τέχνη μπορεί να είναι το μέσο για μια βιώσιμη γειτονιά και πως θα μπορούσαμε να αξιοποιήσουμε τους πόρους που ήδη υπάρχουν για να αποκτήσουμε μια κυκλική γειτονιά. Οι προτάσεις που θα δείτε παρακάτω έχουν περισσότερο προσωπικό χαρακτήρα , αλλά έχουν γραφτεί και με βάση την συζήτηση που έγινε με κατοίκους και εργαζόμενους της περιοχής μου. Η δημιουργία πάρκων τσέπης , η μετατροπή δημοσίων χώρων σε λαχανόκηπους , η αξιοποίηση δημοσίων κτηρίων με οικολογικό και πράσινο χαρακτήρα, η εκπαίδευση για σωστή κομποστοποιήση αλλά και για την ανακύκλωση , η δημιουργία συλλόγων από κοινότητες που βρίσκονται στο περιθώριο είναι κάποιες καλές ιδέες για να λειτουργεί μια γειτονιά , με όρους κυκλικής γειτονιάς. Η συμμετοχή των κατοίκων στα κοινά αλλά η ενασχόλησή τους με δράσεις οικολογικού χαρακτήρα, θα καταφέρει να τους βοηθήσει να ενωθούν, να αγαπήσουν και να φροντίσουν περισσότερο την γειτονιά τους. Σε όλο αυτό θα πρέπει οι νέοι θα έχουν μια σημαντική θέση και θα πρέπει να τους δοθεί η ευκαιρία να δουν με άλλη ματιά τον χώρο όπου ζουν , και ο χώρος αυτός να μπορέσει να τους εμπνέει αλλά, και να τους δώσει την δυνατότητα να αντλήσουν πληροφορίες μέσα από αυτό.

Λέξεις κλειδιά: κυκλική γειτονιά , κομποστοποιήση , άνθρωπος, περιβάλλον , πράσινη πόλη, πάρκα τσέπης, λαχανόκηπος, τέχνη, εκπαίδευση…

ΓΕΙΤΟΝΙΑ

Γειτονιά > γείτων (αρχ.)

Μια λέξη που όταν την ακούς σου δίνει την αίσθηση για κάτι οικείο , πολύ κοντινό σου. Και κάπως έτσι είναι οι γειτονιές . Είναι κοινή γη που μοιραζόμαστε και που αλληλοεπιδράμε μαζί με άλλους ανθρώπους. Βέβαια δυστυχώς τα τελευταία χρόνια έχει αλλοιωθεί αυτή η έννοια, και αυτό διότι οι ρυθμοί της καθημερινότητας είναι τόσο γρήγοροι που δεν μας επιτρέπουν να απολαμβάνουμε τα απλά και καθημερινά πράγματα. Κάποτε όλοι στην γειτονιά ήταν σαν μια μεγάλη οικογένεια. Γνώριζαν ο ένας τον άλλον και είχαν ανοιχτές τις πόρτες των σπιτιών τους χωρίς φόβους και ενδοιασμούς. Τα παιδιά αμέριμνα έβγαιναν και έπαιζαν στις αυλές ή στις παιδικές χαρές . Οι παππούδες με το τάβλι ή με τα παιχνίδια με χαρτιά. Οι υπέροχες γιαγιάδες με τις συμβουλές τους για την ζωή αλλά και τα δωρεάν μαθήματα πλεξίματος. Οι γυναίκες που έφτιαχναν και μοίραζαν τα γλυκά του κουταλιού . Οι νέοι που περισσότερο απολάμβαναν την παρέα και λίγες φορές δυσανασχετούσαν με τους παλαιότερους. Όλα κάποτε ήταν πολύ διαφορετικά.

Ερχόμαστε λοιπόν στο σήμερα που η λέξη γειτονιά υπάρχει στο λεξιλόγιο , όχι όμως στις καρδιές μας όπως τότε.

Όλοι τρέχουμε, τρέχουμε , τρέχουμε και στο τέλος χάνουμε τα απλά και βασικά . Η μεταξύ μας επαφή δεν υπάρχει.

Η παλιά γειτονιά έχει αντικατασταθεί με πολλές και μεγάλες οικοδομές, και το παιχνίδι όλων έχει γίνει ένα smartphone που όλοι έχουμε πλέον στα χέρια μας.

Το σίγουρο είναι ότι σε όλους λείπει αυτή η κυριολεκτική έννοια της γειτονιάς. Μπορούμε, και είναι στο χέρι μας να την επαναφέρουμε ξανά στο επίκεντρο και να την εξελίξουμε ακόμα περισσότερο, εντάσσοντας μέσα τον όρο ¨κυκλική γειτονιά¨.

Εικόνα 1 Από την ομάδα ¨Η γωνιά της Παλαιάς Ελευσίνας μας¨

Κυκλική οικονομία και κυκλική γειτονιά

Θα μπορούσε να είναι πιο υγιής και πιο όμορφη η ζωή μας μέσα στις πυκνοκατοικημένες περιοχές;

Πως θα μπορέσομε να ορίσουμε μια γειτονιά ότι εφαρμόζει τον όρο κυκλική γειτονιά;

Τι σημαίνει ο όρος κυκλική οικονομία;

Ας απαντήσουμε τα παραπάνω ερωτήματα.

Ναι, και βέβαια θα μπορούσε να είναι πιο υγιής και πολύ πιο όμορφη η ζωή μας, και ας ζούμε σε κάποια πυκνοκατοικημένη περιοχή. Χρησιμοποιώντας πρακτικές που υπήρχαν και δουλεύαν με αρμονία τα παλαιότερα χρόνια, σε συνδυασμό με τις τεχνολογικές και όχι μόνο γνώσεις που έχουμε πλέον σίγουρα μπορούμε να έχουμε εξαιρετικά αποτελέσματα. Πλέον υπάρχουν άνθρωποι με εξιδεικευμένες γνώσεις σε πολλούς κλάδους , όπως για παράδειγμα στην ανακύκλωση, στην ψυχολογία, στην τέχνη, στην βιομηχανία, στην γεωπονία…

Πάρκα τσέπης

Ένα πάρκο είναι πάντα μια μικρή όαση σε μια περιοχή...

Είναι ο χώρος που θα προσφέρει στους κατοίκους της περιοχής, αλλά και στους επισκέπτες της μια ανάσα δροσιάς ...

Το πράσινο, τα δέντρα και γενικά η επαφή με την φύση , έχει αποδειχθεί ότι βοηθάει στην καταπολέμηση του άγχους και δημιουργεί μια ψυχική ηρεμία στον άνθρωπο.

Όλο αυτό επιβεβαιωθηκε και στην περίοδο της πανδημίας του Covid-19, όπου όλοι μας αναζητουσαμε μια έξοδο και επιτέλους μπήκε ξανά στην καθημερινότητά μας η επαφή με την φύση.

Τα τελευταία χρόνια η τεχνολογία πήρε σημαντική θέση στην ζωή μας και μας είχε (και ακόμα βασικά μας έχει) , σε πλήρη εξάρτηση.

Στο μυαλό μας ένα πάρκο πρέπει να έχει μεγάλη έκταση για να μπορέσει να μας ικανοποιήσει, και έτσι συνήθως αναζητάμε τέτοιου είδους χώρους για να χαλαρώσουμε από την καθημερινή ρουτίνα.

Δυστυχώς δεν είναι εφικτό σε όλες τις περιοχές να υπάρχουν χώροι μεγάλης εμβέλειας, μιας και στις πόλεις οι οικοδομές έχουν κάνει "κατάληψη " και δεν δίνετε η δυνατότητα για δημιουργία πάρκων αναψυχής.

Σε αυτό ακριβώς ήρθε η φοβερή ιδέα των πάρκων τσέπης.

Τι είναι λοιπόν τα πάρκα τσέπης;

Είναι μικρές οάσεις μέσα σε πυκνοκατοικημενες περιοχές.

Σε σημεία εγκαταλειμενα ,οπού πολλές φορές γίνονται πήγες μόλυνσης ξεκίνησαν να δημιουργούνται μικρά πάρκα τα οποία προσφέρουν στην γειτονιά μια γωνία ηρεμίας.

Ήδη αυτό εφαρμόζεται σε αρκετές περιοχές στην Ελλάδα.

Θα μπορούσε να γίνει και στην Ελευσίνα , μιας και υπάρχουν σε πολλές γειτονιάς τέτοια "νεκρά " σημεία μέσα στην πόλη.

Τα πάρκα τσέπης θα "ζωντανέψουν " την γειτονιά και να γίνουν τα νέα στέκια για τους κατοίκους τους , ανεξάρτητα την ηλικία τους.

Ακούμε παντού ότι η νέα γενιά δεν έχει ενδιαφέροντα και είναι εθισμένη στην τεχνολογία.

Είναι μια μεγάλη , πικρή αλήθεια, με την οποία ερχόμαστε αντιμέτωποι όλοι.

Υπάρχουν σίγουρα πολλές λύσεις για την "απεξάρτηση " από αυτόν τον εθισμό που πλέον δεν αφορά μόνο τους νέους αλλά έχει ακουμπήσει όλες τις ηλικίες..

Εδώ ακριβώς θα μπορούσε ένα πάρκο τσέπης να γίνει βοηθητικό....

Ας το εξηγήσουμε λιγάκι πιο αναλυτικά!

Υπάρχει σε όλους μας έμφυτο το σπορακι της αναζήτησης. Ανάλογα όμως, σε τι μας σπρώχνει το περιβάλλον μας και τι ερεθίσματα θα πάρουμε από αυτό , θα δοθεί και η δυνατότητα στο σπορακι ή να μεγαλώσει ή απλά να μείνει θαμμένο κάτω από την επιφάνεια...

Η γη μας όμως έχει αυτή την μαγική ικανότητα της αναζωογόνησης ακόμα και μετά από δύσκολες συνθήκες.

Έτσι λοιπόν αν δημιουργηθεί ένα εστω μικρό πάρκο όπου :

- θα φυτευτούν δέντρα για να προσφέρουν σκίαση,
- διαφορά αρωματικά φυτά για να δώσουν μια όμορφη "μυρωδιά" στην γειτονιά
- παγκάκια φτιαγμένα με φιλικό ως προς το περιβάλλον υλικά ,για να κάθονται και να ξεκουράζεται ο επισκέπτης
- διάφορα μικρά παιχνίδια για να απασχολούνται μικρά παιδιά (για παράδειγμα τρίλιζα, μικρό φιδάκι κ.α)
- κάποιο μικρό όργανο γυμναστικής

Όλο αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν εργαλείο ακόμα και για την μείωση της εκγληματικοτητας σε μια περιοχή...

Επίσης θα είναι βοηθητικό και για την μείωση της αποξενωσης , αφού μπορεί να είναι σημείο συνάντησης διαφόρων ομάδων από τους κατοίκους για μα μπορούν να συζητάνε και να περνάνε ευχάριστα την ελεύθερη ώρα τους.

Φανταστείτε λοιπόν σε αυτόν τον χώρο να ενταχθεί και η τεχνολογία. Με την καλή της την πλευρά και δίνοντας το μήνυμα της σωστής χρησιμοποιησης από εμάς, αφού ένα smartphone είναι η προέκταση του χεριού μας πλέον....

Ας δώσουμε ένα μικρό παράδειγμα.

Σε όλα τα φυτά και δέντρα που θα φυτευθούν να υπάρχει δίπλα ένα qr code το οποίο θα μας παραπέμψει σε πληροφορίες για το εκάστοτε φυτό..

Σε πληροφορίες όπου θα υπάρξει οπτικό ακουστικό υλικό για να μπορεί να είναι προσβάσιμο για όλους....

Για παράδειγμα αν θα αφορά αρωματικά φυτά να μπορεί ο επισκέπτης να μάθει το όνομα του φυτού, την οικογένεια στην οποία ανήκει, τα οφέλη του, κάποιες ιστορίες με πρωταγωνιστή το φυτό...

Η Ελευσίνα μας φέτος είναι πολιτιστικής πρωτεύουσα της Ευρώπης...

Αυτός ο τίτλος έχει φέρει επισκέπτες από πολλές περιοχές και από πολλές άλλες χώρες...

Άρα θα μπορούσε το υλικό να είναι και στα αγγλικά σαν μια διεθνή γλώσσα. Όμως επειδή οι κάτοικοι εδώ στην πόλη εκτός από τους Έλληνες ανήκουν και σε άλλες κοινότητες θα ήταν μια καλή ιδέα το qr code να έχει πληροφορίες και στην γλώσσα όπου ανήκουν οι μεγαλύτερες κοινότητες των κατοίκων.

Ακούγοντας την πληροφορία στην γλώσσα τους,ακόμα και όσοι είναι απλοί επισκέπτες και ακόμα περισσότερο οι κάτοικοι διαφορετικών κοινοτήτων, θα νιώσουν μέρος του χώρου και θα τους δημιουργηθεί αυτόματα το αίσθημα του σεβασμού και της προστασία αυτού.

Τέτοια μικρά πάρκα θα μπορούσαν να γίνουν:

- Στον χώρο του παλιού σιδηροδρόμου της Ελευσίνας
- Στην παιδική χαρά πίσω από το ιστορικό 3ο Δημοτικό Σχολείο Ελευσίνας
- Στο πάρκο Μαρία Κιουρί
- και σε αρκετά ακόμα σημεία στην Ελευσίνα.

Παρακάτω θα δείτε φωτογραφίες με το πώς ακριβώς είναι τώρα αυτοί οι χώρο. Επίσης θα δείτε και πάρκα τσέπης που ήδη έχουν φτιαχτεί σε πυκνοκατοικιμενες περιοχές της Αθήνας.

Πραγματικά οι εικόνες με τα ήδη φτιαγμένα πάρκα είναι εντυπωσιακά.

Βιομηχανία και τέχνη

Η Ελευσίνα σήμερα είναι μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανικές περιοχές της Ελλάδας. Αυτό δυστυχώς έχει καταφέρει να "πνίξει " την σπουδαία ιστορία της πόλης. .

Η απόκτηση του τίτλου της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης έδωσε στην

πόλη μία τεράστια ευκαιρία να αναδείξει την ομορφιά της , αλλά και το πως σήμερα η Βιομηχανία και η ιστορία μπορούν να συνυπάρξουν με αρμονία μεταξύ τους.
Αυτή η ανάδειξη ήρθε βεβαίως μέσα από την τέχνη που έγινε το μέσω για να δουν οι άνθρωποι από άλλες περιοχές και άλλες χώρες την μικρή και ιστορική πόλη της Ελευσίνας με μια άλλη ματιά...

Ακόμα και οι ίδιοι οι κάτοικοι ανακάλυψαν την κρυμμένη ομορφιά της...

Πλέον η Ελευσίνα δεν είναι ένα απλό ¨πέρασμα¨ μιας και την διασχίζει κάποιος για να μετακινηθεί προς άλλες περιοχές , αφού θα πρέπει να περάσει από τα διόδια της . Φαίνεται ότι γίνεται μια όμορφη στάση και μια ευκαιρία για εκδρομή . Η δημιουργία πολυχώρων στους οποίους ανά διαστήματα φιλοξενούνται καλλιτεχνικά δρώμενα , κατάφερε να προσελκύσει πολλούς επισκέπτες.

Η τέχνη έχει την δύναμη να ενώσει διαφορικές αντιλήψεις, διαφορετικούς ανθρώπους και γενικά το διαφορικό....

Πρόταση για την εμπλοκή των κατοίκων της πόλης σε διάφορες δράσεις

Όλα μπορούν να είναι πιο εύκολα για μια πόλη αν οι κάτοικοί της είναι άμεσα εμπλεκόμενοι με δράσεις μέσα σε αυτή.

Δράσεις που θα ακουμπήσουν όλες τις ηλικίες και θα μπορέσουν να δώσουν πολλά ερέθισμα στους κατοίκους της ανεξάρτητα τις διάφορες τους, είτε αυτές είναι πολιτικές, είτε κοινωνικές, είτε οικονομικές....

Για να προσέχεις μια πόλη θα πρέπει να την αγαπήσεις, να την γνωρίσεις, να σε εμπνέει...

Ο άνθρωπος είναι στα περισσότερα ζητήματα του κόσμου το μεγαλύτερο πρόβλημα αλλά και η καλύτερη λύση στα προβλήματα που προκύπτουν.

Οι άνθρωποι λοιπόν , οι κάτοικοι της Ελευσίνας θα μπορούσαν να είναι ένας πολύ σημαντικός και βοηθητικός παράγοντας για μια βιώσιμη πόλη.

Αυτό που χαρακτηρίζει σήμερα την Ελευσίνα είναι η παρουσία ανθρώπων από πολλές διαφορετικές κοινότητες που πλέον έχουν καταφέρει να ζουν αρμονικά με τους ντόπιους. Οι μόνιμοι κάτοικοι είναι άνθρωποι εσωτερικοι μετανάστες από άλλες περιοχές της Ελλάδα που έχουν εγκατασταθεί στην πόλη λόγω εργασίας , είτε είναι μετανάστες από άλλες χώρες που βρέθηκαν εδώ για μια καλύτερη ζωή.

Στην δική μου γειτονιά έχω εντοπίσει τέσσερις διαφορετικές κοινότητες, που με την εμπλοκή τους στα κοινά θα δώσει την δυνατότητα να είναι σημαντικός συνδετικός κρίκος για την βιωσιμότητα της πόλης. Αυτές είναι :

- Η κοινότητα των Αλβανών υπηκόων

- Η κοινότητα της μειονότητας της Αλεξανδρούπολης
- Η κοινότητα των Ρομά
- Η Πακιστανική κοινότητα.

Η ένωση αυτών των κοινοτήτων και η αλληλεπίδρασή τους θα είναι άκρως βοηθητική για την επίλυση διαφόρων προβλημάτων που υπάρχουν στην πόλη.

Οι άνθρωποι είμαστε όντα με συναισθηματική νοημοσύνη , η οποία ενισχύεται περισσότερο όταν μας δίνεται η δυνατότητα να δημιουργήσουμε.

Δεν είναι εύκολο να αντιστρέψει κάποιος πεποιθήσεις και αντιλήψεις που μας έχουν μεταφερθεί χρόνια τώρα, όμως όλα μπορούν να γίνουν εφικτά αν, σε κάθε αλλαγή υπάρχει αγάπη και σεβασμός.

Στην Ελευσίνα ήδη υπάρχουν διάφοροι σύλλογοι από κοινότητες άλλων περιοχών της Ελευσίνας ,μέσα από τους οποίους γίνονται πολλές δράσεις. Έχουν τον δικό τους χώρο για να κάνουν τις συναντήσεις μεταξύ των μελών τους, συμμετέχουν στις παρελάσεις και σε πολλά ακόμα δρώμενα στην πόλη.

Για τις τέσσερις κοινότητες που προαναφέρθηκαν όμως δεν υπάρχει κάτι αντίστοιχο...

Είναι κατανοητό μέχρι σε ένα σημείο οι προφανείς λόγοι που αυτές οι κοινότητες είναι στο περιθώριο...

Δυστυχώς η εμπλοκή κάποιων μελών τους σε παραβατικές συμπεριφορές και παράνομες πράξεις τους έχει στιγματίσει.

Σε αυτό έχει συμβάλλει και η ελλιπείς εκπαίδευση που υπάρχει στο μεγαλύτερο ποσοστό των ανθρώπων σε αυτές τις κοινότητες.

Πάνω σε αυτό έρχεται να κουμπώσει η πρότασή μου στην δημιουργία συλλόγων για την κάθε μία από τις τέσσερις κοινότητες.

Η δημιουργία χώρων όπου αυτοί οι άνθρωποι θα συναντάνε τα μέλη τους, θα διοργανώσουν δράσεις που θα αφορούν τις δικές τους παραδόσεις, αλλά και δράσεις όπου θα εμπλέκονται με το καλό της πόλης στην οποία ζουν , θα τους δώσει και την ευκαιρία να αγαπήσουν την πόλη.

Θα νιώσουν μέρος της, και έτσι θα έχουν σεβασμό για κάθε τι που την αφορά.

Η ευαισθητοποίηση αλλά και η σωστή ενημέρωση των μελών τους σε πολλά ζητήματα φλέγοντα για την πόλη, όπως τα περιβαλλοντικά ζητήματα, την εγκληματικότητα , τον εθελοντισμό και πολλά άλλα θα δώσει στα μέλη το μήνυμα της αποδοχής τους από τους μόνιμους κατοίκους , οπότε αυτό συνεπάγεται με την δική τους αγάπη και τον σεβασμό προς την πόλη.

Κάνοντας μια βόλτα για επιτόπια έρευνα παρατήρησα δύο σημεία που θα μπορούσαν να γίνουν χώροι για την δημιουργία αυτών των συλλόγων. Το ένα σημείο είναι στον παλαιό σιδηρόδρομο της Ελευσίνας και το άλλο είναι στο νέο πάρκο ARKOPOLIS. Στο τελευταίο μάλιστα έχουν ήδη γίνει κάποιες δράσεις που αφορούν την Αλβανική κοινότητα και την Πακιστανική κοινότητα. Οι συγκεκριμένοι χώροι είναι επίσης με

μεγάλη έκταση οπότε θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν και σαν χώροι δημιουργίας λαχανόκηπων.

Θα μπορούσαν οι εσωτερικοί χώροι να λειτουργήσουν σαν αίθουσες συνεδριάσεων για να οργανώνουν οι σύλλογοι τις δράσεις τους. Όμως μπορούν να έχουν και την χρήση της αποθήκης στην οποία θα αποθηκεύονται τα προϊόντα από την συγκομιδή των λαχανόκηπων.

Στο ARKOPOLIS επίσης μπορεί να δημιουργηθεί και χώρος για κομποστοποιήση , για να υπάρχει φυσικό λίπασμα για της καλλιέργειας . Αυτό βέβαια θα δώσει στους ανθρώπους της γειτονιάς μια ακόμη ευκαιρία να αλληλοεπιδράσουν μεταξύ τους.

Κομποστοποίηση

Η κομποστοποιήση είναι η φυσική διαδικασία μετατροπής των οργανικών υλικών εδαφοβελτιωτικό (κομπόστ). Είναι ο πιο άμεσος και σημαντικός τρόπος φυσικής ανακύκλωσης.

Είναι μια διαδικασία που πολλοί δήμοι την έχουν ήδη υιοθετήσει και την εφαρμόζουν.

Η κομποστοποιήση απαιτεί να υπάρχει πριν ξεκινήσει μια εκπαιδευτική διαδικασία για να γίνουν κατανοητοί οι λόγοι για τους οποίους είναι σημαντική , αλλά και για να γίνει με σωστό τρόπο , χωρίς κινδύνους για την γειτονιά.

Είναι επίσης ένας τρόπος για δημιουργία λιπάσματος με οικολογικό και πράσινο χαρακτήρα που τόσο χρειάζεται ο πλανητης μας .

Το μεγάλο πρόβλημα της εκπαιδευτικής διαδικασίας θα μπορούσε να λυθεί σχετικά εύκολα . Εδώ έρχεται πάλι ο ανθρώπινος παράγοντας να δώσει την λύση. Στο μυαλό μας έχουμε ότι εκπαίδευση χρειάζονται μόνο οι ενήλικες , όμως τα μικρά παιδιά πιστεύω είναι το κλειδί για την αλλαγή. Αν ξεκινήσει μια ενημέρωση από το σχολείο και ύστερα τοποθετηθούν κάδοι κομποστοποιήση αλλά και γενικής ανακύκλωσης στα σχολεία της γειτονιάς , σίγουρα θα υπάρξει και μεγάλη βελτίωση σε βάθος χρόνου στις εκάστοτε γειτονιές – περιοχές.

2023 Eleusis Mystery 20 Performing Arts Initiator Αρχαιολογικός Χώρος, Αφηγηματική Αρχαιολογία, Δράση Παρακαταθήκης 03/02/23 ©Eleni Grigoriadou

ΕΡΓΑΣΙΑ

Ελευσίνα Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2023:

«Ματιές στην πόλη»

με τον φακό της Ελένης Γρηγοριάδου

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Αθηνά Μαυρίδου

(Ομότιμη Καθηγήτρια Περιβαλλοντικής Μικροβιολογίας, Αφυπηρετήσασα Καθηγήτρια ΠΑΔΑ)

Αθήνα 11/9/2023

2023 Eleusis Mystery 20 Performing Arts Initiator – Narrative Archaeology 02.02.23 Archaeological Site of Elefsina. Curator – Director: Gemma Hansson Carbone ©Eleni Grigoriadou

Archaeological Site of Elefsina 02/03/2023 ©Eleni Grigoriadou

Αρχαιολογικός Χώρος Ελευσίνας: μια απρόσμενη συνάντηση 02/02/2023

Ξεκίνησε καλά η μέρα μου . Πήρα τον δρόμο για την Ελευσίνα. Τι γύρευα εκεί? Να πάρω μια γεύση από τις προετοιμασίες της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, να περιπλανηθώ ξανά στην πόλη που επισκέπτομαι πολλά χρόνια κατά την διάρκεια του φεστιβάλ Αισχύλεια. Θυμάμαι ακόμη την έκπληξή μου όταν για πρώτη φορά πήγα στο Παλιό Ελαιουργείο. Πρώτη στάση, φυσικά, ο αρχαιολογικός χώρος, που έλαμπε στο ανέσπερο φως του ήλιου. Ανηφορίζοντας προς το τελεστήριο, βλέπω από μακριά μια όμορφη κοπέλα να με χαιρετάει, κάνοντας νεύμα να την πλησιάζω. Πιάσαμε την κουβέντα, σαν να γνωριζόμασταν χρόνια- ήταν η Gemma Hanson Carbone– σκηνοθέτρια του Mystery 20 Performing Arts Initiator - η οποία με προσκάλεσε την επόμενη ημέρα να παρακολουθήσω το ΜΥΣΤΗΡΙΟ 20. Φυσικά άδραξα την ευκαιρία «συνάντησα την Ελένη εχθές και ήταν σαν να την γνωρίζω χρόνια» είπε χαρακτηριστικά η Gemma την επόμενη ημέρα συστήνοντας με στην ομάδα της. Εκτοτε είμαι συνέχεια στην Ελευσίνα και συλλέγω πολύτιμα στιγμιότυπα!!!

Archaeological Site of Elefsina

Αρχαιολογικός Χώρος Ελευσίνας 03/02/2023

Η εικόνα του Αρχαιολογικού Χώρου της Ελευσίνας, εκείνη την παγωμένη μέρα του Φλεβάρη με τα **πρώτα σκιρτήματα της άνοιξης** ήταν πραγματικά υπέροχη! Ο δεύτερος μήνας του έτους κατά το Γρηγοριανό Ημερολόγιο είναι ο Φεβρουάριος. Κατά το Αττικό ημερολόγιο ο Φεβρουάριος ονομαζόταν Ανθεστηριώνας, όνομα προερχόμενο από τις εορτές των Ανθεστηρίων, οι οποίες τελούνταν στην Αρχαία Αθήνα την 11η έως και την 13η ημέρα του μηνός. Η πρώτη ημέρα των Ανθεστηρίων ονομαζόταν «πιθοίγια» διότι ανοίγονταν και δοκιμάζονταν για πρώτη φορά οι πίθοι με τον οίνο της χρονιάς. Η δεύτερη ημέρα λεγόταν «Χόες», από το ομώνυμο οινοδοχείο και η τρίτη ημέρα ονομάζονταν «Χύτροι», και ήταν η ημέρα των ψυχών. Προσφέρονταν δε αγγεία με άνθη, μαγειρεμένα λαχανικά και πανσπερμία σιτηρών και γίνονταν σπονδές από νερό πάνω στους τάφους. Τελούνταν όμως και μυστήρια όπως τα μυστήρια εν Αγραις προς τιμήν της θεάς Δήμητρος. Πρόκειται για εορτή στις Αθηναϊκές Αγρες περί την εικοστή ημέρα του μηνός, η οποία διαρκούσε επτά ημέρες και συνιστούσε προετοιμασία για τους μυημένους στα μεγάλα **Ελευσίνια Μυστήρια**, είχε δε το όνομα "**Μικρά Μυστήρια**". Οσοι είχαν σκοπό να μυηθούν στα **Ελευσίνια Μυστήρια** έπρεπε πρώτα να υποβληθούν στην μύηση της Αγρας η οποία γινόταν επτά μήνες νωρίτερα.

"Flora of Eleusis" Archaeological Site of Eleusina, Attica, Greece 03/02/2023 ©Eleni Grigoriadou

Αρχαιολογικός Χώρος Ελευσίνας
03/02/2023

Η **Ελευσίνα** υπήρξε ένα από τα πιο σημαντικά πανελλήνια θρησκευτικά κέντρα της ανθρωπότητας. Στον ιερό της χώρο, άνθησε λατρεία της Δήμητρας και της Περσεφόνης, μια λατρεία με πολλαπλούς αρχετυπικούς συμβολισμούς, δεμένη όμως πάντα στέρεα με τη γη, τη βλάστηση και τη γονιμότητα, τον άνθρωπο και την καλυτέρευση της πορείας της ζωής του πάνω στη γη. Μέσω των Μυστηρίων, άνθρωπος οδηγήθηκε στην προετοιμασία και αποδοχή εκ μέρους του με ηρεμία, γνώση και γαλήνη της μετά θάνατον ζωής.

Αρχαιολογικός Χώρος Ελευσίνας
18/03/2023

Η **θΕΑ** χάρισε στην ευνοούμενη πόλη της δύο πολύ μεγάλα δώρα. Τη διδασκαλία της καλλιέργειας της γης και την εμπειρία των Μυστηρίων, στα οποία μπορούσαν να πάρουν μέρος από ένα χρονικό σημείο και μετά, όλοι οι άνθρωποι, ανεξάρτητα από την ηλικία τους, το φύλο, την οικονομική και κοινωνική τους θέση, εκτός αυτών που δεν γνώριζαν την ελληνική γλώσσα και είχαν διαπράξει έγκλημα.

2023 ΕΛΕΥΣΙΣ Παραλία Ελευσίνας, λιμανάκι των ψαράδων 27/05/2023 ©Ελένη Γρηγοριάδου

Η λέξη **ΕΛΕΥΣΙΣ** με την ετυμολογία της και το μύθο της, (παραγόμενη από το ρήμα ελεύσομαι = έρχομαι), σημαίνει τον τόπο της άφιξης και αναγνωρίζεται σαν το τέρμα της ανθρώπινης ζωής παραβολικά, χάρη των Μυστηρίων. Μας δηλώνει την έλευση κάποιου σημαίνοντος γεγονότος, την έλευση της περιπλανώμενης Γης Μητέρας, για να φέρει το φως, την άνοιξη. Σε όλα τα αρχαία κείμενα η λέξη Ελευσίς δεν υπάρχει παρά μόνο σε συνάρτηση με τη θεά Δήμητρα ή στα Ελευσίνια Μυστήρια. Ετσι έγινε γνωστή η Ελευσίνα στην αρχαιότητα κι έτσι μένει για πάντα. Σαισαρία, η Ελευσίνα, από την ιέρεια Σαισάρα. Ελευσίνα, από τον ήρωα της τον Ελευσίνα. **ΕΛΕΥΣΙΣ,** από την έλευση της θεάς Δήμητρας.

2023 Eleusis Mystery 20 Performing Arts Initiator Αρχαιολογικός Χώρος Αφηγηματική Αρχαιολογία Δράση Παρακαταθήκης 03/02/23 ©Ελένη Γρηγοριάδου

Ακου τη σιωπή και μη μιλάς...
Ακου τη σιωπή πόσα πολλά σου λέει... ένα ολόκληρο παρελθόν σέρνει μαζί της και κλαίει...

Ποια είναι ετοιμολογία της λέξης μυστήριο; Σύμφωνα με την πιο διαδεδομένη εκδοχή προέρχεται από τη ρίζα μυ, που παριστάνει το κλειστό στόμα και συνεπώς τη σιγή. Από αυτή τη ρίζα προέρχονται τα ελληνικά ρήματα μύω καμύω (μισοκλείνω το στόμα τους οφθαλμούς) και μυείν. Οι λέξεις μύηση, μύστης, μύθος, λατινική mutus (άφωνος), έχουν την ίδια ρίζα.

2023 Eleusis Mystery 20 Performing Arts Initiator Αρχαιολογικός Χώρος, Αφηγηματική Αρχαιολογία Δράση Παρακαταθήκης 03/02/23 ©Ελένη Γρηγοριάδου

2023 Eleusis Mystery 20 Performing Arts Initiator Αρχαιολογικός Χώρος, Αφηγηματική Αρχαιολογία Δράση Παρακαταθήκης 03/02/23 ©Ελένη Γρηγοριάδου

Αρχαιολογικός Χώρος Ελευσίνας 03/02/2023 Μυστήριο: είναι το κάτι άλλο, το θάτερον από εκείνο που νομίζει πολύς κόσμος. Είναι εκείνο που προκαλεί την έκπληξη, εκείνο που βρίσκεται έξω από τις συνήθεις γνώσεις και παραστάσεις που είναι κατανοητές από όλους και κατά συνέπεια οικείες σε όλους. Πάνω σε αυτό το διαφορετικό στηρίζεται το Μυστήριο για να «μιλήσει» στην ψυχή του ανθρώπου, και έτσι, μέσα από αυτό, ο άνθρωπος «θαμβούται και καταπλήσσεται».

2023 Eleusis Mystery 20 Performing Arts Initiator Αρχαιολογικός Χώρος Αφηγηματική Αρχαιολογία Δράση Παρακαταθήκης 03/02/23 ©Ελένη Γρηγοριάδου

Σύμφωνα με τον μύθο η θεά Δήμητρα μετά την αρπαγή της Κόρης άρχισε να περιπλανιέται στη γη, ώσπου κάποια στιγμή κουρασμένη έφθασε στην «θυόεσσα», ευωδιαστή από φλισκούνι και άγρια μέντα Ελευσίνα, όπου βασίλευε ο Κελεός, γιος του ομώνυμου ήρωα της πόλης, του Ελευσίνα, μαζί με τους υπόλοιπους άρχοντες τον Τριπτόλεμο, τον Δίοκλο, τον Πολύξενο, τον Εύμολπο και τον Δόλιχο. Εκεί, κάθισε να ξαποστάσει κάτω από τον ίσκιο μιας ελιάς, δίπλα σε ένα πηγάδι, το Παρθένιον (από όπου έπαιρναν νερό οι παρθένες της Ελευσίνας και γι' αυτό ο Ομηρικός ύμνος το ονομάζει έτσι στο στίχο 99), **Καλλίχορον φρέαρ** (το νερό είναι το στοιχείο εκείνο απ' όπου προέρχεται ζωή).

Mystery 20 Performing Arts Initiator – Narrative Archaeology 03.02.23 Archaeological Site of Elefsina. Curator – Director: Gemma Hansson Carbone ©Eleni Grigoriadou

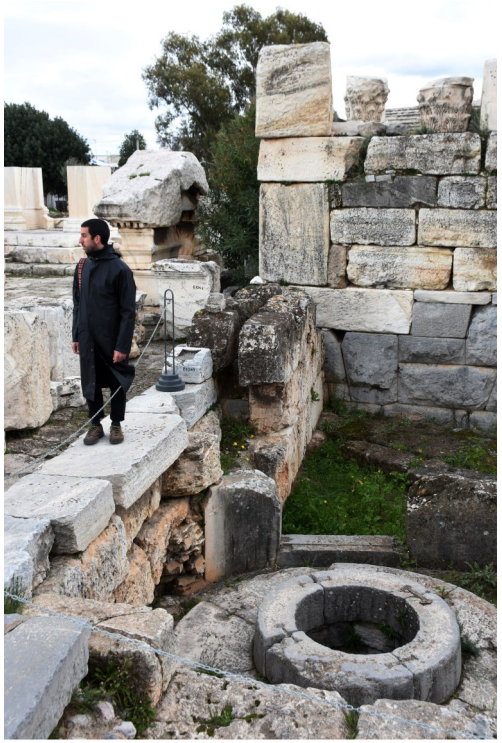

Αρχαιολογικός Χώρος Ελευσίνας 03/02/2023

Το Καλλίχορον Φρέαρ: αποκαλύφθηκε το 1892 από τον Δ. Φίλιο. Η κατασκευή του τοποθετείται τον 5° αιώνα π.Χ. Το ύδωρ είχε στην Ελευσίνα σχέσεις με τις θεές που δεν κατονομαζόντουσαν. Είναι γνωστό από παραστάσεις, πως μία από τις θεές ράντιζε με νερό αυτόν που διάλεγε για τη Μύηση. Ετσι, ο υποψήφιος μυούμενος, έπρεπε πριν από τη μύηση του να καθαρθεί με πυρ με ύδωρ και με αέρα. Χρησιμοποιούσαν λοιπόν θειάφι, που είναι καθαρτικό στοιχείο από μόνο του, πήρε δε την ελληνική ονομασία «θείον» από την ομοιότητα της οσμής που έχει όταν καίγεται, με τον κεραυνό, με το ουράνιο πυρ. Με νερό ράντιζαν τον μυούμενο και τον αέρα τον δημιουργούσαν κουνώντας τον λίκνο.

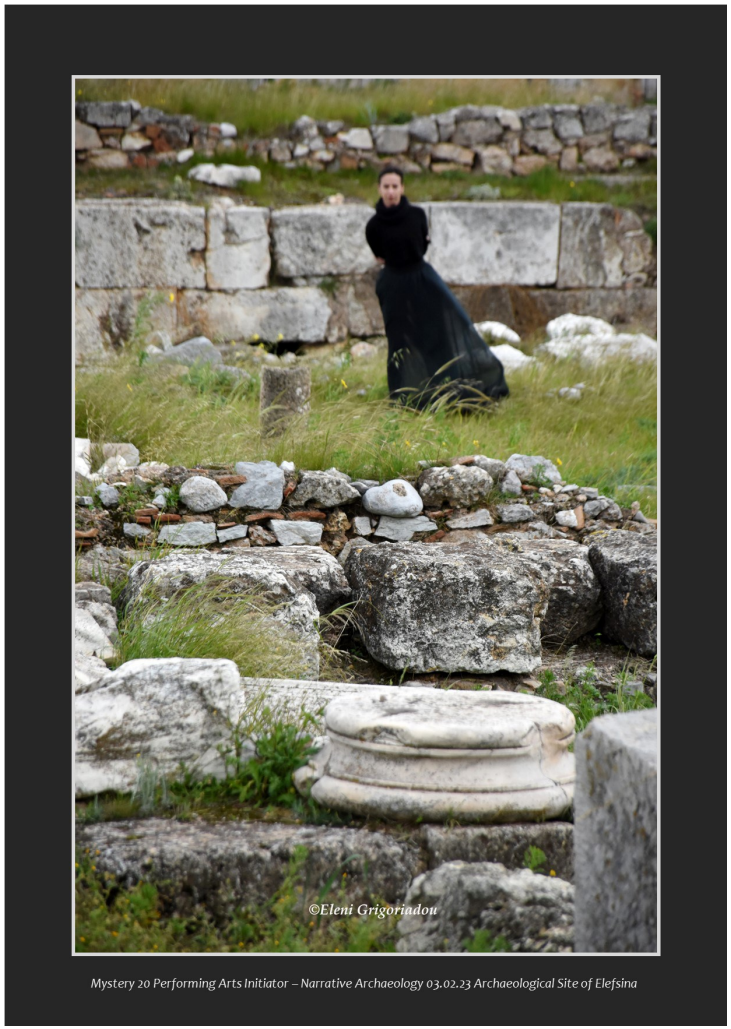

2023 Eleusis Mystery 20 Performing Arts Initiator Αρχαιολογικός Χώρος, Αφηγηματική Αρχαιολογία Δράση Παρακαταθήκης 03/02/23 ©Ελένη Γρηγοριάδου

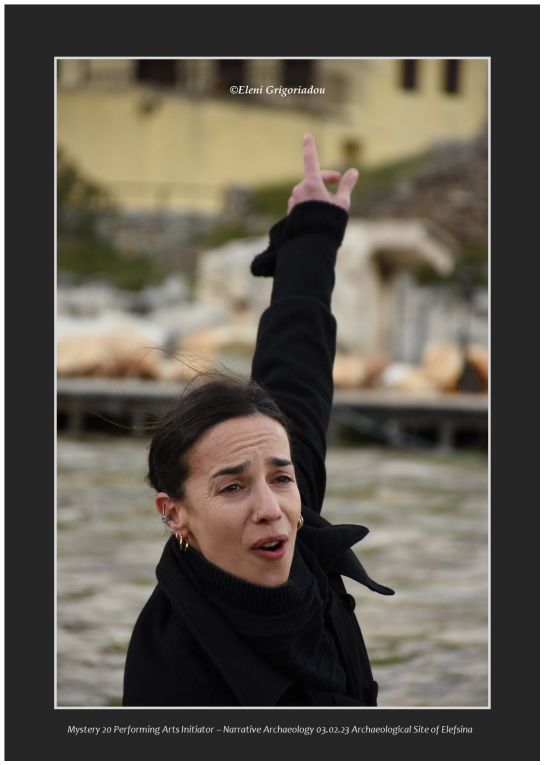

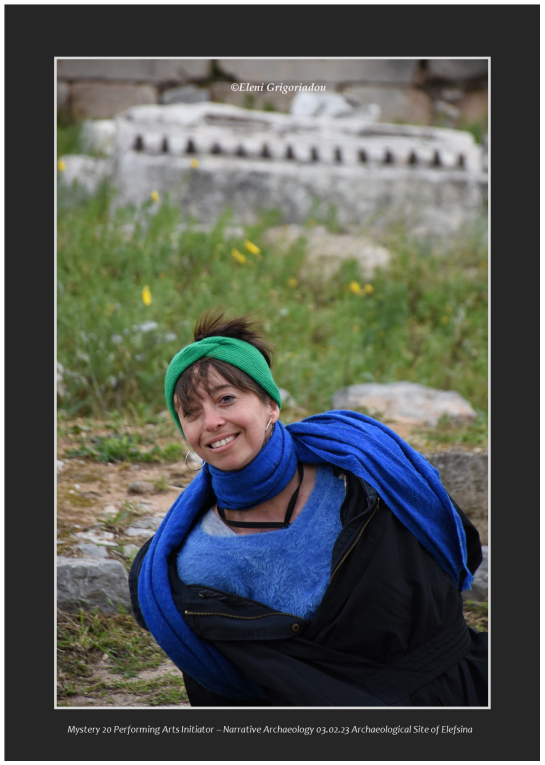

Το ιερό της Ελευσίνας υπήρξε για πολλούς αιώνες ένα από τα σπουδαιότερα λατρευτικά κέντρα της αρχαιότητας. Εκεί αναπτύχθηκε λατρεία της θεάς Δήμητρας (Δη = Γη = μήτηρ) και της Κόρης Περσεφόνης, που την συναντάμε συχνότερα με την προσωνυμία Κόρη. Ήταν και οι δύο θεότητες, ίσως μάλιστα ίδια θεότητα με την ωριμότερη και την νεανικότερη εκδοχή της, που συνδέονταν με την καλλιέργεια της γης και την ανάπτυξη των καρπών, ιδιαίτερα των σιτηρών, που ακόμη και σήμερα αποκαλούνται «δημητριακά».

2023 Eleusis Mystery 20 Performing Arts Initiator Αρχαιολογικός Χώρος Αφηγηματική Αρχαιολογία Δράση Παρακαταθήκης 03/02/23 ©Ελένη Γρηγοριάδου

Οι άνθρωποι που περνάνε σήμερα την Ιερά Οδό και μπαίνουν στον αρχαιολογικό χώρο, στα μεγάλα προπύλαια, πατάνε αυτά που έχουν χαράξει οι αρχαίοι δούλοι που έφταναν εδώ με τους αφέντες τους και καθόντουσαν τρεις μέρες στα σκαλοπάτια περιμένοντάς τους να βγουν από τα μεγάλα μυστήρια. Επαιζαν κάτι σαν τρίλιζα και την έχουν χαράξει στα μάρμαρα και ταυτόχρονα κάτι έπαιρνε το αυτί τους από αυτά που συνέβαιναν. Κι εμείς τι γνωρίζουμε σήμερα; Ισως κάτι λιγότερο από αυτά που άκουγαν οι δούλοι. Η διαφορά μας είναι ότι εμείς, οι σύγχρονοι άνθρωποι, έχουμε χάσει τη διαδικασία, δεν μπορούμε να την αντιληφθούμε όταν φτάνουμε εκεί. Διαδικασία σημαίνει ότι αυτός που πήγαινε και έπαιρνε μέρος στα μεγάλα μυστήρια επί έναν χρόνο προετοιμαζόταν στην Αθήνα, πήγαινε στο Φάληρο, έκανε εξαγνισμούς, ξεκινούσε με τα πόδια και έφτανε εκεί. Με την ταχύτητα που τρέχουν τα πράγματα, έχουμε χάσει την προετοιμασία, για να το πω και αλλιώς. Εμείς φτάνουμε σε αυτό τον τόπο απροετοίμαστοι..

Φίλιππος Κουτσαφτής

Μυστήριο_99 The Ark/ Landship 04/02/23

Η 2023 Ελευσίς Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης υποδέχτηκε στις 4 Φεβρουαρίου του 2023 στην Ελευσίνα τους TimeCircus τη μεγαλύτερη προσκυνηματική πομπή στα 3500 χρόνια ιστορίας της πόλης. Οι TimeCircus, η καλλιτεχνική κολεκτίβα από την Αμβέρσα (Βέλγιο), διέσχισε την Ευρώπη με ένα πλοίο ξηράς, το LANDSHIP, που κινείτο μόνο με την ανθρώπινη δύναμη. Η ομάδα συμμετείχε στην τελετή έναρξης της 2023 Ελευσίς, διανύοντας πεζή 3.000 χιλιόμετρα σε εννέα μήνες. Εχοντας ξεκινήσει από την Αμβέρσα στις 27 Μαΐου 2022, το ταξίδι των TimeCircus αποτέλεσε μια άσκηση ύπαρξης “στον δρόμο”. Η πομπή τους κατέληξε στην Ελευσίνα λίγο πριν την τελετή έναρξης, μεταφέροντας όλες τις εμπειρίες τους ως ένας ύμνος στη διαφορετικότητα.

2023 ΕΛΕΥΣΙΣ Μυστήριο_0

04/02/23 Ο διάσημος Βρετανός σκηνοθέτης Κρίς Μπάλντγουιν, στο παράκτιο μέτωπο, λίγο πριν την τελετή έναρξης, δίνει τις τελευταίες οδηγίες στα τηλεοπτικά συνεργεία που καλύπτουν τη τελετή από τ' αλιευτικά σκάφη, εκεί όπου «ενώθηκαν» η στεριά, η θάλασσα και ο ουρανός με τη βοήθεια του φωτός! «Κοιτάξαμε πίσω στο παρελθόν, προκειμένου να κοιτάξουμε το μέλλον! Τόσο εγώ όσο και ο Μιχαήλ Μαρμαρινός, γενικός καλλιτεχνικός διευθυντής του 2023 Ελευσίς, είχαμε πλήρη γνώση ότι ενώ το παρελθόν βρίσκεται παντού τριγύρω μας, δεν υπάρχει μόνο μία εκδοχή του. Υπάρχει η αρχαιότητα, οι ιερές πόλεις, το αντίκτυπο της κλασικής περιόδου, οι ψίθυροι, οι μύθοι και οι ιστορίες που έχουν ριζώσει στην Ελευσίνα αλλά τώρα είναι μέρος της παγκόσμιας ιστορίας»

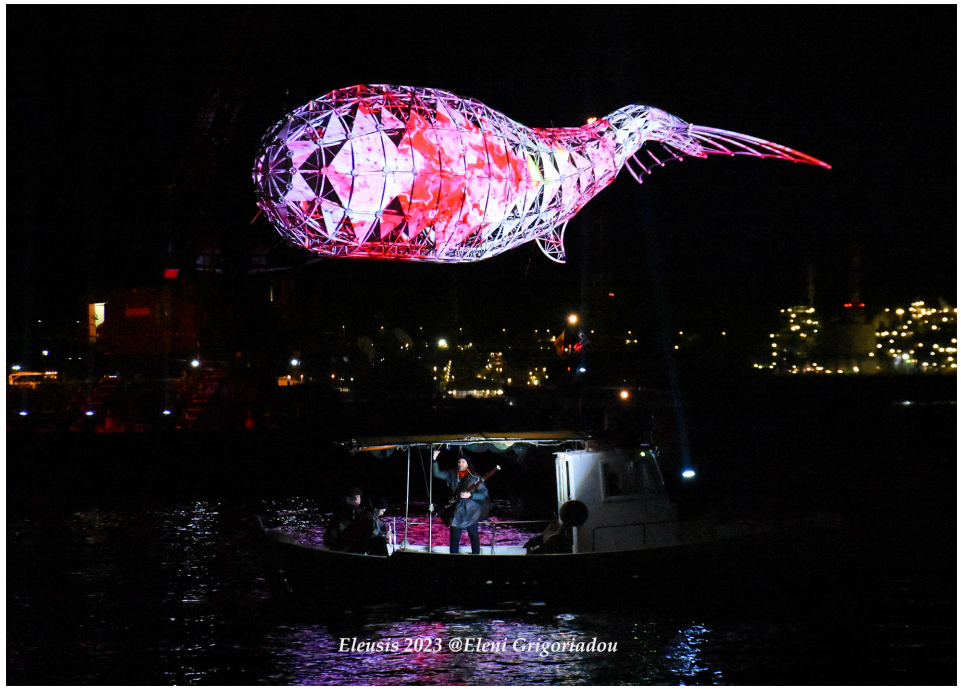

«Μυστήριο_ο Μυστήρια Μετάβασης», Τελετή Εναρξης 04/02/2023

η σπουδαιότερη εκδήλωση της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, σε ιδέα-σύλληψη του Γενικού Καλλιτεχνικού Διευθυντή της διοργάνωσης Μιχαήλ Μαρμαρινού και σκηνοθεσία του διακεκριμένου Βρετανού σκηνοθέτη, Chris Baldwin προκάλεσε πολλές και ποικίλες αντιδράσεις, κυρίως η ανάδυση της μυθικής οντότητας (φάλαινας) από τα βάθη της θάλασσας, που το θεώρησαν τελείως άκυρο και βαρετό σε σχέση με τα Ελευσίνια Μυστήρια. Ομως, η φάλαινα είναι σύμβολο της εσωτερικής αλήθειας, των συναισθημάτων και της διαίσθησης. Αυτό ήταν και το νόημα των Ελευσίνιων Μυστηρίων, Μυστήρια Μετάβασης προς την εσωτερική αλήθεια «Βγάλε την σκουριά από μέσα σου, σώπα, άκου την εσωτερική σου φωνή και άφησε την διαίσθηση να καθοδηγήσει την ζωή σου»

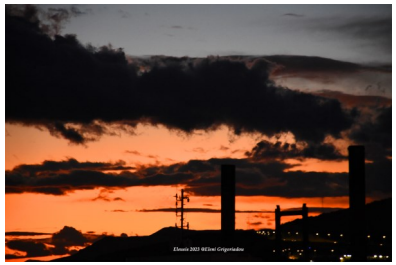

Τελετή Εναρξης-Παράκτια Πολιτιστική Διαδρομή 04/02/2023

Αυτό που πραγματικά άξιζε στην τελετή έναρξης ήταν η Παράκτια Πολιτιστική Διαδρομή, κατά μήκος της οδού Κανελλοπούλου, με 19 διαφορετικές δράσεις σε απροσδόκητα σημεία (ταράτσες, αυλές, συνεργείο αυτοκινήτων, ταβέρνες, μπαλκόνια, παράθυρα και δώματα) με το φιλοθέαμον κοινό, ενθουσιασμένο κα περίεργο να περιηγείται σε πειραματικά project, χορογραφίες, ηχητικές εγκαταστάσεις, ρεσιτάλ ποντιακής λύρας. Παράλληλα, Νύμφες έκαναν αναπάντεχα την εμφάνισή τους στα στενά της πόλης, σε κινησιολογική επιμέλεια του Κωνσταντίνου Ρήγου και ενδυματολογική της Ολγας Καραβερβέρη. Εκεί υπήρχαν διαμαντάκια! Εκεί ήταν η χαρά & η μαγεία του φωτογράφου! Ολες αυτές οι δράσεις σου έδιναν την αίσθηση μιας σύγχρονης πομπής των Ελευσίνιων Μυστηρίων. Και ο/η φωτογράφος την ώρα της φωτογράφησης οδηγούμενη/ος από μια μυστική-μυστηριακή χαρά αναζήτησης, βρισκόταν σε άλλη διάσταση, ζούσε τη μαγεία. Ευτυχία δεν υπάρχει παρά μόνο στο μυστήριο. Η αληθινή μας φύση βρίσκεται στο μυστήριο. Το μυστήριο είναι το πιο φυσικό γεγονός στη ζωή μας. Είναι το Φως της αντίληψης μας. Αυτό που αποδεικνύεται και αποκαλύπτεται στο μυστήριο, είναι κάτι ουσιαστικό, είναι η βαθιά ιερότητα και πνευματικότητα όλων των πραγμάτων!

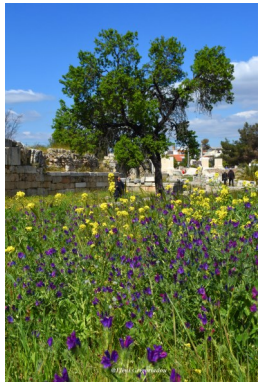

Η Ανοιξη στον Αρχαιολογικό Χώρο Ελευσίνας 01/04/2023 ©Ελένη Γρηγοριάδου

Αρχαιολογικός Χώρος Ελευσίνας 01/04/23 ©Ελένη Γρηγοριάδου

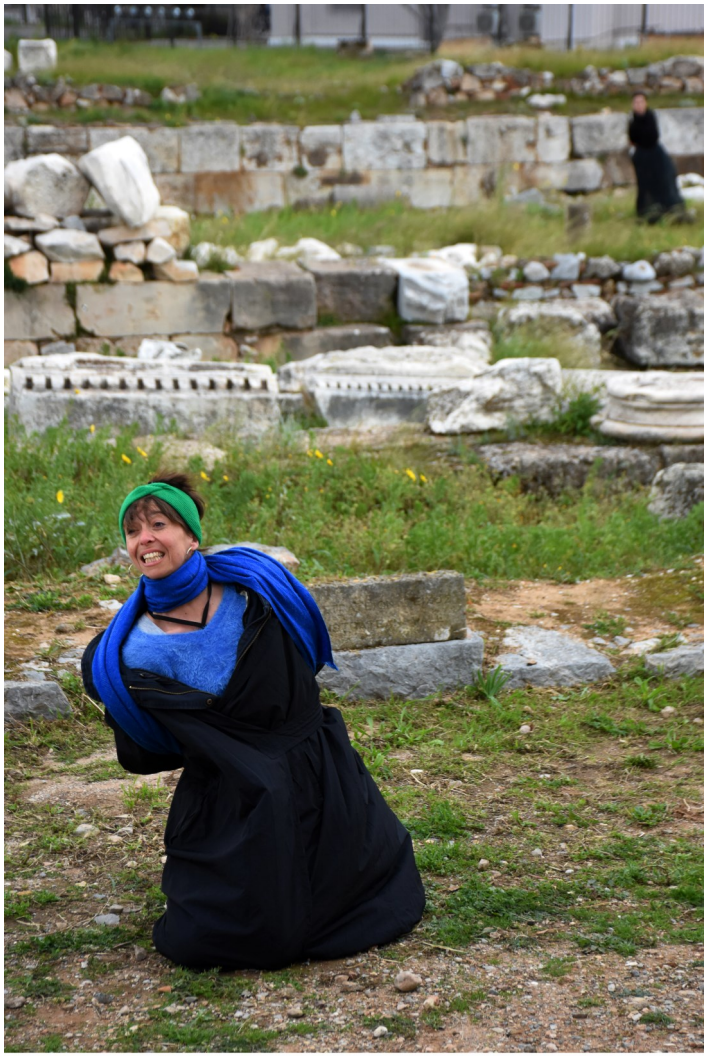

2023 Eleusis Mystery 20 Performing Arts Initiator Αρχαιολογικός Χώρος Αφηγηματική Αρχαιολογία Δράση Παρακαταθήκης 03/02/23 ©Ελένη Γρηγοριάδου

Το σιτάρι, όπως και τα άλλα δημητριακά, σχετίζονται άμεσα με την θεά Δήμητρα κατά την ελληνική μυθολογία. Η διαφορά της Δήμητρας από τη Γαία είναι, ότι έχει και αυτή την ιδιότητα της παγκόσμιας Μητέρας, αλλά Μητέρας του κόκκου, στην οποία δεν οφείλουν την ύπαρξη τους όλα τα όντα, θεοί και άνθρωποι, αλλά μόνον κόκκος και μια μυστηριώδης κόρη, Κόρη (Περσεφόνη) Κανένα από τα στοιχεία του μύθου που αναφέρονται στη Δήμητρα, στη μητέρα του κόκκου, δεν είναι μυστικά. Ούτε θλίψη της για την αρπαγή της Κόρης από τον Αδη, ούτε αργότερα χαρά της για την επιστροφή της, ούτε το στάχυ, το δώρο της προς τους ανθρώπους.

Η Ανοιξη στον Αρχαιολογικό Χώρο Ελευσίνας 01/04/2023

Ο μύθος της κόρης της Δήμητρας, της Περσεφόνης, συνδέεται και με την εναλλαγή των εποχών. Εκφράζει την ελπίδα της ζωής και συμβολίζει τον κύκλο του σιταριού και όλης της φύσης. Τους χειμερινούς μήνες, που η Περσεφόνη βρισκόταν κάτω με τον Αδη μακριά από τη μητέρα της, πενθούσε μαζί της και η φύση, ενώ ανθούσε και χαίρονταν τους μήνες της άνοιξης και του καλοκαιριού.

"Flora of Eleusis" Spring in the Archaeological Site of Eleusina, Attica, Greece 19/03/2023 ©Eleni Grigoriadou

Αρχαιολογικός Χώρος Ελευσίνας
01/04/23

Η παπαρούνα των αγρών με τον λεπτό χνουδάτο μίσχο, τα γερτά ντροπαλά μπουμπούκια και τα μεγάλα κόκκινα πέταλα πρωταγωνιστεί σε μύθους και λαϊκές δοξασίες εδώ και χιλιάδες χρόνια. Στην ελληνική μυθολογία ήταν το ιερό φυτό της θεάς Δήμητρας και ήταν σημάδι γονιμότητας. Στη Μινωική Κρήτη τη λάτρευαν ως τη «θεά της παπαρούνας» και την παρουσίαζαν με διάδημα από παπαρούνες. Στα Ελευσίνια μυστήρια τα αγάλματα της θεάς ήταν στολισμένα με άνθη παπαρούνας, ενώ λένε πως μετά την απαγωγή της κόρης της, της Περσεφόνης, από τον Πλούτωνα, η θεά απέκτησε ξανά γαλήνη πίνοντας ζωμό παπαρούνας...

Mystery 20 Performing Arts Initiator – Narrative Archaeology 03.02.23 Archaeological Site of Elefsina Curator – Director: Gemma Hansson Carbone ©Eleni Grigoriadou

Με τον ερχομό της Ανοιξης, κατά τον μήνα Ανθεστηριώνα (φεβρουάριο), εορτάζονταν τα Μικρά Μυστήρια. Ο προπαρασκευαστικός τους ρόλος καθιστούσε απαραίτητη την παρουσία των πιστών σε αυτά ως απαράβατο όρο για τη συμμετοχή τους στα Μεγάλα Μυστήρια. Αυτό επιβεβαιώνει και ο Κλήμης Αλεξανδρείας, ο οποίος στο έργο του Στρωματείς αναφέρει, μεταξύ άλλων, ότι ο ρόλος τους έγκειται στο να προετοιμάσουν τον συμμετέχοντα και να του μεταδώσουν την απαραίτητη γνώση για όσα θα επακολουθήσουν: ο συγγραφέας αντιπαραβάλλει τα Μικρά Μυστήρια με τα Μεγάλα ως προς το έργο που αυτά επιτελούν. Αναφέρει χαρακτηριστικά πως τα πρώτα έχουν ''εκπαιδευτικό'' χαρακτήρα, καθώς διδάσκουν και προετοιμάζουν τον πιστό για αυτά που θα ακολουθήσουν, σε αντίθεση με τα Μεγάλα, τα οποία περνούν τον πιστό στο επόμενο επίπεδο, όπου η μάθηση δίνει τη θέση της στο στοχασμό γύρω από τη δημιουργία και τον κόσμο. Οι συμμετέχοντες ύστερα από τη μύησή τους στα Μικρά Μυστήρια αποκαλούνταν **μύσται.**

Με την εμφάνιση και την εξάπλωση του χριστιανισμού η λατρεία της Δήμητρας αρχίζει να φθίνει, ώσπου το 170 μ. Χ. δέχτηκε μια πρώτη καταστροφή από τους βάρβαρους Κοστοβώκους, που ολοκληρώθηκε από τον Αλάριχο και τους φανατισμένους του Βησιγότθους το 395 μ. Χ. Αυτή ήταν και τελειωτική καταστροφή. Οι άνδρες με τα μαύρα ρούχα που συνόδευαν και προέτρεπαν τους βαρβάρους στο να μεταβάλλουν το περίφημο ιερό σε ερείπια, σβήνοντας από τον χάρτη την πιο συγκλονιστική λατρεία της αρχαιότητας, αλλά μη κατορθώνοντας να αλλοιώσουν και να εξαφανίσουν το μυστήριο της, ήταν **μοναχοί ...**

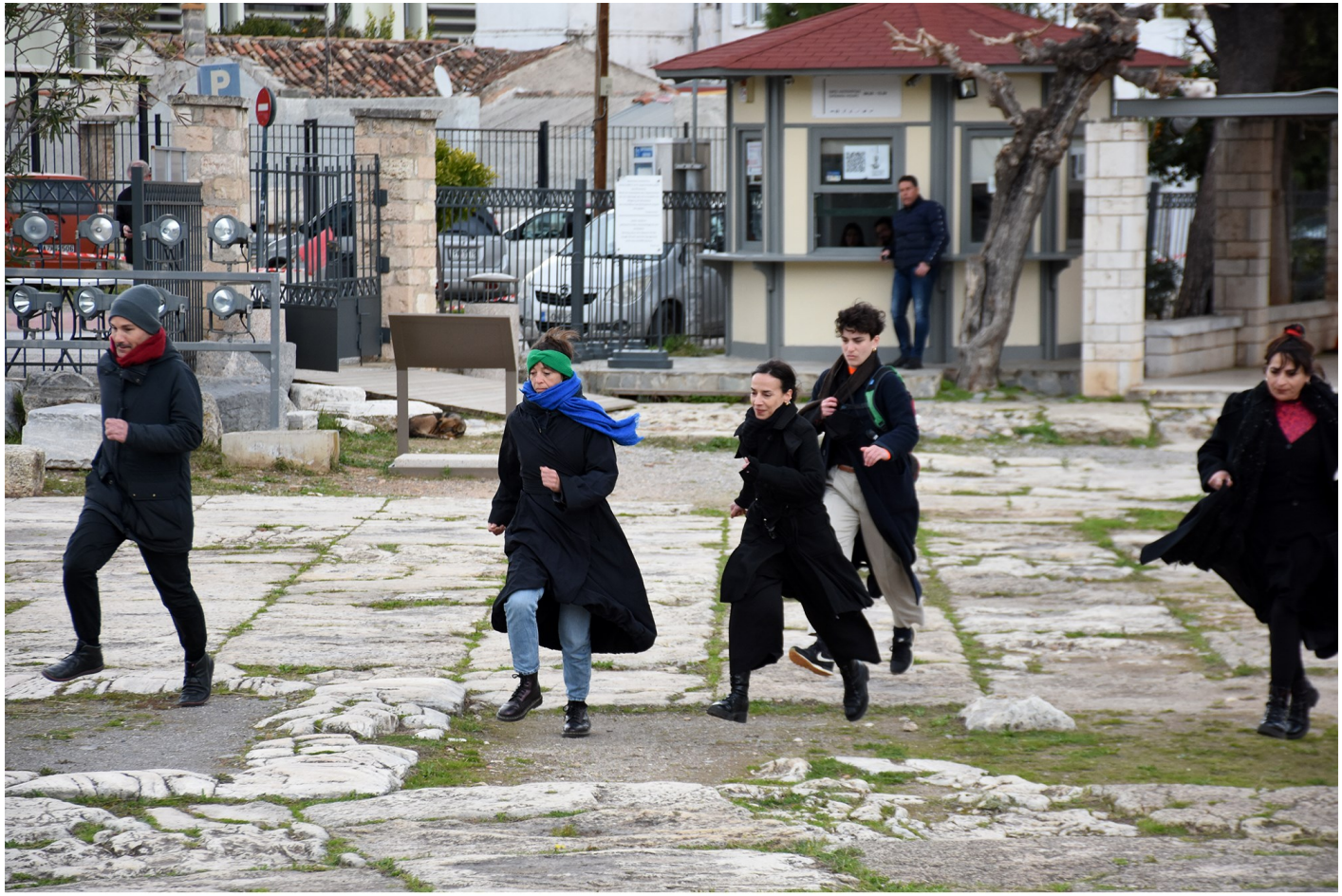

2023 Eleusis Mystery 20 Performing Arts Initiator – Narrative Archaeology 03.02.23 Archaeological Site of Elefsina. Director: Gemma Hansson Carbone ©Eleni Grigoriadou

Ο πυρήνας της φιλοσοφίας των Ελευσινίων Μυστηρίων διαφεύγει και το βαθύτερο περιεχόμενο της μύησης δυστυχώς δεν πρόκειται να γίνει ποτέ γνωστό. Ισως γιατί ήταν περισσότερο ένα βίωμα με τόσο έντονο περιεχόμενο, που βρισκόταν πέρα από κάθε δυνατότητα περιγραφής. Σίγουρα όμως, η μύηση θα πρέπει να ήταν μια τόσο θαυμαστή και πρωτόγνωρη για τους μύστες πνευματική εμπειρία, που πλούτιζε τον ψυχικό τους κόσμο με ανάταση ψυχής στην παρούσα ζωή, και συγχρόνως τους προετοίμαζε και τους έδινε ελπίδες για την μετά θάνατον ζωή, η ποιότητα της οποίας ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με τον τρόπο συμπεριφοράς τους κατά τη διάρκεια της επίγειας ζωής τους.

2023 ΕΛΕΥΣΙΣ Mystery 114 Everything Open/ An Original work by: Novoflot Conceived and directed by: Sven Holm 06/05/2023 ©Eleni Grigoriadou

Η μελέτη της Ιστορίας αποδεικνύει πως Μυστήρια λειτούργησαν σε όλο τον κόσμο. Στην Αίγυπτο, στη Συρία, στην Περσία, στη Φρυγία, στους Ρωμαίους, στη Θράκη, στην Κρήτη, και γενικά σε όλη την Ελλάδα, επίσης στην Ινδία και την Απω Ανατολή, όπου ακόμη και σήμερα η επίσημη θρησκεία ορισμένων λαών είναι συνυφασμένη με την εσωτερική διδασκαλία (Ινδουισμός, Βουδισμός Ταοϊσμός).

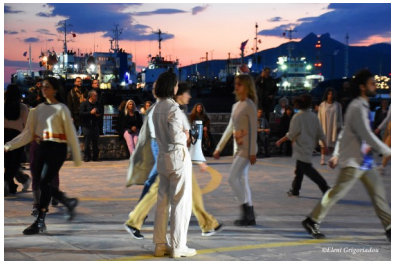

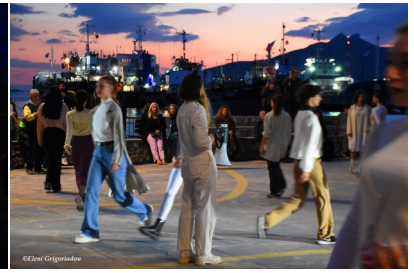

2023 ΕΛΕΥΣΙΣ Mystery 114 Everything Open An Original work by: Novoflot
Conceived and directed by: Sven Holm 06/05/2023 ©Eleni Grigoriadou

Ο Αριστείδης ορίζει την Ελευσίνα

σαν «τον κοινό Ναό της γης».

2023 ΕΛΕΥΣΙΣ Πεζόδρομος Νικολαΐδου, μουσική περιπατητική παράσταση Μυστήριο 113 «Μια γιορτή για την αλλαγή του κόσμου», με τη συμμετοχή 26 μουσικών, τραγουδιστών/τριών, χορευτριών και ηθοποιών. 15/9/23©Ελένη Γρηγοριάδου

Στην Ελευσίνα οι Αθηναίοι, αλλά και όλοι όσοι συνέρρεαν στο ιερό της Δήμητρας και της Περσεφόνης για να μυηθούν γνώριζαν την υπέρτατη ευδαιμονία και βίωναν την αθανασία της ψυχής. Είναι χαρακτηριστικό σχετικά ένα απόσπασμα του Πινδάρου από τον πρώιμο 5ο π.Χ. αιώνα, που παραθέτω εδώ σε μετάφραση: Ευτυχισμένος αυτός που θα κατέβει στη γη έχοντας γνωρίσει τα μυστήρια. Θα έχει γνωρίσει το τέλος της ζωής, [θα έχει όμως γνωρίσει] και την καινούργια αρχή που προσφέρει ο Ζευς!!!

2023 ΕΛΕΥΣΙΣ Archaeological Site of Elefsina, Mystery 11 Ma by Romeo Castellucci 12/09/2023 ©Eleni Grigoriadou

Τα **Μεγάλα Μείζονα Μυστήρια** διαρκούσαν εννέα ημέρες, όσο ήταν και η περιπλάνηση της Δήμητρας που έψαχνε την Κόρη (και όση είναι η διάρκεια της εγκυμοσύνης της γυναίκας σε ηλιακούς μήνες. Γιορτάζονταν μια φορά το χρόνο, το φθινοπωρινό μήνα Βοηδρομιώνα, που αντιστοιχεί στους μήνες Σεπτέμβριο - Οκτώβριο του γρηγοριανού ημερολογίου. Η επίσημη έναρξη του εορτασμού γινόταν την 15 Βοηδρομιώνος, όμως, ήδη από την παραμονή στις 14, γίνονταν οι πρώτες ενέργειες. Ο εορτασμός τους επαναλαμβανόταν κάθε έτος, όμως κάθε τέσσερα χρόνια η τέλεση τους γινόταν με ιδιαίτερη μεγαλοπρέπεια. Πλήθος πιστών από όλο τον Ελληνικό αλλά και το Ρωμαϊκό κόσμο, συνέρρεε για να λάβει μέρος στην τελετή.

Καλλιτεχνικές παρεμβάσεις σύγχρονου τσίρκο με τίτλο Μυστήριο 16 Together! A Circus Invitation Μια μαγική βραδιά στο Πάρκινγκ του Παλαιού Ελαιουργείου 20/6/23

Τα Μυστήρια, όπως άλλωστε και τα σύμβολα που τα αντιπροσωπεύουν, δεν απευθύνονται μόνο στη νόηση του ανθρώπου, αλλά και στο συναίσθημα και στο πνεύμα του. Για να επιδράσουν και να ωφεληθεί ο άνθρωπος από αυτά, πρέπει να τα βιώσει και να ταυτιστεί απόλυτα μαζί τους. Αυτή η ταύτιση δεν πρέπει να είναι μόνο νοητική, αλλά κατά την πραγματοποίηση της να συμμετέχουν και το συναίσθημα και το πνεύμα του ανθρώπου, γιατί μόνο με αυτόν τον τρόπο συλλαμβάνει το άρρητο που είναι και ουσία των Μυστηρίων. φράση του Αριστοτέλη σύμφωνα με την οποία οι μυούμενοι οφείλουν «ου μαθείν τι αλλά παθείν και διατεθήναι»

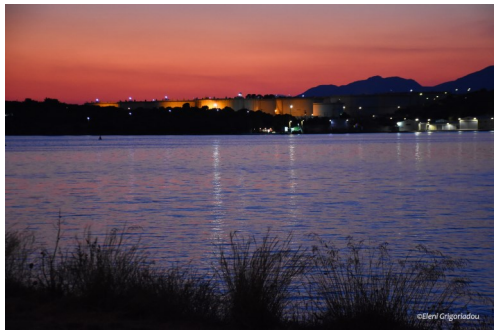

«Μυστήριο 35 Αισχύλου Project: Πέρσες – Το ταξίδι στο πεδίο των ψυχών» σε σκηνοθεσία: Nikita Milivojević 29/7/23

Στο Πέραμα Μεγαρίδος, στο λιμάνι Φανερωμένης της Σαλαμίνας, στο πορφυρό φως του δειλινού, σε μια έρημη περιοχή του νησιού που βλέπει στον τόπο όπου έλαβε χώρα η αρχαία σύγκρουση, βιώσαμε μια σπάνια μυσταγωγική εμπειρία!!! (αλήθεια τι καταπληκτική επιλογή!) Οι Πέρσες (472 π.Χ) είναι το παλαιότερο πλήρες δράμα που σώζεται στις μέρες μας και ταυτόχρονα ένα ιστορικό ντοκουμέντο για τη σημαντικότερη σύγκρουση της δεύτερης περσικής εισβολής στην Ελλάδα, τη ναυμαχία της Σαλαμίνας. Μία από τις πιο καθοριστικές μάχες στην ιστορία της ανθρωπότητας, αποτελεί το θέμα της τραγωδίας του Αισχύλου, ο οποίος πήρε μέρος σ' αυτήν.

Τα Μικρά Μυστήρια είναι προετοιμασία για τα Μεγάλα. Αυτό όμως δεν σημαίνει, ότι όλοι οι μυημένοι μπορούν να φτάσουν μέχρι το τέλος. Μερικοί από αυτούς είναι πιθανόν να είναι κατάλληλοι μόνο για τα Μικρά Μυστήρια και μάλιστα μόνο για ένα μικρό μέρος τους.

Καλλιτεχνικές παρεμβάσεις σύγχρονου τσίρκο με τίτλο Μυστήριο 16 Together! A Circus Invitation Μια μαγική βραδιά στο Πάρκινγκ του Παλαιού Ελαιουργείου 20/6/23

Τα Μεγάλα Μυστήρια αναφέρονται στην πραγμάτωση «υπερανθρωπίνων» καταστάσεων. Παραλαμβάνουν τον άνθρωπο από την κατάσταση που τον έφθασαν τα Μικρά Μυστήρια, τον οδηγούν πέρα από αυτήν την διάσταση και μέσα από υπερατομικές καταστάσεις, μέχρι εκείνη την απεριόριστη κατάσταση, η οποία είναι τελικός σκοπός και ονομάζεται «τελική απολύτρωση» «ύπατη ταύτιση». Το πρώτο στάδιο πραγματοποιεί τον «Πρωταρχικό άνθρωπο», ενώ το δεύτερο τον «Παγκόσμιο άνθρωπο». Ο ταοϊσμός χρησιμοποιεί αντίθετα τους όρους «αληθινός» και «υπερβατικός» άνθρωπος.

Λίγα Λόγια γι' αυτή την εργασία

Πέρασαν 10 μήνες από την πρώτη μου επίσκεψη στις αρχές Φλεβάρη 2023. Νάμαστε λοιπόν στις αρχές του Νοέμβρη, τώρα που γράφονται αυτές οι τελευταίες σημειώσεις και εγώ, συνεχίζω να φωτογραφίζω στην Ελευσίνα, να συγκεντρώνω υλικό από φωτογραφίες δρόμου και διάφορες παραστάσεις θεάτρου που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της Πολιτιστικής. Ομως δεν είναι μόνο οι φωτογραφίες, παράλληλα, αυτό το διάστημα, παρακολούθησα τα μαθήματα στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο της Ελευσίνας IN SITU, απ' όπου πέρασε όλη η αφρόκρεμα της Ακαδημαϊκής Ελίτ, συμμετείχα ενεργά στο «ΜΥΣΤΗΡΙΟ 68 ΣΤΑΛΚΕΡ» όπου 15 άτομα συν- δημιουργήσαμε περιπατητικές διαδρομές στη Βιομηχανική Κληρονομιά της πόλης, και τις παρουσιάσαμε μ' επιτυχία στο κοινό... Μήπως αυτό το ταξίδι ήταν μια μύηση στα **Μικρά Μυστήρια???**

Αισχύλεια, Βλύχα-Νεκροταφείο Πλοίων 30/8/23 Μυστήριο 115 ΜΕΓΑΛΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΑ ΠΛΟΙΑ με Πανσέληνο ©Ελένη Γρηγοριάδου

Μέσα απ' αυτές τις Εκπαιδευτικές Δράσεις ανοίχτηκαν καινούργιοι δρόμοι, μου δόθηκε η ευκαιρία να διαβάσω, να σκεφτώ, να συζητήσω, ν' αναρωτηθώ για την ιστορία και τον πολιτισμό της Ελευσίνας. Μέσα από ένα συνεχές ψάξιμο πληροφοριών έπεσα επάνω στην Πτυχιακή Εργασία του Σπηλιόπουλου Ηλία, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ "ΕΛΕΥΣΙΝΑ Το Ιερό της θεάς Δήμητρας Μύθος - Λατρεία - Τα Μυστήρια - Εξαγνισμός" που ομολογουμένως μου έκανε ένα κλικ! Αρχικά είχα σκεφτεί μια εργασία «ματιές στην πόλη» με φωτογραφίες και λεζάντες από διάφορα σημεία. Ομως η εργασία του Σπηλιόπουλου τ' ανέτρεψε, έσκυψα επάνω από τα Ελευσίνια Μυστήρια και άφησα την μαγεία τους να με παρασύρει. Αντιπαραθέτω μικρά αποσπάσματα αυτής της εργασίας με ιδιαίτερες φωτογραφικές συναντήσεις που είχα με το αξιοσημείωτο, στην δεκάμηνη περιπλάνησή μου στην Ελευσίνα Πολιτιστική Πρωτεύουσα.

Αισχύλεια, Βλύχα-Νεκροταφείο Πλοίων 30/8/23 Μυστήριο 115 ΜΕΓΑΛΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΑ ΠΛΟΙΑ ©Ελένη Γρηγοριάδου

Στιγμές από τα Σύγχρονα Ελευσίνια Μυστήρια, στιγμές που κάνεις ΑΑΑ' κοίτα!! Οπως λέει ο Μιχαήλ Μαρμαρινός «Τι είναι ΩΜΟ? η καλή τέχνη έχει μέσα της κάτι επικίνδυνο, έχει μια ωμότητα, αυτή που μου δημιουργεί ένα ερέθισμα και κάνω ΑΑΑ….ΚΟΙΤΑ!!! Λυπάμαι τους ανθρώπους που δεν τους συμβαίνει ΑΑΑ….!!! Δεν υπάρχει στιγμή στην καθημερινότητα που να μην είναι θέατρο μόλις υπάρξει το κατάλληλο βλέμμα» Ο Μιχαήλ Μαρμαρινός εκτός από καταπληκτικός σκηνοθέτης είναι και καθηλωτικός καθηγητής!!! Στιγμές που παρασύρθηκα από το Μυστήριο! Τα Μυστήρια, όπως άλλωστε και τα σύμβολα που τα αντιπροσωπεύουν, δεν απευθύνονται μόνο στη νόηση του ανθρώπου, αλλά και στο συναίσθημα και στο πνεύμα του. Για να επιδράσουν και να ωφεληθεί άνθρωπος από αυτά, πρέπει να τα βιώσει και να ταυτιστεί απόλυτα μαζί τους.

Θερμές ευχαριστίες:

στο **Ελεύθερο Πανεπιστήμιο της Ελευσίνας IN SITU**, στους εκλεκτούς καθηγητές/τριες που μας πρόσφεραν απλόχερα την γνώση τους, στην επιβλέπουσα καθηγήτρια της εργασίας, την κ. **Αθηνά Μαυρίδου**, στην **Ελευσίνα Πολιτιστική Πρωτεύουσα** για τις μαγικές στιγμές που μας χάρισε, στον Peripato για το όμορφο ταξίδι στις «Βιομηχανικές Μνήμες» και στις υπέροχες Ελευσίνιες γυναίκες που μας άνοιξαν την αγκαλιά τους!!!

Το έτος **2023 ΕΛΕΥΣΙΣ** ολοκληρώνεται κι' εγώ αισθάνομαι σοφότερη και τυχερή που είχα την μεγάλη ευκαιρία να συμμετέχω και ν' αφήσω ένα λιθαράκι σ' αυτό το καταπληκτικό εγχείρημα, στα σύγχρονα Ελευσίνια Μυστήρια.

«ευτυχείς και ευδαίμονες είναι εκείνοι, που γνωρίζουν τα μυστήρια των θεών, οι οποίοι καθαγιάζουν τη ζωή τους».

Ευριπίδης

Αισχύλεια Βλύχα-Νεκροταφείο Πλοίων 30/8/23

Μυστήριο 115 ΜΕΓΑΛΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΑ ΠΛΟΙΑ

Το πιο εντυπωσιακό φεγγάρι του καλοκαιριού το απολαύσαμε πάνω από το Νεκροταφείο πλοίων της Βλύχας. Ηταν απ' αυτές τις στιγμές που συμβαίνουν σπάνια!!!!!

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ

Ολες/οι εμείς, που είχαμε την **αγαθή τύχη** να ζήσουμε α-πό κοντά αυτές τις ανεπανάληπτες και μοναδικές εμπειρίες που μας προσέφερε η Πολιτιστική Πρω-τεύουσα **ΕΛΕΥΣΙΣ 2023,** θα τις θυμό-μαστε για πολλά χρόνια ως **αγαθή μνήμη...**

14/11/2023

ΙΙ. Το νερό στο Θριάσιο πεδίο – πηγές, ρέματα, ποτάμια – μια ιστορική αναδρομή

του Παναγιώτη Κορόγιαννη

Ποιητές, συγγραφείς, ερευνητές, καλλιτέχνες, ιστορικοί και κάθε λογής επιστήμονες κατά καιρούς, μέσα στα χρόνια, «σκαλίζουν» είτε τον φυσικό, είτε τον πολιτιστικό, είτε τον ιστορικό πλούτο του Θριασίου πεδίου. Αυτή η περιοχή της Αττικής, είναι χρόνια ριζωμένη και προσφέρει άφθονο υλικό για έρευνα και μελέτη. Είναι το πιο όμορφο μέρος που έχει κάποιος συναντήσει; Είναι το πιο πλούσιο ιστορικά; Είναι το φυσικό του κάλλος τέτοιο που δεν μπορείς να βρεις σε άλλους τόπους; Όχι, υποθέτουμε. Αλλά σαν μαγνήτης μας τραβάει, ακόμα και αν θέλουμε να εξερευνήσουμε τα αρνητικά του στοιχεία, τις αλλοιώσεις και τις φθορές του, αλλά και τις μεγάλες καταστροφές που προκλήθηκαν μέσα στα χρόνια.

Με μια πρόχειρη ματιά, αν κοιτάξουμε από ψηλά την περιοχή διαπιστώνουμε ότι αν αφαιρέσουμε τις καμινάδες των εργοστασίων και τα άναρχα κτίσματα, ρέματα και ποτάμια ξεπροβάλλουν ανά κοντινές αποστάσεις. Ακόμα καλύτερα, αν προσπαθήσουμε να μελετήσουμε έναν γεωμορφολογικό χάρτη, με έκπληξη παρατηρούμε το πλήθος των μπλε διακοπτόμενων ή συνεχόμενων γραμμών, που δηλώνουν την έντονη ύπαρξη υδροφόρου ορίζοντα. Τα ρέματα και τα ποτάμια, κάνουν σημαντική την παρουσία τους σε αυτόν τον τόπο, αλλά πριν τα παραθέσουμε θα πρέπει να κατανοήσουμε τις έννοιες και τις διαφορές τους.

Σύμφωνα με την Γενική Υδρολογία «Ρέμα είναι κάθε φυσική διαμόρφωση του εδάφους που λειτουργεί ως αποδέκτης και αγωγός των νερών της βροχής, του χιονιού (μετά την τήξη) και των φυσικών πηγών και εξυπηρετεί την απορροή τους προς άλλους αποδέκτες μεγαλύτερης χωρητικότητας, φυσικούς ή τεχνητούς, (άλλα ρέματα, ποτάμια, λίμνες, θάλασσα κλπ.) που βρίσκονται σε χαμηλότερες στάθμες.» . Προσπαθώντας να ερμηνεύσουμε αυτόν τον ορισμό, καταλαβαίνουμε ότι ρέμα θεωρείται κάθε φυσικός υδάτινος αγωγός, που μεταφέρει τα νερά της βροχής, του χιονιού και γενικότερα του περιβάλλοντος σε μεγαλύτερα υδάτινα τμήματα, τα οποία βρίσκονται σε χαμηλότερο σημείο. Κάποια από αυτά τα μεγαλύτερα τμήματα, είναι τα ποτάμια, όπου η ροή τους είναι συνεχής και η ποσότητά τους διακυμαίνεται ανάλογα με την εποχή και τις καιρικές συνθήκες.

Στο σημείο εισόδου της Ελευσίνας από την Αθήνα, υπήρχε ένα μεγάλο ποτάμι που ο Παυσανίας το περιέγραψε ως πιο ερμητικό και μεγάλο από τον Κηφισό της Αθήνας, μιας και καθιστούσε δύσκολο το πέρασμα και την είσοδο στην πόλη. Ο «Ελευσινιακός Κηφισός» ή όπως τον γνωρίζουν οι ντόπιοι «Σαρανταπόταμος», ήταν ένα μεγάλο ποτάμι, το οποίο προμήθευε τους Ελευσίνιους με πόσιμο νερό, μέσα από τα πηγάδια του. Αναφορές για την ύπαρξή του και την σημασία που είχε στην καθημερινότητα των κατοίκων, διαβάζουμε στο αφηγηματικό νοσταλγικό

οδοιπορικό του Βαγγέλη Π. Λιάπη «Παίρναμε λοιπόν πόσιμο νερό από αυτό το πηγάδι, γιατί ήταν το καλύτερο απ' όλα τα πηγάδια της περιοχής.», «Από τα πηγάδια έπαιρναν νερό όποιοι ήθελαν, εντελώς ελεύθερα. Ήσαν δηλαδή, πράγματα κοινής ωφέλειας όπως θα τα λέγαμε σήμερα. Το νερό το αντλούσαν με κουβάδες τραβηχτούς με τα χέρια.»

Στις αρχές του 21ου αιώνα, ήταν πολύ σύνηθες τα σπίτια να έχουν το δικό τους πηγάδι, μιας και σκάβοντας το πολύ μέχρι τα 10 μέτρα, μπορούσες να βρεις νερό, στοιχείο απαραίτητο για την διαβίωση μιας οικογένειας. Πέρα από την χρηστικότητα τους, τα πηγάδια προσέφεραν στους κατοίκους μια μυσταγωγική εμπειρία, μιας και στήνονταν γύρω από την ύπαρξή τους πλήθος μύθων και θρύλων, που συντηρούσαν το «μαγικό στοιχείο» που είχαν ανάγκη οι άνθρωποι για να προχωρήσουν στην δύσκολη καθημερινότητα. Οπότε, κάθε σπίτι είχε τον δικό του «ιερό χώρο», όπου το νερό και η άντλησή του, έπαιζαν πρωταγωνιστικό ρόλο. Το 1926, ο Θεόδωρος Πάγκαλος συγκεντρώνει στο πρόσωπό του όλα τα αξιώματα της πόλης και μέσα στο πλαίσιο αναβάθμισης της διαβίωσης των πολιτών, αλλά και του κέρδους, προσπαθεί να αναβαθμίσει το υδρευτικό σύστημα. Η Ελευσίνα αποκτά το δικό της υδρευτικό δίκτυο, αλλά σύντομα αποδεικνύεται ότι οι χειρισμοί δεν ήταν οι κατάλληλοι και τα υδροφόρα αποθέματα μη επαρκή για να καλύψουν τις ανάγκες της πόλης. Οι τεχνικές παρεμβάσεις που έγιναν στον Σαρανταπόταμο και κατ’ επέκταση στο κεντρικό πηγάδι, καταστρέφουν την ποιότητα του νερού και δεν μπορούσε να χαρακτηριστεί πόσιμο. Τροχοπέδη αρκετά ισχυρή, ακόμα και κατά την διάρκεια επόμενων διοικήσεων της πόλης, όπου τελικά μετά από χρόνια, δίνεται μια λύση παρόμοια με εκείνη του υδρευτικού δικτύου της Αθήνας.

Ο Σαρανταπόταμος, αυτό το δραστήριο ποτάμι, δημιούργησε έναν υδροβιότοπο στην ευρύτερη περιοχή της Ελευσίνας, το γνωστό σε όλους τους ντόπιους, Καλυμπάκι. Ερευνώντας ετυμολογικά την λέξη, διαπιστώνουμε ότι προέρχεται από την ένωση των αρβανίτικων λέξεων «καλό» και «μπάγκι», δηλαδή ένας ιδανικός τόπος για τα αιγοπρόβατα. Ο υδροβιότοπος αυτός, αποτελούσε το ιδανικό σημείο για να ξαποσταίνουν τα «ζωντανά» της περιοχής, να τρέφονται και να ξεκουράζονται, μιας και αποτελούσε ιδανικό βοσκοτόπι, καταπράσινο και πλούσιο σε διάφορα είδη χλωρίδας. Κοντά στα σημεία επαφής με την θάλασσα η βλάστηση οργίαζε, καλαμιές και λυγαριές φύτρωναν κατά μήκος του υδροβιότοπου, όπου διάφορα είδη πανίδας, όπως πάπιες, χήνες, βάτραχοι έβρισκαν καταφύγιο, δημιουργώντας ένα μοναδικό σκηνικό. Μέχρι τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, το Καλυμπάκι είχε πολλαπλή προσφορά στους κατοίκους του ευρύτερου Θριασίου Πεδίου. Οι κτηνοτρόφοι έβοσκαν τα γίδια και τα πρόβατα τους, οι τεχνίτες προμηθεύονταν πρώτες ύλες για την κατασκευή τούβλων και κεραμιδιών και τα καλάμια των εκβολών χρησίμευαν για την κατασκευή καλαθιών, που ήταν απαραίτητα για την καθημερινότητα των κατοίκων.

Ακολουθώντας την αρχαία διαδρομή της Ιεράς Οδού, λίγο πριν φτάσουμε στην Ελευσίνα, παρατηρούμε στην αριστερή πλευρά μια λίμνη, την λίμνη Κουμουνδούρου. Η εικόνα των σύγχρονων χρόνων είναι αποκαρδιωτική, ένα

παρατημένο υγρό στοιχείο, που δίπλα του φυτρώνουν οι καμινάδες των ΕΛ.ΠΕ. και χωράφια με πεταμένα σιδηρικά. Αν και λίμνη, καμία ρομαντική εικόνα δεν συνοδεύει αυτήν την περιοχή. Πάντα ήταν τόσο θλιβερό αυτό το σημείο; Προφανώς, όχι. Γυρίζοντας πολύ πίσω τον χρόνο, την περίοδο της κλασικής αρχαιότητας, ανακαλύπτουμε ότι τα ρέματα από το Όρος Αιγάλεω και του οροπεδίου της Ελευσίνας κατέληγαν σε αυτό το σημείο, δημιουργώντας τις τεχνητές λίμνες της θεάς Δήμητρας και της Περσεφόνης. Η λίμνη Κουμουνδούρου ήταν η λίμνη που αφιερώθηκε στην Περσεφόνη, ενώ ακριβώς δίπλα υπήρχε η λίμνη που ήταν αφιερωμένη στην θεά Δήμητρα. Την δεκαετία του ’50, η λίμνη της θεάς Δήμητρας αποστραγγίζεται και στην θέση της χτίζονται οι πρώτες εγκαταστάσεις των Διυλιστηρίων του Ασπροπύργου, τα σημερινά ΕΛ.ΠΕ. Οπότε, η λίμνη της Περσεφόνης, παραμένει μόνη και μοναδική σε αυτό το αταίριαστο –πια- σημείο.

Στα κλασικά χρόνια, οι πηγές και τα ρέματα που κατέληγαν σε αυτό το σημείο ήταν τόσο πλούσια, που για κάποια διαστήματα του έτους ήταν αδύνατη η διέλευση. Οι περιπατητές, οι έμποροι και οι ταξιδιώτες έκαναν παράκαμψη προς τα βόρεια σημεία και αργότερα δημιουργήθηκαν γέφυρες και τεχνητά περάσματα, ώστε να έχουν πρόσβαση στην πόλη της Ελευσίνας. Κατασκευάστηκε φράγμα που συγκρατούσε τα εισερχόμενα ρέματα, με αποτέλεσμα να αναδυθεί η τεχνητή λίμνη, έχοντας περίπου την εικόνα που αντικρίζουμε σήμερα, με πολύ πιο έντονο το στοιχείο του φυσικού πλούτου. Οι ανάγκες μεταφοράς των ιερών βράχων για να κατασκευαστεί το ιερό της Δήμητρας στο κέντρο της πόλης της Ελευσίνας, ανάγκασε τους τεχνίτες να δημιουργήσουν ένα πιο στιβαρό πέρασμα, στο σημείο που την σημερινή εποχή βρίσκεται ο δρόμος που διασχίζουμε. Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι τα ιερά αντικείμενα δεν επιτρεπόταν να μεταφέρονται με τροχοφόρα, αλλά μόνο από πεζούς αχθοφόρους. Οπότε η κατασκευή της γέφυρας, βασίστηκε σε αυτό το δεδομένο, δημιουργώντας μια κατασκευή αρκετά στιβαρή, αλλά περιορισμένη σε πλάτος και όγκο. Ιστορικοί και ερευνητές που ταξίδεψαν θέλοντας να καταγράψουν το οδοιπορικό της Ιεράς Οδού, περιγράφουν το μέρος εκείνο ως έναν πλούσιο υδροβιότοπο με την φύση να οργιάζει και να προσφέρει εικόνες απείρου κάλλους. Οι δύο λίμνες ενώνονταν με ένα μικρό πέρασμα, δίνοντας την εντύπωση μιας μεγαλύτερης λίμνης και η βλάστηση αναδυόταν πυκνή και πλούσια, φιλοξενώντας πολλά είδη πτηνών και αμφίβιων πλασμάτων. Η εικόνα των λιμνών απέναντι ακριβώς από την θάλασσα αποτελούσε ένα μαγικό σκηνικό, όχι μόνο για τους περαστικούς, αλλά και για τους ντόπιους.

Με τις παραπάνω σύντομες αναφορές στα πιο βασικά στοιχεία των υγρών τόπων του Θριασίου πεδίου, διαπιστώνουμε ότι αυτό το μέρος που σήμερα χαρακτηρίζεται από παραμέληση και ελάχιστο έως μηδαμινό φυσικό πλούτο, κάποτε άκμαζε όχι μόνο σε πολιτιστικό επίπεδο, αλλά και σε φυσική ομορφιά. Είναι γεγονός, πως τα μέρη που βρέχονται από την θάλασσα έχουν μια δική τους, μοναδική ομορφιά. Αλλά η Ελευσίνα και γενικότερα το Θριάσιο πεδίο, κάποτε είχε «ζωντανά» ρέματα και ποτάμια που δημιουργούσαν ζηλευτούς υγροβιότοπους στις εκβολές τους και ενίσχυαν τον ήδη «μυθικό» χαρακτήρα της περιοχής. Δεν πρέπει να σταθούμε μόνο στην φυσική ομορφιά που ανάβλυζε από αυτά τα σημεία, αλλά και την σύνδεσή

τους με μύθους και θρύλους της εποχής, οι οποίοι ήταν άρρηκτα συνδεδεμένοι με το πλούσιο περιβάλλον και γόνιμο τόπο. Το στάρι, η σπορά, τα αγαθά της γης, δεν θα μπορούσαν να υπάρχουν χωρίς τα ποτάμια, τα ρέματα, τις λίμνες, τα πηγάδια, τους υδροβιότοπους. Κάθε φυσικό στοιχείο αποτελεί έναν κρίκο στην δημιουργία του πολιτισμού που άνθησε και έμεινε ζωντανός μέσα στους αιώνες. Η διαδρομή της Ιεράς Οδού, ο βράχος του ιερού της θεάς Δήμητρας, δεν θα ήταν αυτό το μεγαλειώδες πολιτισμικό στοιχείο, αν το νερό και η δύναμή του δεν επηρέαζαν τόσο έντονα τους κατοίκους και τις ζωές τους. Όχι μόνο σε λατρευτικό επίπεδο, αλλά και σε επίπεδο καθημερινής διαβίωσης και ζωής, στα απλά καθημερινά τεκταινόμενα, στις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων.

Βιβλιογραφία

- Λιάπης, Βαγγέλης (2000). Συνοικίες και γειτονιές της Ελευσίνας,

Ελευσίνα.

- Λιάπης, Βαγγέλης (2004). Οδοιπορικό στην Ελευσίνα, Ελευσίνα
- Πρακτικά της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας του έτους 1937
- Σφυρόερας, Βασίλειος (2005). Ιστορία της Ελευσίνας: Από τη Βυζαντινή περίοδο μέχρι σήμερα, Ελευσίνα: Δήμος Ελευσίνας.

III. Το ψάρεμα στην Ελευσίνα: το παρελθόν, το παρόν, και το μέλλον

Μαρουσώ Μακρυγιάννη – Ευγενία Μακρυγιάννη

emakrugianni@gmail.com

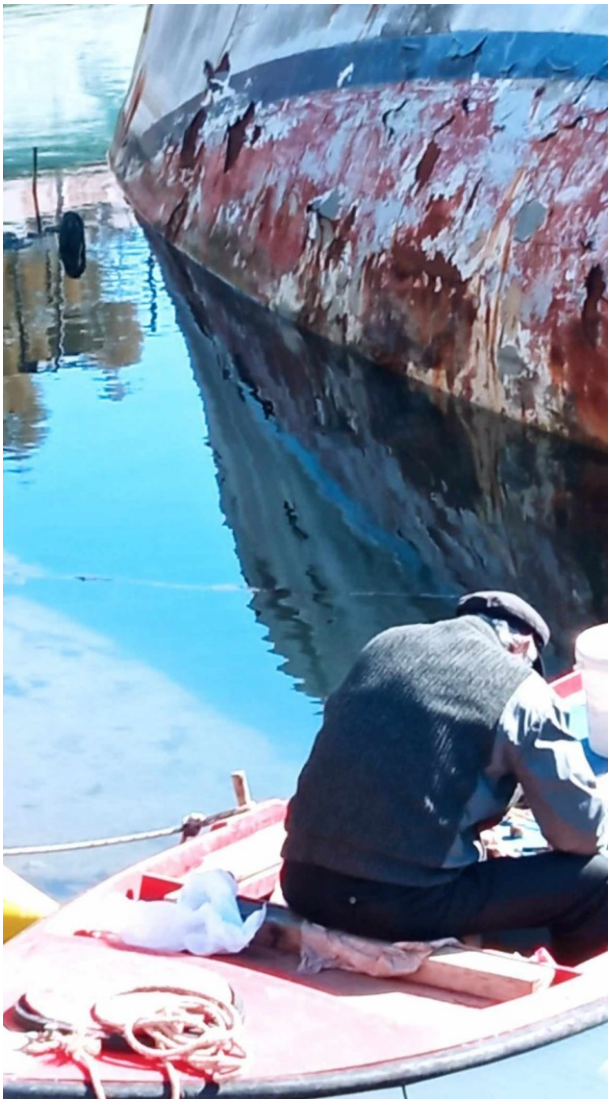

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη……2

I. Θαλασσινά διατρέξαντα……3
II. Τα ψάρια της Ελευσίνας……4
III. Νεκροκεφαλή στα κύματα……4
IV. Ελευσίνα SOS……5
V. Ελευσίνα: Μειώνεται η ρύπανση, αυξάνεται η θαλάσσια ζωή……6
VI. Οι αλλαγές……6
VII. Ελευσίνα: Τέλος δεύτερης ζωής για την εμβληματική "Αλεξάνδρα"……8
VIII. Χαρακτηριστικά Θαλασσινού Νερού……9
IX. Παλαιογραφία – Γεωμυθολογία……11
X. Αλιεία……11
XI. Θέσεις……14

Επίλογος……16

Φωτογραφίες……17

Βιβλιογραφία……33

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το ψάρεμα στην Ελευσίνα αποτελούσε και αποτελεί μια σημαντική παράδοση και δραστηριότητα, η οποία έχει εξελιχθεί κατά την διάρκεια των αιώνων. Η έκθεση που ακολουθεί παρουσιάζει μια ιστορική αναδρομή του ψαρέματος στην Ελευσίνα την πόλη του Αισχύλου και εξετάζει σύγχρονες πρακτικές που συνοδεύουν την συγκεκριμένη δραστηριότητα ανά τους αιώνες. Ιστορικά, λοιπόν, θα λέγαμε ότι το ψάρεμα στην Ελευσίνα έχει βαθύτατες ρίζες στην τοπική κουλτούρα και οι πρώτες αναφορές χρονολογούνται αιώνες πίσω. Ξεκινώντας από την αρχαιότητα θα δούμε ότι οι αρχαίοι Έλληνες πραγματοποιούσαν το ψάρεμα, για το εφοδιασμό της πόλης, αλλά και της Αθήνας και άλλων πόλεων, καθώς το ψάρι και πολλά οστρακοειδή αποτελούσε, σημαντικότατο τρόφιμο στην διατροφή του πληθυσμού. Αλλά και μετέπειτα, οι κάτοικοι της περιοχής ασχολήθηκαν με την αλιεία, καθώς ο κόλπος της Ελευσίνας ήταν από τους πλουσιότερους σε βιοποικιλότητα ικανός να σιτίζει τους ντόπιους αλλά και πολλές γειτονικές περιοχές. Δυστυχώς όμως, με την εκβιομηχάνιση της περιοχής ο κόλπος της υπέστη σοβαρή περιβαλλοντική μόλυνση καθιστώντας για αρκετά χρόνια την αλίευση στην περιοχή απαγορευτική. Πολλά από τα θαλάσσια είδη εξαφανίστηκαν και η κατάσταση θεωρούνται μη αναστρέψιμη. Η Ελευσίνα έχει παράλληλα ένα απέραντο νεκροταφείο πλοίων με βαρύτατες συνέπειες 400 περίπου παροπλισμένα πλοία μολύνουν τη θάλασσα μας. Η γεωγραφική θέση όμως της Ελευσίνας και υποθαλάσσια ρεύματα που αναπτύσσονται στο κόλπο της βοήθησαν ώστε να επανέλθει μετά από χρόνια σε μια οικολογική ισορροπία. Φτάνουμε λοιπόν στο σήμερα όπου το ψάρεμα στην Ελευσίνα συνεχίζει να είναι μια σημαντική δραστηριότητα όχι μόνο από επαγγελματίες αλιείς αλλά και από ερασιτέχνες ψαράδες που αλιεύουν κατά μήκος της παραλιακής ιεράς οδού. Σαφώς, το ψάρεμα έχει εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου καθώς χρησιμοποιούνται σύγχρονα εξοπλισμένα καΐκια και έτσι η παραδοσιακή τακτική του ψαρέματος συνυπάρχει με σύγχρονες πρακτικές. Συνοψίζοντας λοιπόν μπορούμε να πούμε ότι το ψάρεμα στην Ελευσίνα αποτελεί μια πλούσια παράδοση που συνδέει το παρελθόν με το παρόν. Από την αρχαιότητα μέχρι την σύγχρονη εποχή αυτή η δραστηριότητα συνεχίζει να είναι σημαντική για την τοπική κοινότητα και την οικονομία της. Είναι λοιπόν επιτακτική ανάγκη να διατηρήσουμε αυτή την παράδοση και να προσαρμοστούμε στις απαιτήσεις της σύγχρονη εποχής για την αειφόρο αλίευση και την διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Μια πόλη Ελευσίνα! Ένα όνομα και μια μακρόχρονη ιστορία. Ένας τόπος ιστορικός με στοιχεία, ανθρωπιστικά, πολιτιστικά, πολιτισμικά και κοινωνικά που αναδύονται με μεγαλοπρέπεια μέσα από τα άδυτα του βυθού του ιερού κόλπου της πόλης. Σε ένα σύγχρονο όπως εξελίχθηκε μεταβιομηχανικό τοπίο ή θάλασσα δεσπόζει σαν μια μικρή αρχαία θεά, που κρύβει και αυτή με τη σειρά της τα δικά της αρχέγονα και νέα μυστικά. Αυτή η θάλασσα λοιπόν θα μας απασχολήσει, στα ακόλουθα κείμενα με αναφορές και συμπαγείς πληροφορίες για το ψάρεμα στην Ελευσίνα, το θαλάσσιο πλούτο της τους ανθρώπους που έγιναν αναπόσπαστο κομμάτι της όλα αυτά τα κοινωνικοπολιτικά στοιχεία που συνθέτουν το σημάδι της στο χρόνο.

I. Θαλασσινά διατρέξαντα

Αυτή είναι μία ιστορία ευκαιριών και βασάνων. Η Ελευσίνα είναι παραθαλάσσια κοινότητα και η θάλασσα έχει χαρίσει στους κατοίκους της τροφή και πλούτο. Συγχρόνως, όμως, το πέλαγος έχει κεράσει τους ίδιους ανθρώπους περισσότερες πίκρες και καταστροφές από όσες τους αναλογούν.

Μοιάζει σαν μία μόνιμη επανάληψη της πανάρχαιας περιπέτειας του Ποσειδώνα και της Δήμητρας. Την πόθησε και την κυνήγησε ενώ αυτή ήταν μεταμορφωμένη σε φοράδα. Προσπάθησε να κρυφτεί ανάμεσα στα άλογα του βασιλιά Όγκιου, στην Αρκαδία, αλλά ο Ποσειδώνας την ανακάλυψε και ζευγάρωσε μαζί της έχοντας πάρει τη μορφή επιβήτορα.

Από αυτή τη θεϊκή ένωση γεννήθηκε ο Αρίων, ένα εξαιρετικά γρήγορο αθάνατο άλογο που είχε τη δυνατότητα να μιλάει με ανθρώπινη λαλιά (πόσα εξελικτικά πλεονεκτήματα μπορεί να αποκτήσει ένα πλάσμα μέσα σε μια γενιά;). Αλλά η Δήμητρα ήταν τόσο εξοργισμένη με τη μοίρα της ώστε έγινε γνωστή ως *Ερινύς*. Ο θυμός της καταλάγιασε μόνο όταν λούστηκε στον ποταμό Λάδωνα στην Πελοπόννησο (οπότε έγινε γνωστή ως Λουσία). Παρόλα αυτά, η σχέση της με τον Ποσειδώνα θα πρέπει να παρέμεινε τεταμένη, αν κρίνουμε από όσα έχουν συμβεί στην Ελευσίνα, όπου τα βασίλεια των δύο θεών έρχονται σε τόσο στενή επαφή.

II. Τα ψάρια της Ελευσίνας

Ο κόλπος της Ελευσίνας είναι μία κλειστή θάλασσα που καλύπτει έκταση 68 km^2 και έχει μέγιστο βάθος 37 μέτρα. Είναι προστατευμένος από την ανοιχτή θάλασσα, τους ανέμους και τα κύματα σχεδόν όλο τον χρόνο. Προσφέρει έτσι στους κατοίκους των γύρω περιοχών μία μικρή και βαθιά λεκάνη στην οποία μπορούν να εξασφαλίσουν τα προς το ζην με σχετική ασφάλεια. Και δεν άργησαν να συνειδητοποιήσουν τις ευκαιρίες που τους περίμεναν. Καθώς η Ελευσίνα εξελισσόταν σε σπουδαίο θρησκευτικό και αστικό κέντρο, προσέλκυσε δραστήριους εμπόρους, καραβοκύρηδες και ψαράδες. Το αρχαίο λιμάνι έκλεινε με τεχνητό ημικυκλικό λιμενοβραχίονα από λευκό πωρόλιθο. Οι λίθοι ήταν μεγάλοι και καλοδουλεμένοι, με μικρά ανοίγματα ανά διαστήματα ώστε να κυκλοφορεί το θαλασσινό νερό. Στην πορεία των χρόνων προστέθηκαν δύο ακόμα λιμενοβραχίονες για τη διευκόλυνση των εμπορικών και αλιευτικών σκαφών.

Και πρέπει να υπήρχαν αρκετά τέτοια. Σύμφωνα με επιγραφή που ανακαλύφθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα, ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Αδριανός προσπάθησε να λύσει το πρόβλημα των τιμών των ψαριών στην Αθήνα και την Ελευσίνα. Οι τιμές στην Αθήνα ήταν ανησυχητικά υψηλές, δεδομένου ότι η προσφορά ήταν σχεδόν πάντα μικρότερη από τη ζήτηση. Ο κωμικός ποιητής Αντιφάνης έγραψε στην κωμωδία του «Πλούσιοι» ότι το πολεμικό ναυτικό της πόλης θα έπρεπε να συνοδεύει τις ψαρόβαρκες μέχρι τον Πειραιά ώστε να βελτιωθεί η προσφορά των ψαριών στους πάγκους της αγοράς. Αλιείς από όλες τις κοντινές κοινότητες (όπως και την Ελευσίνα) ήταν παραπάνω από πρόθυμοι να φέρουν την ψαριά τους στον Πειραιά και έτσι προκαλούσαν ελλείψεις σε όλη την υπόλοιπη Αττική. Ο Αδριανός κατάργησε κάποιους δασμούς στην Ελευσίνα ώστε να ενθαρρύνει τους ντόπιους ψαράδες να επιστρέφουν σε αυτό το λιμάνι αντί να κυνηγούν καλύτερες τιμές στην Αθήνα.

III. Νεκροκεφαλή στα κύματα

Στις αρχές του 1300 ο αρχιεπίσκοπος Αθηνών Μιχαήλ Χωνιάτης περιέγραψε την Ελευσίνα ως «άφωνη και γεμάτη από μία βαθύτατη σιωπή» επειδή οι πειρατές αποβιβάζονταν εκεί και έστελναν όποιον συναντούσαν στον Άδη. Εκεί που κάποτε έφταναν οι προσκυνητές για να γιορτάσουν τα Ελευσίνια Μυστήρια, τώρα οι πειρατές έρχονταν για να τους μυήσουν στα Μυστήρια του Θανάτου. Ο Ποσειδώνας κερνούσε άλλον έναν γύρο δυστυχίας.

Οι πρώτες πειρατικές επιδρομές μάλλον σημειώθηκαν τον 7ο αιώνα, όταν οι Άραβες εξελίχθηκαν σε μόνιμη απειλή για τις παραθαλάσσιες κοινότητες της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Το αυτοκρατορικό πολεμικό ναυτικό δεν μπορούσε να τις προστατέψει, με αποτέλεσμα οι ακτές της Πελοποννήσου και της Αττικής, όπως και τα νησιά του Αργοσαρωνικού, να μένουν στο έλεος των πειρατών. Η επιδρομή του 881 ήταν ιδιαίτερα καταστρεπτική και οδήγησε στη μόνιμη εγκατάλειψη της Αίγινας και της Σαλαμίνας. Την ίδια μάλλον περίοδο εγκατέλειψαν τα σπίτια τους και οι τελευταίοι κάτοικοι της Ελευσίνας, σε αναζήτηση περισσότερης ασφάλειας στην ενδοχώρα. Ίσως πίστευαν ότι θα γύριζαν όταν έπαυε ο κίνδυνος, αλλά δεν ήταν γραφτό. Οι Άραβες «ενισχύθηκαν» από Γενουάτες, Νορμανδούς και Τούρκους επιδρομείς. Θα περνούσαν πολλοί αιώνες προτού επιστρέψει η ειρήνη και η ασφάλεια στον κόλπο της Ελευσίνας.

IV. Ελευσίνα SOS

Το κοινοτικό συμβούλιο είχε απελπιστεί τον Ιούνιο του 1938. Εδώ και αρκετούς μήνες η θάλασσα είχε μετατραπεί σε έναν βόθρο γεμάτο με σκουπίδια και πετρέλαιο. Τα ιστιοπλοϊκά που επιχειρούσαν να χρησιμοποιήσουν το μικρό λιμάνι συναντούσαν δυσκολίες, ενώ το θαλασσινό αεράκι έφτανε στους κατοίκους και τους επισκέπτες κατάφορτο με αηδιαστικές μυρωδιές που έκαναν ακόμα πιο δύσκολη την κατάσταση τις ζεστές μέρες του καλοκαιριού. Ο καθαρός αέρας είχε αντικατασταθεί από κάτι βρωμερό. Η αιτία ήταν το πετρέλαιο που έχυναν στη θάλασσα τα φορτηγά πλοία που σύχναζαν στην Ελευσίνα.

Τον Μάιο του 1842 η κυβέρνηση του βασιλιά Όθωνα εγκαινίασε το υποτελωνείο της Ελευσίνας, ενώ τον Νοέμβριο του 1845 προστέθηκε και υγειονομικός σταθμός. Το λιμάνι της Ελευσίνας έβγαινε από τη ραστώνη αιώνων καθώς ξεκίνησε να προμηθεύει την Πελοπόννησο και τα νησιά του Αργοσαρωνικού με βοιωτικά αγροτικά προϊόντα. Η αύξηση του πληθυσμού συνοδεύτηκε από αύξηση και των επαγγελματιών που ζούσαν από τη θάλασσα. Τη δεκαετία του 1850 υπήρχαν μερικές δεκάδες ψαράδες (κυρίως ξένοι). Το 1928 υπήρχαν πάνω από 700.

Η Ελευσίνα βρισκόταν σε φάση ταχύτατης βιομηχανικής ανάπτυξης και ο όγκος του εμπορίου που διακινούνταν από το λιμάνι αυξανόταν. Τσιμέντο έφευγε για τις αγορές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της Αιγύπτου, ενώ εισάγονταν πρώτες ύλες και μηχανήματα για τις νέες βιομηχανίες. Η κίνηση ήταν αρκετά αξιόλογη ώστε να επιβληθεί ειδικός δασμός σε όλα τα βιομηχανικά προϊόντα που εξάγονταν από την Ελευσίνα με σκοπό τα έσοδα να διατεθούν υπέρ της κοινότητας και του λιμένος. Αλλά όλα αυτά έγιναν χωρίς σοβαρό σχεδιασμό και δεν ελήφθη κανένα μέτρο προστασίας του περιβάλλοντος. Σύντομα, η θάλασσα βρέθηκε αντιμέτωπη με κρίσιμα προβλήματα.

Η Δήμητρα είχε εξαπολύσει τις Ερινύες ενάντια στον παλιό άσπονδο εχθρό της.

Θυμάμαι και τον πατέρα μου να βγάζει τα κυδώνια που μοσχομύριζαν θάλασσα. Ακόμη, το 1972 και 1973 πήγαινα στο λιμανάκι για να αγοράσω κουτσομούρα με το ποδηλατάκι μου. Τόσα καθαρά νερά, τόσο ζωή είχε ο κόλπος μας μέχρι την την ελλιμένιση του από τον αμερικανικό στόλο.

Τα οφέλη της βιομηχανικής, βιοτεχνικής και γεωργικής κτηνοτροφικής παραγωγής που εξασφαλίζουμε κάτοικοι και επισκέπτες για ζωή ποιότητας. Το ιερό της θεάς Δ

Η περιοχή προς τα δυτικά των Μ. Προπυλαίων επεφύλασσε στους αρχαιολόγους αρκετά ενδιαφέροντα κτίσματα, που ήρθαν στο φως από τον Ι. Τραυλό με τις ανασκαφές που άρχισαν εδώ από το 1955.

Ακριβώς προς τα δυτικά των Προπυλαίων και με τον ίδιο μ αυτά προσανατολισμό, ανακαλύφθηκε το Πρυτανείο της Ελευσίνας.

V. Ελευσίνα: Μειώνεται η ρύπανση, αυξάνεται η θαλάσσια ζωή

Το θαλάσσιο περιβάλλον στον κόλπο της Ελευσίνας δείχνει να αναζωογονείται. Πρόσφατες μελέτες του Πανεπιστημίου Αθηνών καταδεικνύουν τη σταδιακή μείωση της τοξικής ρύπανσης από τις βιομηχανίες και την παράλληλη επάνοδο ειδών της θαλάσσιας ζωής που είχαν από χρόνια εξαφανιστεί. Η σταδιακή ανάκαμψη οφείλεται τόσο στη βελτίωση των τεχνολογιών που χρησιμοποιούν οι βιομηχανίες, όσο και στη μείωση της δραστηριότητάς τους, λόγω της οικονομικής κρίσης. Όπως γράφει ο Γιώργος Λιάλιος στην "Καθημερινή", τα πολύ ενδιαφέροντα νέα ανακοινώθηκαν σε συνέδριο που πραγματοποιήθηκε τον προηγούμενο μήνα στην Ελευσίνα. Μέσα από μια σειρά από επιστημονικές εργασίες παρουσιάστηκε η εξέλιξη της ρύπανσης στον κόλπο τα τελευταία 40 χρόνια (με βάση δεδομένα του Πανεπιστημίου Αθηνών και του ΕΛΚΕΘΕ). «Τα στοιχεία μας κάνουν να αισιοδοξούμε. Η νέα κοινοτική νομοθεσία, παρά τη σχετικά ελλιπή εφαρμογή της στη χώρα μας, έχει ωθήσει τη βιομηχανία σε καθαρότερες πρακτικές. Παράλληλα, το οικοσύστημα του κόλπου αντιδρά και αυτογιατρεύεται», εξηγεί ο κ. Μιχάλης Σκούλλος, διευθυντής του Εργαστηρίου Χημείας Περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου Αθηνών.

VI. Οι αλλαγές

Η εικόνα είναι ενθαρρυντική. «Πρώτα από όλα, η ρύπανση μειώνεται. Ορισμένοι ρύποι έχουν υποδεκαπλασιαστεί σε σχέση με τη δεκαετία του '70. Κάποιοι μάλιστα, όπως το κάδμιο, έχουν μειωθεί από τοξικά σε φυσιολογικά επίπεδα», αναφέρει. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν, το κάδμιο έχει πάψει να ανιχνεύεται από το 1994. Ενώ πολλά βαρέα μέταλλα παρουσιάζουν σημαντικές μειώσεις: για παράδειγμα, ο διάχυτος χαλκός μειώθηκε από 1,6μg/L το 1977-78 σε 0,4 μg/L το 2014-15.

Παράλληλα, σημαντικές αλλαγές παρατηρούνται και στο έμβιο κομμάτι του κόλπου. «Έχουμε καταγράψει την επάνοδο πολλών ειδών που είχαν εξαφανιστεί, όπως τα στρείδια, οι αχινοί και τα χτένια, οργανισμοί που χρειάζονται καθαρό θαλάσσιο περιβάλλον. Επίσης αυξήθηκαν τα ψάρια – μάλιστα φέτος είδαμε για πρώτη φορά δελφίνια, ακόμα και μια θαλάσσια χελώνα, που ακόμα… κι αν είχε χάσει τον δρόμο της είναι θετικό σημάδι ότι κινούνταν στην περιοχή», χαριτολογεί ο κ. Σκούλλος. Από πού προέκυψαν τα νέα στοιχεία; Το Εργαστήριο Χημείας Περιβάλλοντος (στο τμήμα Χημείας του Πανεπιστημίου Αθηνών) παρακολουθεί την περιοχή του κόλπου της Ελευσίνας ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '70. Το 2012-2015 πραγματοποίησε στο πλαίσιο του κοινοτικού προγράμματος «Αριστεία Ι» σειρά δειγματοληψιών στον κόλπο. «Η έρευνα του εργαστηρίου στην περιοχή συνεχίζεται για αρκετές δεκαετίες. Στόχος του προγράμματος ήταν να συμπληρώσει και να αναλύσει σε μεγαλύτερο εύρος και

βάθος τις κατανομές βαρέων μετάλλων στον κόλπο της Ελευσίνας και την προέλευσή τους», εξηγεί ο κ. Γιώργος Κατσούρας, μέλος της ερευνητικής ομάδας. Το Εργαστήριο πραγματοποίησε δειγματοληψίες στο θαλασσινό νερό, στην επιφάνεια και στο εσωτερικό του πυθμένα. «Πήραμε από σημεία του κόλπου τα λεγόμενα "καρότα", δηλαδή δείγματα πυθμένα που φθάνουν σε μεγάλο βάθος. Από τα δείγματα αυτά φαίνεται η διαστρωμάτωση, η ιστορία του βυθού. Τι μας δείχνουν; Κάτι που δεν το φανταζόμασταν: ότι η ρύπανση στα ιζήματα επιστρέφει σήμερα στα επίπεδα της προβιομηχανικής εποχής». Με δεδομένο ότι ο κόλπος της Ελευσίνας είχε μετατραπεί τις δεκαετίες του '70 και '80 σε χωματερή των βιομηχανιών, τα καλά νέα δεν αφήνουν κανέναν ασυγκίνητο στην περιοχή. «Η θάλασσα μας εκπλήσσει με την ικανότητά της να αναγεννάτε. Πριν από 30 χρόνια ήταν νεκρή. Σήμερα εγώ κολυμπάω χειμώνα – καλοκαίρι μέσα στην Ελευσίνα», λέει ο δήμαρχός της, Γιώργος Τσουκαλάς. «Χρειάζεται βέβαια τακτικότερος έλεγχος στις βιομηχανίες της περιοχής μας, αλλά και στα πλοία που κατά τη διέλευσή τους από τον κόλπο της Ελευσίνας ρίχνουν λάδια στη θάλασσα». «Η περιοχή της Ελευσίνας αλλάζει», υποστηρίζει ο κ. Σκούλλος. Όπως εκτιμά, η περιοχή πρέπει να αναπτυχθεί σε μια νέα στρατηγική: «Κατ' αρχήν, η βιομηχανία δεν πρόκειται να πάψει στην περιοχή. Πρέπει όμως να κινείται σε ένα νέο πρότυπο. Για τον λόγο αυτό πρέπει από τη μια πλευρά οι επιχειρήσεις να εντείνουν τις προσπάθειές τους και από την άλλη πλευρά η Πολιτεία τους ελέγχους», λέει. «Επίσης, η Ελευσίνα είναι μια περιοχή με τεράστιο τουριστικό ενδιαφέρον. Η πόλη έχει βελτιωθεί πολύ τα τελευταία χρόνια και όπως πολλές πρώην βιομηχανικές πόλεις μπορεί να προχωρήσει, αν επιλέξει μια μοντέρνα προσέγγιση. Η πόλη εξελίσσεται σε γαστριμαργικό κέντρο της Δυτικής Αθήνας, έχει σημαντικό μουσείο και αρχαιολογικούς χώρους. Όλα αυτά πρέπει να μπουν σαν κομμάτια του παζλ σε έναν σχεδιασμό, να πάψει η "μονοκαλλιέργεια" της βιομηχανίας. Η Ελευσίνα έχει πολλά να προσφέρει».

VII. Ελευσίνα: Τέλος δεύτερης ζωής για την εμβληματική “Αλεξάνδρα”

Το “Αλεξάνδρα” ήταν κάποτε εκπαιδευτικό πλοίο του Βασιλικού Ναυτικού της Δανίας, υδροφόρα νηολογημένη στην Ύδρα (εξού και ο αριθμός νηολογίου 179), ενώ στο τέλος της ζωής του λέγεται πως είχε χρησιμοποιηθεί για το ψάρεμα ξιφία. Λίγο πριν από τη διάλυσή του, το έσωσε ο γλύπτης Αλέξανδρος Κόκκινος και το έστησε ως «ΝΑΕΣ ΑΝΑΕΣ 2» στην προκυμαία της Ελευσίνας, στο πλαίσιο του Φεστιβάλ Αισχύλεια του 1997.

Στη φωτογραφία, το «Αλεξάνδρα» στο Ναύπλιο το 1988, φωνογραφημένο από τον Harald Haeusler.

Αυτό το Σάββατο, 28 Ιανουαρίου στις 4 μ.μ., ο καλλιτέχνης, σε συνεργασία με την Κοινωφελή Επιχείρηση του Δήμου Ελευσίνας, μας προσκαλεί στην απεγκατάσταση του έργου του.

VIII. Χαρακτηριστικά Θαλασσινού Νερού

Ως ρύπανση μπορεί να οριστεί κάθε ανεπιθύμητη αλλαγή των χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος που οδηγεί σε διαταραχή της ισορροπίας της φύσης και προκαλεί βλάβες καθιστώντας το περιβάλλον ακατάλληλο για τις επιθυμητές χρήσεις του (αναψυχή, αλιεία κλπ.). Η ρύπανση προκαλείται από τις ανθρωπογενείς δράσεις αλλά και από την ίδια τη φύση, π.χ. ηφαίστεια, διάβρωση. Η αλατότητα στην επιφάνεια της θάλασσας σχετίζεται με τα ποσοστά εξάτμισης και ατμοσφαιρικών κατακρημνίσεων (βροχόπτωση, χιόνι, χαλάζι). Το εύρος της επιφανειακής αλατότητας στον ανοικτό ωκεανό κυμαίνεται από 33 ως 37 ‰. Κατά μέσο όρο, ο βόρειος Ατλαντικός έχει τη μεγαλύτερη επιφανειακή αλατότητα, με τιμή γύρω στο 35,5.

Ακολουθούν ο νότιος Ατλαντικός και ο νότιος Ειρηνικός με 35,2, ο Ινδικός με 35 και ο βόρειος Ειρηνικός με 34,2 ‰. Οι μεγαλύτερες αποκλίσεις της αλατότητας από τη μέση τιμή μιας ωκεάνιας λεκάνης εμφανίζονται σε περιοχές όπου λιώνουν οι πάγοι, κοντά σε εκβολές μεγάλων ποταμών, αλλά και σε κλειστές θάλασσες με μεγάλη εξάτμιση. Στην ανατολική Μεσόγειο παρατηρείται αλατότητα της τάξης του 39‰ ενώ στην Ερυθρά θάλασσα, όπου επικρατεί η εξάτμιση σε σχέση με τις κατακρημνίσεις, μπορεί να φθάσει και το 43‰. Η αλατότητα επηρεάζεται και από το γεωγραφικό πλάτος καθώς παρουσιάζει ελάχιστα στους πόλους και μέγιστα στην τροπική ζώνη. Η θερμική ενέργεια της ηλιακής ακτινοβολίας διεισδύει στο νερό και θερμαίνει τα επιφανειακά στρώματα και επομένως η θερμοκρασία των επιφανειακών νερών έχει άμεση συνάρτηση με τις επικρατούσες ατμοσφαιρικές θερμοκρασίες. Στο Αιγαίο, τους θερινούς μήνες, τα επιφανειακά νερά έχουν υψηλές θερμοκρασίες (23 - 28 oC). Ο κυματισμός και όλες οι επιφανειακές αναταράξεις βοηθούν ώστε η θερμική ενέργεια να μεταδοθεί βαθύτερα. Η θερμοκρασία επηρεάζεται, κυρίως στα επιφανειακά στρώματα, από το γεωγραφικό πλάτος. Στα μεγάλα βάθη του ωκεανού παρουσιάζει τιμές 2 - 4 oC, ανεξαρτήτως γεωγραφικού πλάτους. Η κατανομή της θερμοκρασίας στις Ελληνικές θάλασσες και γενικότερα στη Μεσόγειο, παρουσιάζει σημαντικές ιδιαιτερότητες σε σχέση με τους ωκεανούς. Η Μεσόγειος είναι μια θερμή θάλασσα όχι μόνο στην επιφάνεια αλλά και στο βάθος. Στους ωκεανούς, ακόμα και στην τροπική ζώνη, σε βάθος 1000 – 1500 m, η θερμοκρασία είναι της τάξης των 5 - 8 °C. Αντίθετα, στη Μεσόγειο και στο Αιγαίο, στα αντίστοιχα βάθη, η θερμοκρασία είναι της τάξης των 12 - 13 °C. Το διαλυμένο στο νερό οξυγόνο είναι ο δείκτης ισορροπίας του οικοσυστήματος. Οι υψηλές συγκεντρώσεις οξυγόνου παρατηρούνται κοντά στην επιφάνεια της θάλασσας, λόγω της συνεισφοράς οξυγόνου μέσω της διεργασίας της φωτοσύνθεσης και λόγω των ανταλλαγών του αερίου μέσω της διεπιφάνειας θάλασσας-ατμόσφαιρας. Αν και στο θαλάσσιο περιβάλλον τα επιφανειακά νερά εμφανίζονται καλά οξυγονωμένα και συχνά υπέρκορα σε οξυγόνο, στα βαθύτερα στρώματα της υδάτινης στήλης συχνά παρατηρείται έλλειψη οξυγόνου. Σε περιπτώσεις έντονης κατακόρυφης στρωμάτωσης και περιορισμού των ανταλλαγών μεταξύ των βαθύτερων στρωμάτων και του πλούσιου σε οξυγόνο επιφανειακού στρώματος, η αποδόμηση της οργανικής ύλης οδηγεί σε δραματική μείωση της συγκέντρωσης του διαλυμένου οξυγόνου και στην επικράτηση υποξικών ή/και ανοξικών συνθηκών. Το pH του ωκεανού είναι ελαφρά αλκαλικό και έχει συνήθεις τιμές μεταξύ 7,8 και 8,2. Σε αβαθείς περιοχές με έντονο αερισμό και αυξημένη φωτοσύνθεση, το pH μπορεί να ανέβει και πάνω από 8,9. Όπου αναπτύσσονται ανοξικές συνθήκες και ελευθερώνεται H2S το pH κατεβαίνει συχνά κάτω από 7,5 ή ακόμη και κάτω από 7,0.

IX. Παλαιογραφία – Γεωμυθολογία

Η άνοδος της θερμοκρασίας του πλανήτη ξεκίνησε κατά τη διάρκεια της τελευταίας παγετώδους περιόδου, γνωστής και ως ice age, το μέγιστο ψύχος της οποίας σημειώθηκε πριν 18.000 χρόνια. Τότε η στάθμη της θάλασσας παγκόσμια ήταν 100 - 125 μέτρα χαμηλότερα από τη σημερινή. Στην πραγματικότητα, η άνοδος της στάθμης της θάλασσας σε μια περιοχή σχετίζεται και με ανοδικές ή καθοδικές κινήσεις του στερεού φλοιού. Πριν 18.000 χρόνια η περιοχή του κόλπου της Ελευσίνας δεν ήταν θάλασσα αλλά μια λίμνη, η Κυχρεία λίμνη. Σιγά - σιγά η θάλασσα πλησίασε την περιοχή του κόλπου και ενώθηκε με αυτήν και σήμερα ο κόλπος της Ελευσίνας είναι μια παράκτια περιοχή. Ο Ελλαδικός χώρος γεωγραφικά αποτελεί μια σύνθετη γεωλογική δομή και η εξέλιξή του ξεκινά πριν από 250 εκατομμύρια χρόνια, όταν υπήρχε ακόμα ο ωκεανός της Τηθύος. Αποτελεί μέρος του ελληνικού τόξου, που ονομάζεται έτσι λόγω της τοξοειδούς μορφής νησιών και ηφαιστείων και άλλων γεωλογικών δομών (νησιωτικό και ηφαιστειακό τόξο). Είναι ένα ενεργό τόξο με έντονη σεισμική δράση, εκρήξεις ηφαιστείων κ.ά., που, εκτός των άλλων, έδωσε πολλαπλά ερεθίσματα στον προϊστορικό άνθρωπο. Αν κοιτάξει κανείς την ακτογραμμή της εποχής των παγετώνων, δεν θα μπορεί να τη συγκρίνει με τη σημερινή. Την εποχή εκείνη τα νησιά του Σαρωνικού ήταν ενωμένα. Ο Κορινθιακός κόλπος ήταν λίμνη όπως και ο κόλπος της Ελευσίνας. Η Σαλαμίνα πρέπει να αποσπάστηκε από την Αττική γύρω στο 6.000 π.Χ., οπότε και διαμορφώνεται και ο κόλπος της Ελευσίνας. Σε όλα αυτά τα γεγονότα ο προϊστορικός άνθρωπος της ανώτερης παλαιολιθικής - μεσολιθικής εποχής (35.000 - 8.500 πριν από σήμερα ή 6.500 π.Χ.) είναι μάρτυρας και αποδίδει τις αλλαγές στο φυσικό του περιβάλλον στους θεούς. Στην περιοχή της Ελευσίνας, σύμφωνα με μυθολογικές ερμηνείες, οι αλλαγές τα τελευταία 18.000 χρόνια αποδίδονται στη σχέση της νύμφης Σαλαμίνας με τον Ποσειδώνα. Η Σαλαμίνα, όπως και η Αίγινα, ήταν κόρη του ποταμού Ασωπού, που βρίσκεται στην Αίγινα, και της Μετώπης. Η παλαιολίμνη του κόλπου ονομάστηκε Κυχρεία. Ο Κυχρέας ήταν γιος του Ποσειδώνα και της Σαλαμίνας.

X. Αλιεία

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα το θαλάσσιο περιβάλλον, πέρα από τη ρύπανση και γενικότερα τις πιέσεις που δέχεται, είναι και η υπεραλίευση. Η αλιεία, μια

από τις αρχαιότερες δράσεις του ανθρώπου, από τα τέλη του περασμένου αιώνα άρχισε να αποκτά εντατική μορφή και να μετατρέπεται σε πρόβλημα. Τα τελευταία χρόνια, επαγγελματίες, κράτη και Ευρωπαϊκή Ένωση κλήθηκαν να λάβουν αποφάσεις για κοινές δράσεις σε ό,τι αφορά είδη με αυξημένη εμπορική αξία, όπως ο τόνος, ο μπακαλιάρος, η σαρδέλα, το μπαρμπούνι κ.ά. Σε χώρες όπως η Ελλάδα, λόγω ελλιπούς γνώσης των αποθεμάτων των διαφόρων ειδών αλλά και της μεγάλης και σύνθετης ακτογραμμής που δυσκολεύει τους ελέγχους των όποιων παρανομιών, τα προβλήματα μεγιστοποιούνται. Με την τεχνολογική εξέλιξη και τα σύγχρονα αλιευτικά εργαλεία, π.χ. μηχανότρατες και γρι-γρι, αλλά και την εκμετάλλευση της θάλασσας ως ανεξάντλητου φυσικού πόρου, τα ιχθυοαποθέματα εξαντλούνται με δραματικούς ρυθμούς. Οι μηχανότρατες, τα συρόμενα αυτά αλιευτικά εργαλεία βυθού, εκτός από τις τεράστιες ποσότητες που αλιεύουν, προκαλούν και καταστροφή του βυθού και των οργανισμών που τον χρησιμοποιούν ως βιότοπο. Μετατρέπουν το βυθό σε έρημο και απαιτείται πολύς χρόνος για να ανακάμψει. Άλλα προβλήματα που λειτουργούν συνδυαστικά με την υπεραλίευση και απειλούν το θαλάσσιο οικοσύστημα και τις τροφικές του σχέσεις είναι: το ψάρεμα του γόνου, η βιοσυσσώρευση, η διαφορετική πολιτική κρατών σε αλιευτικά εργαλεία, οι παράνομες μέθοδοι και η νομοθεσία.

Εφημερίδα Θριάσιο

Κοινωνική-Πολιτική-Οικονομική-Εμπορική εφημερίδα

Δ. Αττική Σάββατο 17 Δεκέμβριος 1994

Χιλιάδες Τόνοι πετρελαίου στον κόλπο της Ελευσίνας

Η ρύπανση Ελληνικών θαλασσών με πετρελαιοειδή δημιουργεί όλο και πιο πολλές ανησυχίες. Τα μεγαλύτερα προβλήματα αντιμετωπίζουν οι περιοχές που είναι μέσα ή κοντά στους θαλάσσιους δρόμους των πλοίων. Σε αυτές τις περιοχές οι ρυπάνσεις είναι συχνές, η συγκέντρωση πετρελαιοειδών στη θάλασσα και στα ιζήματα του βυθού είναι σαφώς μεγαλύτερη. Στο Ιόνιο έχει διαπιστωθεί η μεγαλύτερη στη Μεσόγειο συγκέντρωση πετρελαιοειδών που επιπλέουν με τη μορφή πίσσας(αμέσως μετά έρχεται η θαλάσσια περιοχή κοντά στην Αλγερία). Στο ταξίδι του ΠΛΟΙΟΥ ΤΗΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ διαπιστώσαμε, νιώσαμε συχνά την παρουσία πετρελαιοκηλίδων , μικρών και μεγάλων, αποτέλεσμα ατυχήματος η σκόπιμης απόρριψης, τα μέρη από τα οποία περάσαμε και στα οποία συνέβη πρόσφατα περιστατικό ρύπανσης είναι: Πέραμα(συχνές απορρίψεις πετρελαιοειδών κατάλοιπων κατά την επισκευή σκαφών). Β. Μακρονήσου(διαπιστώσαμε ρύπανση με ελαφρά πετρελαιοειδή) Λάρυμνα(διαρροή 140 lt ελαφρά πετρελαιοειδή). Λάρυμνα (διαρροή 140 lt ελαφρά πετρελαιοειδών από σύγκρουση του Φ/Γ Βιβή με τη φορτηγίδα Ίλιον). Θερμαϊκός (συχνή απόρριψη πετρελαιοειδών καταλοίπων και έντονη παρουσία πίσσας, που επιπλέει) Θαλάσσια περιοχή Κυθήρων-Νεάπολης(δύο σοβαρές περιπτώσεις ρύπανσης τον Ιούνιο από το Χαπυλίντερ και το Αίντα, ρύπανση από διερχόμενο πλοίο την μέρα άφιξης του ΠΛΟΙΟΥ ΤΗΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ στη Νεάπολη(16/8), ρύπανση 40 μιλιών από Δ/Ξ Νταμοντάρ Καβέρι (28/7/90). Πύλος (ρύπανση κόλπου με 1 τόνο αργό πετρέλαιο από Δ/Ξ Γουάρθυ πρόσφατα). Βόρεια Κεφαλλονιάς. Ιθάκης(3 ρυπάνσεις με πετρελαιοειδή μέσα σε 1 μήνα). Στις θάλασσες μας έχουν γίνει δύο από τις 4 πιο σοβαρές ρυπάνσεις με πετρελαιοειδή σαν αποτέλεσμα ατυχήματος στη Μεσόγειο:Irene Serenate(23/2/80) στην Πύλο με 40.000 τόνους Messiniaki Frontis(2/3/79) ανοικτά της Κρήτης με 12.000 τόνους. Τα τέσσερα πιο σοβαρά ατυχήματα πλοίων με πετρελαιοειδή στη Μεσόγειο είναι: MESSINIAKI FRONTIS(2/3/79(ανοιχτά της Κρήτης με 12.000 τόνους. IRENE SERENADE(23/2/80) στην Πύλο με 40000 τόνους. JUAN A.

LAYALLEJA(28/1/80) ανοιχτά της Αλγερίας με 39.000 τόνους. CAVO KAMBANOS(5/6/81) ανοικτά της Κορσικής 18.000 τόνους. Οι περιοχές που αντιμετωπίζουν ρυπάνσεις με πετρελαιοειδή σε μεγαλύτερη συχνότητα είναι: ο κόλπος του Σαρωνικού και κυρίως η περιοχή της ράδας και το ίδιο το λιμάνι του Πειραιά , ο κόλπος της Ελευσίνας, οι περιοχές κοντά στα διυλιστήρια: ΕΛΔΑ, MOTOR OIL ΠΕΤΡΟΛΑ κλπ. Σε αυτήν την περιοχή είναι πιο εύκολο να διαπιστωθούν και τα περιστατικά ρύπανσης από τις αρμόδιες αρχές. Το Κ. Λιμεναρχείο Πειραιά διαπίστωσε για παράδειγμα 93 περιπτώσεις ρύπανσης στο διάστημα 8/8/89-26/7/90, οι 68 από αυτές στο διάστημα 1/1-26/7/90. Ο Θερμαϊκός ιδιαίτερα κοντά στο λιμάνι και τις εγκαταστάσεις πετρελαιοειδών(Jet oil κλπ.). Η περιοχή κοντά στην Κέα και την Κύθνο.

XI. Θέσεις

Από σήμερα και κάθε Σάββατο ο πολίτης του θριασίου πεδίου θα έχει μια δική του φωνή ένα δικό του μέσο επικοινωνίας μια δική του εφημερίδα. Μια εφημερίδα που θα τον ενημερώνει για όλα όσα συμβαίνουν στην περιοχή του, αλλά και στα κέντρα εξουσίας, από τα οποία τόσο έχει παραμεληθεί όχι μόνο σε ότι αφορά την ανάπτυξη των πολιτών. Κατά καιρούς έχουν κυκλοφορήσει πάρα πολλά έντυπα φυλλάδια, διαφημιστικές εφημερίδες. Όλα αυτά τα έντυπα δύο βασικούς λόγους ύπαρξης είχαν και έχουν : Το Πρώτον . Τα κομματικά έντυπα στο να ενημερώσουν μονόπλευρα τον πολίτη για τα κοινά , που μέσω της προβολής να τα κονομίσουν αυτοί που τα κυκλοφορούν. Και στις δύο περιπτώσεις ο πολίτης του Θριασίου Πεδίου να είναι ανημέρωτος για τα προβλήματα του. Από σήμερα και κάθε Σάββατο εμείς θα δίνουμε το δικό μας παρόν που θα είναι και δικό σας. Από σήμερα μαζί θα ενώνουμε την φωνή μας.

Κόλπος της Ελευσίνας: Η "νεκρά θάλασσα" ξαναγεννιέται – Ο καθηγητής Μ. Σκούλλος ζητάει να πάψει η μονοκαλλιέργεια της βιομηχανίας

«Κόλπος της Ελευσίνας. Φώκια ξεκουράζεται στο Καλυμπάκι, Απρίλιος 2022.»

«Κόλπος της Ελευσίνας. Κάποια πράγματα, μπορούν να αλλάξουν!»

Επίλογος

Συνοψίζοντας λοιπόν και έχοντας ακολουθήσει ιστορικά την πορεία του ψαρέματος στην Ελευσίνα μας, την πόλη της καρδιάς μας, ας κρατήσουμε ζωντανές τις μνήμες και τις μαρτυρίες των ανθρώπων που έζησαν σε αυτό τον ευλογημένο τόπο. Έστω και αν η δική μας γενιά και η επόμενη των παιδιών μας δεν είδανε την θάλασσα μας καθαρή και δεν κολυμπήσανε σε αυτή , περπατήσαμε όμως στην παραλία μας κάποια γλυκά δειλινά, και ανταμώσαμε την Αλεξάνδρα. Το δικό μας μισοκάραβο έξω από το χώρο του παλαιού Ελαιουργείου εκεί όπου σχεδόν όλη η Ελευσίνα έχει απολαύσει τα πιο ωραία ηλιοβασιλέματα έχει ψαρέψει, έχει περπατήσει και έχει χτίσει τις πιο γλυκές της αναμνήσεις. Σε αυτή τη θάλασσα ευχόμαστε και ελπίζουμε να κολυμπήσουμε ξανά.

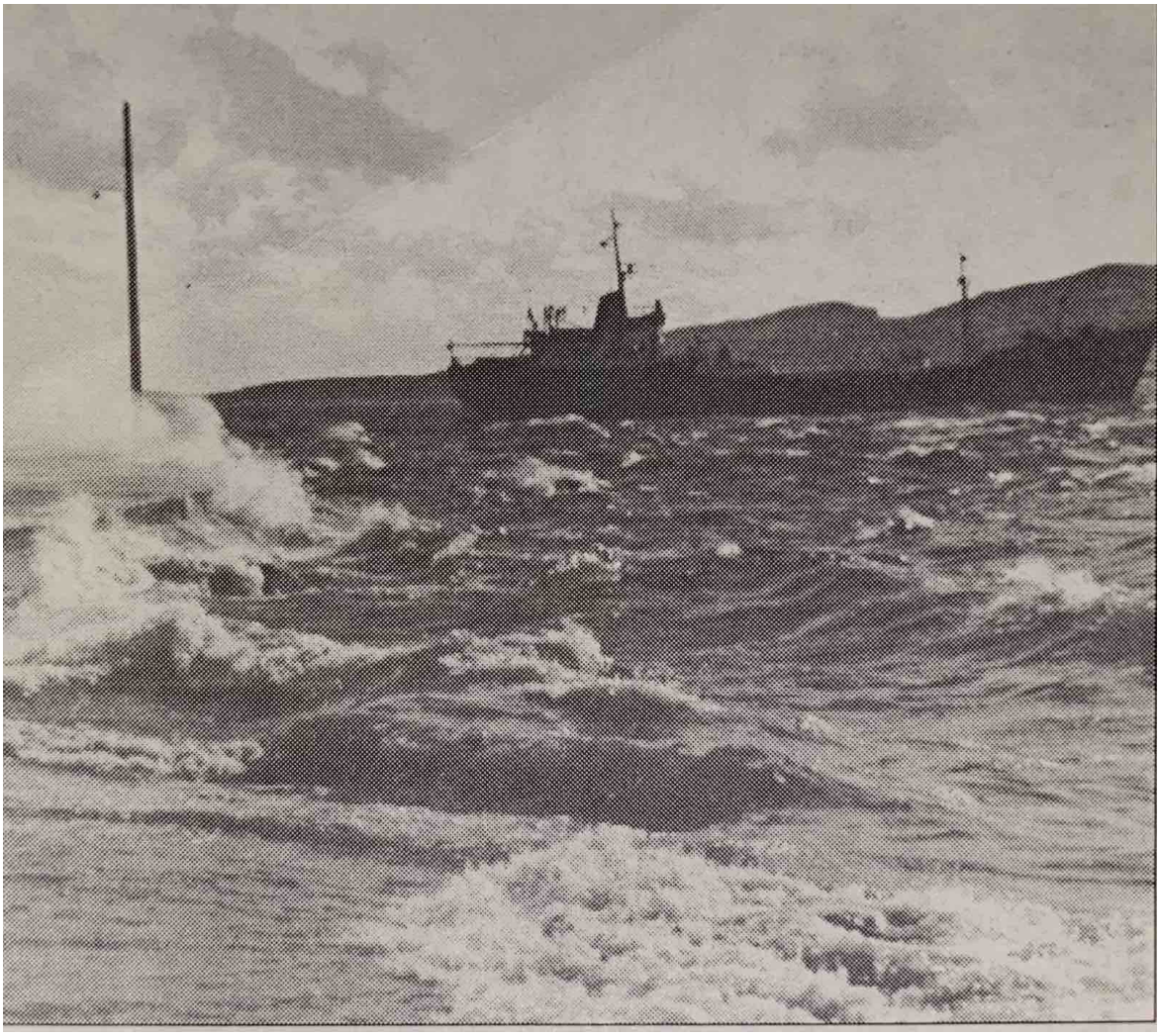

«Ο Ποασειδώνας οργισμένος»

«Το TITAN το 1950»

«Ερασιτέχνης Ψαρράς»

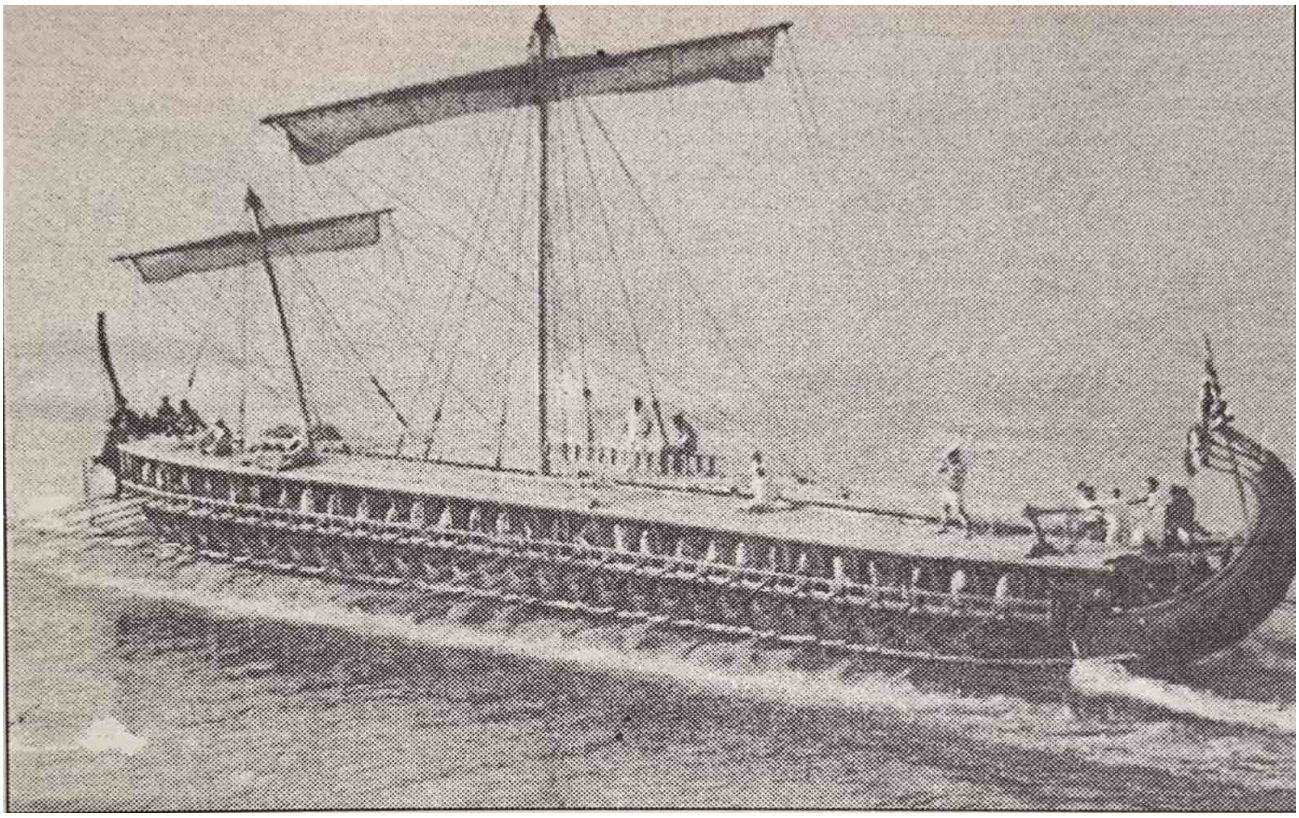

«Ο απόπλους της τριήρεις»

«Μπάνια στα βραχάκια»

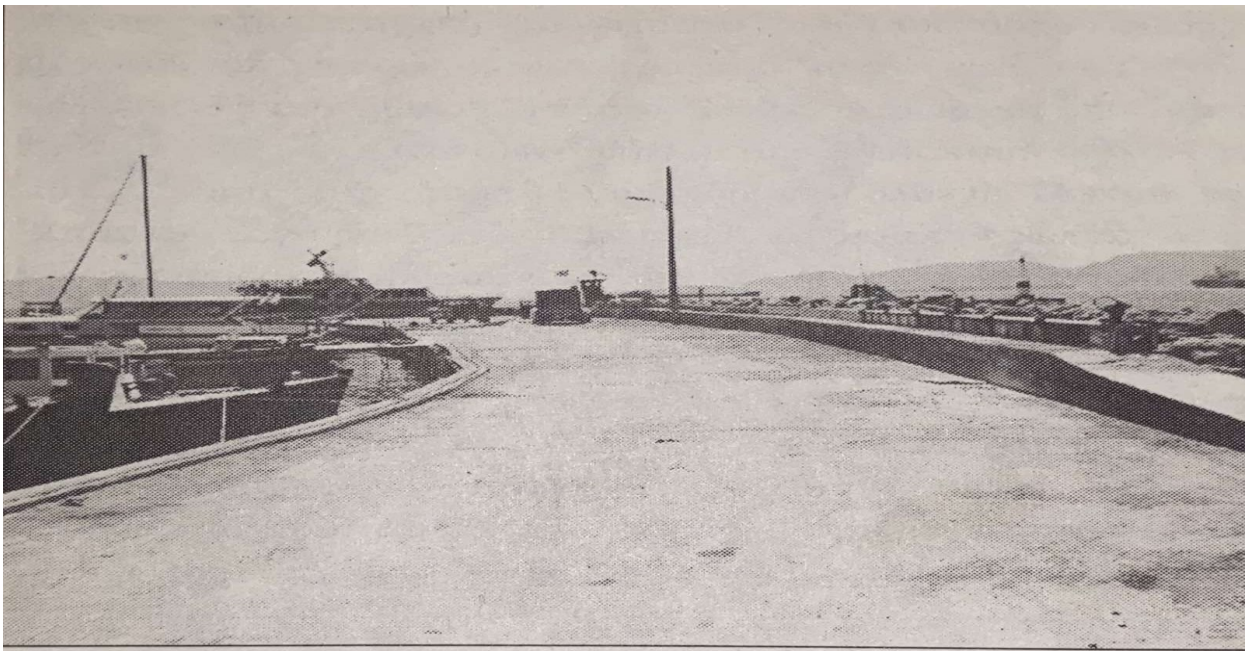

«Λιμενοβραχίονας της Ελευσίνας»

«Το κεντρικό επιβατικό λιμάνι»

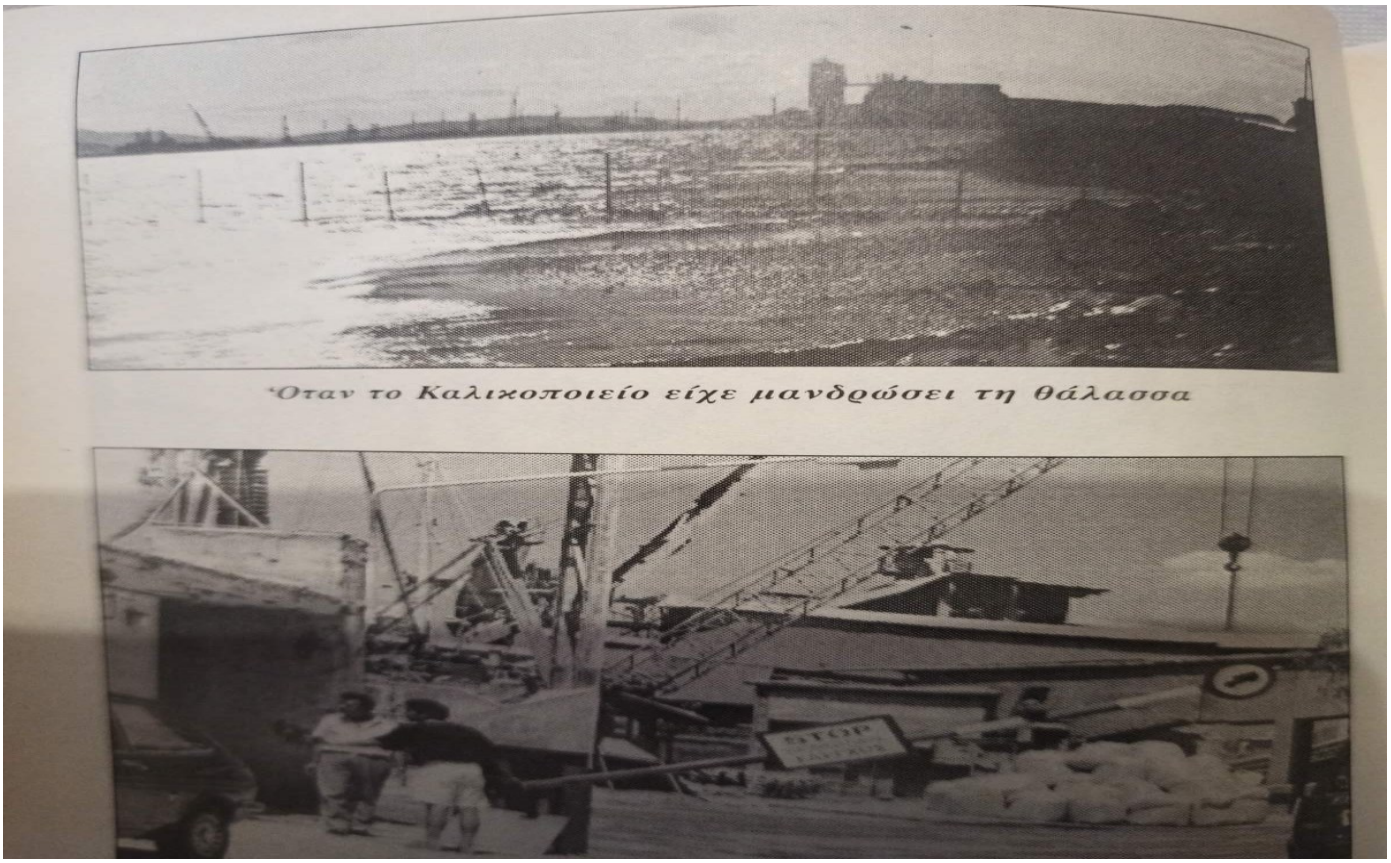

«Όταν το Καλιπολείο είχε μανδρώσει την θάλασσα»

«Έτσι δουλεύουν οι εργάτες από το 1902 μέχρι το 1950 στο TITAN»

«Μαρίνα στην Ελευσίνα»

«Ψαράς στη Βλυχά φωτογραφία από Μαρουσώ Μακρυγιάννη»

«Η θάλασσα της Ελευσίνας απέναντι από το χώρο του Παλαιού Ελαιουργείου φωτογραφία από Μαρουσώ Μακρυγιάννη»

Όλες οι παρακάτω φωτογραφίες παρουσιάστηκαν στην έκθεση "Elefsina mon amour "στα πλαίσια της πολιτιστικής πρωτεύουσας Ευρώπης στο Παλαιό ελαιουργείο !!

«Γκρίζες ζώνες 2009 , Βαγγέλης βλάχος»

«A Chain Of events “Maarten Vanden Eynde” »

«Το καράβι ‘Δημήτρης Τσουμπλέκας »

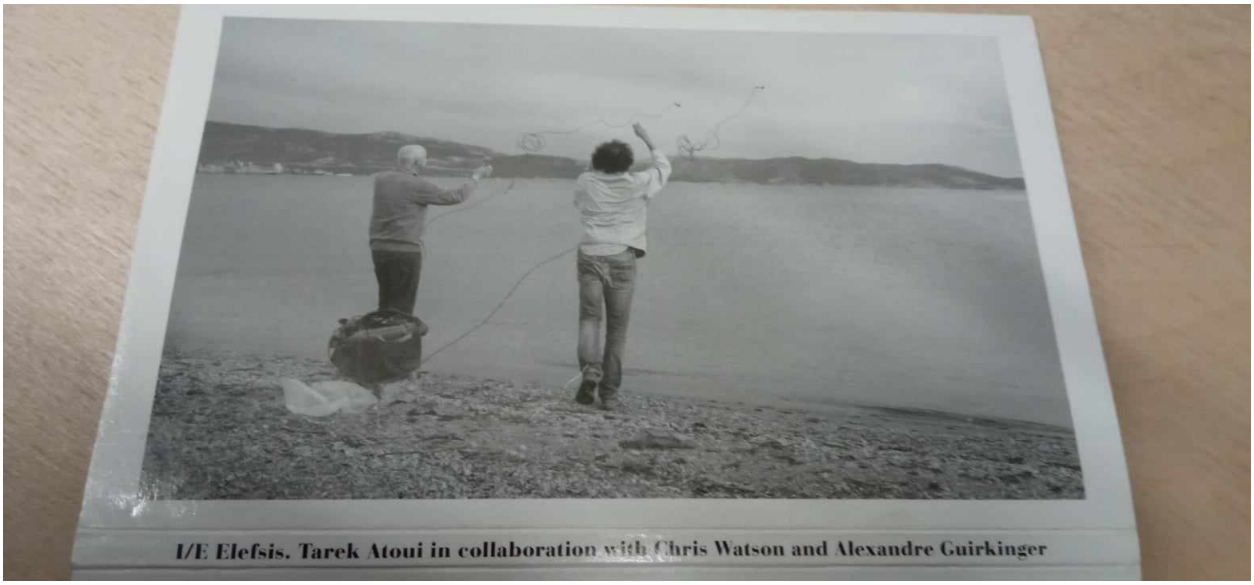

«I/E Elefsis, Tarek Atouni in Collaboration with Chris Watson And Alexandre Guirkinger»

Οι ακόλουθες φωτογραφίες είναι από την Μαρουσώ Μακρυγιάννη

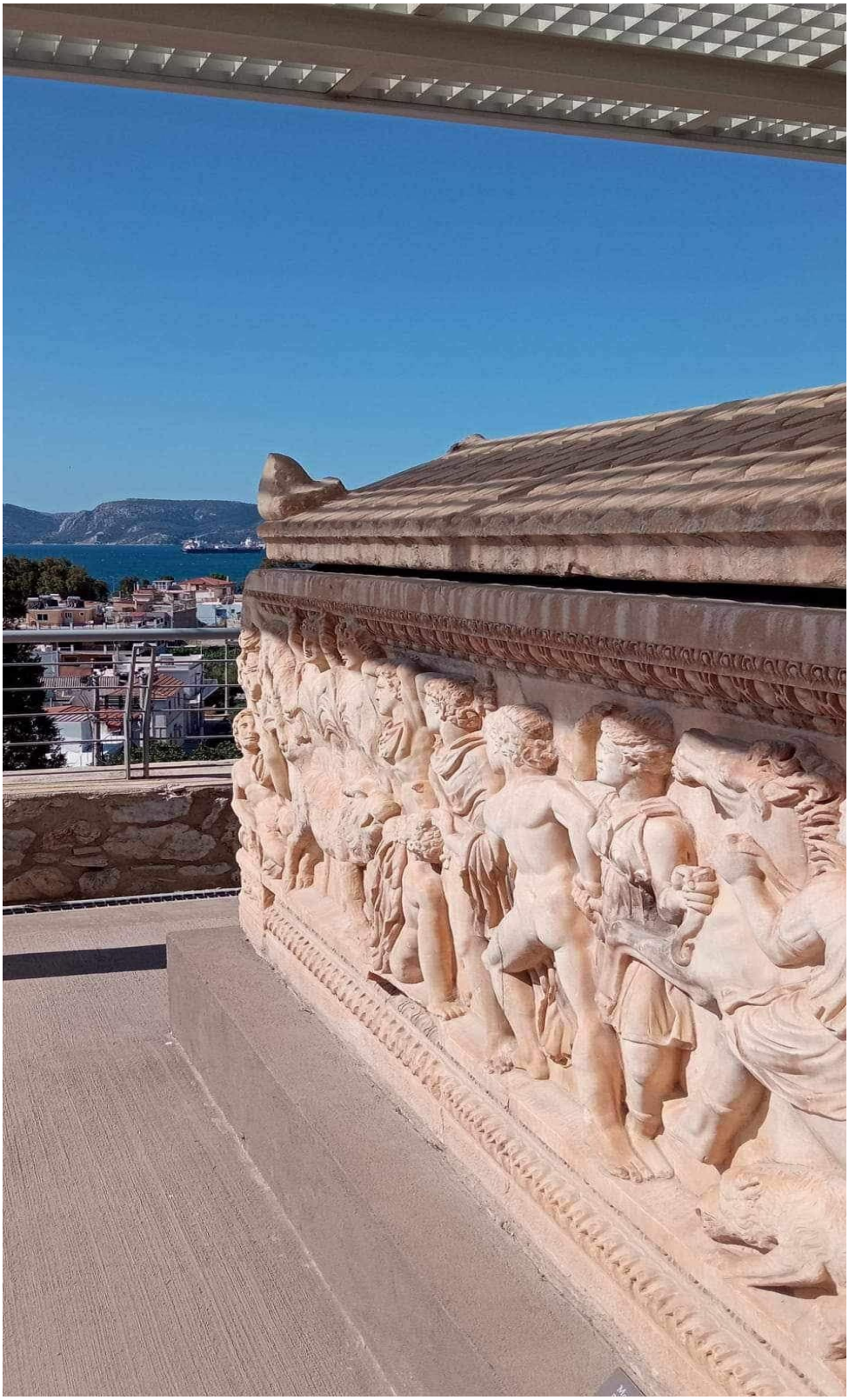

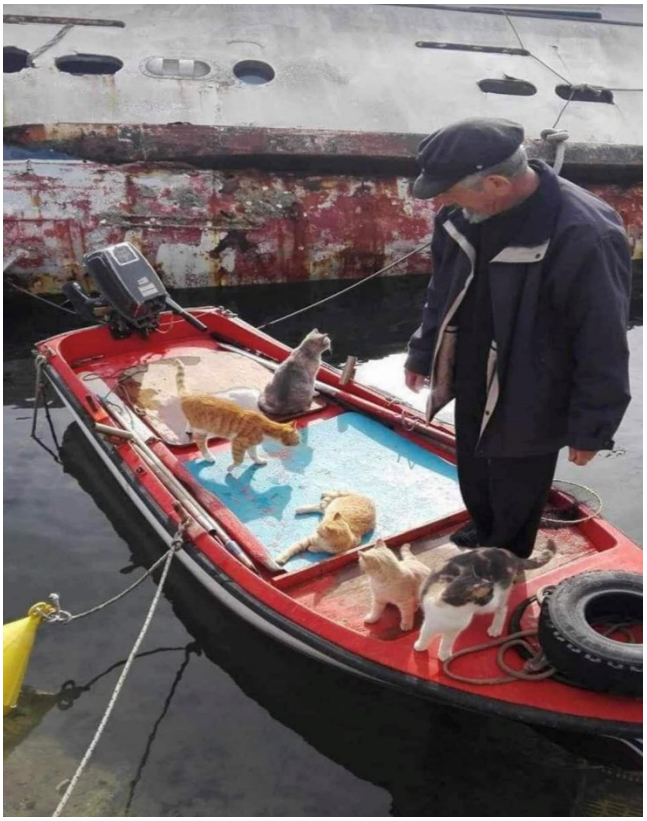

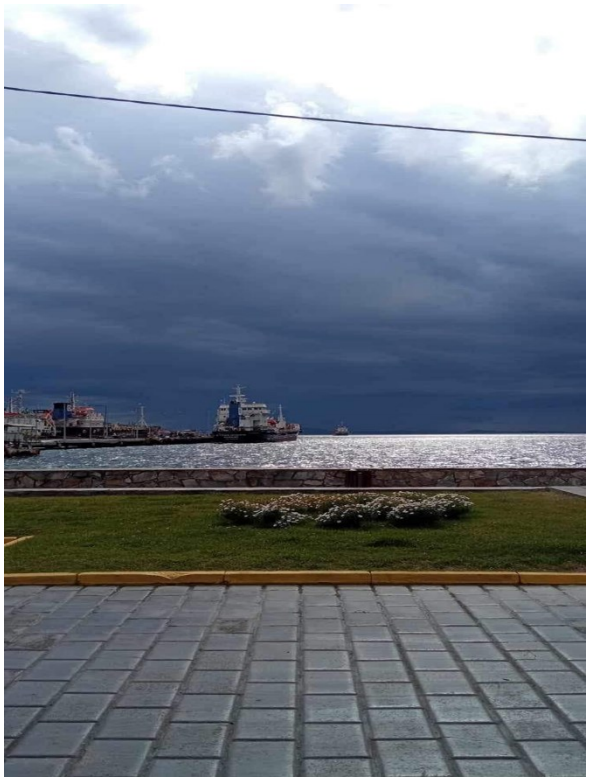

SHOT ON REDMI 9
AI QUAD CAMERA

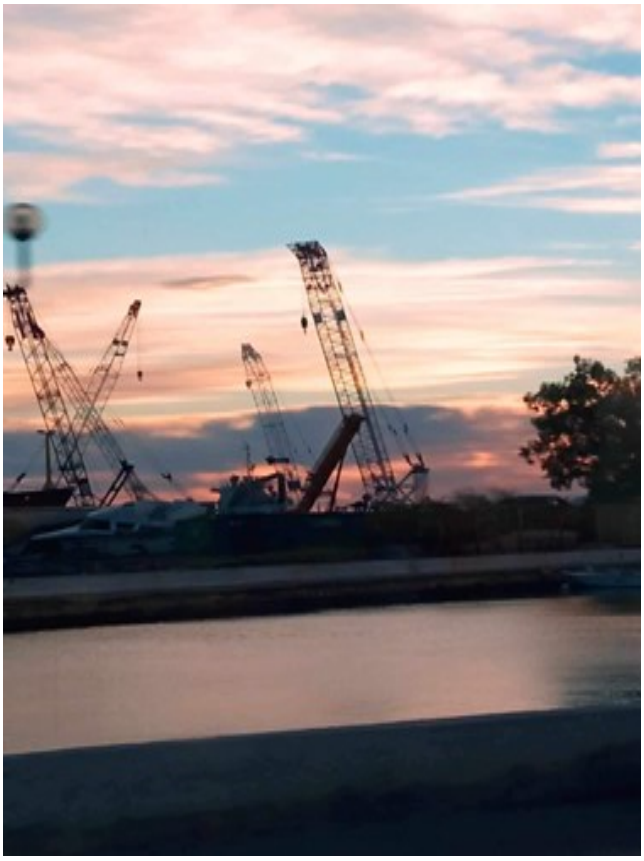

ETZIAN III

Μελέτη Βιβλιογραφίας

- «Παιδικές αναμνήσεις από την γενιά του 1960»

  Αφήγηση: Ορσαλία Αδάμ

  Καταγραφή-έρευνα: Άννα Σταυροπούλου

- https://www.ypaithros.gr
- https://xaidarisimera.gr
- Βιβλίο Γνωρίστε την Ελευσίνα... του Γ Μοναχολιά
- Βιβλίο "Στην Ελευσίνα κάποτε....βιωματικές αφηγήσεις και Δημόσια ιστορία
- Από το βιβλίο Εν ....τυπώσεις στην Ελευσίνα (Μουσείο Νεότερης ιστορίας "Γεώργιος Αμπατζόγλου")
- Εφημερίδα Καθημερινή
- Εφημερίδα ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ
- Εφημερίδα ΘΡΙΑΣΙΟ
- ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ Παράκτια Ελευσίνα… Μια γειτονιά του Σαρωνικού

  ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΕΛΕΥΣΙΝΑ 2015 ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ (ΥΛΙΚΟ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ)

V. ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ COVID-19

ΑΡΙΣΤΕΑ ΝΤΑΦΛΟΥ

aristeantaflou@gmail.com

Περίληψη

Η πανδημία της COVID-19 άλλαξε την ζωή όπως την ξέραμε. Ο παγκόσμιος πληθυσμός βρέθηκε σε μια κατάσταση πανικού, φόβου και αβεβαιότητας για το μέλλον. Τα συνεχή αυξανόμενα κρούσματα, οι θάνατοι και ο εγκλεισμός άσκησαν μεγάλη πίεση στη ψυχική υγεία των ανθρώπων. Τα συμπτώματα άγχους και κατάθλιψης αυξήθηκαν σε μεγάλο βαθμό από την αρχή της πανδημίας με πολλά άτομα να υποφέρουν ψυχικά ακόμα και σήμερα. Όλοι επηρεάστηκαν σε κάποιο βαθμό από την πανδημία, όμως κάποιες ομάδες απέκτησαν μεγαλύτερα προβλήματα στην ψυχική τους υγεία.

Οι νέοι και τα παιδιά, είχαν μεγάλη πιθανότητα να αποκτήσουν ψυχικά προβλήματα αφού δεν μπορούσαν να πάνε στο σχολείο, στο πανεπιστήμιο, να έρθουν σε φυσική επικοινωνία με τους συνομήλικους τους, να κάνουν εξωτερικές δραστηριότητες, κινδύνευαν περισσότερο από όλους να κλειστούν στους εαυτούς τους και να αποκτήσουν άγχος για το μέλλον τους. Οι γυναίκες απέκτησαν περισσότερες ευθύνες και αυξήθηκαν οι πιθανότητες εμφάνισης ενδοοικογενειακής βίας εναντίον τους. Από την άλλη, οι ηλικιωμένοι λόγω της ένταξης τους στις ευπαθείς ομάδες κυριεύτηκαν από φόβο αλλά και μοναξιά καθώς απέφευγαν να βγαίνουν από το σπίτι τους για να μην έρθουν σε επαφή με τον ιό. Ψυχικά προβλήματα αντιμετώπισαν και οι εργαζόμενοι, κάποιοι χάνοντας τις δουλειές τους και άλλοι χρειάζοντας να προσαρμοστούν σε νέα δεδομένα, αλλά και πιο συγκεκριμένα οι εργαζόμενοι στον τομέα της υγείας που για ατελείωτες ώρες έπρεπε να έρχονται σε επαφή με δύσκολα περιστατικά ασθενών.

Παρατηρήθηκε λοιπόν πως λόγω της καταστροφής της ψυχικής υγείας πολλοί στράφηκαν στην χρήση ουσιών, στο αλκοόλ και στις αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές αντί να ζητήσουν βοήθεια. Αυξήθηκαν οι ανισότητες στον πληθυσμό και αρκετά άτομα στιγματίστηκαν κοινωνικα γι'αυτό πολλοί δεν είχαν πρόσβαση σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας. Σε αυτό εξηγείται και η μερική αύξηση που παρατηρήθηκε στις αυτοκτονίες.

Είναι σημαντικό για την κοινωνία να είναι πιο ανοιχτή στα ζητήματα της ψυχικής υγείας και να προτρέπει τους ανθρώπους να μιλούν για τους προβληματισμούς τους και να απευθύνονται σε ειδικούς όταν υπάρχει ανάγκη, ιδιαίτερα μετά από ένα τραγικό γεγονός όπως η πανδημία. Εξίσου σημαντική είναι η πρόληψη και η παρέμβαση στα ζητήματα ψυχικής υγείας από πλευράς του κράτους ώστε να μην υπάρχει τόσο μεγάλος αριθμός ανθρώπων που να έχουν ανάγκη από σοβαρή ψυχική περίθαλψη.

Εισαγωγή

Η έξαρση της COVID-19 από τα τέλη του 2019 μέχρι και σήμερα έχει αλλάξει ριζικά τον τρόπο ζωής του συνολικού πληθυσμού του πλανήτη μας. Από τα πρώτα κιόλας κρούσματα όλοι μας αναγκαστήκαμε να επιβιώσουμε σε μία νέα, δύσκολη πραγματικότητα. Ήρθαμε σε επαφή με τους όρους της "κοινωνικής απομόνωσης" και της "καραντίνας" οι οποίοι μας κρατούσαν σε μια κατάσταση απομόνωσης, απομακρυσμένους από κάθε είδους κοινωνικής επαφής με τους συνανθρώπους μας για την προστασία από την λήψη και μετάδοση του ιού. Αυτό βέβαια δημιούργησε μια παγκόσμια σύγχυση και φόβο για την υγεία των ίδιων των ατόμων αλλά και των αγαπημένων τους πρόσωπων όπως και άγχος για το μέλλον και το πως θα καταφέρουν να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους (Μπράβου και συν., 2020). Αν και τα προστατευτικά μέτρα έχουν πλέον περιοριστεί και έχουμε επιστρέψει σε μία υποτυπώδη "κανονικότητα", αυτό δεν σημαίνει πως τα κατάλοιπα που άφησε πίσω της η πανδημία δεν μας επηρεάζουν ακόμα και σήμερα στην καθημερινότητά μας.

Από μακροχρόνιες παρενέργειες και επιπλοκές υποφέρουν αρκετά άτομα τα οποία νόσησαν με COVID-19. Δυστυχώς όμως, η επηροή της COVID-19 δεν σταματά εκεί διότι η πίεση που ασκήθηκε στην ανθρώπινη ψυχική υγεία αυτά τα χρόνια δεν έχει υποχωρήσει. Η ψυχική υγεία είναι αναπόσπαστο κομμάτι της υγείας του ανθρώπου και επηρεάζεται έντονα από τους εξωτερικούς παράγοντες της κοινωνίας, της οικονομίας και του περιβάλλοντος. Είναι φυσικό λοιπόν τα αισθήματα απελπισίας κατά τη διάρκεια της πανδημίας, η αβεβαιότητα για το αύριο, η αστάθεια, τα συνεχή κρούσματα, ο θάνατος συνανθρώπων μας, η ανησυχία για τους γύρω μας, να έχουν αλλάξει ριζικά τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουμε τη ζωή μας. Επιπλέον η έλλειψη ανθρώπινης επαφής έκανε τους ανθρώπους να κλειστουν στον εαυτό τους και να αποκτήσουν αντικοινωνικές συμπεριφορές.

Με αυτόν τον τρόπο η πανδημία επιβάρυνε κατά πολύ την ψυχική υγεία των ανθρώπων, με έρευνες να αποδεικνύουν τα αυξημένα ποσοστά του στρες, του άγχους και της κατάθλιψης στο γενικό πληθυσμό αλλά και την ενίσχυση των ήδη υπάρχοντων ψυχικών προβλημάτων. Η κάθε χώρα παρείχε τις ανάλογες υπηρεσίες ή τηλεφωνικές γραμμές ψυχικής υγείας για να παρέχουν βοήθεια σε όσους έχουν ανάγκη. Βέβαια, συχνά η χωρητικότητα σε αυτές τις υπηρεσίες ήταν περιορισμένη λόγω της μεγάλης ανταπόκρισης και πολλά άτομα δεν μπορούσαν να εξηπηρετηθούν. Έχει παρατηρηθεί όμως επίσης, πως η επιρροή που είχε η πανδημία διαφέρει ανάλογα με την κοινωνική ομάδα στην οποία κάποιος ανήκει και γι'αυτό πολλοί δεν είχαν τη δυνατότητα να λάβουν την κατάληλλη βοήθεια από τις υπηρεσίες της ψυχικής υγείας πράγμα που ενισχούσε τις ανησυχίες τους (Rajkumar, 2020[89]).

Πανδημία και Ψυχική Υγεία

Η πανδημία της COVID-19 έχει επιδράσει την ψυχική υγεία ατόμων όλων των ηλικιών. Η απομόνωση στο σπίτι κάνει τον άνθρωπο να αποκτήσει συμπτώματα κατάθλιψης και να μην έχει ελπίδες για το μέλλον, οδηγόντας κάποιους σε αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές (Γονιδάκης και συν., 2020). Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) υποστηρίζει ότι τον πρώτο χρόνο της πανδημίας, το άγχος και η κατάθλιψη αυξήθηκαν παγκοσμίως κατά 25%. Επιπλέον τα Εθνικά Ινστιτούτα Υγείας (ΕΙΥ) των Η.Π.Α, καταγράφουν τα συμπτώματα ψυχικής υγείας που μπορεί να έχει κάποιος αφού νοσήσει από COVID-19 τα οποία είναι έλλειψη προσοχής, άγχος, κατάθλιψη, ψύχωση, επιληψία, τάσεις αυτοκτονίας και

διαταραχή μετατραυματικού στρες. Από νωρίς έχει υποδειχθεί ότι όσοι ήδη υπέφεραν από ψυχικά προβλήματα όπως σχιζοφρένεια, διατροφικές διαταραχές και διαταραχή ελλειμματικής προσοχής ανέφεραν αυξημένα συμπτώματα (Moreno και συν., 2020).

Έρευνα του Εργαστηρίου Διεπιστημονικής Προσέγγισης για την Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου έδειξε τις ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις που είχε η πανδημία στις ζωές των Ελλήνων. Αποδείχθηκε ότι 1 στους 3 Έλληνες εμφανίζουν συμπτώματα μετατραυματικού στρες με βασική αιτία το ότι δεν μπόρεσαν να προσαρμοστούν ξανά στην κανονικότητα κατά τη διάρκεια του διαστήματος μεταξύ της 1ης και 2ης καραντίνας. Έτσι το συσσωρευμένο στρες είχε σοβαρές επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των Ελλήνων, ιδιαίτερα στη 2η καραντίνα, γι'αυτό και πολλοί στράφηκαν στην χρήση ουσιών ως εύκολη λύση και επέλεξαν να αποδεσμευτούν και να “παραδωθούν” σε αυτή τη κατάσταση αντί να προσπαθήσουν να κάνουν θετικές σκέψεις ή να ζητήσουν βοήθεια για να βελτιωθούν. Οι Έλληνες κατέληξαν να είναι ψυχικά εξαντλημένοι και να μένουν αδρανείς απέναντι στην πανδημία, θεωρώντας την απρόβλεπτη και εκτός ελέγχου και αυτό να έχει ως αποτέλεσμα να έχουν αυξημένα επίπεδα άγχους και περισσότερα αισθήματα μοναξιάς.

Ίδια φαινόμενα παρατηρήθηκαν σε πολλές χώρες, με ένα μεγάλο αριθμό του παγκόσμιου πληθυσμού να έρχονται αντιμέτωποι με τα προβλήματα που άφησε πίσω η πανδημία στην ψυχική τους υγεία, χωρίς να ξέρουν πως να τα ξεπεράσουν με αποτελεσματικό τρόπο.

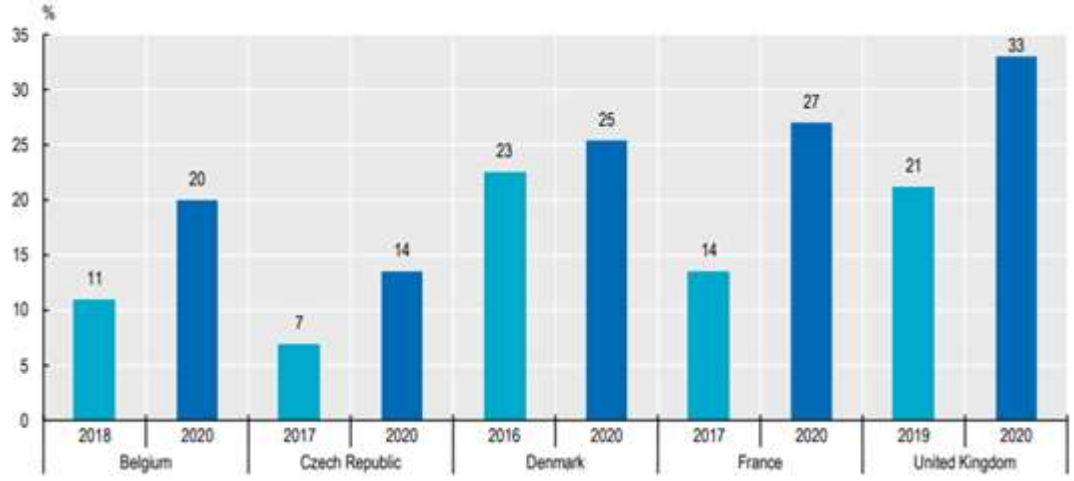

1. Άγχος στον πληθυσμό πριν και κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

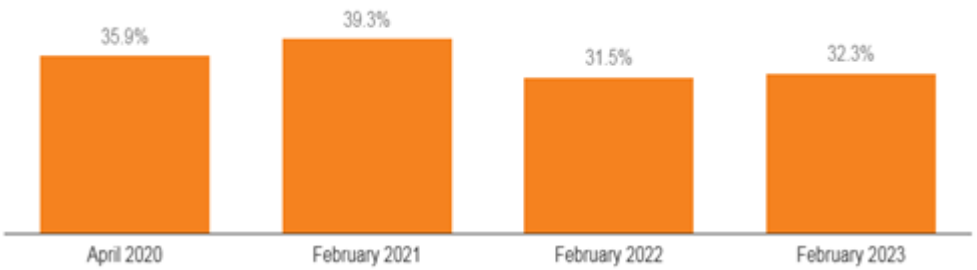

2. Άγχος ή/και κατάθλιψη στους ενήλικες ανά το χρόνο από την αρχή της πανδημίας μέχρι σήμερα.

Επιπτώσεις στην Ψυχική Υγεία ανά ομάδα:

Νέοι

Η πανδημία άσκησε μεγάλη πιέση σε ολόκληρο τον πληθυσμό, ενδείξεις όμως υπογραμμίζουν το αυξημένο ρίσκο που έχουν οι νέοι να υποφέρουν από ψυχικά προβλήματα. Ο κορωνοϊός, τα μέτρα και η καραντίνα άλλαξαν ριζικά τις ζωές των νέων καθώς δεν πήγαιναν πια στο σχολείο ή στο πανεπιστήμιο και δεν είχαν τη δυνατότητα να διατηρήσουν τις επαφές με τους συνομήλικους τους, ή να δημιουργήσουν νέες φιλίες με τόση ευκολία, δεν μπορούσαν να βρούν δουλεία ή δούλευαν εξ' αποστάσεως και γενικά ζούσαν μία ζωή γεμάτη αστάθεια και αβεβαιότητα για το μέλλον τους.

Στην αρχή της καραντίνας αρκετοί νέοι επηρεάστηκαν ψυχικά από αυτή την κατάσταση, με το 6% των ερωτώμενων να εμφανίζουν ψυχικά προβλήματα. Τα ποσοστά αυτά αυξήθηκαν με την πάροδο του χρόνου, μεχρι τις αρχές του 2021 που το 40% έβρισκε πως η ζωή τους γινόταν δυσκολότερη μέσα στην καραντίνα και το 13% να έχει ψυχικά προβλήματα.

Το ίδρυμα δημόσιας υγείας Sciensano συμπεραίνει πως η COVID-19 έκανε να υποφέρουν περισσότερο από άγχος και κατάθλιψη οι μαθητές και οι νέοι μεταξύ 18-24. Το 50% των νέων αυτής της ηλικιακής ομάδας έχουν συμπτώματα άγχους και κατάθλιψης το 2023 σε σχέση με μεγαλύτερους σε ηλικία ενηλίκους (Panchal και συν., 2023). Άλλα συμπτώματα που έχουν παρατηρηθεί στους νέους είναι το στρες, ο φόβος, η ένταση, ο φόβος, ο θυμός.

Έρευνες των Ηνωμένων Εθνών το 2020 δείχνουν ότι στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ο διπλάσιος πληθυσμός σε σχέση με προηγούμενα χρόνια ξεκίνησε να έχει αισθήματα μοναξιάς, να κυριεύεται από αβεβαιότητα, φόβο και άγχος. Επιπλέον, παρατηρήθηκε πως για τα άτομα μεταξύ 15-19 ετών, η αυτοκτονία είναι ο 2ος κυρίαρχος λόγος θανάτου μετά τα ατυχήματα στο δρόμο.

Παιδιά

Τα μικρότερα παιδιά έχουν επίσης επηρεαστεί από την πανδημία. Βρέθηκαν αντιμέτωπα με μία πρωτόγνωρη κατάσταση, μακρια απο όλα όσα είχαν συνηθήσει, μακριά απο το σχολείο, τους φίλους τους και τις δραστηριότητες τους, συνθήκες που τους γέννησαν απορίες. Το κάθε παιδί αντιδρά διαφορετικά σε αυτή τη κατάσταση με κάποια να έχουν άγχος, στεναχώρια ή ακόμα και να αναγκάζονται να ζούν σε βίαιο περιβάλλον, πράγμα το οποίο θα επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό το πως το παιδί θα αναπτύξει την προσωπικότητα του. Και στα παιδιά και στους νέους εμφανίζονται δυσκολίες στην συγκέντρωση και αποκτούν απόσπαση προσοχής κάνοντας το πιο περίπλοκο να κρατήσουν επαφή με το σχολείο και τις αγαπημένες του δραστηριότητες (Liu και συν., 2020).

Επιπλέον πολλά παιδιά εξαιτίας της καραντίνας, επειδή δεν έχουν δια ζώσης επαφή με το σχολείο, δυσκολεύονται να παρακολουθήσουν τα διαδικτυακά μαθήματα, πράγμα που

δημιουργεί μαθησιακά “κενά”. Μεγαλύτερο πρόβλημα υπήρξε με τους μαθητές δημοτικού που μάθαιναν για πρώτη φορά κάποια αντικείμενα και δεν ήταν εφικτό να τα αφομιώσουν μέσα από μία οθόνη. Έτσι ασκήθηκε τεράστια πίεση και άγχος στα παιδιά που δυσκολεύονταν να προχωρήσουν με τα μαθήματα τους αλλά υπήρξε και πίεση από την πλευρά των γονέων οι οποίοι δεν είχαν χρόνο ή τις κατάλληλες γνώσεις για να βοηθήσουν τα παιδιά τους. Γι'αυτό και με την επιστροφή στα σχολεία η πίεση δεν μειωνόταν καθώς οι δάσκαλοι έπρεπε με γρήγορους ρυθμούς να μάθουν στα παιδιά όσα έχασαν για να μπορέσουν να προχωρήσουν στις επόμενες τάξεις χωρίς μεγάλα προβλήματα.

Γυναίκες

Εκτός από τα παιδιά και τους νέους, άναμεσα σε αυτούς που δεχτηκαν μεγαλυτερη επηρροή στην ψυχική υγεία είναι οι γυναίκες. Η κοινωνία έχει ήδη πολλές προσδοκίες απο τις γυναίκες, να είναι μητέρες, εργαζόμενες, να φροντίζουν τους γύρω τους, να κανουν τις δουλειές του σπιτιού, γι'αυτο και η πανδημία τις φόρτωσε με ακόμα περισσότερες ευθυνες.

Με το κλείσιμο των σχολείων, οι μητέρες επιβαρύνθηκαν σε μεγαλύτερο βαθμό καθώς έπρεπε να επιβλέπουν τα παιδιά τους πραγμα το οποίο σε κάποιες στέρησε την εργασία τους ενώ σε άλλες τον ελεύθερο τους χρόνο για να επικεντρωθούν στον εαυτό τους. Επίσης πολλές γυναίκες είναι αναγκασμένες να φροντίζουν τους ηλικιωμένους συγγενείς τους, έχοντας επιπλέον φόβο μήπως τους μεταδόσουν τον ιό αλλά από την άλλη ένας μεγάλος αριθμός γυναικών είναι υποχρεωμένες να φροντίζουν και όσα μέλη της οικογένειας νοσούν από κορωνοϊο, θέτοντας τους ίδιους τους εαυτούς τους σε κίνδυνο (Δουκάκου, 2020).

Τον Φεβρουάριο του 2023, έρευνες έδειξαν ότι στην Αμερική 36% των γυναικών είχαν συμπτώματα άγχους ή/και κατάθλιψης σε σχέση με το 28% των ανδρών, διαφορά που υπήρχε και πριν την πανδημία (Punchal και συν., 2023).

Στην Ελλάδα το 59% των γυναικών αισθάνονταν άγχος και στρες και το 54% είχαν πρόβλημα με τον εγκλεισμό στο σπίτι. Απαρατήρητη δεν περνάει και η ενδοοικογενειακή βία, σωματική και ψυχολογική, η οποία παρουσίασε αύξηση εξαιτίας της πανδημίας σύμφωνα με το 77% των γυναικών από τις χώρες της ΕΕ. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, ο εγκλεισμός στο σπίτι μιας δυσλειτουργικής οικογένειας με βίαιο σύντροφο δεν είναι ασφαλής και αυτό φάνηκε ιδιαίτερα την περίοδο της πανδημίας. Η αβεβαιότητα για το μέλλον, ο φόβος για τον ιό, οι οικονομικές απώλειες, όλα λειτουργούν ως κίνητρο προς τον θύτη να ξεσπάσει στο θύμα, χρησιμοποιώντας αυτή τη δύσκολη περίοδο ως “δικαιολογία” για τις πράξεις τους (Δουκάκου, 2020).

«Όλοι αντιμετωπίζουμε σημαντικές ψυχολογικές προκλήσεις κατά τη διάρκεια της απομόνωσης ή της καραντίνας, αλλά οι αντοχές των γυναικών, και μερικές φορές των παιδιών, που βρίσκονται σε μη ασφαλή σπίτια αντιμετωπίζουν εξουθενωτικές δοκιμασίες. Εμείς, λοιπόν, οφείλουμε να δώσουμε ιδιαίτερη προσοχή σε αυτό το θέμα και να επεκτείνουμε τις δράσεις μας για να βάλουμε τέλος στη βία κατά των γυναικών» λέει η Evelyn Regner, πρόεδρος της επιτροπής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τα Δικαιώματα των Γυναικών και την Ισότητα των Φύλων.

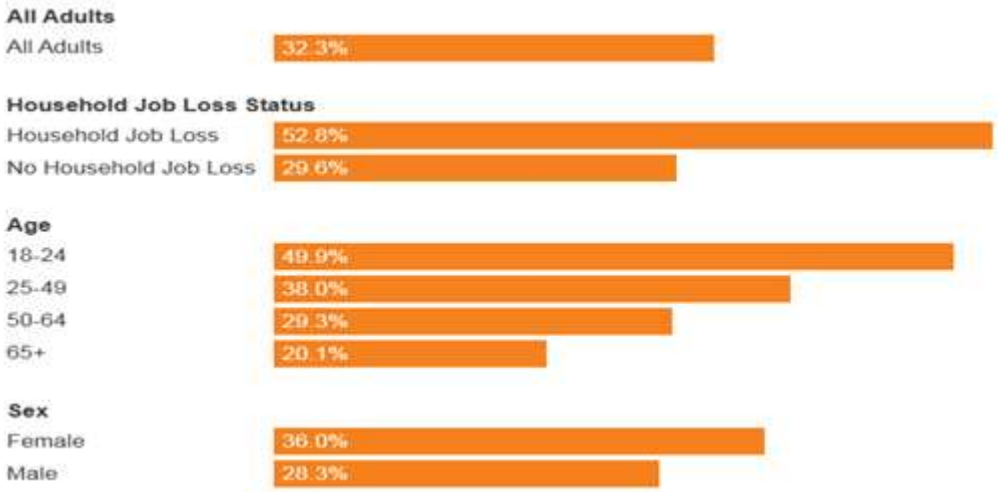

2. Συμπτώματα άγχους ή/και κατάθλιψης στους ενηλίκους με βάση την κατάσταση εργασίας, την ηλικία και το φύλο.

Ηλικιωμένοι

Οι ηλικιωμένοι είναι η πιο ευαίσθητη ομάδα για να έρθει σε επαφή με τον κορωνοϊό καθώς οι περισσότεροι έχουν ήδη προβλήματα υγείας και ασθενέστερο ανοσοποιητικό σύστημα. Αυτό τους αναγκάζει να παίρνουν περισσότερα μέτρα προστασίας από τους υπόλοιπους και να βρίσκονται για περισσότερο χρόνο στον εγκλεισμό. Καταλήγουν λοιπόν να κυριεύονται από το φόβο για την υγεία τους και να αποφεύγουν ακόμα και σήμερα να επιστρέψουν στην ρουτίνα τους πριν την πανδημία, να φοβούνται να έρθουν σε επαφή με άλλους και να μην βγαίνουν από το σπίτι παρά να κάνουν τις απαραίτητες εξωτερικές δουλειές.

Ο εκτεταμμένος εγκλεισμός, ο φόβος του θανάτου και η ελάγχιστη ανθρώπινη επαφή δημιουργούν τεράστια πίεση και τραύματα στην ψυχική υγεία των ηλικιωμένων με αυξημένα συμπτώματα στρες, κατάθλιψης και άγχους. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης τροφοδοτούν περαιτέρω αυτούς τους φόβους και τα συμπτώματα παρουσιάζοντας συνεχώς περιπτώσεις θανάτων ηλικιωμένων πολλές φορές σε υπερβολικό βαθμό δημιουργώντας γενικό πανικό. Γι'αυτό είναι σημαντικό να λαμβάνουμε πληροφορίες από έγκυρες και πιστωποιημένες πηγές. Επιπλέον πολλά άτομα μεγάλης ηλικίας βρίσκονται μακριά από την οικογένεια τους και είναι ακόμα πιο δύσκολο να δεχθούν βοήθεια και να έχουν ψυχολογική υποστήριξη, ιδιαίτερα αν είναι και άτομα με ειδικές ανάγκες.

Εργαζόμενοι

Η εργασία μετά την εμφάνιση της πανδημίας δεν είναι πλέον όπως την ξέραμε. Αν και μερικοί εργαζόμενοι συνέχισαν να πηγαίνουν δια ζώσης στην εργασία τους, άλλοι στράφηκαν στην εργασία από απόσταση (τηλεργασία) ενώ αλλοι έμειναν άνεργοι.

Άτομα τα οποία έχασαν την εργασία τους κατά τη διάρκεια της πανδημίας εμφάνισαν πιο εντονα συμπτώματα άγχους και κατάθλιψης σε σχέση με άλλες ομάδες κατά 53% (Punchal και συν., 2023). Έχασαν έτσι την επαφή με την καθημερινότητα ενώ άλλοι δεν μπορούσαν να βρουν νόημα στη ζωή τους (Μπράβου και συν., 2020).

Η έρευνα του ΕΥ Ελλάδος μαζί με Hellas EAP και το Εργαστήριο Πειραματικής Ψυχολογίας της Σχολής Ψυχολογιας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κατέγραψε μια σειρά από ποσοστά για την ψυχική υγεία των εργαζόμενων. Αρχικά και στον τομέα της εργασίας, οι νέοι και οι γυναίκες παρουσίασαν τα περισσότερα συμπτώματα. Βέβαια, οι γυναίκες είναι αυτές που υποφέρουν πιο πολύ, εμφανίζοντας μεγαλύτερα ποσοστά άγχους και κατάθλιψης και σωματοποιώντας αυτά τα προβλήματά τους εντονότερα από τους άντρες ερωτωμενους. Αυτό το γεγονός είναι λογικό καθώς όπως αναφέρθηκε και παραπάνω οι γυναίκες έχουν πολλές ευθύνες και υποχρεώσεις που πρέπει να πραγματοποιήσουν ταυτόχρονα με την εργασία τους. Από την άλλη, οι νέοι παρουσιάζουν τα ίδια συμπτώματα όπως και θυμό καθώς αισθάνονται πως έχουν χάσει την ανεξαρτησία, την ελευθερία και την κοινωνική ζωή τους.

Το 35% των συμμετεχόντων στην έρευνα αισθάνονταν μελαγχολία και άλλα συμπτώματα κατάθλιψης. Από άγχος και νευρικότητα υποφερει το 68% ενώ αυξημένες είναι οι εκδηλώσεις θυμού με το 70% να αισθάνονται εκνευρισμό. Επίσης δύσκολη φαίνεται και η διαχείρηση του στρες σύμφωνα με το 40% και 3 στους 10 θεωρούν αδύνατη τη διατήρηση της ισορροπίας ανάμεσα στην προσωπική και την επαγγελματική ζωή. Η εργασία από απόσταση δεν θεωρείται ως κάτι αρνητικό από την πλειοψηφία, διότι το 76% των ερωτώμενων θεωρούν πως εργάζονται αποτελεσματικά από απόσταση και με μεγαλύτερη ασφάλεια.

Η πανδημία επιπλέον, όπως αναφέρει το 44% των εργαζόμενων, βοήθησε τα άτομα να αναγνωρίσουν τη σημασία της ψυχικής υγείας και να την θεωρούν προτεραιότητά τους.

Εργαζόμενοι στον τομέα της Υγείας

Όπως βλέπουμε, η πλειοψηφία του πληθυσμού έχει επηρεαστεί ψυχικά σε κάποιο βαθμό λόγω της πανδημίας, όμως η ομάδα που είναι περισσότερο πιθανό να αποκτήσει προβλήματα στην ψυχική υγεία είναι οι άνθρωποι οι οποίοι είναι αναγκασμένοι να έρχονται καθημερινά σε επαφή με τους ασθενείς του κορωνοϊού.

Αρχικά, όταν τα κρούσματα ανέβαιναν με γοργούς ρυθμούς, ασκήθηκε μεγάλη πίεση και στρες στους γιατρούς και τους νοσηλευτές για να ανταπροκριθούν σε τέτοιο μεγάλο αριθμό ασθενών. Αναγκάζονταν να υπακούν στα παρατεταμένα ωράρια εργασίας, τα οποία ήταν εξουθενωτικά, να είναι για ώρες όρθιοι και να καταπονούν τους εαυτούς τους φορώντας προστατευτικό εξοπλισμό, με τον ασταμάτητο φόβο μηπως κολήσουν τον ιό και τον μεταδώσουν σε άλλους. Επίσης λόγω των εκτεταμμένων ωραρίων τους, έχουν μηδαμινό χρόνο για τον εαυτό τους και αδυνατούν να έχουν κοινωνική στήριξη από φίλους και την οικογένεια τους. Έτσι, κλείνονται στους εαυτούς τους και αντιμετωπίζουν το άγχος, το στρες, την κατάθλιψη και όσα ψυχικά προβλήματα τους έχουν δημιουργηθεί μόνοι τους, συχνά χωρίς επιτυχία καθώς λόγω της συνεχούς εργασίας τους μένουν χωρίς ψυχικά αποθέματα.

Ναρκωτικά και Αλκοόλ

Στην Αμερική, η πίεση που άσκησε η πανδημία οδήγησε τους ανθρώπους να στραφούν στις ουσίες σε ανησυχητικούς ρυθμούς. Η υπερβολική δόση ναρκωτικών ως αντίδραση στην

κατεστραμμένη ψυχική υγεία, αποτελεί σοβαρό πρόβλημα με αυξημένους τους θανάτους στο 50%, κυρίως με θύματα τους νέους όλων των εθνικοτήτων αλλά περισσότερο στους έγχρωμους. Αυτή η αύξηση στη λήψη ουσιών ήταν καταστροφική διότι το 2021 καταγράφηκε το υψηλότερο ρεκόρ θανάτων από υπερβολική δόση ναρκωτικών με πάνω απο 106.600 θανάτους.

Αύξηση παρατηρήθηκε και στην κατανάλωση αλκοόλ κατά την πανδημία. Το υπερβολικό άγχος και στρες που προκλήθηκαν λόγω της δυσκολίας της επιβίωσης οδήγησαν τους ανθρώπους στην κατανάλωση αλκοόλ ως την πιο εύκολο ή ακόμα και την μόνη δυνατή "λύση" για τα προβλήματα τους. Εκτιμάται πως οι θάνατοι που σχετίζονται με το αλκοόλ αυξήθηκαν μεταξύ 2019 και 2020 κατα 25,5% χωρίς μεγάλη διαφορά στους άνδρες και τις γυναίκες (25,1% και 27,3% αύξηση αντίστοιχα) (Παπαγεωργίου και συν., 2022).

Ανισότητες

Πριν την εμφάνιση της COVID-19, μια μικρή μειονότητα ανθρώπων με ψυχικά προβλήματα είχαν πρόσβαση σε περίθαλψη. Τώρα που οι άνθρωποι με ψυχικά προβλήματα έχουν πολλαπλασιαστεί, θα έπρεπε να υπάρχει μεγαλύτερος αριθμός μονάδων περίθαλψης για όσους έχουν ανάγκη. Έρευνες όμως δείχνουν λόγω της πανδημίας το χάσμα έχει διευρυνθεί, με τις υπηρεσίες ψυχικής υγείας να βρίσκονται σε κατάσταση χάους.

Αυτά τα τεράστια κενά που έχουν δημιουργηθεί στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας, αφήνουν χωρίς δυνατότητα περίθαλψης περιθωριοποιημένες ομάδες που έχουν ανάγκη για βοήθεια. Κάποιες από αυτές τις ομάδες που είναι πιο πιθανό να αποκτήσουν ψυχικές ασθένειες εξαιτίας της πανδημίας είναι οι φυλετικές και εθνοτικές μειονότητες, μητέρες και έγκυες, άτομα με οικονομικά και στεγαστικά προβλήματα, τα παιδιά, οι ηλικιωμένοι, άτομα με ειδικές ανάγκες ή/και υποκείμενα νοσήματα, άτομα με ήδη υπάρχοντα ψυχικά προβλήματα, άτομα που χρησιμοποιούν ουσίες και οι εργαζόμενοι στο χώρο της υγείας.

Αφού για πολλούς δεν υπάρχει δυνατότα πρόσβασης στις μονάδες ψυχικής υγείας, ένας μεγάλος αριθμός ατόμων ζητά βοήθεια μέσω διαδικτύου ως μια ευκολότερη και πιο προσβάσιμη λύση. Ωστόσο, αυτό δεν είναι πάντα εφικτό για όσους ζουν σε αναπτυσσόμενες χώρες ή δεν έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Κοινωνικό Στίγμα

Ο στιγματισμός είναι ένα φαινόμενο που υπήρχε από πάντα, το οποίο όμως έγινε πολύ πιο έντονο στις μέρες μας μετά την εμφάνιση της πανδημίας. Από τον στιγματισμό ενός ατόμου επειδή διαγνώστηκε θετικό στον κορωνοϊό και την περιθωριοποίηση που δεχόταν από την ομάδα του, δημιουργώντας του άγχος και στεναχώρια, φτάσαμε και στον στιγματισμό και την περιθωριοποίηση ολόκληρων κοινωνικών ομάδων και εθνοτήτων.

Οι άνρθωποι κάνουν διακρίσεις, έχουν στερεοτυπικές αντιλήψεις και αφήνουν στο περιθώριο τις στιγματισμένες μειονότητες ακόμα κι αν δεν είναι άτομα που έχουν νοσήσει αλλά διαθέτουν ίδια χαρακτηριστικά με την ομάδα τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο ρατσισμός και η ξενοφοβία που δέχθηκαν τα άτομα ασιατικής καταγωγής. Αφού το πρώτο κρούσμα της COVID-19 εμφανίστηκε στην Κίνα, πολλοί άνθρωποι άρχισαν να μισούν και να ξεσπούν σε λεκτική και σωματική βία εις βάρος κινέζων αλλά και γενικά ενάντια ασιάτων

εξαιτίας του θυμού, του φόβου, της αμάθειας και των βαθειά ριζωμενων ρατσιστικών αποψεων. Κυριάρχησαν λοιπόν επιβλαβείς στερεοτυπικές αντιλήψεις που έθεσαν σε κίνδυνο την ψυχική και την σωματική υγεία πολλών στιγματισμένων (Ασλάνογλου, 2020).

Αυτοκτονίες

Η συνεχής επιβάρυνση στην ψυχική υγεία του πληθυσμού λόγω της πανδημίας, έχει δημιουργήσει πολλές ψυχικές ασθένειες, κάποιες από τις οποίες είναι τόσο σοβαρές που μπορεί να οδηγήσουν στην αυτοκτονία. Ωστόσο υπάρχουν διάφορες απόψεις για το πόσο συνέβαλε η πανδημία στις αυτοκτονίες.

Το 2020, η πλειοψηφία των ερευνών έδειχναν μείωση στα συνολικά ποσοστά αυτοκτονιών ή και σταθερά ποσοστά απέναντι σε προηγούμενες ενδείξεις. Αντίθετα, υπήρξε μείωση κατά 5% σε σχέση με 5 χρόνια πριν. Η μόνη ορατή διαφορά φάνηκε ανάμεσα στα δύο φύλα, με τα ποσοστά αυτοκτονιών στους άντρες να μειώνονται και στις γυναίκες να μειώνονται λιγότερο ή να παρατηρείται μικρή αύξηση (Tandon, 2021).

Παρότι είχε παρατηρηθεί μείωση τον πρώτο χρόνο της πανδημίας, το 2021 τα ποσοστά αυτοκτονίας αυξάνονται για ακόμη μια φορά. Ανησυχητικός είναι επίσης και ο αριθμός των ανθρώπων, κυρίως των νεων γυναικών, που κάνουν αυτοκτονικές σκέψεις ή στρέφονται στον αυτοτραυματισμό. Το 30% των νέων γυναικών έναντι του 14% των ανδρών συνομιλίκων τους, έχουν σκεφτεί να κάνουν απόπειρα αυτοκτονίας κατά την εξέλιξη της πανδημίας (Panchal και συν., 2023).

Υποστήριξη της Ψυχικής Υγείας

Είναι σημαντικό μετά αυτή την κρίση, η οποία συνεχίζεται ακόμα και σήμερα να δίνεται η δυνατότητα σε όλους τους πολίτες ανεξεραίτως να έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας. Ένα από τα θετικά που δίχνουν αρκετές έρευνες είναι ότι πολλά άτομα άρχισαν να ενδιαφέρονται περισσότερο για την ψυχική τους υγεία μετά τον κορωνοϊό και είναι διατεθιμένα να αναζητήσουν βοήθεια από ειδικούς από ότι τα προηγούμενα χρόνια. Για πολύ καιρό οι ανοιχτές συζητήσεις για θέματα ψυχικών προβλημάτων θεωρούνταν ταμπού και ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων ζούσε με αυτά επιβαρύνοντας τους ίδιους τους τους εαυτούς αλλά και τους γύρω τους.

Αν και υπάρχουν πολλοί που αντιμετωπίζουν ψυχικά προβλήματα, δεν είναι ευρέως γνωστό που μπορεί κάποιος να αναζητήσει βοήθεια. Για αρχή, κάποιο άτομο θα μπορούσε να μιλήσει για όσα το προβληματίζουν με τα πρόσωπα που εμπιστεύονται όπως την οικογένεια και τους φίλους τους. Μέσω της επικοινωνίας οι άνθρωποι αλληλοστηρίζονται και προσπαθούν να βοηθήσουν ο ένας τον άλλο κι έτσι αισθάνονται οτι δεν είναι μόνοι τους σε αυτή την κατάσταση. Αν τα συμπτώματα συνεχίζουν να υπάρχουν ή χειροτερεύουν, τότε η ιδανική λύση για το άτομο είναι να στραφεί σε κάποιον ειδικο ψυχοθεραπευτή ή σε μονάδα ψυχικής υγείας. Πλέον με την επικράτηση του διαδικτύου, όσοι δεν έχουν την δυνατότητα ή τον χρόνο να λάβουν βοήθεια δια ζώσεις, μπορούν να στραφούν στις υπηρεσίες που υπάρχουν διαδικτυακά αλλά και τηλεφωνικά. Για τους ανθρώπους που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να ζητήσουν βοήθεια από κάποιον ιδιώτη, σε πολλές

χώρες υπάρχουν δημόσεις υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης που όλοι θα μπορούν να έχουν πρόσβαση.

Ωστόσο, κάποια άτομα που μπορεί να μην έχουν το χρόνο ή ακόμα και την επιθυμία να ζητήσουν βοήθεια από έναν εξωτερικό παράγοντα, μπορούν να αυτοβοηθηθούν. Είναι σημαντικό όλοι μας να έρθουμε σε επαφή με τα αρνητικά συναισθήματα μας και να τα αναγνωρίσουμε. Αναγνωρίζοντας το πρόβλημα, ο καθένας επιλέγει τον τρόπο που πιστεύει ότι του ταιριάζει για να προσπαθήσει να το επιλύσει. Μερικοί από αυτούς τους τρόπους είναι η ξεκούραση, η ισορροπημένη διατροφή, η γυμναστική, ο διαλογισμός, η καταγραφή των συναισθημάτων, η αποφυγή κατανάλωσης αλκοόλ, καπνίσματος και χρήσης ουσιών (Μπράβου και συν., 2020).

Βιωματική Εμπειρία

Κατα τη διάρκεια της πανδημίας, παρατήρησα κι εγώ στον εαυτό μου κάποια προβλήματα στην ψυχολογία μου. Κυρίως, ακούγοντας για τα αυξανόμενα κρούσματα, ένιωθα φόβο για να μην πάρω τον ιό και τον μεταδώσω στους ηλικιωμένους συγγενείς μου. Έτσι, δεν έβγαινα έξω από το σπίτι συχνά παρα μόνο για να αγοράσω τα απαραίτητα. Στις πρώτες μέρες της καραντίνας βέβαια, θυμάμαι χαρακτηριστηκά πως όταν έβγαινα έξω δεν υπήρχε άλλος άνθρωπος γύρω μου και όλοι οι δρόμοι ήταν άδειοι. Αυτό ήταν κάτι που δεν είχα ξαναζήσει και με έκανε να νιώσω περίεργα και μοναχικά που δεν υπήρχε σημείο ζωής γύρω μου.

Επηρεάστηκα επίσης από τον εγκλεισμό καθώς δεν μπορούσα να κάνω με άνεση τις καθημερινές εξωτερικές δουλειές μου και επειδή είμαι άνεργη δεν είχα πως να περάσω παραγωγικά τον χρόνο μου. Γι' αυτό ήμουν αγανάκτησμένη και αβεβαιη για το τι θα ακολουθήσει στο μέλλον και επιθυμούσα να γυρίσει η ζωή πίσω στην κανονικότητα.

Συμπέρασμα

Η πανδημία του κορωνοϊού ήταν καταστροφική για την σωματική υγεία, την ψυχική υγεία, την οικονομία, την κοινωνία. Όλοι μας αναγκαστήκαμε να ζήσουμε μέσα σε πρωτόγνωρες συνθήκες και να αποδεχτούμε και να ενσωματωθούμε σε μια νέα κανονικότητα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα. Κάποιοι αποδέχτηκαν αυτές τις αλλαγές στην καθημερινότητα με ευκολία ενω άλλοι κυριεύτηκαν από πίεση και από φόβο.

Όπως είδαμε, τα ψυχικά προβλήματα, κυρίως το άγχος και η κατάθλιψη, επηρέασαν ένα πολύ μεγάλο μέρος του συνολικού παγκόσμιου πληθυσμού. Ακόμα και σήμερα, τα κατάλοιπα που έχει αφήσει η πανδημία στην ψυχική υγεία τον ανθρώπων δεν έχουν υποχωρήσει, ενώ για κάποιους αντιθέτως έχουν γίνει ακόμα χειρότερα.

Η πανδημία επηρέασε την ψυχική υγεία πολλών ομάδων, αυτοί όμως που δέχθηκαν την μεγαλύτερη πίεση είναι οι νέοι και οι γυναίκες. Το βασικό έρωτημα είναι, κατά πόσο αυτοί οι άνθρωποι θα μπορέσουν να βελτιώσουν την κατάσταση της ψυχικής τους υγείας; Οι υποχρεώσεις της καθημερινότητας δεν αφήνουν σε όλους τον κατάληλλο χρόνο και τις ψυχικές αντοχές ώστε να αναζητήσουν λύσεις για να επουλώσουν τις πληγές της ψυχικής τους υγείας. Οι νέοι που πλέον έχουν αμέτρητες υποχρεώσεις και είναι πιο συναισθηματικά φορτισμένοι, έχουν μάθει να ζουν με τα ψυχικά τους προβλήματα αν και αυτό δεν είναι

υγειές. Το ίδιο συμβαίνει και με πολλές άλλες ομάδες ανθρώπων οι οποίοι δίνουν περισσότερη προσοχή και ενέργεια στις υποχρεώσεις τους παρά στην προσωπική τους ευεξία. Όσο βέβαια περνάει ο καιρός και οι συνθήκες ζωής γίνονται όλο και πιο περίπλοκες και δύσκολες, η ψυχική υγεία των ανθρώπων μπορεί να βρεθεί σε ακόμα χειρότερη κατάσταση και να χρειαστεί πολύ μεγάλο διάστημα για να ξεπεράσουν τα ψυχικά τους προβλήματα.

Είναι λοιπόν απαραίτητο να αλλάξουμε νοοτροπία και να δίνουμε μεγαλύτερη έμφαση στην ψυχική υγεία, να δείχνουμε ενδιαφέρον στους εαυτούς και στους συνανθρώπους μας. Ιδιαίτερα μετά από αυτούς τους δύσκολους καιρούς της πανδημίας, θα ήταν ιδανικό να κάνουμε μια ενδοσκόπηση και να έρθουμε σε επαφή με τα πραγματικά μας συναισθήματα και τους προβληματισμούς μας ωστε να καταφέρουμε να ενσωματωθούμε με σωστό τρόπο πίσω στην καθημερινότητά μας. Όταν παρατηρούμε ότι έχουμε συμπτώματα άγχους, κατάθλιψης ή άλλων ψυχικών ασθενειών, ή τα παρατηρούμε στους γύρω μας, δεν πρέπει να τα αγνοήσουμε αλλά να αναζητήσουμε βοήθεια από κάποιον ειδικό.

Βέβαια, η πιο αποτελεσματική λύση είναι η πρόληψη και η φροντίδα και η ώθηση της καλής ψυχικής υγείας από βρεφική κιόλας ηλικία. Είναι σημαντικό από πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του κράτους να γίνουν επενδύσεις για την φροντίδα της ψυχικής υγείας των παιδιών, των νέων, των μητέρων, των εργαζόμενων, των ηλικιωμένων ωστε να αντιμετωπιστούν όσα προβλήματα υπάρχουν από νωρίς. Αυτή η προαγωγή της ψυχικής υγείας, η πρόληψη και η έγκαιρη αναγνώριση και παρέμβαση των ψυχικών προβλημάτων μπορεί να γίνει σε χώρους όπως τα σχολεία, οι χώροι εργασίας, οι οίκοι ευγηρίας και οι φυλακές. Έτσι, σε περιόδους κρίσης οι άνθρωποι δεν θα βρεθούν αβοήθητοι και σε τόση μεγάλη σύγχηση και θα έχουν τις κατάλληλες βάσεις να αυτοβοηθηθούν και να αντιμετωπίσουν την κατάσταση με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

1. “Mental Health during the COVID-19 Pandemic”: Mental Health | NIH COVID-19 Research (Τελευταία ενημέρωση σελίδας 20 Μαρτίου 2023).

2. “COVID-19 pandemic triggers 25% increase in prevalence of anxiety and depression worldwide”: COVID-19 pandemic triggers 25% increase in prevalence of anxiety and depression worldwide (who.int) (2 Μαρτίου 2022).

3. Ηνωμένα Έθνη “Policy Brief: COVID-19 and the Need for Action on Mental Health”: UN-Policy-Brief-COVID-19-and-mental-health.pdf (13 Μαϊου 2020).

4. Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) “Mental Health and COVID-19”: Early evidence of the pandemic’s impact: WHO-2019-nCoV-Sci-Brief-Mental-health-2022.1-eng.pdf (2 Μαρτίου 2022).

5. Javed B., Sarwer A., Soto E. B., Mashwani Z. “The coronavirus (COVID-19) pandemic's impact on mental health”: The coronavirus (COVID-19) pandemic's impact on mental health - PMC (nih.gov) (22 Ιουνίου 2020).

6. Ηνωμένα Έθνη “Στο επίκεντρο οι επιπτώσεις του κορωνοϊού στην ψυχική υγεία των νέων”: Στο επίκεντρο οι επιπτώσεις του κορωνοϊού στην ψυχική υγεία των νέων. - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ - Greece (unric.org).

7. Panchal N., Saunders H., Rudowitz R., Cox C. “The Implications of COVID-19 for Mental Health and Substance Use”: The Implications of COVID-19 for Mental Health and Substance Use | KFF (20 Μαρτίου 2023).

8. Tandon R. “COVID-19 and suicide: Just the facts. Key learnings and guidance for action”: COVID-19 and suicide: Just the facts. Key learnings and guidance for action - PMC (nih.gov) (11 Μαϊου 2021).

9. Theberath M., Bauer D., Chen W., Salinas M., Mohabbat A. B., Yang J., Chon T. Y., Bauer B. A., Wahner-Roedler D. “Effects of COVID-19 pandemic on mental health of children and adolescents: A systematic review of survey studies”: Effects of COVID-19 pandemic on mental health of children and adolescents: A systematic review of survey studies - PMC (nih.gov) (30 Μαρτίου 2020).

10. Health at a Glance: Europe 2020: 2020_healthatglance_rep_en_0.pdf (europa.eu) (2020).

11. Ευρωπαϊκή Επιτροπή “COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS”: com_2023_298_1_act_en.pdf (europa.eu) (7 Ιουνίου 2023).

12. Νέα Υγεία “Οι πολλές προκλήσεις της πανδημίας COVID-19”, Τεύχος 107, Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος 2020: ΤΕΥΧΟΣ-107.pdf (neaygeia.gr).

13. Μπράβου Α., Μαδούρου Κ., Βασιλείου Γ., Γονιδάκης Φ. “ΨΥΧΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΔΗΜΙΑΣ COVID-19 ΣΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ”: ΨΥΧΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ.pdf (2020).

14. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλειο “Γυναίκες και COVID-19: σοβαρές επιπτώσεις της πανδημίας δείχνει το Ευρωβαρόμετρο-Τι απασχολεί τις Ελληνίδες και τις Κύπριες;”: Γυναίκες και COVID-19: σοβαρές επιπτώσεις της πανδημίας δείχνει το Ευρωβαρόμετρο | Επικαιρότητα | Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (europa.eu) (4 Μαρτίου 2022).

15. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλειο “COVID-19: «ΣΤΟΠ» στην αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας εν μέσω εγκλεισμού”: COVID-19: «ΣΤΟΠ» στην αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας εν μέσω εγκλεισμού | Επικαιρότητα | Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (europa.eu) (7 Απριλίου 2020).

16. Κασελάκη Ε. “COVID-19: Πώς επηρεάστηκε η ψυχική υγεία των εργαζόμενων στην Ελλάδα;”: COVID-19: Πώς επηρεάστηκε η ψυχική υγεία των εργαζόμενων στην Ελλάδα; | EY Greece (10 Δεκεμβρίου 2021).

17. Παπαγεωργίου Χ., Σμύρνης Ν., Πάσχου Σ., Ψαλτοπούλου Θ., Δημόπουλος Θ. “Αυξήθηκαν οι θάνατοι από αλκοόλ κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19”: 2303_ayxisi_thanatwn_apo_alkool.pdf (uoa.gr) (2022).

18. Καλαϊτζάκη Α. “Έρευνα: Οι επιπτώσεις των lockdown στην ψυχική υγεία των Ελλήνων”: Έρευνα: Οι επιπτώσεις των lockdown στην ψυχική υγεία των Ελλήνων | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (kathimerini.gr) (2021).

VI. Η Ελευσίνα μέσα από τα ιστορικά της κτίρια

Παυλόπουλος Γεώργιος

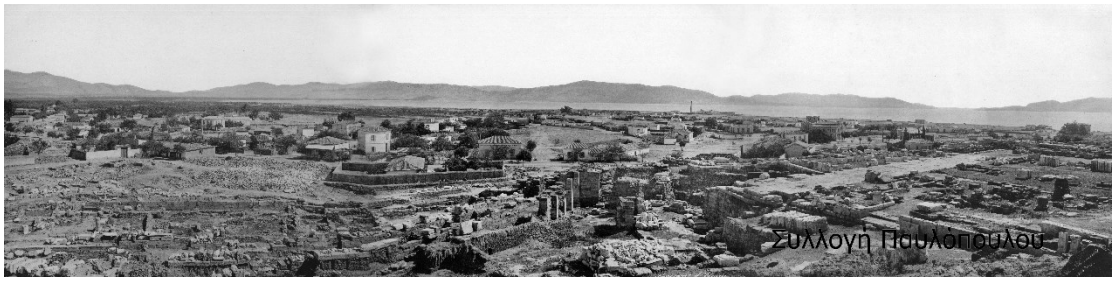

ΡΩΜΑΪΔΗΣ ΠΡΟ 1900

Τα σπίτια της Ελευσίνας βρίσκονταν κυρίως στο λόφο και, μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1880, συνυπήρχαν με τον αρχαιολογικό χώρο. Όταν άρχισαν οι απαλλοτριώσεις λόγω ανασκαφών φαίνεται ότι δόθηκαν οικόπεδα από το κράτος στην περιοχή, από οδό Νικολαϊδου έως και Κοντούλη, όπου κυρίως όσοι κατοικούσαν στο αρχαιολογικό χώρο έκτισαν τα νέα τους σπίτια. Από τα συμβόλαια βλέπουμε ότι οι ιδιοκτήτες είχαν δικαίωμα να παίρνουν τα κεραμίδια, τα πορτοπαράθυρα και το οικοδομικό υλικό της παλαιάς οικίας, αρκεί να μην ήταν αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, οι δε κατεδαφίσεις πραγματοποιούνταν με επίβλεψη εκπροσώπου της αρχαιολογικής εταιρίας. Επίσης, μαθαίνουμε ότι έριχναν μπάζα από τον αρχαιολογικό χώρο στην γειτονιά του Αη Γιάννη (όπου το παλαιό νεκροταφείο) επειδή η περιοχή ήταν βάλτος.

Αναφερόμαστε εδώ στα κτίρια που έχουν χαρακτηρισθεί σαν διατηρητέα και σε μερικά ακόμα στον άξονα Νικολαΐδου -Παγκάλου που παρουσιάζουν κάποιο ιστορικό η αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον με την σημείωση ότι αυτή η εργασία ελπίζουμε κάποια στιγμή να εμπλουτισθεί με όλα τα κτίρια γενικού ενδιαφέροντος.

1. ΟΙΚΙΑ ΜΑΜΑΛΟΥΚΟΥ

Οδός Παγκάλου και Χαριλάου 22. Χαρακτηρίστηκε διατηρητέο με το ΦΕΚ103/Δ/6-3-1990.

Διώροφο κτίριο της δεκαετίας του 30, από τα λίγα που σώζονται στην Ελευσίνα. Κατασκευασμένο με φέρουσα τοιχοποιία Με χαρακτηριστικό κυκλικό κλειστό εξώστη επί της οδού Παγκάλου με τρία ανοίγματα. Λέγεται ότι αρχικά ανήκε στον ιατρό Ιωάννη Πουλή σύζυγο της Βικτωρίας, κόρης του Ιωάννη Χατζημελέτη. Χαρακτηριστικό του κτιρίου, εκτός από τον εξώστη, η διακόσμηση του γείσου και των βάσεων των παραθύρων με μαιάνδρους και διακοσμητικούς στύλους, όπως τέλος το στηθαίο που απολήγει σε διακοσμητικά κολωνάκια. Στο εσωτερικό του κτιρίου, στην είσοδο στο δάπεδο από μωσαϊκό, το μονόγραμμα του ιδιοκτήτη Σ.Μ (Σταμάτη Μαμαλούκα) που σαν εργολάβος, έκτισε το 1ο σχολείο και την εκκλησία του Αη Γιώργη πολιούχου της πόλης. Στα ταβάνια περίτεχνα γύψινα γεωμετρικά σχήματα. Λόγω του μονογράμματος στο δάπεδο συμπεραίνουμε ότι χτίστηκε από τον Μαμαλουκα.

2. ΟΙΚΙΑ ΔΕΜΕΣΤΙΧΑ ΝΥΝ ΚΑΦΕ ΡΟΔΟΝ

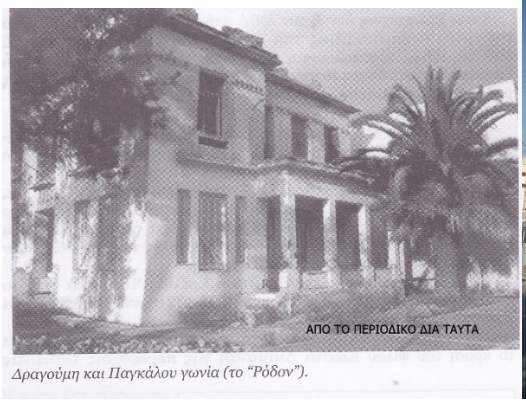

Δραγούμη και Παγκάλου γωνία (το "Ρόδον").

Επι της Οδού Παγκάλου και Ίωνος Δραγούμη**.** Χαρακτηρίστηκε διατηρητέο με το ΦΕΚ103/Δ/6-3-1990.

Διώροφο κτίριο που μάλλον χτίστηκε το 1915 με νεοκλασικά στοιχεία, με κεραμοσκεπές δώμα. Χαρακτηριστικό δείγμα της εποχής του μεσοπολέμου. Αργότερα προστέθηκε ελαφρά κατασκευή που κάλυψε την ταράτσα. Στην κύρια όψη σχηματίζεται περιστύλιο που στον όροφο λειτουργεί σαν μπαλκόνι. Ρομβοειδή πράσινα πλακίδια στολίζουν περιμετρικά τις κορυφές των παραθύρων του άνω ορόφου. Ήταν ιδιοκτησία Θεοδωρου Πάγκαλου που έζησε εκεί τη διετία 1920 -1922. Το έδωσε στην κόρη του Αμαλία η οποία παντρεύτηκε τον Γεώργιο Δεμέστιχα από τη Μάνδρα. Πρώτος σύζυγός της ο ιατρός Βρυώνης από τον Πειραιά ο οποίος αργότερα ίδρυσε το ΚΑΤ

Το σπίτι αυτό αποτέλεσε κοιτίδα πολιτισμού λόγω των ιδιοκτητών του που ήταν άνθρωποι με πολλά ενδιαφέροντα και τη δεκαετία του 30 ήταν σημείο συνάντησης πνευματικών ανθρώπων όπως ο Σικελιανός, ο Κατσίμπαλης, ο Καζαντζάκης ο Henry Miller(συγγραφέας του βιβλίου Ο ΚΟΛΟΣΣΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΟΥΣΙΟΥ) και οι Ελευσινιώτες Ορέστης Λάσκος και Βαγγέλης Λιάπης. Κάποιο βράδυ εμφανίσθηκε και ο Ατικ, όπως αναφέρει ο Βαγγέλης Λιάπης στο βιβλίο του ΣΥΝΟΙΚΙΕΣ ΚΑΙ ΓΕΙΤΟΝΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ. Τα φιλολογικά αυτά βραδινά διακόπηκαν στην διάρκεια της δικτατορίας του Μεταξά, όταν το ζευγάρι κατηγορήθηκε ότι μαζεύει κομουνιστές!!!

Στην κατοχή στεγάσθηκε εκεί το φρουραρχείο.

Στο κτίριο σήμερα στεγάζεται το ΚΑΦΕ ΡΟΔΟΝ ο ιδιοκτήτης του οποίου το αγόρασε το 1994 και το λειτούργησε, μετά από πλήρη ανακαίνιση το 1996

3. ΟΙΚΙΑ ΛΟΥΔΑΡΟΥ

Επι της Οδού ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ**.** Χαρακτηρίστηκε διατηρητέο με το ΦΕΚ103/Δ/6-3-1990.

Διώροφο κτίριο με τετράριχτη στέγη της οποίας η απόληξη κοσμείται με ακροκέραμα. Χτίστηκε ΤΟ 1925 σαν διώροφο ξενοδοχείο του Χαρίλαου Πέππα που το 1912 είχε μεταναστεύσει στην Αμερική. Η σύζυγός του ήταν Γερμανίδα και δεν είχαν παιδιά. Έτσι δώρισε το ακίνητο στις δύο αδελφές του. Στον επάνω όροφο , όπου τα δωμάτια, ανέβαινες με εξωτερική μαρμάρινη σκάλα. Κάθε δωμάτιο είχε το δικό του μπαλκόνι, και τα μπάνια ήταν κοινόχρηστα ανδρών -γυναικών. Κάτω ήταν το μαγειρείο και η αίθουσα εστιατόριο-σαλόνι με πιάνο, όπου δίνονταν πολλές δεξιώσεις. Πίσω, στην αυλή, ήταν τα καμαράκια του προσωπικού και τους αγωγιάτες, όπως επίσης οι στάβλοι για τα άλογα. Αργότερα στεγάστηκε εκεί το Λιμεναρχείο, μετατράπηκε σε bar την εποχή που ναυλοχούσε στην Ελευσίνα ο 6^{ος} στόλος. Το 1987 γυρίστηκαν σκηνές του κινηματογραφικού έργου Η ΜΑΡΚΗΣΙΑ ΤΟΥ ΛΙΜΑΝΙΟΥ του Φόσκωλου με τη Μαρία Αλιφέρη και τον Σπύρο Καλογήρου. Το 2006 χτίστηκε το πίσω κομμάτι επί της Δραγούμη. Πουλήθηκε σε νέους ιδιοκτήτες το 2023.

4. ΚΑΦΕ ΑΡΜΟΛΟΙ

Φωτο Τσάκου

ΠΑΣΧΑΛΗΣ. Στέκι της νεολαίας της εποχής με εστιατόριο και καφέ με πιάνο όπου δίδονταν Εκεί στεγάστηκε αρχικά το κατάστημα του Πασχάλη Κωσταντινίδη με την επωνυμία μεγάλες δεξιώσεις, Λειτούργησε μέχρι τον πόλεμο, οπότε άρχισε και η πτώση.

5. ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

Επι της Οδού Δραγούμη 37**.** Χαρακτηρίστηκε διατηρητέο με το ΦΕΚ103/Δ/6-3-1990.

Πρόκειται για την λεγόμενη οικία Πατριού επειδή εκεί κατοικούσε μετά τον πόλεμο ο Τεχνικός Διευθυντής του ΤΙΤΑΝ Πατρινός.

Διώροφη υπερυψωμένη κεραμοσκεπής οικία 300 τ.μ επί οικοπέδου 1055 μέτρων. Χαρακτηριστικός τύπος βίλας της προπολεμικής περιόδου με προεξέχον γείσο στην σκεπή.

Δωρεά της εταιρίας ΤΙΤΑΝ ΜΕ ΑΠΟΦΑΣΗ Της 3/5/1994 με τους εξής όρους.

1.Το ακίνητο να χρησιμοποιηθεί για τη στέγαση του Πολιτιστικού Κέντρου Ελευσίνας.

2.Να ονομασθεί ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

3. Οι εργασίες διαμόρφωσης να ολοκληρωθούν μέσα σε εύλογο χρόνο από την αποδοχή της δωρεάς.

Στη συνέχεια αγοράστηκαν από το Δήμο 750 τ,μ από παρακείμενους ιδιώτες και έτσι στο βάθος δημιουργήθηκε ένα μικρό θερινό θεατράκι. Τα εγκαίνια , με έκθεση έργων του Ελευσίνιου ζωγράφου Θάνου Τσίγκου την 20 Ιουλίου του 200

6. ΟΙΚΙΑ ΡΑΖΕΛΟΥ Ι

Επι της Οδού Παγκάλου 11.. Χαρακτηρίστηκε διατηρητέο με το ΦΕΚ103/Δ/6-3-1990.

Διώροφο νεοκλασικό του τέλους του 19^{ου} αιώνα. Ιδιοκτησία του δάσκαλου Ιωάννη Κοντού που πουλήθηκε στον τότε διοικητή χωροφυλακής Ραζέλο, από τους κληρονόμους του. Είναι διώροφο κτίριο με χαρακτηριστικούς γωνιόλιθους και περίτεχνα σιδερένια κιγκλιδώματα στους εξώστες. Κεραμοσκεπής στέγη με κεραμίδια βυζαντινού τύπου. Τα ανοίγματα είναι ξύλινα γαλλικά με γύψινο πλαίσιο Μάλλον συνδεόταν με το δίπλα υπερυψωμένο γωνιακό ισόγειο. Το κτίριο τώρα ανήκει στην οικογένεια Ρούσσου..

Έχει είσοδο και επί της οδού Νικολαΐδου

7. ΟΙΚΙΑ ΡΑΖΕΛΟΥ ΚΑΛΠΑΞΙΔΗ

Επι της Οδού Παγκάλου 13 και Πεισιστράτου.. Χαρακτηρίστηκε διατηρητέο με το ΦΕΚ103/Δ/6-3-1990.

Μονώροφο υπερυψωμένο γωνιακό κτίριο με υπόγειο. Η στέγη είναι κεραμοσκεπής με κεραμίδια βυζαντινού τύπου διακοσμημένη με ακροκέραμα. οδοντωτά κυμάτια (σταλακτίτες) κοσμούν το γείσο του κτιρίου. Ήταν και αυτό ιδιοκτησίας του Ιωάννη Κοντού, στην εγγονή του οποίου Καλπαξίδη ανήκει σήμερα.

8. ΟΙΚΙΑ ΚΩΤΣ ΠΑΥΛΟΥ

Επι της οδού Παγκάλου 19 χαρακτηρισμένη σαν διατηρητέα με το ΦΕΚ 103/Δ/της 6-3-1990

Υπερυψωμένο ισόγειο του 1930. Μαρμάρινη σκάλα οδηγεί στην πόρτα εισόδου που είναι διακοσμημένη με με καϊτια και τοξωτό υπέρθυρο. Το στηθαίο είναι συμπαγές και σε μερικά σημεία διακοσμείται με κολωνάκια. Το γείσο του κτιρίου προεξέχει Κατοικία του ριτινοβιομήχανου Κώστα Παύλου.

9. ΟΙΚΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΟΡΟΠΟΥΛΗ

Νεοκλασικό ισόγειο της δεκαετίας του 20 ιδιοκτησίας Αντώνη Κοροπούλη,, γειτονικό με την οικία Παύλου στο οποίο αργότερα προστέθηκε δεύτερος όροφος. Το κτίριο παρουσιάζει έντονη αξονική συμμετρία και έχει περίτεχνες παραστάδες στα ανοίγματα με μορφή δωρικής κολώνας και υπέρθυρα με κύματα.

10. ΟΙΚΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΠΑΓΚΑΛΟΥ

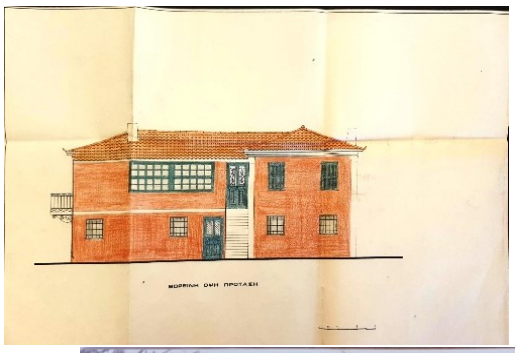

Φωτο Αρχειο Παναγιώτη Χατζημήτρου

Χτίστηκε τον 19^{ο} αιώνα , είναι διώροφο χτισμένο στο κέντρο μεγάλης αυλής. Φαίνεται ότι αρχικά ήταν ισόγειο και στη συνέχεια χτίστηκε η ανωδομή

Κτίσμα με μεγάλη ιστορική σημασία. Χτίστηκε από τον πρόκριτο Ιωάννη Χατζημελέτη, και λέγεται ότι αποτέλεσε το στρατηγείο των αρχηγών του στρατοπέδου του Καραϊσκάκη το 1826. Περιήλθε στη συνέχεια στον γιο του Μελέτιο από εκείνον στο γιο του Ιωάννη ο οποίος υπήρξε βουλευτής, γερουσιαστής και πληρεξούσιος στην Α Συντακτική Συνέλευση. Ήταν φανατικός οπαδός του Οθωνα ο οποίος μαζί με την Αμαλία είχαν φιλοξενηθεί πολλές φορές στο σπίτι του. Ο πρωτότοκος γιος του, Ιωάννης το πούλησε στον γαμπρό του Δημήτριο Πάγκαλο, τον πατέρα του στρατηγού. Πρέπει να τονισθεί εδώ ότι ο Προύχοντας Ιωάννης Χατζημελέτης ενώ διέθεσε το σύνολο της περιουσίας του στο αγώνα της απελευθέρωσης ΑΡΝΗΘΗΚΕ να υποβάλει στην κυβέρνηση αίτηση αποζημίωσης . Πέθανε ξεχασμένος και τον ξέχασε ακόμα και η γενέτειρα πόλη του που τίμησε γνωστούς και άγνωστους Έλληνες και ξένους, αλλά όχι αυτόν που διέθεσε τα πάντα για τον αγώνα.

Παλαιότερα στην αυλή υπήρχε η προτομή του στρατηγού, όταν μετά τη μεταπολίτευση, η τότε Δημοτική αρχή απομάκρυνε από την πλατεία ηρώων το άγαλμα θεωρώντας τον στρατηγό δικτάτορα. Αργότερα το περίπου 25% του ακινήτου δια διαθήκης περιήλθε στον Δήμο Ελευσίνας με τον όρο να ιδρυθεί εκεί Μουσείο αφιερωμένο στον στρατηγό. Σε αυτό συμφώνησαν και οι υπόλοιποι ιδιοκτήτες, αλλά με τα τη μη αποδοχή -από τον Δήμο- της δωρεάς το 2% περιήλθε στην Ακαδημία Αθηνών. Τώρα πια είναι πολύ δύσκολο να εξευρεθεί λύση δεδομένου ότι υπάρχουν πολλά προβλήματα ιδιοκτησιακής μορφής και το κτίσμα είναι ετοιμόρροπο Στην αυλή υπήρχε και ανεμόμυλος που έχει απομακρυνθεί.

Χαρακτηρίσθηκε σαν διατηρητέο με ΦΕΚ 497.της 16/9/1987

11. ΟΙΚΙΑ ΜΙΧΑ -ΕΝ ΕΤΕΙ

Γωνία Παγκάλου και Πεισιστράτου, απέναντι από την εκκλησία του Αη Γιώργη. Χτίστηκε το 1886 αιώνα και αποτέλεσε κατοικία του Δημήτρη Μίχα ο οποίος μάλλον ήταν πυροσβέστης.

Το 1932 ανέβηκε το επίπεδο της οδού Παγκάλου και έτσι το ισόγειο μετατράπηκε σε ημιυπόγειο. Σήμερα λειτουργεί σαν bar ,νεολαιίστικο στέκι

12. ΟΙΚΙΑ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Χαρακτηριστικό δείγμα αστικής οικίας της δεκαετίας του 30.Αρχικά ανήκε στην οικογένεια Σακελλαρίου, γόνος της οποίας ήταν ο αθλητής.

13. ΟΙΚΙΑ ΙΩΑΝΝΗ ΝΙΚΑ

Ομοίως Χαρακτηριστικό δείγμα αστικής μονοκατοικίας με ημιυπόγειο της δεκαετίας του 30

14. ΚΛΙΝΙΚΗ «ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΤΡΑ

Απέναντι από το πρώτο σχολείο στη γωνία Παγκάλου και Ιάκχου βρίσκεται ένα κεραμιδί κτίριο που ανήκει στην οικογένεια του ιατρού Αντώνη Αλετρά που με σύζυγο την Κατίνα Λάσκου το μετέτρεψε σε ιδιωτική κλινική που λειτούργησε από το 1950 έως το 1966. Το 1954 επέκτειναν την οικοδομή προς την οδό Ιάκχου προκειμένου να χρησιμοποιηθεί για κατοικία της οικογένειας. Στην κλινική αυτή χειρουργούσαν ο Μετέπειτα καθηγητής χειρουργικής στο ΑΠΘ Χριστόπουλος και ο γιος του Αντώνη ο Όμηρος Αλετράς καθηγητής χειρουργικής και αυτός στο ΑΠΘ. Είναι παραλληλεπίπεδο με δίριχτη στέγη. Σήμερα χρησιμοποιείται σαν κατοικία εγγόνου του.

15. ΣΧΟΛΗ ΓΙΑΝΝΟΥ ΗΛΙΟΠΟΤΗΣ

Κατοικία της οικογένειας Γιάννου, χρησιμοποιήθηκε σαν νηπιαγωγείο της νηπιαγωγού Βούλας Γιάννου, που όταν μεταφέρθηκε σε νέο νηπιαγωγείο επι της οδού Θανασουλοπουλου επωλήθη στον στους σημερινούς ιδιοκτήτες της οικογένειας Παντελή Σωτηρίου και λειτουργεί σήμερα σαν καφέ με την επωνυμία ΗΛΙΟΠΟΤΗΣ.

16. ΟΙΚΙΑ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

Άλλο ένα χαρακτηριστικό δείγμα μονώροφης οικίας με ημιυπόγειο χτισμένη περί το 1928 από τον ξυλέμπορο Παναγιώτη Παπανικολάου ο οποίος είχε ακριβώς απέναντι το εργοστάσιο ξυλείας

17. ΟΙΚΙΑ ΠΑΠΠΑ- ΔΙΕΛΕΥΣΗ

Οδός ηρώων Πολυτεχνείου 8 .χαρακτηρίσθηκε διατηρητέο με ΦΕΚ 103/6-3-1990

Κατοικία του Χρήστου Παππά, χτίστηκε σε τρεις φάσεις. Η πρώτη 1870 με 1880 και η Τρίτη το 1931. Στον χώρο υπήρχε λιοτρίβι και αλευρόμυλος. Στην οικογένεια Παππά είχε δοθεί σαν επιβράβευση των υπηρεσιών στην επανάσταση του 1821. Για το λόγο αυτό το κτήμα της ευρύτερης οικογένειας φθάνει μέχρι τα ΚΕΠ στη στρογγυλή πλατεία με το άγαλμα του εργάτη. Στο χτίσιμο της πρώτης οικοδομής είχαν χρησιμοποιηθεί και τεμάχια από αρχαιολογικό υλικό. Εξ άλλου, απέναντι, στα Goody's στο υπόγειο, υπάρχουν διασωζόμενα αρχαία..

Το κτίριο είναι μονώροφο με ημιυπόγειο και έντονα νεοκλασικά στοιχεία. Χαρακτηριστικό στοιχείο του είναι οι δύο όγκοι που ενώνονται με τζαμαρία φτιαγμένη με ξύλινα καϊτια. Η στέγη καλύπτεται από κεραμίδια βυζαντινού τύπου με ακροκέραμα

Το κτίριο είχε χρησιμοποιηθεί κι σαν καφέ με το όνομα ΔΙΕΛΕΥΣΗ και έτσι είναι γνωστό στους κατοίκους της Ελευσίνας.

Αποκτήθηκε από τον Δήμο το 2022 και θα αποτελέσει κτίριο πολιτιστικών λειτουργιών.

18. ΟΙΚΙΑ ΜΟΡΦΟΠΟΥΛΟΥ

Οδός ηρώων Πολυτεχνείου 10 .χαρακτηρίσθηκε διατηρητέο με ΦΕΚ 103/6-3-1990

Διώροφο , με ημιυπόγειο νεοκλασικό των αρχών ου αιώνα. Κατασκευάστηκε για κατοικία του γιατρού Βασίλη Μορφοπουλου από το Κριεκούκι (απόγονου του οπλαρχηγού Ευμορφόπουλου) και της συζύγου του εγγονής του Φαρμακόπουλου από την Ελευσίνα. Ο Φαρμακόπουλος είχε στην ιδία θέση χάνι ήδη επι τουρκοκρατίας που γκρεμίστηκε για να χτιστεί το νέο οίκημα. Στην πίσω μεριά του κτιρίου υπάρχουν χαλάσματα από τις ταΐστρες των ζώων. Το κτίριο αποπερατώθηκε το 1900 και λέγεται ότι αρχιτέκτονας ήταν ο Αναστάσιος Μεταξάς που σχεδίασε και το Μουσείο Μπενάκη. Το κτίριο είναι ένα αρχοντικό με πολλά όμορφα διακοσμητικά στοιχεία. Όμως, το πιο ίσως ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι οροφογραφίες στα ταβάνια των δωματίων.με παραστάσεις φυτών , πουλιών και γεωμετρικών σχεδίων . Λέγεται ότι για τις οροφογραφίες αυτές κλήθηκαν από την Ιταλία ειδικοί τεχνίτες.

Με ΦΕΚ583/25-9-1992 τεύχος 2 χαρακτηρίστηκε διατηρητέο Διότι «..πρόκειται για κτίριο νεοκλασικής μορφής με αξιόλογα αρχιτεκτονικά στοιχεία και ιδιαίτερα ενδιαφέροντα εσωτερικό ζωγραφικό διάκοσμο, σημαντικό για τη μελέτη της εξέλιξης της ιστορίας της αρχιτεκτονικής, το οποίο έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην πολεοδομική διαμόρφωση του κέντρου της πόλης της Ελευσίνας»

Αποκτήθηκε από τον Δήμο το 2022 και θα αποτελέσει κτίριο πολιτιστικών λειτουργιών.

19. ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΜΕΓΑΡΟ

Το 1974 αρχίζει η προσπάθεια ανέγερσης σύγχρονου δημοτικού κτιρίου και την 14/11/1975 αποφασίζεται η σύσταση δανείου 10 εκ δραχμών. Χρησιμοποιήθηκε το υπάρχον Δημοτικό οικόπεδο επι των οδών Δήμητρος και Χατζηδάκη στο οποίο προστέθηκαν (από αγορά) οικόπεδο της χήρας Ελένης Πέππα και οικοπέδου του συνδέσμου αγελαδοτρόφων «ο Άγιος Μόδεστος».Έτσι δημιουργήθηκε οικόπεδο 2100τ.μ.

Τα εγκαίνια πραγματοποιήθηκαν το 1997, μετά από πολλές καθυστερήσεις στο στάδιο της κατασκευής.

20. ΟΙΚΙΑ ΣΤΑΜΙΔΗ

Οδός ηρώων Πλούτωνος 13 .χαρακτηρίσθηκε διατηρητέο με ΦΕΚ 103/6-3-1990

Διατηρητέο κτίριο επι της οδού Πλούτωνος 13 Κτίστηκε το 1904 από τον Δήμαρχο Ελευσίνας-Μάνδρας Σταμάτιο Σταμίδη , ενώ το 1914 προστέθηκε ο δεύτερος όροφος. Η στέγη είναι τετράριχτη και η απόληξή της κοσμείται από ακροκέραμα. Στην κατοχή επιτάχθηκε από τους Γερμανούς προκειμένου να χρησιμοποιηθεί σαν νοσοκομείο και κατάλυμα των αξιωματικών. Μετά την απελευθέρωση λειτούργησε εκεί το Δημοτικό Νοσοκομείο που στη συνέχεια μεταφέρθηκε στο κτίριο Χατζημελέτη στη γωνία Κοντούλη και Δραγούμη, όπου σήμερα το φαρμακείο Παπανικολάου.

21. ΟΙΚΙΑ ΤΑΣ ΑΝΤΩΝΗ ΗΛΙΑ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ (ΟΙΚΙΑ ΤΡΑΥΛΟΥ)

1992 ***2023***

Εντός του Αρχαιολογικού χώρου. Χαρακτηρίστηκε διατηρητέο με ΦΕΚ 103/Δ/6-3-1990

Μονώροφο κτίριο, υπερυψωμένο. Με την χαρακτηριστική θολωτή αυλόπορτα Χρονολογείται από την τουρκοκρατία. Κτίριο απλής λαϊκής αρχιτεκτονικής με τετράρριχτη στέγη με κεραμίδια βυζαντινού τύπου. Τα πορτοπαράθυρα είναι ξύλινα ταμπαδωτά. Πρώτος ιδιοκτήτης ο Τάσος του Αντώνη Ηλίας(τασαντων Ηλιας) γόνος του οποίου είναι η μητέρα του

Θεόδωρου Πάγκαλου. Από την ίδια οικογένεια προέρχεται και ο τέως αντιπεριφερειάρχης Γιάννης Βασιλείου.

Το κτίριο ονομάζεται και σαν οικία Τραυλού, επειδή εκεί είχε το γραφείο του ο αρχαιολόγος Τραυλός κατά τη διάρκεια των ανασκαφών στην Ελευσίνα.

Ανασκευάστηκε τη δεκαετία του 90 από τον αρχιτέκτονα καθηγητή Παν Πατρών Σταύρο Μαμαλούκο και χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα σαν γραφείο της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας.

22. ΟΙΚΙΑ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΕΠΠΑ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ

Ίσως το αρχαιότερο οίκημα μετά το χάνι του Φαρμακόπουλου.

Δίπλα από το Αρχαιολογικό Μουσείο, ιδιοκτησίας του προύχοντα της εποχής Αθανασίου Πέππα, ο οποίος αποζημιώθηκε από την Αρχαιολογική Εταιρία και έκτισε διώροφο αρχοντικό στη γωνία Πάγκαλου και θανασουλοπούλου.

23. ΠΛΑΤΕΙΑ ΗΡΩΩΝ

ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 60 ***ΠΡΟΤΟΜΗ Θ. ΠΑΓΚΑΛΟΥ***

2023

Το 1914 η Νομαρχία διέταξε την κοινότητα να στήσει Ηρώο για τους πεσόντες στους πολέμους. Λόγω του αυθαιρέτου της ενέργειας, υπήρξαν μεγάλες αντιρρήσεις, βοήθησε και η εποχή του διχασμού και το θέμα πάγωσε. Ανακινήθηκε πάλι το 1929 όταν είχαν -κάπως- ηρεμίσει τα πνεύματα. Το άγαλμα στήθηκε στην σημερινή του θέση και τα εγκαίνια πραγματοποιήθηκαν την Κυριακή 21 Ιουλίου 1929.Ειχαν προηγηθεί μεγάλες διαμάχες τόσο για τη θέση όσο και για το άγαλμα. Η θέση είχε προσδιορισθεί ήδη με απαλλοτρίωση οικοπέδου ιδιοκτησίας Βιρβίλη ήδη από το 1916, αλλά οι ιδιοκτήτες δεν είχαν αποζημιωθεί, κάτι που έγινε- μετά από μακροχρόνιες δικαστικές διαμάχες- μετά το τέλος του πολέμου. Επίσης το άγαλμα ήταν δωρεά του τότε Δημάρχου Ελευσίνας Ι Θανασουλόπουλου διευθυντού του εργοστασίου TITAN . Ο Θανασουλόπουλος θεωρήθηκε ότι έκανε αυτή τη δωρεά στο πλαίσιο της «αποδοχής» του τσιμεντάδικου από την τοπική κοινωνία. Ξέσπασε και μεγάλη διαμάχη επειδή έγραψε στη βάση ΔΩΡΕΑ Ι ΘΑΝΑΣΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ ενώ όλοι έλεγαν ότι πρέπει να αναφερόταν σαν Δωρεά της Κοινότητας. Τέλος ο ίδιος ζήτησε να του καταβληθούν τα έξοδα της δεξίωσης στα αποκαλυπτήρια τη στιγμή που είχε κάνει τη δωρεά προσωπικά και όχι σαν κοινοτάρχης.

24. ΜΑΚΑΡΟΝΑΔΙΚΟ Θ. ΜΕΘΕΝΙΤΗ

Πλατεία Ηρώων Διώροφο κτίριο με βοηθητικούς χώρους στον πίσω αύλιο χώρο.

Ιδιοκτησίας Θεοδωρου Μεθενίτη λειτούργησε τη δεκαετία του20 σαν εργοστάσιο παρασκευής μακαρονιών.

25. ΚΛΙΝΙΚΗ «Ο ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ» ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Επι της οδού Γ. Παύλου στην πλατεία Ηρώων. Λειτούργησε σαν γενική κλινική μέχρι το 1968

26. ΟΙΚΙΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ

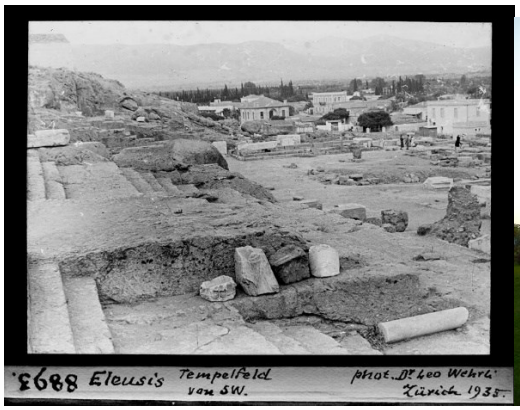

Επί της οδού Νικολαϊδου 47, χαρακτηρισμένη σαν διατηρητέα με το ΦΕΚ 103/Δ/6-3-1990

Χτίστηκε σαν οικία του Ασπροπύργιου γιατρού Κωνσταντίνου Παπαδημητρίου, προίκα της πρώτης συζύγου του Μελπομένης Σταματίου Σταμίδη λίγο πριν το γάμο τους το 1909. Είχε μια υπέροχη αυλή με καλλωπιστικά φυτά και παγώνια και το ημιυπόγειο χρησίμευε σαν ιατρείο. Το 1937 απεβίωσε η σύζυγός του και μετά τον πόλεμο προχώρησε σε δεύτερο γάμο με την Μαρία Σταμούλη από το Κριεκούκι της οποίας την ανιψιά Ιριδα υιοθέτησαν λίγο μετά.

Ο γιατρός, επιφανής βενιζελικός και παρότι φίλος του Βενιζέλου, το 1936 κατά την απεργία των εργατών και τη δολοφονία του Μιχαήλου δεν παρέλειψε να στείλει στον τελευταίο έντονα καταδικαστική επιστολή για τα όσα απαράδεκτα συνέβησαν.

Πρόκειται για για κτίριο νεοκλασικής νοοτροπίας με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Το ισόγειο έχει είσοδο κάτω από το τοξωτό περιστύλιο, ενώ η είσοδος του επάνω ορόφου βρίσκεται σε εσοχή στην πλάγια όψη του κτιρίου που καταλήγει σε σε πλατύ τόξο και στην οποία οδηγεί πλατειά εξωτερική σκάλα. Η σκεπή είναι τετράρρηχτη με κεραμίδια.

Με ΦΕΚ 288/30-11-1945 ιδρύεται το Δημοτικό Νοσοκομείο, που λειτούργησε στην οικία του δικηγόρου Νικολάου Σταμίδη, όπως προαναφέραμε. Το 1959 μεταφέρθηκε σε αυτό το κτίριο. Το 1961 σωρήθηκε από τη χήρα του ιατρού στον Δήμο. Με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 17/12/1968 διακόπηκε η λειτουργία του και στη συνέχεια στεγάσθηκαν υπηρεσίες της Τεχνικής Σχολής ΚΕΛΕΟΣ, οι οικονομικές υπηρεσίες του Δήμου και τέλος η φιλαρμονική Ελευσίνας .

27. ΚΑΦΕΝΕΙΟ ΜΠΑΛΑΦΑ

Αρχικά ανήκε στον Απόστολο Παύλου, πατέρα του Δημάρχου Γεώργιου Πάυλου. Κάστρο των Βενιζελικών της εποχής.. Στη συνέχεια έγινε καφενείο ΜΠΑΛΑΦΑ και έτσι ήταν γνωστό μέχρι που πουλήθηκε στον Τσιλιχρήστο και σήμερα χρησιμεύει σαν βοηθητικός χώρος στο κατάστημα ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ. Εκεί παίχτηκε για πρώτη φορά Καραγκιόζης στην Ελευσίνα από τον Σωτήρη Σπαθάρη.

28. ΠΑΛΑΙΟ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ

ΔΕΚΑΕΤΙΑ 60. ΑΡΧΕΙΟ ΤΣΑΚΟΥ 2023

Η Κοινότητα Ελευσίνας από το 1914 στεγαζόταν σε νοικιασμένο κτίριο ιδιοκτησίας Δημητρίου Μεθενίτη στην οδό Δήμητρος .Το 1919 μεταφέρθηκε απέναντι σε οίκημα Γκλιάτη επι της οδού Δήμητρος.

Το 1928 μεταφέρθηκε στο σχολείο δίπλα στον Άγιο Ζαχαρία το οποίο γκρεμίστηκε για να χτιστούν τα νέα γραφεία της Κοινότητα. Βρέθηκαν αρχαία και έτσι συμφωνήθηκε να γίνει ανταλλαγή του οικοπέδου με άλλο της Αρχαιολογικής Εταιρείας, εκεί που σήμερα βρίσκεται το παλαιό Δημαρχείο. Συγκεκριμένα δίπλα σε οικόπεδο που είχε παραχωρήσει η Αρχ εταιρία στην κοινότητα προκειμένου να χτιστούν δημόαια αποχωρητήρια.

Τα γραφεία πρέπει να λειτούργησαν στις αρχές του 1931 μέχρι το 2…. Που μεταφέρθηκε στο κτίριο του σημερινού Δημαρχείου.

29. ΟΙΚΙΑ ΠΕΠΠΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΚΑΙ ΛΑΣΚΟΥ 2

Χαρακτηρίσθηκε σαν χώρος πολιτιστικών λειτουργιών με ΦΕΚ 319/5-8-2010

30. ΟΙΚΙΑ ΚΛΗΡΟΝΟΜΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΔΑΜ

Επι της οδού Νικολαϊδου 29 χαρακτηρισμένη σαν διατηρητέα με το ΦΕΚ 103/Δ/της 6-3-1990

Διώροφη οικία συνολικής έκτασης 160τ.μ που χρονολογείται από το 1927 με φέρουσα τοιχοποιία της εποχής.. Με τετράριχτη στέγη με κεραμίδια βυζαντινού τύπου που κοσμείται με ακροκέραμα. Μέχρι το Νοέμβριο 1979 ανήκε στην οικογένεια Αδάμ οπότε και απαλλοτριώθηκε από το ΥΠΠΟ. Από το 1990 χαρακτηρίσθηκε διατηρητέα, καθώς αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα μεσοαστικής μονοκατοικίας με επιρροές από τον όψιμο κλασικισμού. Αποτέλεσε οικία και στη συνέχεια συμβολαιογραφείο του Αθανασίου Αδάμ . Απέναντι από αυτό υπάρχει παρόμοιο γωνιακό με ανάλογο σχήμα, ‘όγκο κάτοψη και μορφολογία όπου για χρόνια λειτουργούσε ποτοποιείο με επωνυμία ΦΡΑΓΚΟΥ

31. ΟΙΚΙΑ ΣΤΑΜΟΥΛΗ

Οδός Κοντούλη και Κίμωνος 19. Χαρακτηρίστηκε διατηρητέο με το ΦΕΚ 103/Δ/6-3-1990

Νεοκλασικό μονώροφο υπερυψωμένο κτίριο κατασκευής περί το 1920. Οι όψεις του παρουσιάζουν αξονική συμμετρία στη διάταξη των ανοιγμάτων. Στην πρόσοψη μπαλκόνι που στηρίζεται σε δύο στήλες οι οποίες προστέθηκαν αργότερα, σε φάση ανακαίνισης. Κεραμοσκεπής στέγη με ακροκέραμα. Μαρμάρινη εξωτερική σκάλα οδηγεί στον πάνω

όροφο. Κατοικία της οικογένειας Σταμούλη με καταγωγή της συζύγου Ελένης Κουτσούκου από τη Σαλαμίνα.

Στο κτίριο αυτό φιλοξενήθηκε για ένα διάστημα το Ταχυδρομείο, .Στη συνέχεια νοικιάστηκε στους Λάμπρου(υποστράτηγος με πατέρα που δούλευε στο ΤΙΤΑΝ) στον Τσαβολάκη, και στον Αργυρίου με το χασάπικο.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελένη Σταμούλη έκτισε απέναντι τον Ναό Αγίου Σπυρίδωνος προς τιμή του συζύγου της Σπύρου Σταμούλη.

32. ΟΙΚΙΑ ΠΑΝΗΓΥΡΗ

Οδός Κοντούλη και Πεισιστράτου

Αρχικά οικία δασκάλου Πανηγύρη αποτέλεσε προίκα της κόρης του Ειρήνης (αδελφής του Φιφίκου) όταν παντρεύτηκε τον ιατρό Κουνέλη. Σήμερα ανήκει στον Στάμου?

33. ΟΙΝΟΠΟΙΕΙΟ ΚΡΟΝΟΣ

ΑΡΧΕΙΟ ΤΣΑΚΟΥ

Η εταιρία Οίνων και Οινοπνευμάτων ιδρύθηκε το 1911 μετά από συγχώνευση μικρότερων εταιριών. Το 1922 άρχισε η κατασκευή εργοστασίου στην Ελευσίνα του οποίου τα εγκαίνια έγιναν την 13/6/1925 Μέσα στο εργοστάσιο υπήρχε και δεύτερο κατεργασίας Δεψικών εκχυλισμάτων. Κατασκευαστής μηχανικός ο Σαντορίνης που εφάρμοσε για πρώτη φορά τη μέθοδο του κυψελωτου μπετον. Ήταν το μεγαλύτερο εργοστάσιο των Βαλκανίων στην κατηγορία του και το πιο σύγχρονο της εποχής. Η εταιρία πτώχευσε το 1986 .Πουλήθηκε από την τράπεζα στην εταιρία ΑΡΜΟΝΙΑ. Πρόσφατα συμφωνήθηκε η εξαγορά από τον Δήμο Ελευσίνας.

Βιβλιογραφία

Λεχουρίτη-Σακελλαρίου, Καλλιόπη και Παταλά-Ρούσσου, Ελένη (1997). «Τα δημόσια κτήρια και οι κατοικίες στην Ελευσίνα κατά τα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα» στο Συλλογικό (1999). *Πρακτικά Ζ' Συμποσίου Ιστορίας & Λαογραφίας Αττικής, Ελευσίνα 28 Μαΐου – 1 Ιουνίου 1997*. Ελευσίνα: Δήμος Ελευσίνος.

Λιάπης, Βαγγέλης (2000). *Συνοικίες και γειτονιές της Ελευσίνας*, Ελευσίνα.

Λιβάνιος, Θεόδωρος (2011). *Ελευσίνια (μυστήρια) κάλπη*. Ελευσίνα: Δήμος Ελευσίνας.

Σφυρόερας, Βασίλειος (2005). *Ιστορία της Ελευσίνας: Από τη Βυζαντινή περίοδο μέχρι σήμερα*, Ελευσίνα: Δήμος Ελευσίνας.

ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΤΗΣ 11 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2023

VII. Προβλήματα προσβασιμότητας στα σχολεία της Ελευσίνας.

(μια εργασία που δεν ολοκληρώθηκε)

Εργασία της

Αθηνάς Γαβριηλάκη

Στα πλαίσια του Ελεύθερου Πανεπιστήμιου Ελευσίνας – In Situ

Email gavriilakiathina@gmail.com

Περίληψη

Η αντιμετώπιση των ατόμων με αναπηρία τόσο στην χώρα μας , όσο και στις άλλες χώρες , έχει πάρει κατά καιρούς διάφορες μορφές, όπως απόρριψη, απομόνωση, οίκτο, φιλανθρωπία κ.α

Στον χώρο της εκπαίδευσης έχουν δημιουργηθεί ειδικά σχολεία (ιδίως στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση) αποκλειστικά για την φοίτηση των παιδιών με ειδικές ανάγκες.

Η σκέψη της από κοινού φοίτησης μαθητών με και χωρίς αναπηρία έχει περάσει από διάφορα στάδια, ένα από τα οποία είναι η συνεκπαίδευση .

Αν και η σχετική νομοθεσία (Ν.3699/2008 για την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση) προβλέπει την προσβασιμότητα των σχολείων ως προϋπόθεση για την εφαρμογή της συνεκπαίδευσης, εντούτοις ο σχολικός χώρος εξακολουθεί να απευθύνεται στον πληθυσμό των μαθητών χωρίς αναπηρίες. Τα φυσικά εμπόδια που αναφέρονται συχνότερα και προκαλούν δυσκολία στις μετακινήσεις των μαθητών είναι: σκαλοπάτια, αποστάσεις, βαριές πόρτες, απότομες ράμπες, ανισόπεδη πρόσβαση, ανώμαλες επιφάνειες κλπ. Οι μετακινήσεις προς και από το σχολείο, καθώς και οι εξωτερικοί φυσικοί χώροι αποτελούν επίσης μια δυσκολία για τους μαθητές με αναπηρία.

Στόχος της εργασίας αυτής ήταν να εντοπιστούν και να αναδειχθούν τα προβλήματα προσβασιμότητας των σχολικών κτιρίων της Ελευσίνας (όχι εκείνων που απευθύνονται αποκλειστικά και μόνο σε παιδιά με ειδικές ανάγκες) και η επίδραση τους στη μη συμμετοχή των παιδιών με αναπηρία στις σχολικές δραστηριότητες.

Η έρευνα αυτή θα περιελάμβανε αρχικά μια εισαγωγή με την σχετική νομοθεσία που ισχύει στην χώρα μας , αλλά και την νομοθεσία σε άλλα κράτη, καθώς και τους όρους και τις προυποθέσεις της συνεκπαίδευσης . Επίσης θα γινόταν επισκέψεις στα σχολικά κτίρια Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Ελευσίνας, όπου θα γινόταν έλεγχος και καταγραφή της ύπαρξης ή μη των κατασκευαστικών χαρακτηριστικών που χρειάζεται να έχει ένα σχολείο για να είναι προσβάσιμο σε άτομα με διάφορες ανάγκες . Η καταγραφή αυτή θα γινόταν μέσα από μια λίστα ελέγχου (check list) που θα περιλαμβάνει συγκεκριμένες βασικές κτιριακές προδιαγραφές(σύμφωνα με την νομοθεσία) που χρειάζονται να έχουν τα σχολεία για την εξάλειψη των χαρακτηριστικών εκείνων που δημιουργούν προβλήματα προσβασιμότητας στα άτομα αυτά . Επίσης στα πλαίσια της όσο καλύτερα γίνεται έρευνας θα προσπαθούσα να πάρω συνεντεύξεις από τους εκπαιδευτικούς με σκοπό να καταγραφούν οι προσωπικές τους εμπειρίες από τυχόν δυσκολίες που έχουν αντιμετωπίσει.

Τέλος ύστερα μετά από μια στατιστική ανάλυση των δεδομένων θα ακολουθούσαν τα συμπεράσματα και οι προτάσεις.

Εισαγωγή

Το σχολείο είναι η πρώτη κυψέλη κοινωνικής ενσωμάτωσης και ως τέτοια θα έπρεπε να δημιουργεί τις συνθήκες εκείνες ώστε να διευκολύνει την συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες και να ανταποκρίνεται στις εκπαιδευτικές τους ανάγκες ανεξάρτητα από τα όποια χαρακτηριστικά τους.

Ωστόσο η πραγματικότητα διαφέρει πολύ και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μαθητές με αναπηρίες στη συμμετοχή τους στις σχολικές δραστηριότητες δεν έχουν σχέση με ατομικούς παράγοντες , αλλά με την αδυναμία του σχολικού περιβάλλοντος να εξυπηρετήσει αυτές τια ανάγκες.

Η Σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ΑμεΑ (2006), «αναγνωρίζει ότι η αναπηρία είναι μια εξελισσόμενη έννοια που προκύπτει από την αλληλεπίδραση μεταξύ των εμποδιζομένων ατόμων και των περιβαλλοντικών εμποδίων καθώς και των εμποδίων συμπεριφοράς, που αναστέλλει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία επί ίσοις όροις με τα υπόλοιπα μέλη του κοινωνικού συνόλου» (Νάσκου-Περράκη 2015).

Στην δεκαετία του 1990 εμφανίστηκε για πρώτη φορά ο όρος συνεκπαίδευση με στόχο να δημιουργηθεί ένα σχολείο για όλους, το οποίο θα μπορεί να υποδέχεται κάθε μαθητή, χωρίς να αποκλείει με το πρόσχημα ότι αδυνατεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες του.

Συνεκπαίδευση ορίζεται η κοινή αντίληψη και φιλοσοφία που αφορά την συμπερίληψη κάθε μοντέλου αναπηρίας , ιατρικού , ατομικού , κοινωνικού στην ευρύτερη κοινωνία και την σχολική κοινότητα με θεμελιώδεις αρχές τις αξίες του πολίτη , εκ των οποίων ο αλληλοσεβασμός , η αλληλοβοήθεια, η αλληλεγγύη ο αλτρουισμός , η ανοχή , ο ανθρωπισμός, η αμεροληψία, η ισότητα. Σκοπός της συνεκπαίδευσης / συμπερίληψης είναι η δημιουργία κοινωνιών χωρίς αποκλεισμούς πολιτών. Η συνδιδασκαλία μεταξύ μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και μη , οφείλει να γίνεται χωρίς διακρίσεις , λαμβάνοντας όλες τις βασικές προυποθέσεις και δομές για την επιτυχή εφαρμογή αυτής της μορφής εκπαίδευσης. (Γεωργιάδη , Καλύβα , Κουρκούτας , Η συνεκπαίδευση στην Ευρώπη).

Για την Ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα ακόμη και η ένταξη θεωρητικά και πρακτικά είναι άτυπη παρότι έχει θεσμοθετηθεί από το 1985 (Ν. 1566/1985). Παρόλα αυτά το μεγαλύτερο μέρος των παιδιών με αναπηρία παραμένει αποκλεισμένο από τις εκπαιδευτικές δομές και παραπέμπεται στις δομές ειδικής εκπαίδευσης καθώς δεν δημιουργούνται οι κατάλληλες περιβαλλοντικές συνθήκες ώστε τα παιδιά αυτά να μπορούν να ενταχθούν σε γενική τάξη.

Ένας από τους περιβαλλοντικούς παράγοντες που επηρεάζει την αυτόνομη διαβίωση και συμμετοχή των παιδιών αυτών σε γενικές τάξεις είναι η προσβασιμότητα. Σύμφωνα με την Ελληνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία, η προσβασιμότητα ως ένας ξεχωριστός ορισμός «νοείται εκείνο το χαρακτηριστικό του περιβάλλοντος (φυσικού, δομημένου ή ηλεκτρονικού), μιας υπηρεσίας ή ενός

αγαθού που διασφαλίζει την αυτόνομη, ασφαλή και άνετη προσέγγιση και χρήση αυτών από όλους τους χρήστες χωρίς διακρίσεις φύλου, ηλικίας, αναπηρίας και λοιπών χαρακτηριστικών (σωματική διάπλαση, δύναμη, αντίληψη κλπ.)» (ΕΣΑμεΑ 2008). Στη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ΑμεΑ (2006), αναφέρεται ότι «προσβασιμότητα σημαίνει, ότι τα άτομα με αναπηρία έχουν πρόσβαση, σε ισότιμη βάση με τους άλλους, στο φυσικό περιβάλλον, στα μέσα μεταφοράς, στις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών και σε άλλες υποδομές και υπηρεσίες» (Νάσκου-Περράκη 2015).

Το κράτος σήμερα έχει ήδη θεσπίσει κανόνες στη νομοθεσία για την εφαρμογή της προσβασιμότητας στα σχολικά κτίρια . Ωστόσο διαπιστώνεται ότι η επίτευξη του στόχου, που είναι η συμμετοχή των παιδιών με αναπηρία στις σχολικές δραστηριότητες , απέχει πού από την ολοκλήρωσή της. Αυτό συμβαίνει επειδή η αυτόνομη συμμετοχή τους σε γενικές τάξεις συνεπάγεται ειδικές απαιτήσεις για το δομημένο σχολικό περιβάλλον. Για παράδειγμα, ένα αμαξίδιο που χρησιμοποιεί ένας μαθητής με αναπηρία δεν μπορεί να μπει σε ένα σχολικό κτίριο εξαιτίας των σκαλοπατιών χρειάζεται ράμπα κλπ.

Νομοθετικό πλαίσιο

Στην Ελλάδα η νομοθεσία για την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση προβλέπει την «συνεκπαίδευση στα γενικά σχολεία και την εφαρμογή ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ανάλογα με τις αναπηρίες και τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών» (Ν.3699/2008). Προβλέπει επίσης, την «πλήρη προσβασιμότητα των μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, καθώς και των εκπαιδευτικών ή/και γονέων και κηδεμόνων με αναπηρία, σε όλες τις υποδομές (κτιριακές, υλικοτεχνικές συμπεριλαμβανομένων των ηλεκτρονικών), τις υπηρεσίες και τα αγαθά που αυτά διαθέτουν. Η εφαρμογή επίσης των αρχών του «Σχεδιασμού για Όλους» (Design for All) για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία είναι υποχρεωτική τόσο κατά το σχεδιασμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και του εκπαιδευτικού υλικού όσο και κατά την επιλογή του πάσης φύσεως εξοπλισμού (συμβατικού και ηλεκτρονικού) των κτιριακών υποδομών» (Ν.3699/2008).

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας η αναπηρία « είναι ένα σύνθετο και μεταβαλλόμενο φαινόμενο, που οφείλεται στην αλληλεπίδραση των προσωπικών χαρακτηριστικών ενός ατόμου και των χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο το άτομο αυτό ζει».(World Health Organization, 2001, - WHO/ EIP/ GPE/ CAS/ ICIDH-2 FI/ 01.1 - σελ.6). Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία του ΟΗΕ (2006) στο προίμιο της αναφέρει « Αναγνωρίζοντας ότι η αναπηρία είναι μια εξελισσόμενη έννοια και ότι η αναπηρία προκύπτει από την αλληλεπίδραση μεταξύ των εμποδιζόμενων προσώπων και των περιβαλλοντικών εμποδίων καθώς και των εμποδίων συμπεριφοράς που αναστέλλει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία, επί ίσοις όροις με τα υπόλοιπα

μέλη του κοινωνικού συνόλου» (Νάσκου –Περράκη 2015). Για να κατανοήσουμε τη σχέση της αναπηρίας με το περιβάλλον ας αναλογιστούμε ότι ένα άτομο με κάποιο σωματικό μειονέκτημα μπορεί να βιώνει την αναπηρία σε ένα περιβάλλον και όχι σε κάποιο άλλο, ανάλογα με το αν το περιβάλλον διαθέτει ή όχι εμπόδια αλλά και βοηθήματα ή/και μορφές ζωντανής βοήθειας και ενδιάμεσους. Για παράδειγμα, ένα άτομο με παραπληγία βιώνει συνθήκες κινητικής αναπηρίας σε ένα μη προσβάσιμο περιβάλλον (δηλαδή σε ένα περιβάλλον που ορθώνει εμπόδια) ή ακόμη και σε ένα προσβάσιμο περιβάλλον (π.χ. περιβάλλον που περιλαμβάνει ράμπες, μεγάλου πλάτους πόρτες κ.λπ.) εφόσον το άτομο δεν διαθέτει αμαξίδιο (βοήθημα). Εάν όμως το περιβάλλον είναι προσβάσιμο και ένα αμαξίδιο είναι πάντα διαθέσιμο για χρήση, αυτό το άτομο δεν θα έχει κινητικούς περιορισμούς. Αντίστοιχα, ένα κωφό άτομο βιώνει αναπηρία σε ένα περιβάλλον όπου κανείς δε γνωρίζει τη νοηματική γλώσσα ή/και δεν υπάρχει οπτική σήμανση (π.χ. φώτα ειδοποίησης, πινακίδες κ.λπ.). Αν αυτά προβλέπονται τότε το κωφό άτομο μπορεί να λειτουργήσει ισότιμα με κάθε άλλον, να αισθανθεί ασφαλές και να συμμετέχει σε όλες τις δραστηριότητες. Ένα τυφλό άτομο αισθάνεται αποκλεισμένο και «ανάπηρο» σε ένα περιβάλλον που βασίζεται στην οπτική πληροφόρηση. Αν αυτή όμως συμπληρωθεί με ηχητική/απτική και προβλεφθεί π.χ. ένας «οδηγός τυφλών» στο δάπεδο ή ένας συνοδός ή ένας σκύλος- οδηγός κ.λπ., το άτομο λειτουργεί τελείως διαφορετικά με ασφάλεια και αυτονομία σε μεγάλο βαθμό. Τα άτομα, σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις, είναι τα ίδια και εξακολουθούν πάντα να έχουν παραπληγία, να είναι κωφά ή τυφλά. Άρα αυτό που καθορίζει στα συγκεκριμένα παραδείγματα την δυνατότητα κίνησης, ακοής και όρασης και συνεπώς συμμετοχής τους δεν είναι η αναπηρία αλλά ο σχεδιασμός του περιβάλλοντος και η πρόβλεψη ή μη των κατάλληλων βοηθημάτων ή/και μορφών ζωντανής βοήθειας και κατ΄ επέκταση η σύγχρονη οργάνωση της κοινωνίας.

Όλοι αυτοί οι νόμοι και οι συμβάσεις που προαναφέρθηκαν αν εφαρμοστούν στο σχολικό περιβάλλον και ιδιαίτερα στους χώρους των σχολικών κτιρίων , θα καταστήσουν δυνατή την όσο δυνατόν μεγαλύτερη συμμετοχή των παιδιών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό σχολείο και επομένως την συνεκπαίδευση .

Έτσι κάθε πρόοδος στην πολιτική της συνεκπαίδευσης των παιδιών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ανεξάρτητα από τις ισχύουσες νομοθεσαπαιτεί σχολική και κοινωνική αλλαγή σε τρία επίπεδα: α) αλλαγή στο εκπαιδευτικό ίδρυμα β) στον εκπαιδευτικό γ) στην κεντρική και τοπική εκπαιδευτική διοίκηση. Και τα τρία αυτά είναι αλληλένδετα (Νούτσος 1986).

Παιδαγωγικά οφέλη της Συνεκπαίδευσης

Ορισμοί που αφορούν τα Α.Μ.Ε.Α έχουν δοθεί πολλοί, αλλά αυτός που ισχύει σήμερα σύμφωνα με την Π.Ο.Υ. (παγκόσμια οργάνωση υγείας) είναι ότι άτομα με αναπηρίες (Α.Μ.Ε.Α) θεωρούνται, τα πρόσωπα τα οποία λόγω οργανικών, ψυχικών

ή κοινωνικών αιτιών παρουσιάζουν καθυστερήσεις, αναπηρίες ή διαταραχές στη γενικότερη ψυχοσωματική κατάσταση ή στις επιμέρους λειτουργίες τους και σε βαθμό που δυσκολεύεται ή παρεμποδίζεται σοβαρά η παρακολούθηση της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, η δυνατότητα ένταξης τους στην παραγωγική διαδικασία και η αλληλοαποδοχή τους από το κοινωνικό σύνολο.

Η συγγραφέας Ζώνιου - Σιδέρη στο βιβλίο της (οι ανάπηροι και η εκπαίδευση τους) αναφέρει πως το είδος και ο βαθμός της αναπηρίας δεν είναι οι σημαντικότεροι παράγοντες στη διαμόρφωση της στάσης των αναπήρων προς την αναπηρία τους. Μεγαλύτερη επιρροή για την αντιμετώπιση της αναπηρίας τους έχει κατά κύριο λόγο η δομή της προσωπικότητας τους, καθώς και η σημασία με την όποια αντιλαμβάνονται τα άτομα την αναπηρία που έχουν, ακόμα η στάση του περιβάλλοντος γύρω τους και τέλος και σημαντικότερο ίσως είναι η στάση της ίδιας της οικογένειας τους.

Από αυτή την αντίληψη δηλαδή της στάσης που έχουν τα ανάπηρα άτομα για την αναπηρία τους είναι πιθανόν να διαμορφωθεί και η περαιτέρω κοινωνική τους συμπεριφορά. Γι’ αυτό αναφέρει και κάποιες στάσεις - σχέσεις του αναπήρου προς την αναπηρία του:

α) Τη σταθερή και αυξανομένη ενταγμένη σχέση.

β) Τη σταθερή αμφιθυμική σχέση.

γ) Τη σταθερή και αυξανόμενη μη ενταγμένη σχέση (Ζώνιου - Σιδέρη Αθηνά, 1998, σελ. 50).

Στην συνέχεια η συγγραφέας αναφέρεται στην μη αποδοχή της αναπηρίας από τους ίδιους τους αναπήρους και αναφέρεται σε έρευνες επιστημόνων σύμφωνα με τις οποίες η προσπάθεια των ανάπηρων αποκρύψουν την αναπηρία τους, είναι πιθανόν να επιφέρει σύμπλεγμα κατωτερότητας και αποστέρησης, γι' αυτό τον λόγο απαιτείται να την αποδεχθούν. Η άρνηση της αποδοχής της αναπηρίας, από τους ίδιους τους ανάπηρους περιλαμβάνει και την απόρριψη της ταύτισης τους με τους υπόλοιπους. Υπάρχει περίπτωση να οδηγήσει και στην αποφυγή της συναναστροφής τους με άλλα ανάπηρα άτομα. Ακόμη, υπάρχει και η άποψη πως η επιθετικότητα δημιουργείται εξαιτίας της αποστέρησης, ενώ η δράση τους για να επιτύχουν τους στόχους που έχουν θέσει, δυσκολεύεται εξαιτίας της αναπηρίας τους. Υπάρχουν όμως και απόψεις σύμφωνα με τις οποίες, η αποστέρηση και η επιθετικότητα χρησιμοποιούνται ως μέσο από τους ανάπηρους για επιθετικές συμπεριφορές και για κατασκευασμένη ερμηνεία τέτοιων συμπεριφορών. Επίσης θεωρείται πως οι ανάπηροι αντιμετωπίζουν συχνά την αναπηρία τους, ως αιτία για οποιαδήποτε αποτυχία. Οι παραπάνω απόψεις και ιδιαίτερα η τελευταία βρήκαν αντίθετες πολλές οργανώσεις αναπήρων, σύμφωνα με τις οποίες αιτία για όλες τις αποστερήσεις δεν είναι μόνο η αναπηρία αλλά και άλλα προβλήματα που παρουσιάζονται στην κοινωνία και την εκπαίδευση και τους δημιουργούν επιπλέον στερήσεις (Ζώνιου- Σιδέρη Αθηνά,1998, σελ.51).

Η εκπαίδευση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες δεν είναι μια στατική διαδικασία. Είχε εξελιχθεί κατά το παρελθόν με διαφορετικούς τρόπους και συνεχίζει να εξελίσσεται ακόμη και σήμερα καθώς οι αντιλήψεις, οι πολιτικές και η πρακτική εφαρμογή των προγραμμάτων της ειδικής εκπαίδευσης υφίστανται αλλαγές σε όλες τις χώρες.

Σήμερα, μετά από την διακήρυξη της Σαλαμάνκα (1994), η παιδαγωγική συζήτηση έχει μετατοπιστεί από την πρόταση της ενσωμάτωσης (mainstreaming) και της ένταξης (integration) σε αυτήν της συνεκπαίδευσης (inclusion) των μαθητών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε «ένα σχολείο για όλους» όπως αναφέρεται στη Χάρτα του Λουξεμβούργου (1996) . Σε αντίθεση με την πολιτική της ένταξης, που προωθεί την ιδέα της προσαρμογής του μαθητή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στις απαιτήσεις του αναλυτικού προγράμματος και του σχολείου, η συνεκπαίδευση αναφέρεται στην αναδιοργάνωση του σχολείου ώστε να συμπεριλάβει (Include) και τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Χατζημανώλη 2005).

Σύμφωνα με την έκθεση του Ευρωπαϊκού Φορέα για την Ανάπτυξητης Ειδικής Αγωγής η εφαρμογή της πολιτικής της συνεκπαίδευσης (Α. Νάνου Διαφοροποίηση και ευελιξία σε «ένα σχολείο για όλους» 2) προϋποθέτει όχι κάποιες "τυπικές" εκπαιδευτικές αλλαγές, αλλά στην ουσία την αλλαγή του σχολείου με στόχο τη διαμόρφωση ενός πλαισίου νομοθεσίας και πολιτικής που να στηρίζει την συνεκπαίδευση. Οι αρχές του «σχολείου για όλους» δεν μπορούν να εφαρμοστούν χωρίς υποδομές, χωρίς σχέδιο, χωρίς ειδικές γνώσεις, μόνο χάρη στην ευαισθησία των εκπαιδευτικών.

Η έρευνα σε διεθνές επίπεδο αναφορικά με τις μορφές και τους παράγοντες αποτελεσματικότητας της συνδιδασκαλίας είναι περιορισμένη (Scruggs, Mastropieri & Mcduffie 2007). Αν και δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία, από εμπειρικά δεδομένα διαφαίνεται ότι το εγχείρημα της συνδιδασκαλίας συναντά πολλά εμπόδια κατά την εφαρμογή του στη χώρα μας. Ένα από τα πιο σοβαρά είναι η ακαταλληλότητα των σχολικών κτιρίων . Η δημιουργία μεικτών ομάδων είναι γνωστή ως ο «κύκλος των φίλων» ή «παρέα των φίλων» και έχει εφαρμοστεί διεθνώς προκειμένου να βοηθήσει στην εδραίωση μιας σταθερής σχέσης ανάμεσα σε παιδιά με τις παραπάνω διαταραχές και σε παιδιά που ακολουθούν την τυπική ανάπτυξη (Newton et. al 1996). Η μέθοδος αυτή είχε σημαντικά πλεονεκτήματα καθώς έδινε τη δυνατότητα εφαρμογής - εμπέδωσης των δεξιοτήτων (κοινωνικών ή γνωστικών) που αποκτούσαν τα παιδιά με τις ειδικές εκπαιδευτικές ενώ, παράλληλα, αποτελούσε κίνητρο για τα υπόλοιπα παιδιά της παρέας που δεν είχαν δυσκολίες να συμμετέχουν ενεργά. Η μέθοδος αυτή, παράλληλα, συντέλεσε στην αύξηση της κοινωνικότητας και της αλληλεπίδρασης των παιδιών με τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες με όσο το δυνατόν περισσότερα παιδιά .

Βιβλιογραφία

2007, ΟΗΕ, Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία

World Health Organization, 2001, - WHO/ EIP/ GPE/ CAS/ ICIDH-2 FI/ 01.1 - σελ.6

Αγαλιώτης, Γ. (2002). Μεθοδολογικές επιλογές για τη συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Παιδαγωγική Επιθεώρηση, 33, 57-71

Αναφορά της Ομάδας Εμπειρογνωμόνων που συγκροτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «2010: ΜΙΑ ΕΥΡΩΠΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΗ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ»

Γενική Γραμματεία Δημόσιας Διοίκησης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Γενική Διεύθυνση Διοικητικής Οργάνωσης & Διαδικασιών (2009). Μεθοδολογία Ελέγχου Προσβασιμότητας Δημοσίων Υπηρεσιών και Υποδομών. Αθήνα : Εθνικό Τυπογραφείο.

Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία, (2005), Ετήσια Έκθεση 3ης Δεκέμβρη 2005 «ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ: Το «κλειδί» για την εξάλειψη των διακρίσεων - Κείμενο αναφοράς για την ποιοτική αναβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος με στόχο τη διασφάλιση της ισότητας, της αυτονομίας και της ανεμπόδιστης άσκησης του δικαιώματος στην επιλογή των ατόμων με αναπηρία».

Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία, (2008), Διασφαλίζοντας προσβάσιμες κοινωνίες για όλους, Τυπικό σχέδιο δράσης για την αποκατάσταση της προσβασιμότητας σε τοπικό επίπεδο.

Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία, (2009), Ετήσια Έκθεση 3ης Δεκέμβρη 2009 «Η Πρόταση της Ε.Σ.Α.μεΑ. για ένα "Εθνικό Πρόγραμμα Δημόσιων Πολιτικών για την Αναπηρία"».

ΕΣΑ μεΑ (2008). Σχεδιάζοντας πολιτική σε θέματα αναπηρίας. Εγχειρίδιο εκπαιδευόμενου. Αθήνα .

ΕΣΑμεΑ (2005). Έκθεση για την 3η Δεκέμβρη 2005, « Προσβασιμότητα : Το «κλειδί» για την εξάλειψη των διακρίσεων». Αθήνα

Ζώνιου – Σιδέρη 1996 Οι ανάπηροι και η εκπαίδευση τους. Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης .Αθήνα .Ελληνικά Γράμματα 2η έκδοση

Ν. 1566/1985

Ν.3304/2005 (ΦΕΚ 16Α/27.01.2005) «Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού» -άρθρο 10.

Ν.3699/2008 για την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση

Νάνου Α. Διαφοροποίηση και ευελιξία σε «ένα σχολείο για όλους» 2

Νάνου Α., Αναγνωστοπούλου Ε., 2001. Πρώιμη παρέμβαση σε παιδιά που βρίσκονται σε επικινδυνότητα για σχολικές δυσκολίες. Στο (Μ. Τζουριάδου, Επιμέλεια) Πρώιμη Παρέμβαση. Σύγχρονες τάσεις και προοπτικές. Προμηθέας, Θεσσαλονίκη. Σελ. 308-3

Νάνου, Α., Δαδαμόγια, Θ., Παναγιώτου, Γ., Τραφαλή, Μ. (2009). Η γνωστική-συμπεριφορική μέθοδος στην υπηρεσία της συνεκπαίδευσης. 1ο Πανελλήνιο Συνεδρίο

Γνωσιακών/Συμπεριφοριστικών προσεγγίσεων σε παιδιά και εφήβους. 8-10 Απριλίου. Αθήνα26

Νάσκου –Περράκη 2015. Η Προσβασιμότητα ένα νέο δικαίωμα στο διεθνές νομικό πλαίσιο προστασίας των Ατόμων με Αναπηρία, Επιστημονική Συμβολή στον Τιμητικό τόμο προς τιμή του καθηγητή Παναγιώτη Κανελλόπουλου

Νούτσος Χ. (1986). Ιδεολογία και εκπαιδευτική πολιτική. Αθήνα .Θεμέλιο

Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (2001)

Υπουργείο Εσωτερικών, (2009), Μεθοδολογία ελέγχου προσβασιμότητας δημοσίων υπηρεσιών και υποδομών.

Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (2003). Σχεδιάζοντας για όλους http://www.ypeka.gr

Υπουργική Απόφαση Αριθμ. ΥΠΕΝ/ΔΕΣΕΔΠ/65826/699/2020 ΦΕΚ2998/Β/20-7-2020 Τεχνικές οδηγίες προσαρμογής υφιστάμενων κτιρίων και υποδομών για την προσβασιμότητα αυτών σε άτομα με αναπηρία και εμποδιζόμενα άτομα σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.

Χατζημανώλη, Δ., (2005). Από την ένταξη-ενσωμάτωση στη συμπερίληψη. Ένας επαναπροσδιορισμός της αντιμετώπισης των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Εκπαιδευτική κοινότητα. 72, 30-35.

Λίστα Ελέγχου –Check list

- Υπάρχει ελεύθερη πρόσβαση στον εξωτερικό περιβάλλοντα χώρο :

Α) για αυτοκίνητο

Β) πούλμαν μεταφοράς ;

- Είναι προσβάσιμο το πεζοδρόμιο έξω από το σχολείο για αμαξίδιο;

- Υπάρχουν ράμπες :

Α) Εξωτερικά του κτιρίου -είσοδο

Β) Εσωτερικά του κτιρίου

- Έχουν τις κατάλληλες προδιαγραφές οι ράμπες ; (πλάτος, ανάκληση , μήκος, πλαινά κιγκλιδώματα , κατάλληλα δάπεδα)

- Η κύρια είσοδος έχει τις κατάλληλες διαστάσεις ώστε να υπάρχει χώρος περιστροφής αναπηρικού αμαξιδίου;

- Οι διάδρομοι έχουν το κατάλληλο άνοιγμα για την δυνατότητα στροφής από τον χρήστη αναπηρικού αμαξιδίου ώστε να εισέλθει σε κάθετο διάδρομο ή άλλο χώρο;

- Οι πόρτες εισόδου έχουν τις κατάλληλες διαστάσεις ώστε να περνά αμαξίδιο;

- Οι εσωτερικές πόρτες έχουν τις κατάλληλες διαστάσεις για απρόσκοπτη πρόσβαση σε όλους τους χώρους;

- Υπάρχει ασανσέρ κατάλληλο για χρήση είτε από άτομο με αμαξίδιο είτε από άτομο με πρόβλημα όρασης; (διαστάσεις ασανσέρ, πόρτας ,οπτική ηχητική αναγγελία στάσεων , εξωτερική σήμανση για χρήση τυφλών)

- Μπροστά από τον ανελκυστήρα σε κάθε όροφο υπάρχει χώρος χωρίς εμπόδια για ελιγμούς αμαξιδίων;

- Υπάρχει ανυψωτικός μηχανισμός, αναβατόριο με προδιαγρφές ασφάλειας ;

- Οι διακόπτες είναι σε κατάλληλο ύψος ώστε να είναι εύκολο να χρησιμοποιηθούν από χρήστες αμαξιδίων;

- Υπάρχουν διαγραμμίσεις για τυφλούς;

- Υπάρχουν κατάλληλες σημάνσεις ηχητικές-φωτινές-ανάγλυφες για άτομα με προβλήματα όρασης ;

- Οι τουαλέτες είναι κατάλληλα διαμορφομένες ώστε να εξυπητερετούν τόσο άτομα με αμαξίδιο (πόρτες που ανοίγουν προς τα έξω, χώρος για δυνατότητα περιστροφής του αμαξιδίου, μπάρες δεξιά και αριστρά του wc στο ύψος του αμαξιδίου, χώρος για να παρκάρει, καζανάκι στην πλάτη, διακόπτες και καθρέφτης-επικλινής στο σωστό ύψος), όσο και για άτομα με προβλήματα όρασης;

- Υπάρχει σήμανση με κατάλληλα υλικά (αδιαφανή, ματ, με έντονη αντίθεση φόντου γραμμάτων , και για άτομα με προβλήματα όρασης, στο σωστό ύψος) που θα υποδηλώνει ύπαρξη εξυπηρετήσεων για άτομα με αναπηρία;

- Υπάρχουν κατάλληλοι χώροι αναμονής και διαφυγής ατόμων με αναπηρία για έκτακτες περιπτώσεις;

- Υπάρχει πρόβλεψη κάλυψης υψομετρικών διαφορών για την χρήση του υπαίθριου χώρου από αμαξίδο (ράμπες -αυλή)

- Τα δάπεδα μέσα και έξω του κτιρίου έχουν επίστρωση από υλικά που εξασφαλίζουν αντιολισθητηρότητα , σταθερότητα (τόσο για χρήση αμαξιδίου όσο και για μετακίνηση τυφλών)

Παρατηρήσεις – Συμπεράσματα

Πέρα από από την πρόθεση και την προετοιμασία , να βρεθεί η σχετική νομοθεσία , η σχετική βιβλιογραφία και να δημιουργηθεί μια όσο το δυνατόν έγκυρη λίστα ελέγχου , για να ολοκληρωθεί η εργασία χρειαζόταν η άδεια για τις επισκέψεις στους χώρους των σχολικών κτιρίων. Όμως η άδεια αυτή δεν δόθηκε από τις Δ/νσεις , καθώς αφενός μεν βάση της εγκυκλίου του σχετικού νόμου δεν επιτρέπεται η ικανοποίηση τέτοιων αιτημάτων χωρίς την έγκριση των αρμοδίων Δ/νσεων του ΥΠΕΠΘ , που έχουν σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις , τη σχετική αρμοδιότητα , αφετέρου λόγω της χρονικής συγκυρίας (αρχή σχολικής χρονιάς) και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα σχολεία (έλλειψη προσωπικού , προσαρμογή κλπ) δεν κρίθηκε κατάλληλη.

Από προσωπική όμως εμπειρία , καθώς από τα 33 χρόνια που εργάστηκα σε δημόσια νηπιαγωγεία τα 20 από αυτά ήταν σε σχολικά κτίρια της Ελευσίνας , μπορώ να αναφέρω πως κανένα σχολικό κτίριο (πλην αυτών που έχουν κατασκευαστεί ως ειδικά σχολεία) δεν έχει τα προαπαιτούμενα ώστε να είναι δυνατή η συνεκαπαίδευση όλων των παιδιών.

Θεωρώ όμως παρόλα αυτά πως η εργασία , αν και δεν πέτυχε τον αρχικό της στόχο , άφησε το αποτύπωμα της , καθώς μέσα τόσο η βιβλιογραφική έρευνα , όσο και αυτή των σχετικών νομοθεσιών , ανέδειξε την σπουδαιότητα της συνεκπαίδευσης και πως ο στρατηγικός στόχος μιας σύγχρονης προδευτικής και ανοικτής κοινωνίας πρέπει να είναι η συμπερίληψη, η φοίτηση όλων των παιδιών στα σχολεία της γειτονιάς.

Το 2023 αν και με το πρόγραμμα Αντώνης Τρίτσης – πρών Φιλόδημος- δίνεται η δυνατότητα συμπληρωματικών επεμβάσεων στα υπάρχοντα σχολικά κτίρια , ώστε να αποκτήσουν τις κατάλληλες μετατροπές που θα καλύπτουν τις ανάγκες των ΑμεΑ, ελάχιστοι δήμοι είναι εκείνοι που το αξιοποιούν και μεταξύ αυτών δεν συγκαταλέγεται ως σήμερα τουλάχιστον ο δήμος Ελευσίνας.

Τελειώνοντας θα αναφέρω τα λόγια ενός γονέα με παιδί ΑμεΑ :

«Η ένταξη και η συμπερίληψη δεν είναι ιδιωτική υπόθεση , αλλά προσπάθεια ολόκληρης της κοινωνίας από την οποία οφελούνται όλοι. Είναι μια μεγάλη εμπειρία για όλους».

Γιατί όλοι οι άνθρωποι είμαστε τρωτοί , όλοι είμαστε εν δυνάμει πολίτες με ειδικές δυνατότητες και ανάγκες.

VIII.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΘΡΙΑΣΙΟΥ ΠΕΔΙΟΥ κ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΟΝΤΟΣ κ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ.

ΝΤΟΥΡΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

Mail: th.ntouros@yahoo.gr

Θριάσιο Πεδίο

Το **Θριάσιο Πεδίο** είναι πεδιάδα της Αττικής, δυτικά των Αθηνών. οριοθετείτε από το Όρος Πατέρας στα δυτικά, την Πάρνηθα στα βόρεια, τα όρη Ποικίλο και Αιγάλεω στα ανατολικά - νοτιοανατολικά και τον κόλπο της Ελευσίνας στα νότια.

Οφείλει την ονομασία του στον, αρχαίο αττικό δήμο της Θρίας που τοποθετείται στη σημερινή θέση της βιομηχανικής πόλης του Ασπροπύργου. Στην αρχαιότητα συνδεόταν με τα Ελευσίνια Μυστήρια και τιμούσε με το όνομά του τον τοπικό ήρωα Θριάσιο.

Σήμερα η περιοχή αποτελεί σημαντική βιομηχανική περιοχή, ενώ αντιμετωπίζει και σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα.

Οι κυριότεροι οικισμοί του Θριασίου πεδίου είναι: η Ελευσίνα, ο Ασπρόπυργος, η Μάνδρα, και η Μαγούλα.

Το Θριάσιο πεδίο διαρρέουν δύο μεγάλοι χείμαρροι: ο Σαρανταπόταμος (στην αρχαιότητα Θριάσιος Κηφισός), που συγκεντρώνει νερά από τα όρη Πατέρας και Πάστρα και εκβάλλει στη θάλασσα κοντά στην Ελευσίνα και ο Κελάδωνας που πηγάζει από τη δυτική Πάρνηθα και διέρχεται από την περιοχή του Ασπροπύργου.

Η ετοιμολογία του ονόματος:

Η ετυμολογία της ονομασίας Θριάσιο πεδίο, καθώς και αυτή του αρχαίου δήμου

Θρίας, που εντοπίζεται εντός των ορίων του σύγχρονου δήμου Ασπροπύργου, σχετίζεται με τις Θριές.

Σύμφωνα με τις μυθολογικές παραδόσεις, οι Θριές ήταν φτερωτές νύμφες, τροφοί του Απόλλωνα, που κατοικούσαν στον Παρνασσό και μπορούσαν να μαντέψουν το μέλλον από την κίνηση των χαλικιών μέσα στο νερό. Έτσι, τα μικρά χαλίκια που χρησιμοποιούνται στη μαντική έχουν την ονομασία Θρίες.

Άλλες παραδόσεις αναφέρουν ότι οι Θρίες δίδαξαν τη μαντική τέχνη με τα χαλίκια στην Αθηνά, ενώ άλλες ότι η Αθηνά ήταν αυτή που την επινόησε.

Ο ερευνητής της ελληνικής μυθολογίας Ζαν Ρισπέν μας πληροφορεί σχετικά με μια παράδοση που υποστήριζε ότι ο Απόλλωνας ενοχλήθηκε από τη δραστηριότητα της Αθηνάς, καθώς θα ήθελε να κρατήσει για τον εαυτό του το προνόμιο του αποκλειστικού διερμηνέα των βολών του Δία. Έτσι, του παραπονέθηκε και εκείνος

Μια άλλη ετυμολογία συσχετίζει το Θριάσιο πεδίο με το δέντρο της συκιάς, καθώς "θρίον" σημαίνει φύλλο συκής. Την πρώτη συκιά της Αττικής τη χάρισε η θεά Δήμητρα στον Φύταλο, προκειμένου να τον ευχαριστήσει για τη φιλοξενία που της προσέφερε στο σπίτι του, στις όχθες του Αθηναϊκού Κηφισού.

Το Θριάσιο Πεδίο στην αρχαιότητα

Το Θριάσιο Πεδίο συνδεόταν με την Αθήνα μέσω δυο δρόμων.

Ο πρώτος ξεκινούσε από την πόλη με βορινή κατεύθυνση και, αφού διέσχιζε τις Αχαρνές, στρεφότανε δυτικά και περνούσε μέσα από στενό πέρασμα που σχημάτιζε μεταξύ του Ποικίλου όρους και της Πάρνηθας. Από εκεί έφτανε στο βόρειο τμήμα του Θριάσιου πεδίου που απλωνόταν στα νότια μέχρι την θάλασσα.

Ο δεύτερος και σαφώς σημαντικότερος δρόμος δεν ήταν άλλος από την περίφημη Ιερά Οδό. Αυτή ξεκινούσε από το δίπυλο της μεγάλης πύλης τον μακρών τειχών, δίπλα στο νεκροταφείο του Κεραμικού, με κατεύθυνση προς τα δυτικά και διέσχιζε την έκταση που καταλαμβάνουν σήμερα οι δήμοι Αιγάλεω και Χαϊδαρίου, το παραλιακό τμήμα του Θριάσιου πεδίου και κατέληγε στο ιερό της Ελευσίνας. Το Δίπυλο ήταν γνωστό μέχρι τα τέλη του 4ου αιώνα ως Θριάσιαι ή Κεραμικού Πύλαι.

Το Θριάσιο Πεδίο θεωρείται από τούς κατοίκους της αρχαίας ως η πιο εύφορη πεδιάδα τους, διότι, σύμφωνα με την μυθολογική παράδοση, εδώ αναπτύχθηκε για πρώτη φορά η γεωργία με την καθοδήγηση της θέα Δήμητρας. Η πεδιάδα αρδευόταν από τον Ελευσινιακό Κηφισό (Σαρανταπόταμος) και παρήγαγε δημητριακά, γάλα και κρασί. Η συστηματική καλλιέργεια του Θριάσιου πεδίου συνεχίστηκε σχεδόν χωρίς διακοπή έως τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα, όταν ξεκίνησε η εκβιομηχάνιση της περιοχής.

Το Θριάσιο Πεδίο σήμερα

Σήμερα πρόκειται για εκβιομηχανισμένη περιοχή που φιλοξενεί τις μεγαλύτερες βιομηχανικές υποδομές στην Ελλάδα όπως τα μεγαλύτερα διυλιστήρια στη χώρα. Υπάρχουν 4 σημαντικές πόλεις σήμερα στο Θριάσιο Πεδίο, η Ελευσίνα, ο Ασπρόπυργος, η Μάνδρα και η Μαγούλα. Στο Θριάσιο Πεδίο βρίσκονται σημαντικές υποδομές της Πολεμικής Αεροπορίας στην Ελευσίνα καθώς και ο προαστιακός. Από το 2010 υπάρχουν σχέδια η περιοχή να γίνει κόμβος διασύνδεσης με το λιμάνι του Πειραιά για τη μεταφορά διαφόρων προϊόντων.

[1]

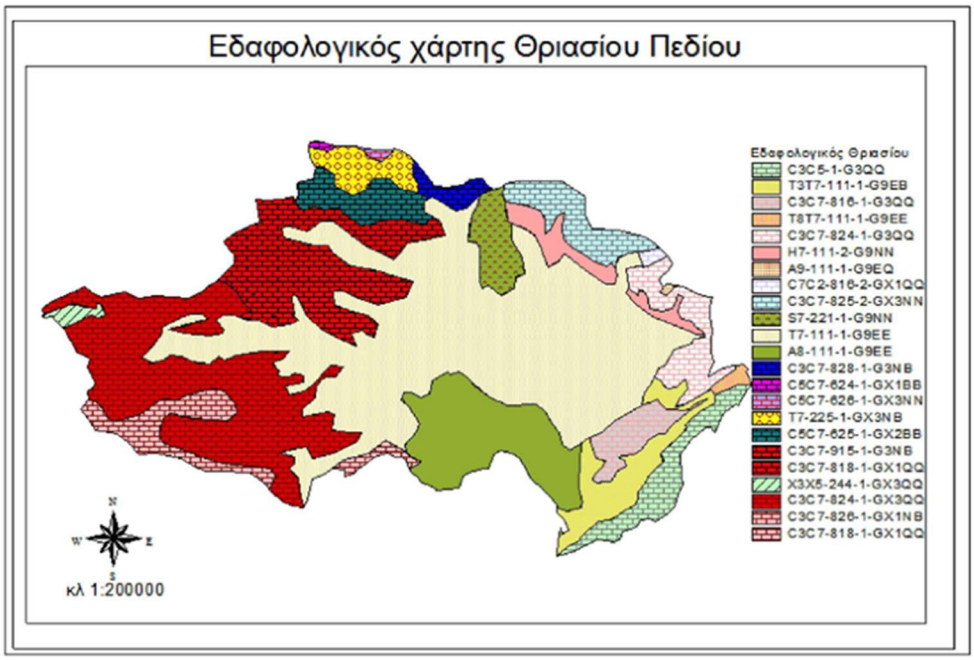

Εικόνα 5.4: Εδαφολογικός χάρτης γαιών από Μαυρουδή κ.ά, Δνση Δασών Β&Δ (Υπουργείο Γεωργίας 1985).

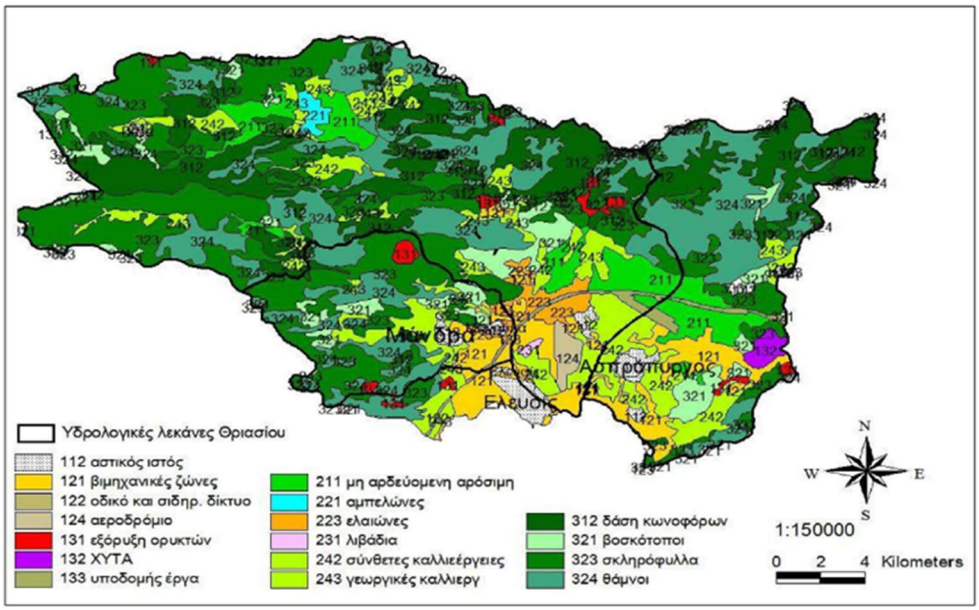

Εικόνα 5.5: Χάρτης κάλυψη εδάφους Θριασίου Πεδίου (Corine 2000).

Το οικιστικό συγκρότημα του Θριασίου Πεδίου

Ο κάμπος του Θριασίου στη δυτική Αττική οριοθετείται από τα όρη Ποικίλο, Πάρνηθα, Πατέρας και από τον κόλπο της Ελευσίνας. Η ομαλή ακτογραμμή αναπτύσσεται σε μήκος 16 χιλιομέτρων ενώ το βάθος της πεδιάδας, από τη θάλασσα έως τις πλαγιές της Πάρνηθας φθάνει τα 9 χιλιόμετρα. Ένα μεγάλο μέρος του κάμπου κατά το τέλος του 19ου αιώνα και σχεδόν το σύνολο του, κατά τη διάρκεια του 20ου, ήταν αγροτική γη με κύρια καλλιέργεια τα ελαιόδενδρα. Ο οικισμός της Ελευσίνας με πληθυσμό 26.1211 το 2001 και 30.1402 κατοίκων σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της απογραφής του 2011, αποτελεί τον βασικό ιστορικό οικισμό της ευρύτερης περιοχής. Βρίσκεται στη μέση της ακτογραμμής ενώ στην ενδοχώρα αναπτύσσονται άλλοι τρεις οικισμοί: η Μάνδρα με 12.739 κάτοικους και η Μαγούλα με 3.758 κάτοικους) στα δυτικά, και ο Ασπρόπυργος με 27.927 κάτοικους στα ανατολικά. Η περικύκλωση της Ελευσίνας, από τα εργοστάσια εμπόδισε την αστική της εξάπλωση κατά μήκος της ακτής-όπως νομοτελειακά θα συνέβαινε ακολουθώντας τις οικιστικές τάσεις του 20ου αιώνα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την πολεοδομική επέκταση προς τα βόρεια, στο εσωτερικό του κάμπου, κατά μήκος του οδικού άξονα που τη συνδέει με τη Μαγούλα.

5.3. Χρήση γης

Από τα μέσα του 20ου αιώνα η ανάπτυξη των πόλεων και κοινοτήτων της περιοχής και η δημιουργία βιομηχανικών μονάδων άλλαξε την οικονομική οργάνωση και τη χρήση γης της περιοχής. Στις αρχές της δεκαετίας 1960 η Ελευσίνα κι ο Ασπρόπυργος ήταν ημιαστικά κέντρα. Συγχρόνως ολοκληρώθηκε έως το 1975 η εγκατάσταση των Ελληνικών διυλιστηρίων, των διυλιστηρίων ΠΕΤΡΟΛΑ, της εταιρείας ΠΕΤΡΟΓΚΑΖ, της Ελληνικής Χαλυβουργίας και των Ναυπηγείων Ελευσίνας. Το εργοστάσιο TITAN και το οινοπνευματοποιείο ΒΟΤΡΥΣ επεκτάθηκαν και γύρω από τον αρχαιολογικό χώρο της Ελευσίνας με την δημιουργία του εκεί λατομείου. Με τη δημιουργία άλλων βιομηχανικών μονάδων κατά μήκος της ακτογραμμής άλλαξε και η παράκτια μορφολογία λόγω των σημαντικών επεμβάσεων επιχωμάτωσης. Η ίδρυση περισσοτέρων βιομηχανιών και διαφόρων βιοτεχνιών και η ανεξέλεγκτη απόθεση των αποβλήτων τους οδήγησε στην υποβάθμιση των επιφανειακών και υπόγειων νερών. Η ποιότητα του υπόγειου νερού υποβαθμίσθηκε και από την αλόγιστη χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων.

Η συνολική έκταση των υδρολογικών λεκανών τμήμα των οποίων είναι το Θριάσιο είναι 475 km^2. Η χρήση γης φαίνεται στον παρακάτω Πίνακα 5.1 ενώ στην εικόνα φαίνεται ο χάρτης κάλυψης εδάφους (Corine 2000).

Πίνακας 5.1: Χρήση γης στην περιοχή του Θριασίου Πεδίου.

Χρήσεις γης	Έκταση (στρέμματα)
Οικιστικές εκτάσεις	20.000
Βιομηχανίες, εμπόριο, βιοτεχνίες	23.000
Γεωργικές εκτάσεις, καλλιέργειες	70.000
Ειδικές χρήσεις	12.000
Δασικές εκτάσεις,βοσκοτόπια	350.000
Σύνολο	**475.000**

Πίνακας 5.2: Πίνακας Ταξινόμησης-Ονοματολογίας Κάλυψης Εδάφους (CORINE2000).

1ο επίπεδο	2ο επίπεδο	3ο επίπεδο
1.ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΕΣ	ΑΣΤΙΚΟΣ ΙΣΤΟΣ	Συνεχής αστικός ιστός Ασυνεχής αστικός ιστός
	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ-ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ	Βιομηχανικές και εμπορικές ζώνες Οδικά και σιδηροδρομικά δίκτυα Ζώνες λιμένων Αεροδρόμια
	ΟΡΥΧΕΙΑ, ΧΥΤΑ ΚΑΙ ΧΩΡΟΙ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ	Χώροι εξορύξεως ορυκτών Χώροι απορρίψεως απορριμμάτων Χώροι οικοδόμησης
	ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΖΩΝΕΣ ΠΡΑΣΙΝΟΥ	Περιοχές αστικού πρασίνου Εγκαταστάσεις αθλητισμού/αναψυχής
2.ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΑΡΟΣΙΜΗ ΓΗ	Μη αρδευόμενη αρόσιμη γη Μόνιμα αρδευόμενη γη Ορυζώνες
	ΜΟΝΙΜΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	Αμπελώνες Οπωροφόρα δένδρα Ελαιώνες
	ΛΙΒΑΔΙΑ	Λιβάδια
	ΕΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	Ετήσιες καλλιέργειες που σχετίζονται με μόνιμες καλλιέργειες Σύνθετες καλλιέργειες Γη γεωργική μαζί με σημαντικά τμήματα φυσικής βλάστησης Γεωργο-δασικές περιοχές
3. ΔΑΣΗ ΚΑΙ ΗΜΙΦΥΣΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΔΑΣΗ	Δάσος πλατύφυλλων Δάσος κωνοφόρων Μικτό δάσος
	ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΙ ΘΑΜΝΩΔΟΥΣ Η/ΚΑΙ ΠΟΩΔΟΥΣ ΒΛΑΣΤΗΣΗΣ	Φυσικοί βοσκότοποι Θάμνοι και χερσότοποι Σκληροφυλλική βλάστηση Μεταβατικές δασώδεις και θαμνώδεις εκτάσεις
	ΑΝΟΙΧΤΟΙ ΧΩΡΟΙ ΜΕ ΛΙΓΗ Ή ΚΑΘΟΛΟΥ ΒΛΑΣΤΗΣΗ	Παραλίες, αμμόλοφοι, αμμουδιές Απογυμνωμένοι βράχοι Εκτάσεις με αραιή βλάστηση Αποτεφρωμένες εκτάσεις Παγετώνες και αέναο χιόνι
4. ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ	ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ ΕΝΔΟΧΩΡΑΣ	Βάλτοι στην ενδοχώρα Τυρφώνες
	ΠΑΡΑΘΑΛΑΣΣΙΟΙ ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ	Παραθαλάσσιοι βάλτοι Αλυκές Ζώνες που καλύπτονται από παλιρροιακά ύδατα
5. ΥΔΑΤΙΝΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΕΣ	ΧΕΡΣΑΙΑ ΥΔΑΤΑ	Υδατορεύματα Επιφάνειες στάσιμου ύδατος
	ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΥΔΑΤΑ	Παράκτιες λιμνοθάλασσες Εκβολές ποταμών Θάλασσες και ωκεανοί

[2] Φωτο:Ερμίδης Δημήτρης του Ιωάννη Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών2018

Ο ρόλος της βιομηχανικής κληρονομιάς στη συγκρότηση της συλλογικής μνήμης.

Η αντίληψη για τα τεχνικά μνημεία και την βιομηχανική κληρονομιά μετασχηματίστηκε μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Πατρίδα της βιομηχανικής αρχαιολογίας θεωρείται η Μ. Βρετανία, που υπήρξε άλλωστε, και η κοιτίδα της βιομηχανικής επανάστασης μέχρι τα μέσα του 18ου αιώνα. Ωστόσο, η έννοια της συστηματικής επιστημονικής μελέτης των βιομηχανικών καταλοίπων και η απόδοση αξίας ιδίως στα βιομηχανικά κτίρια άρχισε τον 19ο αιώνα στη Γαλλία, και συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκε το 1794 όταν ιδρύθηκε στο Παρίσι το πρώτο τεχνικό μουσείο στον κόσμο, το Conservatoire des Arts et Métiers (Εθνικό Ίδρυμα Τεχνών και Επιστημών) και έγινε η πρώτη προσπάθεια καταγραφής και διάσωσης του προβιομηχανικού και βιοτεχνικού τεχνικού πολιτισμού.

Χρειάστηκαν εκατό χρόνια για να γενικευτεί το ενδιαφέρον για τη διατήρηση της βιομηχανικής κληρονομιάς. Η ίδρυση του Deutsche Museum στο Μόναχο το 1906, έδωσε σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη της μελέτης των βιομηχανικών καταλοίπων.

Στη δεκαετία του 1970, το Συμβούλιο της Ευρώπης συντέλεσε στην αφύπνιση του ενδιαφέροντος για τα βιομηχανικά μνημεία μέσω της υπογραφής της σύμβασης της προστασίας για την παγκόσμια φυσική και πολιτιστική κληρονομιά. Τον Ιούλιο του 2003, η διεθνής επιστημονική κοινότητα συνέταξε μια διακήρυξη, στην οποία αποκωδικοποιήθηκαν οι αρχές της βιομηχανικής κληρονομιάς και έλαβαν τη μορφή χάρτας, την "Χάρτα του NizhnyTagil για τη Βιομηχανική Κληρονομιά". Επιπλέον, πολλά αναγνωρισμένα βιομηχανικά κατάλοιπα χαρακτηρίστηκαν ως μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς από την UNESCO.

Στα πλαίσια αυτής της προσπάθειας, προστέθηκε η έννοια της αποκατάστασης και της επανάχρησης των παλιών βιομηχανικών συνόλων, με στόχο την αναζωογόνηση και επανένταξή τους στην κοινωνία.

Επαναπροσεγγίζοντας τα λεγόμενα του Halbwachs για την μνήμη, θα μπορούσαμε να πούμε, πως η συλλογική μνήμη είναι μία "κατασκευή", που η διαμόρφωση και η εδραίωσή της, έχει ανάγκη από κάποιο μέσο.

Οι παραστατικές τέχνες έχουν την ικανότητα να περνούν νοήματα και να συμβολίζουν πράγματα, έχοντας επιπλέον και το πλεονέκτημα της εικόνας που εντυπώνεται εύκολα στον ανθρώπινο νου.

Τα βιομηχανικά κτίσματα, μνημεία αλλοτινών εποχών, αποτελούν βασικό γνώρισμα της πόλης και φέρουν την ιστορία του τόπου και των κατοίκων της. Η πόλη θεωρείται ως ο τόπος όπου καταγράφεται η συλλογική μνήμη των λαών.

"Η συλλογική μνήμη αποτελεί ένα από τα κυριότερα στοιχεία μετασχηματισμού της πόλης, λειτουργώντας φυσικά μέσα από το κοινωνικό σύνολο.

Η μνήμη γίνεται το νήμα που διαπερνάει όλη την πολύπλοκη δομή της πόλης", αναφέρει ο Rossi, Aldo (1991). Δαλγίτση, Ανδρομάχη – Άννα, "Βιομηχανική Κληρονομιά:

[3]

Τα site based performances που διαλέγονται με και επιτελούνται σε 69 βιομηχανικά κτίσματα συμπυκνώνουν ένα χώρο αφηγηματικό που συνθέτει και πολλές φορές αντιπαραβάλλει τον κυρίαρχο λόγο της ιστορίας με τον λόγο της μνήμης. Έρχονται να ανασύρουν ίχνη και να εγγράψουν καινούργια, επιδιώκοντας την διαφύλαξη της μνημονικής συνοχής των τόπων.

Η Ελευσίνα

Η περιοχή της Ελευσίνας κατοικήθηκε για πρώτη φορά κατά την περίοδο της Μέσης Χαλκοκρατίας καθώς έχουν εντοπιστεί θεμέλια σπιτιών στην κορυφή και στις πλαγιές του λόφου, ενώ στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού ο οικισμός φαίνεται πως εξαπλώθηκε βορειανατολικά. Οι γραπτές ιστορικές πηγές μας πληροφορούν ότι στην Πρωτογεωμετρική περίοδο παρατηρήθηκε στην Ελευσίνα δραματική μείωση πληθυσμού, εξαιτίας της καθόδου των Δωριέων. Ωστόσο, στη Γεωμετρική περίοδο αναπτύχθηκε έντονα ο οικισμός προς την πλευρά της θαλάσσας. Στην αρχαϊκή εποχή ονόματα ιστορικών μορφών, όπως ο Σόλωνας και ο Αισχύλος, συνδέονται με την Ελευσίνα.

Ωστόσο, οι περσικοί πόλεμοι διέκοψαν την άνθηση της πόλης. Αναλαμβάνοντας όμως την εξουσία ο Περικλής ξεκινά μια νέα λαμπρή περίοδος για την Ελευσίνα. Λόγω του ότι η περιοχή της Ελευσίνας αποτελούσε τη δυτική μεθόριο των Αθηνών, δεν ξεφύγει από τις καταστροφές του πελοποννησιακού πολέμου.

Οι Τριάκοντα Τύραννοι οχύρωσαν την Ελευσίνα, στην οποία κατέφυγαν οι ολιγαρχικοί μετά την επικράτηση του Θρασύβουλου και των δημοκρατικών και κατά την ελληνιστική περίοδο χτίστηκε οχυρό στο δυτικότερο λόφο. Rossi, Aldo (1991). “Η αρχιτεκτονική της πόλης”, Παπαδόπουλος, Λόης, (επι) Πετρίδου, 69 Βασιλική (μετ). University Studio Press, σ192

[3]

Την εποχή της ρωμαιοκρατίας οι αυτοκράτορες μυήθηκαν στα Ελευσίνια μυστήρια. Την περίοδο εκείνη κατασκευάστηκε και το ρωμαϊκό υδραγωγείο. Στα χρόνια του Βυζαντίου ο χριστιανισμός δεν εκριζώνει αμέσως τα Ελευσίνια μυστήρια που επιβιώνουν μέχρι το τέλος του 4ου αιώνα μ.Χ.

Οι Γότθοι του Αλάριχου δεν ερήμωσαν οριστικά την περιοχή και μία μικρή κοινότητα χριστιανών επιβιώνει.

Οι επιδρομές Αράβων στην Αττική οδήγησαν στην εγκατάλειψη της περιοχής για κάποιο διάστημα. Είναι σημαντικό ότι κατά την περίοδο της Φραγκοκρατίας, το όνομα της πόλης παραφράστηκε σε Λεψίνα και χτίστηκε πύργος ελέγχου. Αλβανικά φύλα εισέρχονται στην περιοχή από τον 14ο αιώνα μ.Χ., τα οποία έχουν ως κέντρο τα Κούντουρα που ήταν προστατευμένα από πειρατικές επιδρομές.

Κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1821 ο Κουντουριώτης με την βοήθεια Ελευσίνιων και Δερβενοχωριτών προμηθεύουν με νέφτι και ρετσίνι υδραϊκά πλοία και πυρπολικά. Μετά την απελευθέρωση αρχίζει σταδιακά η ανάπτυξη της πόλης και πάλι.

Στην νεότερη ιστορία της, υπήρξε το τρίτο και νεότερο ιστορικό βιομηχανικό κέντρο της Αττικής, ακολουθώντας με μικρή χρονική απόκλιση τον Πειραιά και το Λαύριο.

Η βιομηχανική δραστηριότητα στην πόλη χρονολογείται από το τρίτο τέταρτο του 19ου αιώνα με σχετικά μικρές μονάδες επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων.

Ένα σημαντικό άλμα πραγματοποιήθηκε με την εγκατάσταση της τσιμεντοβιομηχανίας Τιτάν το 1902, ενώ ακολούθησε ένα δεύτερο με τις χαλυβουργίες, τα ναυπηγεία και τις πετροχημικές βιομηχανίες από τη δεκαετία του 1960. Οι καμινάδες της Τιτάν και τα λατομεία, οι υψικάμινοι των χαλυβουργιών, οι δεξαμενές και τα εναέρια δίκτυα των πετροχημικών άλλαξαν την κλίμακα του αστικού και του αγροτικού τοπίου δραματικά.

Η ιστορική βιομηχανική ζώνη δημιουργήθηκε στο παράκτιο μέτωπο της πόλης, αλλά σύντομα επεκτάθηκε σε όλη την ομαλή ακτή του μεγάλου κόλπου, από τον Σκαραμαγκά στα ανατολικά εώς την Βλύχα στα δυτικά. Κατέλαβε προνομιακά τον παράκτιο χώρο αποκλείοντας το εσωτερικό της πεδιάδας και την οικιστική ζώνη από τη θάλασσα

Παράλληλα αναπτύχθηκαν βαριές λιμενικές δραστηριότητες ναυπήγησης και παρατηρήθηκε διάλυση πλοίων και λιμενικών φορτοεκφορτώσεων.

Το τελευταίο τέταρτο του 20ου αιώνα σημειώθηκε και στην Ελευσίνα το φαινόμενο της αποβιομηχάνισης, χωρίς ωστόσο να λάβει εκρηκτικές διαστάσεις, όπως συνέβη σε άλλες βιομηχανικές περιοχές της χώρας.

Από τις μεγάλες βιομηχανικές μονάδες, έκλεισαν λίγες, κυρίως όσες βρίσκονταν εντός του αστικού ιστού, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό του υπόλοιπου, κυρίως μεταπολεμικού, βιομηχανικού δυναμικού παραμένει ενεργό.

Έτσι, στην περιοχή δεν παρατηρούνται εκτεταμένοι βιομηχανικοί ερειπιώνες. Διασώζονται, όμως, προς το παρόν λίγα εξαιρετικά ενδιαφέροντα, ακέραια ανενεργά βιομηχανικά μνημεία της πρώτης περιόδου ανάπτυξης της βιομηχανίας στην περιοχή.

[4]

Μια βόλτα στη θάλασσα και τις γειτονιές της Ελευσίνας, δημιουργεί πολύ έντονη την αίσθηση της ιστορίας της χώρας μας. Η άναρχη συμβίωση του αρχαιολογικού χώρου με τα κομματιασμένα σκουριασμένα πλοία και τα εγκαταλελειμμένα εργοστάσια, σε συνδυασμό με μία σύγχρονη ζωή η οποία κινείται κανονικότατα πάνω στα διάφορα συντρίμμια, συνθέτει χωρίς να το θέλει ένα αυτοδημιούργητο έργο τέχνης.

Η Ελευσίνα μοιάζει σαν μια μικρογραφία της Ελλάδας, όπου ένα παρελθόν πολιτισμού και ευημερίας έχει “καεί”, όμως ευτυχώς τα σημάδια δεν έχουν επουλωθεί, στέκουν εκεί, μύτες από σίδερα, γερμένα πλοία, πύργοι από λάστιχα, θεόρατα βιομηχανικά κτήρια, μάντρες, παλιά σινεμά για να μας θυμίζουν ότι το παρελθόν δεν σβήνει, ευτυχώς δεν σβήνει, γιατί ακόμα και το παρελθόν που πονάει, είναι η μνήμη, η οποία είναι αυτό που είμαστε, αυτό που έχουμε ανάγκη για να δημιουργούμε και για να υπάρχουμε.

[3]

Τα Βιομηχανικά Κτίρια στο Θριάσιο πεδίο.

Σε όλο το θαλάσσιο μέτωπο του Θριασίου η βιομηχανική δραστηριότητα χρονολογείται από το 1875, με τι βιομηχανίες οινοπνεύματος και σαπωνοποιίας να είναι οι πρώτες που εγκαταστάθηκαν εκεί, ακολουθούμενες από χαλυβουργίες, διυλιστήρια και ναυπηγεία.

Σύμφωνα με την έρευνα του Νίκου Μπελαβίλα: "Το πρώτο εργοστάσιο της πόλης, ήταν ένα σαπωνοποιείο, των αδελφών Χαριλάου, το μετέπειτα "Ελαιουργείο", το οποίο κατασκευάστηκε στο δυτικό τμήμα της ακτής, δίπλα στις αρχαιότητες.

Λίγα χρόνια αργότερα, άλλη μία μονάδα παραγωγής σάπωνα, των Χατζημελέτη – Χατζηηλία, λειτούργησε στην ανατολική ακτή της Ελευσίνας. Η τσιμεντοβιομηχανία "Τιτάν" κατασκευάστηκε το 1902 από την "Εταιρεία Χατζηκυριάκου-Ζαχαρίου και Σία", σε συνέχεια του οικοπέδου του "Ελαιουργείου", ενώ ανάμεσα στα δύο συγκροτήματα ήρθε να προστεθεί το 1900, μία οινοπνευματοβιομηχανία, η "Οινοποιητική - Οινοπνευματική Εταιρεία Χαρίλαος και Σία", η οποία το 1906 μετονομάστηκε σε "Ελληνική Εταιρεία Οίνων και Οινοπνευμάτων", έγινε δε γνωστή και ως οινοβιομηχανία "Βότρυς".

Στην άλλη άκρη της ακτής στα ανατολικά, δίπλα στο σαπωνοποιείο των Χατζημελέτη -Χατζηηλία το οποίο έκλεισε το 1927, κατασκευάστηκαν το 1923 η

οινοπνευματοποιία "Κρόνος από την "Ανώνυμο Εταιρεία Οινοπνευματοποιίας" και το 1925 το εργοστάσιο χρωμάτων και βερνικιών "Ίρις".

Οι πιο πάνω συγκροτούν τον διασωζόμενο ιστορικό πυρήνα της βιομηχανίας της Ελευσίνας. Η κατασκευή νέων βιομηχανιών συνεχίστηκε κατά το Μεσοπόλεμο με άλλες μονάδες, μεταξύ των οποίων και άλλη μία τσιμεντοβιομηχανία στον Ασπρόπυργο, η "Χάλυψ" η οποία λειτουργούσε άλλο ένα εργοστάσιο στην Αθήνα,

όπως και η βιομηχανία όπλων του "Ελληνικού Πυριτιδοποιείου και Καλυκοποιείου" το 1925, η μετέπειτα "ΠΥΡΚΑΛ" η οποία εγκαταστάθηκε, δυτικά, στο λόφο της Βλύχας λειτουργώντας δύο μονάδες με παραγωγή οβίδων και αντιαεροπορικών βλημάτων.

Το 1929 λειτουργούσαν ακόμη στην Ελευσίνα ένα υαλουργείο και επτά εργοστάσια ρητίνης. Λίγο αργότερα στις αρχές της δεκαετίας του 1930 αναφέρονται και τρία κεραμοποιεία, των Ιωάννη Πατάλα, Θανασουλόπουλου και Παπαγεωργίου. Συνολικά το 1939 στο Θριάσιο ήσαν εγκατεστημένες 19 βιομηχανίες.

Οκτώ εξ'αυτών ήσαν βιομηχανίες προϊόντων ρητίνης πεύκων.

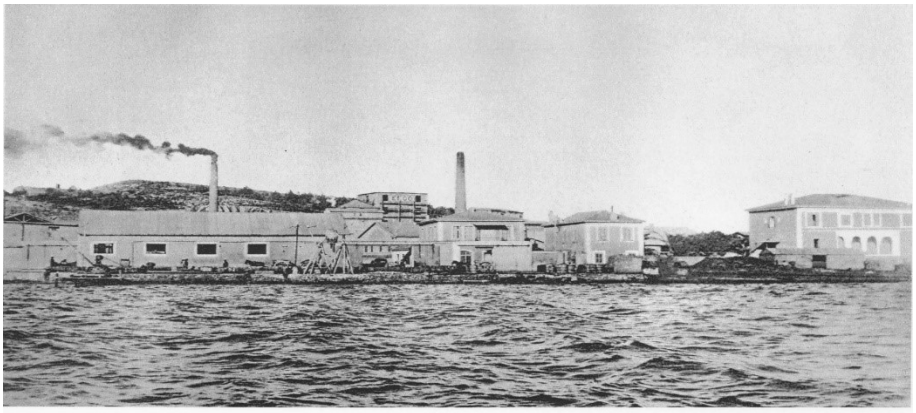

Άλλα μικρότερα εργοστάσια που λειτουργούσαν εκείνη την περίοδο ήταν της "ΕΚΒΟ - Καλλιέργειας και Βιομηχανίας Ορύζης της Ελλάδος", το "Παγοποιείο Κακούρης Κ. και Σία" στην ανατολική είσοδο της πόλης επί της Ιεράς Οδού, η "Ηλεκτροχημική Ελλάδος Α.Ε." στον Ασπρόπυργο κ.α..

Η κορύφωση της βιομηχανικής ανάπτυξης στο Θριάσιο ήρθε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και κυρίως από το 1948 όταν εγκαταστάθηκε η πρώτη χαλυβουργία "Χαλυβουργική Α.Ε.", η οποία μετακινήθηκε στο Καλιμπάκι, στην ακτή μεταξύ Ελευσίνας και Σκαραμαγκά και αποτελεί εξέλιξη της προπολεμικής "Ελληνική Συρματουργία Α.Ε. Θ.Α. Αγγελόπουλος και Υιοί", η οποία λειτουργούσε από το 1932 στην οδό Πειραιώς στο ύψος του Ταύρου.

Το εργοστάσιο πρωτολειτούργησε το 1953. Το 1961 θεμελιώθηκε η πρώτη υψικάμινος του εργοστασίου η οποία λειτούργησε το 1963.

Ακολούθησε άλλη μία χαλυβουργία, η "Ελληνική Χαλυβουργία" στον Ασπρόπυργο όπως και άλλες μικρότερες.

Το 1955 στη θέση του σαπωνοποιείου Χατζημελέτη – Χατζηηλία, το οποίο είχε σταματήσει να λειτουργεί από το 1922, δίπλα στο "Κρόνος", ιδρύθηκε η "Ελαιουργική- Κεντρική Συνεταιριστική Ένωσις Ελαιοπαραγωγών Ελλάδος". Κατά τις επόμενες δύο δεκαετίες στις άκρες του κόλπου, στα ανατολικά και στα δυτικά κατασκευάστηκαν δύο ναυπηγεία.

Τα “Ελληνικά Ναυπηγεία Α.Ε.” ιδρύθηκαν το 1958, από τον εφοπλιστή Σταύρο Νιάρχο, στο νότιο άκρο της ακτής Σκαραμαγκά.

Στην άλλη πλευρά του κόλπου κατασκευάστηκαν το 1969, τα “Ναυπηγεία Ελευσίνας” από την Εμπορική Τράπεζα υπό την προεδρία του Στ. Ανδρεάδη.

Κατά την ίδια δεκαετία ιδρύθηκαν στο Θριάσιο μικρές μονάδες , όπως το “Παγοποιείο Γαστουνιώτη”, η “Ε.Β.Π.Α.”, η “ΕΔΟΚΕΤΕΡ”, τα “Ναυπηγεία Σάββα”.

Η ανάπτυξη της βιομηχανίας στο Θριάσιο συνεχίστηκε με τρία μεγάλα χημικά εργοστάσια, τα “Ελληνικά Διυλιστήρια Πετρελαίου” στον Ασπρόπυργο, την “ΠΕΤΡΟΓΚΑΖ” δίπλα τους.

Και το διυλιστήριο της “ΠΕΤΡΟΛΑ ΕΛΛΑΣ Α.Ε.Β.Ε” στη ακτή της Βλύχας, δυτικά της πόλης. Η **“ΠΕΤΡΟΛΑ”** δημιουργήθηκε το 1969 από τον Γιάννη Λάτση, ο οποίος αγόρασε την εταιρεία **“ΘΕΔΟΛ”** και ξεκίνησε τη λειτουργία εξαγωγικού διυλιστηρίου στην περιοχή της Ελευσίνας. Οι εγκαταστάσεις πέρασαν στην **“Ελληνικά Πετρέλαια”** το 2003.

 ους

Το υαλουργείο διέκοψε τη λειτουργία του το 1987.

Άλλα εργοστάσια τα οποία λειτουργούσαν κατά την ίδια περίοδο ήταν τα δύο της “Ελληνικής Εταιρείας Οίνων και Οινοπνευμάτων”, η "Χαλυβουργία Ελευσίνας Γ. Νικολακόπουλος και Σία Ο.Ε.”, τα εργοστάσια παραγωγής κολοφωνίου και ρεβινθελαίου “Κ. Παύλου και Σία Ο.Ε.”, και “Λ. Στάμος”,

η “Ελαιουργική Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση Ελαιοπαραγωγών Ελλάδος”, η οποία παρήγαγε ελαιόλαδα ραφινέ και σάπωνες,

η “Α.Β.Ε. Χαρίλαος και Κανελλόπουλος”, η “Βιομηχανία Ναξίας Σμύριδας Καραδόντη”, το εργοστάσιο πτηνοτροφών και κτηνοτροφών “ΒΙΤ-Α-ΜΙΝ Γ.Παππάς και Υιοί Ο.Ε.”, η “Α.Ε. Οινοπνευματοποιίας” με οινοπνεύματα, οίνους και βιομηχανικά εκχυλίσματα, το “Παγοποιείον-Αστήρ”, η “Βιομηχανία Εκρηκτικών ΒΙΑΜΜΩΝ Α.Ε.” στη Μάνδρα και η “Βιομηχανία Χαλύβων Α.Ε.”. Μεταξύ αυτών και ένα εργοστάσιο χρωμάτων, το οποίο εγκαταστάθηκε στη Μάνδρα το 1961. Ήταν το εργοστάσιο της “ΒΙΒΕΧΡΩΜ” το οποίο μεταφέρθηκε μετά από δύο πυρκαγιές, από τη Νίκαια του Πειραιά.

Στην ενδοχώρα του Θριασίου, μεταξύ Ελευσίνας, Μάνδρας και Ασπροπύργου, λειτουργούσε επίσης περί το 1964 μία σειρά μικρότερων μονάδων γαλακτοκομικών, ρητίνης, γεωργικών προϊόντων, χημικών, κεραμικών κ.α.

Κατά τη δεκαετία του 1970 εγκαταστάθηκαν ακόμη στο Θριάσιο η "Αγροτική - Αλιευτική", η " Μπακόπουλος Α . Β . Ε . Ε . " , η " Ξυλεμπορική Δημητρόπουλος - Πολυχρονόπουλος" διάφορα διαλυτήρια πλοίων, ενώ στην περιφέρεια λειτουργούσε και το ορυχείο βωξίτη του Δ. Σκαλιστήρη."72.

Το Ελαιουργείο Σχετικά με το "Ελαιουργείο" ο Μπελαβίλας αναφέρει:

"Η πρώτη μονάδα ιδρύθηκε το 1875 ως "Σαπωνοποιείο Χαριλάου", από τους αδελφούς Λύσανδρο και Εμμανουήλ Χαρίλαο, οι οποίοι ήρθαν από το Γαλάτσι της Ρουμανίας. Το εργοστάσιο αναπτύχθηκε στο δυτικό άκρο της πόλης της Ελευσίνας, μεταξύ της ακτής και του λόφου του αρχαιολογικού χώρου. Η πρώτη μικρή μονάδα, λειτουργούσε με 20 περίπου εργαζόμενους και ατμομηχανή 30 ίππων. Το 1892 τη διεύθυνση της μονάδας ανέλαβαν οι δύο χημικοί, ο Επαμεινώνδας Χαρίλαος ο οποίος συνεταιρίστηκε με τον Νικόλαο Κανελλόπουλο. Η παραγωγή του "Ελαιουργείου" στην πρώτη φάση ανερχόταν σε 500.000 οκάδες σάπωνα εκ των οποίων εξάγονταν οι 125.000 οκάδες σε χώρες της Μεσογείου. Το εργοστάσιο μετονομάστηκε σε "Χαρίλαος - Κανελλόπουλος Α.Ε." και έμεινε γνωστό ως "Ελαιουργείο". Το 1939 η "Χαρίλαος και Κανελλόπουλος Α.Ε." παρήγαγε λινέλαια, βαμβακέλαια, κοκοφοινικέλαια, σπορέλαια ραφινέ, πίτες για ζωοτροφές και κοινούς πράσινους σάπωνες μεταξύ των οποίων ο "Σάπων Ελευσίνας" τύπου Μασσαλίας. Σε διαφήμιση της επιχείρησης αναφέρεται ότι παράγονται πυρηνέλαια, σάπωνες, κικινέλαια, γλυκερίνη, λινέλαια και άλευρα.32 Μετά τον πόλεμο, το 1955 συνέχιζε να λειτουργεί ως "Α.Β.Ε. Χαρίλαος και Κανελλόπουλος" και χρηματοδοτείται με δάνειο 100.000 δολλαρίων από την "Ε.Τ.Ε.", με βάση την συμφωνία "Οικονομικής Συνεργασίας μεταξύ Ελλάδος και Η.Π.Α." του 1948. Τη γενική διεύθυνση και τη θέση του συμβούλου της εταιρείας είχε τότε ο Νικόλαος Επαμ. Χαρίλαος ενώ διευθυντής του εργοστασίου ήταν ο Δημήτριος Αρ. Παπαδημητρίου. Εκείνη την περίοδο παράγονταν σπορέλαια, πυρηνέλαια, κικινέλαια, καρυδέλαια, λινέλαια, λινάλευρα, σάπωνες, στεατίνη. Το "Ελαιουργείο" διέκοψε τη λειτουργία του περί το τέλος της δεκαετίας του 1960.

[5]

Η ΠΥΡΚΑΛ

Η "ΠΥΡΚΑΛ" δημιουργήθηκε το 1908 ως αποτέλεσμα της συγχώνευσης δύο επιχειρήσεων που είχαν ξεκινήσει τη λειτουργία τους στα τέλη του 19ου αιώνα.

Πρόκειται για την "Εταιρεία Ελληνικού Πυριτιδοποιείου, Χημικών και Βιομηχανικών Προϊόντων" με έδρα στο Αιγάλεω, γνωστή ως "Μπαρουτάδικο", ιδρυθείσα από τον αξιωματικό του Πυροβολικού Κ. Μωραϊτίνη που εξόπλιζε τον ελληνικό Στρατό με φυσίγγια και το "Καλυκοποιείο" των αδελφών Μαλτσινιώτη που λειτουργούσε με μεγάλη επιτυχία από το 1891 στον Υμηττό. Η "ΠΥΡΚΑΛ" εξελίχθηκε στην πρώτη εθνική βιομηχανία πυρομαχικών με εγκαταστάσεις στο Αιγάλεω, την Ελευσίνα και το Λαύριο. Με την αγορά εξελιγμένων μηχανημάτων και την εισαγωγή τεχνογνωσίας από τη Γερμανία και το Βέλγιο, η "ΠΥΡΚΑΛ" αποτέλεσε ένα εργοστάσιο εθνικής σημασίας.

Επί γερμανικής Κατοχής τόσο οι εγκαταστάσεις της Ελευσίνας όσο και του Αιγάλεω επιτάχθηκαν και λειτούργησαν για λογαριασμό του γερμανικού στρατού.
Μετά την απελευθέρωση βρέθηκαν υπό αγγλική κατοχή.

Όπως επισημαίνει ο Πάνος Δευτεραίος: "Στην Ελευσίνα οι ζημιές ήταν μεγαλύτερες, καθώς τα περισσότερα από τα κτίρια είχαν ανατιναχθεί. Ωστόσο, ο Μποδοσάκης ως προπολεμικός ιδιοκτήτης της επιχείρησης ζήτησε και κατάφερε την άρση της επίταξης των εργοστασίων.

Αρκετά χρόνια αργότερα, όταν το εργοστάσιο του Αιγάλεω έκλεισε, κατά τη δεκαετία του 1970, πολλά από τα μηχανήματα μεταφέρθηκαν στην Ελευσίνα και κάποια στο Λαύριο".

[6]

Σύμφωνα με ανακοίνωση της Ομοσπονδίας Εργαζομένων Χημικής Βιομηχανίας Ελλάδας: "Σε μια έκταση 452 στρεμμάτων εντοπίζονται 159 κτίσματα – 80 στο νότιο και 79 στο βόρειο τμήμα – συνολικού εμβαδού 27.000 τ.μ. Ανάμεσά τους και εμβληματικά κτίρια, όπως το κτίριο όπου συνέβη το πολύνεκρο δυστύχημα του 1995, αλλά και οι δύο θολωτές αποθήκες αδρανών υλικών, τα κτίρια των συνεργείων πυροσωλήνων και καψυλίων, ο υδατόπυργος, το συγκρότημα των 7 καταφυγίων, τα κτίρια των γραφείων, το χυτήριο, κ.α.".

Το 2004 συγχωνεύτηκε με την "Ελληνική Βιομηχανία Όπλων" (ΕΒΟ), σχηματίζοντας την εταιρεία "Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα" (ΕΑΣ), σε μια προσπάθεια της ελληνικής πολιτείας για τον καλύτερο έλεγχο και τη διαχείριση αυτού του τομέα της αμυντικής βιομηχανίας της χώρας. 76 Το 2016στο πλαίσιο μείωσης των λειτουργικών εξόδων της ΕΑΣ δρομολογήθηκε η διακοπή λειτουργίας του εργοστασίου της πρώην ΠΥΡΚΑΛ στην Ελευσίνα. Όταν το 2017 γνωστοποιήθηκε η κρατική πρόθεση της κατεδάφισης των εν λόγω βιομηχανικών κτιρίων , κινήσεις κατοίκων της Ελευσίνας δραστηριοποιήθηκαν κατά της απόφασης την οποία και κατάφεραν να αναστείλουν. Μέχρι σήμερα εκκρεμεί ο χαρακτηρισμός των βιομηχανικών κτιρίων της "ΠΥΡΚΑΛ" στην Ελευσίνα κομμάτι της βιομηχανικής κληρονομιάς της περιοχής απο το Υπουργείο Πολιτισμού.

[6]

Κρύβουν τη ρύπανση στο Θριάσιο

Χαραλαμπάκης Μάνος10 Ιουνίου 2005 |

Νεκρά ψάρια. Είναι το σημείο όπου εκβάλλει το ρέμα του Αγ. Γεωργίου στην παραλία του Ασπρόπυργου. Εκεί καταλήγουν τα απόβλητα από πολλές βιομηχανίες του Θριάσιου Πεδίου και ρυπαίνουν τη θάλασσα

Στο Θριάσιο Πεδίο λειτουργούν πάνω από 2.000 βιοτεχνίες - και αρκετές βιομηχανίες. Σε αρκετά σημεία αγωγοί αποβλήτων των εργοστασίων καταλήγουν στα ρέματα. Η γκάμα των αποβλήτων που αποτίθενται στο έδαφος ή στα ρέματα είναι μεγάλη - από λάσπες μονάδων πετρελαιοειδών, μέχρι λάδια και γαλακτώματα από συνεργεία, ακόμη και σκουριές από μεταλλουργικά εργοστάσια.

Το Θριάσιο Πεδίο αναδεικνύεται σε «πρωταθλητή» της κρυφής ρύπανσης. Οι ρύποι ξεπερνούν τα όρια συναγερμού περισσότερες φορές σε σχέση με τις υπόλοιπες περιοχές της χώρας κάθε χρόνο. Ωστόσο τα πάντα καλύπτονται από τη σιωπή των αρμοδίων...

Μικροσωματίδια

Οι συγκεντρώσεις των επικίνδυνων για την υγεία μικροσωματιδίων (PM10) στην παραλία του Ασπροπύργου υπερέβησαν 277 φορές τα όρια των 50μg/m³ (μέσα στο 24ωρο), όταν το όριο βάσει της σχετικής ευρωπαϊκής Οδηγίας είναι 35 φορές. Παρόμοιες υψηλές τιμές μικροσωματιδίων κατεγράφησαν και στην περιοχή των Εργατικών Κατοικιών Μάνδρας. Οι υπερβάσεις του ορίου ήταν 203, σύμφωνα με τα αποτελέσματα μετρήσεων που πραγματοποίησε το 2004 ο Αναπτυξιακός Σύνδεσμος Δήμων και Κοινοτήτων Θριάσιου Πεδίου.

Και μόλυβδος

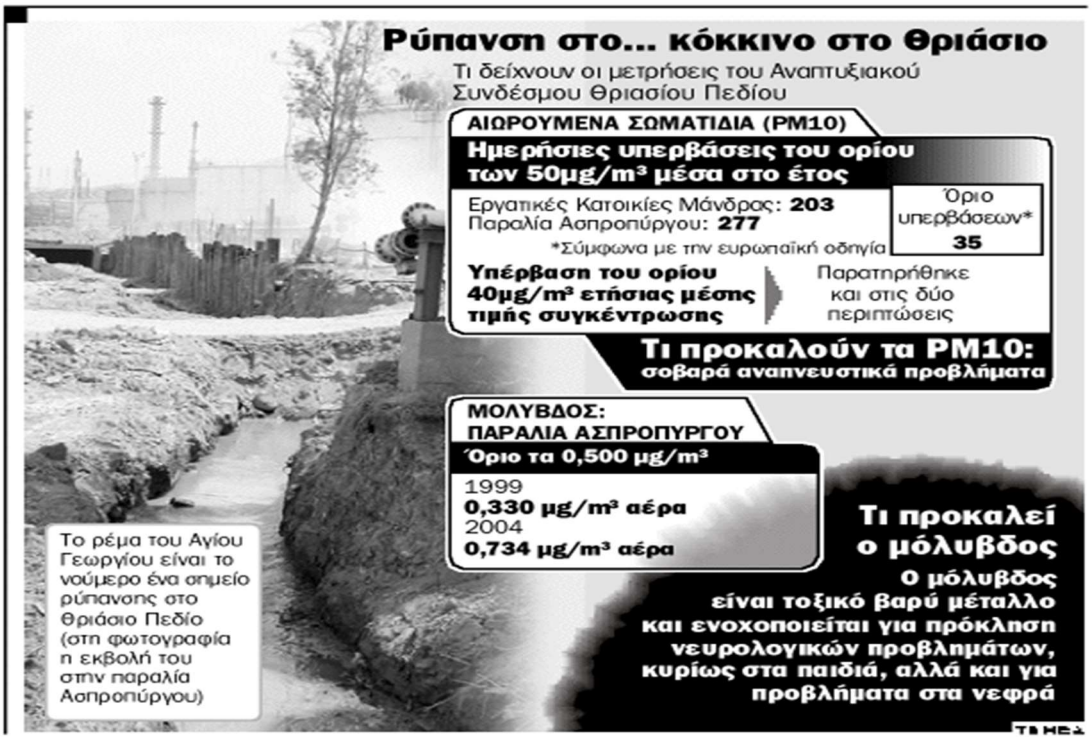

Υψηλές είναι επίσης οι συγκεντρώσεις μολύβδου (pb) που μετρήθηκαν στην περιοχή. Οι ειδικοί κατέγραψαν υπερδιπλασιασμό των συγκεντρώσεων μολύβδου στην παραλία του Ασπρόπυργου, οι οποίες μάλιστα ξεπέρασαν τα ανώτατα επιτρεπόμενα όρια. Αιτία της μεγάλης συγκέντρωσης μολύβδου σύμφωνα με τους επιστήμονες είναι τα βουνά από εκκαμινεύματα (μαύρη σκόνη) από την Ελληνική Χαλυβουργία που έχουν εναποτεθεί εδώ και χρόνια δίπλα στην Εθνική Οδό.

Όπως λέει ο χημικός κ. Δημήτρης Μουρίκης «η μικροσκοπική αυτή σκόνη μεταφέρεται με τον αέρα σε όλη την περιοχή και αποτελεί μία από τις εστίες της κρυφής ρύπανσης στο Θριάσιο».
Οι επιστήμονες μάλιστα πήραν και δείγματα από τη σκόνη και οι αναλύσεις τους έδειξαν υψηλές περιεκτικότητες μετάλλων. **Ο μόλυβδος είναι πολύ τοξικό βαρύ μέταλλο και θεωρείται ύποπτος για νευρολογικά προβλήματα κυρίως στα παιδιά** αλλά και για προβλήματα στα νεφρά.

Υπάρχει και καταδίκη

Η απομάκρυνση της σκόνης έχει σταματήσει από το 2001, όταν διακόπηκε η σχετική χρηματοδότηση από ευρωπαϊκό πρόγραμμα. Σημειώνεται ότι πρόσφατα η Ελλάδα καταδικάστηκε δεύτερη φορά από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για την ανεξέλεγκτη απόρριψη αποβλήτων στην περιοχή. Ωστόσο η κατάσταση δεν έχει αλλάξει στο παραμικρό...

[7]

ΕΝΑ ΜΕΛΛΟΝ ΓΙΑ ΤΟ ΘΡΙΑΣΙΟ ΠΕΔΙΟ

Θέση της περιβαλλοντικής οργάνωσης WWF Ελλάς με αφορμή τα σχέδια επέκτασης των εγκαταστάσεων των ΕΛΠΕ στην Ελευσίνα

Με αφορμή αναφορά – καταγγελία από τοπική πρωτοβουλία πολιτών που αφορά το σχέδιο επέκτασης και τη διαδικασία αδειοδότησης των εγκαταστάσεων των ΕΛ.ΠΕ. στην Ελευσίνα, η περιβαλλοντική οργάνωση WWF Ελλάς δηλώνει την αντίθεσή της με την επέκταση υφιστάμενων και τη δημιουργία νέων βιομηχανικών εγκαταστάσεων υψηλής επικινδυνότητας στο Θριάσιο Πεδίο, για τους εξής λόγους:

• Το Θριάσιο Πεδίο είναι βιομηχανικά κορεσμένο Εδώ και δεκαετίες, το Θριάσιο Πεδίο «φιλοξενεί» βαριά βιομηχανία (διυλιστήρια, χαλυβουργίες, χημικές βιομηχανίες, τσιμεντοβιομηχανίες, ναυπηγεία, βιομηχανίες πυρομαχικών και τροφίμων), ενώ ο κόλπος της Ελευσίνας, που αποτελεί τον αποδέκτη των υδάτων της ευρύτερης λεκάνης απορροής δεν έχει μόνο οικονομική, αλλά και οικολογική σημασία. Στην περιοχή λειτουργούν μερικές από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες της χώρας, όπως: δύο διυλιστήρια πετρελαίου (ΕΛ.ΠΕΑΣΠ, ΕΛ.ΠΕΕΛ), δύο χαλυβουργεία (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΑ, ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΚΗ), δύο τσιμεντοβιομηχανίες (ΤΙΤΑΝ, ΧΑΛΥΨ), μια βιομηχανία πυρομαχικών (ΠΥΡΚΑΛ), δύο ναυπηγεία (Ελευσίνας, Σκαραμαγκά), διαλυτήρια πλοίων, λιμάνι για εμπορικές χρήσεις, ράδα αναμονής και εξυπηρέτησης πλοίων. Επίσης, υπάρχουν εγκαταστάσεις αποθήκευσης και διακίνησης προϊόντων πετρελαίου, τρεις μονάδες αναγέννησης ορυκτελαίων, μία χαρτοβιομηχανία, πολλές χημικές βιομηχανίες, βιομηχανίες και βιοτεχνίες πλαστικών-ελαστικών, λατομεία και πολλές μικρότερες μονάδες.

Συνολικά, στο Θριάσιο λειτουργούν περίπου 2.200 επαγγελματικές εγκαταστάσεις, ενώ στον ίδιο χώρο κατοικούν μόνιμα 104.719 πολίτες (απογραφή πληθυσμού του 2001). Σ’ αυτή την περιοχή όμως, όπου έχει συγκεντρωθεί το 40% της βαριάς βιομηχανίας της χώρας μας, σήμερα σχεδιάζονται και εγκρίνονται νέες βιομηχανικές εγκαταστάσεις, που θα επιβαρύνουν τις περιβαλλοντικές συνθήκες όχι μόνο του Θριασίου και κατ’ επέκταση της γειτονικής Δυτικής Αθήνας (Χαϊδάρι, Αιγάλεω, Περιστέρι, Πετρούπολη, Λιόσια, Φυλή, Κορυδαλλό κτλ), αλλά και ολόκληρου του Λεκανοπεδίου της Αττικής.

Συγκεκριμένα σχεδιάζονται:

1. Στο παραλιακό μέτωπο Ελευσίνας, προς την πλευρά της ΠΥΡΚΑΛ, η επέκταση και ο εκσυγχρονισμός των ΕΛΠΕ Ελευσίνας (διυλιστήριο πρώην ΠΕΤΡΟΛΑ).

2. Εγκατάσταση μονάδας ηλεκτροπαραγωγής 880 MW από φυσικό αέριο (Χαλυβουργική Α.Ε.- ΔΕΗ).

3. Σε δασική περιοχή στη θέση Μελετάνι Μάνδρας σχεδιάζεται η δημιουργία χώρου υποδοχής και επεξεργασίας τοξικών αποβλήτων.

4. Συνεχίζεται επίσης σήμερα στον ΧΥΤΑ Φυλής η περιβαλλοντική υποβάθμιση που άρχισε εδώ και δεκαετίες στον ΧΥΤΑ Άνω Λιοσίων.

• Η επέκταση των ΕΛΠΕ επιφυλάσσει σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις Το διυλιστήριο ΕΛΠΕ Ελευσίνας δεν χρειάζεται να επεκταθεί εδαφικά και παραγωγικά για να σταματήσει να είναι ρυπογόνο. Αρκεί να χρησιμοποιεί καλύτερα καύσιμα, να πραγματοποιηθούν επενδύσεις σε τεχνολογίες απορρύπανσης και να εφαρμοστούν οι εγκεκριμένες Βέλτιστες Διαθέσιμες Τεχνικές (ΒΔΤ). Η προσαρμογή στις ΒΔΤ έπρεπε να έχει πραγματοποιηθεί από τον Οκτώβριο 2007, βάσει της Οδηγίας 96/61/ΕΚ για την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης. Σίγουρα λοιπόν η συμμόρφωση με τις σύγχρονες απαιτήσεις και τεχνολογίες για τη μείωση της ρύπανσης δεν σχετίζεται με την επέκταση της παραγωγικής δραστηριότητας της επιχείρησης. Αντίθετα, οφείλουν τα ΕΛ.ΠΕ. να κάνουν τις απαραίτητες επενδύσεις, ώστε να πάψει το διυλιστήριο στην Ελευσίνα να ρυπαίνει το περιβάλλον. Σχετικά με την παραβίαση των περιβαλλοντικών όρων λειτουργίας της ήδη υφιστάμενης εγκατάστασης έχει γνωμοδοτήσει και η Ειδική Υπηρεσία Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (ΕΥΕΠ) του ΥΠΕΧΩΔΕ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα παράβασης αποτελεί η μη κάλυψη των καναλιών εισόδου των ελαιοδιαχωριστών με σκέπαστρα, πρακτική που ανήκει στις προτεινόμενες ΒΔΤ για τις εγκαταστάσεις διύλισης. Άλλη διαπιστωμένη παράβαση αφορά τη μη πραγματοποίηση μετρήσεων CS2 (διθειάνθρακας) στην έξοδο της μονάδας Clauss και CO (μονοξείδιο του άνθρακα) και CS2 στην έξοδο του μετακαυστήρα, τη μη τήρηση ηλεκτρονικού αρχείου συνεχών μετρήσεων στην καπνοδόχο μεγάλης εγκατάστασης καύσης και στη μονάδα ανάκτησης θείου, τη μη πραγματοποίηση με μετρήσεων θερμοκρασίας των επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων και την απουσία άδειας επεξεργασίας επικίνδυνων αποβλήτων. Στην προκειμένη περίπτωση, υπάρχει προφανής ανάγκη βελτίωσης και του επιπέδου των επιθεωρήσεων που διενεργούνται από την ΕΥΕΠ, καθώς πέραν της απλής διαπίστωσης της έλλειψης μετρήσεων από τα ΕΛΠΕ, η υπηρεσία δεν προχώρησε σε δικές της μετρήσεις για να διαπιστώσει αν πληρούνται τα όρια εκπομπών ρύπων ή όχι. • Αναμένεται αθροιστική επιβάρυνση από τις νέες ρυπογόνες εγκαταστάσεις Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της σχεδιαζόμενης εγκατάστασης των ΕΛΠΕ Ελ. δεν πρέπει να αντιμετωπιστούν αποσπασματικά και ως άσχετες από την αθροιστική επίπτωση που αναμένεται σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες σχεδιαζόμενες βαριές εγκαταστάσεις. Συνεπώς, η εκ παραλλήλου χωροθέτηση της επέκτασης των ΕΛΠΕ στην Ελευσίνα, με τη μονάδα ηλεκτροπαραγωγής στη Χαλυβουργική και των χώρο ταφής τοξικών αποβλήτων στη Μάνδρα εκτιμάται ότι θα επιτείνουν την ήδη βαριά υποβαθμισμένη περιβαλλοντική κατάσταση του Θριασίου. Η σχεδιαζόμενη κατασκευή μονάδας ηλεκτροπαραγωγής

(ΔΕΗ-ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΚΗ ΑΕ), συνολικής ισχύος 880 Μεγαβάτ, που θα λειτουργεί με φυσικό αέριο θα επιβαρύνει επίσης σε μεγάλο βαθμό το ήδη βεβαρημένο Θριάσιο αλλά και γενικότερα το Λεκανοπέδιο της Αττικής.

Με βάση τα στοιχεία της εταιρείας, θα καίγονται 900 εκ. κυβικά μέτρα φυσικό αέριο ετησίως, τα οποία θα απελευθερώνουν 4,5 εκ. κυβικά μέτρα καυσαερίων την ώρα πάνω από το Θριάσιο, ποσότητα 2,5 φορές μεγαλύτερη από εκείνη των 27 καπνοδόχων και των δύο διυλιστηρίων της περιοχής. Ειδικά τα οξείδια του αζώτου (2.000 τόνοι ετησίως) θα οδηγήσουν σε υπέρβαση των ορίων τόσο των οξειδίων αυτών, όσο και του όζοντος στο Θριάσιο και στο Λεκανοπέδιο της Αθήνας. Η ατμοσφαιρική αυτή ρύπανση ισοδυναμεί με την προκαλούμενη κυκλοφορία 1,8 εκατ. οχημάτων ημερησίως με διαδρομή 20 χλμ. το καθένα. Έρευνες «έδειξαν» ότι σε περίπτωση που λειτουργήσει η μονάδα, η ήδη επιβαρημένη περιοχή θα κατακλυστεί από ρύπους εξαιρετικά επικίνδυνους για την υγεία. Οι δυτικές περιοχές του Πειραιά και της Αθήνας κινδυνεύουν από το «μεγα-νέφος» που προβλέπεται ότι θα προκαλέσει η λειτουργία του νέου εργοστασίου ηλεκτροπαραγωγής στο εργοστάσιο της Χαλυβουργικής.
Στο Μελετάνι Μάνδρας, η εταιρεία Mandreco σχεδιάζει την εγκατάσταση του πρώτου Χώρου Υγειονομικής Ταφής Επικινδύνων Αποβλήτων (ΧΥΤΕΑ) στη χώρα μας. Σ' ένα εξαντλημένο μεταλλείο σχεδιάζεται ένα έργο πραγματικά απαραίτητο για την Ελλάδα, το οποίο όμως θα καταλάβει 900 στρέμματα δασικής έκτασης, ένα μοναδικό πνεύμονα πρασίνου στο Θριάσιο. Ο ΧΥΤΕΑ θα υποδέχεται τους 100.000 τόνους βιομηχανικών αποβλήτων από τις δύο χαλυβουργίες που βρίσκονται στο Θριάσιο, καθώς και επικίνδυνα απόβλητα από άλλες βιομηχανίες της χώρας. Οι επιπτώσεις, ειδικά στην περίπτωση κακοτεχνιών κατά τη φάση κατασκευής και λειτουργίας, δεν περιορίζονται στην απώλεια ενός από τους ακριβοθώρητους πλέον πράσινους πνεύμονες του πολύπαθου Θριασίου, αλλά και από την περαιτέρω μη αναστρέψιμη υποβάθμιση της ποιότητας των εδαφών και των υπόγειων υδροφορέων.
• Στο Θριάσιο, κάθε βιομηχανική επέκταση αυξάνει τον κίνδυνο μεγάλου ατυχήματος Οποιαδήποτε επέκταση βιομηχανίας ή δημιουργία νέα βιομηχανικής εγκατάστασης στην περιοχή αυξάνει συνολικά τον κίνδυνο μεγάλου ατυχήματος. Πολύ περισσότερο μάλιστα όταν πρόκειται για μια εγκατάσταση σύνθετη και πολύπλοκη όπως οι προτεινόμενη επέκταση του διυλιστηρίου. Η αύξηση της πολυπλοκότητας οποιασδήποτε βιομηχανικής εγκατάστασης, αυξάνει και τις πιθανότητες ανθρώπινου λάθους ή μηχανικής βλάβης, αυξάνοντας ταυτόχρονα την πιθανότητα ατυχήματος. Στην περίπτωση της επέκτασης των διυλιστηρίων της Ελευσίνας, ο κίνδυνος ατυχήματος που ελλοχεύει εστιάζεται στις αυξημένες πιθανότητες λάθους ή μηχανικής βλάβης, που μπορούν να προκαλέσουν ανάφλεξη στις δεξαμενές καυσίμων που ήδη λειτουργούν στις σημερινές εγκαταστάσεις. Φαινόμενο ντόμινο από ένα ατύχημα στο συγκρότημα υδρογονοδιάσπασης θα μπορούσε να προκληθεί και από θραύσματα που θα εκσφενδονιστούν προς την κατεύθυνση των δεξαμενών καυσίμου. Έτσι λοιπόν, στην περίπτωση έναρξης μιας διαδικασίας πολλαπλασιαστικών φαινομένων, μία ή περισσότερες δεξαμενές καυσίμων θα μπορούσαν να πάρουν φωτιά και με τη σειρά τους να προκαλέσουν επιπτώσεις σε άλλες μονάδες του διυλιστηρίου. Σε περίπτωση ανάφλεξης δεξαμενών καυσίμων, μπορεί να έχουμε εκτίναξη θραυσμάτων ακόμη και σε ακτίνα εκατοντάδων μέτρων.

Στο δυσμενές σενάριο ατυχήματος στις εγκαταστάσεις των ΕΛΠΕ, όπως π.χ. ένα μείζον περιστατικό στις δεξαμενές LPG ενδέχεται να προκαλέσει και ανάφλεξη των κοντινών σ' αυτές δεξαμενών καυσίμων. Η σχεδιαζόμενη επέκταση των ΕΛΠΕ Ελευσίνας θα καταλάβει υπερτετραπλάσιο χώρο από τον χώρο που καταλαμβάνουν οι υφιστάμενες παραγωγικές μονάδες.

Οι νέες μονάδες θα καταλάβουν έκταση 140 στρεμμάτων, πέραν της σημερινής εγκατάστασης των περίπου 1.500 στρεμμάτων. Με την επέκταση αυτή, οι εγκαταστάσεις των ΕΛΠΕ θα πλησιάσουν ακόμα περισσότερο το Πυριτιδοποιείο - Καλυκοποιείο (ΠΥΡΚΑΛ), καταλαμβάνοντας σήμερα αδόμητη έκταση που λειτουργεί ως απόσταση ασφαλείας μεταξύ τους. Αν πραγματοποιηθεί η επέκταση, οι παραγωγικές μονάδες του διυλιστηρίου θα έρθουν πιο κοντά στην Ελευσίνα και τις εργατικές κατοικίες της Μάνδρας και φυσικά στην ΠΥΡΚΑΛ, με φυσικό αποτέλεσμα να αυξηθεί η επικινδυνότητα. Το ίδιο ισχύει και για τη σχεδιαζόμενη μονάδα ηλεκτροπαραγωγής στη Χαλυβουργική.

Στο Θριάσιο και στα διοικητικά όρια των Δήμων Ελευσίνας, Ασπροπύργου, Μάνδρας και Μαγούλας, εδρεύουν πολλές βιομηχανικές εγκαταστάσεις αυξημένης επικινδυνότητας (17 βιομηχανικές μονάδες) που υπάγονται στην αναθεωρημένη οδηγία SEVESO II «Καθορισμός μέτρων και όρων για την αντιμετώπιση κινδύνων από ατυχήματα μεγάλης έκτασης σε εγκαταστάσεις ή μονάδες, λόγω της ύπαρξης επικίνδυνων ουσιών» και οι οποίες εγκυμονούν σοβαρούς κινδύνους, ιδίως στην περίπτωση μεγάλου βιομηχανικού ατυχήματος.

Θυμίζουμε ότι την περιοχή επιβαρύνει μια θλιβερή προϊστορία ατυχημάτων, όπως αυτό στην ΠΕΤΡΟΛΑ το 1992 (14 νεκροί εργάτες και 17 τραυματίες) και στην ΠΥΡΚΑΛ το 1995 (3 νεκροί και 13 τραυματίες).

Παράλληλα, η ρύπανση της θαλάσσιας περιοχής και του υδροφόρου ορίζοντα χρονολογείται από το 1974 λόγω διαρροής πετρελαίου από τις δεξαμενές της πρώην ΠΕΤΡΟΛΑ. Ο κίνδυνος ανάφλεξης της περιοχής φαντάζει όμως ακόμη πιο άμεσος, αφού, σύμφωνα με καταγγελίες, ακόμη και σήμερα υπάρχει διαρροή πετρελαιοειδών από το συγκεκριμένο διυλιστήριο προς τον θαλάσσιο χώρο και το υπέδαφος της ιδιοκτησίας της ΠΥΡΚΑΛ. • Αναμένεται επιβάρυνση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στο λεκανοπέδιο Όπως καταδεικνύεται σαφώς από τις μετρήσεις του Αναπτυξιακού Συνδέσμου Δήμων και Κοινοτήτων Θριασίου, οι υπερβάσεις των ορίων ρύπων (μικροσωματιδίων και όζοντος) είναι καθημερινότητα για την περιοχή. **Ενδεικτικά, μέσα στο 2007, οι ημέρες υπέρβασης των ορίων για τα μικροσωματίδια έφθασαν τις 257 στην παραλία Ασπροπύργου και τις 181 στις εργατικές κατοικίες Μάνδρας.**

Ενδεικτική της επιβάρυνσης της περιοχής είναι η σύγκριση των συγκεντρώσεων στο Θριάσιο με άλλες περιοχές του λεκανοπεδίου, από την οποία προκύπτει σαφώς ότι η περιοχή φιλοξενεί μόνιμες πηγές ρύπων που εκδηλώνονται καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Με δεδομένο ότι τα ΕΛΠΕ Ελευσίνας ευθύνονται κατά «λιγότερο από 50%» για τη ρύπανση της Ελευσίνας (όπως προκύπτει από την ίδια τη ΜΠΕ του σχεδίου επέκτασης), ο οποιοσδήποτε, ούτως ή άλλως αμφισβητήσιμος ισχυρισμός για μείωση των εκπομπών των οξειδίων του αζώτου κατά 12% (ρύπος ιδιαίτερα σημαντικός για το φωτοχημικό νέφος της Αττικής) είναι άνευ σημασίας, ιδιαίτερα αν αναλογιστεί

κανείς το σύνολο της επιβάρυνσης που αναμένεται από όλες τις νέες εγκαταστάσεις. Το διυλιστήριο όφειλε να έχει ήδη προχωρήσει σε μείωση των εκπομπών του υφιστάμενου λειτουργικού σχήματος με την εφαρμογή Βέλτιστων Διαθέσιμων Τεχνικών, όπως προβλέπει η σχετική νομοθεσία, και όχι να παρουσιάζει τη χρήση τους ως κάτι καινοτόμο, στο πλαίσιο μάλιστα μιας εκτεταμένης επέκτασης.

Μεγάλη πρόσθετη επιβάρυνση αναμένεται επίσης από τη μονάδα ηλεκτροπαραγωγής ΔΕΗ-Χαλυβουργικής, λόγω των υψηλών εκπομπών οξειδίων του αζώτου.

Τέλος, η αύξηση της ενεργειακής κατανάλωσης από την επέκταση των ΕΛΠΕ Ελευσίνας θα οδηγήσει σε μεγάλη αύξηση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (CO2) βασικού αερίου του θερμοκηπίου.

Το Θριάσιο πρέπει να έχει μέλλον!

Το σχέδιο επέκτασης των διυλιστηρίων ΕΛΠΕ Ελευσίνας (πρώην ΠΕΤΡΟΛΑ), η εγκατάσταση μονάδας ηλεκτροπαραγωγής στη Χαλυβουργική, καθώς και όλα τα άλλα έργα, αποσκοπούν στην κάλυψη αναγκών της αγοράς και προφανώς όχι στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και στην προστασία του ήδη εξαιρετικά υποβαθμισμένου περιβάλλοντος του Θριασίου.

Οι βεβαρημένες από ανθρωπογενείς δραστηριότητες κατοικημένες περιοχές, όπως το Θριάσιο, δεν θα πρέπει πλέον να αντιμετωπίζονται στην πράξη ως προτιμησιακοί χώροι περαιτέρω συγκέντρωσης οχλουσών και ρυπογόνων δραστηριοτήτων. Αντίθετα, το στοιχείο αυτό πρέπει να αποτελεί δυσμενή για τη χωροθέτηση παράγοντα και σε ειδικές περιπτώσεις απαγορευτικό. ***Οι βαριές, ρυπαίνουσες και επικίνδυνες για μεγάλο ατύχημα βιομηχανικές εγκαταστάσεις θα έπρεπε να χωροθετούνται εντός σωστά διαχειριζόμενων βιομηχανικών περιοχών και σε απόσταση ασφαλείας από ήδη κατοικημένες περιοχές. Αυτές οι βασικές αρχές προστασίας της ανθρώπινης ζωής και της ποιότητας του περιβάλλοντος δυστυχώς δεν τηρούνται στην περίπτωση του Θριασίου, όπου σε απόσταση αναπνοής από παλαιόθεν κατοικημένες περιοχές δημιουργούνται βιομηχανίες υψηλής περιβαλλοντικής επικινδυνότητας. Η αξία της ζωής και του περιβάλλοντος στο Θριάσιο είναι ισότιμη με αυτή σε κάθε άλλη γωνιά της Ελλάδας.*** *Το ίδιο ισχύει και για το δικαίωμα σε ένα υγιές και ισορροπημένο περιβάλλον, και στην αειφόρο χρήση του εδάφους, του αέρα και των υδάτων. Κανείς κάτοικος της χώρας, στο Θριάσιο ή αλλού, δεν πρέπει να επωμίζεται επιλεκτικά το βάρος των περιβαλλοντικών ασθενειών, της τοξικής ρύπανσης στη θάλασσα, στον αέρα και στο έδαφος, της έλλειψης σχεδιασμού, ενημέρωσης και συμμετοχής, των ανεπιτήρητων βιομηχανικών δραστηριοτήτων, του κινδύνου μεγάλων βιομηχανικών ατυχημάτων, της κακής περίθαλψης, της έλλειψης επιδημιολογικών μελετών, της ελλιπούς εφαρμογής του νόμου.*

<u>Κανείς κάτοικος της χώρας δεν πρέπει να τίθεται προ του διλήμματος μεταξύ ανεργίας και επικίνδυνων συνθηκών περιβάλλοντος και ασφάλειας στους χώρους εργασίας και διαβίωσης.</u>

Είναι επίσης καιρός να αναγνωριστεί η ανυπολόγιστη οικονομική διάσταση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης, καθώς το κόστος της δεν περιορίζεται στην απορρύπανση, αλλά περιλαμβάνει την ασφάλεια και υγεία των κατοίκων της περιοχής και ευρύτερα του λεκανοπεδίου, την απώλεια ζωτικής σημασίας φυσικών πόρων και την υπονόμευση σημαντικών ευκαιριών για περιβαλλοντικά εναρμονισμένη οικονομική ανάπτυξη. Είναι καιρός ο μελλοντικός σχεδιασμός, αντί να αναγνωρίζει και να επικυρώνει νομικά την περιβαλλοντική υποβάθμιση, να μεριμνήσει για την αντιστροφή της. Το Θριάσιο παλεύει με τη ρύπανση και την υποβάθμιση, διεκδικώντας την προώθηση όλων των αναγκαίων προϋποθέσεων που θα διασφαλίζουν μια περιβαλλοντικά ισορροπημένη πρόοδο της περιοχής προς όφελος των κατοίκων της**.**

Οποιοσδήποτε σχεδιασμός για το Θριάσιο Πεδίο θα πρέπει απαραιτήτως να υπογραμμίζεται από τις εξής κατευθύνσεις: - Άμεση αναστολή των διαδικασιών επέκτασης υφιστάμενων και κατασκευής οποιωνδήποτε νέων βιομηχανικών εγκαταστάσεων υψηλής περιβαλλοντικής επικινδυνότητας.

Ούτως ή άλλως, η εδώ και δεκαετίες εκ των πραγμάτων χωροθέτηση βιομηχανικής περιοχής υψηλής επικινδυνότητας δίπλα σε κατοικημένες περιοχές, χωρίς κανένα σχεδιασμό και ρυθμίσεις για την ασφάλεια και προστασία του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής, ήταν ένα σφάλμα. Ένα σφάλμα που, έστω και τώρα, πρέπει να διορθωθεί. - Χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός ολόκληρης της περιοχής, μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες. - Αυστηρός και συνεχής έλεγχος για την τήρηση σαφών και μετρήσιμων περιβαλλοντικών όρων λειτουργίας όλων των υφιστάμενων βιομηχανικών εγκαταστάσεων.

Απαραίτητη είναι η δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων όλων των ελέγχων στις βιομηχανικές εγκαταστάσεις του Θριασίου, ώστε η κοινωνία των πολιτών να λειτουργήσει ως άτυπος «ελεγκτής» των περιβαλλοντικών επιδόσεών τους. - Άμεση προτεραιότητα για τον σχεδιασμό προγράμματος απορρύπανσης και αποκατάστασης των ρυπασμένων εδαφών και φυσικών πόρων, με χρηματοδότηση από τις βιομηχανίες του Θριασίου, στη βάση της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» και από το Ελληνικό Δημόσιο που βαρύνεται με συνυπαιτιότητα για την ανεξέλεγκτη υποβάθμιση του Θριασίου. - Σχεδιασμός και δημιουργία κοινόχρηστων χώρων πρασίνου και αναψυχής και ανάπλαση ικανών τμημάτων του παραλιακού μετώπου, με κρατική ευθύνη, ως αντιστάθμισμα για την επί δεκαετίες φιλοξενία της βιομηχανικής καρδιάς της Ελλάδας.

30 Ιουλίου 2008

[8]

Οι Ρύποι Έχουν Πνίξει το Θριάσιο Πεδίο

Energia.gr

Δευ, 27 Απριλίου 2009 - 09:35

Ανεξέλεγκτη είναι η απόρριψη αποβλήτων και ρύπων στο έδαφος και στο υπέδαφος του Θριάσιου Πεδίου και της Δυτικής Αττικής. Στην περιοχή λειτουργούν χιλιάδες, νόμιμες και παράνομες, βιομηχανίες και βιοτεχνίες, ανάμεσα στις οποίες δύο διυλιστήρια, δύο εργοστάσια παραγωγής τσιμέντου, δύο ναυπηγεία, χαλυβουργίες και κάθε άλλη επιβαρυντική για το περιβάλλον μονάδα, έχοντας εγκατασταθεί άναρχα, χωρίς σχεδιασμό αλλά και χωρίς φροντίδα για τους κατοίκους και το περιβάλλον.

Ανεξέλεγκτη είναι η απόρριψη αποβλήτων και ρύπων στο έδαφος και στο υπέδαφος του Θριάσιου Πεδίου και της Δυτικής Αττικής. Στην περιοχή λειτουργούν χιλιάδες, νόμιμες και παράνομες, βιομηχανίες και βιοτεχνίες, ανάμεσα στις οποίες δύο διυλιστήρια, δύο εργοστάσια παραγωγής τσιμέντου, δύο ναυπηγεία, χαλυβουργίες και κάθε άλλη επιβαρυντική για το περιβάλλον μονάδα, έχοντας εγκατασταθεί άναρχα, χωρίς σχεδιασμό αλλά και χωρίς φροντίδα για τους κατοίκους και το περιβάλλον.

Πολύ συχνά είναι τα περιστατικά ρύπανσης που προκαλούνται από διαρροές πετρελαιοειδών των διυλιστηρίων στο υπέδαφος, από τις διαρροές του ΧΥΤΑ, από τις εναποθέσεις σκουριάς των χαλυβουργείων και από την ανεξέλεγκτη απόρριψη στο έδαφος τοξικών αποβλήτων.

Στην περιοχή λειτουργούν εκατοντάδες πηγάδια και γεωτρήσεις, των οποίων τα μολυσμένα ύδατα τα χρησιμοποιούν βιομηχανίες και βιοτεχνίες που έχουν σχέση με την επεξεργασία τροφίμων, αγρότες για την άρδευση της φθίνουσας γεωργίας της περιοχής και σε κάποιες περιπτώσεις οι δήμοι για την ύδρευση απομακρυσμένων οικισμών.

Αυτά αναφέρει σε ερώτησή του προς τους υπουργούς ΠΕΧΩΔΕ, Ανάπτυξης και Εσωτερικών ο βουλευτής του ΣΥΡΙΖΑ κ. Θανάσης Λεβέντης, με την οποία ζητεί να μάθει «ποιες μετρήσεις έχουν γίνει για τον έλεγχο της ρύπανσης και με ποιον τρόπο θα αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που ήδη έχουν δημιουργηθεί στο έδαφος, στο υπέδαφος και στον υδροφόρο ορίζοντα του Θριάσιου και της Δυτικής Αττικής».

[9]

Η βόμβα που λέγεται «Θριάσιο Πεδίο»

Το γεγονός ότι προχτές δεν υπήρξαν θύματα στη Βιομηχανική Ζώνη του Θριάσιου Πεδίου μπορεί, κάλλιστα, να χαρακτηριστεί τυχαίο. Η πυρκαγιά που εκδηλώθηκε έξω από τις εγκαταστάσεις του «TITAN», μέσα σε λίγα λεπτά έφτασε στην «καρδιά» της Βιομηχανικής Ζώνης και απείλησε εργαζόμενους και κατοίκους. Και δεν ήθελε πολύ - αν ο άνεμος δεν άλλαζε την κατεύθυνση της φωτιάς - να μετατρέψει σε μπουρλότο την ευρύτερη περιοχή, αφού οι φλόγες βρέθηκαν μια ανάσα από διυλιστήρια, χαλυβουργίες, διαλυτήρια πλοίων, αποθήκες πολεμικού υλικού, ναυπηγεία και σπίτια. Αρκούσε μια μόνο σπίθα να πέσει μέσα σε αυτό το εκρηκτικό μείγμα και από εκεί και πέρα οι συνέπειες να είναι τραγικές...

Το ΚΚΕ έχει καταγγείλει πολλές φορές ότι η ανεξέλεγκτη συμβίωση βιομηχανίας - κατοικίας την περιοχή του Θριάσιου είναι επικίνδυνη. Πως στην περιοχή συνυπάρχουν βιομηχανίες όπως η ΕΛ.ΠΕ. - ΠΕΤΡΟΛΑ, η ΠΕΤΡΟΓΚΑΖ, η ΠΥΡΚΑΛ, ο TITAN, η «ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΚΗ» κλπ., μαζί με πόλεις όπως είναι η Ελευσίνα ή ο Ασπρόπυργος. Και το τι σημαίνει «πυρκαγιά ή ατύχημα σε Βιομηχανική Ζώνη», μπορεί εύκολα κανείς να το αντιληφθεί αν θυμηθεί το τι έγινε στο Μποπάλ της Ινδίας, όπου, μετά από διαφυγή τοξικής ουσίας, υπήρξαν 3.800 νεκροί και 11.000 τραυματίες. 'Η στο Σεβέζο της Ιταλίας όπου από εργοστάσιο παραγωγής χημικών προϊόντων σημειώθηκε διαρροή στην ατμόσφαιρα του δηλητηριώδους αερίου διοξίνη, με τραγικές επιπτώσεις στον πληθυσμό της πόλης και τους εργάτες.

Η χτεσινή πυρκαγιά, όπως και εκείνες το 2008 σε Δερβενοχώρια, Ασπρόπυργο και Βοτανικό, αλλά και άλλες, έφεραν στην επιφάνεια τα σοβαρά προβλήματα, αφ' ενός, της πυρασφάλειας στους εργασιακούς χώρους και, αφ' ετέρου, της ουσιαστικής πρόληψης κινδύνου σε περίπτωση εκτεταμένου βιομηχανικού ατυχήματος. Η ανυπαρξία μέτρων πυρασφάλειας στους τόπους δουλειάς και η ανεξέλεγκτη «συμβίωση» βιομηχανικών μονάδων και κατοικίας, δημιουργούν ένα εύφλεκτο μείγμα. Κι αυτό γιατί είναι γνωστό ότι δε λαμβάνονται μέτρα ασφάλειας και πυρασφάλειας στους εργασιακούς χώρους από τους εργοδότες, γιατί κοστίζουν, παρόλο που προβλέπονται από σχετικούς κανονισμούς (π.χ. κανονισμοί πυροπροστασίας, νομοθεσία για Υγεία και Ασφάλεια εργαζομένων). Επιπλέον, απουσιάζουν οι δημόσιες υποδομές για την υγεία και ασφάλεια των εργαζομένων και υπάρχει ανεπάρκεια υποδομών και προσωπικού για την αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών και ατυχημάτων μεγάλης έκτασης.

Την ίδια στιγμή, οι κυβερνήσεις (ΝΔ, ΠΑΣΟΚ) του αστικού κράτους, πριμοδοτούν με δισεκατομμύρια ευρώ τους βιομηχάνους για την εγκατάσταση νέων μονάδων που θα λειτουργούν με τον ίδιο ανεξέλεγκτο τρόπο, όπως άλλωστε προβλέπει το σχετικό νομοσχέδιο για τα βιομηχανικά πάρκα που κατατέθηκε μία μέρα πριν ξεσπάσει η φωτιά στη Μαγούλα. Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση, οι εργαζόμενοι πρέπει να διεκδικήσουν άμεσα τον προσανατολισμό των αρμόδιων μηχανισμών του κράτους στον έλεγχο της εργοδοτικής ευθύνης, για την ουσιαστική εφαρμογή των κανονισμών. **Η αποφυγή εγκλημάτων τύπου Μποπάλ και Σεβέζο, είναι εφικτή μόνο κάτω απ' τη συνεχή πίεση του εργατικού κινήματος, σε ταξική κατεύθυνση. Αγώνας και διεκδικήσεις με στόχο και προοπτική - εκτός από την ασφάλεια των εργαζομένων και των λαϊκών στρωμάτων, για το σήμερα και το αύριο - μια ανάπτυξη με γνώμονα την κάλυψη των αναγκών των εργαζομένων, άρα και την ασφάλειά τους στην παραγωγή, στο εργοστάσιο, στο γιαπί, στο βαπόρι, για να μπορούν να δουλεύουν για να καλύπτουν τις ανάγκες όλης της κοινωνίας και τις δικές τους.** [10]

ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ Τμήμα Περιβάλλοντος, Ανακύκλωσης και Πολιτικής Προστασίας ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ ΣΤΟ ΘΡΙΑΣΙΟ ΠΕΔΙΟ

Ο Δήμος Ελευσίνας και στη συνέχεια ο Αναπτυξιακός Σύνδεσμος Θριασίου πραγματοποιούν από το 1984 δειγματοληψίες και χημικές αναλύσεις σε 9 σημεία του Κόλπου Ελευσίνας.

Προτάσεις

ο Υποχρεωτική χρήση φυσικού αερίου σε όλες τις βιομηχανίες και βιοτεχνίες του Θ.Π.

ο Μείωση της διαμπερούς κυκλοφορίας οχημάτων ο Αυστηρός έλεγχος των βιομηχανιών και βιοτεχνιών για εκπομπές

ο Έρευνα για εξεύρεση τρόπων μείωσης των συγκεντρώσεων όζοντος

ο Απογραφή των βιομηχανικών και άλλων εκπομπών ατμοσφαιρικών ρύπων ο Εκτεταμένη δενδροφύτευση σε διαθέσιμους προς τούτο χώρους.

ο Εκπόνηση επιδημιολογικής μελέτης με αντικείμενο την πιθανή επίδραση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην υγεία των κατοίκων του Θριασίου Πεδίου.

ο Προμήθεια οργάνων μέτρησης BTEX και PM2,5.

ο Εγκατάσταση οθόνης πληροφόρησης κοινού (των αποτελεσμάτων).

[11]

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΡΓΟΥ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΥ ‘‘ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ & ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΛΥΜΑΤΩΝ ΘΡΙΑΣΙΟΥ ΠΕΔΙΟΥ’’

Συνοπτική Περιγραφή του Έργου

Θέση του έργου Η περιοχή στην οποία βρίσκεται ο Βιολογικός Καθαρισμός ον ομάζεται «ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΥΔΑΠ / ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟ ΠΑΡΚΟ (ΒΙ.ΠΑ.) Κ ΕΛ ΘΡΙΑΣΙΟΥ – ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΚΗΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 9 / 192 00 ΕΛΕΥΣΙΝΑ». Το γήπεδο όπου είναι κατασκευασμένο το ΚΕΛΘ βρίσκεται στην περιοχή του Δήμου Ασπροπύργου.Ορίζεται προς Βορρά από την Εθνική Οδό Αθήνας Κορίνθου, προς Δύση από την έκταση της Χαλυβουργικής, προς Νότο από τη γραμμή της παραλίας (Φ 592 δ/251080) και προς Ανατολή από έναν ασφαλτοστ ρωμένο δρόμο στην απέναντι πλευρά του οποίου, στο βόρειο τμήμα, βρίσκεται η βιομηχανία ΠΕΤΡΟΛΙΝΑ (βλέπε Εικόνα 3.2). Το γήπεδο αυτό έχει χαρακτηρισθε ί ως χώρος βιολογικού καθαρισμού με την απόφαση 60803/2709 του Υ.Π.Ε.Κ. Α (Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής),(ΦΕΚ 322/Δ/ 15.5.1995) διά της οποίας επιφέρεταισχετική τροποποίηση στο Γ.Π.Σ. (Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο) του Ασπροπύργου.

Το δίκτυο αποχέτευσης στην λεκάνη απορροής του Κ.Ε.Λ. Θριασίου, είναι χωριστικό δηλαδή με ανεξάρτητα δίκτυα για τα όμβρια και τα ακάθαρτα. Τα μη αστικά από βλητα, θα υφίστανται προεπεξεργασία, εάν αυτό είναι απαραίτητο, ώστε να τηρ ούνται τα όρια για διάθεση στους υπονόμους, σύμφωνα με την υπ΄αριθ. ΥΓ 17 9182/656/1979 απόφαση των αναπληρωτών Νομαρχών Αττικής (ΦΕΚ 582/Β/2.7 .1979), ή όποια νεότερη τεθεί σε εφαρμογή.

Αποδέκτης των επεξεργασμένων λυμάτων θα είναι ο κόλπος της Ελευσίνας. Μ ελλοντικά είναι πιθανή η επαναχρησιμοποίηση των επεξεργασμένων λυμάτων, με πιθ ανότερη χρήση τη διάθεση σε γειτονικές βιομηχανίες

Περιγραφή της Μεθόδου Επεξεργασίας και Διάθεσης Η επεξεργασία των λυμάτων θα πραγματοποιείται κατά στάδια.

Κατά σειρά προτεραιότητας αυτά είναι: ανύψωση και προεπεξεργασία (εσχάρωση,ε ξάμμωση) για την απομάκρυνση των στερεών και της άμμου, πρωτοβάθμια καθίζηση βιολογική επεξεργασία με την μέθοδο της ενεργού ιλύος (νιτροποίηση, απονιτροποίη ση καθώς και βιολογική και χημική απομάκρυνση φωσφόρου), δυνατότητα ενίσχυσης της απομάκρυνσης φωσφόρου με τηνπροσθήκη χημικών και διύλιση σε ταχυδιυλιστή ρια άμμου και στη συνέχεια απολύμανση με χρήση ακτινοβολίας UV πριν από την διάθεσή των λυμάτων στη θάλασσα μέσω υποθαλάσσιου αγωγού. Το βιοαέριο που παράγεται κατά την διαδικασία της χώνευσης αξιοποιείται για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας μέσω μονάδας συμπαραγωγής, η δε παραγό μενη θερμότητα αξιοποιείται για την κάλυψη των θερμικών αναγκών της μονάδας χώνευσης και του κτιρίου Διοίκησης.

Η διάθεση των επεξεργασμένων λυμάτων θα γίνεται στον κόλπο της Ελευσίνας, με αγ ωγό συνολικού μήκους 1620m περίπου. Η εκβολή θα γίνεται μέσω διαχυτήρα και στομίων διάχυσης, σε βάθος 14m περίπου κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας.

[12]

Η Ελλάδα ξανά στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για το Θριάσιο Πεδίο

Το σημαντικότερο πρόβλημα στο Θριάσιο Πεδίο και στον κόλπο της Ελευσίνας είναι η ρύπανση. Η ρύπανση των εδαφών και των υπόγειων υδάτων, της ατμόσφαιρας και της θάλασσας. Μέσα σε 50 χρόνια η περιοχή από γεωργικό-κτηνοτροφική και αλιευτική μετατράπηκε σε βιομηχανική. Ναυπηγεία, διυλιστήρια πετρελαίου, χαλυβουργεία, τσιμεντοβιομηχανίες , διαλυτήρια πλοίων. Με λίγα λόγια όλο αυτό που ονομάζουμε βαριά βιομηχανία της χώρας, συγκεντρώθηκε εκεί χωρίς όμως να δημιουργηθούν και οι απαραίτητες υποδομές. Ο κόλπος της Ελευσίνας γίνεται αποδέκτης λυμάτων και παρά την κοινοτική νομοθεσία για το περιβάλλον, που ήδη από το 1998 τον χαρακτηρίζει ως ευαίσθητο αποδέκτη που δεν θα έπρεπε να δέχεται ανεπεξέργαστα λύματα, οι ελληνικές αρχές δεν κάνουν απολύτως τίποτα. Έτσι στις 24 Ιουνίου του 2004, η χώρα μας καταδικάστηκε για πρώτη φορά από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για την απουσία αποχέτευσης σε Ελευσίνα, Ασπρόπυργο, Μάνδρα και Μαγούλα, ενώ στις 14 Απριλίου του 2005 έρχεται δεύτερη καταδίκη για το ίδιο θέμα αλλά αυτή τη φορά και για την απόρριψη επικίνδυνων αποβλήτων από τις βιομηχανίες της περιοχής. Σήμερα 12 χρόνια μετά η Ελλάδα δεν έχει συμμορφωθεί πλήρως με την απόφαση και βρίσκεται ξανά ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου.Την προηγούμενη εβδομάδα δημοσιογράφοι από τον ελληνικό τύπο παρακολουθήσαμε την υπόθεση στο ακροατήριο του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, ενώ είχαμε την ευκαιρία να ενημερωθούμε για την υπόθεση τόσο από τον Έλληνα Δικαστή του Δικαστηρίου κ. Μιχαήλ Βηλαρά, όσο και από τους δύο αντίδικους. Τον εκπρόσωπο της Επιτροπής, κ. Γιώργο Ζαβό και την εκπρόσωπο της Ελληνικής Δημοκρατίας, από τη νομική υπηρεσία του ΥΠΕΞ, κυρία Σκανδάλου.

[13]

ΘΡΙΑΣΙΟ PRES

Σύσκεψη εργασίας στο Κέντρο Επεξεργασίας Λυμάτων Θριάσιου Πεδίου(ΚΕΛΘ), στην Παραλία Ασπροπύργου, είχε την Τετάρτη 14 Μαρτίου 2018 ο αναπληρωτής υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας Σωκράτης Φάμελλος, με θέμα την επιβολή προστίμου στην χώρα μας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο σχετικά με την επεξεργασία των αστικών λυμάτων του Θριάσιου Πεδίου και την επιτάχυνση των έργων εγκατάστασης αποχετευτικού δικτύου και συστήματος επεξεργασίας αστικών λυμάτων στην περιοχή, στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών υποχρεώσεων της χώρας μας.

[14]

«Η υλοποίηση τελικά του οράματος δημιουργίας του νοσοκομείου Ελευσίνας αποτελεί **θρίαμβο των δυνατοτήτων δουλειάς και συλλογικής προσπάθειας** της Τοπικής Αυτοδιοίκησης , των Συνδικάτων , του λαού , των τοπικών οικονομικών παραγόντων και της συνεργασίας με κρατικούς παράγοντες, **Θρίαμβο του σωστού συνδυασμού κινητοποιήσεων και διαβημάτων** προς κάθε αρμόδιο ανεξάρτητα από την πολιτική του τοποθέτηση.»

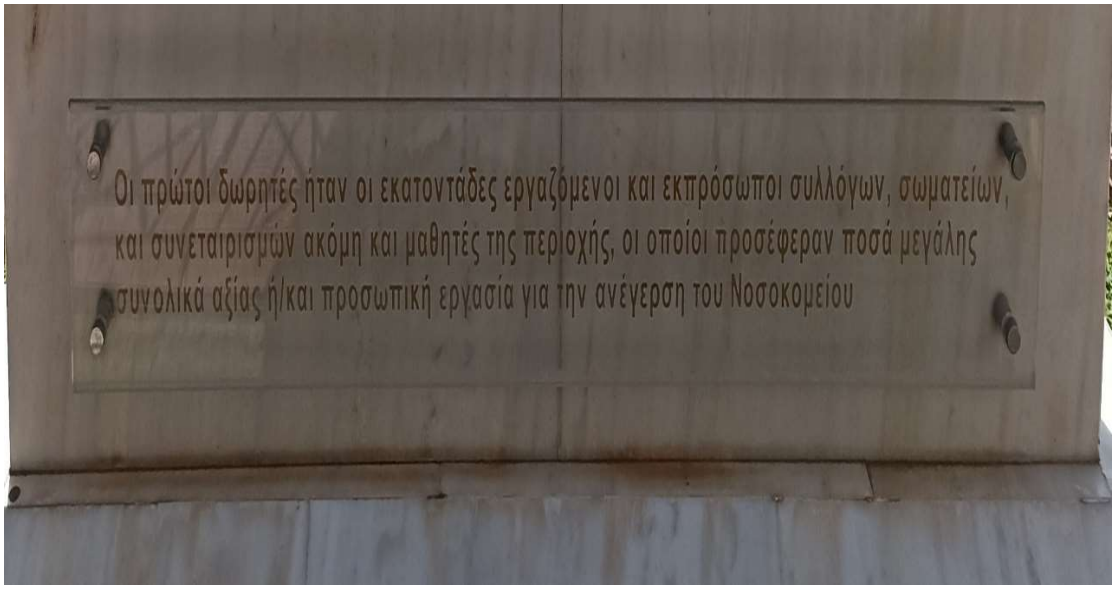

ΘΡΙΑΣΙΟ Νοσοκομείο (Ενημερωτική Πλάκα)φωτο Ντούρος Θ.31/3/2023

[15]

- Η ιδέα ανάπτυξης νοσοκομειακής μονάδας στην περιοχή του Θριασίου πεδίου ξεκίνησε με πρωτοβουλία της Προοδευτικής Δημοτικής Αρχής Ελευσίνας της 12ετίας 1975 -1986 επί Δημαρχίας Μιχάλη Λεβέντη.
- Η σκοπιμότητα ανάπτυξης νοσοκομειακής μονάδας, στη περιοχή του Θριασίου πεδίου, βασίστηκε στην διαπίστωση των τεράστιων υγειονομικών αναγκών μιας πολύ μεγάλης περιοχής 120.000 μόνιμων κατοίκων με καταγεγραμμένα αυξημένα ποσοστά νοσηρότητας και θνητότητας, του πληθυσμού που εργαζόταν στη αναπτυσσόμενη με αλματώδεις ρυθμούς βιομηχανική ζώνη με τις μεγαλύτερες βιομηχανίες της χώρας καθώς και του υψηλού αριθμού τροχαίων ατυχημάτων δεδομένης της γεωγραφικής θέσης μεταξύ δύο εθνικών οδών.
- Σε συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου Ελευσίνας στις 14 Σεπτεμβρίου 1976 αποφασίστηκε η δημιουργία Νοσοκομειακής Μονάδας 300 κλινών σε έκταση 15 περίπου στρεμμάτων που από κοινού διέθεσαν οι Δήμοι Ελευσίνας, Μάνδρας και η Κοινότητα Μαγούλας.
- Στις 9 Φεβρουαρίου 1977 πραγματοποιήθηκε διάβημα από την τοπική αυτοδιοίκηση στον τότε Υπουργό και αργότερα Πρόεδρο της Δημοκρατίας κ. Κ. Στεφανόπουλο για την ανέγερση νοσοκομείου. Τον Αύγουστο του 1982 ο Υπουργός Υγείας και Πρόνοιας κ. Π. Αυγερινός θεμελιώνει τη νέα νοσοκομειακή μονάδα 400 κλινών.
- Τον Αύγουστο του 1982 ο Υπουργός Υγείας και Πρόνοιας κ. Π. Αυγερινός θεμελιώνει τη νέα νοσοκομειακή μονάδα 400 κλινών.
- Στις 28 Μαρτίου του 1985 δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως το Προεδρικό Διάταγμα της ίδρυσης Γενικού Νοσοκομείου με έδρα την Ελευσίνα.
- Το νοσοκομείο μεταβιβάζεται από τον Σύνδεσμο Θριασίου στο Υπουργείο Υγείας τον Απρίλιο του 1987 ενώ δύο χρόνια μετά δημοσιεύεται ο πρώτος Οργανισμός του.
- Τον Δεκέμβριο του 1989 ολοκληρώθηκε από πλευράς κτιριακής και εξοπλισμού το νοσοκομείο με προσωρινή παραλαβή.
- Η έναρξη λειτουργίας του νοσοκομείου έγινε τον Ιούνιο του 1996.
- Στις 2 Φεβρουαρίου του 2005 δωρήθηκε και παραδόθηκε επισήμως στο Ελληνικό Δημόσιο , από το Κοινωφελές Ίδρυμα Ιωάννη Λάτση το Λάτσειο Κέντρο Εγκαυμάτων.

Συμπεράσματα!!!

Θριάσιο Πεδίο:

Η τοποθεσία αναφοράς για την εργασία μας μετά την παρακολούθηση μαθημάτων διαλέξεων InSitu Ελεύθερο Πανεπιστήμιο, της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης για το 2021.

Ακούσαμε-διαβάσαμε και ενημερωθήκαμε από την διαθέσιμη βιβλιογραφία ότι στο υπό έρευνα-γνώση πληροφορίας Θριάσιο Πεδίο, κατακτήθηκε και ερημώθηκε για διάφορους λόγους και τρόπους, πάμπολες φορές.

Η ιστορικότητα, ιδίως της Ελευσίνας ήταν αφενός λόγος επαναφοράς και επανεγκατάστασης των πληθυσμών, αφετέρου μεταγενέστερα λόγω της εγκατάστασης της κύριας, ίσως σε όλη την Ελλάδα, Βαριάς βιομηχανίας.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να σμίξουν άνθρωποι από άλλες πόλεις, χώρες και Ηπείρους να δουλέψουν μαζί να φιλιώσουν να φάνε να πιούν μαζί και σε πολλές περιπτώσεις να γίνουν Οικογένειες.

Αλληλοεπιδρώμενη η καταγωγή πολλών διαφορετικών , αν και παρέμενε στις καρδιές των ανθρώπων ίδιας προέλευσης ανθρώπων, δημιουργούσε μια μίξη, ένα αμάλγαμα Νέου Ανθρώπου στο στενό πλαίσιο του Θριάσιου Πεδίου.

Νέες σχέσεις δημιουργήθηκαν που μεγαλούργησαν στον Οικονομικό Μορφωτικό και Πολιτιστικό χώρο.

Στις βιομηχανίες ιδιαίτερα έγιναν οικογενειακές οι σχέσεις με γάμους και βαφτίσια που δημιούργησαν Αδελφικές αλλά και Αλληλεγγύης σχέσεις μεταξύ τους στον αγώνα της βίωσης και της ζωής.

Γαλουχήθηκαν στον αγώνα για καλύτερο Φαΐ, καλύτερη Παιδεία και το δικαίωμα να ζουν Ελεύθεροι!!!

Αρκετοί το πλήρωσαν ακριβά, με την ζωή τους είτε λόγω σοβαρών βιομηχανικών δυστυχημάτων είτε λόγω της Υψηλότατης ατμοσφαιρικής ρύπανσης που οφείλετε στην λειτουργία των πάμπολλων Βαριών βιομηχανιών που ιδρύθηκαν λειτούργησαν και εξακολουθούν να λειτουργούν!

ΑΠΑΊΤΗΣΗ

Όλων, Εργαζόμενων και κατοίκων οι κατά των Νόμων, Εφαρμογή και Τήρηση των Βέλτιστων Μέτρων και Κανόνων **Ασφάλειας** και Λειτουργίας των μονάδων!!

Πρόληψη Ατυχημάτων-Ασφάλειας και Αντιρύπανσης!!!

Δεν είναι Ευχή είναι ΑΠΑΙΤΗΣΗ

ΕΛΕΥΣΙΝΑ 25 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2023

Ελεύθερο Πανεπιστήμιο Ελευσίνας IN SITU

Ευχαριστώ όλους τους ομιλητές στην διάρκεια των εργασιών και ιδιαιτέρως την υπεύθυνη της κατεύθυνσης, καθηγήτρια κ. Μαυρίδου Αθηνά για την καθοδήγηση!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

[1] (Ασπρόπυργος-Όψεις της Ιστορίας της Πόλης του Δήμου)

[2] Φωτο:Ερμίδης Δημήτρης του Ιωάννη Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών2018

[3] Τόποι Μνήμης ως Τόποι Πολιτισμού 68 Όταν το σήμερα σέβεται το χθες…" [ερευνητική εργασία]. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Πολυτεχνική Σχολή Ξάνθης, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών;2013, σ.14-19 Rossi.

[4] Γαλάνης, Χρήστος, "Η αρχιτεκτονική κληρονομία της Ελευσίνας" [πτυχιακή εργασία]. Ανώτατο 70 Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Πειραιά Τεχνολογικού Τομέα, Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών Τ.Ε., Κατεύθυνση Δομοστατικών Μηχανικών Τ.Ε.;2016, σ. 9-12

[5] 73Μπελαβίλας, Νίκος, Σαίτη, Τατιάνα, Ψαριώτη, Καλλιόπη (2011). "Βιομηχανική Κληρονομία στην Ελευσίνακαι στο Θριάσιο Πεδίο". Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, σ. 14-15 5.3.2.

[6]Ροββά, Κατερίνα (2018). "Στα άγνωστα καταφύγια της ΠΥΡΚΑΛ". Τα Νέα, https://www.- tanea.gr/2018/01/30/greece/sta-agnwsta-katafygia-tis-pyrkal/

[7] Χαραλαμπάκης Μάνος10 Ιουνίου 2005 |

[8]WWF για ένα Ζωντανό πλανήτη

[9](Από την εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 25/04/2009)

[10] ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ 22ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2009

[11]Ελευσίνα 5/6/2012 Ο προϊστάμενος του Τμήματος Αναστάσιος Χρηστίδης Διπλ. Χημικός Μηχανικός ΕΜΠ Δρ Μηχανικός ΕΜ

[12]ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΕΩΔΑΙΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΠΟΝΤΙΣΗΣ ΥΠΟΘΑΛ ΑΣΣΙΩΝ ΑΓΩΓΩΝ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΛΥΜΑΤΩΝ ΚΕΛ ΘΡΙΑΣΙΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΜΑΡΙΑ – ΑΝΝΑ ΤΖΑΡΙΑ Επιβλέπων: ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΓΚΙΚΑΣ, Επίκουρος Καθηγητής ΕΜΠ ΜΑΡΤΙΟΣ 2012 ΑΘΗΝΑ

[13] 27.06.2017, 14:43 Βασιλική Γραμματικογιάνη Athens

[14] ecopres.grtiasio*pedio-ikosi-xronia-ntropis-k-prostimon-gia-ta-astika-apoblita15Μαρτιου 2018

[15] *Πηγή: Λεβέντης Μ. (1995), Νοσοκομείο Ελευσίνας «ΘΡΙΑΣΙΟ» Η υλοποίηση ενός Οράματος, εκδ. Δήμος Ελευσίνας*

Όλες οι φωτογραφίες έχουν αναζητηθεί και βρεθεί στον ιστότοπο GOOGLE εκτός των φωτογραφιών στις σελ 14-30-31, οι οποίες είναι προσωπικό μου αρχείο.

IX.

ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΥΠΕΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΑΕΡΑ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ (ΚαταγραφήΕπιτήρηση)

Δημήτριος Καπετάνος

dmtkpt@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η μόλυνση του περιβάλλοντος αποτελεί αντικείμενο ενδιαφέροντος και έρευνας της επιστημονικής κοινότητας από μακρού χρόνου, ως παράγοντας με επήρεια στην ομαλή συνέχεια της ζωής επί του πλανήτη Γή. Την χρονική περίοδο που διανύει τώρα η ανθρωπότητα, η μόλυνση του περιβάλλοντος έχει αναχθεί, με στοιχεία ατράνταχτα πλέον, σε βασικό παράγοντα επιβίωσης των έμβιων όντων του πλανήτη, καθώς η ραγδαία επιδείνωση των μετρουμένων μεγεθών γίνεται αντιληπτή στην καθημερινότητα, χωρίς ανάγκη εργαλείων, ως επιδείνωση των καιρικών συνθηκών αφ' ενός, με όλο και συχνότερα ακραία φαινόμενα, και ως επιδείνωση της δημόσιας υγείας αφ' ετέρου, με επιδημίες, πανδημίες, νέες ασθένειες και πολλαπλασιασμό αυτοάνοσων νοσημάτων στον γενικό πληθυσμό.

Οι παράγοντες που απαρτίζουν τον γρίφο της μόλυνσης του περιβάλλοντος είναι ποικίλοι, με σημαντικότερο όλων την ατμοσφαιρική ρύπανση, η οποία, με τη σειρά της, οφείλεται στην αλόγιστη εκμετάλλευση των πόρων και την έμμεση παρέμβαση του ανθρώπου στη λειτουργία της φύσης.

Η μόλυνση του περιβάλλοντος εκδηλώνεται σε τρία βασικά επίπεδα: το έδαφος (συμπεριλαμβανομένου του υπεδάφους και των υπογείων υδάτων), τις θάλασσες και την ατμόσφαιρα. Η επιστήμη και η τεχνολογία κατώρθωσαν, συνεργαζόμενες, να κατασκευάσουν συσκευές με δυνατότητες μετρήσεων σε νερό και αέρα των επιπέδων μόλυνσης, ώστε να μπορούν πλέον να στηρίζουν τις θεωρίες και εικασίες περί μόλυνσης, με στοιχεία αδιάσειστα, με αριθμούς και διαγράμματα, τα οποία συνδέουν την ανθρώπινη δραστηριότητα με τα επίπεδα μόλυνσης των περιοχών ενδιαφέροντος.

Μια τέτοια περιοχή, επιβαρυμένη αρκετά κατά το εγγύς παρελθόν από αλόγιστη ανάπτυξη βιομηχανικών δραστηριοτήτων και ως εκ τούτου με εκτεταμένα επίπεδα μόλυνσης, είναι η περιοχή του Θριασίου πεδίου. Η εξέλιξη της μόλυνσης και της ποιότητας των νερών του κόλπου της Ελευσίνας παρακολουθείτο μέχρι πρό τινος συστηματικά από ιδιώτες ερευνητές (Καθηγητής Μιχαήλ Σκούλλος, Ιδρυτής & τ. διευθυντής, Εργαστηρίου Χημείας Περιβάλλοντος, ΕΚΠΑ, Επικεφαλής της Έδρας και Δικτύου UNESCO για την Διαχείριση & Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη στη Μεσόγειο στο ΕΚΠΑ, Πρόεδρος MIO ECSDE), ενώ η πορεία της ποιότητας του αέρα στην περιοχή, παρακολουθείται από το Υπουργείο Ενέργειας, το οποίο συντάσει ετησίως αντίστοιχους πίνακες για ολόκληρη την Ελλάδα.

Η παρούσα εργασία αφορά στη μελέτη των αρχείων του ΥΠΕΝ για την πορεία της ποιότητας του αέρα στην ευρύτερη περιοχή της Ελευσίνας. Για τη σύνταξή της χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία μετρήσεων της δεκαετίας 2012 – 2022 του ΥΠΕΝ, τα οποία συμπληρώθηκαν με στοιχεία του Δήμου Ελευσίνας, από ενάρξεως των αντίστοιχων μετρήσεων και μερικά στοιχεία για τη δημόσια υγεία, του πανεπιστημίου Πατρών (***Βανταράκης, 2023)***

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μόλυνση του αέρα είναι τμήμα της ευρύτερης μόλυνσης του περιβάλλοντος και, ως τέτοια, συμβάλλει στην αλλοίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων μιας περιοχής προς το χειρότερο ή προς το καλύτερο, ανάλογα με την ανοδική ή την καθοδική της πορεία, η οποία είναι μετρήσιμη και είναι δυνατόν να παρακολουθείται από ειδικούς επιστήμονες. Οι επιστήμονες αυτοί, με χρήση ειδικών συσκευών ανίχνευσης, τοποθετημένων σε επιλεγμένα σημεία, καταγράφουν συστηματικά, σε τακτά χρονικά διαστήματα, την περιεκτικότητα του αέρα σε συγκεκριμένες ουσίες. Οι καταγραφές κωδικοποιούνται και μορφοποιούνται, ώστε να είναι δυνατή η απεικόνησή τους σε διαγράμματα, τα οποία με τη σειρά τους δίνουν στον μελετητή – παρατηρητή τη δυνατότητα να παρακολουθεί την εξέλιξη του φαινομένου της μόλυνσης στην πορεία του χρόνου.

Πέραν τούτου, η συνδιαστική μελέτη της παραπάνω εξέλιξης των ρύπων με την εξέλιξη των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων στην περιοχή (βιομηχανικών – αγροτικών – συνθηκών και μεθόδων αλιείας – απόρριψης και επεξεργασίας αποβλήτων), δίνει τη δυνατότητα εντοπισμού των ρυπογόνων παραγόντων και, στη συνέχεια, λήψης μέτρων αντιμετώπισης, για τον κατά το δυνατόν περιορισμό τους και τη σταδιακή βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

ΚΥΡΙΩΣ ΘΕΜΑ

Α΄. ΟΡΟΛΟΓΙΑ

Για την ευχερή κατανόηση μεταξύ γράφοντος και αναγνώστη, είναι δόκιμο να ορισθούν κάποιες έννοιες ώστε το περιεχόμενο νόημα να είναι εννιαίο.

Ως **περιβάλλον**, ορίζεται το σύμπλεγμα των κλιματικών, εδαφικών και βιοτικών παραγόντων που ενεργούν ως ένας οργανισμός, ή μία οικολογική κοινότητα, ενώ πιο εξειδικευμένα σε σχέση με την υγεία, ως το σύνολο των εξωτερικών παραγόντων οι οποίοι κατά μόνας ή συνδιαστικά μπορούν να επηρεάσουν τον τρόπο ζωής, την υγεία και τη συμπεριφορά του πληθυσμού και μπορεί να είναι φυσικοί, βιολογικοί, κοινωνικοί ή πολιτισμικοί.***(Last, J. M. (Ed.). (1995). A Dictionary of Epidemiology (3rd ed.). New York: Oxford University Press.***

Ως ποιότητα ζωής των κατοίκων μιας συγκεκριμένης περιοχής θα μπορούσαμε να ορίσουμε την κατάσταση της σωματικής, ψυχικής και κοινωνικής ευεξίας (WHO. 1948).

Ατμοσφαιρική ρύπανση καλείται, η παρουσία στην ατμόσφαιρα κάθε είδους ουσιών, σε συγκέντρωση ή διάρκεια τέτοια, που μπορούν να προκαλέσουν αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία, των ζωντανών οργανισμών και των οικοσυστημάτων και, γενικά, να καταστήσουν το περιβάλλον ακατάλληλο για τις επιθυμητές χρήσεις του. Κάτω από ορισμένες συνθήκες, η ατμοσφαιρική ρύπανση μπορεί να φτάσει σε επίπεδα που είναι πιθανό να δημιουργήσουν ανεπιθύμητες συνθήκες διαβίωσης. Σε αυτήν την περίπτωση έχει επικρατήσει να λέγεται ότι έχουμε «Νέφος». Το «Νέφος» παρουσιάζεται με δύο μορφές:

Νέφος καπνομίχλης (ή τύπου Λονδίνου). Σχηματίζεται όταν έχουμε υψηλή συγκέντρωση ρύπων, όπως μονοξείδιο του άνθρακα, διοξείδιο του θείου και αιωρούμενα σωματίδια, σε συνδυασμό με σχετικά χαμηλή θερμοκρασία και μεγάλη σχετική υγρασία.

Φωτοχημικό νέφος (ή τύπου Λος Άντζελες). Παρουσιάζεται όταν έχουμε υψηλές θερμοκρασίες, μεγάλη ηλιοφάνεια σε ένταση και διάρκεια, μικρή σχετική υγρασία και υψηλή συγκέντρωση οξειδίων του αζώτου, υδρογονανθράκων, και δευτερογενών προϊόντων τους.

Για να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά το πρόβλημα του νέφους πρέπει να γνωρίζουμε, πως δημιουργείται, από τι αποτελείται, τι επιδράσεις δημιουργεί στο περιβάλλον, και τι μπορούν να κάνουν πολιτεία και κοινωνία για την καταπολέμησή του.

Τοξικές ουσίες είναι συνήθως συνθετικές χημικές ενώσεις οι οποίες παράγονται αφειδώς από τη χημική βιομηχανία για συγεκριμένους σκοπούς, πλην όμως η χρήση ή μάλλον η κατάχρησή τους προκαλεί παράπλευρες επιπτώσεις στη υγεία των εγγύς πληθυσμών ανθρώπων, ζώων και φυτών, ελαφρές ή και σοβαρές. Μπορούν να συμπυκνώνονται στο νερό ή και να ταξιδεύουν σε μεγάλες αποστάσεις στα ατμοσφαιρικά ρεύματα, μολύνοντας αντίστοιχα τα υπόγεια αποθέματα νερού και τον αέρα που εισπνέουν οι ζώντες οργανισμοί.

Η ποιότητα του αέρα εξαρτάται κυρίως από την εισαγωγή ατμοσφαιρικής ρύπανσης σε ασυνήθεις ποσότητες και την αλλαγή των συγκεντρώσεων φυσικών ατμοσφαιρικών συστατικών.

Σημαντικές επιπτώσεις της ατμοσφαιρικής ρύπανσης είναι το φαινόμενο του όζοντος και η παγκόσμια αύξηση της θερμοκρασίας.

Η ρύπανση συμβάλλει σε καρδιαγγειακά επεισόδια, αναπνευστικές ασθένειες, πνευμονικές ασθένειες, άσθμα και καρκίνο του πνεύμονα.

Β΄. ΒΑΣΙΚΟΤΕΡΟΙ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΟΙ ΡΥΠΟΙ: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ-ΠΗΓΕΣ-ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

Πίνακας Β1: Αέριοι ρυπαντές με σοβαρές επιπτώσεις στην Υγεία

Εξωτερικός αέρας	Εσωτερικός αέρας
• Όζον (Ozone – O_3) • Μονοξείδιο του άνθρακα (Carbon monoxide - CO) • Οξείδια του αζώτου (Nitrogen oxides – NO, NO_2) • Αερομεταφ. σωματίδ (Airborne particles- $ΑΣ_{10}$–$ΑΣ_{2,52}$) • Οξείδια του Θείου (Sulfur oxides SO_2) • Μόλυβδος (Lead - Pb) • Εκπομπές ντήζελ (Diesel emissions)	• Κάπνισμα (Smoking) • Μούχλα (Mold) • Ακάρεα σκόνης (Dust mites) • Αέριο Ροδονίου (Radon gas)

Όζον

Αέριο, άχρωμο, με χαρακτηριστική οσμή, το κύριο συστατικό του φωτοχημικού νέφους στην επιφάνεια της γης (τροπόσφαιρα). Ωστόσο, στην ανώτερη ατμόσφαιρα (στρατόσφαιρα), το όζον έχει ευεργετικό ρόλο απορροφώντας τη βλαβερή υπεριώδη ακτινοβολία του ήλιου.

Πηγές στο περιβάλλον: Το όζον σχηματίζεται στην κατώτερη ατμόσφαιρα (τροπόσφαιρα) ως αποτέλεσμα αλυσίδας χημικών αντιδράσεων μεταξύ του οξυγόνου, πτητικών οργανικών ενώσεων (VOCs), και οξειδίων του αζώτου υπό συνθήκες έντονης ηλιακής ακτινοβολίας και υψηλών θερμοκρασιών. Πηγές των ρύπων που συντελούν στη δημιουργία του όζοντος είναι τα οχήματα, τα εργοστάσια, οι χωματερές, τα χημικά διαλυτικά και πολλές άλλες μικρές πηγές όπως βενζινάδικα, αγροτικός εξοπλισμός, κλπ.

Επιδράσεις: Το όζον σε μεγάλες συγκεντρώσεις προκαλεί σημαντικά προβλήματα στην ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον που ζούμε. Προκαλεί ερεθισμό στην αναπνευστική οδό, διαταραχή της αναπνευστικής λειτουργίας, αίσθημα ξηρότητας στο λαιμό, πόνο στο στήθος, βήχα, άσθμα, φλεγμονή στους πνεύμονες, πιθανή επιδεκτικότητα σε μολύνσεις του αναπνευστικού και ερεθισμό των οφθαλμών. Το όζον είναι επίσης ο ρύπος με τις δυσμενέστερες επιδράσεις στα φυτά, μειώνει την παραγωγή στις αγροτικές καλλιέργειες και προκαλεί ζημιά στη δασική βλάστηση.

Μονοξείδιο του άνθρακα

Αέριο, άοσμο και άχρωμο, εκπέμπεται από τις εξατμίσεις των μηχανών των βενζινοκίνητων αυτοκινήτων και πάσης φύσεως μηχανών όταν συντελείται ατελής καύση της καύσιμης ύλης.

Πηγές στο περιβάλλον: Κυρίως τα βενζινοκίνητα αυτοκίνητα. Υψηλές συγκεντρώσεις του μπορούν να βρεθούν σε κλειστά μέρη όπως χώροι στάθμευσης, ελλιπώς αεριζόμενες υπόγειες διαβάσεις, ή κατά μήκος των δρόμων σε περιόδους κυκλοφοριακής αιχμής.

Επιδράσεις: Μειώνει την ικανότητα του αίματος να μεταφέρει οξυγόνο σε βασικούς ιστούς του οργανισμού, επιδρώντας κυρίως στο καρδιοαγγειακό και νευρικό σύστημα. Χαμηλές συγκεντρώσεις του επηρεάζουν δυσμενώς άτομα με καρδιακά προβλήματα και μειώνουν τις σωματικές επιδόσεις νεαρών και υγιών ατόμων. Υψηλότερες συγκεντρώσεις προκαλούν συμπτώματα όπως ζαλάδα, πονοκεφάλους και κόπωση.

Διοξείδιο του αζώτου

Είναι αέριο με καφεκίτρινο χρώμα και ιδιάζουσα οσμή. Σε υψηλές συγκεντρώσεις δίνει το χαρακτηριστικό χρώμα του στην όψη του ουρανού στις αστικές περιοχές.

Πηγές στο περιβάλλον: Η χρήση καυσίμων κυρίως σε αυτοκίνητα, αλλά και σε βιομηχανικούς καυστήρες ή σε σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής παράγει μονοξείδιο του αζώτου. Αυτό με διάφορες χημικές αντιδράσεις που ενισχύονται με την παρουσία της ηλιακής ακτινοβολίας μετατρέπεται σε διοξείδιο του αζώτου.

Επιδράσεις: Σημαντικός ρύπος για τη δημιουργία όξινης βροχής. Σε υψηλές συγκεντρώσεις βλάπτει ανθρώπους και βλάστηση. Στα παιδιά μπορεί να προκαλέσει αναπνευστικές ασθένειες. Στους ασθματικούς προκαλεί δυσκολία στην αναπνοή.

Αιωρούμενα Σωματίδια

Υλικά σε στερεή ή υγρή φάση που μπορούν να αιωρούνται στην ατμόσφαιρα για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Ικανά σε υψηλά επίπεδα να μεταβάλουν το μπλε χρώμα του ουρανού, λόγω σκέδασης, σε λευκό ή γκρίζο. Προερχόμενα από ερήμους (Σαχάρα, Σαχελιανή ζώνη), είναι καφεκόκκινης απόχρωσης.

Πηγές στο περιβάλλον:

-Φυσικές πηγές: αερομεταφερόμενα σωματίδια φυσικής προέλευσης από απομακρυσμένες ξηρές περιοχές (έρημος Σαχάρας, υποσαχάρια ζώνη), από ηφαιστειακή δραστηριότητα, αιωρήματα από θάλασσα, σκόνη από απογυμνωμένο έδαφος, γύρη).

-Ανθρωπογενείς πηγές: βιομηχανικές δραστηριότητες, λιγνιτικοί σταθμοί, παραγωγή τσιμέντου, γύψου, χυτήρια μεταλλεύματος, αποθήκευση και μεταφορά αδρανών υλικών και άλλων πρώτων υλών, οχήματα (κυρίως πετρελαιοκίνητα οχήματα και δίκυκλα), πυρκαγιές, καύση βιομάζας, αγροτικές δραστηριότητες (καύση γεωργικών υπολλειμάτων), κατασκευαστικές εργασίες (οικοδομές, οδοστρώματα). Η συμμετοχή του αυτοκινήτου οφείλεται στην καύση του καυσίμου (πετρέλαιο), στη φθορά των ελαστικών, των υλικών πέδησης και του οδοστρώματος και στην επαναιώρηση λόγω κακής ποιότητας και πλημελούς καθαρισμού των οδοστρωμάτων. Μικρότερα σε μέγεθος σωματίδια (δευτερογενή) δημιουργούνται στην ατμόσφαιρα από αντιδράσεις αερίων ρύπων. Τα δευτερογενή αιωρούμενα σωματίδια μπορούν να διαχωριστούν σε ανόργανα (αμμώνιο, νιτρικά και θειικά έχοντας ως πρόδρομες ουσίες την αμμωνία, τα αζωτοξείδια και τα οξείδια του θείου) και οργανικά (έχοντας ως πρόδρομους τους πτητικούς υδρογονάνθρακες). Με μια σειρά αντιδράσεων μπορούν να παραχθούν οργανικές ουσίες που είτε συσσωματώνονται και παράγουν νέα σωματίδια είτε συμπυκνώνονται πάνω σε υπάρχοντα σωματίδια. Η παραγωγή όζοντος σχετίζεται με παραγωγή δευτερογενών σωματιδίων.

Επιδράσεις : Οι επιδράσεις στην υγεία εξαρτώνται πολύ από το μέγεθος των σωματιδίων και τη σύσταση τους. Όσο μικρότερα σε μέγεθος είναι τα σωματίδια τόσο βαθύτερα εισχωρούν

στο αναπνευστικό σύστημα του ανθρώπου. Γενικά, σωματίδια με μέγεθος μεγαλύτερο από 10μm δεν εισχωρούν στο αναπνευστικό σύστημα. Τα μικρότερα από 10μm σωματίδια επηρεάζουν την αναπνοή και προκαλούν ασθένειες στο αναπνευστικό. Ομάδα υψηλού κινδύνου αποτελούν ηλικιωμένοι, παιδιά και άτομα που πάσχουν από άσθμα. Προκαλούν, επίσης, φθορές στα υλικά και μειώνουν την ορατότητα. Τα αιωρούμενα σωματίδια επηρεάζουν τις ηλεκτρικές ιδιότητες της ατμόσφαιρας συνεισφέροντας στη δημιουργία νεφών ως πυρήνας συμπύκνωσης και επιδρούν στο κλίμα μεταβάλλοντας το ισοζύγιο ακτινοβολίας στην ατμόσφαιρα.

Διοξείδιο του θείου

Άχρωμο, αέριο, άοσμο σε χαμηλές συγκεντρώσεις αλλά με έντονη ερεθιστική οσμή σε πολύ υψηλές συγκεντρώσεις.

Πηγές στο περιβάλλον: Εργοστάσια παραγωγής ενέργειας, βιομηχανίες, κεντρικές θερμάνσεις, διυλιστήρια πετρελαίου, χημικές βιομηχανίες, χαρτοβιομηχανίες.

Επιδράσεις: Επηρεάζει άτομα με αναπνευστικά προβλήματα από μόνο του ή ως συνέργεια με τα σωματίδια και προκαλεί αλλοιώσεις σε βλάστηση και μέταλλα. Μειώνει την ορατότητα και αυξάνει την οξύτητα λιμνών και ποταμών.

Μόλυβδος, Αρσενικό, Κάδμιο και Νικέλιο

Είναι μέταλλα τα οποία βρίσκονται στην ατμόσφαιρα κυρίως στα σωματίδια είτε υπό στοιχειακή μορφή είτε υπό μορφή ενώσεων (οξειδίων, θειικών ή θειούχων).

Πηγές στο περιβάλλον

- Φυσικές πηγές: Ο μόλυβδος, βρίσκεται στο έδαφος ως αποτέλεσμα της αποσάθρωσης βράχων, της ηφαιστειακής δραστηριότητας, των πυρκαγιών δασών κ.α. Το αρσενικό βρίσκεται σε αφθονία στις ορεινές περιοχές της Ευρώπης με τη μορφή θειούχων ενώσεων. Άλλες φυσικές πηγές αρσενικού είναι η ηφαιστειακή δραστηριότητα, από την οποία εκπέμπεται με μορφή θειούχων αλάτων ή οξειδίων. Το κάδμιο βρίσκεται στη φύση σε μικρές ποσότητες κυρίως σε ορυκτά που περιέχουν θειούχες ενώσεις του ψευδαργύρου, μολύβδου και χαλκού. Επίσης, προέρχεται από τη βλάστηση, τις πυρκαγιές δασών και τα ηφαίστεια. Το νικέλιο, βρίσκεται σε μεγάλη αφθονία στους μετεωρίτες, στον γήινο πυρήνα και σε λιγότερη έκταση στην επιφάνεια της γης. Κυρίως βρίσκεται σε μορφή θειούχων αλάτων ή οξειδίων.

- Ανθρωπογενείς πηγές: Ο μόλυβδος, εκπέμπεται κυρίως από τις διεργασίες παραγωγής του, από την απόρριψη στο περιβάλλον προϊόντων που περιέχουν μόλυβδο και από την καύση υγρών καυσίμων και ξύλων. Το αρσενικό εκπέμπεται κυρίως υπό μορφή οξειδίων, από χυτήρια αρσενικού και από την καύση καυσίμων. Παλαιότερα η χρήση ζιζανιοκτόνων ήταν ακόμη μια πηγή ρύπανσης. Το κάδμιο, εκπέμπεται από τις παραγωγικές διαδικασίες παραγωγής μολύβδου, ψευδαργύρου, χαλκού, σιδήρου ή χάλυβα με τη μορφή θειούχων ή θειικών αλάτων. Επίσης από την καύση καυσίμων υπό τη μορφή οξειδίων, ή, υπό στοιχειακή μορφή και από την καύση απορριμμάτων υπό τη μορφή χλωριούχων αλάτων. Το νικέλιο, εκπέμπεται από την καύση καυσίμων, από μεταλλουργικές εργασίες παραγωγής νικελίου ή χάλυβα. Το νικέλιο από τις διεργασίες αυτές εκπέμπεται ως θειικό άλας ή υπό τη μορφή οξειδίων. Χρησιμοποιείται ευρέως στη βιομηχανία ως καταλύτης.

Επιδράσεις: Ο μόλυβδος προκαλεί κυρίως αναιμία. Το αρσενικό επιδρά κυρίως στο ανώτερο αναπνευστικό και στο καρδιοαγγειακό σύστημα και προκαλεί αύξηση της αρτηριακής πίεσης. Είναι επίσης πιθανόν να προκαλεί καρκίνο στους πνεύμονες. Το κάδμιο επιδρά κυρίως στα νεφρά. Επίσης έχει χαρακτηριστεί ως καρκινογόνο (προκαλεί καρκίνο των πνευμόνων). Το νικέλιο δεν θεωρείται καρκινογόνο. Πιθανόν να προκαλεί δερματικές παθήσεις.

Πρέπει να τονισθεί ότι τα μέταλλα αυτά επιδρούν στην υγεία κυρίως μέσω της τροφικής αλυσίδας εάν έχει μολυνθεί και λιγότερο με την εισπνοή.

Πολυκυκλικοί Αρωματικοί Υδρογονάνθρακες (ΠΑΥ)

Είναι οργανικές χημικές ενώσεις που περιέχουν άνθρακα και υδρογόνο. Αποτελούνται από τρεις ή περισσότερους συμπυκνωμένους βενζολικούς δακτυλίους και βρίσκονται κυρίως υπό μορφή ατμών ή σωματιδίων. Η χαρακτηριστικότερη ένωση της κατηγορίας αυτής είναι το βενζο(a)πυρένιο.

Πηγές στο περιβάλλον: Στις φυσικές πηγές περιλαμβάνονται πυρκαγιές και η ηφαιστειακή δραστηριότητα. Στις ανθρωπογενείς πηγές περιλαμβάνονται η βιομηχανία (παραγωγής κωκ, αλουμινίου και επεξεργασίας ξύλου), η θέρμανση στις οικίες όταν χρησιμοποιούνται ξύλα και κάρβουνο και τα οχήματα κυρίως αυτά που χρησιμοποιούν πετρέλαιο ως καύσιμο.

Επιδράσεις: Ορισμένοι από τους Πολυκυκλικούς Αρωματικούς Υδρογονάνθρακες και κυρίως το βενζο(a)πυρένιο έχουν χαρακτηριστεί ως καρκινογόνες ενώσεις.

Βενζόλιο

Χημική ένωση σε υγρή μορφή που αποτελείται από άνθρακα και υδρογόνο με χαρακτηριστική οσμή. Στην ατμόσφαιρα βρίσκεται σε μορφή ατμών επειδή το σημείο ζέσεώς του είναι χαμηλό**.**

Πηγές στο περιβάλλον: Το βενζόλιο εκπέμπεται στην ατμόσφαιρα κυρίως από ανθρωπογενείς δραστηριότητες. Η κύρια πηγή είναι τα βενζινοκίνητα οχήματα ενώ άλλες πηγές είναι η βιομηχανία (διυλιστήρια, χημική βιομηχανία), η διακίνηση καυσίμων και η οικιακή θέρμανση (καύση βιομάζας).

Επιδράσεις: Το βενζόλιο προκαλεί ασθένειες του αίματος και έχει χαρακτηριστεί ως καρκινογόνος ένωση**.**

Γ΄.ΟΡΙΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΣ

Στη χώρα μας ισχύουν νομοθετημένα όρια και στόχοι για τους ρύπους διοξείδιο του θείου, αιωρούμενα σωματίδια (ΑΣ10 και ΑΣ2,5), διοξείδιο του αζώτου, όζον, μονοξείδιο του άνθρακα, βενζόλιο, μόλυβδο, αρσενικό, κάδμιο, νικέλιο και βενζο(a)πυρένιο, σύμφωνα με αυτά που έχουν καθιερωθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι οδηγίες που αφορούν στην ποιότητα της ατμόσφαιρας είναι:

- Οδηγία 2008/50/ΕΚ για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα για την Ευρώπη (ΚΥΑ ΗΠ 14122/549/Ε103/2011, Β΄ 488).
- Οδηγία 2004/107/ΕΚ σχετικά με το αρσενικό, το κάδμιο, τον υδράργυρο, το νικέλιο και τους πολυκυκλικούς υδρογονάνθρακες στον ατμοσφαιρικό αέρα (ΚΥΑ ΗΠ 22306/1075/Ε103/2007, Β΄ 920).
- Οδηγία 2015/1480/ΕΚ για την τροποποίηση ορισμένων παραρτημάτων των οδηγιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 2004/107/ΕΚ και 2008/50/ΕΚ, οι οποίες ορίζουν τους κανόνες σχετικά με τις μεθόδους αναφοράς, την επικύρωση των δεδομένων και την τοποθεσία των σημείων δειγματοληψίας για την εκτίμηση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα (ΚΥΑ 174505/607/2017, Β΄ 1311).

Τα όρια ή οι στόχοι αυτοί αναφέρονται τόσο στην προστασία της ανθρώπινης υγείας, όσο και των οικοσυστημάτων και θα παρατεθούν στους πίνακες που ακολουθούν.

Πινακας Γ1 : Τιμές Ορίων για Διοξείδιο Του Θείου

Μέση ωριαία τιμή, να μην υπερβαίνεται περισσότερο από 24 φορές το χρόνο	350μg/m3
Μέση ημερήσια τιμή, να μην υπερβαίνεται περισσότερο από 3 φορές το χρόνο	125μg/m3
Όριο συναγερμού	Ωριαία τιμή μεγαλύτερη από 500μg/m3 για τρεις συνεχόμενες ώρες

Πινακας Γ2[α]: Τιμές Ορίων για Αιωρούμενα Σωματίδια ΑΣ [10]

Μέση ημερήσια τιμή, να μην υπερβαίνεται περισσότερο από 35 φορές το χρόνο	50μg/m3
Μέση ετήσια τιμή	40μg/m3
Επίπεδα συγκεντρώσεων	51-75, 76-100, 101-150, >150μg/m3 μέση 24-ωρη τιμή

Πινακας Γ2[β]: Τιμές Ορίων για Αιωρούμενα Σωματίδια ΑΣ [2,5]

	Οριακή Τιμή
Μέση Ετήσια Τιμή	25μg/m3

Πινακας Γ3: Τιμές Ορίων για Διοξείδιο του Αζώτου

	Οριακή τιμή
Μέση ωριαία τιμή, να μην υπερβαίνεται περισσότερο από 18 φορές το χρόνο	200μg/m3
Μέση ετήσια τιμή	40μg/m3
Όριο συναγερμού	Ωριαία τιμή μεγαλύτερη από 400μg/m3 για τρεις συνεχόμενες ώρες

Πινακας Γ4: Τιμές Ορίων για Μόλυβδο

	Οριακή Τιμή
Μέση ετήσια τιμή	0,5μg/m3

Πινακας Γ5: Τιμές Ορίων για Μονοξείδιο του Άνθρακα

	Οριακή τιμή
Μέγιστη ημερήσια οκτάωρη τιμή	10mg/m3

Πινακας Γ6: Τιμές Ορίων για Όζον

		Οριακή τιμή
Όριο ενημέρωσης	Μέση ωριαία τιμή	180μg/m3
Όριο συναγερμού	Μέση ωριαία τιμή	240μg/m3
Τιμή – στόχος για την προστασία της ανθρώπινης υγείας	Μέγιστη ημερήσια μέση 8ωρη τιμή, της οποίας δεν πρέπει να σημειώνεται υπέρβαση περισσότερες από 25 φορές ανά έτος κατά μέση τιμή για διάστημα 3 ετών	120μg/m3

Πινακας Γ7: Τιμές Ορίων για Βενζόλιο

	Οριακή τιμή
Μέση ετήσια τιμή	5μg/m3

Πινακας Γ8: Τιμές Στόχοι για Μέταλλα Και Βενζο(α)πυρένιο

	Οριακή τιμή για			
	αρσενικό	κάδμιο	νικέλιο	βενζο(α)πυρένιο
Μέση ετήσια τιμή	6ng/m3	5ng/m3	20 ng/m3	1ng/m3

Δ΄. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΕΤΡΗΣΕΩΝ

Οι μετρήσεις ρύπανσης περιβάλλοντος στην Ελευσίνα και γενικότερα στο Θριάσιο Πεδίο ξεκίνησαν από το **Σ**ΤΑΘΜΟ **ΕΛΕ**ΓΧΟΥ **Ρ**ΥΠΑΝΣΗΣ (**Σ.ΕΛΕ.Ρ**). Ο σταθμός ελέγχου ρύπανσης (Σ.ΕΛΕ.Ρ. – υγρά) δημιουργήθηκε το **1983** από τον Δήμο Ελευσίνας (μελέτη, προδιαγραφές και εφαρμογή μεθόδων από τον αείμνηστο δήμαρχο Ελευσίνας Ερ. Γιώργο Αμπατζόγλου – Χημικό Μηχανικό ΕΜΠ). Σκοπός της ίδρυσης του Σ.ΕΛΕ.Ρ. ήταν να καλύψει το κενό των κρατικών υπηρεσιών σε ότι αφορά το συνεχή έλεγχο των βιομηχανιών και την παρακολούθηση της ποιότητας του περιβάλλοντος, ώστε στη συνέχεια να ενημερώνει τους κατοίκους του Θριασίου Πεδίου για την ποιότητα του περιβάλλοντος στο οποίο ζουν. Ο Σ.ΕΛΕ.Ρ. – υγρά, είχε τη δυνατότητα να μετράει πάνω από **40** παραμέτρους ρύπανσης σε πάσης φύσεως υγρό δείγμα (θάλασσα – υπόγεια νερά – πόσιμο νερό – αστικά λύματα – βιομηχανικά απόβλητα). Μεταξύ άλλων γίνονταν μετρήσεις: pH, **ε**ιδικής αγωγιμότητας, σκληρότητας, οξύτητας, αλκαλικότητας, διαλυμένου οξυγόνου, διαφάνειας, αλατότητας, νιτρωδών και νιτρικών ιόντων, αμμωνίας, φωσφορικών, πυριτικών και θειικών ιόντων, διαλυμένων και αιωρουμένων στερεών, βαρέων μετάλλων (**Cu**, **Cd**, **Cr**, **Fe**, **Mn**, **Pb**, **Zn**, **Ni**, **Hg** και **As**), **BOD5**, **COD**, **ο**ργανικού **ά**νθρακα, **λ**αδιών κ.λ.π.

Το **1985** ο τότε **Σύνδεσμος Δήμων και Κοινοτήτων Θριασίου Πεδίου** (τον οποίο ίδρυσαν το **1978** οι δήμοι **Ε**λευσίνας, **Μ**άνδρας, **Α**σπροπύργου και η κοινότητα **Μ**αγούλας – ο οποίος το **1988** μετεξελίχθηκε σε **Α**ναπτυξιακό **Σ**ύνδεσμο **Δ**ήμων και **Κ**οινοτήτων **Θ**ριασίου **Π**εδίου – με κύριους σκοπούς τη δημιουργία Νοσοκομείου και την αντιμετώπιση της ρύπανσης περιβάλλοντος), προμηθεύτηκε τον πρώτο κινητό σταθμό μέτρησης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης (Σ.ΕΛΕ.Ρ. ατμόσφαιρα – μελέτη και προδιαγραφές από τον αείμνηστο Γ. Αμπατζόγλου). Ο κινητός Σ.ΕΛΕ.Ρ διέθετε αυτόματα όργανα, για συνεχή μέτρηση και καταγραφή **SO2** (διοξειδίου του θείου), **NOx** = **NO** +**NO2** (οξειδίων του αζώτου), **THC** = **CH4** + **NMHC** (υδρογονανθράκων), **O3** (όζοντος), **TSP** (αιωρουμένων σωματιδίων), και μετεωρολογικών συνθηκών **WS**, **WD**, **T**, **RH** (ταχύτητας και διεύθυνσης ανέμου, θερμοκρασίας, υγρασίας). Ο σταθμός αυτός αφού πραγματοποίησε μετρήσεις σε πάνω από 20 περιοχές του Θριασίου Πεδίου, στη συνέχεια (**1993**) εγκαταστάθηκε μόνιμα στο Δημοτικό πάρκινγκ Ελευσίνας), όπου βρίσκεται μέχρι σήμερα. Οι δύο Σ.ΕΛΕ.Ρ. (υγρά – ατμόσφαιρα) ήταν οι πρώτοι που δημιουργήθηκαν σε επίπεδο Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα και αποτέλεσαν, στη συνέχεια, πρότυπο για άλλους Δήμους και Συνδέσμους. Το **1987** ο Σύνδεσμος απέκτησε 4 συσκευές High Volume, για σταθμικό προσδιορισμό των αιωρουμένων σωματιδίων και, στη συνέχεια, ανάλυση για νιτρικά και θειικά ιόντα, οργανικό κλάσμα διαλυτό σε κυκλοεξάνιο και βαριά μέταλλα (**Cu**, **Cd**, **Cr**, **Fe**, **Mn**, **Pb**, **Zn**, **Ni**) και ένα διαχωριστή πρόσκρουσης (cascade impactor), για τον προσδιορισμό του μεγέθους των σωματιδίων (κοκκομετρία).

Το **1992** ο Αναπτυξιακός Σύνδεσμος Θριασίου Πεδίου απόκτησε δεύτερο κινητό σταθμό μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Ο σταθμός αυτός μέχρι το 1998 πραγματοποιούσε μετρήσεις σε διάφορα σημεία του Θριασίου Πεδίου και από το **1999** εγκαταστάθηκε στο Δήμο Μαγούλας. Το **2007** τερματίστηκε η λειτουργία του λόγω παλαιότητας των οργάνων μέτρησης. Από το **1995**, με την κατάρτιση Οργανισμού Εσωτερικής Υπηρεσίας του Αναπτυξιακού Συνδέσμου, δημιουργήθηκε το **Γ**ραφείο **Ε**λέγχου **Ρ**ύπανσης και **Π**οιότητας **Πε**ριβάλλοντος (**Γ.Ε.Ρ.Π.ΠΕ.**). Το Γραφείο Ελέγχου Ρύπανσης & Ποιότητας Περιβάλλοντος διαθέτει και δύο όργανα μέτρησης και καταγραφής θορύβου, εκ των οποίων το ένα έχει δυνατότητα ανάλυσης συχνοτήτων.

Τέλος το **2000** ο Αναπτυξιακός Σύνδεσμος απόκτησε για τις ανάγκες του Γραφείου Ελέγχου Ρύπανσης & Ποιότητας Περιβάλλοντος δύο ακόμα σταθμούς μέτρησης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης (μελέτη – προδιαγραφές του Εργοδηγού Αν. Χρηστίδη). Με τους σταθμούς αυτούς γίνονται μετρήσεις **SO2** (διοξειδίου του θείου), **NOx** = **NO** +**NO2** (οξειδίων του αζώτου), **THC** = **CH4** + **NMHC** (υδρογονανθράκων), **O3** (όζοντος), **PM10** (αιωρουμένων σωματιδίων με διάμετρο μικρότερη από 10μm), και μετεωρολογικών συνθηκών **WS**, **WD**, **T**, **RH** (ταχύτητας και διεύθυνσης ανέμου, θερμοκρασίας, υγρασίας). Ο ένας από τους δύο σταθμούς

εγκαταστάθηκε στις εργατικές κατοικίες Μάνδρας, έναντι εκκλησίας Αγ. Παρασκευής (3ος σταθμός) και ο άλλος στην Παραλία Ασπροπύργου (4ος σταθμός).

Με την προμήθεια των δύο τελευταίων σταθμών αντικαταστάθηκαν τα όργανα SO_2, NOx, THC και O_3 του 1ου σταθμού (Δημοτικό Parking Ελευσίνας) καθώς και ο αυτόματος βαθμονομητής. Υπεύθυνος του Σ.ΕΛΕ.Ρ. από το Δεκέμβριο του **1985** και στη συνέχεια του Γ.Ε.Ρ.Π.ΠΕ. είναι ο Ερ. Αναστάσιος Χρηστίδης – Χημικός Μηχανικός ΕΜΠ, στενός συνεργάτης και φίλος του Γ. Αμπατζόγλου στα ζητήματα μετρήσεων ποιότητας περιβάλλοντος. Στο Σ.ΕΛΕ.Ρ. (και στη συνέχεια Γ.Ε.Ρ.Π.Π.Ε.), εκτός από τον Ερ. Αν. Χρηστίδη (ο οποίος από 1/1/2012 ανήκει στο δήμο Ελευσίνας), απασχολήθηκαν ο Εργοδηγός Χημικός Δημήτρης Μουρίκης – υπάλληλος του δήμου Ελευσίνας από το 1986 μέχρι το 2009 (οπότε συνταξιοδοτήθηκε) και η Αναστασία Μυτιληναίου – MSc. Χημικός Μηχανικός από το 2001 μέχρι και το 2011, οπότε μεταφέρθηκε στο δήμο Ασπροπύργου.

Λόγω της **λύσης** του **Α**ναπτυξιακού **Σ**υνδέσμου **Θ**ριασίου **Π**εδίου (**31/12/2011**) και μετά την κατανομή των περιουσιακών του στοιχείων στα μέλη του, περιήλθε στην κυριότητα του Δήμου Ελευσίνας όλος ο εξοπλισμός του Χημικού Εργαστηρίου και ο ένας από τους σταθμούς μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης, ο οποίος εγκατασταθηκε από **1–4–2012** στο Parking ΟΣΕ (Πλησίον Δημαρχείου Ελευσίνας) και μετρά: **SO2**, **NOx**, **THC**, **O3**, **PM10**, **BTEX**, (**Β**ενζόλιο, **Τ**ολουόλιο, **Α**ιθυλοβενζόλιο και **Ξ**υλόλια) και **TRS** (**δ**ύσοσμες **ε**νώσεις **θ**είου, όπως π.χ. υδρόθειο, μερκαπτάνες κτλ) *(πηγή: http://www.eleusina.gr/files/environment/istoriko.pdf)*

Ε΄. ΕΥΘΥΝΕΣ – ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ - ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΣ

Η διασφάλιση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα, με στόχο την προστασία της ανθρώπινης υγείας και του περιβάλλοντος, απαιτεί τη συστηματική παρακολούθηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

Σύμφωνα με την εθνική και ενωσιακή νομοθεσία αποτελεί υποχρέωση της χώρας η λειτουργία δικτύου σταθμών μέτρησης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

Για το σκοπό αυτό και με πόρους του Β΄ ΚΠΣ, στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού προγράμματος «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ», το ΥΠΕΝ ως ΥΠΕΧΩΔΕ αναβάθμισε τους σταθμούς του λεκανοπεδίου των Αθηνών και άλλων πόλεων, που ήδη λειτουργούσαν, και παράλληλα εγκατέστησε νέους σταθμούς σε μεγάλες πόλεις, δημιουργώντας το Εθνικό Δίκτυο Παρακολούθησης της Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης (ΕΔΠΑΡ). Το ΕΔΠΑΡ ξεκίνησε να λειτουργεί από τα τέλη του 2000.
Το Τμήμα Ποιότητας Ατμόσφαιρας, που ανήκει στη Δ/νση Κλιματικής Αλλαγής και Ποιότητας Ατμόσφαιρας (ΚΑΠΑ) του ΥΠΕΝ, είναι υπεύθυνο για τη λειτουργία του δικτύου μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης της περιοχής Αττικής, λειτουργώντας το δίκτυο σταθμών στην περιοχή Αττικής και ένα σταθμό στην Αλίαρτο Βοιωτίας, για τις ανάγκες του Προγράμματος Διασυνοριακής Μεταφοράς της Ρύπανσης. Στις υπόλοιπες περιοχές, τους σταθμούς λειτουργούν οι περιφερειακές διοικήσεις. (Λεπτομέρειες στη Σημείωση 1 που παρατίθεται κατωτέρω, μετά τον πίνακα Ε2)

Στην παρούσα εργασία περιέχεται η ανάλυση των στοιχείων μετρήσεων από τους σταθμούς του ΕΔΠΑΡ αρμοδιότητος ΥΠΕΝ για το 2021-2022, καθώς και η διαχρονική εξέλιξη από το 1984.

Μετρούμενοι ρύποι

Οι μετρούμενοι ρύποι καθώς και οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται φαίνονται στον Πίνακα Ε1. Η μέτρηση των ρύπων γίνεται σε συνεχή βάση καθ' όλη τη διάρκεια του 24ώρου. Ο χρόνος απόκρισης των αυτομάτων αναλυτών είναι της τάξης του ενός λεπτού, δηλαδή ο κάθε αναλυτής δίνει μια τιμή περίπου κάθε λεπτό. Με ένα μικροεπεξεργαστή, που βρίσκεται σε κάθε αυτόματο σταθμό και που είναι συνδεδεμένος με τους αυτόματους αναλυτές, υπολογίζονται κάθε ώρα οι μέσες ωριαίες τιμές ρύπανσης. Οι τιμές αυτές μεταβιβάζονται στον κεντρικό υπολογιστή της

Υπηρεσίας, μέσω τηλεφωνικής γραμμής και με αυτό τον τρόπο είναι δυνατή η συνεχής παρακολούθηση των επιπέδων ατμοσφαιρικής ρύπανσης της περιοχής.

Πίνακας Ε1: Μετρούμενοι ρύποι και μέθοδοι μέτρησης

. **Ρύπος**	**Μέθοδος μέτρησης**
Μονοξείδιο του άνθρακα (CO)	Απορρόφηση στο υπέρυθρο (NDIR)
Οξείδια του αζώτου (NO, NO_2)	Χημειοφωταύγεια
Όζον (O_3)	Απορρόφηση στο υπεριώδες
Διοξείδιο του θείου (SO_2)	Φθορισμομετρία
Αιωρούμενα σωματίδια ($ΑΣ_{10}$ –$ΑΣ_{2,52}$)	Απορρόφηση β ακτινοβολίας (εκτός από την Ελευσίνα όπου χρησιμοποιείται η σταθμική)
Βενζόλιο (C_6H_6)	Αέρια χρωματογραφία (GC)
Βαρέα μέταλλα	Ατομική απορρόφηση
Πολυκυκλικοί Αρωματικοί Υδρογονάνθρακες – Βενζο(a)πυρένιο	Αέρια χρωματογραφία-φασματογραφία μάζας

Δεδομένα Μετρήσεων Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης και Σταθμοί μέτρησης

Με στόχο την ελεύθερη πρόσβαση του κοινού, φορέων και οργανώσεων στην περιβαλλοντική πληροφορία διατίθενται αναλυτικά δεδομένα μετρήσεων που αφορούν στην ποιότητα του αέρα.

Στή συνέχεια παρατίθενται είδη μετρήσεων του Εθνικού Δικτύου Παρακολούθησης Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης ανά σταθμό μέτρησης, αρμοδιότητος ΥΠΕΝ:

<u>Πίνακας Ε2</u> Μεταδεδομένα σταθμών μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης του ΕΔΠΑΡ, που την ευθύνη λειτουργίας τους έχει το ΥΠΕΝ

Σταθμός							Μετρούμενοι ρύποι						
Όνομα	Θέση					Χαρακτηρισμός	SO_2	NOx	CO	O_3	$AΣ_{10}$	$AΣ_{2,5}$	C_6H_6
	WGS84		ΕΓΣΑ87		Υψόμετρο (m –asl)								
	Γεωγρ. Μήκος	Γεωγρ. Πλάτος	X (m)	Y(m)									
ΑΘΗΝΑΣ (ATH)	23,726845	37,978204	475861	4203144	75	Αστικός-Κυκλοφορίας	V	V	V	V			
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ (ARI)	23,727617	37,988066	475932	4204238	75	Αστικός-Κυκλοφορίας	V	V			V	V	
ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ (GEO)	23,705153	37,984100	473958	4203804	40	Περιαστικός-Βιομηχανικός		V	V	V			
ΛΙΟΣΙΑ (LIO)	23,697781	38,076741	473344	4214085	165	Περιαστικός-Υποβάθρου		V		V	V		
ΛΥΚΟΒΡΥΣΗ (LYK)	23,788986	38,067793	481341	4213070	234	Περιαστικός-Υποβάθρου		V		V	V	V	
ΜΑΡΟΥΣΙ (MAR)	23,787372	38,030837	481190	4208970	170	Αστικός-Υποβάθρου		V	V	V	V		
ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ (SMY)	23,713020	37,931998	474631	4198021	50	Αστικός-Υποβάθρου		V	V	V	V		V
ΠΑΤΗΣΙΩΝ (PAT)	23,733053	37,999587	476413	4205515	105	Αστικός-Κυκλοφορίας	V	V	V	V			V
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1 (PIR)	23,645230	37,944656	468679	4199446	4	Αστικός-Κυκλοφορίας	V	V	V	V	V	V	V
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ (PER)	23,688361	38,020811	472497	4207882	80	Αστικός-Υποβάθρου		V		V	V		
ΑΓ.ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ (AGP)	23,819421	37,995110	483995	4205000	290	Περιαστικός-Υποβάθρου		V		V	V	V	
ΕΛΕΥΣΙΝΑ (ELE)	**23,538432**	**38,051322**	**459354**	**4211322**	**20**	**Περιαστικός-Βιομηχανικός**	**V**	**V**		**V**	**V**	**V**	**V**
ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΕΣ (THR)	23,758195	38,143521	478662	4221479	550	Περιαστικός-Υποβάθρου		V		V	V	V	
ΚΟΡΩΠΙ (KOR)	23,879026	37,901308	489215	4194584	140	Περιαστικός-Υποβάθρου	V	V		V	V		
ΑΛΙΑΡΤΟΣ (ALI)	23,110302	38,375295	422136	4247543	110	Υποβάθρου	V	V		V	V	V	

Σημείωση 1.
Την ευθύνη της λειτουργίας των σταθμών, όταν πρωτολειτούργησε το ΕΔΠΑΡ, είχαν οι κατά τόπους Περιφέρειες (πλην της Περιφέρειας Αττικής) σύμφωνα με το Ν. 2647/1998 (ΦΕΚ 237/Α). Ειδικότερα για τους σταθμούς που είναι εγκατεστημένοι στο Βόλο (ένας εκ των δύο σταθμών) και τη Λάρισα τη λειτουργία τους είχαν αναλάβει οι αντίστοιχες Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, μέχρι το 2010.
Με την εφαρμογή του Προγράμματος Καλλικράτης με το Ν. 3852/2010 (ΦΕΚ 87/Α) και της ΚΥΑ ΗΠ 14122/549/Ε.103/2011 (ΦΕΚ 488/Β) οι αρμοδιότητες που αφορούν στην εγκατάσταση και τη λειτουργία σταθμών παρακολούθησης της ποιότητας της ατμόσφαιρας μεταβιβάστηκαν από τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις στις Περιφέρειες της χώρας.
Μέσω του έργου του ΥΠΕΝ που προαναφέρθηκε, το δίκτυο ΕΔΠΑΡ ανανεώθηκε με νέους αναλυτές αιωρούμενων σωματιδίων ΑΣ10 που αντικατέστησαν τους παλιούς (Σεπτέμβριος 2016) καθώς επίσης επεκτάθηκε και σε μετρήσεις ρύπων που δεν μετρούνταν μέχρι τότε, όπως τα αιωρούμενα σωματίδια ΑΣ2,5 (Σεπτέμβριος 2016) και το βενζόλιο

(Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2015). Επίσης, αναλυτής βενζολίου τοποθετήθηκε σε μια νέα θέση (Καβάλα). (Ο σταθμός στην Καβάλα που λειτουργεί με ευθύνη της ΠΕ Καβάλας μετακινήθηκε το 2019 σε νέα θέση).
Από το 2020, στο Βόλο έχει εγκατασταθεί από την Περιφέρεια Θεσσαλίας και δεύτερος σταθμός. Σημειώνεται ότι οι σταθμοί στα Ιωάννινα εγκαταστάθηκαν το 2008 και το 2019 από την οικεία Περιφέρεια. Από το 2016, η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας λειτουργεί δίκτυο σταθμών παρακολούθησης αιωρούμενων σωματιδίων ΑΣ10 σε Λαμία, Λειβαδιά, Χαλκίδα, Άμφισσα και Καρπενήσι. Με ευθύνη της Περιφέρειας Κρήτης από το 2017 διενεργούνται ενδεικτικές μετρήσεις με δειγματοληψίες αιωρούμενων σωματιδίων ΑΣ10 στα Χανιά επιπλέον του προϋπάρχοντος σταθμού του ΕΔΠΑΡ στο Ηράκλειο. Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας λειτουργεί ένα νέο σταθμό στο Αγρίνιο από το 2019. Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας από το 2020 έχει 4 σταθμούς στην ΠΕ Κοζάνης.

Η πλήρης έκθεση του ΥΠΕΝ για όλη την επικράτεια, είναι διαθέσιμη σε ηλεκτρονική μορφή στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΝ https://ypen.gov.gr/perivallon/poiotita-tis-atmosfairas/ektheseis/, αναλυτικά πρωτογενή στοιχεία των μετρήσεων ατμοσφαιρικής ρύπανσης για το 2021 καθώς και τα αναλυτικά πρωτογενή στοιχεία των προηγούμενων ετών από το 1984 είναι διαθέσιμα στη θέση https://ypen.gov.gr/perivallon/poiotita-tis-atmosfairas/dedomena-metriseon-atmosfairikis-rypansis/.
Ενημέρωση σχετικά με τα επίπεδα του δείκτη ποιότητας ατμόσφαιρας καθώς και τις τιμές συγκέντρωσης των μετρούμενων ρύπων για κάθε σταθμό παρακολούθησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης, που λειτουργεί το ΥΠΕΝ, πραγματοποιείται στο σύνδεσμο http://84.205.254.113/airqualmap/leafletmap.html οποίος ανανεώνεται ανά ώρα.
Επιπλέον, στοιχεία μετρήσεων με ωριαία συχνότητα ανανέωσης από όλους τους σταθμούς του ΕΔΠΑΡ που διαθέτουν συμβατή τηλεμετάδοση είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/explore-interactive-maps/up-to-date-air-quality-data

ΣΤ΄. ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗ ΡΥΠΑΝΣΗ ΣΤΟ ΘΡΙΑΣΙΟ ΠΕΔΙΟ

Στο Θριάσιο Πεδίο λειτουργούν μερικές από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες της χώρας , όπως :

- 2 διυλιστήρια πετρελαίου (ΕΛ.Δ.Α. , ΠΕΤΡΟΛΑ)
- 2 χαλυβουργεία (ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ , ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΚΗ)
- 2 τσιμεντοβιομηχανίες (ΤΙΤΑΝ , ΧΑΛΥΨ)
- 1 βιομηχανία πυρομαχικών
- 2 Ναυπηγοεπισκευαστικές Μονάδες

Επίσης υπάρχουν εγκαταστάσεις αποθήκευσης και διακίνησης προϊόντων πετρελαίου, μονάδες αναγέννησης ορυκτελαίων, πολλές χημικές βιομηχανίες, βιομηχανίες και βιοτεχνίες πλαστικών-ελαστικών, λατομεία και πολλές μικρότερες μονάδες. Τέλος το Θριάσιο Πεδίο διασχίζουν οι εξής οδικοί άξονες: Νέα και παλιά Εθνική οδός Αθηνών-Κορίνθου, Αττική Οδός και παλιά εθνική οδός Αθηνών-Θηβών.

Όλες οι ανωτέρω δραστηριότητες αποτελούν πηγές ατμοσφαιρικής ρύπανσης μαζί με πολλές άλλες μικρότερες και διάχυτες.

Σε αντίθεση με την Αθήνα, στην οποία η ατμοσφαιρική ρύπανση οφείλεται κυρίως στην κυκλοφορία των αυτοκινήτων, στο Θριάσιο Πεδίο η ατμοσφαιρική ρύπανση οφείλεται κυρίως στη βιομηχανική δραστηριότητα.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι μετρήσεις ατμοσφαιρικής ρύπανσης του Θριασίου (έχοντας ξεκινήσει από το 1986 με ένα σταθμό) γίνονταν: μέχρι το 2007 με τέσσερις σταθμούς,
από το 2008 μέχρι το 2010 με τρεις και
από το 2011 με δύο.

Οι θέσεις των τριών σταθμών ήταν στο Δημοτικό Parking Ελευσίνας, στις εργατικές κατοικίες Μάνδρας και στην Παραλία Ασπροπύργου.

Σήμερα, μετά τη λύση του Αναπτυξιακού Συνδέσμου (31/12/2011), ο δήμος Ελευσίνας διαθέτει ένα σταθμό εγκατεστημένο πλησίον του Δημαρχείου στο Parking ΟΣΕ. Καθημερινά τα αποτελέσματα από το δημοτικό σταθμό μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα του δήμου (www.elefsina.gr/files/environment/daily.pdf).

Από τις μετρήσεις στην **ατμόσφαιρα** τα τελευταία χρόνια προκύπτει ότι δεν υπάρχει πρόβλημα **διοξειδίου του θείου** και **οξειδίων του αζώτου** σε κανέναν από τους σταθμούς μέτρησης.

Υπάρχει πρόβλημα **όζοντος** σε όλους τους σταθμούς, **με εξαίρεση την Παραλία Ασπροπύργου**.

Υπάρχει έντονο πρόβλημα **αιωρουμένων σωματιδίων** (PM10) σε όλο το Θριάσιο Πεδίο και **ιδίως στην Παραλία Ασπροπύργου.**

Οι συγκεντρώσεις **μολύβδου** στην ατμόσφαιρα της Ελευσίνας είναι χαμηλές, σε αντίθεση με την Παραλία Ασπροπύργου (βιομηχανικές πηγές), όπου είναι ψηλότερες αλλά κάτω από το σχετικό όριο. Το 2004 στην Παραλία Ασπροπύργου εμφανίστηκαν πολύ **υψηλές συγκεντρώσεις μολύβδου** (μεγαλύτερες του σχετικού ορίου), για τις οποίες ενοχοποιούνται τα συσσωρευμένα εκκαμινεύματα της Ελληνικής Χαλυβουργίας νότια της εθνικής οδού Αθηνών -Κορίνθου.

Οι συγκεντρώσεις **καδμίου** στην Ελευσίνα και στην Π.Α. είναι χαμηλότερες από το σχετικό όριο.

Οι συγκεντρώσεις **νικελίου** στην Ελευσίνα είναι χαμηλότερες από το σχετικό όριο , ενώ στην Παραλία Ασπροπύργου ψηλότερες.

Στην **Παραλία Ασπροπύργου** επίσης παρατηρούνται πολύ υψηλές συγκεντρώσεις **υδρογονανθράκων** (οι μεγαλύτερες στο Θριάσιο Πεδίο). Οι υδρογονάνθρακες προέρχονται κυρίως από τα δύο διυλιστήρια και τις πολλές μονάδες αποθήκευσης υγρών και αερίων καυσίμων καθώς και τα πρατήρια καυσίμων. Τα τελευταία χρόνια πάντως παρατηρείται μια σημαντική μείωση των συγκεντρώσεων των υδρογονανθράκων, ως αποτέλεσμα των αυστηρότερων μέτρων που έχουν επιβληθεί για τον περιορισμό των εκπομπών.

Στο άμεσο μέλλον ο δήμος Ελευσίνας θα προμηθευτεί όργανο μέτρησης αρωματικών υδρογονανθράκων (BTEX), προκειμένου να παρακολουθεί τις συγκεντρώσεις αυτών των οργανικών ενώσεων, ενόψει και της λειτουργίας των νέων μονάδων των ΕΛ.ΠΕ. Θα γίνουν μετρήσεις σε διάφορα σημεία της Ελευσίνας, για μια πρώτη εκτίμηση της κατάστασης. Περιορισμένες μετρήσεις **βενζολίου** κοντά στο δημαρχείο Ελευσίνας έδειξαν ότι δεν υπάρχει πρόβλημα. Όμως κοντά σε πρατήρια καυσίμων και κοντά στα δύο διυλιστήρια πιθανόν να υπάρχουν αυξημένες συγκεντρώσεις.

Οι μετρήσεις **θορύβου** στο κέντρο της Ελευσίνας δείχνουν ότι υπάρχει σοβαρό πρόβλημα **ηχορρύπανσης.**

Ζ΄. ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΕΠΕΙΣΟΔΙΩΝ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ

Με την Κ.Υ.Α 11824/1993, Β΄ 369 θεσμοθετείται σχέδιο δράσης για την αντιμετώπιση επεισοδίων ατμοσφαιρικής ρύπανσης και τίθενται «όρια εκτάκτων μέτρων», για τον περιορισμό της ρύπανσης σε περιπτώσεις που κυρίως λόγω εξαιρετικά δυσμενών μετεωρολογικών συνθηκών για τη διάχυση της ρύπανσης, αναμένεται αύξηση των τιμών ρύπανσης.
Τα μέτρα λαμβάνονται όταν οι μετρούμενες τιμές υπερβούν ή προσεγγίσουν τα όρια εκτάκτων μέτρων (συναγερμού) και ταυτόχρονα υπάρχει πρόβλεψη για μετεωρολογικές συνθήκες που ευνοούν τη διατήρηση ή αύξηση των τιμών ρύπανσης για τις επόμενες ή την επόμενη ημέρα.
Η παραπάνω Κ.Υ.Α τροποποιήθηκε και οι οριακές τιμές λήψης εκτάκτων μέτρων, αντικαταστάθηκαν με τις νέες οριακές τιμές που αναφέρονται στο Παράρτημα XII της Οδηγίας 2008/50/ΕΚ (ΚΥΑ ΗΠ 14122/549/Ε103/2011, Β΄ 488).
Τα όρια λήψης εκτάκτων μέτρων που ισχύουν για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, παρουσιάζονται παρακάτω.

Πίνακας Ζ1: Όρια εκτάκτων μέτρων

ΡΥΠΟΣ	**ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΣΗ**	**ΟΡΙΟ** (για εφαρμογή σχεδίων δράσης)
Διοξείδιο του αζώτου **(NO_2)**	1 ώρα	Όριο συναγερμού: **400 μg/m3** υπέρβαση της τιμής για 3 συνεχόμενες ώρες
Διοξείδιο του θείου **(SO_2)**	1 ώρα	Όριο συναγερμού: **500 μg/m3** υπέρβαση της τιμής για 3 συνεχόμενες ώρες
Όζον **(O_3)**	1 ώρα	Όριο συναγερμού: **240 μg/m3** υπέρβαση της τιμής για 3 συνεχόμενες ώρες

Σωματίδια ($ΑΣ_{10}$)

Δεδομένου ότι η ενωσιακή νομοθεσία δεν διαθέτει όρια ενημέρωσης πληθυσμού και συναγερμού για τα $ΑΣ_{10}$ και για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από αιωρούμενα σωματίδια, εκδόθηκε η ΚΥΑ 70601/2013, Β΄ 3272, η οποία θεσμοθετεί επίπεδα συγκεντρώσεων αιωρούμενων σωματιδίων $ΑΣ_{10}$, καθορίζει μέτρα ενημέρωσης και προστασίας του πληθυσμού, καθώς και μέτρα μείωσης των εκπομπών αιωρούμενων σωματιδίων από εστίες καύσης, τη βιομηχανία-βιοτεχνία και την κυκλοφορία οχημάτων, ανάλογα με τα επίπεδα των συγκεντρώσεων.

Πίνακας Ζ2. Επίπεδα συγκεντρώσεων αιωρούμενων σωματιδίων $ΑΣ_{10}$

ΡΥΠΟΣ	**ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΣΗ**	**ΟΡΙΟ**
Αιωρούμενα Σωματίδια **$ΑΣ_{10}$**	24 ώρες	**51-75 μg/m3** συστάσεις για ευπαθείς ομάδες πληθυσμού
		76-100 μg/m3 συστάσεις για ευπαθείς ομάδες και το γενικό πληθυσμό
		101-150 μg/m3 συστάσεις για ευπαθείς ομάδες πληθυσμού και το γενικό πληθυσμό, μέτρα μείωσης των εκπομπών αιωρούμενων σωματιδίων από εστίες καύσης, βιομηχανικές-βιοτεχνικές δραστηριότητες και την κυκλοφορία
		>150 μg/m3 συστάσεις για ευπαθείς ομάδες πληθυσμού και το γενικό πληθυσμό, μέτρα μείωσης των εκπομπών αιωρούμενων σωματιδίων από εστίες καύσης, βιομηχανικές-βιοτεχνικές δραστηριότητες και την κυκλοφορία

Σύγκριση τιμών ατμοσφαιρικής ρύπανσης με όρια στο Λεκανοπέδιο Αττικής. Σταθμοί ΕΔΠΑΡ που την αρμοδιότητα λειτουργία τους έχει το ΥΠΕΝ.

Υπερβάσεις ορίου που αφορά στη μέση ετήσια τιμή: Δεν παρατηρήθηκαν υπερβάσεις της μέσης ετήσιας οριακής τιμής σε καμία θέση μέτρησης.

Πίνακας Ζ3 Σύγκριση μέσων ετήσιων τιμών ΑΣ$_{10}$ σε μg/m3 ανά έτος με την οριακή τιμή (51-75 μg/m^3)

.	ΠΕΙ	ΜΑΡ	ΛΥΚ	ΑΓΠ	ΑΡΙ	ΘΡΑ	ΚΟΡ	ΕΛΕ	ΣΜΥ	ΠΕΡ	ΛΙΟ
2001	58	55	60	47	55	31					
2002	62		62	38	54	34					
2003			58	37	56	32					
2004		29	63	40	58	33					
2005		46	53	41	53	33					
2006		48(2)	59(4)	34	57(3)	27					
2007	47(4)	48(2)	55(4)	28	51(4)	21					
2008	33	48(3)	55(7)	28	57(6)	27	42(3)				
2009	35	43(3)	43(5)	26	49(4)	30	32	**47(5)***			
2010	44(3)	41(3)	39	28	49(5)	37	36	**48(3)**			
2011	44(1)	42(1)	30	23	42(1)	30	22	**31 ***			
2012	39	31	37	23	31	27	27	**37 ***			
2013	37	35	42(5)	26	40	29		**38***			
2014	34	30	30	21	34						
2015	45(6)	33	32	21	41(7)	21	29	**27**	34	30	35
2016	43(5)	32	29	22	41(6)	21	31	**31**	30	35	34
2017	41(5)	26	25	17	36	17	27	**26**	28	31	29
2018	39	30	27	20	36	20	31	**29**	31	39	34
2019	36	28	27	17	36	19	28	**25**	28	28	
2020	30	23	22	15	32	15	24	**22**	25	26	29
2021	36	26	27	22	33	21	27	**27**	29	32	35
2022	39	28	27	21	36	21	29	**29**	29	31	33

Με κόκκινη γραφή σημειώνονται οι υπερβάσεις της οριακής τιμής πριν την αφαίρεση της συνεισφοράς σκόνης. Στις παρενθέσεις εμφανίζεται η εκτιμώμενη συνεισφορά μεταφοράς σκόνης σε μg/m3 από απομακρυσμένες ξηρές περιοχές (π.χ. Σαχάρα) στη μετρούμενη συγκέντρωση της μέσης τιμής ΑΣ$_{10}$.

**Η μέση τιμή προέκυψε από ενδεικτικές μετρήσεις ομαλά κατανεμημένες στη διάρκεια του έτους*

<u>Υπερβάσεις ορίου που αφορά στη μέση ημερήσια τιμή (όριο 50 μg/m^3)</u>

Στον Πίνακα Ζ4 δίνεται ο αριθμός ημερών για το 2022 με μέση ημερήσια τιμή ΑΣ$_{10}$ μεγαλύτερη από 50 μg/m^3.

Πίνακας Ζ4 Αριθμός ημερών με υπέρβαση της μέσης ημερήσιας οριακής τιμής ΑΣ$_{10}$

	ΠΕΙΡΑΙΑΣ	ΑΡΙΣΤΟΤ	ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	ΛΙΟΣΙΑ	ΜΑΡΟΥΣΙ
2022	62(14)	62(16)	37(15)	49(19)	36(17)

Στις παρενθέσεις εμφανίζεται η εκτιμώμενη συνεισφορά μεταφοράς σκόνης σε αριθμό ημερών από απομακρυσμένες ξηρές περιοχές. Με κόκκινη γραφή σημειώνονται οι υπερβάσεις της οριακής τιμής που παραμένουν μετά την αφαίρεση της συνεισφοράς σκόνης.

Σημειώνεται ότι στην παραπάνω σύγκριση των μετρούμενων συγκεντρώσεων με τις οριακές τιμές σε ότι αφορά τη συνεισφορά των φυσικών πηγών, έχει εκτιμηθεί μόνο αυτή της σκόνης από απομακρυσμένες ξηρές περιοχές (π.χ. Σαχάρα). Από το 2011 η εκτιμώμενη συνεισφορά της σκόνης από απομακρυσμένες ξηρές περιοχές στις μετρούμενες συγκεντρώσεις, προέκυψε κάνοντας χρήση μετρήσεων από το σταθμό ΦΙΝΟΚΑΛΙΑΣ (σταθμός ΕΜΕΡ), που λειτουργεί το Πανεπιστήμιο Κρήτης (Τμήμα Χημείας), και σύμφωνα με τη διαδικασία που αναφέρεται σε σχετικό έγγραφο της Ε. Επιτροπής (Commission staff working paper – SEC(2011), 208, 15.2.2011). Επίσης, από το 2018 βάσει μνημονίου συνεργασίας του ΥΠΕΝ με το Εθνικό Κέντρο Έρευνας Φυσικών Επιστημών «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ» και με σκοπό τον προσδιορισμό της φυσικής συνεισφοράς της μεταφοράς σκόνης από απομακρυσμένες ξηρές περιοχές στις συγκεντρώσεις

$ΑΣ_{10}$, το ΕΚΕΦΕ ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ λειτουργεί σε επιχειρησιακή βάση στο σταθμό του στο Χελμό (σταθμός ΕΜΕΡ) αυτόματο αναλυτή $ΑΣ_{10}$ που του έχει παραχωρήσει το ΥΠΕΝ.

Από χημικό προσδιορισμό ιόντων στο κλάσμα των αιωρούμενων σωματιδίων $ΑΣ_{10}$, εκτιμάται ότι η συνεισφορά του θαλάσσιου άλατος δεν υπερβαίνει τα 2μg/m3. Εντούτοις, δεν εφαρμόζεται η αφαίρεση της συνεισφοράς του θαλάσσιου άλατος από τις υπερβάσεις.

Υπερβάσεις επιπέδων συγκέντρωσης για λήψη βραχυπρόθεσμων μέτρων

Γενικά όποτε υπάρχει πρόβλεψη ή σημειώνεται υπέρβαση των επιπέδων συγκέντρωσης αιωρούμενων σωματιδίων, για λήψη βραχυπρόθεσμων μέτρων περιορισμού των εκπομπών, λόγω των δυσμενών μετεωρολογικών συνθηκών που παρατηρούνται, εκδίδεται η σχετική ανακοίνωση από το ΥΠΕΝ με συστάσεις για αποφυγή της χρήσης τζακιών, θερμαστρών στερεών καυσίμων και θερμαστρών βιομάζας. Για το 2022 δεν υπήρξαν τέτοιες περιπτώσεις. Στις περιπτώσεις όπου υπήρξε πρόβλεψη ή σημειώθηκε υπέρβαση των επιπέδων συγκέντρωσης αιωρούμενων σωματιδίων για την ενημέρωση και προφύλαξη του πληθυσμού, λόγω των δυσμενών μετεωρολογικών συνθηκών που παρατηρήθηκαν, ή μεταφοράς σκόνης από απομακρυσμένες ξηρές περιοχές, το ΥΠΕΝ συνεργάσθηκε με το Υπουργείο Υγείας το οποίο εξέδωσε σχετικές ανακοινώσεις.

Σωματίδια ($ΑΣ_{2,5}$)

Δεν παρατηρήθηκαν υπερβάσεις της μέσης ετήσιας οριακής τιμής (25μg/m3) σε καμία θέση μέτρησης.

Πίνακας Ζ5: Διαχρονική μεταβολή μέσων ετήσιων τιμών $ΑΣ_{2,5}$ (24ωρες τιμές, μg/m^3)

	ΠΕΙ	ΛΥΚ	ΓΟΥ	ΑΓΠ	ΑΠΙ	ΕΛΕ	ΘΡΑ
2007	37	33		20			
2008	28	29	24	19			
2009	28	24	20	16			
2010	22	23		15			
2011	27	20		17			
2012		22		15			
2013		12*		10			
2014	20	16		11*			
2015	21	16		10	20	**16**	13
2016	20	17		12	20	**21**	13
2017	18	16		11	19	**16**	13
2018	18	15		12	19	**18**	13
2019	18	16		12	19	**19**	13
2020	15	15		10	16	**13**	11
2021	13	18**		13	18	**16**	13
2022	13	18		12	20	**16**	12

* *Μικρή πληρότητα μετρήσεων*

***Δεν μπορεί να αξιολογηθεί καθώς αφορά μικρή πληρότητα μη ομοιόμορφα κατανεμημένη εντός του έτους*

Πίνακας Ζ6: Σύγκριση μέσων ετήσιων τιμών $ΑΣ_{2,5}$ σε μg/m^3 με την οριακή τιμή

	. ΠΕΙ	ΛΥΚ	ΑΓΠ	ΑΡΙ	ΕΛΕ	ΘΡΑ
2022	13	18	12	20	**16**	12

Διοξείδιο του θείου (SO_2)

Ο ρύπος αυτός που παλαιότερα αποτελούσε έντονο πρόβλημα, έχει καταπολεμηθεί και δεν ξεπερνάει τα όρια σε καμία θέση μέτρησης.

Πίνακας Ζ7: Διαχρονική μεταβολή μέσων ετήσιων τιμών SO_2 (ωριαίες τιμές, μg/m^3)

(οριακή ωριαία τιμή 350μg/m3, οριακή ημερήσια τιμή 125μg/m3)

	ΠΑΤ	ΑΘΗ	ΑΡΙ	ΠΕΙ	ΓΕΩ	ΠΕΡ	ΣΜΥ	ΜΑΡ	ΛΙΟ	ΖΩΓ	ΓΑΛ	ΑΓΠ	ΕΛΕ	ΒΙΟ	ΚΟΡ
1984	55			50	18		18		26						
1985	48				26		20		12						
1986	47			75	17		14		25						
1987	57			58	21		18		15						
1988	82	39		61	21		19		17						
1989	87	42		59	21		22		53						
1990	80	47		50	16	27	21	17	30						
1991	67	55		73	22	35	38	14	27						
1992	87	59		71		28	49	17	36						
1993	61	53		52	33	23	33	17	17						
1994	58	45	56	45	34	30	43	14	22						
1995	44	23	33	38	22	23	36	16	22						
1996	40	29	27	40	21	19	41	17	17						
1997	36	24	34	38	17	19	26	16	19						
1998	37	27	28	43	20	21	20	14	15						
1999	21	19	19	28	18	12	17	17	12						
2000	34	15	18	26	16	11	17	14	17						
2001	24	13	8	18	11	17	13	8	17	6	20	7	**15**	26	
2002	32	14	7	26	6	13	13	6	14	4	19	6	**12**	21	
2003	43	12	7	32	5	15	22	5	14	9	20	7	**17**	23	
2004	21	10	17	13	10	18	17	12	10	14	27	8	**13**	24	
2005	22	10	27	12	10	11			10	8	17	6	**14**		
2006	21	10		20	10	12	11		11				**14**		
2007	20	9		24	9	12	13		10				**9**		
2008	26	5		17	7	8			9				**11**		
2009	14	6		14											
2010	8	6		8		7	3						**3**		
2011	8	11		10		8							**4**		
2012	7	7		10		5							**6**		
2013	7	7		10		5							**6**		
2014	8	6		14		5							**5**		
2015	7	7	4	11									**8**		4
2016	4	5	4	8									**7**		
2017	6	7	5	10									**9**		3
2018	9	4	4	10									**11**		5
2019	8	4	3	10											5
2020	8	3*	6	9											8
2021	6	8	3	9									**10**		4
2022	5		3	7									**6**		5

* *Μικρή πληρότητα μετρήσεων*

<u>Υπερβάσεις του ορίου που αφορά στη μέση ωριαία τιμή</u>

Δεν παρατηρήθηκαν υπερβάσεις της οριακής τιμής (350μg/m3) σε κανένα σταθμό μέτρησης.

<u>Υπερβάσεις του ορίου που αφορά στη μέση ημερήσια τιμή</u>

Υπέρβαση της οριακής τιμής (125μg/m3), δεν παρουσιάστηκε για κανένα σταθμό μέτρησης.

Διοξείδιο του αζώτου (NO_2)

Το διοξείδιο του αζώτου παρουσιάζει υπερβάσεις του ορίου της μέσης ετήσιας τιμής σε κάποιες θέσεις μέτρησης (σταθμοί κυκλοφορίας) στην Αθήνα, ενώ δεν παρατηρήθηκε υπέρβαση του ορίου που αφορά στη μέση ωριαία τιμή στην Ελευσίνα, ούτε σε κανένα σταθμό μέτρησης.

Πίνακας Z8: Διαχρονική μεταβολή μέσων ετήσιων τιμών NO_2 (ωριαίες τιμές, μg/m^3)

(Όριο: 40 μg/m^3)

	ΠΑΤ	ΑΘΗ	ΑΡΙ	ΠΕΙ	ΓΕΩ	ΠΕΡ	ΣΜΥ	ΜΑΡ	ΛΙΟ	ΛΥΚ	ΖΩΓ	ΘΡΑ	ΓΑΛ	ΑΓΠ	ΕΛΕ	ΒΙΟ	ΓΟΥ	ΚΟΡ
1984	105				37		23		24									
1985	113			98	34		20		14									
1986	107			92	47		29		25									
1987	105			80	57		33		24									
1988	117	89		88	61		40		34									
1989	121	87		75	66		41											
1990	120	84		76	55	71	29	42	36									
1991	110	78		67	74	64	38	35	36									
1992	118	76		75	50	58	51	31	23									
1993	106	73		69	44	46	37	36	23									
1994	102	70	93	74	39	55	51	34	30	33								
1995	95	91	98	65	50	55	48	36	34	36								
1996	95	80	81	60	43	50	49	30	24	33								
1997	95	80	77	64	46	54	51	34	24	32								
1998	99	75	70	68	47	59	52	40	26	32								
1999	91	72	63	70	49	56	52	32		36								
2000	97	71	65	75	38	52	53	35	41	36								
2001	95	79	73	68	51	40	45	35	48	38	20	11	44	19	**38**	50	48	
2002	92	73	71	65	51	42	47	43	41	37	20	11	50	18	**40**	52	49	
2003	83	61	69	54	47	44	46	36	35	31	22	11	42	19	**40**	54	45	
2004	88	64	70	64	50	49	43	43	42	32	19	9	47	22	**37**	42	41	
2005	89	62	71	66	48	41	45	39	38	32	20	12	42	23	**40**	50	45	
2006	86	59	68	66	45	41	44	35	36	30	19	13		23	**38**		44	
2007	100	67	65	72	43	41	43	29	35	34	17	13		22	**36**	47	42	
2008	92	63	49	60	46	40	42	28	35	31		12		21	**33**	51	37	15
2009	91	66	41	71	46	43	33	26	32	33		11		18	**35**		36	16
2010	83	44	48	46	44	36	26	22	30	22		10		13	**37**			13
2011	73	57	33	44	34	28	31	23	26	22		7		12	**30**			11
2012	64	51	54	41	35	26	29	28	21	21		7		9	**30**			10
2013	52	43	50	36	37	27	28	25	20	21		8		8	**32**			13
2014	53	41	52	33	39	26	32	25	22	24		9		8	**31**			14
2015	67	41	52	52	34	28	28	25	24	19		8		11	**24**			20
2016	70	32	47	64	28	29	31	27	20	20		8		14	**29**			28
2017	78	33	54	62	31	32	33	29	21	22		7		13	**27**			17
2018	71	44	48	63	28	28	29	29	17	20		8		14	**24**			21
2019	73	40	43	63	34	28	27	26	21	20		7		13	**25**			15
2020	68	17	39	55	29	24	27*	22	19	18		6		10	**23**			11
2021	70	30	44	58	27	26	27	23	22	20		7		9	**25**			12
2022	69	36	47	54	17	25	28	26*	19	19		7		11	**24**			13

* *Μικρή πληρότητα μετρήσεων*

Πίνακας Ζ9: Σύγκριση μέσων ετήσιων τιμών NO_2 σε μg/m^3 ανά έτος με τις αντίστοιχες οριακές τιμές. (40 μg/m^3 ανά έτος)

ΣΤΑΘΜΟΙ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ΠΑΤΗΣΙΩΝ	92	91	83	73	64	52	53	67	70	78	71	73	68	70	69
ΑΘΗΝΑΣ	63	66	44	57	51	43	41	41	32	33	44	40	17	30	36
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ	49	41	48	33	54	50	52	52	47	54	48	43	39	44	47
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	60	71	46	44	41	36	33	52	64	62	63	63	55	58	54
ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ	46	46	44	34	35	37	39	34	28	31	28	34	29	27	17
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	40	43	36	28	26	27	26	28	29	32	28	28	24	26	25
ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ	42	33	26	31	29	28	32	28	31	33	29	27	27	27	28
ΜΑΡΟΥΣΙ	28	26	22	23	28	25	25	25	27	29	26	26	22	23	26
ΛΙΟΣΙΑ	35	32	30	26	21	20	22	24	20	21	17	21	19	22	19
ΛΥΚΟΒΡΥΣΗ	31	33	22	22	21	21	24	19	20	22	20	20	18	20	19
ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔ	12	11	10	7	7	8	9	8	8	7	8	7	6	7	7
ΑΓ. ΑΡΑΣΚΕΥΗ	21	18	13	12	9	8	8	11	14	13	14	13	10	9	11
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	**33**	**35**	**37**	**30**	**30**	**32**	**31**	**24**	**29**	**27**	**24**	**25**	**23**	**25**	**24**
ΚΟΡΩΠΙ	15	16	13	11	10	13	14	20	28	17	21	15	11	12	13

Με κόκκινη γραφή σημειώνονται οι υπερβάσεις της οριακής τιμής

Υπερβάσεις ορίου που αφορά στη μέση ετήσια τιμή (40 μg/m^3 ανά έτος): Δεν σημειώθηκαν σε κανένα σταθμό μέτρησης

Υπερβάσεις του ορίου που αφορά στη μέση ωριαία τιμή (200μg/m^3 πάνω από 18 ώρες το έτος): Δεν σημειώθηκαν σε κανένα σταθμό μέτρησης.

Μονοξείδιο του Αζώτου (NO)

Το μονοξείδιο του αζώτου παρουσιάζει υπερβάσεις του ορίου της μέσης ετήσιας τιμής σε κάποιες θέσεις μέτρησης (σταθμοί κυκλοφορίας) στην Αθήνα, ενώ δεν παρατηρήθηκε υπέρβαση του ορίου που αφορά στη μέση ωριαία τιμή στην Ελευσίνα, ούτε σε κανένα σταθμό μέτρησης.

Πίνακας Ζ10: Διαχρονική μεταβολή μέσων ετήσιων τιμών NO (ωριαίες τιμές, μg/m^3) (Όριο: 40 μg/m^3 ανά έτος)

	ΠΑΤ	ΑΘΗ	ΑΡΙ	ΠΕΙ	ΓΕΩ	ΠΕΡ	ΣΜΥ	ΜΑΡ	ΛΙΟ	ΛΥΚ	ΖΩΓ	ΘΡΑ	ΓΑΛ	ΑΓΠ	ΕΛΕ	ΒΙΟ	ΓΟΥ	ΚΟΡ
1984																		
1985																		
1986																		
1987	162			70	52		25		7									
1988	182	73		67	52		30		11									
1989	205	88		65	64		41											
1990	206	80		69	88	58	29	46	10									
1991	188	117		56	57	43	29	41	10									
1992	180	85		83	50	33	38	47	10									
1993	185	92		68	38	45	25	57	15									
1994	161	82	98	69	57	64	31	40	32	26								
1995	149	89	78	53	46	64	27	26	28	22								
1996	139	88	66	59	44	61	34	20	14	18								
1997	135	97	62	56	44	35	35	24	19	19								
1998	129	111	90	49	41	44	33	27	15	23								
1999	126	77	48	48	41	40	34	25		21								
2000	124	78	62	45	43	30	36	33	35	22								
2001	122	73	59	52	34	15	24	23	21	18	3	4	22	3	**8**	20	31	
2002	132	75	68	54	42	22	27	35	27	23	3	6	28	3	**21**	24	33	
2003	110	57	53	59	29	17	19	16	16	15	4	8	15	2	**15**	19	25	
2004	133	64	59	56	39	26	25	28	24	20	3	10	26	3	**22**	25	28	
2005	137	58	55	51	31	18	21	21	19	19	3	5	19	2	**14**	20	24	
2006	121	57	55	51	34	18	25	20	21	18	3	5		2	**15**	20	24	
2007	125	56	51	53	31	15	20	13	21	16	2	5		2	**20**	21	22	
2008	115	54	53	47	27	16	19	21	17	16		5		2	**15**		23	5
2009	122	53	49	43	26	17	19	20	17	16		5		3	**14**		22	5
2010	109	52	45	52	19	11	14	13	12	11		5		2	**13**			5
2011	82	55	41	32	13	12	13	15	11	15		5		2	**8**			4
2012	77	42	37	35	15	7	11	13	8	14		4		2	**7**			4
2013	83	41	37	40	19	7	10	14	8	15		4		2	**7**			5
2014	82	40	35	51	16	8	12	13	9	12		4		4	**8**			6
2015	83	54	44	59	19	10	12	21	10	8		3		3	**27**			19
2016	81	39	37	54	17	10	12	15	9	9		3		2	**21**			18
2017	88	55	37	54	18	10	11	14	8	9		1		2	**11**			5
2018	77	44	33	50	13	8	9	10	7	8		1		2	**12**			8
2019	73	36	38	53	16	9	11	13	10	8		1		2	**13**			5
2020	65	18	34	40	12	7	*14	10	8	7		1		1	**13**			3
2021	65	25	37	47	13	8	8	10	9	6		1		2	**8**			3
2022	70	34	39	47	13	8	10	*30	8	7		1		3	**9**			3

**Μικρή πληρότητα μετρήσεων*

Όζον (O_3)

Δεν καταγράφηκαν υπερβάσεις του ορίου συναγερμού. Παρατηρήθηκαν υπερβάσεις του ορίου ενημέρωσης σε περιφερειακούς σταθμούς μέτρησης στην Αθήνα και το σταθμό στα Ιωάννινα και του στόχου για την προστασία της υγείας σε περιφερειακούς σταθμούς σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Οι υπερβάσεις αυτές οφείλονται κατά κύριο λόγο στη γεωγραφική θέση της χώρας (μεγάλη ηλιοφάνεια και υψηλές θερμοκρασίες, συνθήκες που ευνοούν το σχηματισμό του όζοντος) και παρουσιάζονται σε όλες τις νότιες χώρες της Ε.Ε.

Πίνακας Ζ11: Διαχρονική μεταβολή μέσων ετήσιων τιμών O_3 (ωριαίες τιμές, μg/m^3) (Όριο: 240 μg/m^3 επί 3 συνεχόμενες ώρες)

	ΠΑΤ	ΑΘΗ	ΠΕΙ	ΓΕΩ	ΠΕΡ	ΣΜΥ	ΜΑΡ	ΛΙΟ	ΛΥΚ	ΖΩΓ	ΘΡΑ	ΓΑΛ	ΑΓΠ	ΕΛΕ	ΒΙΟ	ΚΟΡ
1984																
1985																
1986																
1987	29			49		34		64								
1988	27		50	60		42		76								
1989	31		55	52		46		94								
1990	37	57	49	61	40	43	56	80								
1991	35	37	44	59	49	58	69	72								
1992	27	31	43	28		59	60	66								
1993	27	25	45		51	61	54	68								
1994	32	36	41	53	51	55	61	62	61							
1995	25	45	50	51	58	52	64	62	57							
1996	28	45	47	49	53	48	69	58	59							
1997	25	46	52	51	49	59	61	44	45							
1998	25	51	55	44	38	57	73	72	57							
1999	22	54	54	56	44	53	76	68	68							
2000	28	26	36	49	34	57	69	44	70							
2001	20	34	24	46	58	57	49	65	55	80	90	59	93	**64**	59	
2002	19	40	43	24	52	68	52	64	59	74	94	53	93	**59**	55	
2003	20	54	53	21	62	71	49	73	57	81	89	59	97	**66**	56	
2004	17	39	25	40	54	39	50	58	57	73	90	56	89	**47**	27	
2005	18	34	20	51	57	67	59	58	60	68	84	53	87	**48**	30	
2006	19	31	43	47	57	51	58	52	60	61	82		81	**44**	36	
2007	19	28	39	45	55	65	59	52	61	66	79		63	**46**	48	
2008	20	30	43	45	58	67	57	72	74		84		75	**64**		74
2009	24	32	38	47	64	66	60	46	61		84		85	**66**		78
2010	23	33	43	46	60	72	61	56	56		89		85	**55**		79
2011	28	36	42	44	64	68	68	66	66		88		92	**67**		80
2012	24	38	41	52	65	66	70	68	72		94		85	**69**		82
2013	25	37	33	56	65	67	66	80	66		97		83	**61**		78
2014	20	34	35	52	61	63	63	69	60		74		57	**45**		75
2015	26	35	33	56	63	68	69	71	64		89		83	**57**		50
2016	18	37	24	54	65	65	62	67	55		91		86	**61**		53
2017	19	41	35	55	78	60	64	70	65		95		86	**66**		63
2018	17	40	40	56	66	74	66	65	64		96		83	**64**		66
2019	14	32	37	65	66	79	67	61	64		91		81	**66**		77
2020	22	23	38	64			61	67	*47		85		77			79
2021	20	45	44	59	66	70	65	73	68		86		79	**66**		86
2022	21	*36	38	56	64	59	62	70	66		84		78	**67**		76

**Δεν μπορεί να αξιολογηθεί καθώς αφορά μικρή πληρότητα μη ομοιόμορφα κατανεμημένη εντός του έτους*

Πίνακας Ζ12: Όρια και τιμή–στόχος που ισχύουν για το όζον είναι:

Όριο ενημέρωσης	Μέση ωριαία τιμή	**180μg/m3**
Όριο συναγερμού	Μέση ωριαία τιμή	**240μg/m3**
Τιμή – στόχος για την προστασία της ανθρώπινης υγείας	Μέγιστη ημερήσια μέση 8ωρη τιμή, της οποίας δεν πρέπει να σημειώνεται υπέρβαση περισσότερες από 25 φορές ανά έτος κατά μέση τιμή για διάστημα 3 ετών	**120μg/m3**

<u>Υπερβάσεις του ορίου ενημέρωσης (180μg/m3)</u>

Πίνακας Ζ13: Αριθμός ωρών για το 2022 με ωριαία τιμή όζοντος μεγαλύτερη από 180 μg/m3

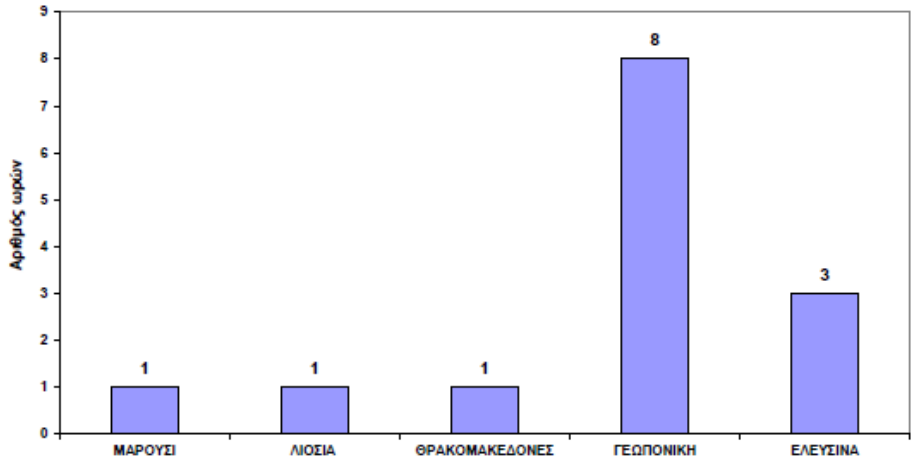

<u>Υπερβάσεις του ορίου συναγερμού (240μg/m3)</u>

Δεν σημειώθηκε υπέρβαση του ορίου συναγερμού για το 2022, σε κανένα σταθμό μέτρησης. Σημειώνεται ότι όταν καταγράφεται υπέρβαση του ορίου συναγερμού για τρεις συνεχόμενες ώρες πραγματοποιείται λήψη εκτάκτων μέτρων. Το ΥΠΕΝ σε τέτοιες περιπτώσεις, εφαρμόζοντας τη σχετική νομοθεσία, εκδίδει τα εξής:

- Την προβλεπόμενη ανακοίνωση του Υπουργείου Υγείας με οδηγίες και συστάσεις για την αποφυγή των μετακινήσεων ευπαθών ομάδων πληθυσμού και σωματικής άσκησης από τα παιδιά.
- Τις προβλεπόμενες συστάσεις του ΥΠΕΝ, για μείωση της χρήσης των ΙΧ αυτοκινήτων και χρησιμοποίηση των ΜΜΜ, για αποφυγή διακίνησης υγρών καυσίμων, για ανεφοδιασμό των οχημάτων με καύσιμο μετά τη δύση του ήλιου, και κατά το δυνατόν αποφυγή λειτουργίας μονάδων και επιχειρήσεων.

Στις περιπτώσεις στις οποίες σημειώθηκαν υπερβάσεις του ορίου ενημέρωσης (180μg/m3) το 2022, το ΥΠΕΝ εξέδωσε την προβλεπόμενη για αυτές τις περιπτώσεις ανακοίνωση για την ενημέρωση του κοινού, η οποία περιλάμβανε και την ανακοίνωση του Υπουργείου Υγείας.

- **<u>Υπερβάσεις της τιμής–στόχου για την προστασία της ανθρώπινης υγείας (120μg/m3)</u>**

Στον επόμενο Πίνακα Ζ14 δίνονται για την τριετία 2020-2022, ανά σταθμό μέτρησης οι υπερβάσεις της τιμής-στόχου για την προστασία της ανθρώπινης υγείας (μέγιστη μέση τιμή κυλιόμενου οκταώρου 120μg/m3 ως μέση τιμή τριών συνεχών ετών).

Πίνακας Ζ14: Αριθμός ημερών με υπέρβαση του στόχου προστασίας της υγείας

	ΣΜΥ*	ΛΙΟ	ΠΕΡ*	ΛΥΚ*	ΘΡΑ	ΑΓΠ	**ΕΛΕ***	ΓΕΩ	ΚΟΡ
2020-22	44	57	42	41	45	47	**57**	33	59

Μονοξείδιο του άνθρακα (CO)

Για το ρύπο αυτό το 2022 δεν υπήρξε υπέρβαση της οριακής τιμής (10mg/m3 σε οκτάωρη βάση) σε καμία θέση μέτρησης. ΄

Πίνακας Ζ15: Διαχρονική μεταβολή μέσων ετήσιων τιμών CO (Ωριαίες τιμές, Όριο: 10mg/m^3)

	ΠΑΤ	ΑΘΗ	ΑΡΙ	ΠΕΙ	ΓΕΩ	ΠΕΡ	ΣΜΥ	ΜΑΡ	ΛΥΚ
1984	8,9				1,3		2,0		
1985	7,7			4,2	1,4		1,9		
1986	6,0			4,4	1,1		1,8		
1987	6,7			4,3	1,3		1,6		
1988	7,4	4,1		4,7	1,8		1,7		
1989	8,4	4,9		5,2	1,8		1,9		
1990	7,4	4,2		4,1	1,5	2,8	1,8	1,7	
1991	6,8	4,9		4,0	1,4	3,9	1,9	1,7	
1992	5,5	6,7		3,2	1,2	2,6	2,0	3,4	
1993	5,2	3,6		4,3	2,1	1,7	1,9	2,4	
1994	5,4	3,5	6,8	3,5	1,9	2,7	2,0	1,6	1,1
1995	5,1	3,2	3,6	2,5	1,7	2,0	2,1	1,6	1,3
1996	4,8	3,7	2,6	2,3	1,6	1,7	1,8	1,5	1,1
1997	5,3	3,4	2,1	2,3	1,5	2,0	1,7	2,1	1,2
1998	5,6	4,2	2,3	2,4	1,7	2,1	1,8	2,0	1,3
1999	5,0	3,5	2,4	2,3	1,7	1,9	1,7	1,8	1,5
2000	4,9	2,6		2,0	1,9	1,3	1,5	2,0	1,5

Βενζόλιο (C_6H_6)

Δεν υπήρξε υπέρβαση της ετήσιας οριακής τιμής (5μg/m^3) σε καμία θέση μέτρησης.

Πίνακας Ζ16: Διαχρονική μεταβολή μέσων ετήσιων τιμών C_6H_6 (Ωριαίες τιμές, Όριο 5μg/m^3)

	ΠΑΤ	ΠΕΙ	ΣΜΥ	ΕΛΕ
2001	14,3			
2002	13,6			
2003				
2004	7,5			
2005	6,7			
2006	5,2			
2007	5,4			
2008	5,4			
2009	5,4			
2010	4,1			
2011	3,3			
2012	1,7			
2013	1,7			
2014	2,1			
2015	5,3*	3,4*	2,4*	**0,6***
2016	5,7	2,8	1,7	**0,8**
2017	5,7	3,1	1,8	**0,9**
2018	5,9	2,9		**1,2**
2019	4,9*	2,8	2,0*	**0,5***
2020	3,6	2,0	1,7	**0,8***
2021	3,2	2,6	0,8	**0,9***
2022	3,7	3,0		**0,8***

** Μικρή πληρότητα μετρήσεων*

Βαρέα μέταλλα

Δεν υπήρξε υπέρβαση της τιμής-στόχου για το αρσενικό, το νικέλιο, το κάδμιο και της οριακής τιμής για το μόλυβδο το 2022.

Πίνακας Ζ18: Διαχρονική μεταβολή μέσων ετήσιων τιμών Μολύβδου Pb (24ωρες τιμές, Όριο: 0,5μg/m^3)

	ΑΡΙ	ΡΕΝ	ΜΑΡ	ΘΡΑ	ΕΛΕ	ΣΜΥ	ΑΓΡ
1987	0,7	0,42					
1988	0,67	0,49					
1989	0,5	0,39					
1990	0,57	0,34					
1991	0,45	0,23					
1992	0,45						
1993	0,4	0,27					
1994							
1995	0,43						
1996	0,33	0,23					
1997	0,31	0,12					
1998	0,29	0,18					
1999	0,22	0,19					
2000							
2001	0,068		0,056	0,024			
2002	0,042		0,033		**0,067**		
2004	0,016						
2012					**0,0005**		
2013					**0,0138**		
2014						0,0036	
2015	0,0047					0,0038	
2017 *	0,0014						0,0048
2018					**0,0043****		0,0012*
2019					**0,0050****		0,0028*
2020					**0,0068****		0,0053*
2021					**0,0144****		0,0046*
2022					**0,0111****		0,0010*

Πίνακας Ζ19: Διαχρονική μεταβολή μέσων ετήσιων τιμών As (24ωρες τιμές, Όριο: 6ng/m^3)

	ΑΡΙ	ΣΜΥ	ΕΛΕ	ΑΓΠ
2004	0,8			
2012			**1,2**	
2013			**1,2**	
2014		0,4		
2015	0,5	0,2		
2017*	0,5			0,5
2018			**1,0****	1,5*
2019			**0,6****	0,3*
2020			**0,5****	0,3*
2021			**0,3****	0,15*
2022			**0,24****	0,18*

Πίνακας Ζ20: Διαχρονική μεταβολή μέσων ετήσιων τιμών Cd (24ωρες τιμές, Όριο: 5ng/m^3)

	ΑΡΙ	ΣΜΥ	ΕΛΕ	ΑΓΠ
2004	0,6			
2012			**0,3**	
2013			**0,3**	
2014		0,7		
2015	0,1	0,1		
2017	0,01			0,01
2018			**0,14**	
2019			**0,13**	0,04

Πίνακας Ζ21: Διαχρονική μεταβολή μέσων ετήσιων τιμών Ni (24ωρες τιμές, Όριο: 20ng/m^3)

	ΑΡΙ	ΣΜΥ	ΕΛΕ	ΑΓΠ
2004	9,3			
2012			**4,6**	
2013			**7,4**	
2014		1,7		
2015	4,1	3,1		
2017*	3,5			1,5
2018			**2,2****	2,3*
2019			**7,1****	7,3*
2020			**1,8****	2,4*
2021			**0,7****	1,0*
2022			**2,5****	1,0*

Βενζο(a)πυρένιο

Δεν υπήρξε υπέρβαση της τιμής-στόχου (1ng/m^3) για το βενζο(a)πυρένιο για το 2022.

Πίνακας Ζ22: Διαχρονική μεταβολή μέσων ετήσιων τιμών BaP (24ωρες τιμές, Όριο: 1ng/m^3)

	ΑΡΙ	ΣΜΥ	ΕΛΕ	ΑΓΠ
2004	0,9			
2014		0,5		
2015	0,5	0,4		
2017 *	0,3			0,01
2018 **			**0,1**	
2019			**0,05** **	0,02 *
2020			**0,23** **	0,03 *
2021			**0,13** **	0,03 *
2022			**0,23** **	0,03 *

** Οι δειγματοληψίες και οι χημικές αναλύσεις πραγματοποιήθηκαν από τα εργαστήρια: α) Ραδιενέργειας Περιβάλλοντος και β) Περιβαλλοντικών Ερευνών, του ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος, δυνάμει μνημονίου συνεργασίας / προγραμματικής σύμβασης με το ΥΠΕΝ*

*** Οι χημικές αναλύσειςπραγματοποιήθηκαν από τα εργαστήρια: α) Ραδιενέργειας Περιβάλλοντος και β) Περιβαλλοντικών Ερευνών, του ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος, δυνάμει μνημονίου συνεργασίας / προγραμματικής σύμβασης με το ΥΠΕΝ*

Η΄. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ 2022

Από τις συγκρίσεις των συγκεντρώσεων των μετρούμενων ρύπων με τα ισχύοντα όρια ποιότητας ατμόσφαιρας και τις οριακές ενδεικτικές τιμές που καθορίζονται στις Ενωσιακές Οδηγίες, προκύπτουν υπερβάσεις σε ορισμένους ρύπους.

Η κατάσταση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης ανά ρύπο, κατά το έτος 2022, ήταν:

1. Αιωρούμενα σωματίδια ΑΣ$_{10}$: Τα αιωρούμενα σωματίδια ΑΣ10, δεν παρουσιάζουν υπέρβαση της ετήσιας οριακής τιμής ενώ κατόπιν αφαίρεσης της συνεισφοράς σκόνης από τη Σαχάρα στις μετρούμενες συγκεντρώσεις, παρουσιάζουν υπέρβαση του ορίου που αφορά στη μέση ημερήσια τιμή σε 2 θέσεις μέτρησης στην Αθήνα, 2 στη Θεσσαλονίκη και 1 στο Βόλο. Είναι από τους ρύπους που αποτελούν πρόβλημα για τα περισσότερα κράτη μέλη της Ε.Ε. Στην Ελευσίνα δεν παρουσιάστηκε υπέρβαση.

2. Αιωρούμενα σωματίδια ΑΣ $_{2,5}$: Τα αιωρούμενα σωματίδια ΑΣ $_{2,5}$, δεν παρουσίασαν υπέρβαση της οριακής τιμής σε καμία θέση μέτρησης.

3. Διοξείδιο του θείου: Ο ρύπος αυτός που παλαιότερα αποτελούσε έντονο πρόβλημα, έχει καταπολεμηθεί και δεν ξεπερνάει τα όρια σε καμία θέση μέτρησης.

4. Διοξείδιο του αζώτου: Το διοξείδιο του αζώτου παρουσιάζει υπερβάσεις του ορίου της μέσης ετήσιας τιμής σε κάποιες θέσεις μέτρησης (σταθμοί κυκλοφορίας) στην Αθήνα, ενώ δεν παρατηρήθηκε υπέρβαση του ορίου που αφορά στη μέση ωριαία τιμή στην Ελευσίνα και σε κανένα άλλο σταθμό μέτρησης.

5. Όζον: Δεν καταγράφηκαν υπερβάσεις του ορίου συναγερμού στην Ελευσίνα. Παρατηρήθηκαν υπερβάσεις του ορίου ενημέρωσης σε περιφερειακούς σταθμούς μέτρησης στην Αθήνα και το σταθμό στα Ιωάννινα και του στόχου για την προστασία της υγείας σε περιφερειακούς σταθμούς σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Οι υπερβάσεις αυτές οφείλονται κατά κύριο λόγο στη γεωγραφική θέση της χώρας (μεγάλη ηλιοφάνεια και υψηλές θερμοκρασίες, συνθήκες που ευνοούν το σχηματισμό του όζοντος) και παρουσιάζονται σε όλες τις νότιες χώρες της Ε.Ε.

6. Μονοξείδιο του άνθρακα: Δεν σημειώθηκε υπέρβαση της οριακής τιμής.

7. Βενζόλιο: Δεν σημειώθηκε υπέρβαση της οριακής τιμής.

8. Βενζο(α)πυρένιο: Δεν υπήρξε υπέρβαση της τιμής-στόχου.

9. Βαρέα μέταλλα: Δεν υπήρξε υπέρβαση της τιμής-στόχου για το αρσενικό, το νικέλιο, το κάδμιο και το μόλυβδο.

Στη συνέχεια θα παρατεθούν πίνακες με τις μέσες μηνιαίες τιμές των ρύπων για όλο το λεκανοπέδιο της Αττικής.

Πίνακας Η1: Μέσες μηνιαίες τιμές διοξειδίου του θείου (SO_2) (2022- Όριο: 500 μg/m^3)

	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΙ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ
ΠΑΤΗΣΙΩΝ	10	5	5	6	7	3	3	4	4	3	3	4
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	**6**	**5**	**3**	**17**	**12**	**4**	**5**	**4**	**5**	**6**	**5**	**4**
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1			7	8	7	5	6	6	5	9	7	7
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛ	8	2	2	3	3	3	2	3	4	5	3	3
ΚΟΡΩΠΙ	8	6	5	5	5	6	7	6	3	3	5	5

Πίνακας Η2: Μέσες μηνιαίες τιμές μονοξειδίου του άνθρακα (CO) (2022- Όριο: 10mg/m^3)

	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΙ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ
ΠΑΤΗΣΙΩΝ	1,7	1,4	1,0	1,0	1,1	0,7	0,4	0,6	1,0	1,1	1,6	1,8
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	1,0	0,9	0,9	0,6	0,5	0,6	0,6	0,7	0,8	0,9	0,8	1,1
ΑΘΗΝΑΣ	0,5	0,6	0,4	0,2	0,2		0,2					
ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ	0,7	0,6	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,5	0,5	0,8
Ν. ΣΜΥΡΝΗ	0,6	0,6	0,5	0,4	0,5	0,5	0,7	0,4	0,4	1,1	0,5	0,7
ΜΑΡΟΥΣΙ	1,3	1,4	1,2	1,0	1,2	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3	0,8	0,9
ΕΛΕΥΣΙΝΑ												

Πίνακας Η3. Μέσες μηνιαίες τιμές όζοντος (O_3) (2022- Όριο 240μg/m^3/3ωρο)

	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΙ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ
ΠΑΤΗΣΙΩΝ	13	12	23	20	22	31	45	32	18	20	10	6
ΑΘΗΝΑΣ	31	37	47	45	21							
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	25	32	40	49	46	45	54	50	34	34	25	21
ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ	31	41	61	73	70	80	95	69	46	39	29	20
Ν. ΣΜΥΡΝΗ	39	49	64	71	72	79	83	79	58	47	40	27
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	38	50	71	84	82	80	94	83	67	60	35	22
ΛΙΟΣΙΑ	47	57	79	82	83	92	104	94	67	59	40	31
ΜΑΡΟΥΣΙ	36	46	65	75	71	78	89	78	58	58	42	28
ΛΥΚΟΒΡΥΣΗ	44	50	67	78	77	83	94	82	65	67	46	28
ΘΡΑΚΟΜΑΚ	62	72	92	98	99	95	100	97	83	77	68	60
ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚ	61	69	84	90	90	90	99	94	79	74	61	46
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	**43**	**48**	**65**	**74**	**76**	**88**	**104**	**97**	**75**	**63**	**44**	**27**
ΚΟΡΩΠΙ	60	72	84	83	98	101	104	85	89	83	60	44

Πίνακας Η4. Μέσες μηνιαίες τιμές $ΑΣ_{10}$ (2022- Όριο 50μg/m^3/24ωρο)

	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΙ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	40	43	38	46	35	38	35	37	33	35	40	48
ΛΥΚΟΒΡΥΣΗ	31	29	28	34	26	25	20	26	23	25	26	35
ΜΑΡΟΥΣΙ	36	30	30	34	26	23	19	24	21	23	28	41
ΘΡΑΚΟΜΑΚ	13	17	19	33	20	21	20	25	21	22	21	21
ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚ	14	16	20	32	22	23	19	19		20	20	19
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛ	40	42	37	41	33	30	33	30	30	31	36	47
ΚΟΡΩΠΙ	29	27	30	40	27	27	30	29	23	26	30	36
Ν. ΣΜΥΡΝΗ	35	30	28	36	29	28	22	26	23	25	28	37
ΛΙΟΣΙΑ	39	37	34	43	32	28	23	25	25	26	34	43
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	41	35	32	37	29	27	22	26	24	25	30	43
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	**25**	**28**	**28**	**38**	**31**	**29**	**25**	**28**	**25**	**27**	**27**	**31**

Πίνακας Η5. Μέσες μηνιαίες τιμές $ΑΣ_{2,5}$ (2022- Όριο 25μg/ m^3/24ωρο)

	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΙ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ
ΛΥΚΟΒΡΥΣΗ	26	21	20	14	14	14	13	19	18	16	18	26
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	17	16	14	13	12	12	11	12	10	12	14	19
ΑΓ.ΠΑΡΑΣΚ	12	11	13	13	13	13	11	13	11	12	12	11
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛ	27	24	21	17	17	16	14	16	15	17	20	28
ΘΡΑΚΟΜΑΚ	12	13	13	13	11	13	14	12	10	11	12	12
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	**18**	**19**	**17**	**16**	**16**	**15**	**13**	**15**	**15**	**14**	**15**	**19**

Πίνακας Η6. Μέσες μηνιαίες τιμές βενζολίου (C_6H_6) (2022- Όριο: 5μg/m3)

	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΙ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ
ΠΑΤΗΣΙΩΝ	3,9	4,2	2,8	2,6	3,4	2,3	1,6	2,0	3,6	4,3	6,0	7,5
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	5,1	4,8	3,8	2,0	1,7	1,8	1,8	1,7	2,2	3,0	3,7	4,9
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	**1,2**	**1,1**	**0,7**	**0,4**	**0,3**	**0,3**						

Πίνακας Η7. Μέσες μηνιαίες τιμές διοξειδίου του αζώτου (NO_2) (2022- Όριο 40μg/m^3)

	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΙ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ
ΠΑΤΗΣΙΩΝ	62	73	71	80	81	69	60	67	77	66	64	59
ΑΘΗΝΑΣ	42	45	47	34	37	29	32	30	34	37	35	35
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛ	36	53	54	45	51	44	44	39	47	51	50	50
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	52	43	23	52	66	63	65	62	57	56	59	50
ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ	23	19	15	13	23	18	14	13	14	15	16	20
Ν. ΣΜΥΡΝΗ	35	36	30	26	29	20	18	20	24	29	31	35
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	29	33	27	26	33	19	11	16	25	23	30	34
ΛΙΟΣΙΑ	23	26	19	20	22	13	7	12	18	22	30	
ΜΑΡΟΥΣΙ	29	25								22	20	27
ΛΥΚΟΒΡΥΣΗ				22	25	15	10	13	21	18	23	27
ΘΡΑΚΟΜΑΚ	8	11	7	7	8	5	3	5	9	7	8	9
ΑΓ.ΠΑΡΑΣΚ	10	11	9	10	11	10	7	9	13	13	14	17
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	**26**	**30**	**26**	**27**	**28**	**20**	**16**	**19**	**24**	**23**	**24**	**29**
ΚΟΡΩΠΙ	17	16	14	12	14	11	9	11	12	10	13	18

Πίνακας Η8. Μέσες μηνιαίες τιμές μονοξειδίου του αζώτου (NO) (2022- Όριο 40μg/m^3)

	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΙ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ
ΠΑΤΗΣΙΩΝ	101	100	61	55	62	38	19	26	62	68	113	134
ΑΘΗΝΑΣ	54	48	32	19	18	14	16	16	26	40	48	74
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛ	83	54	37	18	18	13	13	13	27	46	61	80
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	66	54	18	32	42	42	37	35	41	47	63	92
ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ	36	23	10	6	7	3	2	2	6	17	19	32
Ν. ΣΜΥΡΝΗ	24	18	9	5	6	3	2	3	5	10	12	30
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	17	16	6	4	5	2	1	2	5	6	13	24
ΛΙΟΣΙΑ	21	15	6	4	5	2	1	2	4	9	19	
ΜΑΡΟΥΣΙ	26	16								16	16	49
ΛΥΚΟΒΡΥΣΗ	5				5	2	1	2	5	6	11	24
ΘΡΑΚΟΜΑΚ.	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2
ΑΓ.ΠΑΡΑΣΚ	2	2	1	1	1	1	6	7	8	6	2	3
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	**13**	**15**	**7**	**7**	**8**	**3**	**2**	**2**	**6**	**7**	**11**	**21**
ΚΟΡΩΠΙ	6	5	3	3	3	2	1	2	3	2	4	6

Θ΄. ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2022

Πίνακας Θ1. Διοξείδιο του θείου (SO_2) (τιμές σε 24ωρη βάση σε - 2022. Όριο 350 μg/m^3,για 24 φορες το χρόνο)

	Μέγιστη τιμή	Διάμεση τιμή	98% τιμών<	Αριθμός ημερησίων τιμών >125μg/m3	% Πληρότητα
ΠΑΤΗΣΙΩΝ	14	4	11	0	97,0
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	22	6	15	0	94,0
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛ.	14	2	10	0	95,9
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	35	4	19	0	90,4
ΚΟΡΩΠΙ	11	5	9	0	99,7

Πίνακας Θ2. Διοξείδιο του θείου (SO_2) (τιμές σε ωριαία βάση σε μg/m^3-2022. Όριο 500 μg/m^3,για 3συνεχόμενες ώρες)

	Μέγιστη τιμή	Διάμεση τιμή	98% τιμών<	Αριθμός ημερησίων τιμών >350μg/m3	% Πληρότητα
ΠΑΤΗΣΙΩΝ	29	4	12	0	97,2
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	80	5	24	0	94,2
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛ	39	2	12	0	95,9
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	153	4	23	0	91,0
ΚΟΡΩΠΙ	35	5	11	0	99,6

Πίνακας Θ3. Διοξείδιο του αζώτου (NO_2) (τιμές σε ωριαία βάση. Όριο 40μg/m^3/επί 3ωρο -2022)

	Μέγιστη τιμή	Διάμεση τιμή	98% τιμών<	Αριθμός ωριαίων τιμών> 200μg/m3	% Πληρότητα
ΠΑΤΗΣΙΩΝ	194	68	129	0	99,4
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	192	50	120	0	96,5
ΑΘΗΝΑΣ	125	34	82	0	97,0
ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ	78	13	51	0	91,3
Ν. ΣΜΥΡΝΗ	133	20	81	0	99,9
ΛΙΟΣΙΑ	111	13	64	0	88,7
ΜΑΡΟΥΣΙ	111	22	72	0	27,6
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	140	19	79	0	98,3
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛ	177	44	99	0	98,1
ΛΥΚΟΒΡΥΣΗ	107	12	66	0	69,7
ΘΡΑΚΟΜΑΚ	103	4	36	0	99,5
ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚ	106	7	47	0	97,4
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	108	20	65	0	99,6
ΚΟΡΩΠΙ	86	9	47	0	99,7

Πίνακας Θ4. Μονοξείδιο του αζώτου (NO) (τιμές σε ωριαία βάση. Όριο 40μg/m^3/επί 3ωρο -2022)

	Μέγιστη Τιμή	Διάμεση Τιμή	98% τιμών <	% Πληρότητα
ΠΑΤΗΣΙΩΝ	735	43	296	99,4
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	674	25	247	96,5
ΑΘΗΝΑΣ	477	17	207	97,0
ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ	374	1	133	91,3
Ν. ΣΜΥΡΝΗ	297	2	109	99,9
ΛΙΟΣΙΑ	492	1	77	88,7
ΜΑΡΟΥΣΙ	367	7	196	27,6
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	287	1	84	98,3
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛ	644	13	285	98,1
ΛΥΚΟΒΡΥΣΗ	232	1	75	69,7
ΘΡΑΚΟΜΑΚ	76	1	5	99,5
ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚ	65	1	10	97,4
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	**282**	**3**	**73**	**99,6**
ΚΟΡΩΠΙ	138	1	21	99,7

Πίνακας Θ5. Όζον (O_3) (τιμές σε 8ωρη κυλιόμενη βάση. Όριο 120μg/m^3- 2022)

	Μέγιστη Τιμή	98% τιμών <	% τιμών >120μg/m3
ΠΑΤΗΣΙΩΝ	94	71	0,0
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	112	83	0,0
ΑΘΗΝΑΣ	99	79	0,0
ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ	179	120	2,1
Ν. ΣΜΥΡΝΗ	144	110	0,5
ΛΙΟΣΙΑ	152	125	3,7
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	152	118	1,6
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	**157**	**126**	**3,8**
ΜΑΡΟΥΣΙ	147	113	0,7
ΛΥΚΟΒΡΥΣΗ	145	117	1,5
ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔΟΝΕΣ	144	123	3,1
ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ	146	118	1,6
ΚΟΡΩΠΙ	146	122	2,6

Πίνακας Θ6. Όζον (O_3) (τιμές σε ωριαία βάση. Όριο 240μg/m^3- 2022)

	Μέγιστη τιμή	Διάμεση τιμή	98% τιμών <	Αριθμός ωριαίων τιμών >180μg/m3	% Πληρότητα
ΠΑΤΗΣΙΩΝ	116	11	79	0	97,2
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	136	38	94	0	91,7
ΑΘΗΝΑΣ	112	37	86	0	40,4
ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ	217	56	128	8	91,3
Ν. ΣΜΥΡΝΗ	175	61	118	0	93,8
ΛΙΟΣΙΑ	189	74	133	1	99,8
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	175	70	126	0	98,4
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	**192**	**69**	**134**	**3**	**97,9**
ΜΑΡΟΥΣΙ	183	68	120	1	93,9
ΛΥΚΟΒΡΥΣΗ	169	73	126	0	95,0
ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔ	184	84	127	1	95,7
ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚ	178	79	125	0	99,8
ΚΟΡΩΠΙ	163	78	127	0	78,6

Πίνακας Θ7. Μονοξείδιο του άνθρακα (CO) (τιμές σε 8ωρη βάση. Οριο:10mg/m^3- 2022)

	Μέγιστη τιμή	% τιμών>10mg/m3	98% τιμών <
ΠΑΤΗΣΙΩΝ	5,5	0	3,4
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	3,8	0	2,0
ΑΘΗΝΑΣ	2,6	0	1,7
ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ	3,3	0	1,7
Ν. ΣΜΥΡΝΗ	3,4	0	1,8
ΜΑΡΟΥΣΙ	4,7	0	2,4

Πίνακας Θ8. Μονοξείδιο του άνθρακα (CO) (τιμές σε ωριαία βάση mg/m^3- 2022)

	Μέγιστη Τιμή	Διάμεση Τιμή	98% τιμών <	% Πληρότητα
ΠΑΤΗΣΙΩΝ	9,4	0,9	3,9	95,5
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	5,2	0,7	2,4	99,8
ΑΘΗΝΑΣ	4,2	0,2	1,9	40,2
ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ	4,0	0,3	2,0	91,3
Ν. ΣΜΥΡΝΗ	4,6	0,4	2,1	90,6
ΜΑΡΟΥΣΙ	6,2	0,6	2,6	94,1

Πίνακας Θ9. Αιωρούμενα σωματίδια (ΑΣ10) (τιμές σε 24ωρη βάση. Όριο:50μg/m^3/ώρα 2022)

	Μέγιστη Τιμή	Διάμεση Τιμή	98% τιμών <	Αριθμός ημερών με συγκέντρωση > 50μg/m3	% Πληρότητα
ΛΥΚΟΒΡΥΣΗ	94	23	62	23	94,5
ΑΓ.ΠΑΡΑΣΚ	91	17	56	8	83,3
ΜΑΡΟΥΣΙ	96	23	72	36	93,2
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛ	102	31	80	62	96,4
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	104	35	73	62	95,4
ΘΡΑΚΟΜΑΚ	90	18	54	11	97,8
ΚΟΡΩΠΙ	114	27	60	17	95,6
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	**92**	**26**	**54**	**13**	**91,0**
Ν. ΣΜΥΡΝΗ	99	25	64	21	95,9
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	126	27	78	37	97,0
ΛΙΟΣΙΑ	111	28	72	49	92,1

Πίνακας Θ10. Αιωρούμενα σωματίδια (ΑΣ$_{10}$) (τιμές σε ωριαία βάση σε μg/m^3- 2022)

	Μέγιστη τιμή	Διάμεση Τιμή	98% τιμών <	% Πληρότητα
ΛΥΚΟΒΡΥΣΗ	233	21	89	95,5
ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ	227	17	59	84,3
ΜΑΡΟΥΣΙ	257	21	102	94,9
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ	238	29	102	97,4
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	322	33	103	96,4
ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔ	202	18	62	98,5
ΚΟΡΩΠΙ	441	25	79	96,3
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	**226**	**25**	**69**	**91,4**
Ν. ΣΜΥΡΝΗ	248	24	89	97,1
ΛΙΟΣΙΑ	289	25	100	93,6
ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ	370	24	103	98,3

Πίνακας Θ11. Αιωρούμενα σωματίδια (ΑΣ $_{2,5}$) (τιμές σε 24ωρη βάση. Όριο: 25μg/m^3- 2022)

	Μέγιστη τιμή	**Διάμεση** Τιμή	**98% τιμών <**	**% Πληρότητα**
ΛΥΚΟΒΡΥΣΗ	54	16	44	93,7
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	36	12	31	97,5
ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ	31	11	21	94,5
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ	66	16	47	95,6
ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔ	41	11	24	92,9
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	**58**	**15**	**27**	**90,7**

Πίνακας Θ12. Αιωρούμενα σωματίδια (ΑΣ $_{2,5}$) (τιμές σε ωριαία βάση σε μg/m^3- 2022)

	Μέγιστη τιμή	**Διάμεση** Τιμή	**98% τιμών <**	**% Πληρότητα**
ΛΥΚΟΒΡΥΣΗ	200	15	67	94,9
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	166	10	44	97,9
ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ	69	11	26	95,7
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ	179	16	64	97,1
ΘΡΑΚΟΜΑΚΕΔ	148	11	28	93,5
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	**152**	**14**	**38**	**91,7**

Πίνακας Θ13. Βενζόλιο (C_6H_6) (τιμές σε ωριαία βάση. Όριο 5μg/m^3- 2022)

	Μέγιστη τιμή	**Διάμεση Τιμή**	**98% τιμών <**	**% Πληρότητα**
ΠΑΤΗΣΙΩΝ	38,0	2,4	14,6	74,9
ΠΕΙΡΑΙΑΣ-1	25,6	2,1	12,6	99,1
ΕΛΕΥΣΙΝΑ	**12,6**	**0,5**	**3,7**	**30,1**

Ι΄. ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΕΠΙΠΕΔΩΝ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ ΓΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ ΤΟ 2022

Ο χαρακτηρισμός των επιπέδων της ατμοσφαιρικής ρύπανσης γίνεται με βάση τις τιμές του επόμενου συνοπτικού πίνακα που είχε παρατεθεί αναλυτικά και στην αρχή της εργασίας (κεφ.Γ, σελ.6, 7, πίνακες Γ1 – Γ8). Οι τιμές αυτές έχουν καθοριστεί άτυπα από τη Δ/νση Ε.Α.Ρ.Θ. του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας. [Ο Δήμος Ελευσίνας διαφωνεί για τα όρια των κλάσεων του διοξειδίου του θείου (SO2): θεωρεί σωστότερο αντί της τιμής 200 να χρησιμοποιηθεί η τιμή 125 μg/m3, που είναι το όριο (24/ωρη βάση) που προβλέπει η οδηγία 99/30 Ε.Ε. Έτσι αντί της τιμής 200 θα χρησιμοποιήσουμε την τιμή 125 μg/m3, δηλαδή θέτουμε αυστηρότερο κριτήριο για τον χαρακτηρισμό της ρύπανσης από SO2 ως χαμηλής].

Πίνακας Ι1: Τιμές χαρακτηρισμού των επιπέδων ατμοσφαιρικής ρύπανσης (Υ.Π.ΕΝ.)

Χαρακτηρισμός ρύπανσης	SO2 (24h τιμές σε μg/m3)	NO2 (1h τιμές σε μg/m3)	O3 (1h τιμές σε μg/m3)	PM10 (24h τιμές σε μg/m3)
Χαμηλή	C ≤ 125	C ≤ 200	C ≤180	C ≤ 50
Μέτρια	125 < C ≤ 250	200 < C ≤ 350	180 <C ≤ 250	50 < C ≤ 70
Υψηλή	250 < C ≤ 300	350 < C ≤ 500	250 < C ≤ 360	70 < C ≤ 100
Πολύ υψηλή	C > 300	C > 500	C > 360	C > 100

Στον επόμενο πίνακα φαίνεται για κάθε ρύπο ο αριθμός των ημερών (και μέσα σε παρένθεση το % ποσοστό), κατά τις οποίες η ρύπανση ήταν χαμηλή, μέτρια, υψηλή ή πολύ υψηλή στον σταθμό της Ελευσίνας.

Πίνακας Ι2: Επίπεδα Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης το 2022 στην Ελευσίνα

	Αριθμός ημερών με ρύπανση			
	Χαμηλή	Μέτρια	Υψηλή	Πολύ Υψηλή
Διοξείδιο του Θείου (SO_2)	358 (100,0)	0 (0,0)	0 (0,0)	0 (0,0)
Διοξείδιο του Αζώτου (NO_2)	271 (98,9)	3 (1,1)	0 (0,0)	0 (0,0)
Όζον (O_3)	357 (100,0)	0(0,0)	0 (0,0)	0 (0,0)
Αιωρούμενα Σωματίδια (PM_{10})	341 (94,2)	17 (4,7)	3 (0,8)	1 (0,3)

Ανηγμένες ενώσεις θείου – TRS (δύσοσμες ενώσεις, όπως υδρόθειο, μερκαπτάνες, κ.λ.π.)

Για τις ενώσεις αυτές δεν έχουν θεσπιστεί όρια. Μερικοί άνθρωποι μπορούν να ανιχνεύσουν το υδρόθειο από την οσμή του ακόμα και σε συγκέντρωση 0,5ppb. Το 50% των ανθρώπων ανιχνεύουν το υδρόθειο από την οσμή του σε συγκέντρωση πάνω από 8ppb, ενώ πάνω από το 90% των ανθρώπων ανιχνεύουν το υδρόθειο σε συγκέντρωση 50ppb (δισεκατομμυριοστά).

Η μέση ετήσια τιμή των TRS για το 2022 ήταν 2,4ppb και η μέγιστη 10/λεπτη 16,0ppb.

Από τις 51.091 10/λεπτες τιμές οι 4 μόνο ήταν μεγαλύτερες από 8ppb.

Στη συνέχεια παρατίθεται πίνακας μετρήσεων συλλεχθέντων από το σταθμό του πάρκινγκ ΟΣΕ, κοντά στο Δημαρχείο, ο οποίος μας δίνει συγκεντρωτικά τις μετρήσεις για το 2022.

Πίνακας Ι3: Συγκεντρωτικές Μετρήσεις Σταθμού Ελευσίνας για το 2022

ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ

ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ

ΕΤΟΣ 2022 ΘΕΣΗ : PARKING Ο.Σ.Ε. (Πλησίον Δημαρχείου) ΕΛΕΥΣΙΝΑ

	SO_2	NO_2	THC		O_3	PM_{10}	$PM_{2,5}$	C_6H_6
	Μετρήσεις 1h	*Μετρήσεις 1h*	*Μετρήσεις 1h*	CH_4/THC	*Μετρήσεις 1h*	*Μετρήσεις 1h*	*Μετρήσεις 1h*	*Μετρήσεις 1h*
M.O.	8,2 μg/m³	43,2 μg/m³	1,22 mg/m³	0,92	53,6 μg/m³	29,8 μg/m³	17,5 μg/m³	0,8 μg/m³
S.D.	8,6 μg/m³	33,7 μg/m³	0,40 mg/m³		32,2 μg/m³	17,9 μg/m³	11,1 μg/m³	0,9 μg/m³
max 24 h	65,3 μg/m³	108,9 μg/m³	2,70 mg/m³		93,3 μg/m³	105,0 μg/m³	63,6 μg/m³	3,5 μg/m³
min 24 h	1,8 μg/m³	5,2 μg/m³	0,82 mg/m³		3,7 μg/m³	6,8 μg/m³	4,4 μg/m³	0,1 μg/m³
max 1 h	165,6 μg/m³	225,2 μg/m³	8,41 mg/m³		160,5 μg/m³	231,7 μg/m³	143,3 μg/m³	9,9 μg/m³
Πληρότητα μετρήσεων (%):	97,1	77,0	63,2		98,4	99,5	99,5	69,3

ΥΠΕΡΒΑΣΕΙΣ ΟΡΙΩΝ (*)								ΕΚΑΤΟΣΤΗΜΟΡΙΑ (Τιμές 1h)			
SO_2(μg/m³)		NO_2(μg/m³)		O_3(μg/m³)		PM_{10}(μg/m³)			50%	95%	98%
ΟΡΙΟ	ΥΠΕΡΒΑΣΕΙΣ	ΟΡΙΟ	ΥΠΕΡΒΑΣΕΙΣ	ΟΡΙΟ	ΥΠΕΡΒΑΣΕΙΣ	ΟΡΙΟ	ΥΠΕΡΒΑΣΕΙΣ	SO_2 (μg/m³)	6,8	12,8	45,6
350 (1h)	0	200 (1h)	4	180 (1h)	0	50 (24h)	21	NO_2 (μg/m³)	34,4	110,7	128,3
125 (24h)	0	40 (ΕΤΟΣ)	ΝΑΙ	240 (1h)	0	40 (ΕΤΟΣ)	ΟΧΙ	CH_4 (mg/m³)	1,06	1,64	2,16
				120(8h)	0			THC (mg/m³)	1,14	1,87	2,47
						$PM_{2,5}$(μg/m³)		NMHC (mg/m³)	0,10	0,32	0,41
(*) Ισχύουν τα όρια της οδηγίας 2008/50/ Ε.Κ.						ΟΡΙΟ	ΥΠΕΡΒΑΣΗ	O_3 (μg/m³)	48,7	89,5	96,2
Για τους υδρογονάνθρακες δεν έχουν θεσπιστεί όρια.						25 (ΕΤΟΣ)	ΟΧΙ	PM_{10} (μg/m³)	25,6	62,8	75,6
						C_6H_6(μg/m³)		$PM_{2,5}$ (μg/m³)	14,7	38,7	49,0
						ΟΡΙΟ	ΥΠΕΡΒΑΣΗ	C_6H_6 (μg/m³)	0,5	2,7	3,9
						5 (ΕΤΟΣ)	ΟΧΙ				

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

SO_2	Διοξείδιο του θείου
NO_2	Διοξείδιο του αζώτου
THC	Συνολικοί υδρογονάνθρακες
O_3	Όζον
PM_{10}	Αιωρούμενα σωματίδια διαμέτρου <10μm
$PM_{2,5}$	Αιωρούμενα σωματίδια διαμέτρου <2.5μm
C_6H_6	Βενζόλιο

Επιτρέπονται μέχρι 24 υπερβάσεις του ορίου των 350μg/m³ (1h) και μέχρι 3 του ορίου των 125μg/m³ (24h)

Επιτρέπονται μέχρι 18 υπερβάσεις του ορίου των 200μg/m³ (1h)

Επιτρέπονται μέχρι 25 υπερβάσεις κατά μέσο όρο το χρόνο για διάστημα 3 ετών της μέσης ημερήσιας δώρης συγκεντρωσης των 120μg/m³

Επιτρέπονται μέχρι 35 υπερβάσεις του ορίου των 50μg/m³ (24h)

	ΟΡΙΑ (μέσες ετήσιες τιμες)				
	Pb	As	Cd	Ni	BaP
	0,5μg/m³	6ng/m³	5ng/m³	20ng/m³	1ng/m³
Συγκεντρώσεις 2021	0,01	0,1	0,1	0,7	0,1

Μετρήσεις ΕΚΕΦ Δημόκριτος για ΥΠΕΝ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1. Ο Δήμος Ελευσίνας και στη συνέχεια ο Αναπτυξιακός Σύνδεσμος Θριασίου πραγματοποιούν στο Θριάσιο Πεδίο από το 1986, με αυτόματα όργανα, μετρήσεις ατμοσφαιρικής ρύπανσης (διοξείδιο του θείου, οξείδια του αζώτου, όζον, υδρογονάνθρακες και ολικά αιωρούμενα σωματίδια – από το 2001 PM_{10}). Στα αιωρούμενα σωματίδια έχουν γίνει και αναλύσεις βαρέων μετάλλων, μεταξύ των οποίων είναι και ο μόλυβδος.

2. Στο Θριάσιο Πεδίο λειτουργούν μερικές από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες της χώρας , όπως :

- 2 διυλιστήρια πετρελαίου (ΕΛ.Δ.Α. , ΠΕΤΡΟΛΑ)
- 2 χαλυβουργεία (ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ , ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΚΗ)
- 2 τσιμεντοβιομηχανίες (ΤΙΤΑΝ , ΧΑΛΥΨ)
- 1 βιομηχανία πυρομαχικών
- 2 Ναυπηγοεπισκευαστικές Μονάδες

Επίσης υπάρχουν εγκαταστάσεις αποθήκευσης και διακίνησης προϊόντων πετρελαίου, μονάδες αναγέννησης ορυκτελαίων, πολλές χημικές βιομηχανίες, βιομηχανίες και βιοτεχνίες πλαστικών-ελαστικών, λατομεία και πολλές μικρότερες μονάδες. Τέλος, το Θριάσιο Πεδίο διασχίζουν οι εξής οδικοί άξονες: Νέα και παλιά Εθνική οδός Αθηνών-Κορίνθου, Αττική Οδός και παλιά εθνική οδός Αθηνών-Θηβών.

Όλες οι ανωτέρω δραστηριότητες αποτελούν πηγές ατμοσφαιρικής ρύπανσης μαζί με πολλές άλλες μικρότερες και διάχυτες.

Είναι φανερό ότι στο Θριάσιο Πεδίο η ατμοσφαιρική ρύπανση οφείλεται κυρίως στη βιομηχανική δραστηριότητα.

3. Από το 2012, ο δήμος Ελευσίνας διαθέτει ένα σταθμό αυτόματης μέτρησης ρύπων, εγκατεστημένο πλησίον του Δημαρχείου, στο χώρο στάθμευσης του ΟΣΕ. Καθημερινά τα αποτελέσματα από το δημοτικό σταθμό μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα του δήμου (www.elefsina.gr/files/environment/daily.pdf).

4. Από τις μετρήσεις στην **ατμόσφαιρα** τα τελευταία χρόνια προκύπτει ότι:

α. δεν υπάρχει πρόβλημα **διοξειδίου του θείου** και **οξειδίων του αζώτου** σε κανέναν από τους σταθμούς μέτρησης.

β. Υπάρχει πρόβλημα **όζοντος** σε όλους τους σταθμούς, **με εξαίρεση την Παραλία Ασπροπύργου**.

γ. Υπάρχει έντονο πρόβλημα **αιωρουμένων σωματιδίων** (PM_{10}) σε όλο το Θριάσιο Πεδίο.

δ. Οι συγκεντρώσεις **μολύβδου** στην ατμόσφαιρα της Ελευσίνας είναι χαμηλές, πολύ κάτω από το σχετικό όριο.

ε. Οι συγκεντρώσεις **καδμίου** στην Ελευσίνα είναι χαμηλότερες από το σχετικό όριο.

στ. Οι συγκεντρώσεις **νικελίου** στην Ελευσίνα είναι χαμηλότερες από το σχετικό όριο.

5. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σημαντική μείωση των συγκεντρώσεων υδρογονανθράκων, ως αποτέλεσμα των αυστηρών μέτρων που έχουν επιβληθεί για τον περιορισμό των εκπομπών στα διυλιστήρια και τις μονάδες αποθήκευσης υγρών και αερίων καυσίμων καθώς και τα πρατήρια καυσίμων.

Περιορισμένες μετρήσεις **βενζολίου** κοντά στο δημαρχείο Ελευσίνας έδειξαν ότι δεν υπάρχει πρόβλημα. Όμως κοντά σε πρατήρια καυσίμων και κοντά στα δύο διυλιστήρια πιθανόν να υπάρχουν αυξημένες συγκεντρώσεις.

6. Οι μετρήσεις **θορύβου** στο κέντρο της Ελευσίνας δείχνουν ότι υπάρχει σοβαρό πρόβλημα **ηχορρύπανσης.**

7. Μία γενική διατύπωση ότι, η ατμοσφαιρική ρύπανση στην Ελευσίνα παρουσιάζει, βάσει μετρήσεων του 2022, θεαματική βελτίωση, δεν θα ήταν καθόλου πλασματική, αλλά μάλλον ρεαλιστική, δεδομένου ότι όλοι οι ρύποι πλέον κινούνται κάτω των ορίων επικινδυνότητας, κάποιοι δε, δεν ανιχνεύονται καν.

7**. Προτάσεις**

- Υποχρεωτική χρήση φυσικού αερίου σε όλες τις βιομηχανίες και βιοτεχνίες του Θ.Π.
- Μείωση της διαμπερούς κυκλοφορίας οχημάτων
- Αυστηρός έλεγχος των βιομηχανιών και βιοτεχνιών για εκπομπές
- Έρευνα για εξεύρεση τρόπων μείωσης των συγκεντρώσεων όζοντος
- Απογραφή των βιομηχανικών και άλλων εκπομπών ατμοσφαιρικών ρύπων
- Εκτεταμένη δενδροφύτευση σε διαθέσιμους προς τούτο χώρους.
- Εκπόνηση επιδημιολογικής μελέτης με αντικείμενο την πιθανή επίδραση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην υγεία των κατοίκων του Θριασίου Πεδίου.
- Προμήθεια οργάνων μέτρησης BTEX και PM $_{2,5}$.
- Εγκατάσταση οθόνης πληροφόρησης κοινού (των αποτελεσμάτων).

(Χρηστίδης, Διπλ. Χημικός Μηχανικός ΕΜΠ, Δρ Μηχανικός ΕΜΠ, προϊστάμενος του Τμήματος Τεχν. Υπηρεσιών Δήμου Ελευσίνας, 2023)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΥΠΕΝ_ΓΕΝ. Δ/ΝΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, Δ/ΝΣΗ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ & ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΣ, ΤΜΗΜΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΣ, ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΣ 2022.

2. ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ, Τμήμα Περιβάλλοντος, Ανακύκλωσης και Πολιτικής Προστασίας

3. Απόστολος Βανταράκης, Πανεπιστήμιο Πατρών, Εργαστήριο Υγιεινής.

χ. Σκεψεις για δημιουργια προσωπικου αρχειου και πως αυτο μπορει να αποτελεσει μερος υπερ-τοπικης* μνημης

Χριστοφορος Παυλακης

Ελευθερο Πανεπιστημιο Ελευσινας – Μυστηριο 7 Ελευσις 2023

Ελευσινα, Νοεμβριος 2023

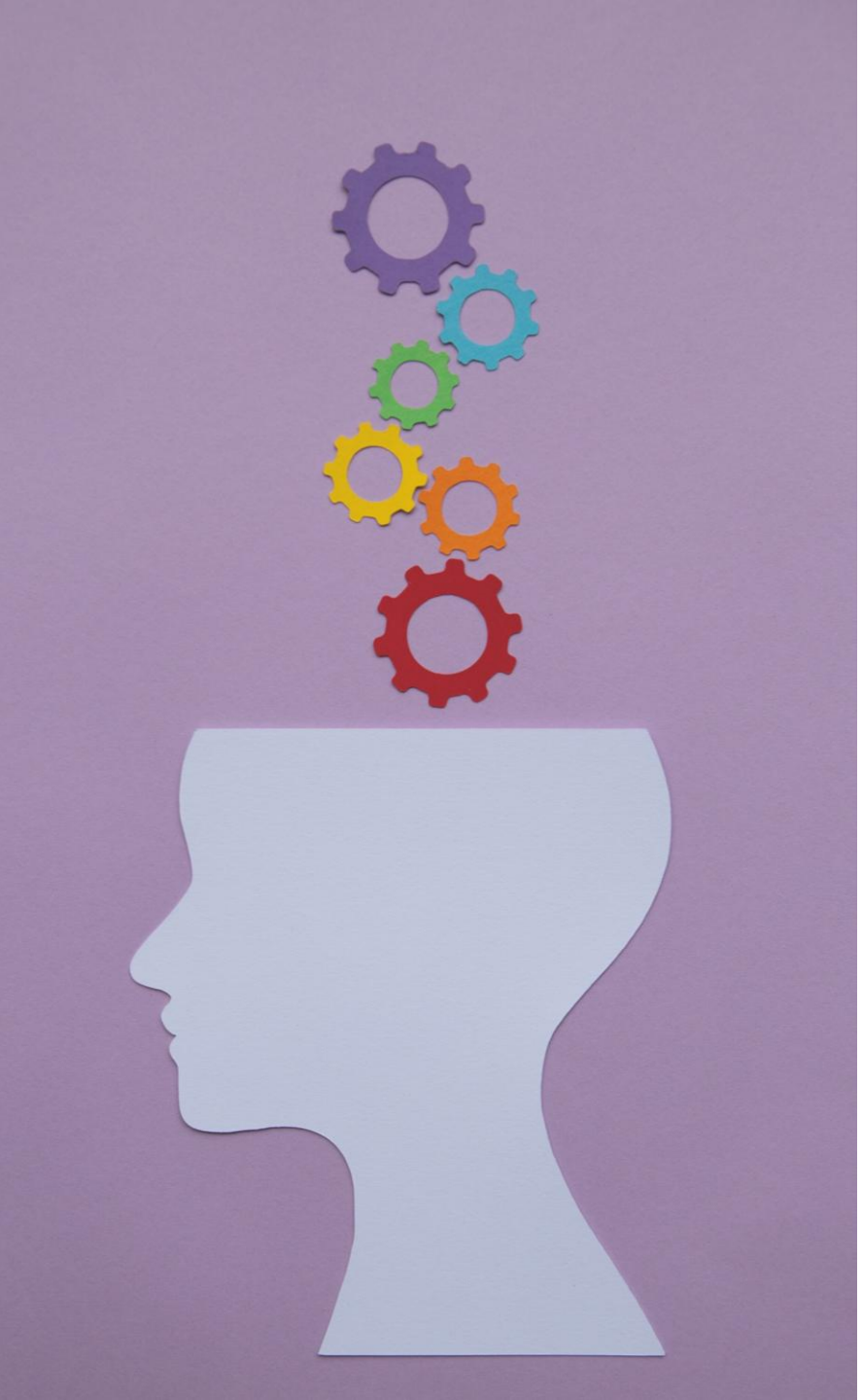

Δυο ερωτησεις για να θεσουμε τα ‘φαια κυτταρα’ σε κινηση…

1. Τι μπορει να κινητοποιησει/ εμπνευσει καποιον να ξεκινησει ενα προσωπικο αρχειο**?**
2. Αν καποιος αναλαβει το εγχειρημα ποιες δυσκολιες μπορει να προκυψουν ?

Οδηγιες

Ιστοστελιδα menti.com

Κωδικος **xxxx xxxx**

Αντι προλογου –
Η σημασια του ‘βλεμματος’

Η σημασια του ‘βλεμματος’

* Ο Μικρος Πριγκηπας,
Αντουαν Σεντ Εξυπερη,
Μτφ Παναγοπουλου,
Εκδοσεις Χαρτινη Πολη

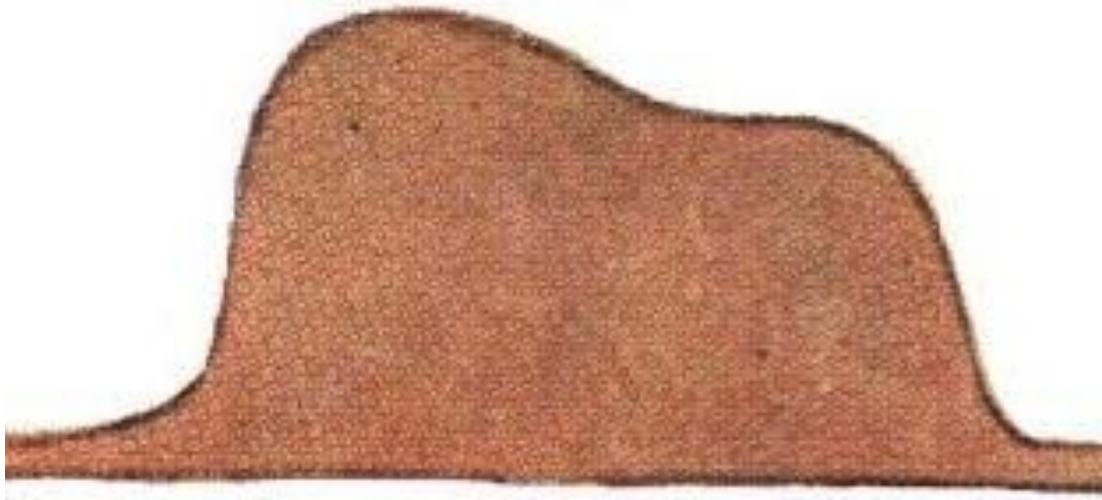

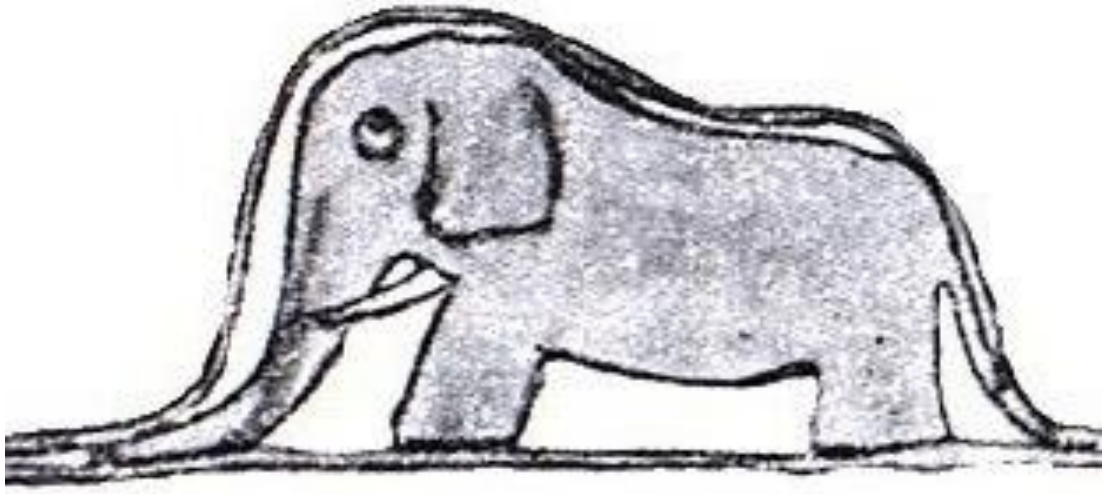

Η σημασια του ‘βλεμματος’

*Culterra, Εκθεση νεων Ελευσινιων καλλιτεχνων, Εβδομαδα 18/25Μαρτιου 2023, Ελευσις 2023.

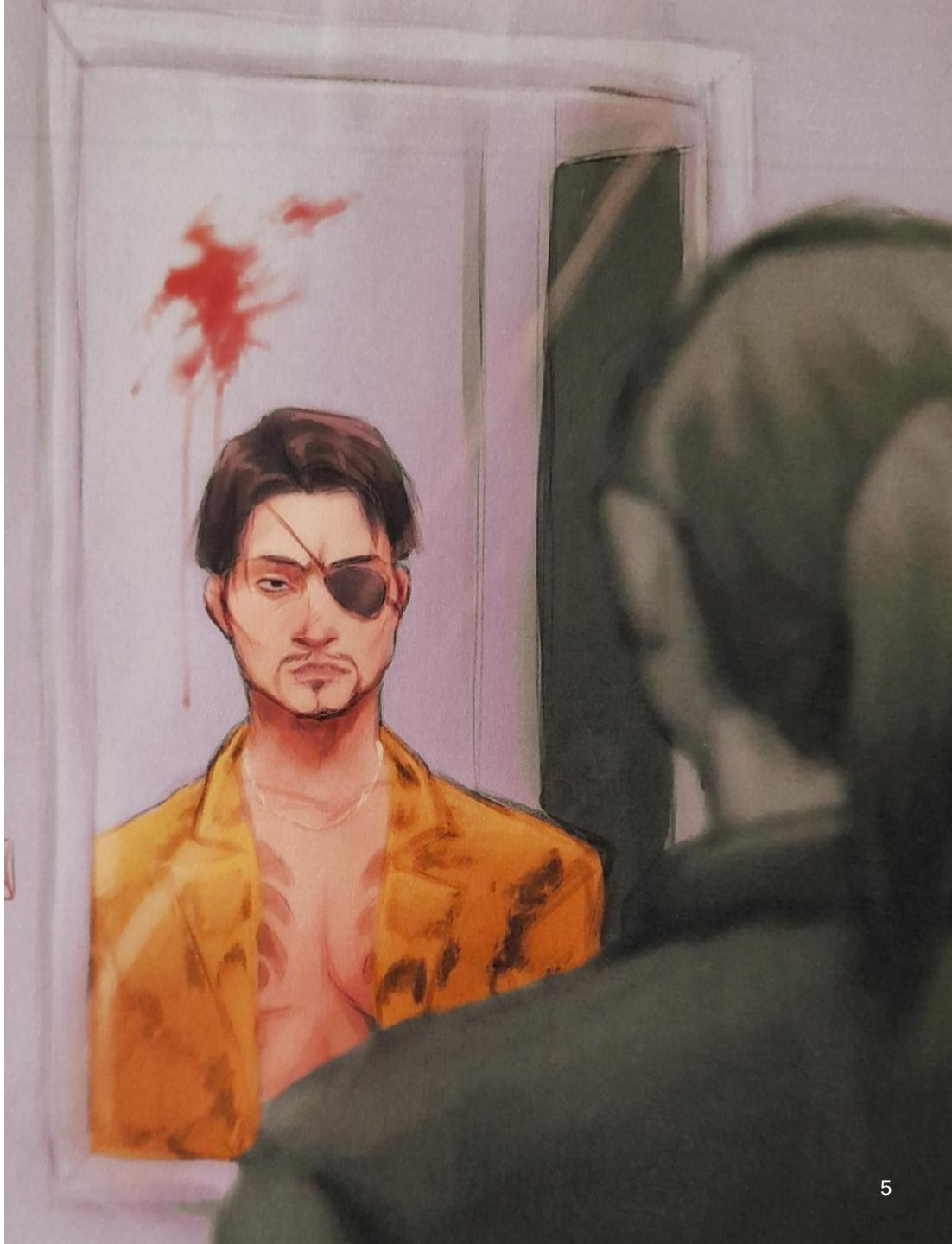

Το ‘προσωπικο’ βλεμμα

Η διαδρομη με τα βιωματα μεχρι τωρα

*Απο το φωτογραφικο αλμπουμ της κα Αναστασιας Παυλακη

Τα βιωματα

και η κατασκευη μιας προσωπικης ταυτοτητας.

*Αγορι παιζει σε τραμπολινο τοποθετημενο σε εξωτερικο χωρο,
Φωτογραφια απο το διαδικτυο με ελευθερη χρηση/ διανομη (Νοεμβριος 2023)

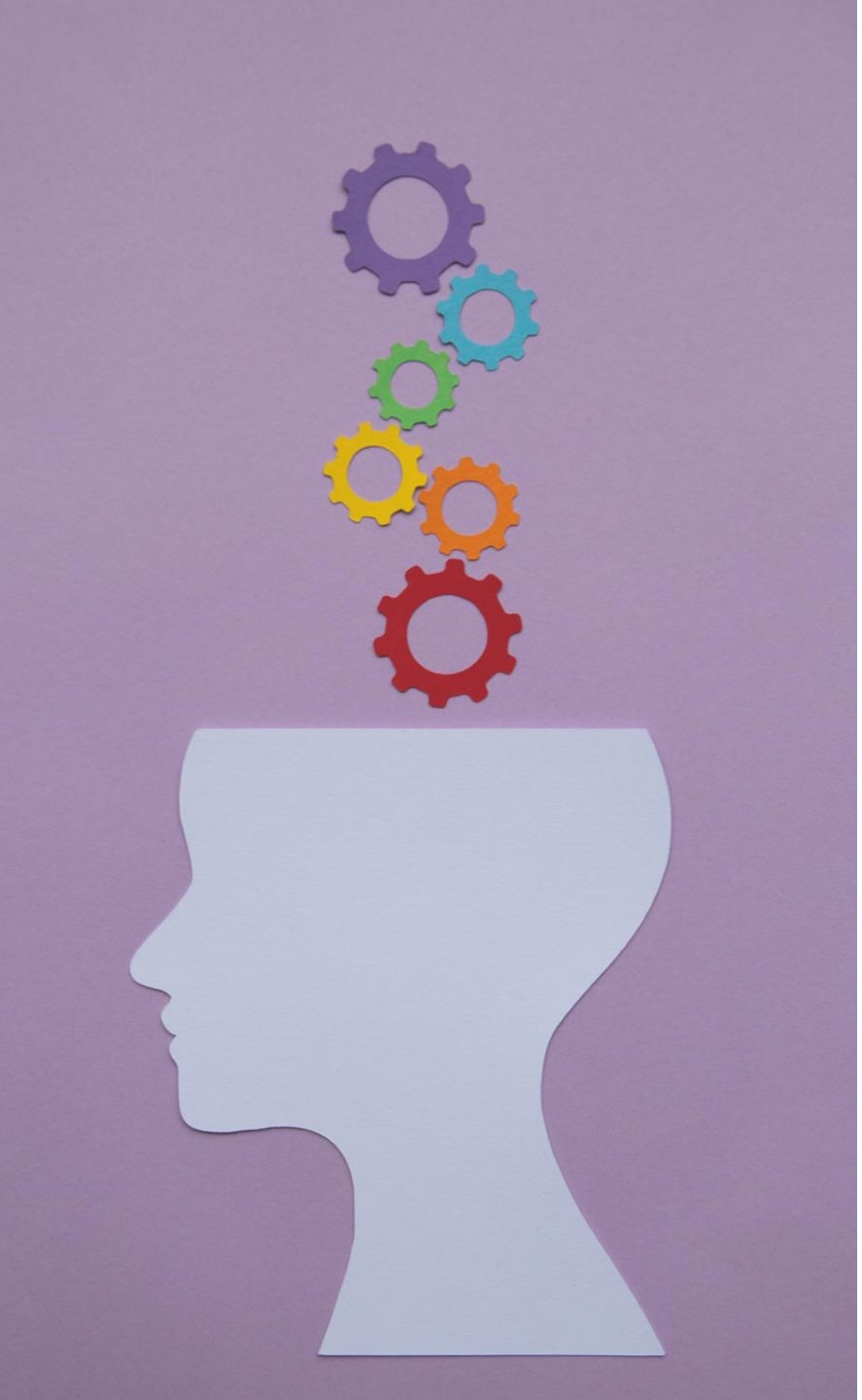

Δυο ερωτησεις για να θεσουμε τα ‘φαια κυτταρα’ σε κινηση…

1. Τι μπορει να κινητοποιησει/ εμπνευσει καποιον να ξεκινησει ενα προσωπικο αρχειο**?**
2. Αν καποιος αναλαβει το εγχειρημα ποιες δυσκολιες μπορει να προκυψουν ?

Οδηγιες

Ιστοστελιδα menti.com

Κωδικος **xxxx xxxx**

Τρια Εφοδια για το εγχειρημα

1. Θεωρια πολλαπλων ταυτοτητων που δρουν αλληλεπιδραστικα.

Intersectionality theory, Kimberle Crenshaw

(βιβλιογραφια + βιντεογραφια)

Συνδυαστικες ταυτοτητες σε πολυπαραγοντικο περιβαλλον (ανισοτητων)

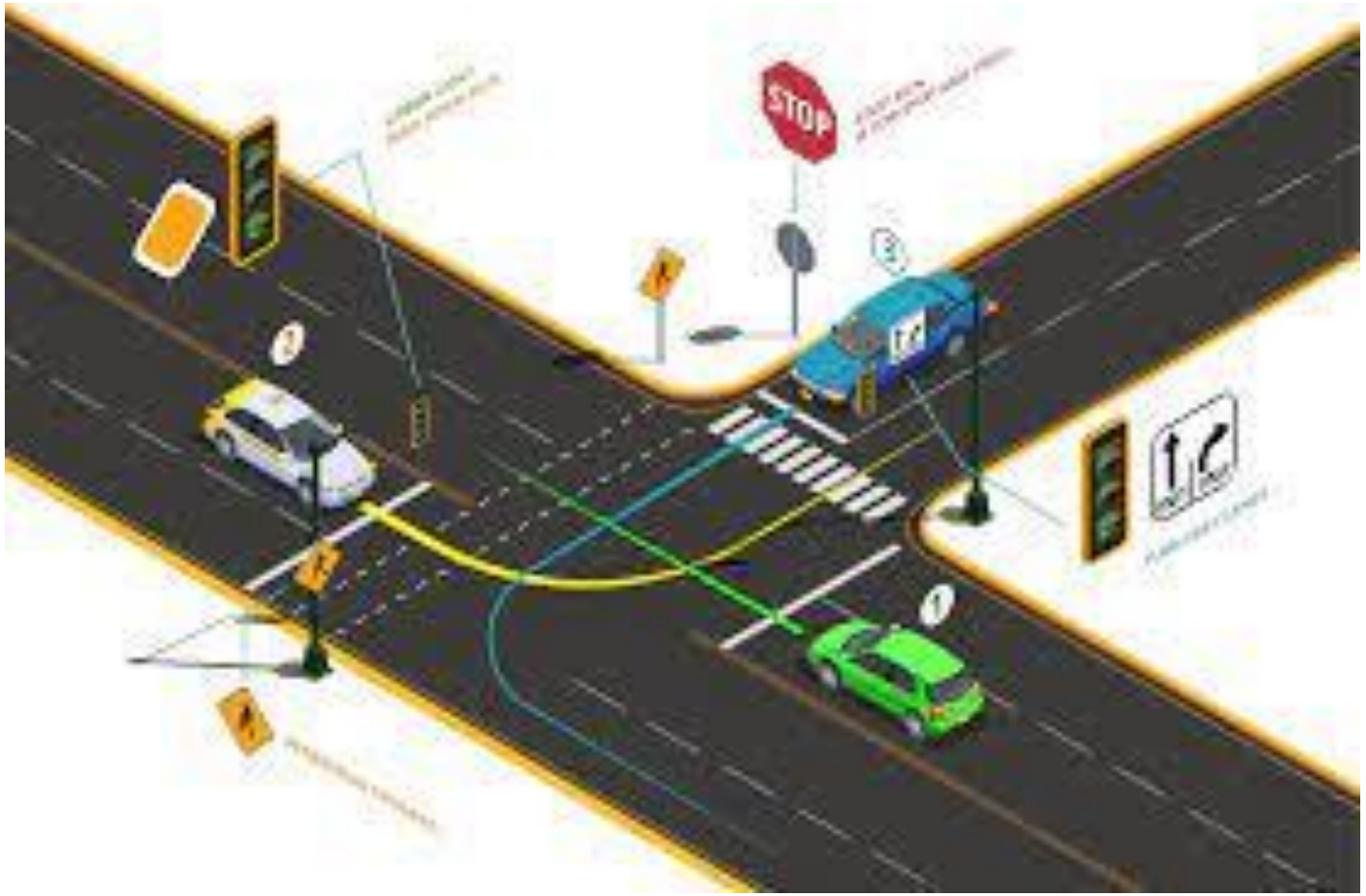

2. **Οταν το προσωπικο ειναι πολιτικο**

Participatory Action research

by activist scholar Josephine O’cloo

(βιβλιογραφια + βιντεογραφια)

25 Χρονια Ακτιβισμου και συμμετοχικης ακαδημαικης ερευνας

AT THE LEADING HOSPITAL: PACING INQUIRY BY DOBSON, A DISTURBING CASE

A heart check-up could have saved my daughter

SAVE OVER 50% ON

3. Νεες μορφες επικοινωνιας, εκφρασης και καταγραφης σκεψεων, ανοιχτο σε ενα υπερ-τοπικο κοινο με αμεση διαδραστικοτητα

Chelsea Callahan

@ChelseaCallahan • 75.1K subscribers

realistic nyc living content - vlogs, advice.

Latest from Chelsea Callahan

Feeling burned out from the New York City grind (a few days in my life). A Vlog.

73K views • 5 days ago

Chelsea Callahan

Okay, i'm tired of the new york city grind officially now lol. It's taught me a lot, but I'm ready for things to get less intense living alone ...

New 4K

Το αρχειο εν τω γιγνεσθαι ‘συμμετοχικα’

και οι πολλαπλες μορφες του (υλικη και αυλη)

Ανοιχτα Ερωτηματα

Πως διασφαλιζω οτι το ‘βλεμμα’ μου, οπως διαμορφωνεται και απο τη βιωματικη γνωση, ειναι διακριτο επι του προσωπικου μου αρχειου?

Πως αναπτυσσω τον εαυτο μου να ανακαλυψει τον εαυτο του και να γινει ενας ‘καλος επιμελητης’ που σεβεται τα βιωματα του?

Αξιζει?

Αξιζω.

Αξιζουμε!

Ευχαριστω για την προσοχη, φιλοξενια, γενναιοδωρια!

Χριστοφορος Παυλακης,
Ελευθερο Πανεπιστημιο Ελευσινας 2023

XI. Εκτίμηση επικινδυνότητας από την ρύπανση του αέρα και ποιότητας ζωής στην Ελευσίνα

Κυριάκος Τσιπούρας

Email: tsipkir@yahoo.com

Περίληψη εργασίας

Η εργασία που εκπονείται είναι μία πρώτη διερεύνηση στην ευρύτερη περιοχή του δήμου της Ελευσίνας, ώστε να αξιολογηθεί η επικινδυνότητα της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην ποιότητα του περιβάλλοντος, την δημόσια υγεία, την πολιτιστική κληρονομιά και το δομημένο περιβάλλον, εν τέλει στην αρνητική συνεισφορά της στην κλιματική κρίση.

Η ατμοσφαιρική ρύπανση αποτελεί την μεγαλύτερη περιβαλλοντική απειλή για την ανθρώπινη υγεία σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας και πλήττει περισσότερο τις αστικές περιοχές και η εξήγηση είναι ότι λόγω πυκνότητας του πληθυσμού εκλύονται περισσότεροι ρύποι π.χ. από τις οδικές μεταφορές, ενώ το αστικό και περιαστικό περιβάλλον δέχεται πολλές φορές δυσμενείς επιπτώσεις οι οποίες συμβάλουν στην διόγκωση του εξεταζόμενου προβλήματος.

Η δομή της εργασίας θα ακολουθήσει τα κάτωθι βήματα που είναι:

I. Η αναγκαιότητα της εκτίμησης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην περιοχή, που απορρέει από την ευρωπαϊκή και ελληνική νομοθεσία και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας.

II. η αναγνώριση των κινδύνων δηλαδή των ρύπων με ιδιαίτερη αναφορά στον δευτερογενή ρύπο όζον Ο3 και τον πρωτογενή και δευτερογενή ρύπο τα λεπτόκοκκα σωματίδια PM2,5, η προέλευση τους οι επιπτώσεις στην δημόσια υγεία, στο περιβάλλον, στη διαμόρφωση του κλίματος, στο δομημένο περιβάλλον π.χ. την πολιτιστική κληρονομιά.

III. Η μορφολογία του τοπίου που αναφερόμαστε με ιδιαίτερη αναφορά στις δασικές πυρκαγιές και στην προβλεπόμενη δημιουργία νέων αυτοκινητόδρομων καθώς και η χρονική περίοδος αναφοράς

IV. η εκτίμηση της έκθεσης στους ρύπους με βάσει τα καθορισμένα όρια της Οδηγίας 2008/50/ΕΚ για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα για την Ευρώπη, για την ελληνική νομοθεσία αφορά την ΚΥΑ ΗΠ 14122/549/Ε103/2011, Β΄ 488 και αντί επιλόγου στα οποία θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας την πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (Ε.Κ. 13/09/2023) να ακολουθήσει τις κατευθυντήριες γραμμές του Π.Ο.Υ.

Η αναγκαιότητα της εκτίμησης της επικινδυνότητας της ατμοσφαιρικής ρύπανσης

Η συλλογή δεδομένων για τον βαθμό έκθεσης του πληθυσμού της Ελευσίνας σε ρύπους που αποδεδειγμένα έχουν επιπτώσεις στην υγεία του και οι οποίοι εισέρχονται στον οργανισμό μέσα από την από την εισπνοή (Βανταράκης 2023), μας βοηθάει να

παρακολουθήσουμε την ποιότητα του αέρα κάνοντας το πρώτο βήμα να αξιολογηθεί η έκθεση του πληθυσμού και να παρθούν τα κατάλληλα μέτρα με κύριο στόχο την προστασία τη υγείας του περιβάλλοντος και του αστικού πληθυσμού της πόλεως της Ελευσίνας

Η Δρ Maria Neira, Διευθύντρια του Τμήματος Περιβάλλοντος, Κλιματικής Αλλαγής και Υγείας του ΠΟΥ αναφέρει σχετικά με την συλλογή δεδομένων που θεωρείται από τον οργανισμό το κλειδί για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης παγκοσμίως, «Η ατμοσφαιρική ρύπανση είναι ένα σημαντικό ζήτημα δημόσιας και περιβαλλοντικής υγείας με σοβαρές απειλές για την ευημερία των ανθρώπων και το περιβάλλον μας. Η αξιολόγηση των επιπτώσεων της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην υγεία και οι σχετικές παρεμβάσεις είναι το θεμέλιο για την αποτελεσματική, σοβαρή και βιώσιμη αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης »

Η αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης λόγω της πολύπλοκης φύσης της απαιτεί πολυεπιστημονική προσέγγιση δηλαδή τη συνεργασία διαφόρων επιστημονικών κλάδων όπως Μετεωρολογία, Περιβαλλοντική Μηχανική, Χημεία Περιβάλλοντος, Ιατρική και Νομικοί κ.α. οι οποίοι από κοινού έχουν τελικά θεσμοθετήσει τα πρότυπα ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα που στην Ελλάδα αφορά την ΚΥΑ ΗΠ 14122/549/Ε103/2011, Β΄ 488

Η ατμοσφαιρική ρύπανση είναι η μεγαλύτερη περιβαλλοντική απειλή για τη δημόσια υγεία παγκοσμίως. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας το χαρακτηρίζει ως το «the new tobacco», το νέο κάπνισμα ενώ αναφέρει χαρακτηριστικά «Η ατμοσφαιρική ρύπανση δεν είναι νέο πρόβλημα. Ανησυχούμε για την αιθαλομίχλη εδώ και αιώνες, από τη διαβόητη αιθαλομίχλη του Λονδίνου του 19ου αιώνα μέχρι την ομίχλη που κατακλύζει τακτικά πόλεις από το Πεκίνο μέχρι το Δελχί σήμερα. Αυτό που είναι καινούργιο, ωστόσο, είναι η επίγνωση του πόσο κακό είναι ακριβώς για την υγεία μας.»

Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος (ΕΕΑ), περίπου 15.500 άνθρωποι πεθαίνουν από την ατμοσφαιρική ρύπανση κάθε χρόνο στην Ελλάδα (Εικόνα 1). Οι θάνατοι αυτοί αποτελούν το 13% όλων των θανάτων στη χώρα μας ενώ την περίοδο 2020 – 2022, οι θάνατοι λόγω της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην Ελλάδα ήταν πολύ περισσότεροι από τους θανάτους λόγω COVID .

Η ποιότητα του αέρα και το κλίμα συνδέονται επειδή συνδέονται τα χημικά συστατικά που τα επηρεάζουν δηλαδή τα αέρια του θερμοκηπίου (ΑτΘ). «Οι ουσίες που ευθύνονται για την κλιματική αλλαγή και την επιδείνωση της ποιότητας του αέρα εκπέμπονται συχνά από τις ίδιες πηγές και επειδή οι αλλαγές στο ένα επιφέρουν αναπόφευκτα αλλαγές στο άλλο", υπογραμμίζει ο Παγκόσμιος Μετεωρολογικός Οργανισμός (WHO)(Εικόνα 2). Η βελτίωση της ποιότητας του αέρα μας θα φέρει οφέλη για την υγεία, την ανάπτυξη και το περιβάλλον. Η πρόληψη της ρύπανσης αποτελεί μέτρο δημόσιας υγείας.

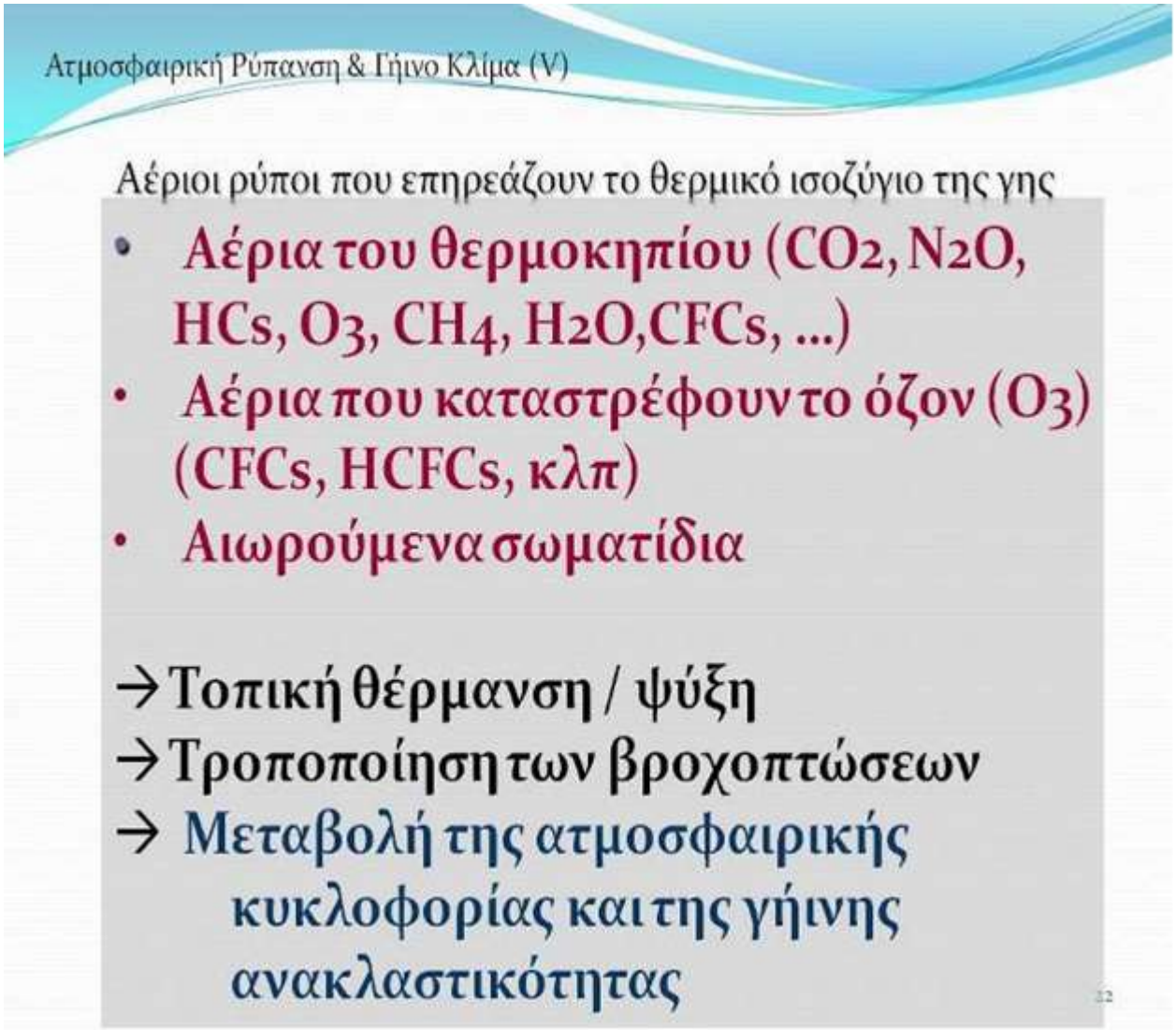

Οι οδηγίες που αφορούν στην ποιότητα της ατμόσφαιρας με τις οποίες εκδίδονται οι ετήσιες αναφορές του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας είναι:

 Οδηγία 2008/50/ΕΚ για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα για την Ευρώπη (ΚΥΑ ΗΠ 14122/549/Ε103/2011, Β΄ 488).

 Οδηγία 2004/107/ΕΚ σχετικά με το αρσενικό, το κάδμιο, τον υδράργυρο, το νικέλιο και τους πολυκυκλικούς υδρογονάνθρακες στον ατμοσφαιρικό αέρα (ΚΥΑ ΗΠ 22306/1075/Ε103/2007, Β΄ 920).

 Οδηγία 2015/1480/ΕΚ για την τροποποίηση ορισμένων παραρτημάτων των οδηγιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 2004/107/ΕΚ και 2008/50/ΕΚ, οι οποίες ορίζουν τους κανόνες σχετικά με τις μεθόδους αναφοράς, την επικύρωση των δεδομένων και την τοποθεσία των σημείων δειγματοληψίας για την εκτίμηση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα (ΚΥΑ 174505/607/2017, Β΄ 1311).

Η οδηγία για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα του 2008 είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της πολιτικής της ΕΕ για τον καθαρό αέρα, καθώς θέτει πρότυπα για την ποιότητα του αέρα που καθορίζουν όρια συγκέντρωσης ρύπων στον αέρα που αναπνέουμε. Το άρθρο 8 της οδηγίας Ε.Ε. 2016/2284 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να προβαίνουν σε εθνικές απογραφές και προβλέψεις εκπομπών καθώς και ενημερωτικές ετήσιες απογραφής.

Τις τελευταίες δεκαετίες, οι πολιτικές της ΕΕ συνέβαλαν μεν στη μείωση των εκπομπών, χωρίς όμως να έχει βελτιωθεί αντιστοίχως η ποιότητα του αέρα, με τις επιπτώσεις στη δημόσια υγεία να παραμένουν σημαντικές αναφέρει στην ειδική έκθεση 2018 το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνεδρίο , Στην έκθεση αυτή αναφέρεται επίσης και το γεγονός ότι χρειάζεται αναθεώρηση των ορίων συγκέντρωσης ρύπων ώστε να έρθουν κοντύτερα προς τις κατευθυντήριες γραμμές του ΠΟΥ.

Αναγνώριση των επικινδύνων ρύπων και οι πηγές εκπομπών του

Η Ελευσίνα και η ευρύτερη περιοχή του Θριασίου πεδίου είναι η περιοχή με την πιο σημαντική βαριά βιομηχανική δραστηριότητα, εάν όχι η μόνη με αυτού του είδους βιομηχανικής δραστηριότητας στην χώρα. Μέσα στα όρια του δήμου Ελευσίνας Μαγούλας διέρχονται δύο από τους μεγαλύτερους αυτοκινητοδρόμους στην Ελλάδα όσο αφορά στο αριθμό διελεύσεων βαρέων και ελαφρών οχημάτων μιλάμε για την εθνική οδό Αθηνών Πατρών και την Αττική οδό. Επίσης σε πλήρη επιχειρησιακή λειτουργία είναι ένα από τα μεγαλύτερα στρατιωτικά αεροδρόμια της χώρας.

Σε απόσταση δέκα χιλιομέτρων από ο κέντρο της πόλης βρίσκονται δύο μεγάλα διυλιστήρια της Ελευσίνας και το διυλιστήριο του Ασπροπύργου καθώς και δύο ναυπηγεία το ένα πλέον ενεργό το ναυπηγείο Ελευσίνας, και το ναυπηγείο Σκαραμαγκά, καθώς επίσης έχουμε μία μεγάλη νοσοκομειακή μονάδα και την λειτουργία μεγάλων εταιρειών εφοδιαστικών αλυσίδων.

Εδώ παρεμπίπτοντως να αναφέρουμε ότι ο υπερβολικός θόρυβος από αεροσκάφη και οδικά δίκτυα αποτελεί ένα από τα κύρια αίτια περιβαλλοντικών ζητημάτων υγείας στην ΕΕ. Μπορεί να προκαλέσει ισχαιμική καρδιοπάθεια, εγκεφαλικό επεισόδιο, διαταραχές ύπνου, γνωστικές διαταραχές και άγχος .

Οι πηγές εκπομπών των ρύπων στην περιοχή της Ελευσίνας είναι σημειακές π.χ. διυλιστήρια, επιφανειακές από αστικές περιοχές π.χ. οικιακή θέρμανση και γραμμικές πηγές π.χ. αυτοκινητόδρομοι.

Η διασπορά των ρύπων σε τοπική κλίμακα (έως 10 χιλιόμετρα) προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την διαδικασία της διάχυσης λόγω των αναταρακτικών κινήσεων. Λόγω των σχετικά μικρών αποστάσεων, ο άνεμος θα θεωρείται μίας κατευθύνσεως και ταχύτητας. Η επίδραση του ανέμου στα επίπεδα ρύπανσης είναι διπλή. Η διεύθυνση του ανέμου καθορίζει την περιοχή προς την οποία θα κατευθυνθούν οι ρύποι, ενώ η ταχύτητα του ανέμου προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό τον ρυθμό αραίωσής τους. Η οριζόντια μεταφορά αποτελεί τον πλέον σημαντικό μηχανισμό απομάκρυνσης και αραίωσης των ρύπων. Έτσι θα θεωρήσουμε ότι ο άνεμος δεν αλλάζει σε διαφορετικά σημεία της πόλης και οι μοναδικοί χημικοί μετασχηματισμοί αφορούν τα οξείδια του αζώτου δηλαδή έχουμε το φαινόμενο της φωτοχημικής ρύπανσης. Σημαντικό είναι ότι η απόθεση των ρύπων μπορεί σε μερικές

περιπτώσεις να είναι σημαντική, κατά κανόνα η μεγαλύτερη ποσότητα των ρύπων βρίσκεται ακόμα στην τροπόσφαιρα της ατμόσφαιρας. (Πούπκου Α. 2005).

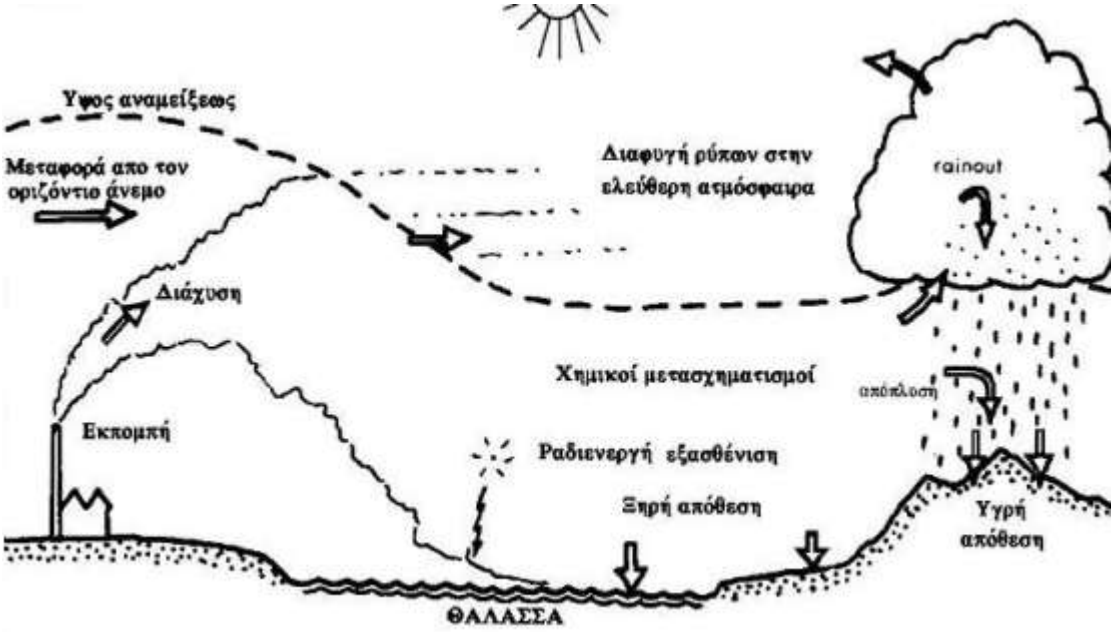

Οι ρύποι που θα μας απασχολήσουν είναι όπως προείπαμε και ρύποι του θερμοκηπίου συνεισφέρουν δηλαδή στην επιτάχυνση της δυσμενούς κλιματικής αλλαγής για τον πλανήτη μας. Οι ατμοσφαιρικοί ρύποι θα τους διακρίνουμε σε:

• Πρωτογενείς ρύπους, που είναι το μονοξείδιο του άνθρακα, το διοξείδιο του θείου, οξείδιου του αζώτου βενζόλιο μικροσωματίδια PH2.5 και PH10 οι οποίοι εκπέμπονται απευθείας στην ατμόσφαιρα από τις πηγές ρύπανσης.

• Δευτερογενείς ρύπους, όπως το όζον, και δευτερογενή σωματίδια οι οποίοι σχηματίζονται στην ατμόσφαιρα ως προϊόντα των χημικών αντιδράσεων ανάμεσα στους πρωτογενείς ρύπους και στα φυσικά συστατικά της ατμόσφαιρας.

Αναλυτικότερα κάθε εξεταζόμενος ρύπος έχει τα εξής χαρακτηριστικά και πηγές εκπομπών του:

Α) Το μονοξείδιο του άνθρακα είναι αέριο άχρωμο, άοσμο, άγευστο και διαλύεται ελάχιστα στο νερό. Σε υψηλές συγκεντρώσεις (>100 ppm) είναι και θανατηφόρο. Η πιο σημαντική πηγή του είναι η ατελής καύση του άνθρακα και των υδρογονανθράκων γενικότερα Κυρίως τα βενζινοκίνητα αυτοκίνητα. Υψηλές συγκεντρώσεις του μπορούν να βρεθούν σε κλειστά μέρη όπως χώροι στάθμευσης, ελλιπώς αεριζόμενες υπόγειες διαβάσεις, ή κατά μήκος των δρόμων σε περιόδους κυκλοφοριακής αιχμής. Η τοξική του δράση οφείλεται στη μεγάλη χημική συγγένεια που έχει με την αιμογλοβίνη, τη χημική ουσία στα ερυθρά αιμοσφαίρια που μεταφέρει οξυγόνο από τους πνεύμονες στα κύτταρα του σώματος και CO2 από τα κύτταρα στους πνεύμονες. Συνεχής έκθεση σε μεγάλες συγκεντρώσεις CO έχει ως αποτέλεσμα ξαφνική απώλεια της συνειδήσεως (χωρίς αναπνευστικές διαταραχές), που συνεχιζόμενη προκαλεί το θάνατο.

Β) Το όζον είναι εποχικός ρύπος. Είναι αέριο ασταθές, ισχυρά οξειδωτικό, ισχυρά τοξικό με χαρακτηριστική οσμή και κυανό χρώμα. Είναι λίγο διαλυτό (στο ύδωρ), ασταθές, διασπάται εύκολα και δεν αφήνει υπολείμματα. Το όζον σχηματίζεται στην κατώτερη ατμόσφαιρα (τροπόσφαιρα) ως αποτέλεσμα αλυσίδας χημικών αντιδράσεων μεταξύ του οξυγόνου, πτητικών οργανικών ενώσεων (VOCs), και οξειδίων του αζώτου υπό συνθήκες έντονης ηλιακής ακτινοβολίας και υψηλών θερμοκρασιών. Πηγές των ρύπων που συντελούν στη δημιουργία του όζοντος είναι τα οχήματα, εργοστάσια, χωματερές, χημικά διαλυτικά και πολλές άλλες μικρές πηγές όπως βενζινάδικα, αγροτικός εξοπλισμός. Το όζον σε μεγάλες συγκεντρώσεις προκαλεί σημαντικά προβλήματα στην ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον όπου ζούμε. Προκαλεί ερεθισμό στην αναπνευστική οδό, διαταραχή της αναπνευστικής λειτουργίας, αίσθημα ξηρότητας στο λαιμό, πόνο στο στήθος, βήχα, άσθμα, φλεγμονή στους πνεύμονες, πιθανή επιδεκτικότητα σε μολύνσεις του αναπνευστικού και ερεθισμό των οφθαλμών. Το όζον είναι επίσης ο ρύπος με τις δυσμενέστερες επιδράσεις στα φυτά, μειώνει την παραγωγή στις αγροτικές καλλιέργειες και προκαλεί ζημιά στη δασική βλάστηση. Η φωτοχημική αιθαλομίχλη σχηματίζεται όταν πρωτογενείς ρύποι, όπως τα οξείδια του αζώτου και οι πτητικές οργανικές ενώσεις, παρουσία έντονης ηλιακής ακτινοβολίας, μετατρέπονται σε δευτερογενείς ρύπους με οξειδωτικές ιδιότητες, ο πιο σημαντικός από τους οποίους είναι το όζον. Το όζον αποτελεί δείκτη της φωτοχημικής ρύπανσης μιας περιοχής

Γ) Το N2 είναι το πιο άφθονο συστατικό της ατμόσφαιρας της Γης (78,082% κατ' όγκο και 75,3% κατά βάρος ξηρού αέρα). Κατά την καύση του σχηματίζει οξείδια. Όσο μεγαλύτερη είναι η θερμοκρασία της καύσης, τόσο μεγαλύτερη είναι και η ποσότητα των σχηματιζόμενων οξειδίων του αζώτου. Το μονοξείδιο του αζώτου είναι αέριο άχρωμο και άοσμο. Αντίθετα το διοξείδιο έχει έντονη μυρωδιά και κόκκινο - κίτρινο - καστανό χρώμα. Η χρήση καυσίμων σε αυτοκίνητα αλλά και σε βιομηχανικούς καυστήρες ή σε σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής παράγει μονοξείδιο του αζώτου. Αυτό με διάφορες χημικές αντιδράσεις που ενισχύονται με την παρουσία της ηλιακής ακτινοβολίας μετατρέπεται σε διοξείδιο του αζώτου. Σημαντικός ρύπος για τη δημιουργία όξινης βροχής. Στα παιδιά μπορεί να προκαλέσει αναπνευστικές ασθένειες. Στους ασθματικούς προκαλεί δυσκολία στην αναπνοή Μαζί με τα αιωρούμενα σωματίδια στην ατμόσφαιρα μειώνει τη φωτεινότητα και δημιουργεί τη φωτοχημική αιθαλομίχλη. Για τον άνθρωπο, έκθεση μικρής σχετικά χρονικής διάρκειας (λιγότερο από 3 ώρες) πιθανόν να οδηγήσει σε αναπνευστικές δυσλειτουργίες. Παρατεταμένη έκθεση σε σχετικά υψηλές συγκεντρώσεις προκαλεί ευαισθησία του αναπνευστικού συστήματος και μόνιμες αλλοιώσεις των πνευμόνων και είναι επιβλαβής για την βλάστηση.

Δ) Σωματίδια σε στερεή ή υγρή φάση που μπορούν να αιωρούνται στην ατμόσφαιρα για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Ικανά σε υψηλά επίπεδα να μεταβάλουν το μπλε χρώμα του ουρανού, λόγω σκέδασης, σε λευκό ή γκρίζο. Προερχόμενα από ερήμους (Σαχάρα, Σαχελιανή ζώνη) είναι καφεκόκκινης απόχρωσης Ανθρωπογενείς πηγές: βιομηχανικές δραστηριότητες, λιγνιτικοί σταθμοί, παραγωγή τσιμέντου, γύψου, χυτήρια μεταλλεύματος, αποθήκευση και μεταφορά αδρανών υλικών και άλλων πρώτων υλών, οχήματα (κυρίως πετρελαιοκίνητα οχήματα και δίκυκλα), πυρκαγιές, καύση βιομάζας, αγροτικές δραστηριότητες (καύση γεωργικών υπολλειμάτων), κατασκευαστικές εργασίες (οικοδομές, οδοστρώματα). Η συμμετοχή του αυτοκινήτου οφείλεται στην καύση του καυσίμου (πετρέλαιο), στη φθορά των ελαστικών, των υλικών πέδησης και του οδοστρώματος και στην επαναιώρηση λόγω κακής ποιότητας και πλημελούς καθαρισμού των οδοστρωμάτων.

Μικρότερα σε μέγεθος σωματίδια (δευτερογενή) δημιουργούνται στην ατμόσφαιρα από αντιδράσεις αερίων ρύπων. Τα δευτερογενή αιωρούμενα σωματίδια μπορούν να διαχωριστούν σε ανόργανα (αμμώνιο, νιτρικά και θειικά έχοντας ως πρόδρομες ουσίες την αμμωνία, τα αζωτοξείδια και τα οξείδια του θείου) και οργανικά (έχοντας ως πρόδρομους τους πτητικούς υδρογονάνθρακες). Με μια σειρά αντιδράσεων μπορούν να παραχθούν οργανικές ουσίες που είτε συσσωματώνονται και παράγουν νέα σωματίδια είτε συμπυκνώνονται πάνω σε υπάρχοντα σωματίδια. Συγκεκριμένα δημιουργούνται μέσω χημικών αντιδράσεων που λαμβάνουν χώρα στην ατμόσφαιρα. Στις χημικές αυτές αντιδράσεις παίρνουν μέρος αέρια (π.χ. ατμοσφαιρικό οξυγόνο, υδρατμοί), αντιδρώντα μόρια (π.χ. O3, ελεύθερες ρίζες) και ρύποι (π.χ. SO2, NO2, VOCs). Η παραγωγή όζοντος σχετίζεται με παραγωγή δευτερογενών σωματιδίων. (Σουπιωνά 2014)

Ε) Βενζόλιο Χημική ένωση σε υγρή μορφή που αποτελείται από άνθρακα και υδρογόνο με χαρακτηριστική οσμή συγκαταλέγεται στις Πτητικές Οργανικές Ενώσεις (VOCs). Στην ατμόσφαιρα βρίσκεται σε μορφή ατμών επειδή το σημείο ζέσεώς του είναι χαμηλό. Το βενζόλιο εκπέμπεται στην ατμόσφαιρα κυρίως από ανθρωπογενείς δραστηριότητες. Η κύρια πηγή είναι τα βενζινοκίνητα οχήματα ενώ άλλες πηγές είναι η βιομηχανία (διυλιστήρια, χημική βιομηχανία), η διακίνηση καυσίμων και η οικιακή θέρμανση (καύση βιομάζας). Το βενζόλιο προκαλεί ασθένειες του αίματος και έχει χαρακτηριστεί ως καρκινογόνος ένωση.

Αξίζει να αναφερθούμε στις Πτητικές Οργανικές Ενώσεις (VOCs) Ο ρόλος των VOCs στην ατμοσφαιρική χημεία είναι πολύ σημαντικός τόσο σε τοπική όσο και σε παγκόσμια κλίμακα. Οι πτητικές οργανικές ενώσεις με εξαίρεση το μεθάνιο, του οποίου η συμμετοχή στο φωτοχημικό σχηματισμό όζοντος θεωρείται ασήμαντη, ονομάζονται πτητικές οργανικές ενώσεις εκτός μεθανίου (NMVOCs).

Οι ανθρωπογενείς πηγές VOCs στην ατμόσφαιρα προέρχονται από την εξάτμιση της βενζίνης και των πετρελαιοειδών, η καύση των υγρών και των στερεών καυσίμων, οι διαφυγές υγραερίων και η χρήση διαλυτών.

Οι VOCs απομακρύνονται από την ατμόσφαιρα με ένα πλήθος αντιδράσεων οι κυριότερες από τις οποίες είναι: 1) αντιδράσεις με ελεύθερες ρίζες (υδροξύλιο (OH.), νιτρική ρίζα (NO3), 2)αντιδράσεις με όζον και 3) αντιδράσεις φωτόλυσης (Atkinson, 2000). Οι πτητικές οργανικές ενώσεις παρουσιάζουν ενδιαφέρον όχι μόνο εξαιτίας της χημικής τους συμπεριφοράς, αλλά εξαιτίας και της επίδρασης, ορισμένων από αυτές, στην υγεία των ανθρώπων, όπως για παράδειγμα οι αρωματικοί υδρογονάνθρακες που είναι ενώσεις τοξικές. Το βενζόλιο συμπεριλαμβάνεται σε αυτούς.

ΠΗΓΕΣ		ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΣ		ΚΑΤΑΒΟΘΡΕΣ
ΕΚΠΟΜΠΕΣ Ρυθμός, τύπος και μορφή εκπομπών	→	ΔΙΑΣΠΟΡΑ Κατακόρυφη και οριζόντια, ευστάθεια, ανατάραξη, άνεμος. ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ Χημικές αντιδράσεις ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ Ξηρή και υγρή εναπόθεση, προσρόφηση, πρόσκρουση	→	ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΟΥΣ ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ Επιπτώσεις στην υγεία, καταστροφές στη βλάστηση, μόλυνση εδάφους, διάβρωση κλπ

Σχήμα 1.1 Η πορεία των ρυπαντών μέσα στην ατμόσφαιρα από τις πηγές τους στις καταβόθρες-αποδέκτες ρύπανσης

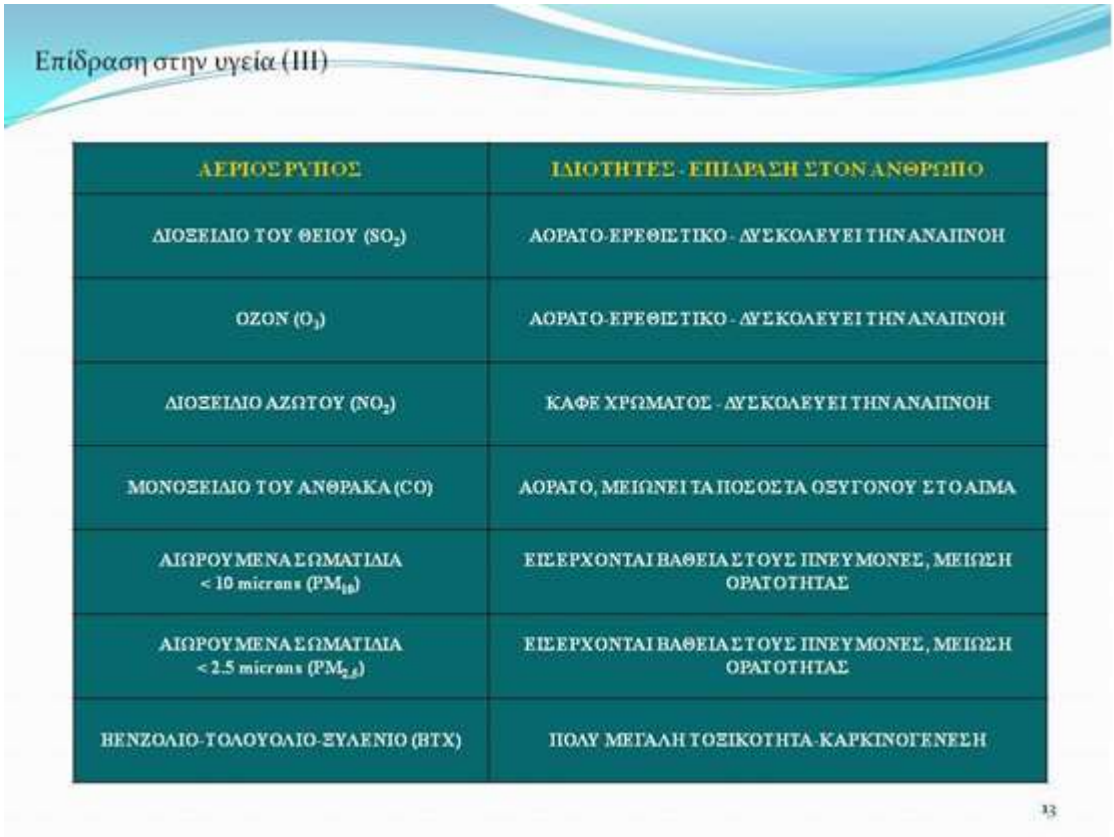

Από την περιγραφή των βασικών ρύπων καταλαβαίνουμε ότι η μεγάλη κυκλοφορία αυτοκινήτων βαρέων και ελαφρών κυρίως πετρελαιοκίνητων καθώς και η διύλιση και οι ναυπηγοεπισκευαστικές λειτουργίες στην Ελευσίνα θα έχουμε παραγωγή οξειδίου του αζώτου, μικροσωματιδίων, πτητικών οργανικών ενώσεων και όζοντος. Όλες οι μετρήσεις και του Δήμου Ελευσίνας και του ΥΠΕΝ επικεντρώνονται σε αυτούς τους ρύπους που έχουν επικυρωθεί και νομοθετικά. Είναι χαρακτηριστικό ότι το μεγάλο πρόβλημα των αστικών περιοχών ιδιαίτερα όλου του λεκανοπεδίου της Αττικής είναι το όζον και τα μικροσωματίδια ιδιαίτερα τα πολύ μικρού μεγέθους και πιο επιβλαβή (Εικόνα 6).

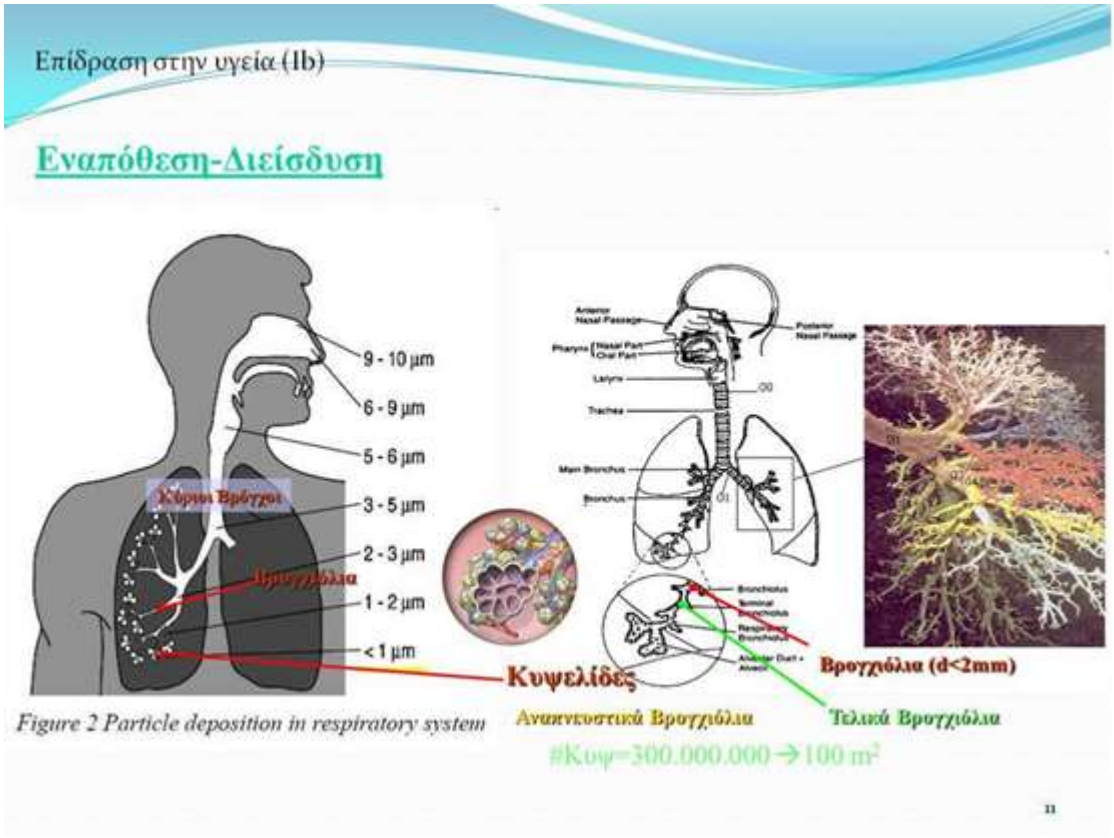

Η μορφολογία του τοπίου και οι κλιματολογικές συνθήκες

Οι παράγοντες που επηρεάζουν τον σχηματισμό της ατμοσφαιρικής ρύπανσης είναι

1. Επίδραση του ανέμου και οι βροχοπτώσεις
2. Επίδραση της τοπογραφίας, το ανάγλυφο της περιοχής
3. Η φύση των ρύπων και το χημικό αποτύπωμα τους
4. Χρονική διακύμανση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης
5. Η ύπαρξη μεγάλων δασικών περιοχών και το πράσινο στην πόλη

Όπως είδαμε πρωτύτερα στην εικόνα 3 η διασπορά των αερίων ρύπων και τα επίπεδα συγκέντρωσής τους επηρεάζονται από τον άνεμο και όταν έχουμε βαρομετρικό υψηλό (αντικυκλώνας) χαρακτηρίζεται από ανέμους εδάφους σχετικά μικρής ταχύτητας, που εμποδίζουν την οριζόντια διασπορά των ρύπων (Jacobson, 2002). Όταν επικρατεί αντικυκλώνας ευνοούνται οι καθοδικές κινήσεις των αερίων μαζών, οι οποίες, καθώς κατέρχονται, θερμαίνονται, διαλύεται η νέφωση, να αυξάνετε η ηλιακή ακτινοβολία που φτάνει στο έδαφος, η οποία επιτρέπει την πραγματοποίηση

φωτοχημικών αντιδράσεων και την παραγωγή φωτοχημικών ρύπων. Η θέρμανση των κατερχόμενων αερίων μαζών είναι δυνατόν να προκαλέσει θερμοκρασιακές αναστροφές με άμεση συνέπεια τον περιορισμό των αερίων ρύπων κοντά στο έδαφος και την αύξηση της συγκέντρωσής τους. Αντίθετα, το βαρομετρικό χαμηλό συνοδεύεται από ανοδικές κινήσεις του αέρα, που επιτρέπουν τη μεταφορά των αερίων ρύπων σε υψηλότερα ατμοσφαιρικά στρώματα και τη μείωση των συγκεντρώσεών τους στο επίπεδο του εδάφους.

Η Ελευσίνα είναι μία παραθαλάσσια πόλη με αποκομμένη την πρόσβαση στο παραλιακό μέτωπο λόγω της λειτουργίας του λιμανιού (ΟΛΕ) μία πό τις μεγαλύτερες πόλεις του Θριασίου Πεδίου που περιβάλλεται από τα όρη Πατέρας, Πάρνηθας και Αιγάλεω και τα φυσικά ανοίγματα του είναι στην περιοχή των Άνω Λιοσίων όπου εκεί υπάρχει η μεγαλύτερη χωματερή της χώρας και που από καιρό έπρεπε να είχε κλείσει, και φυσικά η θαλάσσια περιοχή του Ελευσίνιου κόλπου στην οποία βρέχεται το νησί της Σαλαμίνας.

Αυτή η τοπογραφία προκαλεί τοπικά συστήματα κυκλοφορίας, που έχουν ιδιαίτερη σημασία όσον αφορά τη διασπορά και τη διάχυση των ατμοσφαιρικών ρύπων (Πούκπου 2005). Τέτοια συστήματα, τα οποία αναπτύσσονται ευκρινώς στην περίπτωση αντικυκλωνικών συνθηκών, είναι η θαλάσσια και απόγειος αύρα και η αύρα βουνού και κοιλάδας. Τα συστήματα αυτά συχνά δεν βοηθούν στον αερισμό των περιοχών στις οποίες αναπτύσσονται, γιατί είναι συστήματα κλειστά, που μπορεί να οδηγούν σε μια συνεχή επανακύκλωση των αερίων ρύπων και κατά συνέπεια στον εγκλωβισμό τους πάνω από τις περιοχές αυτές.

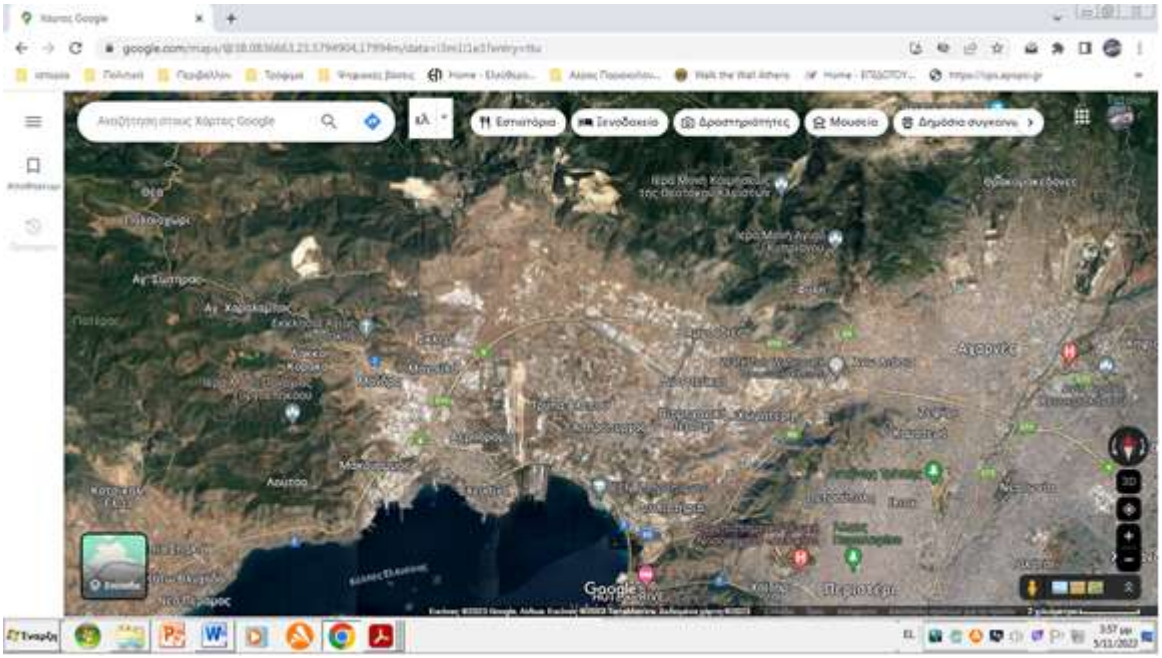

Η κλειστή τοπογραφία δυσχεραίνει τον αερισμό και τη διάχυση των ρύπων, λόγω της ύπαρξης ορεινών όγκων, ενώ έχει ως αποτέλεσμα, η επικρατούσα διεύθυνση του ανέμου να είναι είτε Βορειοανατολική είτε Νοτιοδυτική και επικρατούν συνθήκες που συναντώνται στο λεκανοπέδιο της Αθήνας όπου λόγω του καναλισμού του ανέμου εξαιτίας του ανοίγματος στα βορειοανατολικά μεταξύ των ορέων Πάρνηθας και Πεντέλης και στα νότια στο Σαρωνικό κόλπο, οι Βορειανατολικοί άνεμοι είναι συνοπτικοί και έχουν μεγαλύτερη μέση ταχύτητα σε σχέση με τους Νοτιοδυτικούς ανέμους, συντελώντας έτσι καθοριστικά στη διάχυση των ρύπων. Σε περίπτωση ασθενούς ή απουσίας συνοπτικής ροής, οι άνεμοι του νότιου τομέα είναι αποτέλεσμα ανάπτυξης τοπικού συστήματος κυκλοφορίας (θαλάσσια αύρα), γεγονός που ευνοεί τη δημιουργία υψηλών συγκεντρώσεων δευτερογενών (φωτοχημικών) ρύπων στην περιφέρεια του λεκανοπεδίου προς βορρά. (Έκθεση ΥΠΕΝ 2022).

Οι συνθήκες που επικρατούν είναι σχεδόν ίδιες με την δεκαετία του 90 με τους επικρατούντες άνεμοι να είναι βόρειων διευθύνσεων. Συγκεκριμένα όπως είχε μελετηθεί: οι άνεμοι είναι Β+ΒΔ+Β σε ποσοστό 38,7%, Ν+ΝΔ+ΝΑ σε ποσοστό 16,5 % και νηνεμία (ταχύτητα ανέμου μικρότερη από 1μποφώρ)σε ποσοστό 38,5 %. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ταχυτήτων ανέμου είναι μεταξύ 1 και 5 μποφώρ και σπάνιες μετρήσεις ισχυρότερων ανέμων υπήρξαν σε ποσοστό 3,1 %.Οι βόρειοι και βορειοδυτικοί άνεμοι επικρατούν κατά τη διάρκεια των εαρινών, θερινών και χειμερινών μηνών (οι ισχυρότεροι το χειμώνα) . Κατά το φθινόπωρο οι επικρατούντες άνεμοι είναι οι νοτιοδυτικοί. Καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου επικρατούν Β άνεμοι με μέση ταχύτητα από 1,5 (Νοέμβριος) μέχρι 2,6 μποφώρ (Ιούνιος). (Χρηστίδης 1995)

Αυτό όμως που έχει αλλάξει είναι η άνοδος της θερμοκρασίας σύμφωνα με το ευρωπαϊκό σύστημα Corpenicus (Εικόνα 8), η μεγαλύτερη και εντονότερη συχνότητα ημερών με μεγάλες θερμοκρασίες και διάρκεια, η όλο και συχνότερη μεταφορά Αφρικάνικης σκόνης στοιχεία που θα μας οδηγήσουν στην πιθανότητα να εκτιμήσουμε ότι οι ημέρες όπου το όζον και τα αιωρούμενα σωματίδια θα καθιστούν την ανθρώπινη δραστηριότητα στο εξωτερικό χώρο επικίνδυνη λόγου θέρους αλλά και λόγω ρύπων και την ποιότητα της ατμόσφαιρας σε εσωτερικούς χώρους ακόμα πιο επικίνδυνη διότι η συγκέντρωση των ρύπων σε περιορισμένο χώρο είναι μεγαλύτερη και θα είναι επιβλαβής τόσο στο άνθρωπο όσο και στα αντικείμενα, έργα τέχνης κ.α.

Η οξειδωτική του δράση του όζοντος έχει ως συνέπειες το κιτρίνισμα των οργανικών πολυμερών, τον αποχρωματισμό χρωστικών και την αποικοδόμηση πολυμερών (ειδικά του καουτσούκ), τα αιωρούμενα σωματίδια δημιουργεί την επιφανειακή βρωμιά, αλλά ανάλογα με τη χημική της σύσταση μπορεί να προκαλέσει και χημική φθορά Έτσι τα αιωρούμενα σωματίδια σε συνεργασία με την υγρασία μπορεί να προκαλέσεις όξινο περιβάλλον και να προκαλέσεις αποχρωματισμός πολυμερών, γυψοποίηση μαρμάρων και ασβεστολιθικών υλικών κ.α. (Φουτσίτζογλου 2013) Η απομάκρυνση της σκόνης από πορώδεις ή κολλώδεις επιφάνειες είναι πολύ δύσκολη. Η σκόνη απορροφά υγρασία και, ανάλογα με τη σύστασή της, μπορεί να αποτελέσει υπόστρωμα ανάπτυξης για μικροοργανισμούς και έντομα. (Ζερβός 2022).

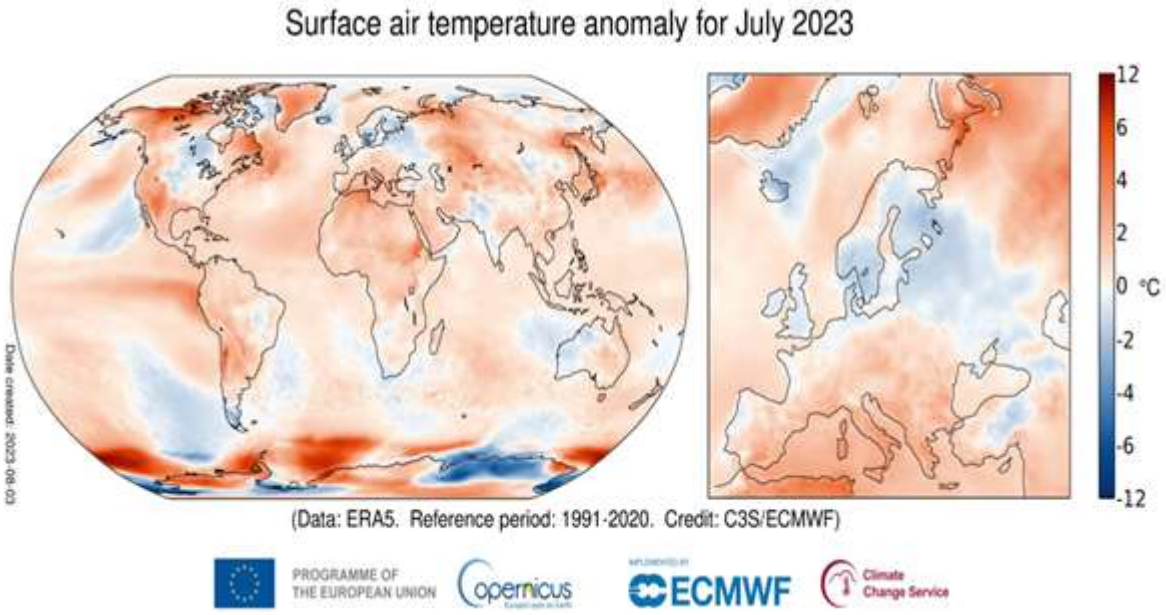

Εικόνα 8 Διαφορά θερμοκρασίας για το μήνα Ιούλιο 2023

Εκτίμηση της έκθεσης στους ρύπους – Αντί επιλόγου

Η εκτίμηση της έκθεσης στους ρύπους με βάσει τα καθορισμένα όρια της Οδηγίας 2008/50/ΕΚ για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα για την Ευρώπη, που για την ελληνική νομοθεσία αφορά την ΚΥΑ ΗΠ 14122/549/Ε103/2011, Β΄ 488. Μία πρώτη διερεύνηση ξεκίνησα να κάνω παίρνοντας λάβαμε την τελευταία έκθεση του ΥΠΕΝ για το 2022, τα στοιχεία που μας δόθηκαν από την παρουσίαση του κυρίου Χρηστίδη και το τμήμα περιβάλλοντος ανακύκλωσης και πολιτικής προστασίας του Δήμου Ελευσίνας τα οποία θα ενσωματωθούν εδώ ως παραρτήματα. Επίσης στην κατοχή μου έχω σε μορφή EXCEL όλες τις μετρήσεις του δημοτικού σταθμού Ελευσίνας στην θέση Parking ΟΣΕ πλησίον του Δημαρχείου για το 2022, για τα οποία θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κύριο Ελευσινιώτη που μου τα παραχώρησε.

Στο δήμο της Ελευσίνας υπάρχουν τρεις σταθμοί μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης δύο στην Ελευσίνα και ένα στην Μαγούλα στην Πλατείας Ελευθερίας στην οδό Αθηνάς. Ο δεύτερος σταθμός της Ελευσίνας είναι του ΥΠΕΝ δίπλα σχεδόν στο σταθμό του δήμου στο 3 Γυμνάσιο.

Από τα αποτελέσματα και των δύο σταθμών στην Ελευσίνα είναι γεγονός ότι εάν εξαιρέσουμε τους θερινούς μήνες το όζον ή τα αιωρούμενα σωματίδια είναι σε επίπεδα όπου ο δείκτης ποιότητας αέρα να είναι στο σημείο Κακή, οι μετρήσεις είναι μέσα στα όρια που ορίζει ο νόμος. Πιο συγκεκριμένα στην έκθεση του ΥΠΕΝ το όριο υπέρβασης 120μg/m3 σε ένα 8ωρο μετρήσεων ξεπεράστηκε περίπου 4 φορές το 2022, όταν το όριο είναι να μη ξεπεραστεί το όριο αυτό πάνω από 25 φορές την τριετία.

Ωστόσο η εκτίμηση της επικινδυνότητας της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην Ελευσίνα δεν μπορεί να μη λάβει υπόψη της την Έκθεση τους Ευρωπαικού Ελεγκτικού Συνεδρίου, την απόφαση του Ευρωπαικού Κοινοβουλίου, στοιχεία όπως το γεγονός ότι προβλέπεται η διάνοιξη νέου αυτοκινητοδρόμου, η εγκατάσταση μίας μεγάλης εφοδιαστικής αλυσίδας με την κατασκευή προβλήτας για ελλιμενισμό πλοίων στον Ασπρόπυργο, η επαναλειτουργία των Ναυπηγείων Σκαραμαγκά, ενώ έχει προταθεί η μεταφορά του λιμένα της πολύς δυτικότερα με πρόβλεψη όμως να γίνεται μεταφορά επικινδύνων ουσιών.

Οι χημικές ουσίες όπως και οι ρύποι έχουν ένα χημικό αποτύπωμα που περνάει από δύο στάδια το πρώτο αφορά τον κύκλο ζωής της ουσίας και στην πίεση που ασκεί στο περιβάλλον η απελευθέρωση της σε αυτήν από όλες τις πηγές, το δεύτερο με βάση το πρώτο βήμα συνδέει τις χημικές ουσίες που απελευθερώνονται στο περιβάλλον με την ικανότητα των οικοσυστημάτων να ανακάμψουν από τις πιθανές επιπτώσεις τους είναι η επονομαζόμενη φέρουσα ικανότητα ενός οικοσυστήματος. Η διαχείριση και αξιολόγηση των χημικών ουσιών, των ρύπων συμπίπτει με αυτό του περιβάλλοντος της υγείας, και της διαχείρισης των αποβλήτων.

Η Ελευσίνα ως η μεγαλύτερη πόλη στο Θριάσιο πεδίο είναι φυσικό να επηρεάζεται το αστικό περιβάλλον της από την διασπορά των ρύπων των πολύ κοντινών πηγών ρύπανσης και να πιέζεται ικανότητα του οικοσυστήματος να απομακρύνει αυτούς τους ρύπους. Παράγοντες όπως η μεγαλύτερη διάρκεια ημερών με έντονη ηλιοφάνεια και θερμοκρασία, η απώλεια όλων σχεδόν των δασών στους ορεινούς όγκους που «περικυκλώνουν» το

Θριάσιο πεδίο με αποτέλεσμα να αφαιρείται για τα επόμενα χρόνια η δυνατότητα αερισμού και από το οικοσύστημα του Θριασίου εκείνες τις καταβόθρες που θα μειώσουν την συγκέντρωση των ρύπων, με κάνει να πιστεύω ότι σύντομα τα σημερινά πρότυπα των ατμοσφαιρικών ρύπων θα ξεπεραστούν.

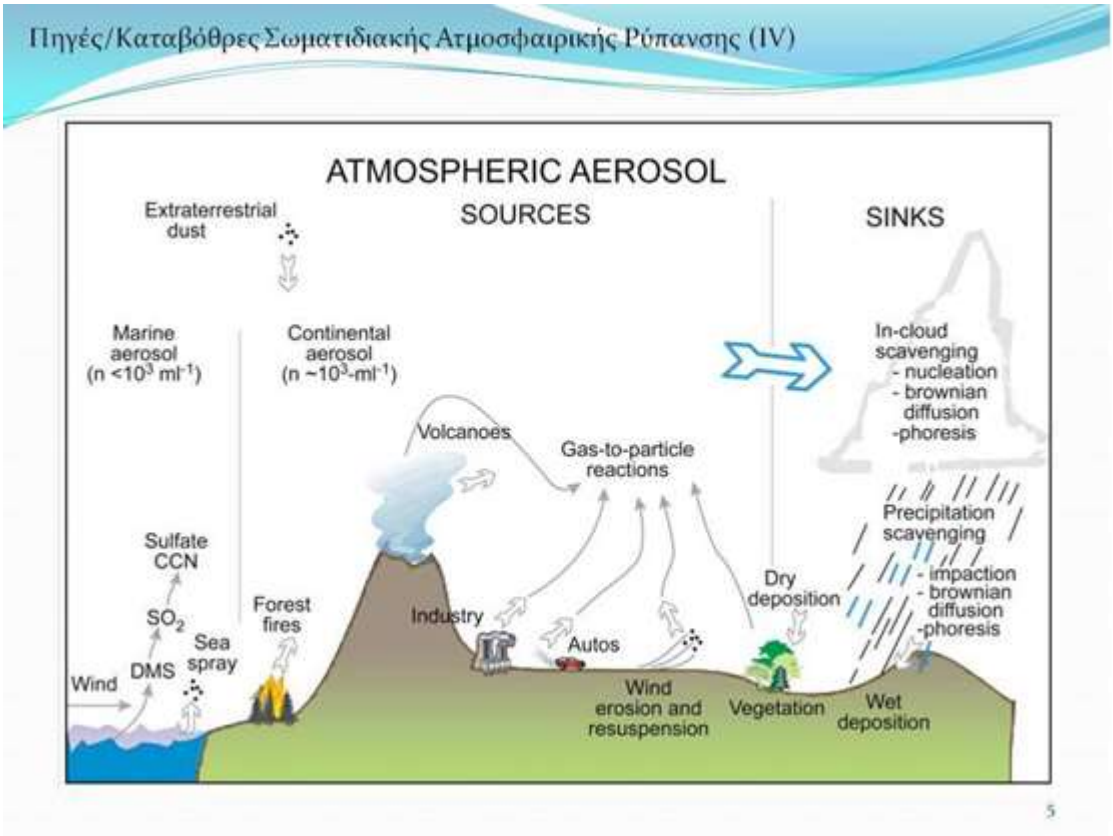

Το Ευρωπαικό Κοινούβουλιο με την 13.9.2023 απόφαση του απεφάσισε ην έναρξη διαπραγματεύσεων με τα κράτη μέλη για την υιοθέτηση των κατευθυντήριων γραμμών του ΠΟΥ που είναι πολύ πιο αυστηρά και πολύ πιο κάτω από τα σημερινά όρια των ατμοσφαιρικών ρύπων. Έτσι η μέση ετήσια τιμή NO2 στο δημοτικό σταθμό Ελευσίνας ήταν το 2022 43μg/m3 ενώ ο ΠΟΥ ορίζει ως το βέλτιστο για την ανθρώπινη υγεία το 10μg.(Εικόνα 10)

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος αναφέρει ότι η καθημερινή επίπτωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης με μακροχρόνια έκθεση συνιστά μεγαλύτερο κίνδυνο για την ανθρώπινη υγεία προφανώς λόγω ότι οι ρυπογόνες ουσίες συσσωρεύονται προσθετικά σε ένα ανθρώπινο οργανισμό με αποτέλεσμα να επιτηρούν βαριές βλάβες με πρώτη ασθένεια να εμφανίζεται σε συχνότητα ο Καρκίνος. (Βανταράκης 2023)

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (ΕΟΠ), αποτελεί το κέντρο δεδομένων για την ατμοσφαιρική ρύπανση στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο ΕΟΠ υποστηρίζει την εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας της ΕΕ για την ατμοσφαιρική ρύπανση και την ποιότητα του αέρα, συμβάλλει στην αξιολόγηση των πολιτικών της ΕΕ για την ατμοσφαιρική ρύπανση και στην ανάπτυξη μακροπρόθεσμων στρατηγικών για τη βελτίωση της ποιότητας του αέρα στην

Ευρώπη. Οι δράσεις του ΕΟΠ εστιάζουν στα ακόλουθα (Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος,2020):

• δημοσιοποίηση δεδομένων για την ατμοσφαιρική ρύπανση,

• τεκμηρίωση και αξιολόγηση των τάσεων στην ατμοσφαιρική ρύπανση και των σχετικών πολιτικών και μέτρων στην Ευρώπη,

• διερεύνηση των συσχετίσεων και των συνεργιών ανάμεσα στην ατμοσφαιρική ρύπανση και τις πολιτικές σε διάφορους τομείς, όπως για παράδειγμα η κλιματική αλλαγή, η ενέργεια, η βιομηχανία και οι μεταφορές.

Ο ΕΟΠ έχει δημιουργήσει τον Ευρωπαϊκό Δείκτη Ποιότητας του Αέρα (European Air Quality Index), ο οποίος παρουσιάζει δεδομένα για την ποιότητα του αέρα σε σχεδόν πραγματικό χρόνο για την Ευρώπη στην ιστοσελίδα του , επιτρέποντας στους χρήστες να ελέγχουν την ποιότητα του αέρα στις περιοχές της Ευρώπης.

Table 0.1. Recommended AQG levels and interim targets

Pollutant	Averaging time	Interim target				AQG level
		1	2	3	4	
$PM_{2.5}$, μg/m³	Annual	35	25	15	10	5
	24-hour[a]	75	50	37.5	25	15
PM_{10}, μg/m³	Annual	70	50	30	20	15
	24-hour[a]	150	100	75	50	45
O_3, μg/m³	Peak season[b]	100	70	–	–	60
	8-hour[a]	160	120	–	–	100
NO_2, μg/m³	Annual	40	30	20	–	10
	24-hour[a]	120	50	–	–	25
SO_2, μg/m³	24-hour[a]	125	50	–	–	40
CO, mg/m³	24-hour[a]	7	–	–	–	4

[a] 99th percentile (i.e. 3–4 exceedance days per year).
[b] Average of daily maximum 8-hour mean O_3 concentration in the six consecutive months with the highest six-month running-average O_3 concentration.

Αντί Επιλόγου

Η έρευνα που έγινε είναι σε πρώτο βαθμό μία διερεύνηση της υπάρχουσας κατάστασης η επικινδυνότητα της οποίας θα αξιολογούταν πιο αξιόπιστα αν συμπεριλαμβάνονταν στοιχεία όπως οι εκθέσεις ανθρακικού αποτυπώματος που επιβάλει ο εθνικός κλιματικός νόμος στο άρθρο 20 βάσει του κανονισμού Ε.Ε. 2021/1119 που στην Ελληνική νομοθεσία ενσωματώθηκε με τον νόμο Ν4936/2022 ή οι υποχρεωτικές για τους ΟΤΑ δημοτικά σχέδια μείωσης εκπομπών (ΔηΣΜΕ) με αρχικό στόχο μείωσης το 10% το έτος 2025. Μάλιστα αν δεν καταρτιστούν μέσα στο 2024 δεν έχει χρηματοδότηση.

Η πιο εμπεριστατωμένη εκτίμηση της επικινδυνότητας της ατμοσφαιρικής ρύπανσης θα μας έδινε το δικαίωμα να ασχοληθούμε και με την διαχείριση της επικινδυνότητας που θα μας έδινε την δυνατότητα να προτείνουμε κάποιες δράσεις με κύριο στόχο να δραστηριοποιηθούμε τοπικά για να αντιμετωπίσουμε τον παγκόσμιο κίνδυνο της κλιματικής αλλαγής, να προστατεύσουμε την δημόσια υγεία για να πετύχουμε εν τέλει τον 11 Στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης του ΟΗΕ για Βιώσιμές Πόλεις και Κοινότητες όπου επιδιώκει

11.2 Μέχρι το έτος 2030, να παρέχεται πρόσβαση σε ασφαλή, οικονομικά προσιτά, προσπελάσιμα και βιώσιμα συστήματα μεταφοράς για όλους. Επίσης, να βελτιωθεί η οδική ασφάλεια με την επέκταση των δημόσιων μεταφορών, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις ευάλωτες ομάδες, όπως για παράδειγμα γυναίκες, παιδιά, άτομα με ειδικές ανάγκες και ηλικιωμένοι.

Ο ΟΗΕ ορίζει την κατάλληλη πρόσβαση (convenient access) ως εξής: Να υπάρχει σε απόσταση 500 μέτρων στάση λεωφορείου και σε απόσταση 1.000 μέτρων τερματικός σταθμός τρένου ή πλοίου

11.4 Ενίσχυση των προσπαθειών για την προστασία και τη διαφύλαξη της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

11.5 Έως το 2030, σημαντική μείωση του αριθμού των θανάτων και του αριθμού των πληγέντων από φυσικές καταστροφές, καθώς και των άμεσων οικονομικών απωλειών σε σχέση με το παγκόσμιο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν που οφείλεται σε φυσικές καταστροφές, συμπεριλαμβανομένων των σχετιζόμενων με το νερό καταστροφών, εστιάζοντας στην προστασία των φτωχών και των ανθρώπων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση.

11.6 Έως το 2030, μείωση του δυσμενούς, κατά κεφαλήν, περιβαλλοντικού αντίκτυπου των πόλεων, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στην ποιότητα του αέρα και τη διαχείριση των αστικών και άλλων αποβλήτων.

Οι επιτυχημένες πόλεις διατηρούν και αναδεικνύουν τα καλύτερα περιβαλλοντικά τους χαρακτηριστικά. Αναγνωρίζουν τον ρόλο που διαδραματίζει το τοπίο και το φυσικό περιβάλλον εξαντλούν την ενέργεια τους στο να κάνουν τις αστικές περιοχές τους υπέροχους τόπους διαμονής και εργασίας και εκτιμούν τη συμβολή τους στην ταυτότητα, τη βιωσιμότητα και την ποιότητα ζωής. Είναι περιβαλλοντικά υπεύθυνες σκέφτονται και δραστηριοποιούνται με γνώμονα η οικονομική ανάπτυξη να ευνοεί το φυσικό περιβάλλον και την πολιτιστική κληρονομιά και να ελαχιστοποιεί το περιβαλλοντικό αποτύπωμα της πόλης. Οι περιβαλλοντικά υπεύθυνες πόλεις αναζητούν συνεχώς τρόπους για να ελαχιστοποιήσουν τις δυσμενείς επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία και στα φυσικά και πολιτιστικά συστήματα, συμπεριλαμβανομένης της ποιότητας του αέρα και του νερού. (Τριγώνης, Ιωάννης Καρακατσάνης, Κωνσταντίνος Παπαχαρίσης, Βασίλειος 2023)

Ο Στόχος αυτός υπενθυμίζεται κάθε χρόνο με τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας Πόλεων στις 31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ.

Βιβλιογραφία

1. Βανταράκης Περιβάλλον και Υγεία Ελεύθερο Πανεπιστήμιο IN CITU 20/03/2023

2. Βανταράκης Καρκίνος-Περιβάλλον Δημόσια Υγεία Ελεύθερο Πανεπιστήμιο IN CITU 10/2023

3. Σκούλος Ελεύθερο Πανεπιστήμιο IN CITU 24/03/23

4. Αθηνά Μαυρίδου Νερά Αναψυχής, Ποιότητα, Νομοθεσία Ελεύθερο Πανεπιστήμιο IN CITU 10/2023

5. Αναστασία Π. Πούκπου Μελέτη της Ατμοσφαιρικής Φωτοχημικής Ρύπανσης στη Νοτιοανατολική Ευρώπη Διδακτορική διατριβή Θεσσαλονίκη 2005

6. Αναστασίου Χρηστίδη Μελέτη Κατανομής Αερομεταφερόμενων ρύπων στο Θριάσιο Πεδίο περιοχής Ελευσίνας. Διδακτορική διατριβή Αθήνα 1995

7. Ευρωπαικό Ελεγκτικό Συνέδριο Ειδική έκθεση Ατμοσφαιρική ρύπανση: Η προστασία της υγείας μας παραμένει ανεπαρκής 2018

8. Katsafados, P., & Mavromatidis, I. (2015). Εισαγωγή στη φυσική της ατμόσφαιρας και την κλιματική αλλαγή ISBN 978-960-603-053-6

9. Papamanolis, N. (2015). Δομική φυσική και αρχές περιβαλλοντικού σχεδιασμού κτιρίων ISBN 978-960-603-0725-7

10. Θεοδώρα Σλίνη Μέθοδοι αποτίμησης επιπέδων ατμοσφαιρικής ρύπανσης με την συνεκτίμηση των μετεωρολογικών δεδομένων για την περιοχή ενδιαφέροντος Διδακτορική διατριβή Θεσσαλονίκη 2011

11. Βαβίτσας Ιωάννης Μελέτη της κατανομής μεγέθους των αιωρούμενων σωματιδίων της ατμόσφαιρας με σκοπό το προσδιορισμό της έκθεσης του ανθρώπου δια της αναπνευστικής οδού Αθήνα 2016

12. Αναστάσιος Ξηροτάγαρος Οι Δείκτες Αέριας Ρύπανσης στην Αττική από το 2000 έως σήμερα Διπλωματική Εργασία ΕΑΠ Πάτρα Ιούλιος 2018

13. WHO Global Air Quality Guidelines 2021 ISBN 978-92-4-003422-8

14. Ουρανία Ι. Σουπιωνά Μελέτη της κατανομής του μεγέθους/συγκέντρωσης των αιωρούμενων επίγειων αερολυμάτων στο Λεκανοπέδιο Αθηνών για το έτος 2013 Διπλωματική Εργασία ΕΜΠ Οκτώβριος 2014

15. Mousiopoulos, N., Ntziachristos, L., & Slini, T. (2015). Μηχανική Περιβάλλοντος Κάλληπος ISBN 978-960-603-107-6

16. Τσιάρας, Σ., & Τσιρούκης, Α. (2023). Περιβάλλον και Βιώσιμη Ανάπτυξη. Κάλληπος ISBN 978-618-5726-09-6

17. Λαζαρίδης, Μ. (2023). Ατμόσφαιρα και κλίμα [Μεταπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλληπος, ISBN 978-618-5726-72-0

18. Mousiopoulos, N., Ntziachristos, L., & Slini, T. (2015). Μηχανική Περιβάλλοντος Κάλληπος ISBN 978-960-603-107-6

19. Πασχαλίδου Κ. Αναστασία Προτυποποίηση της διασποράς των αέριων ρυπαντών στην κατώτερη τροπόσφαιρα με βάση τα φυσικό, γεωγραφικά και μετεωρολογικά

χαρακτηριστικά και την αέρια ρύπανση του λεκανοπεδίου των Αθηνών Διδακτορική διατριβή Ιωάννινα 2007

20. Τριγώνης, Ι., Καρακατσάνης, Κ., & Παπαχαρίσης, Β. (2023). Η Φυσική Δραστηριότητα και η Ενεργητική Μετακίνηση Εργαζομένων ως μέσο Βελτίωσης και Προαγωγής της Υγείας Κάλληπος ISBN 978-618-228-008-9

21. Αργυρώ Φουτσίτσογλου Μελέτη ποιότητας του αέρα στο Κρατικό Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκη Οκτώβρης 2013

22. Ζερβός, Σ. (2022). Διαχείριση κινδύνων για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιά Η Μέθοδος ABC Κάλληπος ISBN 978-618-5667-27-6.

XII. Ύμνοι για τη Δήμητρα: συγκριτική αναφορά στον Ομηρικό, στον Ορφικό και στον Ύμνο του Καλλίμαχου»

Μανιουδάκη Άννα – Οζαλεξανδρίδου Σοφία

Περίληψη

Η εργασία με τίτλο «Ύμνοι για τη Δήμητρα : συγκριτική αναφορά στον Ομηρικό, στον Ορφικό και στον Ύμνο του Καλλίμαχου» ασχολείται με τον ορφικό ύμνο «Ύμνος Δήμητρος Ελευσινίας»,τον ομηρικό ύμνο «Ύμνος εις Δημήτραν», και τον ύμνο του Καλλίμαχου «Εις Δήμητρα» που γράφτηκαν στην αρχαιότητα για τη θεά Δήμητρα. Αρχικά δίνει πληροφορίες για το ιστορικό, κοινωνικό και λατρευτικό πλαίσιο στο οποίο τοποθετούνται οι ύμνοι και επικεντρώνεται στην ανάλυση τους ως προς τη δομή,το περιεχόμενο και τον βαθύτερο συμβολισμό τους, Κατόπιν γίνεται συγκριτική ανάλυση των ύμνων αναδεικνύοντας τα κοινά σημεία και τις διαφορές τους. Η εργασία κλείνει με τη διαπίστωση ότι οι ύμνοι αυτοί εξακολουθούν να είναι επίκαιροι και διαχρονικοί μέσα στο πέρασμα των χρόνων.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....5

Κεφάλαιο 1ο: Ορφικοί Ύμνοι.....6

1.1 Εισαγωγή στους Ορφικούς ύμνους.....6

1.2 Ορφικός ύμνος Δήμητρος Ελευσινίας.....7

Κεφάλαιο 2ο: Ομηρικοί Ύμνοι.....10

1.1 Εισαγωγή στους Ομηρικούς ύμνους.....10

1.2 Ο ύμνος εις Δημήτραν.....11

Κεφάλαιο 3ο: Ο Ύμνος Του Καλλίμαχου.....19

3.1 Ο βίος και το έργο του Καλλίμαχου.....19

3.2 Εις Δήμητρα.....20

Κεφάλαιο 4ο: Συγκριτική Ανάλυση των Ύμνων.....24

Επίλογος.....27

Βιβλιογραφία.....28

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια μαθημάτων του κύκλου πολιτισμός και πολιτιστική πολιτική του Ελεύθερου Πανεπιστημίου in situ Ελευσίνας. Εξετάζει τρεις από τους ύμνους που γράφτηκαν για τη θεά Δήμητρα στην αρχαιότητα και συγκεκριμένα, τον Ορφικό, τον Ομηρικό και τον Ύμνο του Καλλίμαχου. Σκοπός της είναι η συγκριτική ανάλυσή τους. Στο πρώτο κεφάλαιο, αναφέρονται τα γενικά χαρακτηριστικά των ορφικών ύμνων και γίνεται ανάλυση του Ύμνου Δήμητρος Ελευσινίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναφέρονται τα γενικά χαρακτηριστικά των ομηρικών ύμνων και γίνεται ανάλυση του ύμνου Εις Δημήτραν. Στο τρίτο κεφάλαιο, παραθέτονται στοιχεία από τη ζωή και το έργο του Καλλίμαχου και γίνεται ανάλυση του ύμνου του Εις Δήμητρα. Στο τέταρτο κεφάλαιο, γίνεται συγκριτική ανάλυση των ύμνων.

Οι ύμνοι ήταν εγκωμιαστικά ποιήματα που εξυμνούσαν μια θεότητα ή έναν ήρωα, αδόμενα ή απαγγελλόμενα είτε σε θρησκευτικές εορτές, είτε σε πανηγύρεις στην αγορά. Η ρίζα τους βρίσκεται στη θρησκεία. Οι αλλαγές στο περιεχόμενό τους, που επήλθαν με το πέρασμα των χρόνων, υποδηλώνουν ουσιαστικές αλλαγές στην κοσμοθεωρία της κοινότητας, διατηρώντας ορισμένα παλιά θρησκευτικά στοιχεία, όπως σχετικά με τη γενεαλογία, τις ιδιότητες, τη δράση της θεότητας και τους τόπους λατρείας. Από τους ύμνους που εξετάζουμε ο πρώτος εξυμνεί το μεγαλείο της θεάς, ο δεύτερος αφηγείται τον βασικό μύθο της, την αρπαγή της Περσεφόνης και την ίδρυση των Ελευσινίων Μυστηρίων, και ο τρίτος αναφέρεται στον μύθο του ιερόσυλου Ερυσίχθονα και την τιμωρία του από τη θεά Δήμητρα.

Η θεά Δήμητρα ή Δηώ, Δαμάτηρ στη δωρική διάλεκτο, Δημήτηρ στην αττική, είναι η μητέρα γη, η θεά της γονιμότητας και της βλάστησης, που δίδαξε στους ανθρώπους την καλλιέργεια της γης, αλλάζοντας την πορεία και τη δομή της κοινωνίας τους. Λατρεύτηκε σε όλη την Ελλάδα και προς τιμήν της διοργανώνονταν διάφορες τελετές με σημαντικότερες τα Θεσμοφόρια (στα οποία είχαν πρόσβαση μόνο γυναίκες), τα Μικρά Μυστήρια στην Άγρα και τα μεγάλα Ελευσίνια Μυστήρια.

Άγαλμα της Θεάς Δήμητρας, μουσείο Pio-Clementino

Κεφάλαιο 1ο: ΟΡΦΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΥΣ ΟΡΦΙΚΟΥΣ ΥΜΝΟΥΣ

Οι ορφικοί ύμνοι είναι μια συλλογή 88 θρησκευτικών λατρευτικών ποιημάτων. Εκτός από τον πρώτο, που είναι μια ευχή του Ορφέα προς τον Μουσαίο, οι υπόλοιποι 87 είναι αριθμημένοι και εξυμνούν διάφορες θεότητες όσο και φυσικά στοιχεία, όπως τα Άστρα, τη Γη, τον Ήλιο, τη Θάλασσα, τη Σελήνη και τη Φύση. Η συλλογή είναι ένα ενιαίο σύνολο διατεταγμένο ανάμεσα στη γένεση και τον θάνατο. Άγνωστος μας είναι ο δημιουργός ή οι δημιουργοί των ύμνων, καθώς και ο χρόνος της συγγραφής τους, που κατά πάσαν πιθανότητα τοποθετείται στα μέσα του 3ου αι. μ.Χ. (Athanassakis & Wolkow 2013), ενώ κατά άλλους στον 3ο-2ο αι. π.Χ. ή και ακόμη παλαιότερα. Είναι όμως κοινά παραδεκτό ότι βασίζονταν σε υλικό πολύ παλαιότερης εποχής, ακόμη και πριν από τον Όμηρο. Συντέθηκαν πιθανότατα προς χρήση μιας λατρευτικής κοινότητας στην Πέργαμο της Μ. Ασίας (Σπανουδάκης και συν 2015) και είναι γραμμένοι σε δακτυλικό εξάμετρο, πού είναι ο στίχος της επικής ποίησης.

Οι Ορφικοί Ύμνοι είναι στενά συνδεδεμένοι με τον Ορφισμό και τα Ορφικά Μυστήρια. Ο Ορφισμός, ιδρυτής του οποίου θεωρούνταν ο Ορφέας, ήταν μυστηριακή θρησκεία του 6ου αι. πΧ. με μεγάλη διάδοση σε όλο τον ελληνικό κόσμο, που πρέσβευε την αθανασία της ψυχής και επικεντρωνόταν στη μετά θάνατον διαδρομή της, αφού πίστευαν στη μετενσάρκωση (Athanassakis & Wolkow 2013). Σε σχέση με τη διονυσιακή λατρεία, της οποίας αποτελεί εξέλιξη με την αναμόρφωση και την προσθήκη νέων πνευματικότερων στοιχείων, η επιδίωξη της λύτρωσης γινόταν με πιο συνειδητό, ελεγχόμενο και διανοητικό τρόπο (Godwin 1981). Σύμφωνα με τον ορφισμό, για να σωθεί η ψυχή και να απελευθερωθεί από τη φυλακή του σώματος χρειαζόταν, όχι μόνο να μυηθεί ο πιστός, αλλά και να διάγει βίο σύμφωνο με τους ορφικούς κανόνες αγνότητας (Guthrie 1954).Ο εξαγνισμός της ψυχής πραγματωνόταν με την αποφυγή διάπραξης του κακού και την προώθηση της ειρηνικής διαβίωσης, την αποφυγή της μέθης, καθώς και με την αποχή από την κατανάλωση αυγών και κρέατος και κάθε ζωικού προϊόντος. Δεν απαγορευόταν μόνο η κρεοφαγία, αλλά και οι αιματηρές θυσίες, παρόλο που σύμφωνα με τον Κ. Τσοπάνη αλλά και άλλους μελετητές, η ωμοφαγία συνέχισε να υπάρχει έστω και ως εξαίρεση των τελετουργιών της ορφικής μύησης (Τσοπάνης 2006).

Τα ορφικά μυστήρια, για τα οποία ελάχιστα στοιχεία μάς είναι γνωστά, ήταν θεμελειώδης έκφραση της ορφικής θρησκείας. Όπως και τα υπόλοιπα μυστήρια (Ελευσίνια, Καβείρια), τα ορφικά μυστήρια υπόσχονταν καλύτερη μετά θάνατον μοίρα στους μυημένους από εκείνη που θα μπορούσαν να ελπίζουν οι αμύητοι. Σύμφωνα με τον Κ. Χασάπη, οι ύμνοι της ορφικής λατρείας «ναι μεν απευθύνοντο προς τους μεμυημένους και τους μυουμένους, πλην όμως ποτέ δεν περιείχαν εκθετικώς, υπό μορφήν αποκαλύψεως, την όλην αλήθειαν σαφώς. Έδιδον περί αυτής μόνον νύξεις τινάς, τας οποίας ηδύνατο να εννοήσει ο μυηθείς ως εκ της προφορικής διδασκαλίας που του εγένετο. Αντιθέτως, περιέχονται συνήθως 'η λαϊκή πίστις', αλλά εις υψηλόν τόνον παρεχομένη με μεγαλοπρεπείς και πομπώδεις εκφράσεις ώστε να είναι δυνατή η σύνδεσις αυτής της λαϊκής πίστεως προς την συγκεκαλυμμένην αποκάλυψιν» (Παπαθανασίου 2017).

Στους Ορφικούς ύμνους, εκτός από την αναφορά στη θεότητα ή την ομάδα θεοτήτων στην οποία αφιερώνεται ο κάθε ύμνος, γίνεται μνεία και για τα θυμιάματα που αρμόζει να προσφερθούν στην κάθε θεότητα όπως λίβανος,, σμύρνα, κρόκος, μάννα και στύρακας. Στη θεά Δήμητρα προσφέρεται ο στύρακας, ο οποίος προσφέρεται σε έντεκα ακόμη θεότητες,

ενώ θυμίαμα στύρακα και μάννα προσφέρεται στις Ερινύες. Από το σύνολο των ορφικών ύμνων υπάρχουν τέσσερις που σχετίζονται με την Ελευσίνα:

1. Ο Ύμνος Μητρός Ανταίας, όνομα που υποδηλώνει την θεότητα που είναι αντίθετη σε κάτι, και στην προκειμένη περίπτωση στην αρπαγή της Περσεφόνης. Υμνεί την θεά που έπαυσε τη νηστεία στις κοιλάδες της Ελευσίνας πηγαίνοντας στον Αδη να βρει την Περσεφόνη. Στην ουσία είναι η ίδια η θεά Δήμητρα.

2. Ο Ύμνος Περσεφόνης, ο οποίος επικεντρώνεται στον ρόλο της ως βασίλισσας του Κάτω Κόσμου.

3. Ο Ύμνος εις Πλούτωνα, όπου υπάρχει αναφορά στην αρπαγή της Περσεφόνης και στη μεταφορά της με άμαξα σε μια σπηλιά, την οποία τοποθετεί στην περιοχή της Ελευσίνας, όπου είναι οι πύλες του Άδη.

4. Ο Ύμνος Δήμητρος Ελευσινίας, την οποία αποκαλεί έτσι λόγω του ιερού και της λατρείας στην Ελευσίνα.(myeleusis.com).

1.2 ΟΡΦΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΟΣ ΕΛΕΥΣΙΝΙΑΣ

Θυμίαμα στύρακα

Ω Δηώ, θεά μητέρα των πάντων, που έχεις πολλά ονόματα,

σεβαστή Δήμητρα, πού ανατρέφεις τα παιδιά και χαρίζεις την ευτυχία,

ω θεά πλουτοδότρα,που μεγαλώνεις τα στάχυα, όλα εσύ τα δίνεις,

που χαίρεσαι σαν είναι ειρήνη με των ανθρώπων τις πολύμοχθες εργασίες,

που προστατεύεις τη σπορά, τον θερισμό και το αλώνισμα, χλωρόκαρπη, που κατοικείς στις ιερές κοιλάδες της Ελευσίνας,

περιπόθητη,γοητευτική, μα πρώτα απ' όλα που τροφή εσύ στους θνητούς δίνεις,

η πρώτη που έζευξες τον αυχένα των βοδιών για όργωμα,

και βίο ποθητό χάρισες στους ανθρώπους, γεμάτο ευτυχία,

αυξάνεις την καρποφορία, είσαι ομοτράπεζη του Βρόμιου και σε τιμούμε με λαμπρότητα,

εσένα που λαμπάδα κρατάς στα χέρια σου, εσένα αγνή που χαίρεσαι με τα θερινά δρέπανα,

είσαι χθονία αλλά έρχεσαι στο φως καί είσαι προς όλους προσηνής,

εσύ που μας δίνεις πολλά παιδιά καλά που τ' αγαπάς, κόρη σεμνή, γι' αυτό και τ' ανατρέφεις,

εσύ που με δρακόντεια χαλινάρια έζεψες το άρμα

ευάζοντας με κυκλικές δίνες γύρω από τον θρόνο σου,*

θεά μονογενή και πολύτεκνη,πολυσέβαστη στους θνητούς,

θάλλουν με ιερότητα οι πάμπολλες μορφές σου, με άνθη πολλά στολισμένες.

Έλα λοιπόν, μακάρια, αγνή, που είσαι φορτωμένη με θερινούς καρπούς,

και φέρε στον κόσμο μας την ειρήνη και την ποθητή ευνομία

και πλούτο μαζί με ευτυχία περίσσια, και φέρε μαζί και την υγεία τη βασίλισσα.

* ευάζω = κραυγάζω ευαί προς τιμήν του Βάκχου.

Ο ύμνος της Δήμητρος Ελευσινίας είναι ο 40ος ορφικός ύμνος. Είναι ένας σύντομος, αποτελούμενος από 20 στίχους, λατρευτικός ύμνος αφιερωμένος στη θεά Δήμητρα, την οποία εγκωμιάζει επικαλούμενος τις διάφορες ιδιότητες και χαρακτηριστικά γνωρίσματά της.

Ο ύμνος της Δήμητρας ακολουθεί τη βασική δομή των ορφικών ύμνων. Ξεκινά με επίκληση της Δήμητρας, την οποία αποκαλεί Δηώ, άλλο όνομα της θεάς. («Δηώ, παμμήτειρα θεά, πολυώνυμε δαίμον, σεμνή Δήμητερ»).

Το κυρίως μέρος συνεχίζει με επικλήσεις στη θεά χρησιμοποιώντας ένα πλήθος επιθέτων, μετοχών και αναφορικών προτάσεων, μέσω των οποίων μας πληροφορεί για την προσφορά της Δήμητρας στους ανθρώπους, φανερώνοντας στοιχεία του μύθου της, τη σχέση της με τη γεωργία και την καρποφορία της γης, καθώς και τη μητρική της υπόσταση. Είναι η θεά της γεωργίας, η καρποδότειρα μητέρα γη, θεά της ειρήνης που επιτρέπει τις κοπιαστικές αγροτικές εργασίες, αυτή που δίδαξε τους ανθρώπους να ζεύουν τα βόδια για να οργώσουν τα χωράφια, χαρίζοντάς τους έτσι τον πλούτο και την ευτυχία.

Σύμφωνα με την Beate Wagner- Hazel η επικοινωνία των αρχαίων ανθρώπων με τις θεϊκές δυνάμεις, με τη Δήμητρα εν προκειμένω, στρεφόταν γύρω από την παραγωγή των σιτηρών, ενώ όπως γράφει «στην ελληνική σκέψη, η καλλιέργεια των σιτηρών και ο πολιτισμένος βίος είναι έννοιες αλληλένδετες» (Beate Wagner- Hazel 1998). Ο Jean–Pierre Vernant επίσης θεωρεί ότι εφόσον η καλλιέργεια της γης αποσκοπούσε κυρίως στην επικοινωνία με τους θεούς και όχι στην απόκτηση αγαθών, η αγροτική εργασία ήταν ένα είδος ηθικού βίου, μια δίκαιη και αυστηρή μορφή θρησκευτικής εμπειρίας. (Vernant, 1955).

Ο πλούτος παίζει επίσης σημαντικό ρόλο στη λατρεία της Δήμητρας, καθώς είναι «η δωρεά της Δήμητρας στην ανθρωπότητα, η γονιμοποιός ενέργεια της Θεάς στη γη. Ο θεός αυτός συμβολίζει την ευκαρπία που έρχεται στη γη χάρη στη ζωοποιό δράση της Δήμητρας» (Μελισανίδου 2015).

Η Δήμητρα είναι η θεά που προστατεύει όχι μόνο την παραγωγή των καρπών, αλλά και τη γονιμότητα των ανθρώπων και τα παιδιά, τα οποία αγαπά και ανατρέφει. Κατοικεί στην Ελευσίνα και παρευρίσκεται στο τραπέζι των θνητών μαζί με τον Διόνυσο και γι' αυτό την τιμούν με την ίδια λαμπρότητα. Οι δύο αυτές θεότητες είναι γνωστό ότι μοιράζονται πολλά κοινά στοιχεία, όπως την χθόνια φύση τους και τη σύνδεσή τους με τη γονιμότητα της γης. Σύμφωνα με τον Spencer, «ο Διόνυσος φυσικά συνδέεται με τη Δήμητρα, καθώς και οι δύο είναι θεότητες του κρασιού και του ψωμιού αντίστοιχα: το σώμα και το αίμα της γης. Οι δύο

αυτοί θεοί είναι καλοκάγαθοι προς τους θνητούς με τις θείες δωρεές τους, το ψωμί και το κρασί. Το ψωμί για να συντηρούνται και το κρασί για να ξεχνούν» (Spencer 2003).

Στον ύμνο επίσης, η Δήμητρα αναφέρεται ως μονογενής, που ήταν τίτλος πολύ μεγάλης ισχύος στον αρχαίο κόσμο και στην ουσία εννοεί τον μοναδικό στο είδος του. Στον 18ο στίχο έχουμε την καταληκτική παράκληση, η οποία διατυπώνεται μέσω της προστακτικής «ελθέ» και ζητά από τη θεά να φέρει στον κόσμο ειρήνη, ευνομία, πλούτο και πάνω απ' όλα υγεία.

Σε όλο τον ύμνο αποτυπώνεται η σχέση του πιστού με τη θεά και κυριαρχεί μια λατρευτική ατμόσφαιρα. Η ποιητική λειτουργία της γλώσσας τονίζεται από το πλήθος των σύνθετων λέξεων, οι περισσότερες από τις οποίες χρησιμοποιούνται για να αποδώσουν τις διάφορες ιδιότητες της Δήμητρας,[1] καθώς και των παραστατικών εικόνων που δίνουν στο ποίημα πλαστικότητα και ζωντάνια. Οι χαρακτηρισμοί αυτοί της Δήμητρας και η έμφαση στις ποικίλες ιδιότητές της απεικονίζουν το μεγαλείο της θεάς και προσδίδουν στο ποίημα χαρακτήρα κατανυκτικό και υποβλητικό, που μας μεταδίδεται ακόμη και σήμερα, μολονότι, σύμφωνα με τον Κ. Χασάπη, οι μεταφρασμένες λέξεις δεν αποδίδουν όλη εκείνη την αποκαλυπτική αξία που βρίσκεται στις αρχαίες λέξεις. Ταυτοχρόνως το ποίημα έχει και χαρακτήρα δοξαστικό, όχι μόνο για τη θεά, αλλά και για την ίδια τη ζωή των θνητών (βίο ποθητό γεμάτο ευτυχία, πλούτο μαζί με ευτυχία περίσσια, περιπόθητη ευνομία, βασίλισσα υγεία).

Κεφάλαιο 2ο: ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΥΣ ΟΜΗΡΙΚΟΥΣ ΥΜΝΟΥΣ

Οι ομηρικοί ύμνοι αποτελούνται από 33 αφηγηματικά ποιήματα, που αφιερώνονται σε σημαντικούς θεούς και ημίθεους. Έχουν διαφορετική έκταση, από 3 έως 580 στίχους, είναι γραμμένοι δε σε επική γλώσσα και μέτρο εξάμετρο δακτυλικό. Διακρίνονται σε 5 μεγάλους ύμνους, εις Βάκχον, εις Δημήτραν, εις Απόλλωνα, εις Ερμήν και εις Αφροδίτην, και σε 28 μεσαίας και μικρής έκτασης αφιερωμένους στην Άρτεμη, στον Άρη, στον Πάνα, στον Ήλιο, στον Ηρακλή κ.α. Η χρονολόγησή τους είναι αβέβαιη και γίνεται κατά προσέγγιση με βάση γλωσσικά, μυθολογικά και ιστορικά στοιχεία. Θεωρείται ότι γράφτηκαν στο τέλος του 7ου ή στις αρχές του 6ου αι.π.Χ. Η πατρότητα των ομηρικών ύμνων είναι ασαφής. Αποδόθηκαν αρχικά στον Όμηρο, αλλά ήδη από την ελληνιστική εποχή δεν θεωρούνταν δημιούργημά του. Από τους ομηρικούς ύμνους, κάποιοι λειτουργούσαν ως προοίμια, δηλαδή αποτελούσαν εισαγωγή στην απαγγελία επικών ποιημάτων. Άλλοι χρησιμοποιούνταν ως εξόδια, με τους οποίους ο ραψωδός τελείωνε την απαγγελία του και άλλοι εκτελούνταν στα πλαίσια μιας θρησκευτικής τελετής προς τιμήν του θεού που υμνείτο. (Γιάννου 2016).

Το περιεχόμενό τους συνδέεται με λατρευτικούς ύμνους, αλλά όχι με τοπικές λατρείες. Αντιθέτως, απαγγέλλονται σε όλες τις ελληνικές πόλεις κράτη μέσα στα πλαίσια της πανελλήνιας ποιητικής παράδοσης. Η γλώσσα, το ύφος και οι τεχνικές τους, δείχνουν ότι είναι αυτόνομο είδος εξάμετρου έπους, που αναπτύχθηκε παράλληλα και συμπληρωματικά με το ηρωικό έπος. Οι ομηρικοί ύμνοι είναι κοντά στην επική παράδοση λόγω μέτρου, αλλά διευρύνουν θεματολογικά την πλούσια λυρική παράδοση, που παρουσιάζει πολλά

[1] ολβιοδώτις, παμμήτειρα, κουροτρόφος, πλουτοδότειρα, σταχυοτρόφος, παντοδότειρα, χλοόκαρπος, αυξιθαλής,αγλαότιμος, εύτεκνος, παιδοφίλη, μουνογενής, πολύτεκνος, πολυπότνια

ποιήματα με υμνολογικό περιεχόμενο, μολονότι με αποδέκτες περισσότερο τους ανθρώπους παρά τους θεούς (Κ. Καρακάση και συν. 2015).

Ενώ κάθε ύμνος είναι μια αυτόνομη σύνθεση, η πλοκή του μπορεί να θεωρηθεί ταυτοχρόνως ως ένα διακριτό επεισόδιο στην ευρύτερη ιστορία της εξέλιξης και της σταθεροποίησης της Ολύμπιας τάξης (Γιάννου 2016).

Η σημαντικότερη λειτουργία όμως των ομηρικών ύμνων είναι ότι «μάθαιναν στο ακροατήριο να αναγνωρίζει τα σημάδια της θεϊκής παρουσίας και τις ιδιαίτερες ιδιότητες των θεϊκών σωμάτων, δηλαδή έθεταν τη βάση για κάθε λογοτεχνική και καλλιτεχνική παρουσίαση θεϊκής επιφάνειας».[2] (Νούσια -Fantuzzi M., Νούσια Ε.Ε. 2018).

2.2 Ο ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΔΗΜΗΤΡΑΝ.

Ο ύμνος εις Δημήτραν, αποτελούμενος από 495 στίχους, συνιστά το μυθικό περίβλημα της λατρείας της Δήμητρας (Foley 1994). Αφηγείται τον πόνο της θεάς για την αρπαγή της κόρης της Περσεφόνης από τον Έδωνα, ο οποίος ταυτίζεται με τον Πλούτωνα, και όσα ακολουθούν την πράξη αυτή. Μολονότι έχουμε και παλιότερες αναφορές στον μύθο αυτό, η λεπτομερής αφήγησή του γίνεται για πρώτη φορά στον Ομηρικό ύμνο στη Δήμητρα, που θεωρείται ως η επίσημη εξιστόρηση των ελευσινιακών παραδόσεων, που καταγράφηκαν έμμετρα γύρω στα τέλη του 7ου αι. π Χ. (Μερκούρη και συν., 2020). Ο ύμνος εις Δημήτραν ακολουθεί την τυπολογία των ύμνων με το σχήμα της επίκλησης, της διήγησης και της παράκλησης. Αρχίζει με επίκληση της Δήμητρας και της κόρης της στους τρεις πρώτους στίχους:

Τη Δήμητρα τη σεβαστή καλλίκομη θεάν αρχίζω να εξυμνώ,

αυτήν και τη λυγεροπόδαρη τη θυγατέρα της που ο Αϊδωνεύς

την άρπαξε, και του την έδωσε ο βαρύγδουπος παντόπτης Ζεύς

(στ. 1- 3, μετάφραση Παπαδίτσα -Λαδιά).

Από τους πρώτους αυτούς στίχους ακόμα συναντούμε κάποια χαρακτηριστικά στοιχεία των ύμνων. Πρώτον, υπάρχουν λέξεις και φράσεις που επαναλαμβάνονται αυτούσιες σε όλο τον ύμνο, αλλά και στους υπόλοιπους ύμνους, όπως ο χαρακτηριστικός λογότυπος «άρχομ'αείδειν» και οι χαρακτηρισμοί της Δήμητρας ως σεβαστής και καλλίκομης, του δε Δία ως βαρύγδουπου και παντόπτη. Ένα άλλο στοιχείο είναι ο καθοριστικός ρόλος του Δία, αφού η αρπαγή έγινε με τη δική του συναίνεση (δώκεν δε βαρύκτυπος ευρύοπα Ζευς).

Ακολουθεί η παραστατική εξιστόρηση της βίαιης αρπαγής της Περσεφόνης από τον Πλούτωνα, τον Θεό του Κάτω Κόσμου και αδελφό του Δία και της Δήμητρας, την ώρα που παίζοντας αμέριμνη στο Νύσιο πεδίο μαζί με τις Ωκεανίδες, πλησιάζει για να κόψει έναν νάρκισσο θαμπωμένη από την ομορφιά του. Με γλαφυρό ύφος και πλήθος επιθέτων και σχημάτων λόγου μας περιγράφει με εκπληκτικό τρόπο την εικόνα της Περσεφόνης με τις φίλες της να μαζεύουν άνθη στο λιβάδι.

[2] Επιφάνεια: η εμφάνιση ενός θεού στους ανθρώπους, αποκαλύπτοντας την ταυτότητά του άμεσα ή με θεϊκά σημάδια.

Όταν μακριά απ' την χρυσοδρέπανη λαμπρόκαρπη τη Δήμητρα

έπαιζε με του Ωκεανού τις κόρες τις ορθόστηθες

δρέποντας ρόδα, κρόκους κι άνθη κι όμορφους μενεξέδες

στον τρυφερό λειμώνα, σπαθόχορτα και υάκινθο

και νάρκισσο που ως δόλωμα τον βλάστησε για το κορίτσι

το ροδαλόμορφο η Γη με βούληση του Δία χάρη του πολυδέκτη,

θαυμάσιο άνθος που έθαλλε και θάμπωσε όσους το 'βλεπαν

απ' τους αθάνατους θεούς κι απ' τους θνητούς ανθρώπους,

κι από τη ρίζα του εκατό ξεφύτρωσαν βλαστάρια,

και σκόρπαε οσμή γλυκύτατη κι όλος ψηλά ο διάπλατος εγέλασε ουρανός

και σύμπασα η γη και το αλμυρό κύμα της θάλασσας

(στ. 4-14, μετ., Παπαδίτσα - Λαδιά).

Αμέσως μετά μας περιγράφει πώς άνοιξε η γη και ξεπρόβαλε ο Άδης πάνω στο χρυσό του άρμα και την οδήγησε, παρά τους θρήνους και τους οδυρμούς της,στο ζοφερό βασίλειό του.

Στους υπέροχους στίχους 33-37, όπου μας αφηγείται το πώς η κόρη, όσο ακόμη έβλεπε το φως της μέρας, ήλπιζε ότι θα σωθεί, αναγνωρίζουμε ένα βασικό χαρακτηριστικό της ελληνικής αντίληψης, την ταύτιση του φωτός με τη ζωή και του σκότους με τον θάνατο.

Κι όσο έβλεπε η θεά τη γη και τον έναστρο ουρανό

και τον ιχθυοτρόφο πόντο, τον ορμητικό,

και του ήλιου τη λάμψη και ήλπιζε ξανά τη συνετή τη μάνα

ν' αντικρύσει και τους θεούς που αιώνιο είναι το γένος τους,

ελπίδα ακόμα έθελγε το νου μέσα στη θλίψη της.

Η Δήμητρα, που άκουσε τις φωνές της Κόρης, συντετριμμένη κατεβαίνει από τον Όλυμπο και φτάνει στη γη, όπου περιπλανιέται αναζητώντας την.

Μέρες εννιά, νύχτες εννιά περιπλανήθηκε στη γη η σεβαστή Δηώ,

στα χέρια της βαστώντας αναμμένες δάδες,

την αμβροσία δεν γεύτηκε,το νέκταρ το γλυκό δεν το δοκίμασε,

δεν έλουσε το σώμα της, στη θλίψη βουτηγμένη.

(στ. 47-50, μετ. Δ. Ν. Μαρωνίτη).

Σε αυτό το σημείο του ύμνου υπάρχει η εξήγηση τόσο για τις πολυάριθμες αναπαραστάσεις της Δήμητρας να κρατά δάδες, όσο και για την εννιαήμερη διάρκεια των Ελευσινίων Μυστηρίων.

Τη δέκατη μέρα η θεά συναντά την Εκάτη, επίσης σημαντική θεότητα της ελευσινια- κής λατρείας, και μαζί πηγαίνουν στον Ήλιο να μάθουν την αλήθεια. Το απόσπασμα αυτό, τόσο με τις χωρίς απόκριση ερωτήσεις της Εκάτης, όσο και με τις ερωτήσεις της Δήμητρας στον

Ήλιο, συγγενεύει με το δημοτικό τραγούδι, όπου ο ήρωας ρωτά τα στοιχεία της φύσης και συνομιλεί μαζί τους:

Τότε την συναπάντησε, κρατώντας το δικό της φως στα χέρια της η Εκάτη

.....

«ποιος τάχα ουράνιος θεός, ποιος άνθρωπος θνητός

την Περσεφόνη άρπαξε, ράγισε την καρδιά σου».

.....

«ωστόσο εσύ, που όλη τη γη και τα βαθιά πελάγη

με τις ακτίνες σου, τα πάντα βλέπεις πεντακάθαρα,

μίλα και πες μου ειλικρινά, ποιος, αν ίσως είδες, το κορίτσι μου το χώρισε

από μένα; ποιος, δίχως να τον θέλει το πήρε με τη βία

κι έγινε αμέσως άφαντος, θεός ή άνθρωπος θνητός;»

Έτσι του μίλησε, κι εκείνος την προσφώνησε μιλώντας, ο γιος του Υπερίονα, «Δήμητρα Άνασσα, θυγατέρα της καλλίκομης Ρέας,

ό,τι ζητάς θα μάθεις».

(Στ. 52,55-56, 69-76. Μετ. Δ.Ν. Μαρωνίτη).

Η απάντηση του Ήλιου, μας δίνει, σε αντίθεση με την προηγούμενη, γεμάτη φως λαμπρή εικόνα της Περσεφόνης στο λιβάδι, μια άλλη ζοφερή, σκοτεινή εικόνα της καθόδου στον Κάτω Κόσμο.

Αφού λοιπόν την άρπαξε

στο ζοφερό σκοτάδι την πήγαινε με τ' άτια του κι ας κραύγαζεν εκείνη.

(στ. 80-81, μετ Γ. Τριτσιμπίδα).

Στην απάντηση του Ήλιου όμως έχουμε και το σημαντικό στοιχείο της επαν- επιβεβαίωσης του ηγετικού ρόλου του Δία στο Ολύμπιο πάνθεον. Όλα υπακούουν και εξελίσσονται σύμφωνα με τη βούλησή του:

όμως κανείς δεν φταίει άλλος

απ' τους αθάνατους μα ο νεφοσυνάχτης Δίας

στον Άδη που την έδωσε.

(στ. 77-79, μετ. Γ. Τριτσιμπίδα)

Ένα επίσης σημαντικό στοιχείο που πληροφορούμαστε, είναι το μοίρασμα του κόσμου στα τρία, σύμφωνα με το οποίο ο Άδης έγινε κύριος του Κάτω Κόσμου, όπως εξάλλου μας πληροφορεί και ο Όμηρος στην Ιλιάδα (ραψ. Ο, στ. 187-192).

Αμέσως εξοργισμένη με τον Δία, η Δήμητρα εγκαταλείπει τον Όλυμπο και παίρνοντας την όψη «γριάς πολύχρονης» (ακολουθώντας τα συνηθισμένα στα έπη μοτίβα της μεταμφίεσης και της ενανθρώπισης), αρχίζει να περιδιαβαίνει τις πόλεις και τα χωράφια των ανθρώπων, ώσπου φτάνει στην Ελευσίνα, όπου βασιλεύει ο Κελεός. Κάθισε να ξεκουραστεί στο

Παρθένιον [των ανύπαντρων κοριτσιών] φρέαρ από όπου υδρεύονταν οι πολίτες και εκεί την είδαν οι κόρες του Κελεού, «τέσσερις κόρες σαν θεές στης νιότης τους το άνθος», οι οποίες δεν την αναγνώρισαν. Χρησιμοποιώντας την τεχνική της ειρωνείας που συναντούμε συχνά στα έπη, η Δήμητρα απαντά στα τυπικά ερωτήματα της φιλοξενίας με μια πλαστή διήγηση για να κρύψει την ταυτότητά της.

Συστήνεται ως Δως και διηγείται ότι την άρπαξαν πειρατές από την Κρήτη (αναφορά στην πρώιμη λατρεία της Δήμητρας στην Κρήτη) και σε μια στάση τους στο Θορικό κατόρθωσε να δραπετεύσει.

Το επεισόδιο αυτό με τις νεαρές κοπέλες της Ελευσίνας θεωρείται ως ένα από τα σημαντικότερα του ύμνου. Σύμφωνα με την Foley, η επαφή και η συνομιλία της μεταμφιεσμένης Δήμητρας με τις θνητές γυναίκες της Ελευσίνας βρίσκεται στο επίκεντρο της διήγησης, ως στοιχείο της θηλυκής εμπειρίας της θεάς, που καταλήγει στην ίδρυση των Ελευσινίων Μυστηρίων, όπου συμμετείχαν μύστες και των δύο φύλων (Foley 1994).

Σύμφωνα με τον Clinton, το επεισόδιο αυτό είναι το αίτιον για τα Θεσμοφόρια. (Clinton 1992). Η άποψη αυτή συνεπικουρείται από το γεγονός ότι στα Θεσμοφόρια ελάμβαναν μέρος μόνο γυναίκες. Είναι γνωστό επίσης ότι στο Καλλίχορον φρέαρ, που ταυτίζεται με το Παρθένιον, τελούνταν χοροί από τις γυναίκες της Ελευσίνας ως μέρος των τελετών προς τιμήν της Θεάς, σε ανάμνηση της συναναστροφής της με τις θνητές της Ελευσίνας, ο δε χώρος εθεωρείτο ιερός, αφού τον είχε υποδείξει η ίδια η Δήμητρα.

Μετά τη συνομιλία τους οι κόρες του Κελεού την οδήγησαν στο παλάτι, όπου την υποδέχτηκε η μητέρα τους Μετάνειρα, η οποία την περιποιήθηκε μαζί με την έμπιστη Ιάμβη, σύμφωνα με το τυπικό του ιερού θεσμού της φιλοξενίας, ο οποίος αποτελούσε συστατικό στοιχείο της αρχαίας ελληνικής κοινωνίας. Της πρόσφεραν στιλπνό δίφρο να καθίσει,τον οποίο η θεά αρνήθηκε και

σιωπηλή εκράταε χάμω τα ωραία της μάτια

μέχρι που η Ιάμβη η έμπιστη σκαμνί έφερε στέριο

και πάνω του έστρωσε προβιά που 'λαμπε σαν τ' ασήμι

(στ. 194-196, μετ.Γ. Τριτσιμπίδα).

Έτσι «άφθογγος» και «αγέλαστος»,

ολονήστικη από τροφή κι από νερό

καθόταν λιώνοντας απ' τον καημό της θυγατέρας της βαθύζωνης.

(στ. 200-201. Μετ. Δ. Παπαδίτσα -Λαδιά)

έως ότου η Ιάμβη με τα αστεία της κατόρθωσε να την κάνει να γελάσει. Σύμφωνα με τους Allen & Sikes εδώ έχουμε τη μυθολογική εξήγηση των αστεϊσμών, που ήταν χαρακτηριστικό στοιχείο των Ελευσινίων μυστηρίων (Allen & Sikes, 1904).

Τότε η Μετάνειρα πρόσφερε στη θεά κρασί, το οποίο εκείνη αρνήθηκε λέγοντας ότι δεν της επιτρεπόταν να πιεί κόκκινο κρασί. Αντί γι' αυτό ζήτησε να πιει κριθάρι ανακατεμένο με νερό και γλήχωνα (φλισκούνι), τον περίφημο κυκεώνα, με τον οποίο σταμάτησε τη νηστεία της.

Κι εκείνη όταν ετοίμασε τον κυκεώνα, στη θεά τον πρόσφερε ως επρόσταξε

κι αφού κατά τα θέσμια τον δέχτηκε η πολυσέβαστη Δηώ,

(στ. 210-211, μετ. Παπαδίτσα Λαδιά).

Στο σημείο αυτό ο ποιητής αποδίδει με σαφήνεια την καθιέρωση του κυκεώνα ως χαρακτηριστικού ποτού των Ελευσινίων μυστηρίων και ως μέσου μέθεξης με τη θεά, στην ίδια τη Δήμητρα.

Σύμφωνα με τον Parker, το επεισόδιο αυτό με τη Δήμητρα στο παλάτι του Κελεού είναι «ο αιτιολογικός πυρήνας του ύμνου, πλούσιο σε νύξεις για το προπαρασκευαστικό τελετουργικό των Μυστηρίων. Η Δήμητρα κάθεται σε ένα ειδικό σκαμνί καλυμμένο με προβιά, αρνείται το κρασί, ενώ αντιθέτως πίνει τον κυκεώνα και ευθυμεί με τα αστεία της Ιάμβης. Αυτά είναι όσο γίνεται πιο σαφείς υπαινιγμοί σε πλευρές των Μυστηρίων των ιστορικών χρόνων και η σύνδεση γίνεται σαφής όταν ο ποιητής μας λέει ότι και αργότερα η Ιάμβη διασκέδαζε τη Δήμητρα,[3] και ότι η Δήμητρα ήπιε τον κυκεώνα σύμφωνα με τα καθιερωμένα έθιμα.[4] Έτσι βλέπουμε ότι οι πιστοί με τον κυκεώνα αναβιώνουν την εμπειρία της πενθούσας Δήμητρας» (Parker1991).

Αφού την περιποιήθηκαν και την έκαναν να ευθυμήσει, η Μετάνειρα της απηύθυνε τον λόγο συμβουλεύοντάς την να υπομείνει την μοίρα της γιατί:

Όσα δωρίζουν οι θεοί κι όταν μας φέρνουν λύπη σαν άνθρωποι υπομένουμε

κάτω από την ανάγκη, αφού πάνω απ' τον σβέρκο μας ζυγός είναι που στέκει.

(Στ. 216-217, μετ. Τριτσιμπίδα).

Επανέλαβε στην ουσία όσα είχε πει στη Δήμητρα η Καλλιδίκη κατά τη συνάντησή τους: *τα δώρα των θεών και λύπη όταν μας φέρνουν σαν άνθρωποι υπομένουμε*

κάτω από την ανάγκη γιατί ' ναι από μας πιο δυνατοί εκείνοι ασυγκρίτως. (Στ. 147-148, μετ. Τριτσιμπίδα).

Στα αποσπάσματα αυτά πληροφορούμαστε πώς έβλεπαν οι άνθρωποι της εποχής εκείνης τη σχέση τους με τους θεούς, ενώ ο ποιητής δίνει έμφαση στην κατωτερότητα των θνητών σε σχέση με τους αθανάτους, αντίληψη με την οποία είναι διαποτισμένος όλος ο ύμνος.

Στη συνέχεια η Μετάνειρα της αναθέτει την ανατροφή του μικρότερου παιδιού της, του Δημοφώντα. Θέλοντας να τους ανταμείψει για τη φιλοξενία τους, η Δήμητρα αποφάσισε να κάνει τον Δημοφώντα αθάνατο, αλείφοντάς τον με αμβροσία και κρύβοντάς τον κάθε βράδυ μέσα στη φωτιά, κι αυτός μεγάλωνε «όμοιος με θεό». Μια νύχτα όμως την είδε η Μετάνειρα και έντρομη έβαλε τις φωνές κλαίγοντας. Τότε η Δήμητρα εξοργισμένη άφησε κάτω τον Δημοφώντα λέγοντας στη Μετάνειρα:

Άνθρωποι ανόητοι και άφρονες, ούτε του επερχόμενου καλού ούτε και του κακού την μοίρα είστε ικανοί να προνοήσετε

γι' αυτό και σύ πολύ ζημιώθηκες από την αφροσύνη σου.

---

[3] Αλλά κι αργότερα πάλι με τέτοια την ευχαριστούσε στ. 205, μετ. Παπαδίτσα.

[4] οσίης ένεκεν

(Στ.256-258, μετ. Παπαδίτσα - Λαδιά).

Συνέπεια της τρομερής οργής της Θεάς για την απερισκεψία της Μετάνειρας ήταν η ματαίωση της προσπάθειάς της να κάνει τον Δημοφώντα αθάνατο. Λόγω όμως του γεγονότος ότι τον κράτησε στην αγκαλιά της, του χάρισε την τιμή να διοργανώνεται κάθε χρόνο στην Ελευσίνα αναμνηστική τελετή στη μνήμη του.

Έχει εκφραστεί η άποψη ότι η χρησιμοποίηση εκφράσεων παρομοίωσης με τους θεούς, για θνητούς (κόρες Κελεού, Δημοφώντα) αλλά και για θεούς που μεταμφιέζονται ως θνητοί (Δήμητρα), προδιαγράφει μια αποτυχημένη απόπειρα υπέρβασης του ορίου μεταξύ θνητότητας και αθανασίας (αποτυχία απαθανάτισης Δημοφώντα). Επιπλέον, οι εκφράσεις αυτές χρησιμοποιούμενες όχι μόνο για το βρέφος που η θεά σκόπευε να κάνει αθάνατο, αλλά και για τις αδελφές του, για τις οποίες δεν υπήρξε ποτέ τέτοια προοπτική, ίσως να αποτελούν υπαινιγμό για τη θεϊκή υπόσταση των πρώτων ανθρώπων που συναντούν τη θεά στην Ελευσίνα. Προαναγγέλλουν επίσης τη μεταθανάτια ευλογία που θα απολαύσουν οι μύστες των Μυστηρίων(Maravela 2015).

Κατόπιν, η Δήμητρα αποκάλυψε τη θεϊκή της ταυτότητα και ζήτησε να της χτίσουν μεγάλο ναό και βωμό κάτω από αυτόν, στο λόφο πάνω από το Καλλίχορο φρέαρ, και στο εξής να τηρούν με ευλάβεια τις τελετές που θα τους υποδείξει, για να μπορέσουν να την εξευμενίσουν. Ακούγοντας οι αδελφές του Δημοφώντα τις γοερές φωνές του, πετάχτηκαν από τον ύπνο και σηκώνοντάς τον, προσπάθησαν να τον ηρεμήσουν. Δεν το κατόρθωσαν όμως, «γιατί κατώτερες τον βάσταγαν τροφοί και παραμάνες», μια όσο γίνεται σαφέστερη αναφορά στην κατωτερότητα των θνητών.

Η θεά ήταν πρόθυμη να χαρίσει σε ένα θνητό παιδί την υπέρτατη ευλογία της αθανασίας. Το παιδί όμως έχασε το θείο δώρο από ένα λάθος, που μάλλον κάθε θνητή μητέρα θα είχε διαπράξει. Υπάρχει λοιπόν μια υπόρρητη σύνδεση ανάμεσα σε αυτό το κομβικό για τον ύμνο επεισόδιο και την ίδρυση των Ελευσινίων Μυστηρίων. «Αποστερημένοι από κάθε ελπίδα για αθανασία (ο Δημοφών συμβολίζει όλη την ανθρωπότητα), περιοριζόμαστε στην προσπάθεια να βελτιώσουμε τις προσδοκίες μας για την άλλη ζωή με τελετουργίες» (Parker, 1991).

Μετά από αυτό, όλες μαζί προσπαθούσαν όλη τη νύχτα να κατευνάσουν τη θεά, τρέμοντας από φόβο. Μόνο το πρωί είπαν στον Κελεό τι τους είχε παραγγείλει η Δήμητρα και αυτός αμέσως εκτέλεσε την προσταγή της. Ο Gemoll σημειώνει ότι η άγνοια του Κελεού για το συμβάν μέχρι το πρωί, υποδηλώνει ένα μυστήριο, γι' αυτό οι περισσότερες ιερές τελετές στην Ελευσίνα διεξάγονταν τη νύχτα.

Η Δήμητρα,λιώνοντας από τον καημό για την κόρη της, έμεινε μέσα στον ναό που έχτισε ο λαός της Ελευσίνας και έκρυψε τους σπόρους να μη φυτρώνουν στη γη, προκαλώντας μεγάλο λιμό και βάζοντας σε κίνδυνο την ίδια την ύπαρξη του ανθρώπινου γένους. Αποστέρησε έτσι και τους θεούς από τα δώρα και τις θυσίες των ανθρώπων.

Αφού ο Δίας έστειλε μάταια έναν- έναν όλους τους αθανάτους να της αλλάξουν γνώμη, προσφέροντάς της περικαλλή δώρα και τιμές μεγάλες, αποφάσισε να στείλει τον Ερμή στον Κάτω Κόσμο να φέρει την Περσεφόνη. Ο Άδης συγκατένευσε, μην μπορώντας να αντισταθεί στη βούληση του Δία και η Περσεφόνη επέστρεψε στην αγκαλιά της μητέρας της. Μετά τη χαρά και τη συγκίνηση για την επανένωση, αποκαλύφθηκε ότι ο Άδης είχε δώσει κρυφά στην Περσεφόνη να φάει σπόρο ροδιού, πράγμα που είχε ως συνέπεια να την δέσει για πάντα με τον κόσμο των νεκρών, στον οποίο έπρεπε κάθε χρόνο να επιστρέφει για τέσσερις

μήνες ως βασίλισσά του και σύζυγος του Άδη. (Στους κύκλους της ελευσίνιας λατρείας το ρόδι εθεωρείτο απαγορευμένος καρπός για τους μυημένους των Μυστηρίων).

Κι όποτε η γης άνθη ευωδιαστά ανοιξιάτικα

κάθε λογής θα θάλλει, τότε και σύ απ' το ζοφερό σκοτάδι

θ' ανεβαίνεις, μεγάλο θαύμα στους θεούς και στους θνητούς ανθρώπους

(στ. 401-403)

Η μετακίνηση της Κόρης ανάμεσα στους δύο κόσμους έχει τόσο γεωργική όσο και εσχατολογική σημασία. Από τη μία ανεβαίνει κάθε χρόνο μαζί με τα εαρινά άνθη, σύμβολο της ετήσιας αναγέννησης της βλάστησης. Από την άλλη, ασφαλώς η αμφισημία της θέσης της ανάμεσα στους δύο κόσμους είναι αυτή που την καθιστά αρμόδια τόσο να καταδικάζει όσο και να συγχωρεί τους θνητούς μετά θάνατον, καθώς και να προΐσταται των τελετών που μας προετοιμάζουν για την άλλη ζωή. Έτσι η ιστορία της μερικής μόνο απόδρασης της Κόρης από τον Άδη, αλληλο- συνδέεται με την αποτυχία της Δήμητρας να απαθανατίσει τον Δημοφώντα με τέτοιο τρόπο, ώστε να ενώνει τα δύο μισά του ποιήματος. Επειδή οι θνητοί στην πραγματικότητα δεν μπορούν να γίνουν αθάνατοι, είναι απαραίτητες οι ιεροτελεστίες για να τους βοηθήσουν στον θάνατο, και είναι δυνατές γιατί η Κόρη στην πραγματικότητα δεν απέδρασε από τον Κάτω Κόσμο.(Parker,1991). Η συμβιβαστική αυτή λύση, που δίνεται με τη σύμφωνη γνώμη του Δία (στ. 463-468), φέρνει την ευφορία και την επάνοδο της βλάστησης στη γη, αλλά και αποκαθιστά την τάξη πραγμάτων στον κόσμο των θεών με την εκ νέου ανάβαση της Δήμητρας στον Όλυμπο. Συνδέεται έτσι με τη θεογονική πτυχή του ύμνου. Στο σημείο αυτό από τον στίχο 471 έως 489 έχουμε την κορύφωση του ποιήματος, καθώς ενώνεται το θέμα της αναγέννησης της φύσης με την ίδρυση των Μυστηρίων.

Και τότε η απέραντη όλη η γης με φύλλα και άνθη

εγέμισε, κι αυτή πηγαίνοντας στους δίκαιους βασιλιάδες

έδειξε στον Τριπτόλεμο και στον ιππέα τον Διοκλή

και στον πανίσχυρο Εύμολπο και στον ηγέτη του λαού Κελεό,

τις ιεροπραξίες, κι αποκάλυψε σ όλους αυτούς

τα πάνσεπτα όργια που κανείς δεν πρέπει να ερευνά και ούτε να παραβαίνει

(στ 472-477, μετ. Παπαδίτσα)

Ακολουθεί η οδηγία της Θεάς, σύμφωνα με την οποία ο κύριος παράγοντας για τη σωτηρία είναι η μέθεξη, η κοινωνία με τις θεότητες του Κάτω Κόσμου μέσω της μύησης, που είναι το μόνο όχημα για τη μελλοντική ευτυχία. Σύμφωνα δε με τον ποιητή, όσοι είναι αγαπητοί από τις δύο θεές αποκτούν την αφθονία που παρέχει ο Πλούτος και ζουν ευτυχισμένοι. Στην παράκληση με την οποία τελειώνει ο ύμνος, ο ποιητής απευθύνεται στις δύο Θεές, με την επίκληση των οποίων άρχισε ο ύμνος (κυκλικό σχήμα). Δημιουργώντας έτσι μια διαπροσωπική σχέση μαζί τους, χρησιμοποιεί διάφορα χαρακτηριστικά επαινετικά επίθετα, ώστε να ευχαριστηθούν και σε ανταπόδοση να του προσφέρουν βίο ευχάριστο. Σύμφωνα δε με την υμνική παράδοση, υπόσχεται να τους αφιερώσει και επόμενο άσμα. Ο ύμνος στη Δήμητρα λοιπόν, είναι ένας ύμνος θεογονικός και αιτιολογικός. Ο ποιητής του ήταν αναμφίβολα μυημένος και ήθελε να αποδείξει ότι οι τελετουργίες των Ελευσινίων Μυστηρίων προήλθαν από τις βιωματικές εμπειρίες των θεϊκών ιδρυτών τους (Allen1904).

Ο Parker θεωρεί ότι η δομή του ποιήματος αντιστοιχεί στη δομή των Μυστηρίων. Οι τελετουργίες που αποκαλύπτονται από τη Δήμητρα στον στ. 474, αναφέρθηκαν για πρώτη φορά στον στ. 273, ένα χρόνο πριν. Το ίδιο και τα Μυστήρια αποκαλύπτονταν στους μυούμενους σε δύο στάδια. Στο πρώτο γινόταν η μύηση και ένα χρόνο μετά γίνονταν δεκτοί στην τελική αποκάλυψη, την εποπτεία. «Υπάρχει μια έντονη αντίθεση στη διάθεση των δύο τμημάτων του ποιήματος. Στο πρώτο η Κόρη απουσιάζει, η απόπειρα να γίνει αθάνατος ο Δημοφών έχει αποτύχει, η Δήμητρα είναι εξοργισμένη και βλοσυρή, οι γυναίκες του σπιτιού «έτρεμαν από φόβο» και ο σκοπός των αναφερόμενων τελετουργιών είναι να κατευναστεί η οργή της Θεάς. Στο δεύτερο η Κόρη έχει επιστρέψει, η Δήμητρα έχει μαλακώσει και τα χωράφια χρυσίζουν από τα στάχυα. Πάνω απ' όλα μαθαίνουμε τώρα για πρώτη φορά ότι οι τελετές θα εξασφαλίσουν στους μυημένους μια καλύτερη μοίρα στην άλλη ζωή. Όλες οι αναφορές που έχουμε για την ψυχολογική εμπειρία των μυστών τονίζουν το μείγμα συναισθημάτων που δοκίμαζαν, την εναλλαγή του τρόμου, της ελπίδας και της χαράς. Στο ποίημα είχαμε τρόμο στο επεισόδιο του Δημοφώντα με τον θυμό της Δήμητρας για τη Μετάνειρα και την ανάγκη εξευμενισμού της, αλλά μετά από πολλές αλλαγές της διάθεσης, το ποίημα τελειώνει με μια χαρούμενη αποκάλυψη, όπως και τα μυστήρια» (Parker 1991).

Ο ομηρικός ύμνος, εκτός από την μεγάλη λογοτεχνική του αξία, προσφέρεται για ανάλυση από πολλές πλευρές, ψυχαναλυτική κοινωνιολογική, δομική και φεμινιστική. Πολλά στοιχεία μπορούμε να αντλήσουμε για τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία. Όπως η ίδια η Καλλιδίκη αναφέρει στη Δήμητρα, κατονομάζοντάς της τους προύχοντες της πόλης «όλων αυτών τα σπιτικά, οι γυναίκες τους φροντίζουν». Φαίνεται ότι οι γυναίκες είχαν πλήρη δικαιοδοσία σε ότι αφορούσε το σπίτι και τα παιδιά, αφού η Μετάνειρα προσέλαβε την τροφό χωρίς καν να ζητήσει τη γνώμη του Κελεού. Φαίνεται επίσης ο σημαντικός ρόλος που διαδραμάτιζαν οι γυναίκες στην ελευσίνια λατρεία.

Σημαντικός είναι και ο νικηφόρος αγώνας που έδωσε η Δήμητρα ως μητέρα, στα πλαίσια της πατριαρχικής κοινωνίας των θεών, ενάντια στη βούληση του Παντοδύναμου Δία. Όπως εύστοχα σημειώνει η Adrienne Rich, ο χωρισμός μητέρας κόρης είναι ακούσιος γιατί δεν οφείλεται ούτε σε εξέγερση της κόρης εναντίον της μητέρας, ούτε σε απόρριψη της κόρης από τη μητέρα και είναι άξια θαυμασμού η δύναμη της μητρικής αγάπης, που μπόρεσε να ακυρώσει την αρπαγή και να νικήσει τον θάνατο (Rich 1976).

Κεφάλαιο 3ο: Ο ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΥ

3.1 Ο ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΥ

Ο Καλλίμαχος γεννήθηκε στην Κυρήνη το 310 π.Χ. περίπου και πέθανε στην Αλεξάνδρεια το 240 π.Χ. περίπου. Ήταν από αριστοκρατική οικογένεια και μέλος της αυλής των Πτολεμαίων, που εκείνη την εποχή είχαν υπό την κυριαρχία τους την Κυρήνη. Έχοντας την εύνοιά τους, εξελίχθηκε κοινωνικά και πνευματικά. Σπούδασε στην Αθήνα, ενώ πέρασε μεγάλο μέρος της ζωής του στην Αλεξάνδρεια, εργαζόμενος στην περίφημη βιβλιοθήκη. Εκεί ανέλαβε να συγγράψει τους «Πίνακες», ένα κατάλογο που περιλάμβανε τα βιβλία της Αλεξανδρινής Βιβλιοθήκης, αναφέροντας τους τίτλους των έργων, αλλά και στοιχεία από τον βίο των συγγραφέων τους, κατατάσσοντάς τα ανάλογα με το λογοτεχνικό τους είδος. Το έργο δυστυχώς δεν διασώζεται, αλλά υπήρξε πηγή πληροφοριών των αρχαίων σχολιαστών και σημείο αναφοράς τους. Άλλα πεζά έργα του, που μαρτυρούν και τα ενδιαφέροντά του, είναι οι διατριβές «Περί ανέμων», «Περί νυμφών», «Περί αγώνων» κ.α. και ακόμα το έργο

«Βαρβαρικά νόμιμα», ασχολούμενο με τα έθιμα των ξένων λαών. Σύμφωνα με το βυζαντινό αρχαιογνωστικό λεξικό του 10ου αι. μ Χ., Σούδα,τα δραματικά, φιλολογικά και ποιητικά του έργα εκτείνονταν σε 800 βιβλία.(Κουρίκα 2013)

Υπήρξε επίσης από τους σημαντικότερους, αν όχι ο σημαντικότερος ποιητής της ελληνιστικής περιόδου. Εισήγαγε στην αλεξανδρινή ποίηση μια καινούργια ποιητική αντίληψη, με κυρίαρχα στοιχεία το λόγιο ύφος και την αρχαιογνωσία, συνδυάζοντάς τα με βαθύ λυρικό συναίσθημα και χιούμορ. Επηρέασε όσο κανείς άλλος τη μεταγενέστερη ελληνική και λατινική ποίηση. Κυριότερο έργο του ήταν τα «Αίτια», μια αφηγηματική ελεγεία, που δυστυχώς διασώζονται μόνο κάποια αποσπάσματά της από παπύρους ή από έμμεσες αναφορές. Διασώζονται όμως ολόκληροι, 6 ύμνοι αφιερωμένοι: Εις Δια, Εις Απόλλωνα, Εις Άρτεμιν, Εις Δήλον, Εις λουτρά της Παλλάδος και Εις Δήμητρα. Από αυτούς, οι ύμνοι προς τον Απόλλωνα, τα λουτρά Παλλάδος και την Άρτεμη είναι μιμητικοί και παραδίδονται στον αναγνώστη σαν μια αναπαράσταση θρησκευτικής τελετής,ενώ οι ύμνοι προς τον Δία, τη Δήμητρα και τη Δήλο είναι μη μιμητικοί και δεν επιδιώκεται η αναπαράσταση κάποιας ιεροτελεστίας. Στον ύμνο στη Δήμητρα, όπως και στον ύμνο στην Άρτεμη και στα λουτρά Παλλάδος, χρησιμοποιεί το μοτίβο των προστριβών, μέσα από τις οποίες αναδεικνύονται οι αρετές των θεαινών και κατ' επέκταση των βασιλισσών. Έτσι, η Δήμητρα συγκαταλέγεται μαζί με την Άρτεμη και την Αθηνά στις θεές που ευεργετούν την πόλη, αποδίδοντας δικαιοσύνη. (Βρέττα 2021). Οι ύμνοι του Καλλίμαχου είναι περισσότερο λυρικά ποιήματα, παρά λατρευτικά. «Όταν διαβάζει κανείς τους Ύμνους, έχει την εντύπωσιν, ότι ευρίσκεται ενώπιον ενός καλλιεργημένου κοινού με ποιητικά διαφέροντα, και όχι ενώπιον μιας εορταστικής λατρευτικής συγκεντρώσεως. Και εις τους Ύμνους υπάρχει πλούσιον το λόγιον στοιχείον και η τάσις εξηγήσεως διαφόρων ‘αιτίων’» (Σκιαδάς 1966). Στους ύμνους το εύθυμο στοιχείο συχνά αναμιγνύεται με το σοβαρό, και το ειρωνικό με το μεγαλοπρεπές, σε ένα ποιητικό παιχνίδι που είναι σαφές και έντονο.

3.2 ΕΙΣ ΔΗΜΗΤΡΑ

Ο ύμνος στη Δήμητρα είναι ο τελευταίος από τους ύμνους του Καλλίμαχου και αποτελείται από 138 στίχους. Στους πρώτους στίχους του ύμνου ο ποιητής, με τη φωνή μιας συμμετέχουσας, κάνει αναφορά στα Θεσμοφόρια, τη γιορτή της φθινοπωρινής σποράς, και στα Ελευσίνια Μυστήρια αναφέροντας τελετουργικές λεπτομέρειες που κινούνται ανάμεσα στις δύο αυτές γιορτές προς τιμήν της Δήμητρας (Stephens 2015). Περιγράφει την τελετουργική πομπή του καλάθου που ακολουθείται από γυναίκες λάτρεις της Θεάς, τις οποίες προτρέπει να την χαιρετίσουν με τα επίθετα πολυγόνιμη και πολύτροφη, που είναι σημαντικές ιδιότητές της.

Όταν κατεβαίνει ο κάλαθος, να κράζετε γυναίκες:

«Δήμητρα μεγάλη χαίρε, πολυγόνιμη και πολυτρόφε».

(στ. 1-2, μετ. Παπαθανασόπουλου)

Αποτρέπει όμως τους αμύητους, τα παιδιά και τις νεαρές παρθένες γυναίκες καθώς και όσους φτύνουν με στόμα στεγνό από τη νηστεία, συμμετέχοντας στο δράμα της Θεάς, να κοιτάξουν τον κάλαθο από ψηλά για να μη δουν το περιεχόμενό του.

Η αναφορά στον Έσπερο, που ήταν ο μόνος που έπεισε τη Δήμητρα να πιει νερό στη διάρκεια της νηστείας της, προσδιορίζει χρονικά το περιεχόμενο του ύμνου που

τοποθετείται προς το απόγευμα, την ώρα που η πομπή των γυναικών επιστρέφει στο ναό. Στη συνέχεια ο ύμνος αναφέρεται στην αναζήτηση της Περσεφόνης, αφηγούμενος σύντομα αλλά με θαυμασμό την περιπλάνηση της Θεάς,

«Ω Σεβαστή, πώς μπόρεσαν τα πόδια να σε φέρουνε στη Δύση,

ώσμε τους μαύρους και τη γη που κάνει τα χρυσόμηλα;

δεν ήπιες, ούτε κι έφαγες όλον εκείνο τον καιρό, ούτε και λούστηκες»

(στ. 10- 12 μετ. Παπαθανασόπουλου)

μέχρι που έφτασε στην Ελευσίνα,

«και τρεις φορές κάθισες καταγής δίπλα στο πηγάδι, το Καλλίχορο,

ηλιοφρυγμένη, διψασμένη, νηστική και άλουστη»

(στ. 15-16, μετ. Παπαθανασόπουλου) περιγράφοντας τον πόνο και την οργή της θέας.

Στο σημείο αυτό ο ποιητής προτρέπει «Μα ας μη λέμε αυτά που φέραν δάκρυα στη Δηώ» (στ. 17 μετ. Παπαθανασόπουλου), αλλά να υμνήσουν τη θεά για τα ήθη και τα έθιμα που έδωσε στις πόλεις «Κάλλιο να τραγουδάμε για τα θέσμια που έδωσε στις πόλεις» (στ.18 μετ. Παπαθανασόπουλου). Δίδαξε στους ανθρώπους πώς να καλλιεργούν τη γη, προσφέροντας τους σπόρους αλλά και την τέχνη της στον Τριπτόλεμο, γιο του Κελεού, βασιλιά της Ελευσίνας. Λέγεται μάλιστα πως τον μύησε στη λατρεία της και υπήρξε ο πρώτος ιερέας των Ελευσινίων Μυστηρίων. Σε αυτό το σημείο καταδεικνύεται η επίδραση της σχέσης των ανθρώπων με τους θεούς. Οι άνθρωποι συναναστρέφονται–σχετίζονται με τους θεούς (Δήμητρα) και αυτό έχει θετική συνέπεια για τους ανθρώπους (Βρέττα 2021).

Μεγάλο ανάγλυφο από την Ελευσίνα: Δήμητρα, Περσεφόνη και μικρό αγόρι, 440-430 π.Χ. Αθήνα, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Διατηρώντας την τυπική μορφή των ύμνων, ο Καλλίμαχος συνεχίζει με τη διήγηση ενός περιστατικού που συνέβη στο ιερό Άλσος που έφτιαξαν οι Πελασγοί στο Δώτιο και το αφιέρωσαν στη θεά Δήμητρα. Γεμάτο πεύκα, φτελιές, αγριαχλαδιές και μηλιές ήταν τόσο πυκνό που ούτε βέλος δεν περνούσε και είχε πηγές με καθαρό νερό. Εκεί συχνά η θεά ευχαριστιόταν, όπως και στην Ελευσίνα. Ο Ερυσίχθονας, που ετυμολογικά το όνομά του σημαίνει αυτόν που χαράζει, πληγώνει τη γη, πήρε είκοσι υπηρέτες του, ψηλούς και δυνατούς, «ανδρογίγαντας», που θα μπορούσαν να καταστρέψουν ακόμα και ολόκληρη πόλη, και με τσεκούρια και αξίνες πήγανε στο άλσος της Δήμητρας. Εκεί στο πυκνό δάσος, ανάμεσα στα άλλα δέντρα ήταν και μια μεγάλη λεύκα, τόσο ψηλή, που άγγιζε τον ουρανό και όπου συχνά οι νύμφες ξεκουράζονταν τα μεσημέρια.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι στην αρχαιότητα πίστευαν ότι οι νύμφες Αμαδρυάδες γεννιούνταν και αναπτύσσονταν μαζί με τα δέντρα. Όταν ένα δέντρο κοβόταν, πέθαιναν μαζί του. Έτσι, όταν άρχισαν να κόβουν το δέντρο, εκείνο άφησε κραυγή πόνου, την οποία αισθάνθηκε η Δήμητρα και οργισμένη αναρωτήθηκε «τίς μοι καλά δένδρεα κόπτει;» (στ. 41). Τότε παίρνοντας τη μορφή της Νικίππης, της ιέρειάς της, και κρατώντας στεφάνια και

παπαρούνες, παρουσιάστηκε στον Ερυσίχθονα. Απευθυνόμενη σε αυτόν προσπάθησε να του μιλήσει γλυκά και να τον αποτρέψει να κόψει, μαζί με τους βοηθούς του, τα δέντρα που ήταν αφιερωμένα στους θεούς, λέγοντας πως θα θυμώσει η Δήμητρα που καταστρέφουν τον τόπο της. Προσπαθεί δηλαδή να τον προειδοποιήσει και να αποτρέψει το έγκλημα. Ο ποιητής αποκαλεί τη Δήμητρα σεβάσμια, θέλοντας να θυμίσει τον σεβασμό που πρέπει να έχουν οι θνητοί για τους θεούς. Ο Ερυσίχθονας όμως κοιτάζοντάς την άγρια, όπως η λιονταρίνα που μόλις γέννησε και άφησε τα μωρά της κοιτάει τον κυνηγό, την έδιωξε, απειλώντας την.

«Φύγε, της είπε, μη σου μπήξω το μεγάλο μου πελέκι στο κορμί.

Μ' αυτά τα ξύλα ωραία θα φκιάσω στέγη του σπιτιού μου, όπου τραπέζια

πλούσια για τους συντρόφους μου κι ευχάριστα θα παραθέτω».

(στ. 53-55, μετ. Παπαθανασόπουλου)

Εδώ φανερώνεται ότι η κατάχρηση εξουσίας και η αλαζονεία του τον τυφλώνουν, και ενώ γνωρίζει την ιερότητα του χώρου, συνεχίζει το ιερόσυλο έργο του διαπράττοντας ύβρη. Η θεά τότε παίρνοντας πάλι τη θεϊκή μορφή της, παρουσιάζεται μπροστά τους και με τα πόδια να αγγίζουν τη γη, και το κεφάλι τον Όλυμπο, όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ο ποιητής τονίζοντας το θεϊκό μεγαλείο της, τους μιλάει οργισμένη. Οι σύντροφοί του παράτησαν τα σύνεργά τους και η θεά τούς άφησε να φύγουν, γιατί κατανόησε ότι από ανάγκη τον ακολουθούσαν και όχι με τη δική τους θέληση. Απευθύνθηκε όμως στον αρχηγό τους φανερά θυμωμένη και αποκαλώντας τον σκύλο, του είπε πως θα είναι συχνά τα φαγοπότια του από δω και πέρα, αναφερόμενη στην τιμωρία που θα ακολουθούσε. Σημαντικό είναι ότι η ύβρις του Ερυσίχθονα, δεν συμβαίνει από άγνοια, αλλά καταπατά τον θεϊκό νόμο από προσωπική επιλογή. Έτσι η τιμωρία που ακολούθησε δεν προκαλεί οίκτο, αλλά αποκαθιστά το ίδιο το δίκαιο και δείχνει τα όρια της ανθρώπινης φύσης. Ακολουθεί η φοβερή τιμωρία της Θεάς, που καταδικάζει τον παραβάτη σε ακόρεστη πείνα. γιατί όσο και αν έτρωγε κι αν έπινε δεν χόρταινε αλλά και άλλα ορεγόταν και επιθυμούσε. Μαζί του οργίστηκε ακόμα και ο Διόνυσος, σύμμαχος της Θεάς. Η τιμωρία του Ερυσίχθονα φέρνει ντροπή στην οικογένειά του, που αναγκάζεται να τον απομονώσει. Εδώ με κωμική διάθεση, ο ποιητής αναφέρει τις προφάσεις που σκαρφίζονται οι γονείς του για να τον δικαιολογήσουν και να τον κρύψουν. Όταν τον καλούν τα παιδιά του Όρμενου στης Αθηνάς Ιτωνιάδας τους αγώνες, αρνείται λέγοντας πως λείπει, «στην Κραννώνα πήγε χθες να εισπράξει κάποιο χρέος εκατό βοδιών» (στ.76). Ή όταν η Πολυξώ τον καλεί στον γάμο του γιου της Ακτορίωνα, μαζί με τον Τριόπα τον πατέρα του, η μάνα του με στεναχώρια λέει πως ένας κάπρος τον πλήγωσε στην Πίνδο και είναι εννιά μέρες στο κρεβάτι. Η μητέρα του, πάντα με δικαιολογίες και ψέματα για δήθεν ατυχήματα και δουλειές του, προσπαθούσε να τον κρύψει. Στο μεταξύ, ο Ερυσίχθονας με βουλιμία έτρωγε τα πάντα χωρίς να χορταίνει, σαν να κατεβαίναν οι τροφές σε θαλάσσιο βυθό. Εύστοχη είναι η παρομοίωση του ποιητή για να δείξει πως καμιά ποσότητα και τίποτα δεν τον ευχαριστούσε και τον χόρταινε. Ο ποιητής συνεχίζει με μια άλλη παρομοίωση, παρομοιάζοντάς τον με το χιόνι που λιώνει πάνω στο όρος Μίμαντα ή το κερί που λιώνει με τον ήλιο. Έτσι και εκείνος αδυνάτιζε μέχρι που έμειναν το δέρμα και τα κόκκαλά του.

Ο πατέρας του, βασιλιάς Τριόπας, απελπισμένος ζητάει τη βοήθεια του Ποσειδώνα. Του ζητά να τον συμπονέσει, και αφού ο γιός του δεν μπορεί να έχει έναν άξιο θάνατο από το χέρι ενός θεού και μια ταφή με τιμές, να πάρει ή την αρρώστια ή τον Ερυσίχθονα για να τον τρέφει. Στη συνέχεια αποκαλύπτει πως ο Ερυσίχθονας έφαγε τα πάντα στο παλάτι, τα

τρόφιμα, τα ζώα από τα μαντριά, τα μουλάρια από το άρμα τους, τη δαμάλα που έτρεφαν για τη θεά Εστία, ακόμη και το άλογο για τους αγώνες, μέχρι και τη γάτα. Η ντροπή του όμως πια δεν κρύβεται μια και κατάντησε ζητιάνος. Έτσι, ο Ερυσίχθονας γίνεται θύμα αλλά και θύτης, με την καταστροφή που προκάλεσε η βουλιμία του. Όταν τελείωσαν όσα μπορούσε να φάει στο σπίτι, άρχισε να γυρίζει και να επαιτεί αποφάγια στο δρόμο.

Μέσα από την υπερβολή της ιστορίας του Ερυσίχθονα, που με την αλαζονεία και την ύβρη του αυτοκαταστρέφεται, ο ποιητής θυμίζει την ανάγκη της νηστείας και της εγκράτειας που απαιτείται σε όσες γυναίκες συμμετέχουν στις τελετές της Δήμητρας. Εδώ ο ποιητής τελειώνει την αφήγηση του μύθου και ξεκινάει την παράκλησή του στη Δήμητρα ζητώντας την εύνοια της θεάς και δηλώνοντας πως δεν θέλει για φίλους ή γείτονες όσους η θεά απεχθάνεται.

Στους τελευταίους στίχους ο ποιητής επανέρχεται στο θέμα στο οποίο αναφέρθηκε στην αρχή του ύμνου, ακολουθώντας τη μορφή του κυκλικού σχήματος σύνθεσης, επηρεασμένος από τους Ομηρικούς ύμνους. Παροτρύνει τις γυναίκες να υμνήσουν τη θεά και με περιγραφές αναβιώνει την ιερότητα και λαμπρότητα της τελετής. Όσες γυναίκες δεν είναι μυημένες θα πρέπει να πάνε μέχρι το πρυτανείο της πόλης, ενώ όσες είναι μυημένες και κάτω των εξήντα θα συντροφεύσουν τη θεά στην τελετή. Όσες είναι γεροντότερες και ανήμπορες θα συμμετέχουν όσο μπορέσουν, γιατί κάποτε η θεά θα τις ανταμείψει για την προσπάθεια και κάποτε θα καταφέρουν να συμμετέχουν στην πομπή ως τον ναό. Στη συνέχεια χαιρετίζει τη θεά ζητώντας να φέρει στην πόλη ομόνοια και στους αγρούς οργώματα, καρπούς, θερισμούς και ειρήνη. Και αυτοί που καλλιέργησαν τη γη να πάρουν τον καρπό της. Τελειώνει δε την παράκληση ζητώντας από τη θεά έλεος, εξαίροντας το μεγαλείο της ανάμεσα στις άλλες θεές.

Κεφάλαιο 4ο: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΥΜΝΩΝ

Οι τρεις ύμνοι προς τη Δήμητρα έχουν συντεθεί σε διαφορετικές χρονικές περιόδους. Ο Ομηρικός είναι γραμμένος προς το τέλος του 7ου με αρχές του 6ου αι. π.Χ., ο Ορφικός γύρω στον 3ο αι.πΧ.- 3ο αι.μ.Χ. και του Καλλίμαχου τον 3ο αι. πΧ. Ενώ ο ύμνος του Καλλίμαχου είναι γραμμένος από τον γνωστό ποιητή της ελληνιστικής εποχής, ο ορφικός και ο ομηρικός ανήκουν στην παράδοση των προφορικών επών. Ο συγγραφέας τους, που είναι άγνωστος, χρησιμοποιεί αφηγηματικές τεχνικές χαρακτηριστικές της μακράς παράδοσης της προφορικής ποίησης. Σύμφωνα με αυτήν, οι ποιητές έπαιρναν έτοιμες λέξεις και φράσεις, ακόμα και ολόκληρους στίχους, και τα προσάρμοζαν στο ποίημά τους, διευκολύνοντας έτσι τη δημιουργία στίχων σε δακτυλικό εξάμετρο. Έτσι η Δήμητρα στον ορφικό ύμνο παρουσιάζεται με τους λογότυπους σεμνή, αγνή, κουροτρόφος (που ανατρέφει παιδιά), ενώ στον ομηρικό με τους λογότυπους ηϋκομος (καλλίκομη), ωρηφόρος (που ωριμάζει τους καρπούς), αγλαόδωρος (λαμπρόδωρη), καλλιστέφανος, κυανόπεπλος (με μαύρο πέπλο). Και στους δύο ύμνους χρησιμοποιούνται τα επίθετα σεμνή (σεβάσμια), αγνή, πολυπότνια (πολυσέβαστη), ερατή (αγαπητή, γοητευτική). Στον ύμνο του Καλλίμαχου βρίσκουμε μόνο το τυπικό για τη Δήμητρα επίθετο πότνια, αλλά απουσιάζει οποιοσδήποτε άλλος χαρακτηριστικός λογότυπος, αφού το περιεχόμενο και το ύφος του ύμνου του είναι διαφορετικά, στα πλαίσια της ανανέωσης της παράδοσης.

Διαφορετική είναι και η έκταση των ύμνων. Ο ορφικός είναι ο μικρότερος με μόλις 20 στίχους, ο Καλλιμάχειος εκτείνεται σε 138 στίχους και ο ομηρικός είναι ο μεγαλύτερος με 495 στίχους.

Η τυπολογία είναι κοινή και για τους τρεις ύμνους, δηλαδή αποτελούνται από τρία μέρη, την επίκληση, τη διήγηση και την παράκληση. Ο ομηρικός ύμνος και ο ύμνος του Καλλίμαχου ακολουθούν το κυκλικό σχήμα σύνθεσης καθώς πρόσωπα, θέματα και χώροι, τα οποία εμφανίζονται στην επίκληση, επανέρχονται στο τέλος του ποιήματος. Η επίκληση είναι σύντομη και στους τρεις. Στον Ομηρικό και στου Καλλίμαχου ακολουθείται από ένα κεντρικό αφηγηματικό μέρος, μεγάλο σε έκταση και περίτεχνο ως προς το ύφος. Η παράκληση, στην οποία ζητούνται κάποια δώρα από την υμνούμενη θεά, είναι σύντομη και στους τρεις ύμνους. Εδώ όμως μπορούμε να διακρίνουμε την εξής διαφορά. Στον Ορφικό ο ποιητής ζητά από τη θεά να χαρίσει ειρήνη, υγεία και πλούτο χωρίς να περιορίζει την απονομή τους σε αυτόν αποκλειστικά, ενώ στον ομηρικό έχουμε ένα είδος διαπραγμάτευσης ανάμεσα στον ποιητή και τη θεά. Ο ποιητής, ως αντάλλαγμα για τους επαίνους που της επιδαψιλεύει, ζητά την προσωπική του επιτυχία και ευημερία. Στον ύμνο του Καλλίμαχου μέσω της αφηγήτριας, ο ποιητής ζητά αφθονία, ειρήνη και ευτυχία τόσο για την κοινότητα όσο και για τον ίδιο προσωπικά.

Ως προς το ύφος, και οι τρεις ύμνοι διαπνέονται από έντονο λυρισμό. Θα μπορούσαμε όμως να κάνουμε την εξής διάκριση. Στον Ορφικό και στον Ομηρικό ύμνο η συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας και τα πλούσια, εντυπωσιακά εκφραστικά μέσα φορτίζουν συγκινησιακά τα ποιήματα και αποσκοπούν στη διέγερση του θρησκευτικού συναισθήματος των πιστών. Στον ύμνο του Καλλίμαχου, τα εκφραστικά μέσα είναι πιο λιτά, και το συγκινησιακό στοιχείο υπονομεύεται στο δεύτερο μισό του ποιήματος από τον έντονα κωμικό τόνο. Παρόλο που και σε αυτόν το θρησκευτικό στοιχείο είναι διάχυτο, το κοσμικό στοιχείο υπερτερεί, αφού για πρωταγωνιστή του έχει ένα θνητό, τον Ερυσίχθονα, ενώ στους δύο άλλους ύμνους πρωταγωνιστούν θεές, η Δήμητρα και η Περσεφόνη.

Ο ρόλος της Δήμητρας είναι καθοριστικός και στους τρεις ύμνους, αφού είναι η υμνούμενη θεά. Η Περσεφόνη πρωταγωνιστεί μαζί με τη μητέρα της στον Ομηρικό ύμνο, αλλά και στον ύμνο του Καλλίμαχου γίνεται μια σύντομη αναφορά στον μύθο της αρπαγής της και στην αγωνιώδη αναζήτησή της. Ο Καλλίμαχος όμως χρησιμοποιεί ένα μύθο που έχει διαφορές από αυτόν του Ομηρικού ύμνου. Σε αυτόν, η Δήμητρα έφτασε μέχρι τη χώρα των Εσπερίδων και τη γη των μαύρων, διάβηκε τρεις φορές τον Αχελώο και όλα τα αστείρευτα ποτάμια και τρεις φορές κάθισε καταγής στο Καλλίχορο φρέαρ. Σε αντίθεση δε με τον Ομηρικό, εδώ ο Έσπερος ήταν αυτός που την έπεισε να πιει νερό, αφού η θεά, όσο αναζητούσε την κόρη της, ούτε έτρωγε ούτε έπινε.

Ο αγαθοποιός ρόλος και η προσφορά της Θεάς τονίζονται και στους τρεις ύμνους. Όμως η Δήμητρα επιφυλάσσει και τιμωρίες σε όσους ασεβούν απέναντί της ή την βλάπτουν. Τόσο στον Ομηρικό όσο και στον ύμνο του Καλλίμαχου οι επιπτώσεις του θυμού της είναι καταστροφικές, και το μέσον της τιμωρίας είναι ο λιμός. Η άσβεστη πείνα του Ερυσίχθονα, που επέφερε την καταστροφή όχι μόνο του ίδιου αλλά και όλης της οικογένειάς του και του νοικοκυριού τους στον ύμνο του Καλλίμαχου, έχει το αντίστοιχό της στον Ομηρικό, με τον αφανισμό της βλάστησης και την καταστροφή της γης, και τον επακόλουθο λιμό των θνητών. Και αν οι συνέπειες του θεμελιώδους χάσματος μεταξύ θεών και θνητών μετριάζονται στον Ομηρικό ύμνο, με την ίδρυση της ελευσίνιας λατρείας, στον ύμνο του Καλλίμαχου ο Ερυσίχθονας, ως ιερόσυλος, δεν φαίνεται να μπορεί να έχει κάποια ελπίδα ούτε στη μετά θάνατον ζωή.

Τα μοτίβα της μεταμφίεσης και της ενανθρώπισης είναι επίσης κοινό στους δύο ύμνους. Έτσι στον Ομηρικό, η θεά μεταμφιέζεται σε μαυροφορεμένη ηλικιωμένη γυναίκα που ζητά να εργαστεί ως τροφός, και στον ύμνο του Καλλίμαχου, στην ιέρειά της Νικίππη, που προσπαθεί να συνετίσει τον Ερυσίχθονα. Μετά τη μεταμφίεση ακολουθεί και στους δύο ύμνους η επιφάνεια, η αποκάλυψη δηλαδή της θεάς στους θνητούς,η οποία γίνεται με κάθε μεγαλοπρέπεια.

Και οι τρεις ύμνοι προσπαθούν παραθέτοντας γνωρίσματα της Δήμητρας, να την κάνουν αναγνωρίσιμη από τους θνητούς. Έτσι στον Ομηρικό ύμνο, η Δήμητρα είναι όμορφη με ωραία μάτια, ωραία ξανθά μαλλιά που σκεπάζουν τους ώμους, με λεπτούς αστραγάλους, ο κόρφος της είναι ευωδιαστός, όπως και ο μαύρος πέπλος που φοράει, εκπέμπει φως αστραπής που πλημμυρίζει τον χώρο, ενώ το υπερφυσικό ανάστημά της προδίδει την θεϊκή της υπόσταση «η κεφαλή της άγγιξε του μελάθρου το ταβάνι τις θύρες επλημμύρισε η θεϊκή της λάμψη», (στ. 188 - 189. Μετ. Τριτσιμπίδα).Στον Ορφικό ύμνο η Δήμητρα είναι περιπόθητη και γοητευτική, κρατά λαμπάδες στα χέρια αλλά και δρεπάνι, αγαπά και ανατρέφει τα παιδιά, όπως και τον Δημοφώντα στον Ομηρικό, και είναι προς όλους προσηνής. Στον ύμνο του Καλλίμαχου η μεγαλοπρέπειά της τρομάζει τους θνητούς, αφού «Τα πόδια της στη γη, μα η κεφαλή της άγγιζε τον Όλυμπο» (στ. 58, μετ. Παπαθανασόπουλου). Έτσι οι ύμνοι παρέχουν «στο ακροατήριο ‘έναν οδηγό ενόρασης του θεϊκού’, δηλαδή ‘τα εργαλεία’ μέσω των οποίων επιτυγχάνεται η επιφάνεια της επικαλούμενης θεότητας. Κάνει τον Θεό ζωντανά παρόντα για το ακροατήριο» (Νούσια 2018).

Σημαντική είναι η αναφορά στη μητρική υπόσταση της Δήμητρας. Στον Ορφικό ύμνο μνημονεύεται ότι προστατεύει τα παιδιά, τα αγαπά και τα ανατρέφει και ο Ομηρικός περιστρέφεται ολόκληρος γύρω από τον τραυματικό αποχωρισμό της μητέρας από την κόρη. Υπάρχει όμως και μια άλλη, όχι τόσο εμφανής σχέση της Δήμητρας με τον ρόλο της ως μητέρα. Σύμφωνα με τον Giuseppeti, στον Ομηρικό ύμνο η μεταμφιεσμένη Δήμητρα επιδιώκει κατά βάθος να γίνει η μητέρα του Δημοφώντα, υποκαθιστώντας την Μετάνειρα, της οποίας δεν ζητά τη συγκατάθεση για την απαθανάτιση του γιου της, κάτι που θα σήμαινε τον ουσιαστικό αποχωρισμό της από αυτόν. Στον ύμνο του Καλλίμαχου, η μεταμφιεσμένη Δήμητρα μιλά στον Ερυσίχθονα σαν μητέρα, αποκαλώντας τον τρεις φορές τέκνον. Και στα δύο κείμενα λοιπόν, η Δήμητρα εμφανίζεται ως εν δυνάμει μητέρα (Giuseppeti 2012).

Η σχέση της Δήμητρας με την Ελευσίνα είναι επίσης ένα κοινό σημείο των ύμνων. Στον Ορφικό, η Δήμητρα κατοικεί στις ιερές κοιλάδες της και στου Καλλίμαχου είναι ένας από τους τόπους όπου ευφραίνεται. Ο Ομηρικός ύμνος διαδραματίζεται ολόκληρος στην Ελευσίνα. Η Δήμητρα ποτέ δεν μετακινείται από εκεί και εκεί συναντιέται με την Περσεφόνη. Από εκεί ξεκινά και εκεί σταματά ο λιμός. Στους βασιλιάδες της δίδαξε τα ιερά της όργια αλλά και την καλλιέργεια της γης.

Η φύση έχει σημαντικό ρόλο τόσο στον Ομηρικό όσο και στον ύμνο του Καλλίμαχου με γλαφυρές εικόνες ειδυλλιακών τοπίων, όπως το λιβάδι στο Νύσιον Πεδίον και το άλσος της Θεάς στο Δώτιον. Συχνά αποκτά και ανθρώπινα χαρακτηριστικά. Έτσι στον Ομηρικό ούτε καν οι λαμπρόκαρπες ελιές δεν άκουσαν την κραυγή της Περσεφόνης, ενώ στου Καλλίμαχου η ιερή λεύκα άφησε κραυγή πόνου όταν την πλήγωσαν με τα πελέκια και τις αξίνες. Άνθρωποι, φύση και θεοί συναρτούν ένα αλληλένδετο όλον και όπως σημειώνει ο Ι.Θ. Κακριδής, «στην αρχαία Ελλάδα δεν υπάρχει ποίηση που να εξαντλείται στην περιγραφή της φύσης. Το φυσικό τοπίο δεν είναι παρά το πλαίσιο που μέσα του δρα ο άνθρωπος».

Ένα άλλο κοινό στοιχείο είναι η στενή σχέση της Δήμητρας με τον Διόνυσο λόγω του κοινού πολιτισμικού τους ρόλου, αφού με τα δώρα τους συντέλεσαν στην εξέλιξη του πολιτισμού των ανθρώπων, καθώς και η σχέση της με τον Πλούτο, ο οποίος, ως ευλογία της Θεάς στους θνητούς φέρνει την ευημερία και την ευτυχία.

Στους ύμνους για τη Δήμητρα μπορούμε να αντλήσουμε σημαντικές πληροφορίες για τη ζωή των γυναικών στην αρχαία Ελλάδα. Έτσι στον ομηρικό και στου Καλλίμαχου φωτίζεται η πτυχή της συμμετοχής των γυναικών στις θρησκευτικές τελετές, που ήταν ο κυριότερος τομέας συμμετοχής τους στα κοινά, και ειδικότερα ο σημαντικός ρόλος που διαδραμάτιζαν στη λατρεία της Θεάς.

Μέσα από τη λατρεία αυτή, εκτός από τη σχέση τελετουργίας και μύθου, που στους ύμνους είναι στενή και θεμελιακή, παρακολουθούμε τη σχέση του ανθρώπου με τους θεούς του, αθάνατους, μεγαλοπρεπείς, ωραιότερους και πολύ ισχυρότερους από αυτόν, και ταυτόχρονα τόσο όμοιους με αυτόν, με ανθρώπινα πάθη, συναισθήματα και συμπεριφορά.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι ύμνοι στη Δήμητρα έχουν απασχολήσει και συνεχίζουν να απασχολούν ένα πλήθος μελετητών και ερευνητών, που προσπαθούν να τους αποκωδικοποιήσουν και να τους ερμηνεύσουν. Φτάνουν στις μέρες μας σύγχρονοι και αποκαλυπτικοί για τη σημασία της φύσης, του κύκλου της ζωής, του θανάτου και της αναγέννησης,καθώς και τις επιπτώσεις από την ύβρη που διαπράττει ο σύγχρονος άνθρωπος καταστρέφοντάς την με την αλαζονική συμπεριφορά του και την απόλυτη έλλειψη σεβασμού προς το φυσικό περιβάλλον.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Βρέττα Α., «Ο κόσμος των Θεών στην ποίηση του Καλλίμαχου (εκτός των ύμνων) », Μεταπτυχιακή Εργασία, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Κομοτηνή, 2021

Γιάννου Τ., «Οι Ομηρικοί Ύμνοι», Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για την Αρχαία Ελληνική Γραμματεία: Αρχαϊκή Επική Ποίηση, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Θεσσαλονίκη, 2016

Κακριδής Ι.Θ., «Έλα Αφροδίτη, ανθοστεφανωμένη. Αρχαία λυρική ποίηση», Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα, 1983

Καρακάση Κ., Σπυριδοπούλου Μ., Κοτελίδης Γ., «Ιστορία και θεωρία των λογοτεχνικών γενών και ειδών», Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα, 2015

Κουρίκα Δ., «Ο Αρχαϊκός Ίαμβος και η πρόσληψή του από τον Καλλίμαχο», Μεταπτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Καλαμάτα, 2016

Μανακίδου Φ., Νούσια-Fantuzzi Μ. (επιμ.), «Άρχομ' αείδειν: Δεκατρείς μελέτες για τους αρχαίους ελληνικούς ύμνους», Gutenberg, Αθήνα, 2018

Μελισσανίδου Σ., «Οι μεταθανάτιες αντιλήψεις στα Μυστήρια της Ελευσίνας», Μεταπτυχιακή Εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 2015

Μερκούρη Χ., Αμπατή Μ., Ανέστη Ε., «Ιερό Δήμητρας και Κόρης στην Ελευσίνα», Αρχαιολογία τ. 134, Δεκ. 2020

Παπαδίτσας Δ.Π., Λαδιά Ε., «Ομηρικοί Ύμνοι» (κείμενο, μετάφραση, σχόλια), Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα, 1997

Παπαθανασίου Μ., «Ορφικά. Ορφισμός – Ορφέως Ύμνοι Κ.Σ. Χασάπη», Cosmoware, Αθήνα, 2017

Παπαθανασόπουλος Θ., «Καλλίμαχου Ύμνοι >>, Νεφέλη, Αθήνα, 1996

Σκιαδάς Α., «Αλεξανδρινοί ποιηταί» Ελληνική ανθρωπιστική εταιρεία, Αθήνα,1966

Σπανουδάκης Κ., Καρβούνη Α.Ν, Λίτινας Ν., «Ποίηση ύστερης αρχαιότητας – ανθολόγιο», Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις, 2015

Τριτσιμπίδας Γ., «Στον Απόλλωνα, στη Δήμητρα Δύο ομηρικοί ύμνοι» (μετάφραση και σχόλια), Απόπειρα, Αθήνα, 2022

Τσοπάνης Κ., «Η ωμοφαγία στα Ορφικά και Διονυσιακά Μυστήρια», Εκδόσεις Κ. Καλογερόπουλος, Archive τόμος 2, 2006

Ξένη Βιβλιογραφία

Athanassakis A., Wolkow B., «The Orphic Hymns», The John Hopkins University Press, Baltimore, 2013

Allen W.T., Sikes E.E., «The Homeric Hymns, Commentary on Hymn to Demeter», Macmillan, London, 1904

Clinton K., «Myth and cult: The Iconography of the Eleusinian Mysteries», Astrom Editions, Stockholm, 1992

Foley H.P., «The Homeric Hymn to Demeter», Translation, Commentary and Interpretive Essays, Princeton University Press, Princeton, 1994

Godwin J., «Mystery Religions in the Ancient World», Harper's Row Publishers, San Francisco, 1981

Guthrie W.K.C., «The Greeks and their Gods», Beacon Press, Boston, 1954

Giuseppeti M., «Two Poets for a Goddess: Callimachus' and Philicus' Hymns to Demeter» in Gods and Religion in Hellenistic Poetry, Peeters Publishers Leuven, Paris,Walpole, 2012

Maravela A., «Demeter “Nods” to Aphrodite: Narrative Interaction between the “Homeric” Hymn to Aphrodite and the Hymn to Demeter», Revue Interdisciplinaire sur la Grece archaique, No 18, Universite Stendhal-Grenoble 3, 2015

Parker R., «The “Hymn to Demeter” and the “Homeric Hymns”», Greece and Rome vol. 38, No 1, Cambridge University Press, 1991

Rich A., «Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution», W.W. Norton & Company, New York, 1976

Spencer T.A., «The Chthonic Mother and Daughter: The Role of the Goddess in Challenging the Ouranic God in the "Homeric Hymn to Demeter"». State University of New York at Albany, 2003

Stevens S., «Callimachus, the hymn» Oxford University Press, New York.2015

Wagner-Hazel B., «Οι θεότητες του σιταριού: Δήμητρα και Περσεφόνη», Αρχαιολογία, τ. 68, Σεπτ. 1998

Lidell H.G, Scott R. «Επιτομή του Μεγάλου Λεξικού της Ελληνικής Γλώσσης», εκδ. Πελεκάνος, 2007

www.myeleusis.com «Ο Ορφικός ύμνος στη Δήμητρα»

www.Eclass.duth.gr Παπαδόπουλος Σ. Μια φορά και ένα καιρό ήταν ένας βασιλιάς. Η δραματοποίηση του μύθου του Ερυσίχθονα σ' ένα μάθημα για την ύβρι. 2016

XIII.

ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ – IN SITU

ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ: «Η ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΚΕΩΝΑ»

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ : Κ Ριζοπούλου Σοφία

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2023

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο κυκεώνας ήταν ένα αρχαίο ελληνικό ποτό. Συγκεκριμένα το χρησιμοποιούσαν στο αποκορύφωμα των Ελευσίνιων Μυστηρίων για να σπάσει την ιερή αποχή από το φαγητό και το ποτό. Παράλληλα θεωρούνταν και ένα από τα αγαπημένα ποτά των Ελλήνων αγροτών.[1]

Η Ηλιάδα και η Οδύσσεια κάνουν ιδιαίτερη μνεία για το αρχαίο ελληνικό ποτό. Συγκεκριμένα στην Ιλιάδα ο κυκεώνας αναφέρεται ότι περιέχει κριθάρι, νερό βότανα και τριμμένο τυρί κατσίκας. Αντιθέτως στην Οδύσσεια περιέχει και μέλι ο κυκεώνας ,το οποίο προσθέτει η Κίρκη ρίχνοντας το μαγικό φίλτρο της. Η θεά Δήμητρα δέχεται τον καμένο κυκεώνα από νερό και κριθάρι .[2]

Επίσης ,σε άλλες πηγές αναφέρεται ότι ο κυκεώνας είχε χωνευτικές ιδιότητες. «*Στην Ειρήνη του* Αριστοφάνη ,ο Ερμής *το προτείνει στον ήρωα που έφαγε πάρα πολλά ξηρά φρούτα και καρύδια. Οι αριστοκράτες τον απέφευγαν καθώς θεωρούνταν ποτό των αγροτών»*[3].

Επίσης, ο κυκεώνας αναφέρεται ενοχλητικό ως προς την αναπνοή των αγροτών που το χρησιμοποιούν σύμφωνα με τον Θεόφραστο. Συγκεκριμένα η αναπνοή τους αποπνέει θυμάρι και ενοχλεί τους γείτονες στην Εκκλησία. Είναι ,επίσης, ευρέως γνωστό ότι κατά τη διάρκεια τελετής των Ελευσίνιων μυστηρίων ,οι άνθρωποι είχαν οράματα κατά τη χρήση του κυκεώνα. Αυτό οφείλεται στο μολυσμένο κριθάρι που χρησιμοποιούσαν οι μύστες των Μυστηρίων ,από το παρασιτικό μύκητα Ερυσίβη με ψυχοενεργές ιδιότητες που προκαλούσαν έντονη εμπειρία στους συμμετέχοντες στα Ελευσίνια.[4]

Το ποτό αυτό παρασκευάζονταν από δύο οικογένειες ιεροφαντών της Ελευσίνας από γενιά σε γενιά αλλά η εκτέλεση της συνταγής και τα συστατικά παρέμειναν μυστικά. Τα «Ελευσίνια Μυστήρια» τελούνταν προς τιμή της θεάς Δήμητρας και η διάρκειά τους ήταν εννέα ημέρες. Η διάρκεια των Ελευσινίων Μυστηρίων ήταν μεταξύ Σεπτεμβρίου και μέσα Οκτωβρίου. Συγκεκριμένα οι τελετές πραγματοποιούνταν από το διάστημα 15η έως και 23η του Βοηρομιώνος.[5]

Η διάρκεια των Ελευσινίων Μυστηρίων μεταξύ του 1459 π. Χ. και 393 μ.Χ. γινόταν συστηματικά και κυρίως υπό άκρα μυστικότητα τον 8ο μ.Χ. αιώνα στην περιοχή της Μικράς Ασίας ,καθώς οι ειδωλολατρικές τελετές είχαν απαγορευτεί από το Χριστιανισμό.[6]

Η σύσταση του κυκεώνα

Είναι αδιαμφισβήτητο το γεγονός ότι έως και σήμερα δεν έχει αποδειχθεί η ακριβής σύσταση του κυκεώνα.

Ωστόσο στο στίχο 208 του ομηρικού ύμνου προς τη Δήμητρα αναφέρεται πως τα συστατικά του ποτού είναι το νερό ,το κριθάρι και ο δυόσμος.

«Ο ομηρικός ύμνος εἰς Δήμητραν»

Τότε η Μετάνειρα γιέμωσε γλυκό κρασί την κούπα

της το ’δωσε μ’αρνήθηκε εκείνη λέγοντάς της

πως δεν της επιτρέπεται οίνο ερυθρό να πίνει.

Κριθάρι θέλησε και νερό αφού το αναμείξουν

να της το δώσουν για να πιει, με δυόσμο αλεσμένο.

Έτσι σαν τον ετοίμασε αυτή τον κυκεώνα

καθώς παράγγειλε η θεά της τον παρουσιάζει.»[7]

Λόγω του ότι η συνταγή του ποτού ήταν μυστική και οι συμμετέχοντες στο μυστήριο ένιωθαν ζαλισμένοι ,σίγουρα ο κυκεώνας περιείχε κάποια παραισθησιογόνο ουσία. Δύο ερευνητές ,οι Wasson και Graves, αποπειράθηκαν να ανακαλύψουν την ουσία αυτή και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι για τη παρασκευή του κυκεώνα γινόταν χρήση από εκχύλισμα μανιταριών του είδους Panaeolus papilionaceus που ευδοκιμούσαν την περιοχή της Αττικής.[8]

Ο Παναίολος ο πεταλουδοειδής είναι ένα τοξικό-παραισθησιογόνο μανιτάρι και αναπτύσσεται σε κοπριά αλόγου ή βοοειδών. Αυτό το είδος των μανιταριών περιέχει ψιλοκυβίνη, η οποία είναι αλκαλοειδές και ισχυρό παραισθησιογόνο.[9]

παραισθησιογόνο τοξικό

Επιστημονική Ονομασία: *Panaeolus papilionaceus*

Οι ίδιοι πάλι οι ερευνητές υποστηρίζουν και μία άλλη οπτική για την ψυχεδελική δράση του κυκεώνα. Θεωρούν ότι το ίδιο το κριθάρι θα μπορούσε να προκαλέσει την ψυχεδελική δράση του κυκεώνα.

Η μετατροπή του κριθαριού σε παραισθησιογόνα ουσία.

Η μετατροπή του κριθαριού σε παραισθησιογόνα ουσία ήταν σχετικά εύκολη διαδικασία για τους αρχαίους ιεροφάντες λόγω του ότι η διαδικασία ήταν κρυφή για το λαό και μυστική. Για την παρασκευή του κυκεώνα παρήγαγαν τεχνητή ερυσίβωση. Στο ερώτημα τι ήταν η τεχνητή ερυσίβωση δεν υπάρχει σαφής απάντηση λόγω της μυστικότητας παρασκευής του κυκεώνα. Η αναφορά προσθήκης μέντας η φλισκουνιού στον ομηρικό ύμνο είχε σκοπό την αποφυγή εμετού ή ναυτίας που προκαλούσε η ερυσίβη. Ωστόσο ο ερευνητής Kereny's υποστήριζε ότι τα αιθέρια έλαια που περιέχουν αυτά τα φυτά προκαλούν παραισθήσεις μετά από πολυήμερη νηστεία.[10]

Είναι ,επίσης, γεγονός ότι ο κυκεώνας σχετίζεται όχι μόνο με την ερυσίβη αλλά γενικότερα τη φαρμακευτική και το LSD. Ο μύκητας ερυσίβη που προσβάλει τα δημητριακά δημιουργεί σκληρώτια(σκληρές καφετιές προεξοχές). Αυτά με τη σειρά τους περιέχουν μυκοτοξίνες τις εργοτοξίνες. Οι εργοτοξίνες είναι ψυχοδραστικά αλκαλοειδή όπως το λυσεργικό οξύ (πρόδρομη ουσία του LSD). Το συγκεκριμένο οξύ προκαλεί δηλητηρίαση σε ανθρώπους ή ζώα που θα το χρησιμοποιήσουν ως τρόφιμο και ονομάζεται εργοτισμός. Τα συμπτώματα είναι σπασμοί ,ψευδαισθήσεις ,πόνος και καύσος στα άκρα. Λόγω της περιορισμένης κυκλοφορίας του αίματος, τα άκρα μαυρίζουν, προκύπτει γάγγραινα ακόμα και θάνατος. Οι επιδημίες έπληταν τις αγροτικές οικογένειες ,που κατανάλωναν ψωμί από σίκαλη. Στους προηγούμενους αιώνες παρατηρούνταν επιδημίες από μολυσμένα τρόφιμα από ερυσίβη ,όπως στο στρατό του Ιούλιου Καίσαρα. Στο μεσαίωνα χιλιάδες θάνατοι προκλήθηκαν θάνατοι από εργοτισμό ή αλλιώς φωτιά του Αγίου Αντωνίου.[11]

Ο Alfred Hofmann, Ελβετός χημικός εργαζόταν στην φαρμακευτική εταιρεία Sandoz(μετέπειτα Novartis) παρήγαγε το LSD παράγωγο του λυσεργικού οξέος ,το οποίο είναι συστατικό της ερυσιβώδους όλυρας, για την παραγωγή φαρμάκων κατά της μητρορραργίας. Ο Hofmann το 1943 είχε την πρώτη εμπειρία της παραισθησιογόνου δράσης για να μελετήσει τη δράση του. Τα συμπτώματα που του παρουσιάστηκαν ήταν ζάλη και βρέθηκε σε μεθυστική ,ονειρική κατάσταση με φανταστικές ,εφιαλτικές εικόνες και χρώματα.[12]

Η Sandoz κυκλοφόρησε το παράγωγο του λυσεργικού οξέος (LSD) με το εμπορικό όνομα Delysid για ψυχιατρική χρήση, αλλά η χρήση του επεκτάθηκε με γοργούς ρυθμούς για ψυχαγωγία και βελτίωση της σκέψης και αντίληψης κυρίως στις ΗΠΑ .Ωστόσο απαγορεύθηκε η κυκλοφορία του στις ΗΠΑ το 1965. Ο Hofmann πίστευε στις θεραπευτικές ιδιότητες του LSD και συνδέει τον κυκεώνα των αρχαίων Ελλήνων

μυστών με τη ψυχεδελική δράση της ερυσιβώδους όλυρας. Υποστηρίζει μάλιστα ότι οι μύστες των ελευσίνιων μυστηρίων βιώνανε ιδιαίτερες καταστάσεις ,γεγονός που υπογραμμίζει στο βιβλίο του «LSD My Problem Child».Οι Έλληνες αρχαιολόγοι δεν το υποστηρίζουν αυτό διότι δεν υπάρχουν επαρκής πηγές που να το επιβεβαιώνουν αλλά και από το γεγονός ότι οι μύστες απειλούνταν με θάνατο αν αποκάλυπταν τα συμβάντα[13].

Ο μύθος της Περσεφόνης

Ο κυκεώνας αναφέρεται στη μυθολογία με την ιστορία αρπαγής της Περσεφόνης. Η Περσεφόνη προσέλκυσε με το παρουσιαστικό της τον Πλούτωνα , ο οποίος την ερωτεύτηκε και αποφάσισε να την πάρει. Η νεαρή Περσεφόνη μάζευε τα λουλούδια μαζί με την Αθηνά, την Άρτεμη και τις Ωκεανίδες και απομακρύνθηκε για την αναζήτηση του πιο όμορφου λουλουδιού. Ο Πλούτωνας άδραξε την ευκαιρία και αιχμαλώτισε την Περσεφόνη. Η στεναχώρια της μητέρας της Περσεφόνης ήταν αισθητή και μέρα νύχτα έψαχνε που βρισκόταν η κόρη της. Σύμφωνα με τον ομηρικό μύθο , η μορφή της Δήμητρας αρνήθηκε το κόκκινο κρασί που της προσφέρθηκε και δέχθηκε τον κυκεώνα. Η θλίψη της επεκτάθηκε και στα σπαρτά , τα οποία άρχισαν να μαραίνονται και δεν απέδωσαν ποτέ καρπούς. Το αποτέλεσμα ήταν η Ελευσίνα να υποστεί λιμό για την αποτροπή αυτής της κατάστασης και ο Δίας διέταξε τον Ερμή να φέρει τη Περσεφόνη από τον Άδη [14].

Στα χαρακτηριστικά του κυκεώνα συμπεριλαμβάνονται οι χωνευτικές ιδιότητες και συγκεκριμένα ο Ερμής το συστήνει στην Ειρήνη του Αριστοφάνη στον ήρωα που έφαγε πολλά καρύδια και φρούτα.

Ο κυκεώνας ήταν τόσο σημαντικός σε αυτό το τελετουργικό ,ώστε οι δύο οικογένειες στην Ελευσίνα που κατείχαν τις εκτάσεις που φύτρωνε το κριθάρι έγιναν πολύ πλούσιες και έχαιραν εκτίμησης. Όταν οι μυημένοι εισέρχονταν στο υπόγειο χώρο του τελεστηρίου στην Ελευσίνα δεν ήξεραν τι συνέβαινε λόγω άκρας μυστικότητας. Το μόνο που είναι γνωστό πριν την κάθοδό τους στον υπόγειο είναι ότι λούζονταν και έπιναν ένα φλυτζάνι κυκεώνα που μόλις είχε παρασκευαστεί από ντόπιο κριθάρι. Κατεβαίνοντας στη γη μετά την προετοιμασία ,οι κοινωνοί αναπαριστούσαν το ταξίδι της Περσεφόνης στον κάτω κόσμο και σύμφωνα με το νόμο ζητούσαν αναγέννηση[15].

Οι τελετές της θεάς Δήμητρας είχαν μεγάλη σημασία για τους συμμετέχοντες και ο κυκεώνας ήταν το κλειδί που άνοιγε το μυαλό των ανθρώπων στα μυστικά των θεών τους. Συγκεκριμένα αναφέρει στο διάλογό του με το Φαίδωνα ότι μόνο όσοι έχουν μυηθεί στα μυστήρια θα έχουν την δυνατότητα να κατοικούν με τους θεούς. Επίσης, ο Φαίδων υπογραμμίζει ότι ο Πλάτων αναφερόμενος στην αθανασία της ψυχής εννοούσε τους μυημένους ,οι οποίοι θα απολαύσουν μια ανταποδοτική μεταθανάτια ζωή. Αντιθέτως ο Πλούταρχος υποστήριξε ότι όταν μυήθηκε έχασε τον φόβο του θανάτου και αναγνώρισε τον εαυτό του ως αθάνατη ψυχή. Είναι γεγονός ότι το

ψυχοδραστικό συστατικό του μύκητα ερυσίβη στον κυκεώνα αποτέλεσε το θέμα αλλαγής της ζωής των ανθρώπων[16].

Είναι, επίσης, αξιοσημείωτο να σημειωθεί η καταγραφή της εμπειρίας τριών συγγραφέων των Γουόσον, Χόφμαν και Ράκ για τις ουσίες που βοηθούσαν τους μύστες να φθάσουν στο σημείο βίωσης των Μυστηρίων. Συγκεκριμένα ο Γκ. Γουόσον (οικονομολόγος αλλά και μυκητολόγος) έψαξε με λεπτομέρεια να ψάξει τι έτρωγαν και τι έπιναν οι μύστες στα Ελευσίνια Μυστήρια. Για το λόγο αυτό

συνεργάζεται με τον χημικό Αλμπερτ Χόφμαν με στόχο να αντιληφθούν αν οι αρχαίοι Έλληνες μπορούσαν να απομονώσουν μια ουσία από φυτά που υπήρχαν στο Θριάσιο πεδίο. Τελικά ανακαλύφθηκε το παράσιτο τη σίκαλης στην «ερυσιβώδη όλυρα» ή «εργότιο της σίκαλης»[17].

Λόγω του ότι η σίκαλη δεν ήταν γνωστή στην αρχαία Ελλάδα ,αναζήτησαν το παράσιτο ως συστατικό στο κριθάρι. Η έρευνά τους έδειξε ότι το παράσιτο υπήρχε και σε άλλα δημητριακά. Λόγω του ότι ο κυκεώνας περιείχε κριθάρι ,ξεκίνησαν τα πειράματα. Εμφανίζεται τότε ο Κάρλ Ράκ ,ειδικευμένος στις εκστατικές τελετές των αρχαίων Ελλήνων και καθηγητής κλασσικών σπουδών στο Πανεπιστήμιο της Βοστώνης. Ο καθηγητής αποκαλούσε τις ουσίες αυτές «ενθεογενείς» ,οι οποίες οδηγούσαν σε κατάσταση έμπνευσης και καταληψίας. Η συνεργασία των τριών επιστημόνων οδήγησε στην έκδοση του βιβλίου : «Ο δρόμος για την Ελευσίνα :Αποκαλύπτοντας το μυστικό των Μυστηρίων» ,έκδοση του έτους 1978 στις ΗΠΑ. Αποσύρθηκε όμως από την Αμερική και η επανεκδόθηκε το έτος 2008. Παρά τη θεωρία των επιστημόνων για τις ουσίες των μυστών στα Ελευσίνια Μυστήρια , παραμένουν ανοιχτά ερωτήματα που δεν έχουν απαντηθεί όπως: «Ποια ήταν τελικά τα συστατικά του κυκεώνα;». Το ερώτημα αυτό απαντάται μόνο στον Ομηρικό ύμνο στη θεά Δήμητρα, που δίνεται η «σωστή συνταγή».[18]

Ο υπεύθυνος του εκδοτικού οίκου «Κυκεών tales» Ηλίας Μοναχολιάς υπογραμμίζει ότι «τα βιβλία ,πέρα από την εμπειρία του Χόφμαν να παρασκευάσει και να πιεί κυκεώνα εγείρουν και άλλα θέματα». Για παράδειγμα τίθεται το ερώτημα γιατί τέτοιες ουσίες χρησιμοποιούνταν στα Ελευσίνια Μυστήρια και γιατί εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται σήμερα από ινδιάνικες φυλές κατά τη διάρκεια των θρησκευτικών τελετών; Η χρήση αυτών των ουσιών γιατί απορρίπτεται από τη χριστιανική λατρεία; Η απάντηση είναι ότι ο Χριστιανισμός λατρεύει μια ενθρονισμένη τριαδική θεϊκή δύναμη στον Παράδεισο ,μια δύναμη όχι ανθρώπινη ενώ στην Ελευσίνα το ζητούμενο ήταν μια σπάνια οραματική εμπειρία που μετέτρεπε το άτομο σε μύστη.[19]

Ο Κάρλ Ράκ,ο μόνος επιζών από τους ερευνητές συνέχισε τι έρευνες και το 2006 εκδόθηκε στις ΗΠΑ το βιβλίο του «Τα μυστικά της Αρχαίας Ελευσίνας: Τα ιερά μανιτάρια της θέας». Από την πρόσφατη επίσκεψή του στα απομεινάρια του

Τελεστηρίου στη Ελευσίνα παραδέχθηκε ότι δεν χρειάζεται να «πίνει» κάτι για να νιώθει καλά εκεί.[20]

Η σημασία των Ελευσινίων μυστηρίων

Η γιορτή των Ελευσινίων μυστηρίων γινόταν προς τιμή της θεάς Δήμητρας και της κόρης της Περσεφόνης. Επρόκειτο για μια από τις πιο σεβαστές και ιερότερες τελετές της αρχαίας Ελλάδας και ξεκίνησε από τη Σαμοθράκη και τα Καβείρια μυστήρια από αποίκους της Θράκης. Η φήμη τους εξαπλώθηκε την εποχή του Πεισίστρατου και έφτασε στο απόγειο της ακμής τους κατά το χρυσό Αιώνα του Περικλή.

Συγκεκριμένα τα Ελευσίνια Μυστήρια γινόταν τον μήνα Βοηδρομίωνα, που αντιστοιχεί στο σημερινό Σεπτέμβρη ή Οκτώβρη. Ήταν και είναι μυστήρια γιορτή καθώς οι αρχαίοι συγγραφείς δεν έχουν γράψει σχεδόν τίποτα για τα Ελευσίνια Μυστήρια. Είναι γνωστό ότι οι αρχαίοι μύστες στην Ελευσίνα τιμωρούνταν με θάνατο αν αποκάλυπταν τα μυστικά της γιορτής. Οι αρχαίοι ζητούσαν βροχές μετά την καλοκαιρινή περίοδο ,για να μαλακώσει το χώμα και να σπείρουν τη νέα σοδειά.

Η προέλευση των Ελευσινίων Μυστηρίων χάνεται στα βάθη των αιώνων καθώς εκτός από γιορτή ήταν και μυστηριακή τελετή. Όλα όσα είναι γνωστά προκύπτουν από αρχαιολογική σκαπάνη και ευρήματα αρχαιολόγων και των οποίων οι ερμηνείες δεν ταυτίζονται.

Οι γιορτές ήταν δύο, τα Μικρά και τα Μεγάλα Ελευσίνια. Τα Μικρά γιορταζόταν έξω από το κέντρο της Αθήνας , «στα Αγρούς» ,κοντά στην Αρδηττό, στις όχθες του ποταμού Ιλισού. Αποτελούσαν την προετοιμασία για τα Μεγάλα ,τα οποία γινόταν την επόμενη χρονιά. Τα Ελευσίνια Μυστήρια διαρκούσαν έξι έως και εννέα μέρες , η έκτη μέρα ήταν η κορύφωση των Μυστηρίων.

Οι τελετές είχαν ως εξής:

- Η πρώτη μέρα- Ο Αγυρμός
- Η δεύτερη μέρα- «Άλαδε Μύσται»
- Η Τρίτη μέρα-Παπαρούνες
- Η τέταρτη μέρα-Επιδαύρια μέρα
- Η Πέμπτη μέρα-Των λαμπάδων
- Η έκτη και έβδομη μέρα-Το Ίακχον και τα μυστικά του
- Η όγδοη μέρα-Η πλημοχόη
- Η ένατη μέρα- Η επιστροφή.

Η έκτη μέρα και συγκεκριμένα το Ίακχον ήταν η ιερότερη μέρα των μυστηρίων. Το άγαλμα του Ίακχου ,γιού της Περσεφόνης και του Χθόνιου Δία ,στολισμένο με μυρτιές και με ένα δαυλό στο χέρι του ,μεταφερόταν από το ναό του Ιάκχου με φωνές και τραγούδια, κατά μήκος της Ιεράς οδού, που συνέδεε τον Κεραμικό με το Θριάσιο πεδίο. Κατά το μήκος της πορείας ακούγονταν κατά το έθιμο «γεφυρισμοί», χοντροκομμένα αστεία ,στη γέφυρα του Κηφισού. Τα αστεία αυτά ήταν συμβολικά και αναφερόταν στην Ιάμβη της Ελευσίνας , η οποία έκανε τη Δήμητρα να γελάσει ,όταν ήταν θλιμμένη και έψαχνε την κόρη της[21].

Η πομπή ακολουθούνταν από μεγάλο πλήθος συμμετεχόντων και θεατών, το οποίο κατά τον Ηρόδοτο, έφθανε τους 30.000 κατοίκους κατά μήκος της Ιεράς Οδού. Η ουσία της έκτης μέρας είναι άγνωστη ,αν και περιγράφονται με ακρίβεια οι γιορτές. Τη νύχτα της έκτης μέρας ,οι μύστες παρέμεναν στην Ελευσίνα ,ενώ οι υπόλοιποι ,επισκέπτες και αμύητοι, διώχνονταν από έναν κήρυκα. Οι μύστες εκείνο το βράδυ έπιναν τον κυκεώνα στο αποκορύφωμα των Μυστηρίων για να σπάσουν την ιερή αποχή από το φαγητό και το ποτό. Οι Μύστες επαναλάμβαναν τον όρκο της εχεμύθειας των Μικρών Ελευσινίων ,περνούσαν από νέο εξαγνισμό και οδηγούνταν από το μυσταγωγό στο Τελεστήριον. Η τελετή χωριζόταν σε τρία τμήματα:

Στο πρώτο τμήμα ,τα δρώμενα κατά τα οποία γινόταν αναπαράσταση της ιστορίας της Δήμητρας και της Περσεφόνης, καθώς και της αρπαγής της τελευταίας από τον θεό του Κάτω Κόσμου, και της περιπλάνησης της μητέρας της για να την ανακαλύψει.

Στο δεύτερο τμήμα ,τα δεικνύμενα, όπου ο Ιεροφάντης έμπαινε στο ιερό και έβγαινε αργότερα με τα Ιερά αντικείμενα των δύο θεοτήτων ,τα οποία πρόβαλλε στους μυημένους ,και τα λεγόμενα, συμβολικές φράσεις των μυστών.

Στο τρίτο τμήμα η εποπτεία , ο ύψιστος βαθμός της μύησης. Η έβδομη ημέρα ήταν μια ξεχωριστή μέρα με κεντρικό σύμβολο της εποπτείας ένα στάχυ ,το οποίο φυλασσόταν στο άδυτο του Τελεστηρίου και αφού θεριζόταν τελετουργικά από τον ιεροφάντη, επιδεικνυόταν στους πιστούς ως σύμβολο της ανεξάντλητης δημιουργικής δύναμης της Μητέρας Γης.

Περισσότερες λεπτομέρειες για τα Μυστήρια δεν υπάρχουν από τους αρχαίους συγγραφείς καθώς όποιος συμμετείχε στα Μυστήρια και αποκάλυπτε κάτι από την τελετή τιμωρούνταν με θάνατο. Παραμένει η τελετή της μύησης ένα επτασφράγιστο μυστικό. Το μόνο που είναι γνωστό από αυτή την τελετή είναι αυτό για τους Μύστες και τον κυκεώνα. Φαίνεται ότι εκτός από τα δρώμενα που παρακολουθούσαν ,άκουγαν και μυστικές φράσεις. Στο τέλος της μύησης σηματοδοτούσε η θέαση των ιερών αντικειμένων ,που φυλασσόταν σε ξεχωριστό χώρο μέσα στο Τελεστήριο[22].

Η ουσία των Ελευσινίων Μυστηρίων παραμένει άγνωστη. Αρχικά τα ιερά αντικείμενα δεν είναι γνωστά και παρόλο που ο Ιεροφάντης τα περιέφερε ενώπιον των μυημένων στο αποκορύφωμα της τελετής. Πιθανότατα να ήταν αρχαϊκά αγαλματίδια και σύμβολα της Δήμητρας και της Κόρης. Η μυστικότητα που

επιβαλλόταν μεταξυ των μυημένων στηρίζεται σε βάσεις θρησκευτικές και πολιτικές.[23]

Κατά τη διάρκεια των Μυστηρίων δεν ήταν δυνατό να συλληφθεί κανένα άτομο για καμία κατηγορία και συγκεκριμένα ο Λυκούργος είχε θεσπίσει νόμο να μην χρησιμοποιούνται πολυτελή άρματα κατά την πομπή προς την Ελευσίνα, γιατί θεωρήθηκε από κάποιους ότι θα ήταν πρόκληση για το δημοκρατικό πολίτευμα της πόλης. Δύο διαφορετικές θεωρίες υπάρχουν σχετικά με τη πραγματική φύση των γεγονότων των Ελευσινίων Μυστηρίων.

Η πρώτη είναι ότι οι ιερείς παρουσίαζαν τη μεταθανάτια ζωή μέσω διαφόρων ιερών αντικειμένων και της έντονης εναλλαγής φωτός και σκοταδιού. Άλλοι θεωρούσαν ότι η ισχύς και η «μακροζωία» των Ελευσινίων οφείλεται στο ότι η εμπειρία για κάθε μυημένο ήταν εσωτερική. Ίσως όμως υπήρχε και κάποια εξωτερική ,τεχνική βοήθεια. Η εξωτερική αυτή βοήθεια υπήρχε από μια ουσία, σαν παραισθησιογόνο, ή τέλος πάντων κάποια ψυχοενεργή ουσία την οποία περιείχε ο κυκεώνας.[24]

Επίλογος

Συμπερασματικά ο κυκεώνας είναι το κοκτέιλ που έπιναν οι αρχαίοι Έλληνες . Συνδέεται στη μυθολογία με τα Ελευσίνια Μυστήρια και την αρπαγή της Περσεφόνης. Η σύστασή του ποτού ήταν από κριθάρι ,νερό και διάφορα αρωματικά φυτά. Η κόρη της θεάς της γεωργίας, Δήμητρας, και του Δία μάγεψε με την ομορφιά της τον Πλούτωνα, θεό του Άδη , ο οποίος την ερωτεύθηκε κεραυνοβόλα και αποφάσισε να την κλέψει.

Ο κυκεώνας ήταν το ποτό που έπιναν οι μύστες κατά τα Ελευσίνια Μυστήρια. Ένα ποτό που έπινα οι μύστες στο αποκορύφωμα των Μυστηρίων για να σπάσουν την αποχή από το φαγητό και το ποτό . Στα χαρακτηριστικά του κυκεώνα συμπεριλαμβάνονται και οι χωνευτικές του ιδιότητες , με τον Ερμή να το συστήνει στην Ειρήνη του Αριστοφάνη στον ήρωα που έφαγε πολλά καρύδια και ξηρά φρούτα.

Αυτό ,ωστόσο ,που απασχόλησε τους ερευνητές είναι το πώς τόσοι αμέτρητοι άνθρωποι στο πέρας δύο χιλιετιών κατά τη διάρκεια των Ελευσινίων Μυστηρίων έφταναν στην έκσταση έχοντας διάφορα οράματα πίνοντας μόνο κυκεώνα. Αυτό οφείλεται στις ιδιότητες του παρασιτικού μύκητα Ερυσίβη, ο οποίος μόλυνε το κριθάρι που χρησιμοποιούνταν για την δημιουργία του Κυκεώνα και οι άνθρωποι βίωναν έντονε εμπειρίες. Η ιδέα του Ηράκλειτου είναι ξεκάθαρη, η ανακίνηση του μίγματος κάνει την ομοιομορφία του ,έτσι συμβαίνει και με τα πάντα σ' αυτόν τον κόσμο, και με τον ίδιο τον κόσμο[25].

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1.ΚΥΚΕΩΝΑΣ: https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CF%85%CE%BA%CE%B5%CF%8E%CE%BD%CE%B1%CF%82.

2.Αναφορές στην Αρχαία Ελληνική Γραμματεία:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CF%85%CE%BA%CE%B5%CF%8E%CE%BD%CE%B1%CF%82.

3.Αναφορές στην Αρχαία Ελληνική Γραμματεία: https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CF%85%CE%BA%CE%B5%CF%8E%CE%BD%CE%B1%CF%82.

4.Αναφορές στην Αρχαία Ελληνική Γραμματεία: https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CF%85%CE%BA%CE%B5%CF%8E%CE%BD%CE%B1%CF%82.

5.Το ψυχεδελικό ποτό των Ελευσινίων Μυστηρίων και η μυστική συνταγή που γνώριζαν μόνο οι ιεροφάντες : https://www.womantoc.gr/stories/article/to-psyxedeliko-poto-ton-elefsinion-mystirion-kai-i-mystiki-sydagi-pou-gnorizan-mono-oi-ierofades/

6. Το ψυχεδελικό ποτό των Ελευσινίων Μυστηρίων και η μυστική συνταγή που γνώριζαν μόνο οι ιεροφάντες : https://www.womantoc.gr/stories/article/to-psyxedeliko-poto-ton-elefsinion-mystirion-kai-i-mystiki-sydagi-pou-gnorizan-mono-oi-ierofades/

7.Το ψυχεδελικό ποτό των Ελευσινίων Μυστηρίων και η μυστική συνταγή που γνώριζαν μόνο οι ιεροφάντες: https://www.womantoc.gr/stories/article/to-psyxedeliko-poto-ton-elefsinion-mystirion-kai-i-mystiki-sydagi-pou-gnorizan-mono-oi-ierofades/

8. Το ψυχεδελικό ποτό των Ελευσινίων Μυστηρίων και η μυστική συνταγή που γνώριζαν μόνο οι ιεροφάντες: https://www.womantoc.gr/stories/article/to-psyxedeliko-poto-ton-elefsinion-mystirion-kai-i-mystiki-sydagi-pou-gnorizan-mono-oi-ierofades/

9. Το ψυχεδελικό ποτό των Ελευσινίων Μυστηρίων και η μυστική συνταγή που γνώριζαν μόνο οι ιεροφάντες: https://www.womantoc.gr/stories/article/to-psyxedeliko-poto-ton-elefsinion-mystirion-kai-i-mystiki-sydagi-pou-gnorizan-mono-oi-ierofades/.

10. Το ψυχεδελικό ποτό των Ελευσινίων Μυστηρίων και η μυστική συνταγή που γνώριζαν μόνο οι ιεροφάντες: https://www.womantoc.gr/stories/article/to-psyxedeliko-poto-ton-elefsinion-mystirion-kai-i-mystiki-sydagi-pou-gnorizan-mono-oi-ierofades/.

11. Πως σχετίζεται ο κυκεώνας με την ερυσίβη, τα σιτηρά, τη φαρμακευτική και το LSD: https://rotamathe.com/2021/01/09/kykeon/.
12. Πως σχετίζεται ο κυκεώνας με την ερυσίβη, τα σιτηρά, τη φαρμακευτική και το LSD: https://rotamathe.com/2021/01/09/kykeon/.

13. Πως σχετίζεται ο κυκεώνας με την ερυσίβη, τα σιτηρά, τη φαρμακευτική και το LSD: https://rotamathe.com/2021/01/09/kykeon/.

14.Κυκεώνας :Το «ΕΛΙΞΙΡΙΟΝ» που έπιναν οι αρχαίοι Έλληνες: https://www.therapeftis.eu/2023/03/blog-post_26.html

15.Κυκεώνας: https://chilonas.com/2022/06/02/https-wp-me-p1op6y-fxe/

16. Κυκεώνας: https://chilonas.com/2022/06/02/https-wp-me-p1op6y-fxe/

17.Τι περιείχε ο κυκεώνας - το «κοκτέιλ»- που έπιναν οι πρόγονοί μας; https://dolefulness27.rssing.com/chan-14354650/all_p102.html

18.Τι περιείχε ο κυκεώνας - το «κοκτέιλ»- που έπιναν οι πρόγονοί μας; https://dolefulness27.rssing.com/chan-14354650/all_p102.html.

19.Τι περιείχε ο κυκεώνας - το «κοκτέιλ»- που έπιναν οι πρόγονοί μας; https://dolefulness27.rssing.com/chan-14354650/all_p102.html

20.Τι περιείχε ο κυκεώνας - το «κοκτέιλ»- που έπιναν οι πρόγονοί μας; https://dolefulness27.rssing.com/chan-14354650/all_p102.html

21.Τα Ελευσίνια Μυστήρια. Ο μύθος πίσω από την γιορτή, οι αρχαίοι μύστες και η τελετή Των λαμπάδων: https://xpress-news.gr/2023/09/23/ta-eleysinia-mystiria-o-mythos-piso-apo-tin-giorti-oi-archaioi-mystes-kai-i-teleti-ton-lampadon/.

22.Τα Ελευσίνια Μυστήρια. Ο μύθος πίσω από την γιορτή, οι αρχαίοι μύστες και η τελετή Των λαμπάδων: https://xpress-news.gr/2023/09/23/ta-eleysinia-mystiria-o-mythos-piso-apo-tin-giorti-oi-archaioi-mystes-kai-i-teleti-ton-lampadon/.

23.Τα Ελευσίνια Μυστήρια. Ο μύθος πίσω από την γιορτή, οι αρχαίοι μύστες και η τελετή Των λαμπάδων: https://xpress-news.gr/2023/09/23/ta-eleysinia-mystiria-o-mythos-piso-apo-tin-giorti-oi-archaioi-mystes-kai-i-teleti-ton-lampadon/.

24.Τα Ελευσίνια Μυστήρια. Ο μύθος πίσω από την γιορτή, οι αρχαίοι μύστες και η τελετή Των λαμπάδων: https://xpress-news.gr/2023/09/23/ta-eleysinia-mystiria-o-mythos-piso-apo-tin-giorti-oi-archaioi-mystes-kai-i-teleti-ton-lampadon/.
25. https://www.mikrosapoplous.gr/heracletus/heracletus2.html

XIV. Κυκεώνας: Μελέτη για την επίδραση

Των σπουδαστριών: Μιχαέλα Στάνεβα και Γεωργία Στασινοπούλου

Email: staneva87@hotmail.com

georgiastasinopoulou947@gamil.com

Περίληψη

Γνωστό στην ανθρωπότητα, χιλιάδες χρόνια τώρα, η χρήση βοτάνων, ουσιών αλλά και γενικότερα παραισθησιογόνων παρασκευασμάτων από τον άνθρωπο προκειμένου να επιτευχθεί σωματική και πνευματική διέγερση. Διέγερση που αποσκοπούσε να βοηθήσει εν κατακλείδι στην απόδοση μεγαλύτερης σωματικής ρώμης της κανονικής ή πρόκληση πνευματικού ερεθίσματος.

Μέσα από την τεράστια βιβλιογραφία για την καθημερινότητα των αρχαίων Ελλήνων, βρίσκουμε πολλά σημεία για χρήση τέτοιων ουσιών ή σκευασμάτων, βιβλιογραφία η οποία αναφέρει κατανάλωση αλκοόλ, αφεψημάτων και αποσταγμάτων από διάφορα βότανα και

φυτά. Επίσης η εισπνοή καπνού από την καύση συγκεκριμένων φύλλων και φλοιών δέντρων φαίνεται να ήταν ένας τρόπος διέγερσης.

Ποιος θα μπορούσε να μην αναφέρει σαν την μεγαλύτερη γιορτή ψυχεδέλειας τα Ελευσίνια Μυστήρια, γιορτή που λάμβανε χώρα κάθε Σεπτέμβρη και προσέλκυσε κόσμο από όλη την Ελλάδα αλλά και από το εξωτερικό. Ήρωας και αρωγός αυτής της ψυχεδέλειας ήταν ο Κυκεώνας, μία μίξη δημητριακών, νερού κρασιού και βοτάνων που βοηθούσαν στην ψυχική διέγερση των μυστών των Μυστηρίων.

Στο παρακάτω δοκίμιο θα προσπαθήσουμε να αποδώσουμε την σημασία της χρήσης του ψυχοδηλωτικού αυτού ποτού, τον τρόπο με τον οποίο επιδρούσε σε μυαλό και σώμα μυστών των Ελευσίνιων Μυστηρίων αλλά και μία γενικότερη εικόνα της μεγαλύτερης εκ των δύο ψυχεδελικών εορτών, αυτή της Ελευσίνας και των Δελφών.

Φαίνεται ότι στην προσπάθεια τους οι επισκέπτες των Ελευσίνιων Μυστηρίων να έρθουν σε επαφή με τα θεία, χρησιμοποιούσαν στην κορύφωση του μιάσματος τον Κυκεώνα για να σπάσει την ιερή αποχή από το φαγητό και το πιοτό, όπως επίσης φαίνεται να είναι και ένα αγαπημένο ποτό των Ελλήνων αγροτών.

Εισαγωγή

«Ελευσίνια Μυστήρια». Μια ενότητα που για χάριν της έχουν ασχοληθεί πολλοί ιστορικοί, έχουν γραφτεί πολλά συγκράματα και πλήθος κόσμου και πιστών κατέφθαναν στην ιερή πόλη της Ελευσίνας για να μυηθούν με τα θεία…

Ο μύθος του Πλούτωνα να απαγάγει την Περσεφόνη και η αναζήτηση της από την μητέρα της, θεά Δήμητρα είναι η σκελετική βάση που δομεί τον μύθο. Η Δήμητρα μεταμορφωμένη σε παραμάνα, καλά κρυμμένη από τα μάτια των θνητών οι οποίοι με την σειρά τους αναζητούσαν την απαχθείσα Περσεφόνη, η επανεμφάνιση της ίδιας με την διπλή παρουσία της επί Γης αλλά και στο βασίλειο του Άδη, συνδυάζει την ζωή με τον θάνατο, τον πόνο με την χαρά της επανένωσης. (1)

Ο Σεπτέμβριος είναι μήνας αλλαγής. Μάλιστα στο ορθόδοξο αλλά και ρωμαιοκαθολικό ημερολόγιο η 1η Σεπτέμβριου είναι η αρχή της Ινδίκτου, του χριστιανικού ημερολογίου με την οποία αρχίζει το νέο εκκλησιαστικό έτος, ενώ μέσα στον χρονικό πλαίσιο που αντιστοιχεί με τον Σεπτέμβριο, οι αθηναίοι εόρταζαν τα 'Ελευσίνια' και στο τέλος των λαμπρών εορτασμών τελούσαν τα 'Μυστήρια' της Δήμητρας και της Περσεφόνης. Συχνά υπάρχει σύγχυση με τους όρους, δηλαδή τα 'Ελευσίνια' δεν είναι τα μυστήρια ενώ λάθος ο όρος τα 'Ελευσίνια Μυστήρια' εφόσον στην πραγματικότητα τα Ελευσίνια ήταν η Πανελλήνια γιορτή που συνέδεαν Αθήνα και Ελευσίνα σε κοινούς εορτασμούς προς χάριν των δύο Θεαινών, ενώ τα Μυστήρια ακολουθούσαν τα Ελευσίνια και προορίζονταν μόνο για κάποιους και όχι για όλο τον λαό που συμμετείχε στα Ελευσίνια. (1)

Η περιοχή της Ελευσίνας και γενικότερα του Θριασίου είναι πολύ ιδιαίτερος και μεγάλης γεωστρατηγικής σημασίας. Περιβάλλεται από χαμηλή οροσειρά ενώ νότια και δυτικά είναι παραθαλάσσιος. Είναι κομβικό σημείο με τον κάμπο της Θήβας αλλά και το Θεσσαλικό κάμπο ενώ νοτιοδυτικά είναι ο κάμπος της Μεγαρέας και λίγο μετά η Πελοποννήσια οδός. Περιέχει τον Σαρωνικό κόλπο ενώ πολύ κοντά είναι ο Κορινθιακός. Το Θριάσιο πεδίο είναι πολύ μεγάλο και γόνιμο και ταυτόχρονα απομονωμένο από την υπόλοιπη αττική, πέραν φυσικά των δρόμων που το ενώνουν με τις οδικές αρτηρίες της Αθήνας και της υπόλοιπης Στερεάς Ελλάδας. (1)

Η Ελευσίνα είναι μαζί με το μαντείο των Δελφών, οι μόνοι τόποι που διέθεταν επίσημο ιερατείο στην αρχαία Ελλάδα. Ιερέας και ιέρεια γίνονταν όλοι όσοι το επιθυμούσαν εφόσον φυσικά είχαν τέτοια κλήση και έφεση με τα ιερατικά και λατρευτικά δρώμενα. Κάποιοι μάλιστα παρέμειναν στα ιερατικά τους καθήκοντα καθ' όλη την διάρκεια της ζωής τους με μεγαλύτερο παράδειγμα αυτό του Πλούταρχο. Στην Ελευσίνα υπάρχουν μέχρι και σήμερα το πάγιο ιερατείο, αναλλοίωτα ιερά για την εποχή κείμενα καθώς παραδόσεις που τηρούνται ακόμα και σήμερα επί πολλούς αιώνες. Κάτι που συναντάμε στην Ελευσίνα επίσης με τα Μυστήρια είναι το στοιχείο της αποκάλυψης, κάτι που είναι ανύπαρκτο σε άλλες αρχαίες ελληνικές λατρείες. Η Αποκάλυψη έχει τον χαρακτήρα σωτηρίας στους μυημένους, υπόσχεται δηλαδή στην τελική ψυχική σωτηρία και ανύψωση και αποκάθαρση αυτής από την ανήθικη επί Γης ζωής του πιστού. (1)

Τα Ελευσίνια είναι η επίσημη Ελληνική γιορτή πλέον και προσδίδει την έννοια του «εθνικού» μαζί με τα υπόλοιπα Πανελλήνια κέντρα όπως η Ολυμπία, η Νεμέα, οι Δελφοί, το Μαντείο της Δωδώνης, η Δήλος, κέντρα τα οποία συνέβαλαν στη δημιουργία ενός κοινού μετώπου των Ελλήνων, ανεξάρτητα από τις τοπικές παραδόσεις και ήθη των διαφορετικών ελληνικών φύλων του αρχαίου κόσμου. (1)

«Η Δήμητρα κατανάλωσε τον Κυκεώνα και όχι το κόκκινο κρασί που της προσέφεραν» όταν έφτασε στο παλάτι του Κελεού. Η Δήμητρα αντί του κατεξοχήν πολιτισμένο ποτό των θεών (ενώ το νέκταρ ήταν το ρόφημα τους), προτίμησε να καταναλώσει ένα μείγμα από δημητριακά , νερό και γλήχωνα (ένα βότανο συγγενικό της μέντας). Έκτοτε η θεά δίδαξε

τους ανθρώπους πώς να προετοιμάζουν τον κυκεώνα του οποίου η κατανάλωση από την Δήμητρα έγινε για λόγους εξαφάνισης του πόνου της απουσίας της Περσεφόνης. Η κατανάλωση του Κυκεώνα λειτούργησε ως πράξη ανάμνησης που επέτρεπε τους μυημένους να νιώθουν πιο κοντά στη θεά. (2)

Κυρίως θέμα

Ενότητα 1η – Εισαγωγή στα Μυστήρια και η αναφορά χρήση ψυχοτρόπων ουσιών

Τα μεγάλα μυστήρια ή τα Ελευσίνια Μυστήρια , ήταν αφιερωμένα στη Δήμητρα και στην επιστροφή της κόρης της, Περσεφόνης, από το Άδη. Στα δρώμενα αυτά οι μειούμενοι γίνονταν επόπτες. Έβλεπαν δηλαδή από μια γενική γωνία την φυγή, τον ερχομό και την επιστροφή. Η επικοινωνία με ένα σκοτεινό και ασυνείδητο κόσμο ήταν σχεδόν δεδομένη ενώ αυτό γινόταν για την εκμάθηση του ταξιδιού με τον εαυτό τους, στις περιοχές της Αθανασίας και να επιστρέψουν πιο ισχυροί από ότι ξεκίνησαν., ομοίως δηλαδή με την Περσεφόνη και τον γιο της, Βρίμο. Σύμφωνα λοιπόν με τον μύθο, η Περσεφόνη που απήχθηκε από τον Πλούτωνα μόλις έκοψε τον Νάρκισσο, περνούσε το ένα τρίτο του χρόνου στον Άδη ενώ τα υπόλοιπα δύο τρίτα στον πάνω κόσμο. Η Περσεφόνη στα Ελευσίνια Μυστήρια φαίνεται να αναστήνεται έχοντας γεννήσει τον γιο του Πλούτωνα, τον Βρίμο.(3)

Τα περιεχόμενα των Ελευσίνιων Μυστηρίων , η γενικότερη εμπειρία, τα δρώμενα ήταν ‘άρρητα’. Δεν επιτρεπόταν η κοινοποίηση τους στο κόσμο, κάτι σαν ‘ιερό μυστικό’. Μέσα από αναφορές, μπορούμε με βεβαιότητα να πούμε ότι υπήρχε μια εκστατική εμπειρία η οποία μεταμόρφωνε την αντίληψη που είχαν οι μειούμενοι για τη ζωή και τον θάνατο. Ο στόχος σε όλα τα μυστήρια ήταν να βίωση ο μυημένος την παράδοση της κοσμοαντίληψης της κάθε εθνικής θρησκείας. Οι Μύστες είχαν αυτή την εμπειρία για αυτό και ήταν πλέον ‘επόπτες’. Είχαν γνωρίσει πριν τους άλλους τις διαφορετικές πραγματικότητες και γνώριζαν την θέση τους ανάμεσα στους Αγγέλους και τους δαίμονες του θρησκευτικού σύμπαντος. Στην Ελευσίνα έβλεπαν μορφές που ο Πλάτωνας στον Φαίδρο αποκαλεί ως φάσματα ενώ μέσα από τον Σώπατρο γνωρίζουμε η ήταν γνωστή η εικόνα της Περσεφόνης να ανεβαίνει μέσα σε δεσμίδα φωτός με τον μικρό της γιο (και γιο του Πλούτωνα) Βρίμο. Αυτές οι αυθόρμητες αλλαγές των αισθήσεων, της αντίληψης του συνειδητού αλλά και του ταξιδιού

σε παράλληλες πραγματικότητες, επιτείνονταν με την χρήση του Κυκεώνα καθόσον περιείχε ψυχοτρόπα συστατικά. (3)

Ψυχοτρόπα φυτά χρησιμοποιεί η ανθρωπότητα χιλιάδες χρόνια με στόχο την δημιουργία αλλοκοσμικών και πνευματικών εμπειριών. Η βρώση και πόση βοτάνων και φυτών υπήρξε (ακόμα και σήμερα) ο τρόπος να «πιει ο θνητός σώμα και αίμα κυρίου», μεταφέροντας έτσι (νοητά) θεϊκές ιδιότητες στο ανθρώπινο σώμα. Χαρακτηριστικά τα ψυχοτρόπα μανιτάρια ψιλοκυβίνης τα οποία χρησιμοποιούσαν οι Ινδιάνοι της Μέσης Αμερικής, τα οποία έχουν το όνομα «Σάρκα θεών». Ιστορικά αναφέρεται η χρήση πλήθους ψυχοτρόπων φυτών (και συνδυασμούς αυτών) , συνδυασμούς που ο καθένας είχε και διαφορετική επίδραση. Από απλή ζάλη που οδηγούσε σε ύπνο μέχρι τρομερή διέγερση που οδηγούσε σε θάνατο. (3)

Υπάρχουν περιγραφές για ψυχοτρόπες αλληλεπιδράσεις που είχε το κρασί αν αναμειγνυόταν με λιβάνι, κυκλάμινο ή πικροδάφνη. Τα παραπάνω δείχνουν την ύπαρξη βαθειάς γνώσης για την χρήση συνδυασμού βοτάνων και αλκοόλ που μπορεί να έκαναν αρχαίοι σε ειδικές περιπτώσεις, όπως εορτές και τελετές. (3)

Μπορούμε να βρούμε πολλούς αρχαίους πολιτισμούς ανά τον κόσμο να κάνουν χρήση ψυχοτρόπων φυτών, βοτάνων και συνδυασμών. Κάνναβη και σόμα στις Ινδίες, κάκτους Μεσκάλινης στην Αμερική από τους Ινδιάνους ενώ παντού στον κόσμο βρίσκουμε να γίνεται χρήση μανιταριών. Για την Ελλάδα και πέραν του Κυκεώνα, αναφορά γίνεται για το Νηπεχθές από τον Όμηρο (φαίνεται να είναι στο μεγαλύτερο μέρος από όπιο) ενώ βλέπουμε ο Πλίνιος και Ξενοφώντας αναφέρουν τον Ελλέβορο, τον Μανδραγόρα και το Μελαμπόδιο (το τελευταίο αναφέρεται από τον Θεόφραστο και τον Μένανδρο. (3)

Στην Ελευσίνα φαίνεται να γίνεται χρήση από δύο ψυχοτρόπα φυτά, που προκαλούν την κάθοδο στον Άδη. Το πρώτο (του οποίου κάνει χρήση η Περσεφόνη) και την κατεβάζει στον «Σκοτεινό κόσμο» είναι ο Νάρκισσος ενώ το δεύτερο(που είναι και η πράξη της μέθεξης) είναι η πόση του Κυκεώνα. Φρίκη, τρόμο, ιδρώτα και θαμβό είναι μερικά από τα ερεθίσματα που φαίνεται να προκαλεί η πόση του Κυκεώνα κατά τον Πλούταρχο. (3)

Ο Αλκιβιάδης φαίνεται να μας δείχνει την πιο σοβαρή ένδειξη για την σύσταση του Κυκεώνα και των ιερών και ψυχοτρόπων ουσιών, που αυτός και οι φίλοι του κατηγορήθηκαν το 415 π.Χ. έχοντας χρησιμοποιήσει τον Κυκεώνα για διασκέδαση στο σπίτι, αναφερόμενο από τον Πλούταρχο. (3)

Η ανθρώπινη συνείδηση είναι δυνατόν να αλλάξει κατά πολύ με την χρήση ψυχοτρόπων και ανάλογα με το αν έχουν αρνητικές επιδράσεις λη θετικής, παίρνουν και την κατάλληλη ονομασία. Τα ψυχοδηλωτικά μπορούν να αποκαλύψουν εφιαλτικά τραύματα και φοβικά στοιχεία αλλά και αισθήματα υπέρτατης έκστασης, καθαρότητας και σοφίας. Η περίπτωση θετικής επίδρασης λέγονται «ψυχοδυσληπτικά» ενώ στην άλλη περίπτωση «ψυχοδιασταλτικά» ή «εθνογενή». (3)

Τα δημητριακά κριθάρι, στάρι και σίκαλη δεν έχουν ψυχοτρόπες ιδιότητες αλλά ένα παράσιτο-μύκητας που δρα σαν ξενιστής, η Ερισυβώδη Όλυρα, παράγωγο του μύκητα claviceps purpurea , έχει τα αλκαλοειδή που περιέχουν Λυσεργικό οξύ που φαίνεται η χρήση του να φέρνει ψυχοτρόπο δράση. (3)

Ο ξενιστής αυτός των δημητριακών φαίνεται να είναι η αιτία διαταραχών και ψευδαισθήσεων στην Ευρώπη του Μεσαιωνα όταν το κατανάλωναν σαν ψωμί που δεν είχαν αλέσει πριν. Η Ερισυβώδη Όλυρα συνυπάρχει με ένα παρασιτικό αγριόχορτο, το Λόλιο ή Ήρα, ζιζάνιο και αυτό στα δημητριακά. Ο Οβίδιος αναφέρει πως η κατανάλωση ψωμιού από Λόλιο προκαλεί διαταραχές στην όραση ενώ ο Πλίνιος αναφέρει ιλίγγους. Χαρακτηριστική φράση που υπάρχει σε κωμωδία της αποχής είναι η: Πρέπει να έχει φάει ψωμί από Λόλιο και βλέπει ανύπαρκτα πράγματα ενώ ο Διοσκουρίδης αναφέρεται στην Ήρα σαν το «φυτό της παραφροσύνης». (3)

Ο κυκεώνας φαίνεται να περιείχε μεγάλη ποσότητα από το ψυχοδηλωτικό της ομάδας του Λυσεργικού (όπως το μοντέρνο κατά την εποχή μας LSD). Τέτοιου είδους ψυχοτρόπα υπάρχουν σε φυτά όπως το ololiqui , φυτό που χρησιμοποιούσαν και οι ινδιάνοι στις παρόμοιες τελετές τους. Οι «Αγρωστίδες», ζιζάνια των δημητριακών, φέρουν συνήθως και αυτά την Ερυσιβώδη Όλυρα. (3)

Κυρίως θέμα

Ενότητα 2η – Ανάλυση των ουσιών και η συσχέτιση τους με τα σημερινά ψυχοτρόπα

Και το όνομα αυτού: LSD… Ένα δραστικό ψυχοδηλωτικό φάρμακο/ναρκωτικό στο οποίο η δραστική του ουσία (διαιθυλαμίδη του Λυσεργικού οξέως) φαίνεται να έχει την ίδια επίδραση με αυτή του αρχαίου Κυκεώνα. Ρίγη, ίλιγγος, τρόμος, μεταφυσικές αλλαγές και φάσματα φαίνεται να είναι οι βασικές του επιδράσεις. Ειδικά αν μιλήσουμε για τις μεταφυσικές αλλαγές, είναι και αυτές που χαρακτηρίζουν τις λεγόμενες ενθεογενείς ουσίες, στις οποίες κατατάσσονται οι ψυχεδελικοί μύκητες. (3)

Παρατηρούμε πως ένας ξαφνικός μοντερνισμός στην δεκαετία του 1960 και μια εμμονή στην χρήση ψυχοτρόπων ουσιών, ο διαλογισμός που αναπτύσσεται με μεθόδους πνευματικής ευεξίας και απελευθέρωσης, η αναζήτηση της μυστικιστικής και εσωτερικής φιλοσοφίας και η διάδοση των αρχαίων Ανατολικών πνευματικών διδασκαλιών και σχετικών μεθόδων πνευματικής ανάπτυξης, κάνουν την χρήση ψυχοτρόπων και ενθεογενών ουσιών πολύ διαδεδομένη. (3)

Διάφορες μορφές Γιόγκα, Διαλογισμός σε αρχαιολογικούς χώρους, παγανιστικές και σαμανιστικές τεχνικές, μέθοδοι αυτογνωσίας μέσα σε αιρετικές συγκεντρώσεις φαίνεται να είναι κάποιες από τις σημερινές πράξεις που φανερώνουν και εξαρτώνται από την χρήση παραισθησιογόνων ουσιών, σε άλλες περιπτώσεις σε βαθμό επικίνδυνο και σε άλλες σε απλά με την ύπαρξη της ουσίας σε επικουρικό βαθμό. Όπως βέβαια και αν το δούμε όλα τα παραπάνω αποτελούν έναν πολύχρωμο κήπο μεταφυσικής αναζήτησης που αναπτύχθηκε όπως είπαμε στην εποχή ψυχεδελικής έκρηξης.

Η σημαντική αλλαγή της αίσθησης του χώρου και του χρόνου καθώς και η <<απελευθέρωση της σάρκας από το σώμα και η αναζήτηση μια θεϊκής υπόστασης>> φαίνεται να είναι αυτό που αναπτύσσει την μεταφυσική αναζήτηση. Βέβαια αυτό δεν σημαίνει πως όποιος χρησιμοποιήσει ψυχοδηλωτικά φάρμακα θα δει τον θεό μέσα του (εξού και το όνομα: Εν-Θεό-Γέννες) κάτι το οποίο εξαρτάται από την δόση της ουσίας και την προετοιμασία – νηστεία που έχει γίνει πριν. Σε μεγαλύτερες δόσεις και με άλλη προετοιμασία ίσως προκαλέσουν αισθησιακές διασκεδάσεις (όπως βλέπουμε στα μουσικά φεστιβάλ) (3)

Στα μεγάλα μυστήρια τώρα, οι μύστες και μυητές έχοντας κάνει την κατάλληλη προετοιμασία και βρισκόμενοι σε κατάλληλο περιβάλλον, μετά από 9ήμερη νηστεία και όπως μας αναφέρει ο Αριστοτέλης και ο Ψέλλος, «έβλεπαν το φως μέσα τους ώστε να γίνουν αυτόπτες μάρτυρες της επιστροφής της Περσεφόνης από τον Άδη». Νηστεία και

πόση του Κυκεώνα είναι το εισιτήριο της εισόδου για την Μυστικιστική Εμπειρία και όπως αναφέρεται από τον Πίνδαρο: «Ευτυχισμένος αυτός που θα δει αυτά που συμβαίνουν κάτω από την Γη. Γιατί κατάφερε και έφτασε στον κάτω κόσμο και μπόρεσε και επέστρεψε από αυτόν». (3)

Ο ιερόσυλος Αλκιβιάδης με την χρήση του Κυκεώνα εκτός των Μυστηρίων, είναι η μεγαλύτερη ένδειξη της ισχύος του Ελευσίνιου ψυχοτρόπου ποτού. Μάλιστα αναφορές από εθνομυκητιολόγους, χημικούς και αρχαιολόγους επιστήμονες λένε: «Κυκεώνας, το LSD ψυχοδηλωτικό από την Ερισυβώδη Όλυρα». (3)

Σήμερα οποιαδήποτε χρήση ψυχοτρόπου ουσίας είναι απαγορευμένη ακόμα και σε αυστηρά εργαστηριακό περιβάλλον. Οι ουσίες που μπορούμε να βρούμε (σε επίπεδο μαύρης αγοράς (τρυπάκια) είναι μικρής δοσολογίας και δεν είναι ελεγμένα ή βακτηριδιακά καθαρά. Αυτό καθιστά την χρήση τους πολλαπλά πιο επικίνδυνη ακόμα και από αυτή της δεκαετίας του 1960 όπου και γνώρισε μεγάλη ακμή η χρήση ψυχοτρόπων φαρμάκων. Εξάλλου σήμερα η Ανάσταση της Περσεφόνης είναι ιστορικά ανεπίκαιρη και σαφώς επικίνδυνη. (3)

Η «Ιερή Μέθη» μέσω των ψυχοδηλωτικών παρασκευασμάτων δείχνει την ανθρώπινη ανάγκη να απελευθερωθεί η σάρκα από την καθημερινότητα μέσω των πνευματικά διεγηρμένων καταστάσεων. Επιστήμονες πλέον ταυτίζουν την κατάσταση του έρωτα με αυτή της «θρησκευτικής εμπειρίας» και της «κοσμικής συνείδησης», ψυχικές καταστάσεις που για αυτούς που τις βιώνουν είναι πολύ πραγματικές. Νηστεία, απομόνωση στην φύση και σε μοναστήρια, επανάληψη ψαλμών, προσευχή και ασκήσεις αναπνοής και σώματος και άλλα πολλά είναι μερικές από τις τεχνικές που χρησιμοποιούν οι μειούμενοι σήμερα για να φτάσουν την πνευματική διέγερση. (5)

Όμοιους τρόπους πνευματικής διέγερσης βρίσκουμε και σε άλλους, παλαιότερους πολιτισμούς όπως αποκρυπτογράφησαν οι Williams και Dowson (παλαιολόγοι) ανακαλύπτοντας μικρά και ρηχά, λεκανοειδή δοχεία τα οποία φαίνεται να έκαιγαν κάνναβη για να φτάσουν σε έκσταση. Μάλιστα αυτή η <<τεχνική>> χρησιμοποιούταν και από ελληνικούς πολιτισμούς, τους Θρακιώτες και τους Σκύθες. Βορειότερα οι Σιβηρικοί χρησιμοποιούσαν τον μύκητα Αμανίτη ενώ στις Ινδίες πίνανε το ιερό ποτό soma που και αυτό μάλλον περιείχε Αμήνυτη. Στην Περσία ο ίδιος μύκητας παρουσιάζεται με το όνομα «αγριοπήγανος», μέσον το οποίο ο Μωάμεθ χρησιμοποίησε για να δώσει θάρρος των οπαδών του. Οι Μάγια και άλλοι ιθαγενείς του Αμαζονίου χρησιμοποιούσαν τον αγριοπήγανο (ή άλλο συγγενικό στοιχείο που βρίσκεται σε τοπικά αναρριχητικά φυτά) για να βλέπουν οράματα ενώ γινόταν χρήση και μανιταριών βατράχων ή φρύνων και

νούφαρων. Παραισθησιογόνα χρησιμοποιούσαν και οι Ατζέκοι με πιο διαδεδομένη αυτή των μανιταριών ενώ λίγο βορειότερα στο Μεξικό η χρήση κάκτου πεγιότ ήταν συχνή. (5)

Το στραμώνιο, ο μανδραγόρας και η μπελαντόνα γνώρισαν εξαιρετικώς εκτεταμένη χρήση και ταυτίστηκαν με τις λαϊκές τέχνες και λατρείες. Αρχικά βέβαια και μην έχοντας βασικές γνώσεις περί της χρήσης των, ο λαός απέδιδε σατανικές ιδιότητες στα παραισθησιογόνα και τα ονόμαζαν «άνθη του κακού». Λίγα χρόνια αργότερα το ενδιαφέρον για τις ψυχοτρόπες ουσίες αναζωπυρώνεται και έτσι ο άνθρωπος πειραματίζεται με ουσίες, συνδυασμούς και ποσότητες, πραγματοποιούνται οι πρώτες εργαστηριακές έρευνες και καταλήγουμε στην Παρασκευή του πρώτου παυσίπονου φαρμάκου για τις ημικρανίες από τον Ελβετό Βιοχημικό Albert Hofmann στα εργαστήρια της φαρμακοβιομηχανίας Sandoz. Η πρώτη ιστορική δόκιμη του LSD είναι γεγονός και το αυτό χρησιμοποιήθηκε σε ψυχαναλύσεις , σαν παυσίπονο και στα τελικά στάδια ανίατων ασθενειών. (5)

Κυρίως θέμα

Ενότητα 3η – Κυκεώνας και η χρήση του στα Μεγάλα Μυστήρια

Τον όρο κυκεώνα τον βρίσκουμε σε αρκετές αρχαιοελληνικές και ρωμαϊκές πηγές. Φαίνεται να μην έχει πάντα μια συγκεκριμένη σύσταση και να προσδιορίζεται από την σύσταση πολλών και διαφορετικών ποτών στα οποία έριχναν μέσα δημητριακά. Νερό, κρασί, λάδι και μελί φαίνονται να είναι κάποια από τα βασικά συστατικά, παραδόξως όμως οι ακριβείς ποσότητες και τα υπόλοιπα στοιχεία είναι ένα ιερό μυστικό που λίγες και μυημένες οικογένειες είχαν επωμιστεί να γνωρίζουν και να παρασκευάζουν τον ήρωα των Μυστηρίων. Ανάλογα την τελική επιθυμία σε επίδραση, διάφεραν τα βότανα και οι ποσότητες που αναμιγνύονταν με μεγάλο ρόλο να παίζει η ψυχολογική κατάσταση και επιθυμία του καταναλωτή. Εξάλλου ήταν και το μέσον που θα τους έκανε να ξεφύγουν από το ανθρώπινο και οδηγηθούν δίπλα στην θεά. (4)

Υπάρχει μεγάλη αβεβαιότητα σχετικά με την χρήση και πόση του Κυκεώνα στα Μυστήρια. Ο τεράστιος αριθμός πιστών που προσέρχονταν στην περιοχή (ίσως και τρεις χιλιάδες άτομα) μας κάνει να αναρωτιόμαστε σχετικά με την Παρασκευή του και την διανομή του, κάτι που μας οδηγεί να σκεφτούμε πως ίσως το κατανάλωναν ομαδικά. Η επικρατέστερη θεωρία είναι να γίνεται η διανομή του στην αρχή του τελετουργικού προκειμένου οι πιστοί να δουν την θεά Δήμητρα ερχόμενη από τον κάτω κόσμο. (4)

Η θεά Δήμητρα ούσα φιλοξενούμενη στο παλάτι του Κελεού, οι οικοδεσπότες της πρόσφεραν κόκκινο κρασί το οποίο είχε και τον τίτλο του πολιτισμένου ποτού. Η ίδια προκειμένου να αντιμετωπίσει τον πόνο από την εξαφάνιση της Περσεφόνης, προτίμησε να καταναλώσει το θρεπτικό και χορταστικό ρόφημα του Κυκεώνα. Τότε λοιπόν η θεά δίδαξε στους ανθρώπους πώς να παρασκευάζουν το ρόφημα θεμελιώνοντας έτσι μια νέα παράδοση που επιβίωσε καθόλη την διάρκεια των μυστηρίων. Επίσης η πόση του κυκεώνα πέραν της επιθυμίας ψυχικής επίδρασης, ήταν και μια πράξη ανάμνησης που επέτρεπε στους πιστούς να έρθουν πιο κοντά στη θεά. (4)

Σχετικά με την Παρασκευή του ποτού τώρα, υπάρχουν πολλές αντικρουόμενες θεωρίες, με κοινό σημείο όμως την χρήση κριθαριού. Και ενώ τα περισσότερα υλικά διαφέρουν στις πολλές εκδοχές του κυκεώνα, το κριθάρι με έναν παρασιτικό μύκητα που το προσβάλει αποδεικνύεται πως είναι η αιτία για τις ψυχεδελικές ταραχές που προκαλεί το ποτό ενώ η διαδικασία παρασκευής και οι ακριβείς ποσότητες των ουσιών κατάφεραν να παραμείνουν μυστικά μέσα στο πέρασμα των ετών. Υπάρχει μάλιστα ο μύθος του Νικάνδρου ο οποίος αναφέρει πως ο Ασκάλαβος κορόιδεψε την θεά Δήμητρα για την δίψα της και η ίδια του άδειασε το ποτήρι του Κυκεώνα στο κεφάλι μεταμορφώνοντας τον σε γκέκο, δείχνοντας έτσι τη τρομερή (και εποχική) δύναμη του ποτού. (4)

Τα μεγάλα μυστήρια έπαιρναν μήνες προετοιμασίας, σωματική και πνευματική. Όσοι επιδίωκαν να μεταμορφωθούν ψυχικά στα μεγάλα μυστήρια έπρεπε πρώτα να μυηθούν στα Μικρά Μυστήρια τα οποία γίνονταν στον λόφο Αρδήττου, αφιερωμένος τότε στην θεά Δήμητρα, Άρτεμη και Περσεφόνη, που ήταν και ένα είδος φροντιστηρίου για τα Μεγάλα Μυστήρια. Λίγα γνωρίζουμε για αυτές τις ώρες φροντιστηρίου, βέβαια αναφορές γίνονται πάλι για την χρήση ψυχοτρόπων σκευασμάτων και εκεί. Όπως και στην Ελευσίνα, ο χώρος ήταν φυλασσόμενος από τα αδιάκριτα μάτια των τριγύρω. (4)

Το τελεστήριο όπου γινόταν και η χρήση του κυκεώνα ήταν ένα μεγάλο ισόγειο κτίριο χωρίς παράθυρα παρά μόνο ένα φεγγίτη ο οποίος χρησίμευε και σαν αεραγωγός για τον καπνό από τα βότανα που θυμιάτιζαν. Όμοια με τα Μικρά Μυστήρια, όλα λάμβαναν μορφή μακριά από τα μάτια τρίτων. Κατασκευασμένο να προδίδει κύρος και επιβολή , στηριζόμενο με σαράντα δύο μεγαλοπρεπείς κύωνες οι οποίο στήριζαν την επίπεδη οροφή. Στον απέναντι βράχο ήταν δομημένες εξέδρες προκειμένου να δίνεται η αίσθηση πως το οικοδόμημα εκπήγαζε μέσα από την Γη. Απέναντι από τις εξέδρες ήταν σε υπόγεια μορφή το τελεστήριο ή και αποκαλούμενο <<Ανάκτορο>> μέσα στο οποίο ο Αρχιερέας και η Πρωθιέρεια ετοίμαζαν τον Κυκεώνα που θα τον πρόσφεραν στους προς μύηση παρευρισκόμενους και με σύσταση μόνο εν μέρει γνωστή. Η ιερά σμίξη του Ιερέα και τις ιέρειας, ένα είδος πανάρχαιου τελετουργικού που σκόπευε την γονιμοποιό επίδραση στην ιέρεια και λάμβανε χώρα λίγο πριν την άνοδο της Περσεφόνης από τον Άδη. Μέσα σε ένα σκοτεινό περιβάλλον, με ελάχιστο αερισμό, υπό την επήρεια του Κυκεώνα, γεμάτο σκιές και λέγεται πως αυτή η σκηνή ήταν που επιδεικνυόταν τα Άρρητα. Όσοι έβλεπαν τα Άρρητα μεταβαλλόταν και άλλαζαν στη συνείδηση για πάντα.

Συμπέρασμα

Ο άνθρωπος πάντα είχε την επιθυμία να ταυτίζεται με τον Θεό, όποιας θρησκευτικής αντίληψης και να είναι. Στην επίτευξη της επιθυμίας αυτής έβρισκε και συνεχίζει και βρίσκει νέους τρόπους για ψυχεδελική επίδραση και τόνωση.

Ξεκινώντας από την παλαιολιθική εποχή θυμιατίζοντας και εισπνέοντας καπνούς βοτάνων και μυκήτων μέχρι και σήμερα χρησιμοποιώντας εργαστηριακά παρασκευάσματα.

Στην ενδιάμεση χρονολογική αυτή εξέλιξη βρίσκουμε τον αρχαίο κόσμο της Ελευσίνας να χρησιμοποιεί την μυστική συνταγή του κυκεώνα προκειμένου να ταυτιστεί πνευματικά με την θεότητα-πρωταγωνιστή των Μεγάλων Μυστηρίων της Ελευσίνας, την θεά Δήμητρα.

Η χρήση ψυχοδηλωτικών σκευασμάτων που περιείχαν δημητριακά, τα οποία δημητριακά με την σειρά τους περιείχαν συγκεκριμένους μύκητες που η κατανάλωση τους προκαλεί ψυχεδέλεια, φαίνεται να γίνεται και σε άλλες περιοχές της χώρας, όπως στο μαντείο των Δελφών, στο Μαντείο της Δωδώνης κ.α.

Όλοι οι αρχαίοι πολιτισμοί χρησιμοποιούσαν την δική τους συνταγή για να φτιάξουν αυτό που θα τους απελευθέρωνε από την σαρκική φυλακή τους και θα τους ταύτιζε πνευματικά με την θεότητα που επιθυμούσαν.

Είναι στην ανθρώπινη φύση να θέλουμε να νιώσουμε κάποια στιγμή Θεοί….

Βιβλιογραφία:

– Εθνικός Κύρηξ, Γιάννης Αυγουστάτος, Εθνικές Εκδόσεις Κύρηκας, Αθήνα 2023 (1)

– Cosmopoulos Michael , bronze age eleysis and the origins of the eleysinian mysteries(1)

– Foley Helene, the Homeric hymn to Demeter: translation, commentary and interpretive essays (2)

– Μυλωνας Γεωργιος, Ελευσίς και Ελευσίνια Μυστήρια, Αθηνα: Κυκεων tales (2)

– Wasson Gordon, hofmann, albert, puck, carl A.P. The road to Eleusis. (2)

– Carl Kerenyi: Ελευσις Μυστηρια και Λατρεία, εκδ. Ιαμβλιχος 1999(3)

– Luizi Zoja: Drugs, Addiction and Initation, Daimon 2000(3)

– G. Wasson, Al. Hofmann, C.Ruck: The Road to Eleusis, 1978(3)

– Κ. Γιουγκ: Ο Ανθρωπος και τα συμβολα του, εκδ. Αρσενίδης(4)

– Π.Λεκατσα: Ερως, Εκδ. Διρφος Αθήνα 1963(4)

– Γ.Μαλτεζου: Τα Ελευσίνια Μυστήρια, Αθήνα 1934(5)

– Ι. Πασσά: Τα Ορφικά, εκδ. Εγκυκλοπαίδεια του Ήλιου(5)

Εικόνες με σειρά:

– Αρχαιολογικός χώρος Ελευσίνας 2023

– Σ.Τσ. LIFO

– Hecamede mixing kykeon for Nestor (A. Dalby, Siren Feasts, London, 1996, p.151)

– Study_shows_how_LSD_interferes_with_brain's_signalling_Neuroscience_The_Guardian

– Unknown authorUnknown author, Public domain, via Wikimedia Commons

– LSD_addiction

A_woman_took_550_times_the_usual_dose_of_LSD

– apsida2

– Getty Images Emer1940 Κοντινή λήψη άνθεων Claviceps purpurea.

– Padovanino (Photo by © Arte & Immagini srlCORBISCorbis via Getty Images)

XV. «Δήμητρα και Περσεφόνη: φύλο, γονιμότητα και αναγέννηση»

Στεφανίδη Ασπασία

«Η αρπαγή της Περσεφόνης από τον Πλούτωνα» στο εσωτερικό του ομώνυμου συλημένου κιβωτιόσχημου βασιλικού τάφου στη Βεργίνα, 366 π.Χ.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα Ελευσίνια Μυστήρια αποτελούσαν πάντα ένα αντικείμενο μελέτης με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, τόσο ως προς το περιεχόμενό τους, όσο και ως προς το μυστικό τους γύρω από αυτά που διαδραματίζονταν εκείνες τις μέρες που τελούνταν, μυστικό το οποίο κρατούσαν κρυφό οι μύστες επί ποινή θανάτου. Οι πηγές που μας έχουν παραδοθεί, και μας επιτρέπουν να καταδυθούμε στο μυστήριό τους, αποσπασματικές και αμφιλεγόμενες και οι ίδιες πολλές φορές, έχουν αποτυπώσει το περίγραμμα των ιεροτελεστιών που ήταν αφιερωμένες στη Δήμητρα και την Κόρη, δίνοντας πληροφορίες ως προς το τελετουργικό και ενίοτε αφήνοντας κάποια ίχνη για το βαθύτερο νόημά τους. Αυτό από μόνο του επέτρεψε πολλές και διαφορετικές ερμηνείες. Στην παρούσα εργασία θα επικεντρωθούμε στη φεμινιστική προσέγγιση του μύθου, όπως δηλώνει και ο τίτλος της εργασίας: «Δήμητρα και Περσεφόνη: φύλο, γονιμότητα και Αναγέννηση».

Σίγουρα, ο μύθος της θεάς Δήμητρας και της Κόρης, αποτελεί μια ιδιαιτέρως συγκινητική ιστορία, που θα συνεχίζει να εμπνέει και να προσελκύει πλήθος ερμηνειών, διατηρώντας την γοητεία που ασκεί δια μέσου των αιώνων. Η παρακολούθηση μιας σειράς μαθημάτων στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο in situ στα πλαίσια της «Ελευσίς 2023 Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης», δεν μπορούσε παρά να μας παρακινήσει να μελετήσουμε σε βάθος την ιστορία αυτής της ιερής πόλης και να αντλήσουμε συμπεράσματα για το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της. Ο μύθος της Δήμητρας και της Κόρης, με την αναγεννητική του δύναμη και την υπόσχεση μακαριότητας, προσφέρεται για κάτι τέτοιο.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία, όπως δηλώνει και ο τίτλος της, πραγματεύεται το μύθο της Δήμητρας και της Περσεφόνης, των δυο θεοτήτων των Ελευσίνιων Μυστηρίων, μέσα από το πρίσμα του φύλου, της αναγέννησης και της γονιμότητας. Καθώς θεωρούμε ότι στον πυρήνα αυτής της λατρείας είναι το ζήτημα αναγέννησης και της γονιμότητας, θα παρουσιαστούν μελέτες που επιχειρούν μια φεμινιστική ανάγνωση του μύθου.

Ξεκινάμε, λοιπόν, από το πρώτο κεφάλαιο, με τίτλο «Ο Ομηρικός Ύμνος στη Δήμητρα», όπου θα παρουσιαστεί η κυριότερη πηγή πληροφοριών που διαθέτουμε από την αρχαιότητα σχετικά με το περιεχόμενο του μύθου της ελευσίνιας λατρείας και θα αποτελέσει ακολούθως τη βάση για την πιο διεξοδική μελέτη της φεμινιστικής προσέγγισης του μύθου μέσω της μελέτης της H. P. Foley για τον Ομηρικό Ύμνο στη Δήμητρα.

Ακολουθεί το δεύτερο κεφάλαιο με τίτλο «Η προέλευση της λατρείας της θεάς Δήμητρας», στο οποίο παρουσιάζονται οι βασικές αναφορές σχετικά με το διαφιλονικούμενο θέμα της προέλευσης της λατρείας. Τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο, θα παρουσιαστεί η φεμινιστική προσέγγιση στο μύθο της λατρείας της Δήμητρας, επιχειρώντας μια συνοπτική παρουσίαση της πνευματιστικής τάσης της οικοφεμινιστικής εκδοχής της και ακολούθως η παρουσίαση της μελέτης της Foley, η οποία αποτελεί την κλασικιστική εκδοχή της και παρουσιάζει για εμάς ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην ανάλυση της δυναμικής της σχέσης Δήμητρας/Κόρης, τόσο με ψυχαναλυτικούς όρους, όσο και με κοινωνικούς όρους γύρω από τα συμπεράσματα που μπορούμε να αντλήσουμε σχετικά με τη σύγκρουση των φύλων.

1) Ο Ομηρικός Ύμνος στη Δήμητρα

Η μυθική παράδοση γύρω από τη Δήμητρα και την Περσεφόνη, εξιστορείται λεπτομερώς για πρώτη φορά σε ένα μακροσκελές ποίημα που έφτασε ως εμάς με τον τίτλο Ομηρικός Ύμνος στη Δήμητρα. Όμως, προτού δούμε, με λεπτομέρεια, όσα περιγράφονται στον Ύμνο, ας δούμε εν συντομία κάποια γενικά στοιχεία του.

Ο Ομηρικός Ύμνος στη Δήμητρα ανήκει στο σύνολο των Ομηρικών Ύμνων, οι οποίοι αποτελούν ποιητικές συνθέσεις προς τιμήν θεοτήτων. Τόσο ο δημιουργός όσο και ο χρόνος της σύνθεσής του δεν είναι γνωστοί, αλλά θεωρείται ως η επίσημη εξιστόρηση των Ελευσινιακών παραδόσεων, αλλά και η αρχαιότερη πηγή πληροφοριών που σχετίζεται με τη

λατρεία της Δήμητρας. Ο Ομηρικός Ύμνος στη Δήμητρα τοποθετείται χρονικά από του ερευνητές στα μέσα του 7ου έως τα μέσα του 6ου αιώνα (μεταξύ 650-550 π.Χ.) βάσει υφολογικών και ιστορικών στοιχείων. Ο Ομηρικός Ύμνος στη Δήμητρα αποτελεί ύμνο προς τιμήν της Δήμητρας και της Κόρης της, Περσεφόνης, και παρέχει τη μυθική εξήγηση για την ίδρυση αυτών που θα γίνουν αργότερα τα πιο διάσημα λατρευτικά μυστήρια της αρχαιότητας. Όπως αναφέρει ο καθηγητής Παναγιώτης Παχής, «αυτό το κείμενο αποτελεί τον "ιερό λόγο" της λατρείας, και στη συνέχεια το διαρκές πρότυπο για τις ιεροτελεστίες της μυστηριακής λατρείας της θεάς».

Η αρχαιότερη ελληνική αναφορά που διαθέτουμε γύρω από το συγκεκριμένο μύθο προέρχεται από τη Θεογονία του Ησίοδου, τον 8ο αι. π.Χ. Ωστόσο, ο Ομηρικός Ύμνος στη Δήμητρα αποτελεί την εκτενέστερη διήγηση αναφορικά με το μύθο των ελευσίνιων θεοτήτων.

Η αφήγηση ξεκινά με το χρονικό της βίαιης αρπαγής της Περσεφόνης από τον Άδη. Η Περσεφόνη έπαιζε στο Νύσιον πεδίο μια μέρα μαζί με τις κόρες του Ωκεανού, μαζεύοντας ωραία άνθη. Εκεί βλέπει έναν ωραιότατο και πολύ μεγάλο νάρκισσο, του οποίου το θεσπέσιο άρωμα κατέκλυζε τη γη, τον ουρανό και τη θάλασσα. Η κόρη εντυπωσιασμένη τρέχει να κόψει το άνθος. Αμέσως ανοίγει μπροστά της χάσμα της γης και από εκεί έρχεται πάνω σε άρμα ο θεός των νεκρών, ο Άδης, ο οποίος με την άδεια του Δία αρπάζει την Κόρη, την επιβιβάζει στο άρμα και κατέρχεται στα βάθη της γης, ενώ η Κόρη κλαίει και αντιστέκεται.

«στ. 1-5: Δήμητρ᾽ ἠΰκομον σεμνὴν θεόν, ἄρχομ᾽ ἀείδειν, αὐτὴν ἠδὲ θύγατρα τανύσφυρον ἣν Ἀϊδωνεὺς ἥρπαξεν, δῶκεν δὲ βαρύκτυπος εὐρυόπα Ζεύς, νόσφιν Δήμητρος χρυσαόρου ἀγλαοκάρπου παίζουσαν κούρῃσι σὺν Ὠκεανοῦ βαθυκόλποις,...στ. 15-20: ἡ δ᾽ ἄρα θαμβήσασ᾽ ὠρέξατο χερσὶν ἅμ᾽ ἄμφω καλὸν ἄθυρμα λαβεῖν· χάνε δὲ χθὼν εὐρυάγυια Νύσιον ἂμ πεδίον, τῇ ὄρουσεν ἄναξ Πολυδέγμων ἵπποις ἀθανάτοισι Κρόνου πολυώνυμος υἱός. ἁρπάξας δ᾽ ἀέκουσαν ἐπὶ χρυσέοισιν ὄχοισιν ἦγ᾽ ὀλοφυρομένην·…στ. 30-31: τὴν δ᾽ ἀεκαζομένην ἦγεν Διὸς ἐννεσίῃσι πατροκασίγνητος, πολυσημάντωρ πολυδέγμων,…».

Μόνο η μητέρα της, η Δήμητρα, ακούει τους θρήνους της και καθώς τινάζεται τρέχει προς αναζήτηση της Κόρης της. Σε αυτό το σημείο ο ποιητής περιγράφει με δραματικό τρόπο την αγωνία της μητέρας και τον πόνο που ένιωσε στην καρδιά της. Ξέσκισε με τα χέρια της τα «κρήδεμνα»-τις ταινίες των μαλλιών της- ντύθηκε στα μαύρα και όρμησε σαν το πουλί σε στεριά και θάλασσα αναζητώντας την κόρη της· μάταια όμως. Περιπλανάται για εννιά μέρες και νύχτες με αναμμένες δάδες, χωρίς να τρώει, να πίνει ή να παίρνει το λουτρό της. Τη δέκατη μέρα συναντάει τη θεά Εκάτη, η οποία είχε ακούσει την Κόρη, αλλά δεν είχε δει ποιος την άρπαξε. Μαζί με την Εκάτη πηγαίνει προς τον Ήλιο -που τα βλέπει και τα ακούει όλα- και μαθαίνει από αυτόν κατάπληκτη ότι την Κόρη της την άρπαξε ο Άδης με τη συγκατάθεση του Δία. Με το άκουσμα αυτό γίνεται έξω φρενών και φεύγει από τον Όλυμπο μεταμορφωμένη σε γριά. Με αυτή τη μορφή έφτασε στην Ελευσίνα και έκατσε στο καλλίχορον φρέαρ, από όπου έπαιρναν νερό οι παρθένες τις Ελευσίνας. Εκεί τη συνάντησαν οι κόρες του Κελεού, του άρχοντα την Ελευσίνας. Η θεά, όταν την ρώτησαν ποια είναι, τους είπε πως ονομάζεται Δως και τους παρουσιάστηκε σαν μία ταλαιπωρημένη γριά, λέγοντας μια φανταστική ιστορία πως τάχα την είχαν αρπάξει πειρατές από την Κρήτη για σκλάβα, όμως αυτή κατάφερε και τους ξέφυγε όταν αποβιβάστηκαν στο Θορικό μαζί με άλλους αιχμαλώτους. Πως περπατώντας, κατάφερε να φτάσει σε αυτή τη χώρα που δεν γνωρίζει όμως το όνομά της. Κατόπιν ζητάει από τα κορίτσια άσυλο και να της πουν αν ξέρουν

κάποια οικογένεια που να χρειάζεται τροφό μικρού παιδιού ή υπηρέτρια για να εργαστεί και να ζήσει.

Τα κορίτσια την συμπάθησαν και σκέφτηκαν να την προτείνουν στον πατέρα και την μητέρα τους Μετάνειρα, για τροφό του μικρού τους αδελφού του Δημοφώντα. Στο παλάτι η Δήμητρα έγινε δεκτή με όλες τις τιμές. Μόλις όμως η θεά πέρασε το κατώφλι του παλατιού, έλαμψε ο χώρος όλος και η βασίλισσα Μετάνειρα αυθόρμητα σηκώθηκε και της πρόσφερε το θρόνο της για να καθίσει, κρίνοντας πως ταίριαζε στην αρχοντική της εμφάνιση. Η Δήμητρα δεν δέχτηκε να καθίσει στον θρόνο και στάθηκε απόμερα, όρθια, με κατεβασμένο και σκεπασμένο το θείο κεφάλι της ως το ύψος των ματιών, αμίλητη και αγέλαστη, πικραμένη από τον άδικο χαμό της θυγατέρας της, μέχρις ότου η Ιάμβη, η έμπιστη υπηρέτρια της βασίλισσας, λέγοντας αστεία και κάνοντας πειράγματα, καταφέρνει να την κάνει να χαμογελάσει και τότε της προσφέρει ένα απλό σκαμνί σκεπασμένο με μαλακή προβιά για να καθίσει.

Η θεά κάθεται και η βασίλισσα Μετάνειρα εντυπωσιασμένη από την επιβλητική παρουσία της, της δίνει στην αγκαλιά της τον μικρό της γιο και την παρακαλεί να αναλάβει την ανατροφή του υποσχόμενη πλούσια τροφεία. Η Δήμητρα δέχεται και υπόσχεται να το μεγαλώσει χωρίς να το αφήσει να αρρωστήσει, μα ούτε και να πάθει οποιοδήποτε άλλο κακό. Η βασίλισσα της προσφέρει ένα κύπελλο κρασί κόκκινο, γλυκό, μα η θεά δεν μπορεί να το δεχθεί. Τότε, η Ιάμβη της προσφέρει ένα ανάμεικτο ποτό, τον κυκεώνα, φτιαγμένο με οδηγίες της ίδιας της θεάς με νερό, κριθάλευρο και δυόσμο.

Η Δήμητρα μεγαλώνει το παιδί με σκοπό να το κάνει αθάνατο, φυσώντας τον με τη θεϊκή της ανάσα, τρέφοντας τον με αμβροσία και κρατώντας το τις νύχτες πάνω από τις φλόγες της εστίας του παλατιού. Όμως, ο θαυμαστός τρόπος με τον οποίον το παιδί μεγάλωνε τόσο γρήγορα, κίνησε την περιέργεια της μάνας του και έτσι, ένα βράδυ αποφάσισε να παρακολουθήσει την τροφό. Βλέποντας το θέαμα του παιδιού πάνω απ’ τις φλόγες και φοβούμενη για την ζωή του βάζει τις φωνές και διακόπτει το θείο έργο. Η Δήμητρα αφού εξοργίζεται με την ανοησία των ανθρώπων που δεν μπορούν να προνοήσουν ούτε την καλή ούτε την κακή μοίρα, αποκαλύπτει την ταυτότητά της. Η αποκάλυψη αυτή συνοδεύτηκε από μια εντολή να χτίσουν όλοι οι πολίτες ένα μεγάλο ναό και από κάτω ένα βωμό.

Ο Κελεός μαζεύει το λαό της Ελευσίνας και όλοι μαζί, χτίζουν πολύ γρήγορα ό,τι η θεά τους ζήτησε, στο μέρος που τους υπέδειξε.

Μέσα σ’ αυτόν το ναό η θεά κλείστηκε λυπημένη και θυμωμένη, αποφασίζοντας να εμποδίσει τη γη να βλαστήσει και να δώσει καρπούς. Μάταια οι άνθρωποι έσπερναν σπόρους στη γη και μάταια τα άροτρά τους διέσχιζαν τη γη. Έτσι, δεν φύτρωνε πια ούτε ένα χλωρό κλαδί, τα ζώα και τα φυτά πέθαιναν καθημερινά και υπήρχε μεγάλος πια κίνδυνος να εξαφανισθεί από λιμό το γένος των ανθρώπων, αλλά και οι αθάνατοι θεοί στερήθηκαν από κάθε θυσία και προσφορά.

Μπροστά σε αυτή τη καταστροφή οι υπόλοιποι θεοί ανησύχησαν. Με την παρέμβαση τους ο Δίας αποφάσισε και έστειλε την Ίριδα στη Δήμητρα, να απαλύνει την οργή της και να την καλέσει να γυρίσει στον Όλυμπο. Καθώς δεν κατάφερε να πείσει τη θεά, έστειλε και όλους τους θεούς τον ένα μετά τον άλλο, χωρίς όμως να πετύχουν να την εξευμενίσουν. Τότε, αναγκάζεται πλέον να υποχωρήσει και να στείλει τον Ερμή στον Πλούτωνα, ο οποίος του να ζητά να επιστρέψει την Περσεφόνη στην μητέρα της.

Ο Πλούτωνας, μη μπορώντας να κάνει αλλιώς, υπακούει στην εντολή του αδελφού του και βασιλιά των θεών, όμως με τέχνασμα, λίγο πριν η αγαπημένη του ανέβει στο χρυσό άρμα του Ερμή για να επιστρέψει στη γη, της δίνει κρυφά να φάει ένα σπυρί από καρπό ροδιάς. Σε αυτό το σημείο ο ποιητής δημιουργεί μια εντυπωσιακή εικόνα του Άδη -μοναδική στη λογοτεχνία- με το μειδίαμα που κάνει με το σήκωμα των φρυδιών του, όταν μηχανεύεται το κόλπο να δέσει κοντά του την Περσεφόνη. Ο σκοτεινός βασιλιάς του Κάτω Κόσμου καταφέρνει να επικυρώσει με αυτόν τον τρόπο το γάμο του με την Περσεφόνη προσφέροντάς της το ρόδι, το οποίο αποτελεί σύμβολο του αίματος και του θανάτου, αλλά επίσης της γονιμότητας και του γάμου.

Έτσι, με τη συνοδεία του Ερμή, επιστρέφει η κόρη και συναντάται με την μητέρα της στην Ελευσίνα. Ο ποιητής του Ομηρικού Ύμνου περιγράφει πολύ ζωηρά πώς, σαν μαινάδα από τη χαρά της ορμάει η Δήμητρα και αγκαλιάζει την κόρη της. Στην χαρά τους έρχεται να τις συντροφεύσει και η Εκάτη με τον αστραφτερό, πολυτελή κεφαλόδεσμο, που γίνεται πλέον «πρόπολος» της Περσεφόνης.

Η Δήμητρα, ρωτώντας την Κόρη αν έφαγε τίποτα στον Κάτω Κόσμο, μαθαίνει για το ρόδι και καταλαβαίνει το τέχνασμα του Πλούτωνα.

Τότε κατεβαίνει στην πεδιάδα της Ελευσίνας η Ρέα, η μητέρα της Δήμητρας και των άλλων Ολύμπιων θεών, για να πείσει τη Δήμητρα να δεχτεί το συμβιβασμό να μένει η Κόρη τα δύο τρίτα του έτους κοντά της μαζί με τους άλλους θεούς στον Όλυμπο και το ένα τρίτο κοντά στον σύζυγο της, κάτω στο βασίλειο του Άδη.

Η Δήμητρα συμφωνεί, όμως προτού επιστρέψει μαζί με την Περσεφόνη στον Όλυμπο, κάνει δυο πράγματα. Πρώτον, επιτρέπει να φυτρώσουν οι καρποί: «πάσα δε φύλλοισίν τε και άνθεσιν ευρεία χθων έβρισε» (και γέμισε η γη φύλλα και άνθη). Και δεύτερον, αποφασίζει να ανταμείψει τον τόπο που την φιλοξένησε. Καλεί λοιπόν τους Ελευσίνιους βασιλείς, τον Κελεό, τον Εύμολπο και τον Τριπτόλεμο και τους διδάσκει την καλλιέργεια της γης. Επιδιώκοντας την ευημερία των ανθρώπων, στέλνει τον Τριπτόλεμο να την διαδώσει σε όλο τον κόσμο. Επίσης, η ίδια τους διδάσκει πώς να την λατρεύουν με σεμνές τελετές, τα Μυστήρια.

Όσοι επρόκειτο να μυηθούν σε αυτά, θα εξασφάλιζαν καλύτερη τύχη από τους υπόλοιπους θνητούς στη μετά θάνατον ζωή. Όρισε ακόμη, πως δεν ήταν επιτρεπτό να τα παραβαίνουν και να τα κοινολογούν στους αμύητους, καθώς ο μεγάλος σεβασμός προς τους θεούς, οφείλει να κρατά κλειστό το στόμα των ανθρώπων.

Με τη θέσπιση λοιπόν των Μυστηρίων από την ίδια τη θεά και την απαγόρευση της κοινοποίησης τους σε αμύητους τελειώνει ο Ομηρικός Ύμνος.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθούμε στο συμβολισμό που παρουσιάζει ο μύθος της αρπαγής της Περσεφόνης, στον οποίο θα επανέλθουμε αργότερα. Η περιπέτειά της, συμβολίζει με έναν ιδιαίτερο τρόπο τον ετήσιο κύκλο της βλάστησης, καθώς μέσα από αυτήν βλέπουμε τη νέκρωση και την αναγέννηση της φύσης. Συγκεκριμένα, η απουσία της Περσεφόνης παραλληλίζεται με την απουσία των καρπών από τη γη, οι οποίοι παραμένουν στο εσωτερικό της γης για όσο διάστημα παραμένει κι η Περσεφόνη στα βάθη της γης, όπου βρίσκεται το βασίλειο του Άδη. Η επιστροφή της Περσεφόνης από τον Άδη κοντά στη μητέρα της, συμβολίζει την επάνοδο της βλάστησης στη γη κατά την άνοιξη. Έτσι η Περσεφόνη καθίσταται το σύμβολο της αναγέννησης της φύσης.

Διαβάζοντας τα σχετικά χωρία του Ύμνου, διαπιστώνουμε πως πέρα από τη σημασία του ως πηγή για τα Ελευσίνια Μυστήρια, αποτελεί ένα κείμενο με ιδιαίτερη λογοτεχνική αξία, καθώς ο συντάκτης του αποδίδει με μεγάλη παραστατικότητα και ζωντάνια τις συναισθηματικές μεταπτώσεις της Δήμητρας, κάνοντάς μας μετόχους στο δράμα των θεαινών.

2) Η προέλευση της λατρείας της θεάς Δήμητρας

Η μορφή της Δήμητρας είναι πολλές φορές συνυφασμένη με τη μορφή της Μητέρας Γης, καθώς και οι δυο συνδέονται με τον κόσμο της αγροτικής ζωής και της γονιμότητας. Σύμφωνα με τον Δημήτριο Γουδή, η λατρεία της προέρχεται από την πολύ εύφορη Θεσσαλία, η οποία εξαπλώθηκε σε όλη την Ελλάδα και πέρα από τη θάλασσα, στην Κρήτη. Η ίδια άποψη για την προέλευση της λατρείας υποστηρίχτηκε και από τον Παναγιώτη Παχή βάσει αρχαιολογικών μαρτυριών, σύμφωνα με τις οποίες η Θεσσαλία αποτελεί έναν από τους πρώτους και πιο σημαντικούς τόπους της λατρείας της, λόγω της φυσικής ιδιαιτερότητας της περιοχής.

Η μορφή της συνηγορεί στο ότι λατρεύεται ως θεά της αγροτικής ζωής, η οποία προσφέρει στους ανθρώπους τους καρπούς και κυρίως τα δημητριακά (από την οποία άλλωστε έλαβαν και την ονομασία τους). Η θεά λατρεύεται με την ιδιότητα αυτή σε πολλές πόλεις του αρχαιοελληνικού χώρου, γεγονός που καταδεικνύει η χρήση πολλών λατρευτικών επιθέτων όπως: «Χθονία», «Ερινύς», που τη συνδέουν με τη χθόνια φύση της σε αυτούς τους αγροτικούς πληθυσμούς αλλά και την παρουσιάζουν ως ρυθμιστή των κανόνων της φύσης, οι οποίοι εξαρτώνται από την εύνοιά της. Άλλα επίθετα με την οποία τη συναντάμε είναι «καρποφόρος», «εύκαρπος» και «πολύκαρπος», που υποδηλώνουν τη σύνδεσή της με την ευφορία της γης.

Υπέρ της άποψης περί προέλευσης της λατρείας προς βορρά, στη Θεσσαλία και τη Θράκη, συντείνει και ο Μυλωνάς, ασκώντας κριτική σε άλλες θεωρίες περί προέλευσής της από την Αίγυπτο, όπως αναπτύχθηκε από τον Foucart, αλλά και από την Κρήτη όπως υποστηρίχθηκε από τον Picard, καθώς οι υποθέσεις αυτές δεν αντιστοιχούσαν στα δεδομένα που αποκάλυψαν οι ανασκαφές.

3) Η φεμινιστική προσέγγιση του μύθου

Ο συγκινητικός μύθος της Δήμητρας και της Περσεφόνης, με τον ιδιαίτερο δεσμό της μητέρας με την κόρη προσφέρεται για μια φεμινιστική ανάγνωση. Από αυτό το μοναδικό παράδειγμα εστίασης και ανάδειξης της γυναικείας υπόστασης, ή καλύτερα των πολλαπλών εκφάνσεών της, μπορούμε να αντλήσουμε πολλά συμπεράσματα για τις σχέσεις των δυο φύλων, την οργάνωση της κοινωνίας στην αρχαιότητα, αλλά και τη ζωογόνο πολιτισμική επίδρασή του με τη θεσμική του εγκαθίδρυση για δυο χιλιάδες χρόνια μέσω της θέσπισης των Ελευσίνιων Μυστηρίων.

Στο παρόν κεφάλαιο, θα επικεντρωθούμε κυρίως στη μελέτη της Foley που πραγματεύεται τον Ύμνο της Δήμητρας από μια φεμινιστική σκοπιά. Αρχικά όμως, θα θέλαμε να αναφερθούμε εν συντομία σε κάποιες άλλες προσεγγίσεις που ανήκουν σε άλλες

παραδόσεις του φεμινιστικού κινήματος. Εν προκειμένω, στην πνευματιστική παράδοση, η οποία συγκαταλέγεται στο ρεύμα Οικοφεμινισμού των αρχών της δεκαετίας του 1970. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η ιδρύτριά του, Charlene Spretnak, «ένα δεύτερο μονοπάτι μέσα στον οικοφεμινισμό είναι η θέση του σε μια θρησκεία βασισμένη στη φύση. Στα μέσα της δεκαετίας του 1970 αρκετές ριζοσπαστικές/πολιτιστικές φεμινίστριες βίωσαν τη συναρπαστική αποκάλυψη, μέσω ιστορικών και αρχαιολογικών πηγών, μιας θρησκείας που υμνούσε το θηλυκό και που φαινόταν να έχει ως «Βίβλο» της την ίδια τη φύση … είναι τελετουργίες της δικής μας δημιουργίας που εκφράζουν τα βαθύτερα συναισθήματά μας μιας πνευματικότητας εμποτισμένης με οικολογική σοφία και ολότητα».

Η Spretnak με έναν τρόπο «ξαναγράφει» το μύθο της Περσεφόνης δημιουργώντας μια προ-πατριαρχική εκδοχή του μύθου, όπου δεν υπάρχει η αρπαγή της Περσεφόνης, θεωρώντας ότι αυτή η αλλαγή στο μύθο που παρουσιάζει την Περσεφόνη ως θύμα βιασμού, προστέθηκε μετά από τη μετατόπιση από μια μητροκεντρική σε μια πατριαρχική κοινωνία, υποστηρίζοντας ότι αυτό δεν ανήκει στην αρχική μυθολογία. Ωστόσο, προσπαθώντας να δημιουργήσει τα σύμβολα μιας νέας θρησκείας που δημιουργεί δεσμούς ανάμεσα στις γυναίκες, παραβλέπει το γεγονός ότι τόσο ο Ύμνος στη Δήμητρα, όσο και οποιαδήποτε άλλη εκδοχή του μύθου διαθέτουμε, αναφέρεται στη βίαιη αρπαγή της Περσεφόνης.

Μέσα σε αυτή την κίνηση εντάσσεται και η μελέτη της Keller, η οποία θέτοντας τη γυναικεία εμπειρία στο προσκήνιο, φαντάζεται μια προ-πατριαρχική εποχή, προσπαθώντας να φωτίσει «τις εντυπωσιακές πολιτιστικές και θρησκευτικές διαφορές μεταξύ των σχετικά ειρηνικών αγροτικών, νεολιθικών κοινοτήτων με επίκεντρο τις γυναίκες και τις θεές, και των μετέπειτα πατριαρχικών ταξικών κοινωνιών με τις πολεμοχαρείς άρχουσες τάξεις τους και τους κυρίαρχους αρσενικούς θεούς». Ο χαρακτήρας της θεότητας της γης αναφέρεται σε ένα υποτιθέμενο προελληνικό στάδιο πολιτισμού, όπου η ιθαγενής «μεσογειακή» θρησκεία είναι σε αντίθεση με τη μεταγενέστερη επικράτηση της πατριαρχικής θρησκείας του Ολύμπιου δωδεκάθεου.

Μια άλλη συγγραφέας, η Margaret Lynn Mitchell, αναδεικνύει τη θεραπευτική διάσταση του μύθου, μέσα από μια προσωπική εμπειρία απώλειας σε ένα βιωματικό ταξίδι στην Κρήτη όπου αναβιώνει για εννέα μέρες το μυστήριο του θανάτου και της αναγέννησης. Εκεί ανακαλύπτοντας τους ισχυρούς δεσμούς ανάμεσα σε μητέρα και κόρη, προσπαθεί να θεραπεύσει το πένθος που βιώνει με την ταυτόχρονη απώλεια της κόρης και της μητέρας της.

Σε αυτό το σημείο θα θέλαμε να αναφερθούμε στην εμβριθή ανάλυση των αρχετύπων στη μελέτη του Kerenyi και του Jung, όπου αποτέλεσαν και τη βάση για τη μελέτη της αρχετυπικής σχέσης μητέρας και κόρης ως ενός διπόλου. Ο μύθος, αποτελεί ένα πρόσφορο έδαφος για τη βαθιά κατανόηση αυτής της σχέσης, προσφέροντας πλήθος ψυχολογικών ερμηνειών τόσο της Φροϋδικής όσο και της Γιουγκιανής σχολής.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Κερένυι, «μια θεότητα με διάφορες πτυχές είναι πολύ πιθανό να εμφανίζεται μόνο με μια πτυχή ανάλογα με την περίσταση. Το ίδιο ισχύει για την πρωταρχική θεότητα που μπορεί εξίσου να ονομάζεται Εκάτη. Στην όψη της ως Περσεφόνη ανήκει στην ελληνική ιδέα του μη-όντος. Στην όψη της ως Δήμητρα είναι η Ελληνική μορφή της ιδέας της Μητέρα των Πάντων. Σε όσους από εμάς έχουμε την τάση να θεωρούμε τις Ελληνικές θεότητες ως μη αναμεμιγμένους τύπους, θα πρέπει να συνηθίσουμε στην ιδέα της δυαδικότητας δυο θεμελιωδώς διαφορετικών θεοτήτων».

Ο Γιουνγκ στο δοκίμιό του υποστηρίζει την δισυπόστατη μορφή της γυναίκας στην Κόρη, την μητέρα και την παρθένα, όπου πότε έχει τη μία και πότε την άλλη μορφή. Σύμφωνα με αυτές τις παρατηρήσεις του, καταλήγει ότι ο ρόλος του άντρα στο μύθο της Δήμητρας είναι πραγματικά ασήμαντος, μπροστά στην τεράστια γυναικεία επίδραση. Συγκεκριμένα, περιορίζεται στο ρόλο του αυτού που αποπλανεί ή του κατακτητή.

Προσφέροντας μια ενδιαφέρουσα ανάλυση αυτού του δίπολου, αναφέρει ότι:

«η Δήμητρα και η Κόρη, η μητέρα και η κόρη, επεκτείνουν τη θηλυκή συνείδηση πάνω και κάτω. Προσθέτουν μια «μεγαλύτερη και νεώτερη», «ισχυρότερη και πιο αδύναμη» διάσταση σε αυτήν και διευρύνουν την περιορισμένη συνείδηση του μυαλού από τον χώρο και τον χρόνο, υποδηλώνοντας μια μεγαλύτερη και πιο περιεκτική προσωπικότητα, που έχει ένα μερίδιο στην αιώνια πορεία των πραγμάτων».

Ωστόσο, παραδέχεται ότι με δυσκολία μπορεί να υποτεθεί ότι ο μύθος και το μυστήριο είχαν επινοηθεί για κάποιο συνειδητό λόγο και του φαίνεται πιο πιθανό ότι ήταν

«η ακούσια αποκάλυψη μιας μη συνειδητής προ-υπόθεσης. Η ψυχή προϋπάρχουσα στη συνείδηση (δηλ. στο παιδί) συμμετέχει στη μητρική ψυχή από τη μια, ενώ από την άλλη φτάνει απέναντι στη ψυχή της κόρης. Μπορούμε, ως εκ τούτου, να πούμε ότι κάθε μητέρα περιέχει την κόρη και κάθε κόρη τη μητέρα της, και ότι κάθε γυναίκα εκτείνεται προς τα πίσω στη μητέρα της και προς τα εμπρός στην κόρη της. Η συνειδητή εμπειρία αυτών των δεσμών παράγει ένα συναίσθημα ότι η ζωή εκτείνεται σε γενεές- το πρώτο βήμα προς την άμεση εμπειρία και πεποίθηση της ύπαρξης έξω από τον χρόνο, που φέρει μαζί της την αίσθηση της αθανασίας».

Στο τέλος του δοκιμίου του, ο Γιουνγκ καταλήγει: «είναι αμέσως ξεκάθαρο στον ψυχολόγο τι καθαρτικές και εξίσου αναγεννητικές επιδράσεις έρρεαν από τη λατρεία της Δήμητρας στη γυναικεία ψυχή, και τι έλλειψη ψυχικής υγείας χαρακτηρίζει τον πολιτισμό μας, που πια δεν γνωρίζει το είδος της ολοκληρωτικής εμπειρίας που προσφερόταν από τα Ελευσίνια συναισθήματα».

Η μελέτη της Foley επικεντρώνεται στις πληροφορίες του ποιήματος σχετικά με ερωτήματα που αφορούν το φύλο και τη γυναικεία εμπειρία. Οι ισχυρές επιπτώσεις του αποχωρισμού, της επανένωσης και του αποτελεσματικού θυμού- απηχούν αξιοσημείωτα τις σύγχρονες ψυχολογικές μελέτες της δυναμικής του δεσμού μητέρας και κόρης. Ταυτόχρονα, ο Ύμνος προσφέρει μια προκλητική προοπτική για τη σχέση των αρσενικών και θηλυκών υποκειμένων στις μορφές του φαντασιακού και της εξουσίας που διαμορφώνονται στην κοινωνική ζωή της αρχαίας Ελλάδας.

Ο μύθος που αναφέρεται σε αυτόν τον ύμνο ήταν ιδιαίτερα σημαντικός στην αρχαιότητα, για όλους τους μυημένους αλλά ιδιαιτέρως για τις γυναίκες. Επιπλέον, ο μύθος διαδραμάτισε εξίσου κεντρικό ρόλο στις λατρείες της Δήμητρας αποκλειστικά για γυναίκες, και περισσότερο στις ιεροτελεστίες των Θεσμοφορίων, τα οποία εορτάζονταν για τρεις ή περισσότερες μέρες κάθε χρόνο σε αρκετές Ελληνικές πόλεις.

Επίσης, ο μύθος τοποθετώντας τη γυναικεία εμπειρία στο κέντρο της αφήγησης δίνει μια προνομιακή θέση στην ιερή μητέρα. Οι πράξεις των αρσενικών θεών, του Δία, του Ήλιου και του Άδη, αν και είναι σημαντικές για την εξέλιξη της δράσης, εμφανίζονται στο περιθώριο της αφήγησης και λαμβάνουν σχετικά μικρή προσοχή. Η παρουσία των θνητών αντρών της Ελευσίνας είναι σημαντική ως προς την ίδρυση του ναού της Δήμητρας και στο να είναι οι

πρώτοι μυημένοι της λατρείας. Ωστόσο, όπως βλέπουμε στο μύθο, ακόμα και όταν η θεά μεταμορφώνεται σε γριά και εισέρχεται στον κόσμο των θνητών, τοποθετείται πάλι σε ένα γυναικείο πλαίσιο, από την υποδοχή της από τις κόρες του Κελεού έως τη φιλοξενία της και την αποκάλυψη της θεϊκής της υπόστασης μετά το περιστατικό με τη Μετάνειρα. Οι γυναίκες της Ελευσίνας είναι οι πρώτοι μάρτυρες των θαυμάτων της Δήμητρας.

Όσο αφορά το θεσμό του γάμου, με την απρόθυμη αποδοχή τόσο από την κόρη όσο και από τη μητέρα, σύμφωνα με τη Foley, στο θεϊκό επίπεδο, «ο Ύμνος αναπαριστά την πρώτη αντίσταση, από τη νύφη και την μητέρα της, σε έναν προκαθορισμένο γάμο». Με αυτόν τον τρόπο «η Δήμητρα αμφισβητεί απευθείας την πατριαρχική βασιλεία του Δία και καταλήγει σε μια ολοκληρωτική επιτυχία. Το έπος καταλήγει με την επιβεβαίωση των γυναικείων δεσμών ανάμεσα στη Δήμητρα, την Περσεφόνη, την Εκάτη και τη μητέρα της Δήμητρας, Ρέα».

Όπως γνωρίζουμε από αρχαίες πηγές, ο γάμος αποτελούσε μια τελετή μετάβασης για τα νεαρά κορίτσια, που μπορούσε να θεωρηθεί ως ένας «συμβολικός θάνατος», ξεκινώντας μιας καινούργια ζωή σε ένα καινούργιο νοικοκυριό με έναν άγνωστο σύζυγο. Η Foley, αναλύοντας το μύθο θα καταλήξει σε μια ενδιαφέρουσα παρατήρηση ως προς το είδος του γάμου ανάμεσα στην Περσεφόνη και τον Άδη, που αποτελεί μια τροποποίηση της Ολύμπιας ενδογαμίας. Σύμφωνα με αυτή, αν και είναι ένας γάμος με τον αδερφό του πατέρα, η μη προσβασιμότητα του Άδη κάνει αδύνατο γεωγραφικά το γάμο να λειτουργήσει ενδογαμικά. Η Περσεφόνη υποβάλλεται σε μια ακραία μορφή πατροτοπικής εξωγαμίας στην οποία μονίμως της απαγορεύεται η πρόσβαση στους γονείς της. Αυτός ο γάμος, στον οποίο η νύφη υπόκειται σε ένα συμβολικό θάνατο κατά τη μετάβαση από τον έναν οίκο στον άλλο, φέρνει την Περσεφόνη πιο κοντά στην ανθρώπινη εμπειρία. Γιατί πέρα από την ανακουφιστική κατάληξη του Ύμνου, η Δήμητρα και η Κόρη αντιμετωπίζουν για πάντα τα θνητά όρια: το θάνατο, το γάμο, τον αέναο κύκλο των εποχών. Ωστόσο, αυτά τα θνητά όρια είναι που αποτελούν την εγγύηση της εναλλαγής των εποχών και της κοσμικής τάξης.

Ο Ήλιος αρχικά στον Ύμνο προσπαθεί να απολογηθεί στη Δήμητρα και να την πείσει να αποδεχτεί αυτό το γάμο γιατί ο Άδης είναι ένας κατάλληλος γαμπρός και έτσι η κόρης της θα γίνει βασίλισσα του Κάτω Κόσμου. Αν και η αρπαγή και η μεταφορά της νύφης με το άρμα μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελούν χαρακτηριστικά τυπικού γάμου, η άρνηση της Περσεφόνης να φάει δεν τον καθιστά ένα νόμιμο γάμο, τουλάχιστον ως προς το συνοικείν.

Στον Αττικό γάμο η κατανάλωση τροφής από τη νύφη ήταν ένα είδος αναγνώρισης της εξουσίας του γάμου (κυρία) πάνω της. Μια άλλη όψη ενός τυπικού τελετουργικού γάμου ήταν να κουβαλάει η μητέρα της νύφης δάδες. Στον Ύμνο η Δήμητρα κουβαλάει δάδες μόνο και μετά το συμβάν. Η αρπαγή μοιάζει με γάμο πιο πλήρως μόνο στο σημείο του τελικού συμβιβασμού, όταν η Περσεφόνη τρώει και ο Άδης μετριάζει την αρχική βία με πειθώ- μια υπόσχεση των τιμών της νύφης του. Η Περσεφόνη ακόμα και στη συζυγική της κλίνη αποζητά τη μητέρα της.

Ο περιορισμός της Περσεφόνης σε έναν απροσπέλαστο κάτω κόσμο ενδυναμώνει παραδόξως το διαχωρισμό των κόσμων πάνω και κάτω. Με έναν τρόπο που δεν έχει παράλληλο στην επική ποίηση, η Δήμητρα αρχικά αγνοεί τη θέληση του Δία και αρνείται να σταματήσει το λιμό. Ο Δίας αναγκάζεται να υποχωρήσει και δίνει οδηγίες στον Ερμή για να φέρει πίσω την Περσεφόνη. Ο Άδης τότε ματαιώνει τη μόνιμη απομάκρυνσή της με τέχνασμα.

Είναι η παρέμβαση της Δήμητρας που κάνει προσπελάσιμη την Περσεφόνη στους γονείς της όπως σε έναν τυπικό Ολύμπιο γάμο, ενώ ο Άδης παραμένει απροσπέλαστος. Είναι η Δήμητρα, και όχι ο Δίας, που δημιουργεί τα Μυστήρια και μεταμορφώνει την σχέση των θνητών μαζί της. Μια Περσεφόνη που συνδέεται μονίμως και μοιράζεται τιμές τόσο με τον Άδη όσο και με την ιερή μητέρα της στους κόσμους της γης και του Ολύμπου, μπορεί δυναμικά να ενώσει τις σφαίρες του σύμπαντος και να υποσχεθεί τα Μυστήρια και τις ευεργεσίες τους για την ανθρωπότητα. Στο τέλος η Δήμητρα και η Περσεφόνη χάνουν κάτι από την αυτονομία τους και κερδίζουν νέες δυνάμεις. Παραδόξως λοιπόν, ο Ύμνος κάνει το γάμο της Περσεφόνης απαραίτητο και αναπόφευκτο, ενώ το συμπέρασμά του καταλήγει σε μια σημαντική τροποποίηση του θεσμού που αρχικά σχεδιάστηκε από το Δία.

Η προσπάθεια της Δήμητρας να διαταράξει την παγκόσμια τάξη του Δία συντελείται με δυο τρόπους: 1) με το να επιχειρήσει να κάνει το θνητό αγόρι αθάνατο και 2) μέσω του αγώνα της να κερδίσει πίσω την κόρη της. Αυτή η θεϊκή τάξη που θέλει τους δυο κόσμους διαχωρισμένους, αλλάζει τη σχέση ανάμεσα στους δύο κόσμους μέσω της επανένωσης της Δήμητρας και της Περσεφόνης. Μέσω της διατήρησης των δεσμών μητέρας/κόρης καταρρέει αυτός ο διαχωρισμός ανάμεσα στις δυο σφαίρες. Ο Άδης συνδέεται μέσω της Περσεφόνης με τον κόσμο πάνω, και οι θνητοί γίνονται τα συμβολικά βρέφη των θεαινών. Η σχέση των θεαινών με τους μύστες περιγράφεται στον Ύμνο ως μια ισχυρή αγάπη μεταξύ φίλων ή συγγενών (487, προφρονέως φίλωνται). Η Δήμητρα έτσι απαλύνει τα σύνορα ανάμεσα στους θνητούς και τους αθάνατους που ο Δίας είχε παγιώσει και κάνει το σύμπαν περισσότερο μια οικογένεια ενώνοντας τα πεδία. Ο λιμός της Δήμητρας αποκαλύπτει στους θεούς ότι εξαρτώνται από τους θνητούς για θυσίες. Επιπλέον, ρίχνει νέο φως στο ρόλο της γης και των σχέσεών της με τον κόσμο. Οι θεϊκοί αδερφοί Δίας, Ποσειδώνας και Άδης, χώρισαν τον ουρανό, τη θάλασσα και τον κάτω κόσμο μεταξύ τους. Άφησαν τη γη, τη θνητή σφαίρα, ως μια επικράτεια που θα μοιραζόταν ανάμεσα στους θεούς. Η Δήμητρα με το να παρουσιάζει μέσω της απόσυρσής της την de facto ισχύ της πάνω στην τέταρτη σφαίρα, φέρνει τη γη μέσα σε μια νέα και πιο επωφελή σχέση με τις δυνάμεις επάνω και κάτω. Ο Ύμνος έτσι ενδυναμώνει τη γυναικεία αμφισβήτηση που η Δήμητρα επιδεικνύει στην εξουσία του Δία.

Αυτός ο ρόλος της Δήμητρας είναι που αποβαίνει σημαντικός για την ισορροπία και την επικοινωνία των δυο κόσμων μέσω της αέναης αναγέννησης της φύσης και μέσω της υπόσχεσης μακαριότητας στο ανθρώπινο γένος, με την ελπίδα για μια καλύτερη τύχη στον Κάτω Κόσμο.

Τέλος, αυτός ο ισχυρός ψυχολογικός δεσμός που παρουσιάζεται στη δυναμικής της σχέσης μητέρας και κόρης, εκφράζεται πολύ ωραία στο απόσπασμα από το βιβλίο της Adrienne Rich, Of Woman Born:

«Η απώλεια της κόρης για τη μητέρα, της μητέρας για την κόρη, είναι η ουσιαστική γυναικεία τραγωδία. Αναγνωρίζουμε τον Ληρ (διαχωρισμός πατέρα-κόρης), τον Άμλετ (γιος και μητέρα) και τον Οιδίποδα (γιος και μητέρα) ως μεγάλες ενσαρκώσεις της ανθρώπινης τραγωδίας· Αλλά δεν υπάρχει επί του παρόντος διαρκής αναγνώριση του πάθους και της έκστασης μεταξύ μητέρας – κόρης.

Υπήρχε μια τέτοια αναγνώριση, αλλά τη χάσαμε. Εκφράστηκε στο θρησκευτικό μυστήριο της Ελευσίνας, που αποτελούσε το πνευματικό θεμέλιο της ελληνικής ζωής για δύο χιλιάδες χρόνια…. Ο αποχωρισμός της Δήμητρας και της Κόρης είναι ακούσιος. Δεν είναι ούτε ζήτημα της εξέγερσης της κόρης ενάντια στη μητέρα, ούτε η απόρριψη της κόρης από τη μητέρα….

Κάθε κόρη, ακόμη και στις χιλιετίες προ Χριστού, πρέπει να λαχταρούσε μια μητέρα της οποίας η αγάπη γι' αυτήν και η δύναμή της να ήταν τόσο μεγάλη ώστε να αναιρέσει το βιασμό και να την επαναφέρει από τον θάνατο. Και κάθε μητέρα πρέπει να λαχταρούσε τη δύναμη της Δήμητρας, την αποτελεσματικότητα του θυμού της, τη συμφιλίωση με τον χαμένο εαυτό της».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ο μύθος της Δήμητρας και της Κόρης αποτελεί μια μοναδική περίπτωση εστίασης στο γυναικείο φύλο και την ιδιαίτερη σχέση μεταξύ μητέρας και κόρης. Αυτό από μόνο του προκάλεσε το ενδιαφέρον αρκετών φεμινιστριών διαφορετικών τάσεων. Σύμφωνα με την πνευματιστική τάση, που ανήκει στον οικοφεμινισμό, επιχειρήθηκε η δημιουργία μιας νέας θρησκείας που αναζητούσε μια προ-ελληνική εκδοχή του μύθου για να παρουσιάσει την αντικατάσταση ενός ειρηνικού μητροκεντρικού κόσμου, με επίκεντρο τη φύση, από έναν βίαιο πατριαρχικό κόσμο που τον διαδέχτηκε. Μια διαφορετική τάση, ψυχαναλυτική, επιχείρησε να αναλύσει τη δυναμική της σχέσης μητέρας/κόρης, τη δυαδική φύση της γυναικείας ψυχής. Η μελέτη της Foley επιχειρεί μεθοδικά μέσω της διεξοδικής ανάλυσης του Ύμνου με κοινωνιολογικά και ψυχαναλυτικά εργαλεία, μια εμβάθυνση τόσο στη σχέση μητέρας/κόρης όσο και στις εξουσιαστικές σχέσεις που εκφράζονται στο ποίημα, μέσω της αμφισβήτησης της πατριαρχικής εξουσίας του Δία από τη Δήμητρα. Παράλληλα, η ενδυνάμωση των δυο θεαινών μέσω του δράματος που βιώνουν και η τελική θετική έκβαση σύμφωνα με τη βούληση της θεάς Δήμητρας, θέτει τις βάσεις για την επικοινωνία των δυο κόσμων, του πάνω και του κάτω, και τη μελλοντική ευδαιμονία του ανθρώπινου γένους μέσα από την ίδρυση των Ελευσίνιων Μυστηρίων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γουδής Δ. Ν., (1935), Τα Μυστήρια της Ελευσίνας, Αθήνα, 4η Έκδοση, Εκδοτικός Οίκος Δημιουργία Απ. Α. Χαρίσης, 1999.

Μυλωνάς Γ. Ε., (2009), Ελευσίς & Ελευσίνια Μυστήρια, Μτφρ. Νίκος Σπυριδάκης, Ελευσίνα, Εκδόσεις Κυκεών Tales.

Παχής Π., (1998), «Δήμητρα Καρποφόρος». Θρησκεία και Οικονομία του αρχαιοελληνικού κόσμου, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

Foley H. P. (επιμ.), (1993), The Homeric Hymn to Demeter, Princeton – New Jersey, Princeton University Press.

Jung C. G. και Kerenyi C., (1951), Introduction to a Science of Mythology, The Myth of the Divine Child and The Mysteries of Eleusis, Μτφρ.R. F.C. Hull, Routledge and Kegan Paul Ltd., Λονδίνο.

Keller Mara Lynn, The Eleusinian Mysteries of Demeter and Persephone: Fertility, Sexuality, and Rebirth, Journal of Feminist Studies in Religion , Άνοιξη, 1988, τ. 4 (1), σσ. 27-54.

Mitchell Margaret Lynn, (2010), Death and Rebirth, Healing with the Eleusinian Mysteries of Ancient Greece, Journal of the Motherhood Initiative, τ. 1 (2), σσ. 201-214.

Spretnak Charlene, (1978), Demeter and Persephone στο Lost Goddesses of Early Greece: A Collection of Pre-Hellenic Myths, Beacon Press, Boston, 1992, σσ. 7-11.

Spretnak Charlene, Ecofeminism: Our Roots and Floewring, Reweaving the World, The Emergence of Ecofeminism,, Irene Diamond and Gloria Feman Orenstei (επιμ.), San Francisco: Sierra Club Books, 1990, σσ. 3-14.

XVI. ΠΙΚΡΑΓΓΟΥΡΙΑ ή ΕΚΒΑΛΛΙΟΝ ΤΟ ΕΛΑΤΗΡΙΟ – ECBALLIUM ELATERIUM

Γιοβάνου Ειρήνη – Διαμαντή Βιολέτα

Η πικραγγουριά ή εκβάλλιον το ελατήριο (ecballium elaterium) είναι φυτό που ανήκει στην οικογένεια των κολοκυνθοειδών. Συγγενεύει με την αγγουριά, κολοκυθιά και την καρπουζιά. Το επιστημονικό όνομά του το φυτό το πήρε επειδή όταν κάποιος αγγίξει τους ώριμους καρπούς, αυτοί ανοίγουν και οι σπόροι εκτοξεύονται παντού.

Είναι αυτοφυές, έρπουσα πολυετής πόα, σαρκώδης, πολύ αδρότριχη με φύλλα τριγωνικά, οδοντωτά, τριχωτά στην κάτω πλευρά. Φτάνει τα 30 εκατοστά σε ύψος και το ένα μέτρο σε διάμετρο. Το φυτό μπορεί να αυτογονιμοποιηθεί. Κοινό σε χέρσα χωράφια, μπάζα, άκρες δρόμων.

Η ανθοφορία του διαρκεί από τον Ιούνιο μέχρι το Αύγουστο. Κάνει έντονα κίτρινα μονόοικα άνθη, δηλαδή τα άνθη είναι είτε αρσενικά είτε θηλυκά, αλλά υπάρχουν δύο άνθη πάνω στο φυτό. Τα άνθη είναι κίτρινα και βγαίνουν στις μασχάλες των φύλλων, τα αρσενικά σε βότρυ, τα θηλυκά ανά ένα.

Το φυτό επίσης έχει προσαρμοστεί και σε άλλες περιοχές στις οποίες εισήχθη ως καλλωπιστικό. Το φυτό είναι δηλητηριώδες, όμως χρησιμοποιείται για θεραπευτικούς σκοπούς από την αρχαιότητα.

Ο καρπός είναι κυλινδρικός ωοειδής μέχρι 5εκ. μήκος, πολύ αδρότριχος. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει ο τρόπος με τον οποίο η πικραγγουριά διασπείρει τους σπόρους της. Ο καρπός είναι πολύ ευαίσθητος και με το παραμικρό άγγιγμα σκάει και εκτινάσσει τους σπόρους μακριά, δηλαδή τα "εκβάλλει ως ελατήριο". Οι καρποί καλύπτονται από τριχίδια. Όλα τα μέρη του βοτάνου έχουν γεύση πικρή και δυσάρεστη.

Οι καρποί περιέχουν επίσης τη δηλητηριώδη ουσία ελατηρίνη. Είναι φυτό δηλητηριώδες με χρήσεις στη λαϊκή ιατρική.

ΠΑΠΑΡΟΥΝΑ ή ΜΗΚΩΝ Η ΡΟΙΑΣ

PAPAVER RHOEAS

Οι τρυφεροί βλαστοί και τα φύλλα της παπαρούνας μαζεύονται μέχρι την Άνοιξη, όσο δεν είναι ανθισμένο το φυτό και τρώγονται ύστερα από βράσιμο, σε σαλάτα μόνα τους ή μαζί με άλλα χόρτα, σε χορτόπιτες και σε σούπες. Από τα κόκκινα πέταλα των λουλουδιών φτιάχνεται ένα σιρόπι, που χρησιμοποιείται μέσα σε σούπες, χυλούς κ.λπ

Η πιο κοινή παπαρούνα είναι ετήσια χειμερινή πόα με ύψος από 30-60 εκατοστά, με βλαστό όρθιο, έντονα τριχωτό, διακλαδιζόμενο που περιέχει γαλακτώδη χυμό, η ρίζα είναι πασσαλώδη και βαθιά.

Τα φύλλα του είναι οδοντωτά, τα ανώτερα πτεροσχιδή, άμισχα, κατ΄ εναλλαγή, τα μεσαία λοβωτά, έμμισχα, τριχωτά και τα κατώτερα λογχοειδή, έμμισχα, τριχωτά σε διάταξη ροζέτας.

Τα ερμαφρόδιτα άνθη είναι βαθύ-κόκκινου χρώματος συχνά με μαύρη κηλίδα στη βάση, στρέφονται προς τα κάτω πριν ανοίξουν, σε μακριούς έντονα τριχωτούς ποδίσκους που βγαίνουν από τις μασχάλες των φύλλων. Έχουν 2 τριχωτά σέπαλα, 4 μεγάλα πέταλα 2-3 εκατοστά με μαύρη βάση και πολλούς πολύ μικρούς μαύρους στήμονες με ανθήρες μαύρους ή καστανούς. Η περίοδος ανθοφορίας είναι από Φεβρουάριο μέχρι Αύγουστο.

Η παπαρούνα φύεται σε όλη τη χώρα, σε υψόμετρο από 0-1300 μέτρα, σε καλλιεργούμενους και μη αγρούς, σε άκρες δρόμων, σε ξέφωτα δασών, σε βοσκότοπους, σε λιβάδια, σε ελαιώνες και σε σκουπιδότοπους.

Συλλέγεται όλο το υπέργειο τμήμα ενώ για θεραπευτικούς σκοπούς συλλέγονται τα φύλλα, τα άνθη και οι κάψες όταν ολοκληρωθεί η άνθιση και αποξηραίνονται για μετέπειτα χρήση.

Οι τρυφεροί βλαστοί και τα φύλλα μαζεύονται από το χειμώνα μέχρι και την άνοιξη, όσο δεν είναι ανθισμένο το φυτό και τρώγονται ύστερα από βράσιμο, σε σαλάτα μόνα τους ή μαζί με άλλα χόρτα, σε χορτόπιτες και σε σούπες

Οι σπόροι συλλέγονται το καλοκαίρι, είναι άοσμοι και απολύτως ασφαλείς για κατανάλωση, καθώς δεν περιέχουν κανένα από τα αλακαλοειδή. Ωμοί ή μαγειρεμένοι χρησιμοποιούνται σαν αρωματική ύλη ή γαρνιτούρα σε ψωμιά, σε παξιμάδια, σε κέικ και σε σαλάτες φρούτων προσδίδοντας μια ευχάριστη γεύση, ίδια με τα καρύδια αλλά εντονότερη. Είναι πλούσιοι σε λινολεϊκά οξέα, ένα βρώσιμο λάδι άριστο υποκατάστατο του ελαιόλαδου, εξάγεται από τους σπόρους και χρησιμοποιείται στη μαγειρική σε σαλάτες και σε σάλτσες.

Από τα κόκκινα πέταλα των λουλουδιών φτιάχνεται ένα σιρόπι, που χρησιμοποιείται μέσα σε σούπες, χυλούς κ.λπ.

Επίσης η κόκκινη χρωστική ουσία που λαμβάνεται από τα πέταλα χρησιμοποιείται σαν αρωματική ουσία σε τρόφιμα και ειδικά στο κρασί.

Η παπαρούνα έχει καταπραϋντικές, μαλακτικές, κατευναστικές, ελαφρά ναρκωτικές και εφιδρωτικές ιδιότητες.

Σε αντίθεση με τη συγγενική παπαρούνας του οπίου δεν προκαλεί εθισμό, ωστόσο το φυτό περιέχει αλκαλοειδή. Χρησιμοποιείται με επιτυχία σε ασθενείς που ο οργανισμός τους δεν ανέχεται το όπιο.

Τα άνθη της έχουν μια μακρά ιστορία στη θεραπευτική ιατρική, ειδικά στους ηλικιωμένους ασθένειες και σε παιδιά.

Κυρίως χρησιμοποιείται ως ήπιο παυσίπονο και ως θεραπεία για τον έντονο βήχα, βοηθά επίσης να μειώσει η νευρική υπερ-δραστηριότητα.

Τα λουλούδια και τα πέταλα είναι αναλγητικά, μαλακτικά, εμμηναγωγά, αποχρεμπτικά, υπνωτικά, ελαφρώς ναρκωτικά και ηρεμιστικά.

Ένα εκχύλισμα τους λαμβάνεται εσωτερικά για τη θεραπεία των βρογχικών παθήσεων και του έντονου βήχα, για τη καταπολέμηση της αϋπνίας, της κακής πέψης, σε νευρικές

διαταραχές του πεπτικού συστήματος και σε εντερικούς κολικούς των παιδιών. Επίσης τα λουλούδια χρησιμοποιούνται για τη θεραπεία του ίκτερου.

Το γαλακτώδες υγρό από τις σπερματοθήκες του φυτού είναι ναρκωτικό και ελαφρώς ηρεμιστικό, μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε πολύ μικρές ποσότητες και υπό την επίβλεψη ειδικών, ως υπνωτικό φάρμακο.

Τα φύλλα και οι σπόροι είναι τονωτικά και χρήσιμα στην θεραπεία του χαμηλού πυρετού.

Το φυτό είναι τοξικό για τα θηλαστικά αν καταναλωθεί σε μεγάλες ποσότητες, για τον άνθρωπο η τοξικότητα είναι χαμηλή, ενώ ο σπόρος δεν είναι τοξικός. Το γαλακτώδες υγρό περιέχει τέσσερα αλκαλοειδή.

ΗΛΙΟΤΡΟΠΙΟ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ

HELIOTROPIUM EUROPAEUM

Το ηλιοτρόπιο είναι μια μονοετή πόα της οικογένειας Boraginaceae, με ύψος από 10 έως 50 εκατοστά, με όρθιο ή πλαγιαστό βλαστό, καλυμμένο με λίγες μαλακές τρίχες.

Το ηλιοτρόπιο το ευρωπαϊκό έχει ευρεία εξάπλωση στην Ελλάδα, κυρίως σε ακαλλιέργητα και πετρώδη εδάφη, ηλιόλουστα ξηρά λιβάδια, σε μονοπάτια, σε άκρες των δασικών δρόμων, σε υψόμετρο 0-1200 μέτρα.

Τα φύλλα κατ' εναλλαγή, με μακρύ μίσχο, ωοειδή ή ελλειψοειδές, χνουδωτά, λευκό-πράσινου χρώματος.

Ανθίζει από τον Απρίλιο έως τον Νοέμβριο. Τα μικρά βαρύοσμα άνθη του σε ταξιανθίες με 2-3 βόστρυχους, άσπρα με κίτρινη ή ελαφρώς ιώδη απόχρωση στο κέντρο, με διάμετρο 2-5 χιλιοστά, 5 πέταλα, 5 στήμονες.

Οι σπόροι έχουν σχήμα αχλαδιού με μήκος περίπου 2 χιλιοστών, με τέσσερα σπέρματα.

Το φυτό περιέχει τουλάχιστον πέντε αλκαλοειδή πυρολιζιδίνης που προκαλούν σοβαρή βλάβη του ήπατος. Οι αλκαλοειδή ενώσεις διασπώνται μερικώς με το βράσιμο.

Το ηλιοτρόπιο δίνει κυρίως νέκταρ αλλά και ωχρό-κίτρινη γύρη, καλό είναι να αποφεύγεται λόγω των τοξικών ενώσεων που μεταφέρονται στο μέλι.

ΦΛΟΜΟΣ Ο ΘΑΨΟΣ

VERBASCUM THAPSUS

Ο φλόμος είναι φυτό διετές με ύψος 0,5-2 μέτρα, αποτελείται συνήθως από έναν κεντρικό κορμό, σπάνια διακλαδίζεται, με μεγάλη ρίζα. Φύεται σε όλες τις περιοχές της Ελλάδας σε εδάφη ακαλλιέργητα, πετρώδη, ανάμεσα σε βράχους, στις άκρες δρόμων, ξέφωτα, σε λιβάδια, βοσκοτόπια και σε όχθες.

Τον πρώτο χρόνο βγάζει μόνο φύλλα και αναπτύσσει τον κορμό του που είναι όρθιος με πολλές λευκές ή κιτρινωπές τρίχες. Τα φύλλα του αναπτύσσονται σε αστεροειδή διάταξη, ελαφρώς τριχωτά με γκρίζο-κίτρινες τρίχες, μεγάλα, μαλακά, ωοειδή- λογχοειδή και με μήκος 50 εκατοστά.

Το δεύτερο χρόνο της ζωής του, στην κορυφή του φυτού εμφανίζονται τα άνθη του που έχουν ωχρό-κίτρινο χρώμα, σε όρθια σταχοειδείς ταξιανθία, είναι μικρά με διάμετρο 1.5-3 εκατοστά, ενώ διαθέτουν πέντε κάλυκες και πέντε στήμονες. Η εποχή της ανθοφορίας του είναι από τον Μάιο μέχρι τον Σεπτέμβριο.

Τα φύλλα του έχουν χρησιμοποιηθεί ως μονωτικό στα παπούτσια για να κρατάει ζεστά τα πόδια.

Ο καρπός του είναι δίλοβη κάψα με ωοειδή μορφή, ελαφρά μυτερή και οι σπόροι του είναι μικροί και με ακανόνιστο σχήμα.

Για φαρμακευτικό σκοπό συλλέγονται τα άνθη και τα φύλλα, συλλέγονται το καλοκαίρι κατά την άνθιση και πριν γίνει καφέ το χρώμα τους και χάσουν τις θεραπευτικές ιδιότητες τους, ξηραίνονται στη σκιά και σε σημείο που δεν έχει υγρασία. Όταν το έδαφος είναι μολυσμένο το φυτό παίρνει κλίση, γι αυτό όταν τον αναζητείτε στη φύση πάντα να μαζεύετε από όρθια και ευθυτενή φυτά.

Τα φύλλα είναι σχεδόν άοσμα και με υπόπικρη γεύση. Το κύριο συστατικό που περιέχουν είναι κόμμι και ρητίνη σε ποσοστό 1-2%, λίγη ταννίνη και ίχνος πτητικού ελαίου.

Τα άνθη περιέχουν κόμμι, ρητίνη, κίτρινο πτητικό έλαιο, πράσινη λιπαρή ύλη (ένα είδος της χλωροφύλλης), γλυκοσίδιο, οξικό κάλιο, φωσφορικό ασβέστιο, σάκχαρο, ορισμένα μεταλλικά άλατα, φλαβονοειδή και σαπωνίνες. Η οσμή τους είναι ιδιαίτερη και ευχάριστη ενώ η γεύση τους γλοιώδης. Τα φύλλα περιέχουν ροτενόνη και κουμαρίνη. Η ροτενόνη χρησιμοποιείται ως εντομοκτόνο και η κουμαρίνη εμποδίζει το αίμα να πήξη.

Τα αποξηραμένα φύλλα είναι πολύ εύφλεκτα και μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να ανάψει γρήγορα μια φωτιά ή ως φυτίλι στα κεριά ενώ τα ανθοφόρα στελέχη βουτηγμένα σε κερί χρησιμοποιούνται ως δάδες.

Οι στάχτες από το φλόμο χρησιμοποιούνταν για να φτιάξουν σαπούνι που επαναφέρει το φυσικό χρώμα των μαλλιών.

Οι σπόροι περιέχουν αρκετές ενώσεις (σαπωνίνες, γλυκοσίδες, κουμαρίνη, ροτενόνη) που είναι τοξικές για τα ψάρια, μια ιδιότητα που είναι γνωστή από την εποχή του Αριστοτέλη, και έχουν χρησιμοποιηθεί για χημικό ψάρεμα.

Ο φλόμος έχει πολύ σημαντικές αποχρεμπτικές, μαλακτικές, αντιφλεγμονώδεις, επουλωτικές και στυπτικές ιδιότητες, που το καθιστούν χρήσιμο σε αναπνευστικά προβλήματα και αιμορραγία των πνευμόνων και των εντέρων. Όλα τα μέρη του φυτού φαίνεται να έχουν ελαφρώς ηρεμιστικές και ναρκωτικές ιδιότητες.

Τονώνει τις βλεννογόνους μεμβράνες του αναπνευστικού, μειώνοντας τις φλεγμονές, τη βλέννα και διεγείροντας την παραγωγή υγρών, διευκολύνοντας έτσι την απόχρεμψη, τη θεραπεία της βρογχίτιδα, τον έντονο βήχα και την καταρροή. Βοηθά στη θεραπεία της διάρροιας, σε παθήσεις του εντερικού σωλήνα και των ουροφόρων οδών.

Ένα αφέψημα της ρίζας λέγεται ότι ανακουφίσει από το πονόδοντο και από τις κράμπες και τους σπασμούς, είναι αποτελεσματικό ως διουρητικό και κατά των παθήσεων του στήθους, του βήχα, της υπερβολικής βλέννας, των φλεγμονών του στόματος και του λάρυγγα. Ένα αφέψημα από τους σπόρους χρησιμοποιείται για να απαλύνει από τις χιονίστρες και το σκασμένο δέρμα.

ΠΕΡΙΚΟΚΛΑΔΑ ή ΚΟΜΒΟΛΒΟΥΛΟΣ Ο ΚΟΜΨΟΤΑΤΟΣ

CONVOLVULUS ELEGANTISSIMUS

Η περικοκλάδα είναι πολυετές έρπον ή αναρριχώμενη πόα της οικογένειας Convolvulaceae. ένα κοινό φυτό που απαντάται σε λιβάδια, ακαλλιέργητες και καλλιεργούμενες εκτάσεις, πετρώδεις πλαγιές και άκρες δρόμων σε υψόμετρο έως 900 μέτρα. Το γένος έχει γύρω στα 200 είδη τα περισσότερα από τα οποία είναι αναρριχώμενα φυτά με λευκά ή ροζ λουλούδια σε σχήμα χωνιού.

Η περικοκλάδα έχει περιστρεφόμενο και τριχωτό ποώδη βλαστό με μήκος 0,30-1 μέτρο.

Τα τριχωτά φύλλα του είναι κατ' εναλλαγή, έμμισχα, ωοειδή-καρδιοειδή και οδοντωτά τα κατώτερα, με ακανόνιστους 7-9 λοβούς και με βαθιές σχισμές τα ανώτερα.

Η περίοδος ανθοφορίας του είναι από τον Απρίλιο έως και τον Ιούλιο. Τα άνθη είναι μονήρη με χνουδωτό ποδίσκο μεγαλύτερο του αντίστοιχου φύλλου, σε σχήμα χωνιού, με μήκος 3 ή 4 εκατοστά, ροδόχρωμα με λευκό στο κέντρο του χωνιού.

Ο καρπός της περικοκλάδας είναι κάψα χωρίς χνούδι.

Αν και ομορφαίνει τους κήπους, στις καλλιέργειες θεωρείται ζιζάνιο και ενοχλητικό.

Επειδή αντιμετωπίζεται με κάποια δυσκολία λόγω της εξάπλωσης των σπόρων του, ο βασικός βιολογικός τρόπος ελέγχου του φυτού είναι η απομάκρυνση του πριν οι σπόροι ωριμάσουν και εξαπλωθούν σε συνδυασμό με βαθύ όργωμα του εδάφους.

ΘΥΜΑΡΙ

THYMUS CAPITATUS

Το θυμάρι ή θύμος είναι ένα παραδοσιακό βότανο. Είναι ένας αρωματικός θάμνος που όταν ανθίζει το καλοκαίρι, έχει ροζ-μωβ άνθη τα οποία έχουν μια μοναδική μυρωδιά που ελκύει τις μέλισσες. Υπάρχουν πάνω από 400 είδη θυμαριού. Στην Ελλάδα είναι συχνό το θυμάρι το κεφαλωτό (Thymus capitatus).

Χρησιμοποιείται ως μπαχαρικό σε πολλές κουζίνες και ιδιαίτερα στη μεσογειακή. Η γεύση του είναι δυνατή και ελαφρώς καυστική. Είναι βασικό συστατικό σε ορισμένες σάλτσες. Τα φρέσκα φύλλα ή ολόκληρα τα κλαδάκια του φυτού μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατά την προετοιμασία του κρέατος, των πουλερικών, ακόμα και των ψαριών.

Εκτός από τη χρήση του στη μαγειρική, το βότανο έχει επίσης σημαντική φήμη για τις φαρμακευτικές του ιδιότητες. Έχει αντισηπτικές και αντιβακτηριδιακές ιδιότητες, γι' αυτό και έχει χρησιμοποιηθεί ως θεραπεία για την ακμή. Τα διάφορα είδη του έχουν χρησιμοποιηθεί ευρέως ως τσάι, τονωτικό, αντιβηχικό και ανακουφιστικό από τον μετεωρισμό. Το πτητικό έλαιο του θυμαριού είναι αποχρεμπτικό, έντονα αντισηπτικό ενώ η θυμόλη που περιέχει είναι ένα δραστικό αντιμυκητιακό.

Οι ιδιότητες του θυμαριού το κάνουν χρήσιμο σε χρόνιες, μυκητιακές λοιμώξεις, καθώς και αποτελεσματικό φάρμακο για μολύνσεις των πνευμόνων όπως η βρογχίτιδα και η πλευρίτιδα.

Στη σύστασή του περιέχει, αιθέρια έλαια όπως ροσμαρινικό οξύ και ουρσολικό οξύ, τα οποία έχουν αντισπασμωδικές ιδιότητες και μπορούν να βοηθήσουν στη θεραπεία της βρογχίτιδας, στους ερεθισμούς του λαιμού, στο βήχα, στη λαρυγγίτιδα, στο άσθμα, στις φλεγμονές του στόματος και στις λοιμώξεις του λαιμού.

Το εύγευστο έγχυμα μπορεί να χορηγηθεί για μικρομολύνσεις του λαιμού και των πνευμόνων, ενώ τα νωπά φύλλα μπορούν να μασηθούν για να ανακουφίσουν τον ερεθισμένο λαιμό.

Το θυμάρι είναι πλούσιο σε βιταμίνες και μεταλλικά στοιχεία όπως Βιταμίνη Α, Βιταμίνη C, Βιταμίνες του συμπλέγματος Β, φολικό οξύ, ασβέστιο, κάλιο, χαλκός, φυτική ίνα, σίδηρος και μαγγάνιο.

Το αιθέριο έλαιο θυμαριού έχει αντιβακτηριακή δράση κατά του βακτηρίου που συνδέεται με την κατάσταση του δέρματος, στην ακμή.

Η εφαρμογή θυμόλης στο δέρμα ατόμων με ατοπική δερματίτιδα έχει άμεση φυσιολογική απόκριση. Εκτός από την αναστολή των φλεγμονωδών ενώσεων που είναι γνωστές ως κυτοκίνες, η θυμόλη βοηθά στη συρρίκνωση των διογκωμένων δερματικών και επιδερμικών στιβάδων του δέρματος που είναι χαρακτηριστικές της δερματίτιδας.

Τα αντιφλεγμονώδη και αντιβακτηριακά αποτελέσματα της θυμόλης μπορεί να έχουν θέση στη διαχείριση της χρόνιας ατοπικής δερματίτιδας.

Το θυμάρι χρησιμοποιείται συχνά ως φυσικό φάρμακο για το βήχα και την φυσική ανακούφιση της συμφόρησης στο στήθος. Είναι ένα από τα πιο συχνά προτεινόμενα βότανα στην Ευρώπη για τη θεραπεία του ξηρού, σπασμωδικού βήχα καθώς και του κοκκύτη.

Η θυμόλη ανέστειλε την παραγωγή εργοστερόλης, μιας ουσίας παρόμοιας με τη χοληστερόλη που απαιτείται για την ενίσχυση της ανάπτυξης μυκήτων. Η θυμόλη είναι αποτελεσματική στη μείωση των λοιμώξεων και αυτό την καθιστά ευεργετική για την στοματική υγεία. Έτσι, αποτελεί συστατικό σε πολλά οδοντικά προϊόντα.

Η θυμόλη που περιέχει είναι δραστική κατά των βακτηρίων όπως είναι η σαλμονέλα και ο σταφυλόκοκκος. Αυτό καθιστά το θυμάρι χρήσιμο τονωτικό για το ανοσοποιητικό σύστημα σε χρόνιες λοιμώξεις.

Το φυτό έχει χρησιμοποιηθεί για τη θεραπεία σκουληκιών (ανθελμινθικό) σε παιδιά. Είναι χρήσιμο σε εντερικές λοιμώξεις και προσβολές.

Η θυμόλη είναι συστατικό πολλών φυτοφαρμάκων και παρασιτοκτόνων. Μια μελέτη έδειξε ότι το εκχύλισμα θυμαριού μπορεί να αποκρούσει τα κουνούπια όπως π.χ. το κουνούπι Τίγρης.

Το θυμάρι είναι ιδιαίτερα πλούσιο σε βιταμίνη Α και βιταμίνη C. Η βιταμίνη Α είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση υγιών βλεννογόνων και του δέρματος καθώς και την καλή όραση. Η βιταμίνη C καταπολεμά προφλεγμονώδεις ελεύθερες ρίζες. Επίσης το θυμάρι είναι μια πλούσια πηγή φλαβονοειδών.

Το θυμάρι είναι ασφαλές όταν καταναλώνεται ως τρόφιμο. Σε μερικούς ανθρώπους, μπορεί να προκαλέσει διαταραχή του πεπτικού συστήματος, πονοκέφαλο ή ζάλη. Επίσης μπορεί να προκαλέσει επιβράδυνση στη πήξη του αίματος και να αυξήσει τον κίνδυνο αιμορραγίας, αν

χρησιμοποιηθεί σε μεγάλες ποσότητες. Το θυμαρέλαιο μπορεί να ερεθίσει τους βλεννογόνους.

ΣΠΑΘΟΧΟΡΤΟ

HYPERICUM PERFORATUM

Το σπαθόχορτο ή υπερικό το διάτρητο, γνωστό και ως βάλσαμο ή βαλσαμόχορτο, είναι ένα ανθοφόρο πολυετές ζιζάνιο που ευδοκιμεί κυρίως σε ξηρές περιοχές της Ευρώπης, της Ασίας και της Β. Αφρικής.

Έχει χρυσοκίτρινα άνθη που συγκεντρώνονται στις κορυφές των βλαστών του πάνω στα οποία μπορεί κανείς να δει διάσπαρτα μικροσκοπικά ημιδιαφανή στίγματα που δίνουν την αίσθηση πως είναι διάτρητα.

Η εποχή της ανθοφορίας του φυτού ξεκινά προς τα τέλη της άνοιξης και συνήθως διαρκεί μέχρι τα μέσα του καλοκαιριού, ενώ η συγκομιδή του γίνεται συνήθως μεταξύ Ιουνίου και Ιουλίου ανάλογα πάντα και με τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν.

Το σπαθόχορτο χρησιμοποιείται εδώ και αιώνες για τη θεραπεία διαφόρων παθήσεων. Τα ενεργά συστατικά του φυτού πιστεύεται πως είναι η υπερικίνη και η υπερφορίνη, δύο ενώσεις που συναντώνται σε μεγαλύτερες συγκεντρώσεις στις ανθισμένες κορυφές του φυτού και οι οποίες πιστεύεται πως έχουν αξιοσημείωτες αντικαταθλιπτικές, αντιιικές και αντιφλεγμονώδεις ιδιότητες.

Η εσωτερική κατανάλωση του βοτάνου υπό τη μορφή εγχύματος, βάμματος ή ελαίου έχει μία ήπια ηρεμιστική και αναλγητική δράση λόγω της ιδιότητας του υπερικού να αυξάνει τα επίπεδα ορισμένων χημικών ουσιών όπως είναι η σεροτονίνη, η οποία βοηθά στη ρύθμιση της διάθεσης.

Γι' αυτό το λόγο εξάλλου το σπαθόχορτο χρησιμοποιείται συχνά ως αγχολυτικό, κατά της ήπιας και μέτριας κατάθλιψης, για τον έλεγχο της επιληψίας και την αντιμετώπιση της αϋπνίας, της ισχιαλγίας και των ρευματικών πόνων.

Η εξωτερική χρήση του ελαίου που παράγεται από το σπαθόχορτο, το γνωστό σπαθόλαδο ή βαλσαμόλαδο, μπορεί να επιταχύνει την επούλωση πληγών, δερματικών φλεγμονών, εκζεμάτων, μωλώπων, κιρσών, εγκαυμάτων και τσιμπημάτων εντόμων.

Το σπαθόχορτο μπορεί να χρησιμοποιηθεί εσωτερικά ως έγχυμα, ως βάμμα ή ως έλαιο. Μία γενική οδηγία που αφορά τη λήψη του βοτάνου υπό τη μορφή εγχύματος είναι η κατανάλωσή του έως και τρεις φορές την ημέρα.

Κατά την εξωτερική του χρήση, το βότανο εφαρμόζεται στο δέρμα συνήθως υπό τη μορφή ελαίου, το οποίο χρησιμοποιείται αυτούσιο ή ως βασικό συστατικό σε κηραλοιφές και άλλα προϊόντα ατομικής φροντίδας.

Η συστηματική πόση βαλσαμελαίου μπορεί σε κάποιες περιπτώσεις να προκαλέσει παρενέργειες όπως είναι η ξηροστομία, η ζάλη και η γαστρεντερική δυσφορία.

Η υπερικίνη που περιέχεται στο φυτό και στα υποπροϊόντα του μπορεί να προκαλέσει φωτοευαισθησία και γι’ αυτό πρέπει να αποφεύγεται η εσωτερική και εξωτερική χρήση του βοτάνου και των υποπροϊόντων του πριν ή κατά την έκθεσή μας στον ήλιο.

ΚΑΛΑΜΙ ή ΦΡΑΓΜΙΤΗΣ Ο ΝΟΤΙΟΣ

PHRAGMITES AUSTRALIS

Το καλάμι είναι ιθαγενές της Ευρώπης, πολυετές φυτό που μοιάζει με μπαμπού. Εξαιρετικά ανθεκτικό φυτό βρίσκεται κατά μήκος των ακτών, ποταμών, υδροβιότοπων και γενικά αρέσκεται σε υγρά εδάφη. Μπορεί όμως να υπάρξει και σε άνυδρα, ξηρά και χαλικώδη εδάφη.

Οι βλαστοί του είναι όρθιοι, με πολλά φύλλα, ξυλώδεις που φτάνουν σε ύψος και τα 8 μέτρα και αναπτύσσονται με πολλά υπόγεια ριζώματα. Οι βλαστοί του χρησιμοποιούνται για τη κατασκευή ξύλινων πνευστών οργάνων και καλαμιών ψαρέματος.

Τα φύλλα του φτάνουν σε μήκος τα 60-70 εκατοστά. Από τα φύλλα του κατασκευάζονται διάφορες ψάθες.

Μπορεί να καλλιεργηθεί για να προστατεύσει τη γη από τη διάβρωση, για τη δημιουργία διαφόρων ανεμοφρακτών, προστασία διαφόρων καλλιεργειών, σαν καλλωπιστικό, για τη δημιουργία στεγάστρων και πρόχειρων καταλυμάτων (καλύβες).

ΤΡΙΒΟΛΙ ή ΤΡΙΒΟΛΟΣ Ο ΧΕΡΣΑΙΟΣ

TRIBULUS TERRESTRIS

Το Τριβόλι είναι ετήσιο, έρπων αγκαθερό ζιζάνιο, με κοκκινωπό, κυλινδρικό και τριχωτό βλαστό που φτάνει έως και τα 60 εκατοστά. Το συναντάμε σχεδόν παντού, σε χωράφια, στις άκρες των δρόμων.

Τα φύλλα του είναι έμμισχα, αντίθετα, ωοειδή, μυτερά ή λογχοειδή, με 3-7 ζεύγη φύλλων και γκρίζο-πράσινα.

Τα άνθη του είναι μικρά, με πέντε πέταλα, έχουν χρώμα κίτρινο, ανθίζει από τον Μάιο μέχρι τον Οκτώβριο.

Ο καρπός του είναι κάψα, αγκαθωτός με πέντε σπόρους που φέρει τρία άνισα σκληρά αγκάθια απ’ όπου παίρνει και το όνομά του. Το όνομα του προέρχεται από ένα αμυντικό όπλο των αρχαίων Ελλήνων λόγω της μεγάλης ομοιότητας του.

Το καλοκαίρι συλλέγεται το υπέργειο τμήμα του σε πλήρη άνθιση, τα φύλλα και οι τρυφεροί βλαστοί, που τρώγονται φρέσκα σε σαλάτες ή μαγειρεμένα με ξύδι και σε σούπες.

Έχει αντικαταθλιπτικές, αντιυπερτασικές ιδιότητες, καθαρίζει τα νεφρά από πυοσφαίρια και αιμοσφαίρια, βοηθάει στην μείωση της χοληστερόλης, του σακχάρου του αίματος, της αρτηριακής πίεσης και του άγχους.

Περιέχει στεροειδείς σαπωνίνες, γλυκοσίδες, φλαβονοειδή, αλκαλοειδή, ταννίνες σάκχαρα, στερόλες και αιθέρια έλαια.

ΓΕΡΜΑΝΟΣ ή ΣΤΡΥΧΝΟΝ ΤΟ ΕΛΑΙΑΓΝΟΦΥΛΛΟΝ

SOLANUM CRISPUM

Το στρύχνον το ελαιαγνόφυλλον ανήκει στην οικογένεια των σολανίδων. είναι ένα φυτό που αρχικά εντοπίστηκε στην Θεσσαλονίκη το 1927. Πιθανόν να εισήχθη από εμπορεύματα που προέρχονταν από τις ΗΠΑ ή από πρόσμειξη με λιπάσματα. Εξαπλώθηκε απότομα την περίοδο της γερμανικής κατοχής στην Ελλάδα για αυτό πήρε και την ελληνική ονομασία «γερμανός». Σήμερα το απαντάμε παντού σε όλη την χώρα και ιδιαίτερα στις άκρες των δρόμων και σε τοποθεσίες επιβαρυμένες από ανθρώπινη παρέμβαση.

Έχει ακανθώδη φύλλα ασημί χρώματος με κυματοειδή άκρα που τα καλύπτει άσπρο χνούδι. Ανθοφορεί μεταξύ Απριλίου και Σεπτεμβρίου με μπλε-λιλά ή λευκά λουλούδια με κίτρινο φυτιλάκι. Είναι πολύ εντυπωσιακά φυτά όταν είναι ανθισμένα. Ο καρπός του αρχικά είναι γυαλιστερός πράσινος στρογγυλός που αργότερα κιτρινίζει.

Ο γερμανός είναι ένα βλαβερό ζιζάνιο που εισβάλει εις βάρος της αυτόχθονης χλωρίδας. Είναι χωροκατακτητικό φυτό, ένα από τα χειρότερα αυτού του είδους σε παγκόσμια κλίμακα. Η εξάπλωση του είναι γρήγορη και ανεξέλεγκτη και καταπολεμείται δύσκολα γιατί έχει ένα βαθύ και ισχυρό ριζικό σύστημα. Είναι ανταγωνιστικό φυτό και μπορεί να εκτοπίσει τα γηγενή είδη. Η καταπολέμηση του είναι αρκετά δύσκολη.

Είναι δηλητηριώδες για τον άνθρωπο ο οποίος αν φάει τους καρπούς του που περιέχουν αλκαλοειδή θα του προκαλέσουν γαστρεντερικές διαταραχές και βλάβες στο νευρικό σύστημα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με βάση την επιτόπια έρευνα μας, φτάνουμε στο συμπέρασμα πως κάποια φυτά του αρχαιολογικού χώρου έχουν προστεθεί πολύ αργότερα και είναι φυτά εισαγόμενα από άλλες χώρες που προσαρμόστηκαν στις κλιματικές συνθήκες της περιοχής. Τα φυτά του αρχαιολογικού χώρου είναι τα ίδια που επικρατούν στην ευρύτερη περιοχή και στους αγρούς της Ελευσίνας.

Οι ψευδοπιπεριές φυτεύτηκαν πολύ αργότερα για καλλωπιστικούς λόγους ως δενδροστοιχία και σκιά και για να δημιουργήσουν μια εντυπωσιακή συστάδα στον περίγυρο του χώρου όπου συναντάται με την οδό Νικολαΐδου, τον σημερινό πεζόδρομο. Οι φραγκοσυκιές πιθανότατα φυτεύτηκαν για πυροπροστασία.

Ανακαλύψαμε ότι η ροδιά, ένα από τα πιο συμβολικά φυτά της αρχαιότητας, έκανε αισθητή την απουσία της στο περιβάλλον χώρο. Η ροδιά συνδέθηκε με τη λατρεία της Δήμητρας και της Περσεφόνης, τις κύριες θεότητες που τιμούνταν στα Ελευσίνια Μυστήρια, καθώς αντιπροσώπευε τη γονιμότητα, την ανάσταση και την αθανασία. Ωστόσο, δεν υπάρχουν αρχαιολογικά ευρήματα ή αναφορές που να αποδεικνύουν ότι η ροδιά καλλιεργούταν στον αρχαιολογικό χώρο της Ελευσίνας.

Αρχικά, προτείνουμε να συμπεριληφθεί ο αρχαιολογικός χώρος της Ελευσίνας στην Προγραμματική Σύμβαση μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού (ΥΠΠΟΑ), του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ), του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ) και του Οργανισμού Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής

Αλλαγής (ΟΦΥΠΕΚΑ) που προβλέπει την καταγραφή της χλωρίδας και της πανίδας σε συνολικά είκοσι αρχαιολογικούς χώρους ώστε να καταγραφεί και να προστατευτεί η τοπική βιοποικιλότητα.

Διαχρονικά η φυτοτεχνική παρέμβαση και η πρόσφατη διαμόρφωση δημιούργησαν ένα επισκέψιμο και ελκυστικό αρχαιολογικό χώρο. Οι παρεμβάσεις που γίνονται βοηθούν την ομαλή και ευχάριστη περιπλάνηση του επισκέπτη στον χώρο καθώς επίσης συμβάλλουν και στην ενημέρωση της τοπικής ιστορίας. Η διαμόρφωση του αρχαιολογικού χώρου θα προσφέρουν μια τουριστική αξία στην περιοχή και το βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων που ζουν στην Ελευσίνα θα βελτιωθεί αισθητά.

Μια άλλη πρόταση μας θα ήταν η ανάπτυξη μιας σχεδιαστικής πρότασης με χρήση φυτών και κατασκευών, ώστε ο περιβάλλον χώρος να αναδεικνύει την ιστορία και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής.

Για την ομαλή λειτουργία και την διατήρηση του τοπίου και του αρχαιολογικού χώρου θα ήταν χρήσιμη η φροντίδα και η επίβλεψη του από τις αρμόδιες αρχές. Η βελτίωση του οδικού δικτύου που οδηγεί στην περιοχή και η δημιουργία χώρων στάθμευσης διαφόρων οχημάτων είναι παρεμβάσεις απαραίτητες για τον αρχαιολογικό χώρο. Η προσέγγιση λεωφορείων στην περιοχή θα συμβάλει στην αύξηση της επισκεψιμότητας του χώρου.

Προτείνουμε τοποθέτηση πινακίδων συμμόρφωσης και επισήμανσης της τοποθεσίας. Αυτές είναι μικρές επεμβάσεις που θα διαφημίσουν και θα διατηρήσουν τον χώρο σε καλή κατάσταση.

Θα υπάρξει δυνατότητα να πραγματοποιηθούν εκπαιδευτικές εκδρομές σχολείων και γενικά για το ευρύτερο κοινό με δράσεις που θα έχουν σκοπό την ενημέρωσή και ευαισθητοποίηση των επισκεπτών για την ιστορία της Ελευσίνας και την ανάπτυξη της οικολογικής τους συνείδησης.

Μια περαιτέρω πρόταση που θα μπορούσε να υλοποιηθεί είναι η διαδικτυακή ενημέρωση και προβολή του χώρου. Μια ιστοσελίδα ενημέρωσης που θα παρέχει στον επισκέπτη τις κατάλληλες πληροφορίες για την χλωρίδα του χώρου θα ήταν ένα απαραίτητο εργαλείο για την παρακίνηση και προβολή του αρχαιολογικού χώρου στην πραγματοποίηση μια μελλοντικής επίσκεψης στην περιοχή μας. Θα μπορούσε μέσω μιας εφαρμογής που προορίζεται για κινητά τηλέφωνα και άλλες έξυπνες συσκευές να υπάρχει πληροφοριακό υλικό με εικόνες για να ενημερώνει τους επισκέπτες, τους ξεναγούς, αλλά και το προσωπικό του αρχαιολογικού χώρου σχετικά με την τοπική χλωρίδα.

Προτείνουμε την δημιουργία σχολής βοτανικής εικαστικής στην οποία θα διδάσκει η Βιολέτα Διαμαντή, απόφοιτος της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών (ΑΣΚΤ). Η σχολή θα είναι ανοικτή προς όλους τους ενδιαφερόμενους και θα προάγει συνεργασίες με άλλους καλλιτέχνες.

Τελευταία, θα θέλαμε να κάνουμε πρόταση στο όνομα του Ελεύθερου Πανεπιστημίου Ελευσίνας να φυτέψουμε μία ροδιά για να εμπλουτίσουμε την βιοποικιλότητα του αρχαιολογικού χώρου.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΦΥΤΩΝ

	Κοινό Όνομα	Λατινικό Όνομα
1	Ελιά	Olea europaea
2	Χαρουπιά	Ceratonia siliqua
3	Αγριοαπιδιά	Pyrus Amygdaliformis or Pyrus Spinosa
4	Συκιά	Ficus carica
5	Φραγκοσυκιά	Opuntia ficus-indica
6	Ψευδοπιπεριά-Σχίνος ο μόλλειος	Schinus molle
7	Δάφνη η ευγενής	Laurus nobilis
8	Πικροδάφνη-Νήριον το ολέανδρον	Nerium oleander
9	Σκίνος	Pistacia lentiscus
10	Κάππαρη	Capparis spinosa
11	Πικραγγουριά-Εκβάλιον	Ecballium elaterium
12	Παπαρούνα	Papaver dubium
13	Ηλιοτρόπιο το ευρωπαϊκό	Heliotropium europaeum
14	Φλόμος	Phlomis fruticosa
15	Θυμάρι	Thymus Capitatus
16	Σπαθόχορτο	Hypericum perforatum
17	Περικοκλάδα-Κονβόλβουλος ο αρουραίος	Convolvulus arvensis
18	Καλάμι-Φραγμίτης ο νότιος	Phragmites australis
19	Τριβόλι-Τρίβολος ο χερσαίος	Tribulus terrestris
20	Γερμανός-Στρύχνον το ελαιαγνόφυλλον	Solanum elaeagnifolium

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξένη Βιβλιογραφία

– Flora Graeca, Sibthorpiana, 1840.

– Halstead, P., 1984. Strategies for Survival: An Ecological Approach to Social and Economic Change in Early Farming Communities in Thessaly, N. Greece.

– Polunin, Oleg. Flowers of Greece and the Balkans – a field guide. Oxford University Press, 1980.

– The National Geographic Society. The Book of Wild Flowers. Dover Publications Inc., 2020.

Ελληνική Βιβλιογραφία

– Δαβίας, Ο. Θαύματα Χλωρά. Εκδόσεις Ποταμός, Αθήνα 2009.

– Θεόφραστος. Περί Φυτών Ιστορίαι, Περί Φυτών Αιτίαι. Κάκτος 1998.

– Κρίγκας, Ν., Λόλας, Π. και Αφεντούλη, Κ. Ζιζάνια Ελληνικών Πόλεων: Συνανθρωπιστικά Φυτά στο Αστικό και Περιαστικό Περιβάλλον. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας 2017.

– Ρίζου, Α. και Ριζοπούλου Σ. Συμβολικά Φυτά των Ολυμπιακών Αγώνων. Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 2004.

– Μητράκος, Κ. Περί φυτών. Αθήνα 1970.

– Μπάουμαν, Χελμούτ. Η Ελληνική Χλωρίδα στον Μύθο, στην Τέχνη, στη Λογοτεχνία. Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσεως. Αθήνα 1999.

– Φοίτος, Δ., Κωνσταντινίδης, Θ. και Καμάρη Γ. Βιβλίο Ερυθρών Δεδομένων των Σπάνιων και Απειλούμενων Ειδών της Ελληνικής Χλωρίδας. Ελληνική Βοτανική Εταιρεία. Πάτρα 2009.

– Ελληνικά Αγριολούλουδα, Εκδόσεις Μίλητος. Αθήνα 2009.

– Φυτολογία 2006, Εκδοτική Αθηνών.

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

– https://dasarxeio.com/category/χλωρίδα/

– https://identify.plantnet.org/el/the-plant-list/species

–

– https://www.efada.gr/Αρχαιολογικοί-Χώροι-Μνημεία/Ελευσίνα/Αρχαιολογικός-Χώρος-Ελευσίνας

XVII. Θεματική αποτύπωση της φύσης σε εκθέματα του Αρχαιολογικού Μουσείου της Ελευσίνας

Ζαφείρη Δαμασκηνή

danaizaf@yahoo.gr

Περίληψη

Σκοπός της εργασίας είναι η θεματική αποτύπωση της φύσης στα εκθέματα του Αρχαιολογικού Μουσείου της Ελευσίνας. Ο λόφος του αρχαιολογικού χώρου της Ελευσίνας, που φιλοξενούσε και το Ιερό της Δήμητρας και της Κόρης, αρχίζει να καταρρέει από τον τέταρτο μ.Χ. αιώνα με τις επιδρομές των Γότθων, Αράβων, και παύει να έχει την αίγλη των αρχαίων χρόνων. Στις αρχές του18ου αιώνα οι περιηγητές έχουν, σκάβοντας, ανακαλύψει σωρούς ερειπίων μαρμάρινων αρχιτεκτονικών μελών και αρχαίων επιγραφών τα οποία και υπεξαιρούν. Με την πιο χαρακτηριστική αρπαγή αυτή της Καρυάτιδας από τον Clarke. Επίσημα οι ανασκαφές στην Ελευσίνα ξεκινούν την 2 Ιουνίου 1882 από τον Δημ. Φίλιο. Οι ανασκαφές , ανά τον χρόνο, αποκάλυψαν αυτά τα με τα οποία θα ασχοληθούμε.

Στην Ελευσίνα, όπως και στα περισσότερα μουσεία της Ελλάδας, τα πήλινα αγγεία είναι από τα πιο συνηθισμένα, λόγω της συχνότητάς τους στις ανασκαφές. Παρατηρώντας τα στους χώρους του Μουσείου, βλέπουμε στις παραστάσεις, το «δέσιμο» του ανθρώπου με την φύση συνδεμένο με την καθημερινή ζωή.

Με τον όρο φύση συμπεριλαμβάνουμε όχι μόνο την χλωρίδα (φυτά, λουλούδια, καρποί κ.ά), αλλά και την πανίδα καθώς τα μυθικά τέρατα. Η αποτύπωση της φύσης στα έργα τέχνης στην αρχαιότητα, μας δίνει πολλές πληροφορίες για την σχέση ανθρώπου-φύσης. Στα εκθέματα του Αρχαιολογικού Μουσείου της Ελευσίνας, βρίσκουμε βοτανικά είδη, ζώα πτηνά, και μυθικά τέρατα σε μαρμάρινα γλυπτά, πήλινα ειδώλια, μυροδοχεία, πυξίδες, κτερίσματα, αναθηματικούς πίνακες, αμφορείς, υδρίες. Η περιήγησή στο Μουσείο της Ελευσίνας καθώς και η καταγραφή των αποτυπώσεων, έγινε με την σειρά που είναι κατανεμημένα τα ευρήματα αλλά και με χρονολογική σειρά, ξεκινώντας από τα αρχαϊκά χρόνια έως τα ρωμαϊκά.

Εισαγωγή

Διαβάζοντας , τον ομηρικό ύμνο προς τη Δήμητρα, που εικάζεται πώς είναι Αττικό ελευσινιακός και ότι μπορεί να συντάχθηκε στο πλαίσιο των πολιτικών αγώνων που συνόδευαν τις γιορτές στην Ελευσίνα καθιερώθηκε δε να λαμβάνουν χώρα τα τρία πρώτα χρόνια κάθε Ολυμπιάδας, αντιλαμβανόμαστε τη σχέση των ανθρώπων με το περιβάλλον φυσικό και μη. Η Δήμητρα/Δυώ ενσαρκώνει τη μάνα γη κόρη του Κρόνου και της Γαίας. Ενώνεται με τον αδελφό της Δια και γεννά την Κόρη/ Περσεφόνη. Ακόμα και το όνομά της, Δήμητρα την συνδέει με την μητρότητα (μήτερ, μήτρα) και τη γη (Δα, Δη). Σύμβολό της το στάχυ του σίτου. Ο ίδιος Ύμνος μας δίνει την εικόνα του Νύσιου πεδίου μέσα από τα φυτά. Οι ορθόστητες κόρες του Ωκεανού έδρεπαν ρόδα, κρόκους, μενεξέδες, σπαθόχορτα, υάκινθους και βεβαίως το ναρκίσσο, το δόλωμα πού έστειλε την Περσεφόνη στον Άδη. Βλέπουμε διαβάζοντας προσεκτικά τον ύμνο, την σχέση της Μάνας με την Κόρη. Του ανθρώπου με την Γη που τρέφει στα σπλάχνα της στο σκότος τον σπόρο Περσεφόνη για να βλαστήσει και να αποδώσει καρπό. Η μητρική μορφή αναδεικνύεται αποκαθιστά την ουσία της γυναίκας στον αρχαίο κόσμο ποιητές και φιλόσοφοι παραδίδουν στην Αρχαία Ελλάδα την δημιουργία του κόσμου στις γυναικείες μορφές αναδεικνύουν το μητρικό στοιχείο και ενισχύουν το φαντασιακό ρόλο των γυναικών στην πόλη και στην τραγωδία. Η Μητέρα Γη Δήμητρα δεν νοείται ως απλή μητέρα αλλά ως αρχέγονη μητέρα με προφητικά και θρησκευτικά στοιχεία έχει δύναμη θεϊκή και πολιτική διάσταση. Οι γιορτές στην Ελευσίνα, από την μια αυτή τη μίμηση γιόρταζαν και τιμούσαν τη νοσταλγία της μεγάλης θεάς Δήμητρας που ταυτίζεται με τη Γαία. Επικοινωνεί με τον κάτω κόσμο των νεκρών στέλνοντας παιδιά εκεί και πενθώντας αιωνίως την απώλειά τους και τα Θεσμοφόρια από την άλλη, που στηρίζουν την δημοκρατία.

Βλέπουμε τις θεότητες με την Λαμπρή Δόξα τους. Η Εκάτη, ο άναξ Ήλιος, ο λαμπρός, ο γιος του Υπερίωνα, και βεβαίως τον Άδη, τον γιο του Κρόνου με τα Αθάνατα Άλογα του που για πρώτη φορά ανεβαίνει στο φως για να κατεβάσει την Κόρη στο βασίλειό του.

Όλος ο Ύμνος είναι και ένας ύμνος της φύσης.

Καλίκαρπες ελιές,

ιχθυοτρόφος πόντος,

ωσάν γερακι όρμησε,

συ η ωριμάτρια των καρπών

παντέρημο αιθέρα,

άλογα πλατύφτερα ως όρνεα

ευώδους Ελευσίνας,

θάμνος ελιάς,

ευάντλητο νερό,

λαφίνες ή δαμάλες σε έαρος εποχή,

όμοια κροκόχρωο άνθος,

κόκκινο κρασί,

κριθάλευρο,

καλοτριμμένο δυόσμο,

τα πέπλα της τα ευωδιαστά,

άγονη και ολέθρια χρονιά στην πολυθρέφτα γη,

λευκό κριθάρι έπεσε άχρηστο στο χώμα,

γλυκό σπυρί ροδιού,

χλοερά φαράγγια,

βαθύσκιο δάσος,

άνθη ευωδιαστά ανοιξιάτικα

κάθε λογής θ΄ανθοβολάει,

με τα χέρια δρέπαμε άνθη ποθητά

τρυφερό κρόκο και μαζί σπαθόχορτο και υάκινθο

τριανταφυλλιάς μπουμπούκια και λευκόκρινα, θαύμα να βλέπεις,

και νάρκισσο που βλάστησεν όμοιο με κρόκο ο απέραντος ο τόπος,

και ήρθε στο Ράριο, μαστό της γης ζωοδότη άλλοτε,

να φουντώσει ξαφνικά με στάχυα ορθόλιγνα

όσο θα προχωρούσε η άνοιξη και στην πεδιάδα οι εύφοροι αγροί

θα γέμιζαν με στάχυα, που θα δένονταν με καλαμόσχοινα.

κι αύξησε τον καρπό τον ζωοδότη στους ανθρώπους γρήγορα.

και γρήγορα ξανάδωσε καρπό απ' τα εύφορα χωράφια,

Και τότε η απέραντη όλη η γης με φύλλα και άνθη εγέμισε.

Στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Ελευσίνας, η έκθεση οργανώνεται σε δύο θεματικές ενότητες.

Η πρώτη «Ελευσίνα : η πόλη γύρω από το Ιερό», προσφέρει πληροφορίες για την πόλη παρουσιάζοντας την θέση της Ελευσίνας στο κράτος των Αθηνών και πτυχές του Δημόσιου οικονομικού και λατρευτικού βίου της, στην πρώτη αίθουσα. Στη δεύτερη αίθουσα θα δούμε επιλεγμένα ευρήματα από τις νεκροπόλεις της Ελευσίνας.

Τα εκθέματα του μουσείου Ελευσίνας προέρχονται εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις από την περιοχή της αρχαίας πόλεως και κυρίως από τις ανασκαφές του ιερού.

Μία χαμηλή οροσειρά, ένας λόφος, ο λόφος των αρχαίων που συνηθίζαμε εμείς οι κάτοικοι αυτής της πόλης να αποκαλούμε, αποτέλεσε τον πυρήνα όλων των προϊστορικών οικισμών και τη μετέπειτα οχυρωμένη πόλη των ιστορικών χρονών. Σ΄ αυτόν τον λόφο εξελίσσεται μέρος του Ύμνου και όλες οι δραστηριότητες του αρχαίου οικισμού όλων των αιώνων. Από τη Νεολιθική εποχή έως και τον 5ο μ.Χ. αιώνα, όπου το Ιερό καταστρέφεται από την επιδρομή του Αλάριχου και η πόλη χάνει την αίγλη της.

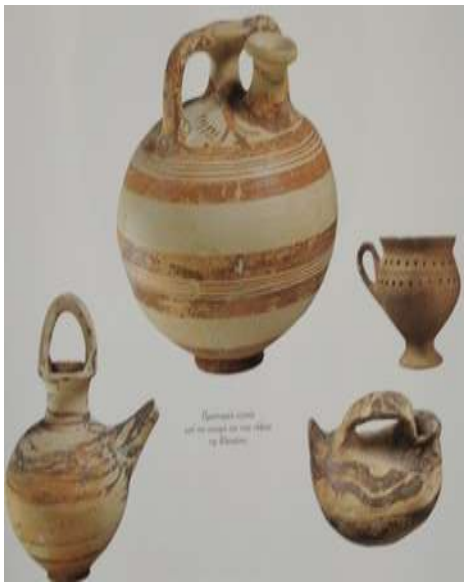

Από τις ανασκαφές στο λόφο της Ακροπόλεως, βλέπουμε ότι στα μακρόστενα αψιδωτά σπίτια ήταν σύνηθες η ταφή παιδιών κάτω από τα δάπεδα οικιών ή ανάμεσα στους τοίχους γειτονικών κτισμάτων. Το μόνο οργανωμένο νεκροταφείο ενηλίκων και παιδιών που συνδέεται με τον οικισμό των χρόνων της Μεσοελλαδικής περιόδου, το λεγόμενο «δυτικό νεκροταφείο», το συγκροτούν οι ενενήντα (92) τάφοι που ερευνήθηκαν. Οι τάφοι είναι κιβωτιόσχημοι με τοιχώματα επενδυμένα με σχιστόπλακες ή σπανιότερα απλοί λάκκοι στο έδαφος. Οι περισσότεροι ήταν ακτέριστοι, ενώ τα αγγεία που βρέθηκαν σε κάποιους, είτε φέρουν γραμμική διακόσμηση είτε είναι μονόχρωμοι

Εκτός από τα συνήθη σχήματα αγγείων αυτής της εποχής μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει τους παρουσιάζουν δύο βοόσχημα αγγεία που βρέθηκαν σε τάφο του δυτικού νεκροταφείου είναι άβαφα από γκρίζο πηλό και αποδίδουν τα ζώα με μακρύ κυλινδρικό κορμό και κοντά πόδια.

Φαίνεται ότι ο οικισμός στα τέλη της περιόδου καταστράφηκε από φωτιά και τον διαδέχτηκε αμέσως μετά, οικισμός της πρώτης φάσης της Υστεροελλαδικής περιόδου, που εκτεινόταν στην κορυφή και στη νότια πλαγιά του λόφου. Στις επόμενες φάσεις ο οικισμός επεκτάθηκε και στην ανατολική και τη βόρεια πλευρά του λόφου. Τα ταφικά έθιμα δεν παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις από την μετάβαση από τη Μέση στην Ύστερη εποχή του χαλκού. Εξακολουθεί να διατηρείται δηλαδή το έθιμο του ενταφιασμού. Τα συνηθέστερα κτερίσματα είναι και πάλι τα πήλινα αγγεία που τώρα όμως το θέμα δε είναι η γραπτή διακόσμηση μόνο αλλά έχουμε θέματα από το φυσικό περιβάλλον. Φύλλα, άνθη, σπείρες, σχηματοποιημένα πουλιά και πλάσματα του βυθού της θάλασσας σχεδιάζονται με θαυμάσια αποτελέσματα πάνω σε αγγεία ποικίλων σχημάτων. Μερικά από τα σχήματα που προσδιορίζονται αποκλειστικά για παιδιά. Επίσης τα μικρά ασκοειδή αγγεία για με στόμιο στο ένα άκρο του σκέτο δηλαδή στη ράχη είναι συνήθως διακοσμημένα με κυματιστές γραμμές και χρονολογούνται στην περίοδο οι μικρές διαστάσεις και το σχήμα τους που προφανώς μιμείται κορμό πτηνού στηρίζουν την υπόθεση ότι πρόκειται προορίζονταν ως κτερίσματα για νήπια και παιδιά. Σε τάφος ενηλίκων βρέθηκαν επίσης πήλινα εδώλια που χρονολογούνται από τον 14ο στο 13ο αιώνα και ανήκουν στους συνηθισμένους τύπους γυναικείων μορφών με υψωμένα (τύπου Ψ) ή σταυρωμένα (τύπου Φ).

Πήλινα μυκηναϊκά εδώλια τύπου Φ και τύπου Ψ.

Ένα από τα σημαντικότερα ευρήματα που βρέθηκε σε μυκηναϊκό τάφο του δυτικού νεκροταφείου είναι η μήτρα από σκούρο ερυθρωπό στεατίτη λίθο, που έχει σχήμα ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο. Στη μία επίπεδη όψη της υπάρχουν δύο κύκλοι για τη χύτευση δύο δαχτυλιδιών. Στην άλλη όψη της

λίθινης πλάκας υπάρχουν δύο κοιλότητες με παραστάσεις που προορίζονταν για τη διακόσμηση των δαχτυλιδιών. Η μία παράσταση εικονίζει πτηνό, ίσως πάπια και το νεοσσό της. Η άλλη παράσταση εικονίζει προφανώς λατρευτική σκηνή με δύο γυναίκες να βαδίζουν προς ένα ιερό κρατώντας προσφορές. Εικονίζονται δέντρα χωρίς φύλλα.

Στο «δυτικό νεκροταφείο» ερευνήθηκαν σε αυτό μόνο είκοσι (20) τάφοι γεωμετρικής εποχής. Αντίθετα στην «πανάρχαια ελευσινιακή νεκρόπολη», εντοπίστηκαν συνολικά εκατόν εξήντα πέντε (165) τάφοι παιδιών και ενηλίκων. Τα ταφικά έθιμα είναι κοινά και στα δύο νεκροταφεία. Τα συνήθη κτερίσματα που συνοδεύουν τους νεκρούς είναι πήλινα αγγεία. Σε μερικούς τάφους όμως του νότιου νεκροταφείου όπως στον λεγόμενο «τάφο α» και στον «τάφο της Ίσιδος» βρέθηκαν πλούσια κτερίσματα όπως χρυσά κοσμήματα, χάλκινες πόρπες, όρμοι με ψήφους από φαγεντιανή, σκαραβαίους και εδώλια. Βλέπουμε σε αυτά τα κτερίσματα της γεωμετρικής περιόδου, γραμμικά σχέδια αλλά και αποτυπώσεις της φύσης. Πουλιά, μάλλον πάπιες ή χήνες, ρόδακες και έλικες.

Αγγεία γεωμετρικών χρόνων
που προέρχονται από τάφους του δυτικού
και του νότιου νεκροταφείου της Ελευσίνας.

Αρκετά πήλινα ομοιώματα βρέθηκαν και στη νότια νεκρόπολη. Ένα πήλινο αλογάκι, ίσως από κάλυμμα πυξίδας, ένα παιχνίδι που μοιάζει με κουδουνίστρα και έχει όμορφα αποτυπωμένο ένα άνθος (μαργαρίτα;), ένα πήλινο ομοίωμα ροδιού με όλες με όλες τις νεκρικές αναφορές αλλά και τις ελπίδες αναγέννησης που υποδηλώνει. Ένα ζευγάρι πήλινα υποδήματα που βρέθηκαν σε γυναικείο τάφο αποτελούν ασυνήθιστο κτέρισμα.

Στα νεκροταφεία των πρώιμων ιστορικών χρόνων της Ελευσίνας βρέθηκαν πολλοί αμφορείς μεγάλων διαστάσεων. Ορισμένοι, οι αρχαιότεροι, ήταν τεφροδόχοι, περιείχαν δηλαδή υπολείμματα της καύσεως νεκρών. Μέσα σε άλλους αντί για φέρετρο είχαν απωθηθεί νήπια ή μικρά παιδιά. Μία ασυνήθιστη πρακτική της αρχαιότητας η οποία στην γλώσσα των αρχαιολόγων αποκαλείται εγχυτρισμός. Είμαστε ακόμα στους γεωμετρικούς χρόνους και η διακόσμηση των αγγείων αυτών είναι με γραμμικά σχέδια (γραμμές, μαιάνδρους, τετρασκέλια) και λίγες απεικονίσεις φύσης. Σε ένα αγγείο αυτών των χρόνων, βλέπουμε έναν ερωδιό περιτριγυρισμένο από φύλλα, στάχυα;, ελικοειδής γραμμές και γραμμικά σχέδια.

Προς το τέλος της περιόδου μεγάλοι αμφορείς ή κρατήρες χρησίμευαν και ως επιτύμβια μνημεία αποτελώντας έτσι την πρώτη μνημειώδη μορφή σημάνσεως του τάφου. Στις περιόδους που ακολουθούν (αρχαϊκή και κλασική), την θέση του πηλού παίρνει ένα ανθεκτικότερο υλικό, το μάρμαρο, που αναλαμβάνει να διαιωνίσει τη μνήμη του νεκρού και να επισημάνει τη θέση του τάφου.

Στην πρώιμη Αρχαϊκή εποχή τα σπίτια φωτίζονται με λυχνάρια. Τα αρχαιότερα λυχνάρια που βρέθηκαν στην Ελευσίνα είναι χειροποίητα αβαθή και με μία λαβή στο ένα άκρο και έναν μυκτήρα το άλλο. Είναι χρηστικά σκεύη που αφήνονται άβαφα στο χρώμα του πηλού με ένα κλαδάκι πιθανώς ελιάς, εγχάρακτο καμιά φορά ή άλλο απλό σχέδιο στην επιφάνεια τους ως μόνη διακόσμηση.

Ο τρόπος διακόσμησης των αγγείων αποσπάται ριζικά από τη γεωμετρική οπτική αντίληψη και εξελίσσεται στον λεγόμενο πρωαττικό ρυθμό, με πλούσιο μοτίβο και

αποτέλεσμα των ταξιδιών και των επαφών. Από εγχυτρισμό προέρχεται και ο περίφημος πρώτο Αττικός αμφορέας που βρέθηκε στο δυτικό νεκροταφείο και είχε χρησιμεύσει για τον ενταφιασμό μέσα σε αυτόν ενός δεκάχρονου αγοριού. Ο αριστουργηματικός αυτός αμφορέας είναι μνημειώδης όχι μόνο εξαιτίας του μεγάλου μεγέθους του 1,42m ύψος), αλλά και την διακόσμηση του. Έχει μία κυρία κατά μέτωπο και μία δευτερεύουσα όψη. Η πίσω όψη είναι αμελώς διακοσμημένη με σπειροειδή και φυτικά στοιχεία (ρόδακες, κρίνους). Η διακόσμηση της πρόσοψης του αγγείου χωρίζεται σε τρεις ζώνες όπου ο τεχνίτης τολμά να δώσει με δροσιά και ζωντάνια μερικές από τις πρώτες απεικονίσεις μυθολογικών σκηνών. Στη ζώνη του λαιμού έχουμε μία από τις αρχαιότερες παραστάσεις της τύφλωσης του κύκλωπα Πολύφημου. Εικονίζεται εκτός από τον ο Οδυσσέα και δύο μόνο από τους συντρόφους του, ο Πολύφημος, γιγάντιος, που κάθεται στηριζόμενος στο πλαίσιο της εικόνας σαν να ήταν το τοίχωμα της σπηλιάς του. Έχει ανοικτό το στόμα του κραυγάζοντας και μορφασμός αυτός είναι μία από τις αρχαιότερες προσπάθειες απόδοσης πόνου και αγωνιάς στην τέχνη. Ανθέμια, ρόδια, τετρασκέλια, και άλλες αποτυπώσεις φυτών συμπληρώνουν το μοτίβο. Στη ζώνη του ώμου, ένας αγριόχοιρος αντιμετωπίζει ένα λιοντάρι. Ο κάπρος στα αριστερά χαμηλώνει επιτιθέμενος το κεφάλι μπροστά στο υψωμένο πόδι του λιονταριού δεξιά το λιοντάρι με ένα εντυπωσιακό κεφάλι, όπου κυριαρχούν το τεράστιο μάτι και ορθάνοιχτο, γεμάτο κοφτερά δόντια στόμα. Και εδώ, το μοτίβο συμπληρώνουν ρόδια, τετρασκέλια, και ρόδακες. Στην κυρία και μεγαλύτερη ζώνη του σώματός του αγγείου, αποτυπώνεται ο μύθος του Περσέα. Από τον Περσέα σώζοντα στη δεξιά άκρη της παράστασης μόνο τα πόδια του με τα φτερωτά πέδιλα που δανείστηκε από τον Ερμή για να πετύχει τον άθλο. Όρθια μπροστά του η θεά Αθηνά τον προστατεύει από τις τερατόμορφες Γοργόνες τις δύο αθάνατες αδερφές της Μέδουσας τη Σθενώ και την Ευρυάλη που τον καταδιώκουν. Την παράσταση κλείνει στα αριστερά η αποκεφαλισμένη Μέδουσα, που κείτεται νεκρή πεσμένη οριζόντια. Είναι, πραγματικά αξιοθαύμαστη η αποτύπωση των Γοργονών. Έχουν καθαρά γυναικείο σώμα, αλλά το κεφάλι τους είναι τρομαχτικό. Φίδια απλώνονται από την ρίζα της κεφαλής, τα μάτια είναι βατράχου και τα δόντια κοφτερά που από πίσω «κρύβουν» ένα υποχθόνιο χαμόγελο. Το κενό, κι εδώ, γεμίζεται, ανάμεσα στις κύριες μορφές με παραπληρωματικά κοσμήματα ρόδακες, ρόμβους, τετρασκέλια, συμπλέγματα μαίανδρων.

Από εγχυτρισμό που βρέθηκε στο δυτικό νεκροταφείο προέρχεται άλλος ένας σημαντικός αμφορέας όπου στο σώμα του αγγείου αποτυπώνεται στη μία όψη ένα μεγάλο λιοντάρι και στην άλλη μία καθιστή σφίγγα με σώμα λιονταριού, δρεπανοειδής φτερούγες και γυναικείο κεφάλι. Στο λαιμό του αγγείου εικονίζονται δύο ζώα αντικριστά ένας πάνθηρας στα αριστερά και ένα λιοντάρι στα δεξιά όπου με ένα παιχνίδισμα του τεχνίτη ο οποίο ενώνει τα δύο τα κεφάλια αποδίδοντας έτσι ένα μοναδικό κεφάλι αιλουροειδούς. Το κενό, κι εδώ, γεμίζεται, ανάμεσα στις κύριες μορφές με παραπληρωματικά κοσμήματα ρόδακες, ανθέμια.

Τους εγχυτρισμούς συνοδεύουν ως κτερίσματα και μικρότερα αγγεία όπως λήκυθοι, σκύφοι, πρόχοι, πυξίδες διακοσμημένα με μελανόμορφη τεχνική. Το κυριότερο είδος κτερίσματος κατά τον 5ο π.χ. αιώνα, είναι οι λήκυθοι, πήλινα αγγεία με κυλινδρικό σώμα και ψηλό λεπτό λαιμό που περιείχαν αρωματικά έλαια. Οι λήκυθοι είναι διακοσμημένες είτε με περίτεχνα ανθέμια, φύλλα λωτού, άλλα φυτικά μοτίβα όπως κλάδοι κισσού, είτε με διηγηματικές παραστάσεις και μυθικά πλάσματα όπως ο Πήγασος.

Ένα είδος κτερίσματος που συναντάται αποκλειστικά σε παιδικούς τάφους είναι οι μικροσκοπικοί χόες, κανατάκια με τριφυλλοσχημο στόμιο διακοσμημένα με ερυθρόμορφες παραστάσεις που εικονίζουν παχουλά νήπια και μικρά παιδιά. Επίσης είναι αποτυπωμένη χαρούμενη φύση όπως η άμπελος, οι σειρήνες και πάπιες, θέλοντας έτσι να αποδώσουν την χαρούμενη ιδιοσυγκρασία των νηπίων.

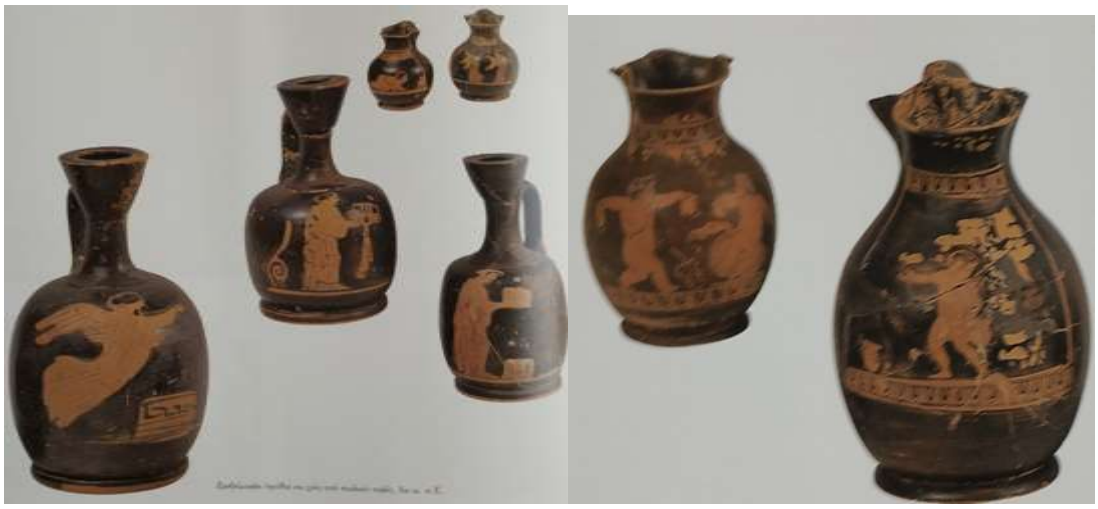

Σε τάφους γυναικών και κοριτσιών χαρακτηριστικά κτερίσματα είναι οι πήλινες λεκάνιδες και οι πυξίδες. Πάνω στις πυξίδες, αποτυπώνεται η καθημερινή ζωή και βλέπουμε εκτός από τις γυναικείες μορφές που κάνουν καθημερινές δραστηριότητες, έναν έρωτα;, λαγό ή κουνέλι, πάπια δέντρο, ελικοειδή φυτό, λουλούδια, κρίνους.

Στους ρωμαϊκούς χρόνους, έχουμε ένα χαρακτηριστικό δείγμα επιτύμβιας στήλης στον τάφο μιας γυναίκας από τη Μίλητο που πέθανε στην Ελευσίνα και εκτίθεται στο Μουσείο. Η στήλη έχει μορφή ναΐσκου. Το τύμπανο του αετώματος το καλύπτει, βλέπουμε ανάγλυφη παράσταση καλαθιού με κλαριά αμπελιού.

Δείγματα από λυχνάρια της ρωμαϊκής περιόδου, μας επιτρέπουν να διαπιστώσουμε ότι η αποτύπωση της φύσης είναι συνεχόμενη στη διάρκεια του χρόνου. Έξοχα σχέδια από άνθη λωτού, ρόδακες, δέντρο (πιθανώς κυπαρίσσι), σκηνή οργώματος με βόδι, αλλά και έρωτας.

Πήλινοι λύχνοι ρωμαϊκών χρόνων.

Τα χαρακτηριστικότερα προϊόντα των εργαστηρίων πλαστικής, αυτής της εποχής, ήταν οι μαρμάρινοι σαρκοφάγοι. Κλείνοντας λοιπόν το πρώτο μέρος της έκθεσης, αφήσαμε την εξαιρετική σαρκοφάγο που βρίσκεται στο προαύλιο του Μουσείου. Φτιαγμένη από πεντελικό μάρμαρο κοσμημένη με ανάγλυφες παραστάσεις. Το κάλυμμά της είναι σε μορφή δίρριχτης φολιδωτής στέγης με αετωματικές απολήξεις. Στην κύρια όψη της Λάρνακας εικονίζεται μία πολυπρόσωπη σύνθεση με τη θήρα του Καλυδώνιου κάπρου από τον Μελεάγρο και τους συντρόφους του. Στην παράσταση διακρίνεται ο κάπρος κυνηγημένος από τα σκυλιά. Διακρίνουμε τους Διόσκουρους στο βάθος, του δίδυμες μορφές που προβάλλουν πίσω από ένα βράχο πάνω στον οποίο φυτρώνουν δύο φυτά. Βλέπουμε την Αταλάντη να βοηθάει τον Μελέαγρο, ένας από τους ήρωες είναι πάνω σε άλογο, και ποταμιές θεότητες στην άκρη της σκηνής παρακολουθούν τα δρώμενα. Στην βάση της σαρκοφάγου, στα αριστερά βλέπουμε ένα λιοντάρι να έχει αρπάξει ένα ελάφι πιθανόν την ώρα που αυτό έτρωγε από ένα φυτό που είναι μπροστά του. Στα δεξιά, έχουμε πάλι αρπαγή ελαφιού από λιοντάρι χωρίς φυτικό μοτίβο. Οι άλλες πλευρές της σαρκοφάγου διακοσμούνται με δευτερεύοντα θέματα. Η πίσω πλευρά έχει δύο γρύπες αντιμέτωπους. Στις στενές πλευρές, έχουμε ίδιο θέμα. Μία σφίγγα με σώμα λιονταριού, δρεπανοειδή φτερά και κεφάλι γυναίκας.

Η δεύτερη ενότητα με θέμα «Μεγάλα Μυστήρια», περιέχει ευρήματα που εικονογραφούν τον μύθο της λατρείας παραθέτοντας τα τελετουργικά στάδια και τις δημόσιες εκδηλώσεις της γιορτής ανά ημέρα.

Τα περισσότερα από τα εκθέματα του μουσείου πρέπει να θεωρηθούν προσφορές και αναθήματα κυρίως στο μεγάλο ιερό της Δήμητρας και της κόρης. Η ανάθεση ήταν μία πράξη πίστεως που αποσκοπούσε είτε στην επίκληση της βοήθειας της Θεάς είτε στην εκδήλωση ευγνωμοσύνης για την παραχθείσα χάρη. Οι αρχαιότερες λατρευτικές προσφορές που βρέθηκαν στο ιερό της Ελευσίνας χρονολογούνται στους υπογεωμετρικούς και πρώιμους αρχαϊκούς χρόνους τέλη 18ου και 19ου αιώνα και προέρχονται από τις συμβατικά αποκαλούμενες πυρές θυσιών του τελεστηρίου. Από τα πρώιμα ευρήματα των πυρών είναι ένα πήλινο ειδώλιο με το σπάνιο θέμα μιας γυναικείας μορφής καθισμένη ανάμεσα σε δύο προτομές αλόγων. Μεγάλες ποσότητες πήλινων πτηνόμορφων εδωλίων εικονίζουν όρθιες μορφές τελείως σχηματικά αποδοσμένες με κορμό κυλινδρικό η πεπλατυσμένο σανιδόσχημο και κεφάλι όπου αποδίδεται πλαστικά μόνο η μύτη. Βρίσκουμε πάνω τους δε, ζωγραφισμένους ρόδακες ρόδια και άλλα αρχαϊκά σύμβολα. Ένα μικρό πινακίδιο με παράσταση αλόγου, ίσως αφιερώθηκε ως υποκατάστατο της προσφοράς ενός πραγματικού αλόγου. Σε θραύσμα με μυθολογικό - θρησκευτικό περιεχόμενο μελανόμορφου πίνακα βλέπουμε την παράσταση άρματος. Διακρίνεται δαφνοστεφανωμένη γυναίκα ηνίοχος που κρατά τα ηνία των αλόγων και μαστίγιο δίπλα στο άρμα βαδίζει ανδρική μορφή η οποία φέρει επίσης στεφάνι δάφνης πάνω στα μακριά μαλλιά. Ίσως είναι ο Απόλλων κιθαρωδός που κρατάει επτάχορδη κιθάρα στο ένα χέρι και πλήκτρο στο άλλο. Σε πήλινο αναθηματικό πίνακα απεικονίζεται μία γυναικεία μορφή που φοράει ψιλό πόλο και κρατά στο το χέρι της στεφάνι και κάτω από τον αγκώνα της προβάλει τεράστιο άνθος που πιθανολογείται ότι είναι ο θαυμαστός νάρκισσος που φύτρωσε στο Νύσιο ο πεδίο.

Στους αρυβάλλους και τα αλάβαστρα που βρέθηκαν στην Ελευσίνα μπορούμε να θαυμάσουμε τη ζωντάνια των παραστάσεων. Βλέπουμε την προσεκτική παρατήρηση αλλά και την αγάπη προς τη φύση.

Βλέπουμε μία σειρήνα να απλώνει τις δρεπανοειδείς φτερούγες της, μία χήνα να αντιμετωπίζει ένα πετεινό, ένας αγριόχοιρος να ετοιμάζεται να ορμήσει, ένα δελφίνι να βουτάει με χάρη, ένας αετός να ανοίγει τα φτερά του και βέβαια τα φυτικά διακοσμητικά στοιχεία που συμπληρώνουν το μοτίβο όπως τετράφυλλα, ρόδακες, ανθέμια και άνθη λωτού.

Ο μελανόμορφος αμφορέας με ψηλό λαιμό, ίσως λατρευτικό σχήμα αγγείου, είναι έργο ενός τεχνίτη που παίρνει το συμβατικό όνομα «ζωγράφος της Ελευσίνας 707» από αυτό ακριβώς το αγγείο. Ο ζωγράφος ζωγραφίζει στο σώμα του αμφορέα σφίγγες σειρήνες και λιοντάρια και γεμίσματα του κενού με ρόδακες και λουλουδια.

Μία λουτροφόρος υδρία έχει στο λαιμό μελανόμορφη παράσταση τριών ιματιοφόρων ανδρών που βαδίζουν προς τα αριστερά ενώ την ομάδα πλαισιώσουν δεξιά και αριστερά αλέκτορες. Στο λαιμό και σώμα της υδρίας απεικονίζονται μαίανδροι, σφίγγες, πάνθηρες, και πτηνά καθώς επίσης και ρόδακες. Εικονίζονται παραστατικά χωρίς σύνδεση.

Μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι αγγειογραφίες που θεωρείται ότι σχετίζονται με τον εορτασμό των Μυστηρίων οι μελανόμορφες παραστάσεις ενός λουτροφόρου αμφορέα. Στο λαιμό του αμφορέα εικονίζεται πομπή, πιθανόν των Ελευσινιακών Μυστηρίων, από άνδρες που κρατούν κλαδιά ίσως μυρτιάς. Ο διάκοσμος του λαιμού είναι με δίχρωμους ρόδακες.

Μία άλλη μελανόμορφη λουτροφόρος που σώζεται μόνο ο λαιμός, εικονίζει επίσης μία πομπή που μάλλον έχει σχέση με τα Μυστήρια. Στην πομπή αυτοί λαμβάνουν μέρος άνδρες γυναίκες και παιδιά. Διακρίνουμε την μορφή μιας γυναίκας που προχωρά με σεμνό βήμα, φορώντας εορταστική ενδυμασία, ενώ ένα στεφάνι από κλαδιά μυρτιάς περιβάλλει το ωραίο κεφάλι με τα μακριά μαλλιά που πέφτουν στο στήθος και στην πλάτη. Τον λαιμό του αγγείου στολίζουν ρόδακες.

Ένα ιδιαίτερο λόγω του ιδιόρρυθμου και σπάνιου σχήματός του, είναι ένα πήλινο σκεύος, μικρών σχετικά διαστάσεων που δεν σώζεται δυστυχώς ακέραιο. Είναι πιθανόν να είναι σκεύος για τελετουργικούς ραντισμούς. Απεικονίζει τη μυθική σύλληψη του Σιληνού από τον Μίδα. Διακρίνεται ο Θεός Ερμής, ακολουθεί ο Σιληνός με δεμένα τα χέρια. Επίσης πάνω του έχει κλαδιά, φύλλα λωτού και τουλίπες.

Μία μεσόμφαλη φιάλη, σχήμα κατεξοχήν σπονδικό, είναι διακοσμημένη στο εσωτερικό της με δύο μεγάλα λευκά ανθέμια με ελικοειδής μίσχους και με δύο σειρήνες ανάμεσά τους που κρατούν επτάχορδη κιθάρα. Τα γράμματα στο βάθος του αγγείου δεν σχηματίζουν κάποια λογική φράση και επομένως ίσως υποδηλώνουν το τραγούδι των σειρήνων.

Μεσόμφαλη φιάλη
με παράσταση Σειρήνων
ανάμεσα σε ανθέμια,
τέλη 6ου αι.-αρχές 5ου αι. π.Χ.

Αποκλειστικά αναθηματική χρήση είχαν και οι κυκλικές με λευκό βάθος που απαντώνται μόνο ως αφιερώματα σε Ιερά. Σπαράγματα μόνο από δύο τέτοιες κύλικες έχουν βρεθεί στο ιερό της Ελευσίνας στη μία κύλικα εικονίζεται σκηνή γιγαντομαχίας με τη θεά Αθηνά να επιτίθεται σε ένα Γίγαντα, προφανώς τον Εγκέλαδο, τον μυθικό προσωπικό της αντίπαλο, που διακρίνεται στα δεξιά. Η θεά φορά κράνος και έχει την αιγίδα με το γοργόνειο απλωμένη γύρω από τους ώμους της και πάνω στο αριστερό της χέρι, με το οποίο έχει αδράξει τον Γίγαντα. Στην άλλη κύλικα σώζεται μόνο ένα όστρακο με την αποσπασματική μορφή ενός Τρίτωνα. Ο θαλάσσιος δαίμονας έχει ανθρώπινη μορφή ως το στήθος και από κει και κάτω κορμί ψαριού. Τα μακριά σγουρά μαλλιά του είναι στολισμένα με μία θαλασσινή ανεμώνη. Πίσω του διακρίνεται ένα δελφίνι που βουτάει προς το βυθό.

Μεταξύ των αναθημάτων ήταν και τα «επίνητρα». Ήταν ημικυλινδρικά σκεύη με κλειστό το ένα άκρο που τα ακουμπούσαν οι γυναίκες στο μηρό τους με το κλειστό άκρο στο γόνατό τους και έξαιναν πάνω τους το μαλλί. Τα θραύσμαστα όμως ενός επινήτρου που βρέθηκαν στην Ελευσίνα είναι διακοσμημένα με ασυνήθιστο θέμα. Στη παράσταση του σκεύους εικονίζονται αμαζόνες που ετοιμάζονται για πολεμική εξόρμηση πάνω σε άλογα. Κι εδώ το «γέμισμα» γίνεται με λουλούδια και έλικες.

Τα πλαστικά αγγεία που βρέθηκαν στο ιερό φαίνονται προορισμένα για αφιερώματα μάλλον παρά για καθημερινή χρήση έναν τέτοιο αγγείο ήταν ο αρύβαλλος που το σώμα του το αποτελούσαν πολλαπλές αχιβάδες πλαστικά απόδοσμένες.

Ο πήλινος ερυθρόμορφος πίνακας που σώζεται σχεδόν ακέραιος στο πάνω μέρος απολήγει σε τριγωνικό αέτωμα, διακοσμημένο με ερυθρόμορφο ανθέμιο. Πρόκειται για μία πολυπρόσωπη σκηνή που θεωρήθηκε ότι απεικονίζει κάποιο στιγμιότυπο από τον εορτασμό των Μυστηρίων. Υπάρχει η θεωρία ότι οι καθισμένες γυναικείες μορφές δίπλα στο δεξιό πλαίσιο του πίνακα είναι η Δήμητρα και Περσεφόνη, προς τις οποίες προσέρχονται οι μύστες από τα αριστερά άντρες γυναίκες και παιδιά στεφανωμένοι με στεφάνια μυρτιάς. Υπάρχει και η άποψη ότι η σκηνή στο αέτωμα παρουσιάζει τα Μικρά Μυστήρια και η κάτω απεικόνιση τα Μεγάλα.

Εκτός από τα πήλινα αναθήματα, πιθανότατα υπήρχαν αφιερώματα και από άλλα υλικά που δεν διασώθηκαν. Πολλά θα ήταν ίσως κατασκευασμένα από ξύλο ύφασμα δέρμα και άλλες οργανικές ύλες που είναι σχεδόν αδύνατο να διατηρηθούν. Άλλα πάλι από ευγενή μέταλλα και άλλες πολύτιμες ύλες που δύσκολα διαφεύγουν τη αρπαγή ή και τη μεταποίηση από μεταγενέστερους. Αντίθετα τα λίθινα αναθήματα παρουσιάζουν την ίδια ανθεκτικότητας του χρόνου με τα πήλινα και αποτελούν την άλλη μεγάλη ομάδα αφιερωμάτων που προέρχονταν από αρχαία ελληνικά Ιερά. Τα αρχαιότερα λίθινα αναθήματα ανήκουν στην αρχαϊκή περίοδο. Μεταξύ των αρχαϊκών αναθημάτων συγκαταλέγεται το μαρμάρινο κεφάλι ενός αλόγου που χρονολογείται τον 6ο αιώνα προφανώς προέρχεται από κάποιο ιππικό ανάθημα.

Σε συνέχεια των ιππικών αναθημάτων έχουμε ένα μεταγενέστερο, κλασικών χρόνων σύμπλεγμα, αλόγου και αναβάτη που εκτίθεται στο Μουσείο της Ελευσίνας. Δυστυχώς από το άλογο λείπουν το κεφάλι μαζί με το λαιμό και τα πόδια του ζώου. Η ουρά ήταν ένθετη από ένα διαφορετικό κομμάτι μάρμαρο ή από μέταλλο.

Στο ανάγλυφο του 5ου αιώνα που σώζεται σχεδόν ακέραιο με ελάχιστες αποκρούσεις, αριστερά εικονίζεται η Δήμητρα επιβλητική καθισμένη σε θρόνο με φορώντας ψηλό πόλο στα μαλλιά και κρατώντας σκήπτρο στο ένα χέρι και μία δέσμη στάχυα στο άλλο. Προς την καθιστή Θεά προσέρχεται μία νεανική γυναικεία μορφή, κρατώντας μία δάδα σε κάθε χέρι. Το πιθανότερο είναι ότι πρόκειται για την Κόρη.

Πλήρη έκφραση του πνεύματος της εποχής, δηλαδή της πρώτης δεκαετίας μετά τα μέσα του 5ου αι., συνιστά το «Μεγάλο Ελευσινιακό Ανάγλυφο» ένα από τα πιο γνωστά έργα των κλασικών χρόνων. Το μαρμάρινο ανάγλυφο βρέθηκε στα 1859 στο εκκλησάκι του Αγίου Ζαχαρία και μεταφέρθηκε στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο όπου και εκτίθεται σήμερα. Στο Μουσείο της Ελευσίνας υπάρχει ένα γύψινο εκμαγείο του. Στο ανάγλυφο εικονίζεται η Ιερή Ελευσινιακή Τριάδα. Στα αριστερά στέκεται ηγεμονική η Δήμητρα με τα μαλλιά ριχτά στον αυχένα, φορώντας πέπλο και κρατώντας σκήπτρο στο αριστερό της χέρι. Μπροστά της και στραμμένος προς το μέρος της στέκεται ένας γυμνός έφηβος με μία χλαμύδα στο δεξιό του ώμο. Ο νέος που κατά την επικρατέστερη άποψη είναι ο Τριπτόλεμος, τείνει το δεξί του χέρι προς τη θεά, η οποία ετοιμάζεται να του προσφέρει μία δέσμη από στάχυα ώστε ο νεαρός ήρωας να διαδώσει την καλλιέργεια των σιτηρών στην οικουμένη. Τα στάχυα

που σήμερα δεν σώζονται ίσως ήταν μεταλλικά από χαλκό ή και χρυσό. Πίσω από τον έφηβο στέκει νεανική η Κόρη με τα μαλλιά σηκωμένα ψηλά.

Στην ομάδα των ανάγλυφων του πέμπτου αιώνα που αφιερώθηκαν στις θεές της Ελευσίνας και απεικονίζουν θρησκευτικά θέματα υπάρχει και μία εξαίρεση. Πρόκειται για το κεντρικό τμήμα ενός μαρμάρινου αναθηματικού ανάγλυφου που απεικονίζει σκηνές μάχης. Και εδώ βρίσκουμε βλέπουμε τα άλογα πάνω στη μάχη στο ανάγλυφο του Πυθοδώρου.

Αγαπημένο θέμα των αναθηματικών ανάγλυφων του 4ου π.Χ. αιώνα που βρέθηκαν στην Ελευσίνα αποτελεί ο γνωστός μύθος της «Αποστολής του Τριπτόλεμου». Η

διαπραγμάτευση του θέματος αυτού του ανάγλυφου διαφέρει πολύ από την παράσταση του ίδιου επεισοδίου στο Μεγάλο Ελευσινιακό Ανάγλυφο του 5ου π.Χ. αι. Εδώ νεαρός Ελευσίνιος ήρωας εικονίζεται πλέον εφοδιασμένος με το κατάλληλο όχημα για το ταξίδι και στα πέρατα της γης. Καθισμένο σε άρμα που το σέρνουν φτερωτοί δράκοντες, δέχεται την ευλογία το δύο θεών και τις τελευταίες οδηγίες της Δήμητρας για τη διάδοση της καλλιέργειας των σιτηρών.

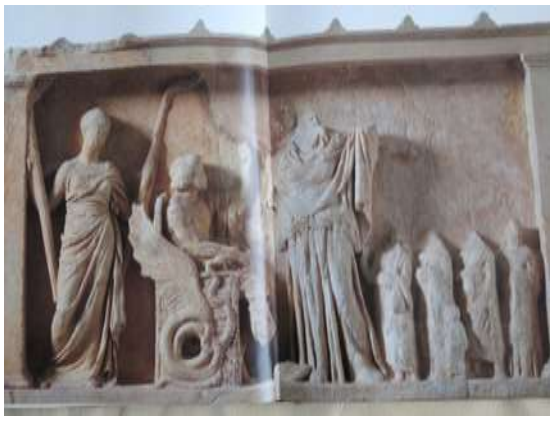

Λίθινα ανάγλυφα είναι αρκετά αλλά θα επικεντρωθούμε σε αυτά που έχουν αποτυπωμένη την φύση. Έτσι λοιπόν θα δούμε τμήματα των αναθηματικών ανάγλυφων που υπάρχει παράσταση ζώων που προφανώς προορίζονταν για θυσία ήτανε ως επί το πλείστον χοίροι και τραγιά αλλά και βοοειδή.

Το νεοελληνιστικό αναθηματικό ανάγλυφο του Λακρατείδη, που βρέθηκε στον περίβολο του Πλουτωνείου σώζεται αποσπασματικά. ‘Εχει εντυπωσιακά μεγάλες διαστάσεις και απαρτίζεται από εξήντα περίπου θραύσματα. Στην παράσταση εικονίζεται μία συγκέντρωση ελευσινιακών θεοτήτων. Αναγνωρίζουμε τη Δήμητρα καθισμένοι στα αριστερά της σύνθεσης που φορά καλύπτρα στα μαλλιά και προτείνει μία δέσμη με στάχυα στον Τριπτόλεμο που βρίσκεται απέναντί της. Ο Τριπτόλεμος κάθεται στο άρμα με τους δράκοντες και απλώνει το χέρι για να πάρει το δώρο της θεάς. Βλέπουμε επίσης την Περσεφόνη και ο γενειοφόρος άνδρας με τα

πλούσια τα μαλλιά είναι ο Πλούτων όπως δηλώνει σαφώς η επιγραφή δίπλα στο πρόσωπό του.

Μαρμάρινα αγάλματια, δηλαδή ολόκληρες μορφές διαστάσεων πολύ μικρότερων του φυσικού, βρέθηκαν αρκετά στις ανασκαφές της Ελευσίνας. Εικονίζουν κατά κανόνα μεμονωμένες μορφές και σπάνια συμπλέγματα. Στο μουσείο Ελευσίνας εκτίθενται όμως και αρκετά αγάλματα, και ανάγλυφα αφιερωμένα σε άλλες θεότητες εκτός του Μυστηριακού Κύκλου της Δήμητρας και της Κόρης. Τα αναθήματα αυτά προφανώς προέρχονται από άλλα μικρότερα ιερά και ναούς του δήμου των Ελευσίνιων. Από επίστεψη μάλλον κάποιου νικητή, προέρχεται προφανώς και η προτομή της θεάς Αθηνάς, που αναγνωρίζεται από το αττικό κράνος που φορά αλλά και από την αιγίδα με το γοργόνειο πάνω στο στήθος. Η βάση της προτομής έχει την μορφή κάλυκα άνθους που από τα πέταλά του αναδύεται η προτομή.

Από κάποιο σπήλαιο αφιερωμένο στις νύμφες πιθανότατα προέρχεται το τμήμα ενός αναθηματικού ανάγλυφου του 4ου π.Χ. αιώνα. Σώζεται μόνο η κάτω αριστερή γωνία του ανάγλυφου, που έχει μία βραχώδη διαμόρφωση. Από την απομίμηση αυτή τοιχώματος σπηλαίου προβάλλει η γενειοφόρος κεφάλι ενός ποταμιού θεού. Μπροστά διακρίνεται ένας άντρας που φόρα χλαμύδα. Πρόκειται μάλλον για τον Ερμή «Νυμφαγωγό».

Αναθηματικό ανάγλυφο με παράσταση Ερμή νυμφαγωγού, 4ος αι. π.Χ.

Αντίθετα πολύ εύκολη είναι η ταύτιση ενός μαρμάρινου αγάλματος του μουσείου με το θεό της θάλασσας Ποσειδώνα. Ο θεός εικονίζεται γυμνός, με μία χλαμύδα μόνο διπλωμένη πάνω στο μηρό του λυγισμένου αριστερού ποδιού του, το οποίο πατάει πάνω σε ένα δελφίνι, σύμβολο του θεού και σε ένα βράχο. Από άγαλμα Ποσειδώνα διαστάσεων μεγαλύτερων του φυσικού, ίσως προέρχεται και η μαρμάρινη πλίνθος πάνω στην οποία σώζονται μόνο τα πέλματα των σανδαλιών και μέρος των άκρων ποδών μιας μορφής. Ο συσχετισμός με τον Ποσειδώνα στηρίζεται στην ωραία προτομή ενός αλόγου που ξεφυτρώνει μέσα από φύλλα άκανθας δίπλα στα πόδια του Θεού.

Το μαρμάρινο ακρωτηριασμένο άγαλμα του Ηρακλή ταυτίζεται εύκολα από το ρωμαλέο σώμα του και κυρίως από τη λεοντή που κρέμεται στον αριστερό βραχίονα. Διαφορετικό αλματικό τύπου του ήρωα αποδίδει ένα μαρμάρινο αγαλμάτιο ρωμαϊκών χρόνων, από τον οποίο σώζεται μόνο ο κορμός και το αριστερό χέρι. Η λεοντή και το ρόπαλο βοηθούν στην ταύτιση.

Στην Ελευσίνα βρέθηκαν επίσης αρκετά αγαλμάτια του Διονύσου όλα ρωμαϊκών χρόνων, όπως επιβεβαιώνει και η στίλβωση της επιφάνειάς τους. Ο νεαρός θεός εικονίζεται γυμνός ή μισόγυμνος με το ιμάτιο να κυλά στα ισχία του, κρατώντας στα

χέρια τα σύμβολα του, δηλαδή τον κάνθαρο, αγγείο πόσεως οίνου στα συμπόσια, και σταφύλια που κρέμονται από ελισσόμενες αμπέλους.

Στον Διονυσιακό κύκλο πρέπει να συμπεριληφθεί και το ακέφαλο άγαλμα ενός σάτυρου. Ο Σάτυρος φοράει μόνο ένα δέρμα πάνθηρα στους ώμους του.

Την εποχή του Πεισίστρατου, ο οποίος διέβλεπε την σημασία που είχε για το γόητρο των Αθηνών, η αίγλη των Ελευσινιακών Μυστηρίων, έδωσε ιδιαίτερη προσοχή στη διακόσμηση του ναού. Δείγμα της διακόσμησης της ανωδομής του Πεισιστράτιου Τελεστηρίου, είναι οι μαρμάρινες κεφαλές σε σχήμα κριού που χρησίμευαν σαν υδρορροή.

Το εσωτερικό προστώο των Μικρών Προπυλαίων στεγαζόταν με μία επίπεδη φατνωματική στέγη, που τη στήριζαν δύο κολοσσικές «Καρυάτιδες» όπως επικράτησε να αποκαλούνται στην αρχιτεκτονική ιδιόλεκτο οι γυναικείες μορφές που στηρίζουν στέγες και οροφές. Στο Μουσείο της Ελευσίνας φυλάσσεται η δεύτερη Καρυάτιδα, ελλιπής και ακρωτηριασμένη αλλά συγχρόνως καλό δείγμα της δεξιοτεχνίας που διέθεταν οι έλληνες γλύπτες, ακόμη και σε αυτήν την ύστερη εποχή τον 1ο π.Χ αιώνα, καθώς και της επιρροής που δέχονταν από τα κλασικά τους πρότυπα. Εικονίζεται μία νεαρή γυναίκα του με κλασικά χαρακτηριστικά που φέρει πάνω στο κεφάλι της την ιερή κύστη, το κυλινδρικό, δηλαδή, κάνιστρο όπου

φυλασσόταν και μεταφέρονταν τα ιερά αντικείμενα της λατρείας. Από αυτό συνάγεται ότι οι Καρυάτιδες - κιστοφόροι είναι ιέρειες της Δήμητρας. Πάνω στην κύστη υπάρχουν ανάγλυφα λατρευτικά σύμβολα όπως δέσμες από στάχυα, μύκωνες, βάκχοι και στο κέντρο ένας κέρνος, το χαρακτηριστικό σκεύος της λατρείας της Δήμητρας. Τα ενώτια της μορφής είναι κοσμημένα με ρόδακες. Η κόρη φορά χιτώνα ζωσμένο σταυρωτά στο στήθος με ιμάντες που πορπώνονται μεταξύ τους με ένα γοργόνειο, στοιχείο αποτρεπτικό, που ήταν αρχαία συνήθεια να τοποθετείται στα κτίρια προς απομάκρυνση των κακόβουλων πνευμάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΕΛΕΥΣΙΝΑ Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ Έκδοση Κοινωφελούς Ιδρύματος Λάτση

2. ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΥΚΛΑΔΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

3. ΤΑ ΦΥΤΑ ΩΣ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ Επίκουρη καθηγήτρια Σοφία Ριζοπούλου δημοσίευση σε περιοδικό

XVIII. Ο Ιερός Καρπός του Θριάσιου Πεδίου

ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝΝΑ

email: annstavrop@gmail.com

ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ

ΕΛΕΥΣΙΝΑ 2023

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η καλλιέργεια του σιταριού στις πεδιάδες της Ελευσίνας, μαρτυρείται από την απώτατη αρχαιότητα μέχρι και σήμερα και είναι στενά συνδεδεμένη με την λατρεία της Θεάς ΔΗΜΗΤΡΑΣ, σύμβολο γονιμότητας της γης, όπου έδωσε τον σιτόσπορο στον Τριπτόλεμο, γιό του βασιλιά Κελεού και της Μετάνειρας.

Ο Τριπτόλεμος έφυγε με το θαυμαστό του άρμα το οποίο έσερναν δυο φτερωτοί δράκοι και συνέχισε την διδασκαλία της σιτοκαλλιέργειας στους ανθρώπους της εποχής του. Τον κύριο λόγο για την διαδικασία αυτή την είχε ο γεωργός, ο οποίος μεριμνούσε όλο το χρόνο για την σοδειά του και έψελνε ύμνους στην Θεά όπως αναφέρει ο Όμηρος στον ύμνο για την θεά: «Δήμητρ’ ηύκομον, σεμνήν θεάν, άρχομ’ αείδειν…αυτάρ εγώ και σείο και άλλης μνήσομ’ αοιδής», (Ομηρικοί ύμνοι , μτφρ. Δ.Π Παπαδίτσας – Ελένη Λαδιά , εκδ. Εστία , στίχοι 1-495) δηλώνοντας με τον τρόπο αυτό την ευγνωμοσύνη του για την επικείμενη ευκαρπία. Ο σπορέας των δημητριακών καρπών, περίμενε καρτερικά τα πρωτοβρόχια για να ποτιστεί ιερά το χωράφι του. Την πρώτη φθινοπωρινή βροχή, ακολουθεί το πρώτο όργωμα. Το χώμα

προετοιμάζεται να δεχτεί την δεύτερη και την τρίτη βροχή που διαδοχικά ακολουθούν το δεύτερο και το τρίτο όργωμα. Στα μέσα του Οκτωβρίου ξεκινά η σπορά, με ψαλμωδίες και ύμνους για την Θεά της γονιμότητας, την ΔΗΜΗΤΡΑ, τη Θεά που «επιβλέπει» τον ακούραστο γεωργό και την σπορά του. Μέχρι τις αρχές του Δεκέμβρη πέφτει ο καρπός στα ανοιγμένα αυλάκια και από πάνω ο γεωργός με τα παλιά του ρούχα, σκεπάζει με χώμα υγρό, την ιερή σπορά μέχρις ότου φυτρώνουν τα σπαρτά και γίνουν στάχυα. Από τα στάχυα φτιάχνεται το ψωμί που είναι σημαντικό για την διατροφή των ανθρώπων .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΘΕΑ ΔΗΜΗΤΡΑ – ΠΡΟΣΤΑΤΙΔΑ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Η θεά Δήμητρα ήταν κόρη του Δία και της Ρέας και αδελφή του Δία. Στον ορφικό ύμνο χρησιμοποιούνται σύνθετα επίθετα για την θεά που αναφέρονται στις ιδιότητες της όπως παιδοτρόφος, ολβότειρα, σταχυοτρόφος, σποτική, σιτοδότρα, αλωνιαία. Ήταν προστάτιδα της γεωργίας και δίδαξε στους ανθρώπους πώς να καλλιεργούν τα φυτά. Μέσα από την αρχαία ελληνική βιβλιογραφία βλέπουμε ότι οι άνθρωποι θεωρούσαν πως η θεά στεκόταν δίπλα τους την στιγμή που άρχιζαν να οργώνουν το χωράφι έως την στιγμή που συγκέντρωναν τον καρπό στις αποθήκες. Ο επικρατέστερος μύθος που διαμορφώθηκε για την θεά στην Ελευσίνα είναι αυτός: ο Πλούτωνας, άρχοντας του Άδη, έκλεψε τη θυγατέρα της Δήμητρας Περσεφόνη ή Κόρη και την πήγε στον Κάτω Κόσμο. Μεγάλη λύπη κι απελπισία ένιωσε τότε η Δήμητρα κι έψαχνε ασταμάτητα για να βρει την χαμένη κόρη της. Στην Αττική φιλοξενήθηκε από τη γριά Μίσμη. Στη Βοιωτία δίδαξε τις τελετές και τα μυστήρια της. Στη Λυκία δεν τη δέχτηκαν καλά και μεταμόρφωσε τους κατοίκους σε βατράχους. Πέρασε στην Αρκαδία από τον Φενεό, όπου δίδαξε την καλλιέργεια των οσπρίων, από το Άργος στην Κρήτη και έφτασε στην Ελευσίνα, στο παλάτι του βασιλιά Κελεού. Μεταμορφωμένη σε γριά, με λυτά μαλλιά, κουρελιασμένη, βουβή και απαρηγόρητη, ζωντανή εικόνα του μητρικού σπαραγμού. Κάθισε σε μια πέτρα που ονομάστηκε αγέλαστος, κοντά στο Καλλίχορον φρέαρ. Οι κόρες του βασιλιά Κελεού, που πήγαιναν στην βρύση, τη ρώτησαν ποια είναι και τους απάντησε πως ονομάζεται Δηώ, ότι την είχαν απαγάγει πειρατές από την Κρήτη, από τους οποίους είχε αποδράσει και ζητούσε εργασία. Οι νέες την οδήγησαν στο παλάτι και η βασίλισσα Μετάνειρα μην ξέροντας τη θεία ιδιότητα της, την κράτησε στο ανάκτορο ως υπηρέτρια και της ανέθεσε να αναθρέψει το μικρό παιδί της. Η Δήμητρα ανέλαβε την ανατροφή του Δημοφώντα και τον μεγάλωνε χωρίς ψωμί ούτε γάλα, αλείφοντας τον με αμβροσία σαν θεό ενώ την νύχτα τον έφερνε κοντά στην φωτιά για να καούν τα θνητά μέλη του και να γίνει αθάνατος. Μια νύχτα όμως η μητέρα

του είδε τη σκηνή και τρόμαξε, με αποτέλεσμα να διακοπεί η τελετή. Η θεά θύμωσε με τις φωνές της Μετάνειρας, αποκάλυψε την ταυτότητα της και διέταξε να της χτίσουν ναό με βωμό στην κορυφή του Καλλιχόρου επάνω από τα τείχη της Ελευσίνας, όπου γίνονταν τα Ελευσίνια Μυστήρια. Όταν πια αποκαλύφθηκε πως ήταν η θεά Δήμητρα, δίδαξε στους ντόπιους και συγκεκριμένα στον πρωτότοκο γιο του Κελεού, Τριπτόλεμο, πώς να καλλιεργούν το σιτάρι και τον τρόπο να φτιάχνουν το ψωμί. Όσο καιρό η θεά είχε χαμένη την κόρη της, δεν άφηνε τα φυτά να φυτρώσουν, η γη ξεράθηκε κι όλοι οι άνθρωποι κινδύνευαν να πεθάνουν. Βλέποντας αυτή την κατάσταση ο Δίας, έστειλε στον Πλούτωνα τον Ερμή, για να του πει να αφήσει ελεύθερη την Περσεφόνη. Ο Πλούτων αρνήθηκε και τότε δόθηκε μια συμβιβαστική λύση: Το μισό χρόνο η Περσεφόνη να βρίσκεται κοντά στη μητέρα της και τον υπόλοιπο χρόνο να είναι στον Άδη. Έτσι κάθε φορά που η κόρη της θεάς βρισκόταν κοντά της, η φύση ήταν χαρούμενη, λουλουδιασμένη, γεμάτη ομορφιά και χάρη. Όσο καιρό δε, έμενε κοντά στον Πλούτωνα, η φύση γινόταν καταθλιπτική. Αυτή η αλλαγή της φύσης ήταν το καλοκαίρι και ο χειμώνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ο ΤΡΙΠΤΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΤΩΝ ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΩΝ

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, η θεά Δήμητρα αποκαλύπτει στον Τριπτόλεμο το μυστικό της καλλιέργειας των σιτηρών και του δίνει την εντολή να την διαδώσει στα πέρατα της οικουμένης. Από την διαδικασία αυτή ξεκινάει ο εκπολιτισμός των ανθρώπων, αφού τον καθιστά υπεύθυνο της γνώσης της σποράς. Επίσης για να τον διευκολύνει στο ταξίδι, του έδωσε ένα άρμα που το έσερναν δυο φτερωτοί δράκοι. Με την βοήθεια του ο Τριπτόλεμος σκόρπισε καρπούς στα άγονα χωράφια. Οι πρώτοι που δέχθηκαν αυτή την γνώση ήταν οι Αρκάδες ή αλλιώς Πελασγοί που εξαπλώνονται σε διάφορα σημεία της γης περίπου 10.000 – 7.000 π.Χ.

Η πορεία προς τα άλλα μέρη δεν ήταν εύκολη. Σε κάποιες περιοχές τον καλοδέχτηκαν και του φέρθηκαν όπως του άξιζε αφού ήταν γιος του βασιλιά της Ελευσίνας, ενώ σε άλλες ήθελαν να τον σκοτώσουν. Για παράδειγμα στην Σκυθία, ο βασιλιάς Λύγκος τον υποδέχτηκε με τιμές. Όμως άρχισε να τον ζηλεύει και την ώρα που κοιμόταν αποπειράθηκε να τον σκοτώσει. Με την παρέμβαση της Δήμητρας μεταμορφώθηκε σε λύγκα. Στην συνέχεια, ο βασιλιάς των Γετών Κάρναβας, ήθελε να τον κρατήσει για πάντα κοντά του και να μη διαδοθεί το μυστικό σε άλλες χώρες. Για το λόγο αυτό σκότωσε έναν από τους δράκους που έσερναν το άρμα του. Και πάλι η θεά όμως παρενέβη και τον αντικατέστησε με καινούριο δράκο. Όταν βρισκόταν στην Αχαΐα, ο Ανθείας, γιος του ηγεμόνα Ευμήλου, αποφάσισε να οδηγήσει εκείνος το άρμα του την ώρα που κοιμόταν, τότε γκρεμίστηκε στο κενό όπως και ο Φαέθων. Ο νεαρός πρίγκιπας θρήνησε τον αδικοχαμένο νέο. Οι λαοί που δέχθηκαν την γνώση και τον πολιτισμό ήταν: οι Ίαντες, Άονες, Εκτήναι, Τελχίνες. Λέλεγες, Πελασγοί, Κάτονες, Μόσχοι, Παφλαγόνες, Χάλυβες, Ίβηρες, Ιλλυριοί, Δρύοπες, Φρύγες, Λύκιοι, Μήονες, Μακεδόνες, Θράκες, Αιτωλοί, Μυσοί, Κίλικες,

Λούβιοι και Κάρες. Όταν επέστρεψε στην Ελευσίνα η Δήμητρα τον μύησε στην λατρεία της και έγινε ο πρώτος ιερέας της. Υπήρχε βωμός καθώς και το αλώνι όπου κατά τον θρύλο είχε αλωνιστεί το πρώτο σιτάρι που έβγαλε η σπορά του και έμεινε γνωστό ως « Άλως Τριπτόλεμου» .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΑ ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Τα δημητριακά τα οποία παίζουν σημαντικό ρόλο στη διατροφή του ανθρώπου και που καλύπτουν διάφορα είδη ποωδών φυτών της οικογένειας των αγρωστωδών, ονομάζονται και σιτηρά. Η ονομασία τους προέρχεται καθαρά από την θεά Δήμητρα την κορυφαία αρχαιοελληνική θεότητα της γεωργίας. Τα δημητριακά καλλιεργούνται από την αρχαιότητα σε μεγάλη κλίμακα για την παραγωγή των εδώδιμων σπερμάτων τους. Τα σπέρματα αυτά όταν αλέθονται, γίνονται αλεύρι που χρησιμοποιείται για την παρασκευή ζυμαρικών και ψωμιού. Τα δημητριακά διαιρούνται σε φθινοπωρινά και ανοιξιάτικα. Στα πρώτα ανήκει το σιτάρι, όλα τα είδη και οι ποικιλίες του γένους Triticum, η βρίζα ή σίκαλη (είδος Secalle cereale), το κριθάρι που είναι γνωστό από τους αρχαιότατους χρόνους ως «κρι» (όλα τα είδη και οι ποικιλίες του γένους Hordeum) και η βρώμη (είδος Avena sativa). Στα ανοιξιάτικα

συγκαταλέγονται ο αραβόσιτος (είδος Zeas mays), το κεχρί (είδη του γένους Panicum το οποίο καλλιεργείται κυρίως στην Ελλάδα), το σόργο (όλα τα είδη και οι ποικιλίες του γένους Sorghum) και το ρύζι (Oryza sativa) .

Όσον αφορά το σιτάρι, ανήκει στην οικογένεια του γένους Triticum των αγρωστωδών και εδώδιμων καρπών τους. Πρόκειται για μονοετή, ποώδη φυτά της ομάδας των σιτηρών. Τα περισσότερα αγρωστώδη έχουν κυλινδρικό, λεπτό και ανθεκτικό βλαστό με συμπαγή γόνατα και κοίλα μεσογονάτια διαστήματα που μπορεί να φτάσει σε ύψος 1,5 μέτρο. Από τα γόνατα εκφύονται επιμήκη, γραμμοειδή, παραλληλόνευρα φύλλα με κολεούς που περιλαμβάνουν τον κάλαμο. Στο όριο μεταξύ κολεού και ελάσματος των φύλλων υπάρχει μια μεμβρανώδης απόφυση που ονομάζεται γλωσσίδιο . Η ταξιανθία τους είναι σύνθετος στάχυς, αποτελούμενος από πολλά σταχύδια τοποθετημένα κατ' εναλλαγή στον κύριο άξονα ή αλλιώς ράχη. Κάθε σταχύδιο περιβάλλεται από δύο μεμβρανώδη βράκτια, τα λέπυρα και περιέχει 2-7 ανθίδια, δηλαδή μικρά άνθη τα οποία περιβάλλονται από δυο άλλα βράκτια. Κάθε άνθος αποτελείται από έναν ύπερο και τρεις επιμήκεις στήμονες με χοντρούς κρεμαστούς ανθήρες. Η κάτω λεπίδα μπορεί να καταλήγει ή όχι σε μια μυτερή προεξοχή η οποία ονομάζεται αθέρας ή άγανο. Ο καρπός του σιταριού είναι επιμήκης καρυόψη, λευκού, κίτρινου, καστανού ή κόκκινου χρώματος ανάλογα με την ποικιλία. Αυτός ο σπόρος είναι ένα από τα βασικότερα προϊόντα διατροφής. Τα διάφορα είδη σιταριού διακρίνονται ανάλογα με τον αριθμό των χρωμοσωμάτων τους σε: διπλοειδή (2η =14) όπως το Triticum monoccocum, ένα από τα αρχαιότερα καλλιεργούμενα είδη, σε τετραπλοειδή (4η =28) όπως το Titricum monoccocum και Triticum durum σε εξαπλοειδή (6η = 42) όπως το Triticum spelta και Triticum aestivum ή Triticum vulgare. Οι ποικιλίες του μαλακού σιταριού παράγουν αλευρώδεις κόκκους, το αλεύρι των οποίων είναι κατάλληλο για την αρτοποιία. Οι κόκκοι των ποικιλιών του σκληρού σιταριού είναι σκληροί και υαλώδεις γιατί περιέχουν περισσότερο ποσοστό γλουτένης και το αλεύρι αυτό χρησιμοποιείται για την Παρασκευή ζυμαρικών .

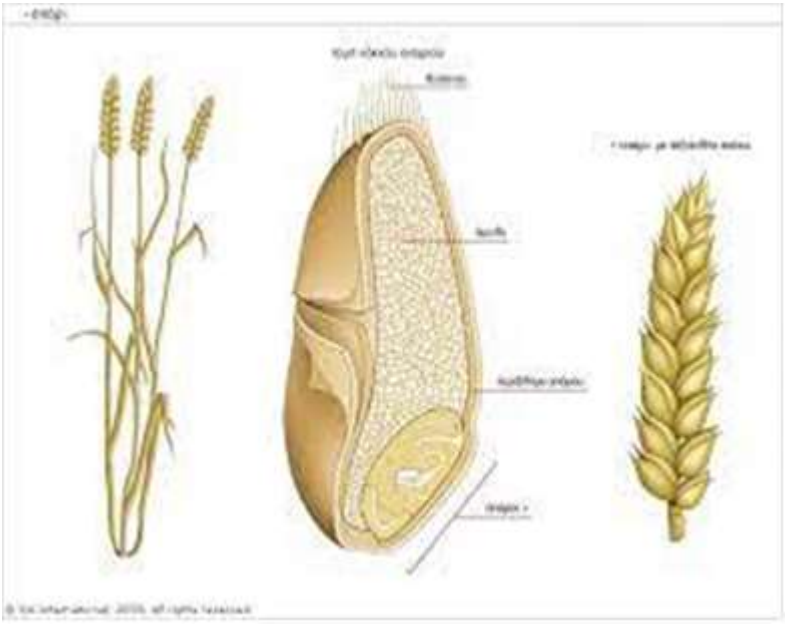

Τα δημητριακά αποτελούν μια από τις πιο σημαντικές καλλιέργειες από διατροφική και οικονομική άποψη. Από αυτά ορισμένα δίνουν σπέρματα ακατάλληλα για αλευροποίηση εκτός από το ρύζι, τη βρώμη, το κεχρί και το σόργο, ενώ τα δημητριακά που δίνουν σπόρους κατάλληλους για την παραγωγή του αλευριού είναι το σιτάρι, ο αραβόσιτος και η σίκαλη. Το κριθάρι χρησιμοποιείται σε διάφορες βιομηχανίες τροφίμων και κυρίως για την παρασκευή μπίρας. Άλλα πάλι χρησιμεύουν για την παρασκευή ζωοτροφών, οινοπνεύματος, αμύλου, οινοπνευματωδών ποτών, για την παραγωγή άχυρου, για τροφές πουλιών ή ακόμα και για παραγωγή αλευριού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΩΝ ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΩΝ

Όταν ο άνθρωπος πέρασε από το στάδιο του συλλέκτη και του κυνηγού στο στάδιο του καλλιεργητή. Οι αρχαίοι γεωργοί είχαν μικρές εκτάσεις γης στις οποίες όλα τα μέλη της οικογένειας βοηθούσαν στην διαδικασία της καλλιέργειας ή ορισμένες φορές είχαν έναν με δύο σκλάβους και ελάχιστα εργαλεία όπως το άροτρο. Το εποχιακό ημερολόγιο ήταν αυτό που καθόριζε και την αγροτική εργασία δηλαδή το έτος χωριζόταν σε τρεις εποχές τον χειμώνα που διαρκούσε από τον Νοέμβριο μέχρι τον Φεβρουάριο, την άνοιξη που άρχιζε από τον Μάρτιο έως τον Ιούνιο και το καλοκαίρι που διαρκούσε μέχρι και τον Οκτώβριο. Η σπορά των δημητριακών γινόταν τον Οκτώβριο – Νοέμβριο μήνα. Από τα ομηρικά έπη παρατηρούμε ότι η καλλιέργεια του σιταριού καθώς και η καλλιέργεια των οπωροφόρων και των λαχανικών δημιούργησαν τον κύριο πυρήνα της οικονομίας στην αρχαιότητα. Η γη που ήταν έτοιμη για καλλιέργεια ονομαζόταν αγρός και χωριζόταν σε δυο μέρη όπου το ένα τμήμα καλλιεργούνταν ενώ το άλλο παρέμενε σε αγρανάπαυση.

Η ΣΕΙΡΑ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Οι αγροτικές εργασίες που σχετίζονται με την καλλιέργεια των δημητριακών είναι το όργωμα, η σπορά, ο θερισμός, το αλώνισμα, το λίχνισμα και η αποθήκευση σιτηρών. Αρχικά, το όργωμα γινόταν με την βοήθεια του αρότρου σε ευθείες σειρές, χωρίς διακοπές όπου ο έμπειρος γεωργός καθοδηγούσε τους ταύρους και με την βοήθεια ενός δούλου που ακολουθούσε από πίσω του σκέπαζε τους σπόρους με την μάκελλα. Η μάκελλα δηλαδή η αξίνα, ήταν ένα εργαλείο για το όργωμα που είχε τη μια λεπίδα πλατιά και την άλλη κάθετη με αιχμηρή απόληξη. Το άροτρο μας το περιγράφει ο Ησίοδος, το έφτιαχναν ολόκληρο από ξύλο, το υνί του ή αλλιώς το τιμόνι του, κατασκευαζόταν από ασαπές ξύλο δάφνης ή φτελιάς ενώ αργότερα έγινε από μέταλλο. Στο βιβλίο του «Έργα και Ημέραι», στίχοι 425-440 αναφέρει : «Πολλά είναι καμπύλα ξύλα , μα φέρε σταβάρι (γυής) όταν το βρεις στο σπίτι, ψάχνοντας στο βουνό ή στα χωράφια … Αυτά δεν θα μαλακώσουν στο αυλάκι να σπάσουν το αλέτρι και να αφήσουν αγίνωτη τη δουλειά». Ακολουθεί η σπορά που έπρεπε να γίνει αφού είχαν πέσει οι πρώτες βροχές ενώ ο σπόρος έπρεπε να μοιράζεται σωστά στα αδύναμα εδάφη λιγότερο και στα βαριά περισσότερο με το σπόρο να είναι

καλύτερος από την περσινή σοδειά. Όταν έφταναν στο χωράφι με το αλέτρι σχημάτιζαν κάποια όρια σε σχήμα ορθογώνιο παραλληλόγραμμο και μέσα εκεί άρχιζαν να σπέρνουν. Έριχναν τον καρπό μέσα σε έναν κουβά ή μέσα στην ποδιά. Με το χέρι έπαιρναν το σιτάρι και το έριχναν στη γη. Η πρώτη φάση της σποράς ακολουθούσε το σβάρνισμα που γινόταν με τα ζώα. Στην συνέχεια, ο θερισμός γινόταν σταδιακά αφού από τον Μάιο μάζευαν το σανό για τα ζώα. Όμως τον Ιούνιο θέριζαν κυρίως το σιτάρι, γι' αυτό και ο μήνας λέγεται και «Θεριστής». Ο θερισμός ήταν η συλλογή του καρπού μαζί με το στάχυ-άχυρο και γινόταν με τη χρήση του δρεπάνου, σε δυο ομάδες. Ο θερισμός στους νεολιθικούς χρόνους γινόταν με δρεπάνι με οδόντες ενώ αργότερα με μεταλλική λεπίδα. Ο θερισμός έπρεπε να γίνεται όχι κόντρα στον άνεμο, ενώ το κόψιμο των σιτηρών χαμηλά για να υπάρχει άχυρο. Τα εργαλεία που σχετίζονται με τον θερισμό είναι τα δρεπάνια. Τα δρεπάνια της αρχαίας εποχής ήταν από πυριτόλιθο, οψιανό και μέταλλο. Στην Νεολιθική περίοδο τα δρεπάνια έχουν βαθμιδωτή και ευθύγραμμη μορφή. Τα βαθμιδωτά δρεπάνια έχουν τμήματα λεπίδων μικρού μήκους που τοποθετούνται λοξά με βάση τη στίλβη. Τα ευθύγραμμα δρεπάνια αποτελούνται από λεπίδες μικρού ή μεγάλου μήκους και τοποθετούνται με την κόψη προς τον επιμήκη άξονα του στελέχους. Σ' αυτά τα εργαλεία η στίλβη αναπτύσσεται παράλληλα προς τον επιμήκη άξονα του φορέα. Στα τέλη της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού εμφανίστηκαν δρεπάνια με μεγάλα οδοντωτά στοιχεία. Αυτά κατασκευάζονταν σε πλάκες πυριτόλιθου. Στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού ο φορέας έχει μεγάλες φολίδες και πλακέτες πυριτόλιοθου με δύο όψεις. Το επόμενο στάδιο ήταν το αλώνισμα όπου τα στάχυα που είχαν θεριστεί, δένονταν με αμαλλοδετήρες και τα δεμάτια αυτά μεταφέρονταν στο αλώνι. Ένας χώρος ανοιχτός, κυκλικός και περιοχή που φυσούσαν άνεμοι. Κατά τη διάρκεια του αλωνίσματος τα στάχυα χτυπιόντουσαν με ξύλινους κόπανους ώστε να απελευθερώσουν τα σπέρματα δηλαδή τους χρήσιμους καρπούς. Μετά το αλώνισμα ακολουθούσε το λίχνισμα που ήταν επίμονο τίναγμα στον αέρα ώστε να παρασυρθεί το άχυρο από τους καρπούς, ενώ έπειτα φυλαγόταν ο καρπός χωρίς να προηγηθεί απομάκρυνση του κελύφους. Το λίχνισμα γινόταν αντίθετα με την φορά του ανέμου αλλά σε τέτοια λοξή θέση ώστε να μην έρχονται στα μάτια τα άχυρα με το καλάθι του λιχνίσματος που το ονόμαζαν «το λίκνον». Το «λίκνον» ήταν ένα ευρύ, πλεκτό κάνιστρο το οποίο κρατούσε ο αλωνιστής από τις λαβές ανακινώντας το έως ότου το σιτάρι αποχωριστεί από το άχυρο. Το καλό λίχνισμα εξαρτιόταν από την ποιότητα του αέρα. Τελευταία διαδικασία ήταν η αποθήκευση των σιτηρών όπου αποθηκεύονταν οι καρποί ενώ οι σωροί των αχύρων μεταφέρονταν στον αχυρώνα. Τα σιτηρά έπρεπε να φυλάσσονται σε στεγνό χώρο για να μην σαπίσουν και να αναπτυχθούν ζωύφια. Η αποθήκευση γινόταν σε λάκκους, σιρούς ή πίθους ή στους σιτοβολώνες.

ΝΕΟΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΤΩΝ ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΩΝ

Η καλλιέργεια των δημητριακών στην Αττική κράτησε μέχρι και τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο όπου το όργωμα γινόταν με την βοήθεια των γαϊδουριών. Τα ζωντανά έσερναν το αλέτρι που ήταν ξύλινο και μπροστά είχε το υνί που ήταν μεταλλικό για να σκάβει τη γη. Ο γεωργός κρατούσε δυο ξύλινα χερούλια που ήταν πίσω στο αλέτρι. Αυτό δημιουργούσε αυλάκια κι έριχναν τον καρπό μέσα σ' ένα κουβά ή μέσα στην ποδιά που είχαν δεμένη στη μέση τους. Με το χέρι έπαιρναν το στάρι και το έριχναν στη γη, αυτό το έκαναν σ' όλο το χωράφι. Έτσι τελείωνε η πρώτη φάση της σποράς και ακολουθούσε το σβάρνισμα. Το σβάρνισα γινόταν με τα ζώα που πίσω τους έσερναν μια σανίδα ή μεταλλική ράγα και προχωρώντας τα ζώα η σβάρνα κάλυπτε με χώμα τον καρπό. Τον Μάιο μάζευαν το σανό για τα ζώα τους και τον Ιούνιο θέριζαν το σιτάρι. Οι γυναίκες συνήθως θέριζαν και οι άντρες κουβαλούσαν τα δεμάτια και έφτιαχναν θημωνιές. Ο θερισμός γινόταν με το δρεπάνι που κρατούσαν στο ένα χέρι και έκοβαν τα στάχυα που είχαν στο άλλο χέρι και τα έβαζαν σ' ένα σημείο.

Έφτιαχναν δεμάτια, τα φόρτωναν στα ζώα και τα έφερναν στο αλώνι. Τα τοποθετούσαν σε μια σειρά ώστε να φτιάξουν μια θημωνιά που είχε το σχήμα της πυραμίδας. Αυτός είναι ο τρόπος που γινόταν ο θερισμός του σιταριού. Όταν σκόρπιζαν τα δεμάτια με τα στάχυα στο αλώνι άφηναν τα ζώα να τρέξουν για να τα σκορπίσουν. Το επόμενο στάδιο ήταν να βάλουν στα ζώα ξύλινες σανίδες με μεταλλικές λεπίδες για να κόψουν το σπόρο από το στέλεχος. Όταν τελείωνε το αλώνισμα, μάζευαν το λιώμα, το άχυρο και το σιτάρι και το ετοίμαζαν για λίχνισμα.

Αυτό γινόταν στις δυο-τρεις το πρωί για να αρχίσει να φυσάει. Τότε οι άνθρωποι ξεχώριζαν το άλεσμα με την λιωπάτα και το πετούσαν ψηλά με την βοήθεια του αέρα και γινόταν ο διαχωρισμός σε άχυρο και καρπό. Το σιτάρι μετά από το λίχνισμα, το περνούσαν από ένα μεγάλο κόσκινο, το τριμόνι. Μόλις τελείωναν αυτή την εργασία έβαζαν το σιτάρι σε σακιά και το μετέφεραν στο σπίτι. Εκεί το διατηρούσαν σε μεγάλα σακιά ή σε ξύλινες αποθήκες και έπαιρναν κάθε φορά την ποσότητα που ήθελαν .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΑΛΕΥΡΟΥ

Στην αρχαιότητα για να προκύψει ο καθαρός καρπός έπρεπε πρώτα να καθαριστεί σ’ ένα χειροκίνητο μύλο είτε να το βράσουν για να παραχθεί ο χυλός της βρώμης. Για το κριθάρι υπήρχαν τρεις τρόποι: το καβούρδισμα ή στέγνωμα, το ξεφλούδισμα στο ξύλινο γουδί, το κοπάνισμα και τέλος το κοσκίνισμα για να παραχθούν αποφλοιωμένοι κόκκοι. Στα κλασσικά χρόνια το σιτάρι σύμφωνα με τον Πλίνιο κοσκινιζόταν μόνο μια φορά, ενώ επαναλαμβανόταν άλεσμα και κοσκίνισμα. Πέρα

από το γουδί, το άλεσμα γινόταν στις πέτρινες μυλόπετρες που αυτές οδήγησαν στην εξέλιξη της διαδικασίας. Ο αρχαίος μυλωνάς χρησιμοποιούσε τον περιστρεφόμενο χειρόμυλο όπου το άλεσμα γινόταν ανάμεσα σ ένα ζεύγος στρόγγυλων επιπέδων μυλοπετρών, η κίνηση ήταν επαναλαμβανόμενη με τον χειριστή να ρίχνει με το ένα του χέρι καρπό μέσα από ένα στενό άνοιγμα στην άνω πέτρα κουνώντας με το άλλο χέρι κυκλικά την ξύλινη λαβή. Με την βοήθεια της ξύλινης λαβής οι δυο επιφάνειες επέτρεπαν στον καρπό να περνά ξανά και ξανά ανάμεσα τους μέχρι να γίνει λεπτόκοκκος. Η εξέλιξη αυτή οδήγησε στην εισαγωγή των ζώων για την μετακίνηση της άνω μυλόπετρας. Οι αλεστικοί μυλόλιθοι χρησιμοποιούνταν για την αλευροποίηση των σιτηρών, ήταν τα βασικά εργαλεία άλεσης των σιτηρών με παλινδρομική κίνηση. Η αλευροποίηση γινόταν μέσα στα σπίτια και φυλαγόταν σε αγγεία στο ισόγειο αλλά και στον όροφο των κτιρίων. Οι ανάγκες των ανθρώπων οδήγησαν στην υιοθέτηση των μεγάλων ζωοκίνητων μύλων όπου αποτελούνταν από μια κωδωνόσχημη κάτω μυλόπετρα η οποία παρέμενε στάσιμη και ήταν αυλακωτή στην εξωτερική πλευρά της και εγκατεστημένη σε μια λεκάνη. Η εσωτερική πλευρά της από την άλλη, είχε μορφή κώδωνα και περιστρεφόταν περί στον άξονά της. Τα ζώα ήταν όνοι, ημιόνοι ή γερασμένα άλογα. Το σιτάρι διοχετευόταν σ’ ένα χωνί, αλέθονταν καθώς γλιστρούσε ανάμεσα στην άνω και στην κάτω πέτρα ενώ κάτω στη βάση είχαμε το αλεύρι. Η μηχανή που απελευθέρωσε τον άνθρωπο από όλη αυτή την επίπονη αλευροποίηση υπήρξε ο υδρόμυλος. Ο υδρόμυλος είναι μια εφαρμογή οδοντωτού συρμού αφού φέρει φατνώματα τα οποία κινούνται από το ρεύμα του νερού και προκαλούν την περιστροφή.

Κάθε οδοντωτό τύμπανο συνδέεται με τη φτερωτή και μεταδίδει κίνηση. Η απόσταση μεταξύ του κάτω σταθερού και του πάνω κινητού λίθου αλλά και η ταχύτητα περιστροφής ρυθμίζονται κάθε φορά με την εργασία. Το νερό έρχεται μέσω σωληνώσεων που είναι σε ψηλό σημείο και ωθεί όλη την διαδικασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΖΥΜΩΣΗ ΨΩΜΙΟΥ ΚΑΙ ΨΗΣΙΜΟ

Στο επόμενο στάδιο της αλευροποιητικής διαδικασίας, το αλεύρι κοσκινιζόταν και ζυμωνόταν. Από τον 5ο αιώνα έχουμε μαρτυρίες που λένε πως υπήρχαν φούρνοι που πουλούσαν ψωμί ενώ από τα προϊστορικά χρόνια βρέθηκαν πήλινα ομοιώματα από γυναικείες φιγούρες που ζυμώνουν. Η λέξη ψωμί ετυμολογικά προέρχεται από το ρήμα ψώω δηλαδή τρίβω, αλέθω, ή από το ψωμίζω δηλαδή τρέφομαι βάζοντας μικρά κομματάκια στο στόμα. Ο άρτος για τους αρχαίους Έλληνες ήταν βασικό προϊόν κατανάλωσης. Στην συνέχεια των χρόνων, με την διάδοση του χριστιανισμού

το ψωμί συμβολίζει το σώμα του Χριστού στην Θεία Λειτουργία όπως Εκείνος το δίδαξε στους μαθητές του στον Μυστικό Δείπνο.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΖΥΜΩΣΗΣ ΨΩΜΙΟΥ

Παίρνουμε το αλεύρι, το κοσκινίζουμε, το βάζουμε σε μια λεκάνη ζυμώματος, κάνουμε μια λακούβα ακριβώς στη μέση και τοποθετούμε το προζύμι το οποίο είναι φυλαγμένο από άλλη φορά. Πιο συγκεκριμένα, το προζύμι το έφτιαχναν οι γυναίκες την ημέρα του Σταυρού, φέρνοντας στο σπίτι μετά την λειτουργία το βασιλικό και το έβαζαν σε σχήμα σταυρού επάνω στο ζυμάρι που έκαναν, για να φουσκώσει. Μετά από μια ώρα αυτό φούσκωνε και ήταν έτοιμο να πλαστεί. Απ' αυτό το ευλογημένο ζυμάρι όλες οι νοικοκυρές κρατούσαν ένα κομμάτι σ' ένα πήλινο δοχείο και κάθε φορά που ήθελαν να φτιάξουν τα καρβέλια τους, έπαιρναν από αυτό για να ξεκινήσουν το νέο ψωμί. Στην σημερινή εποχή, οι γυναίκες χρησιμοποιούν και την μαγιά για να έρθει το ψωμί. Στην συνέχεια της διαδικασίας αυτής, έριχναν αλάτι και δυο με τρεις κουταλιές ελαιόλαδο. Μόλις ολοκλήρωναν αυτή την διαδικασία άφηναν το ζυμάρι να ξεκουραστεί και να φουσκώσει. Το τοποθετούσαν στην πινακωτή αφού πρώτα είχαν βάλει καθαρές πετσέτες κάτω και πάνω από το ζυμάρι, το σκέπαζαν με κουβέρτες γιατί έπρεπε να έχει ζεστασιά ώστε να το βγάλουν από την πινακωτή και να το φουρνίσουν είτε στον ξυλόφουρνο είτε στην ηλεκτρική τους κουζίνα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με το πέρασμα των αιώνων παρατηρούμε ότι ο άρτος ήταν το πιο σημαντικό δώρο που θα μπορούσε να προσφέρει ο άνθρωπος στο θεϊκό στοιχείο. Η Θεά Δήμητρα αποκαλύπτει στον Τριπτόλεμο την καλλιέργεια του σίτου και τον βάζει ως «αγγελιοφόρο» να το διδάξει σε όλο τον τότε γνωστό κόσμο. Οι αρχαίοι Έλληνες μετά από αυτό προσφέρουν άρτους στην Θεά Δήμητρα κατά την διάρκεια του εορτασμούτων Θεσμοφορίων για να την ευχαριστήσουν. Αυτή την τελετή την ονόμαζαν Μεγαλάρτια. Η Ελευσίνα και ο κάμπος του Θριασίου πεδίου γίνεται το «χρηματιστήριο των σιτηρών» όπως ανέφερε και ο καθ. κ Μωραΐτης σε διάλεξή του.

Η γη αυτή είναι εύφορη, κατάφυτη από σιτηρά, ελιές και αμπέλια και μέσω της Ιεράς Οδού γίνεται η διακίνηση του σταχυού.

Το ψωμί είναι η πηγή από την οποία ο άνθρωπος αντλεί τα βασικότερα θρεπτικά συστατικά αλλά είναι και μια ευχαριστία στο Θεό γι' αυτό οι άνθρωποι προσπάθησαν να εξελίξουν τόσο την καλλιέργεια του σιταριού. Όπως το αλώνισμα, την σπορά, τον θερισμό όσο και την αλευροποίηση του από τον χειροκίνητο μύλο της μυκηναϊκής εποχής έως τον υδρόμυλο. Όταν εμφανίζεται η χριστιανική θρησκεία ο άρτος έχει μεγάλη σπουδαιότητα τόσο στην Παλαιά όσο και στην Καινή Διαθήκη. Στην Παλαιά Διαθήκη έχουμε το μάνα εξ ουρανού που έστειλε ο Θεός στον Μωυσή. Στην Καινή Διαθήκη υπήρξε το θαύμα των πέντε άρτων κι έχουμε τον Ιησού που ευλόγησε το ψωμί, κόβοντας τα κομμάτια λέγοντας: «Λάβετε, φάγετε, αυτό είναι το σώμα Μου» για να διδάξει στους μαθητές Του την τέλεση της Θείας Ευχαριστίας.

Από τα παραπάνω παρατηρούμε την άρρηκτη σύνδεση του άρτου τόσο με την καθημερινή όσο και με την θρησκευτική ζωή των Ελλήνων.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλεξοπούλου – Μπάγια Π., (1985). Ιστορία της Ελευσίνας από την Προϊστορική μέχρι τη Ρωμαϊκή περίοδο, Ελευσίνα, Εκδόσεις Δήμου Ελευσίνας

2. Καμηλάκη – Πολυμέρου Α., (2016). Από την πανσπερμία των αρχαίων στα φθινοπωρινά πολυσπόρια των νεοελλήνων, Ελευσίνα, Εκδόσεις ΠΑΚΠΠΑ Δήμου Ελευσίνας

3. Λαδιά Ελένη (2016), Ελευσινιακά Κείμενα, Ελευσίνα, Εκδόσεις ΠΑΚΠΠΑ Δήμου Ελευσίνας

4. Μουνδρέα-Αγραφιώτη Α., (2004). Αγροτικές καλλιέργειες, μεταποίηση αγροτικών προϊόντων και λίθινα εργαλεία στο Ακρωτήρι της Θήρας, Αρχαία Ελληνική Τεχνολογία και Τεχνική από την προϊστορική μέχρι την ελληνιστική περίοδο με έμφαση στην προϊστορική εποχή, Πρακτικά Συνεδρίου, Αθήνα (469-484),

5. Παπαγγελή Κ, (2002). Ελευσίνα ο αρχαιολογικός χώρος και το Μουσείο, Εκδόσεις ΟΛΚΟΣ, Ίδρυμα Ι. Λάτση

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Shure Edouard, (2016). Οι Μεγάλοι Μύστες, Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ», Αθήνα

2. Stephen Harris, Flora Graeca (2009). Υπέροχη Ελληνική Χλωρίδα, μτφρ. Σοφία Θ. Ριζοπούλου, Εκδ Δίαυλος, Αθήνα

3. Vernant Jean –Pierre Vernant, (2000) Μύθος και Θρησκεία στην αρχαία Ελλάδα, Εκδόσεις ΣΜΙΛΗ, μτφρ. Μ.Ι. Γιόση, Αθήνα

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Λαογραφική εταιρεία και Ιστορικό Λαογραφικό Μουσείο Βαρνάβα Δήμου Μαραθώνα, (2014), Σμιλεύοντας της Μνήμες ανακτήθηκε την 10/11/2023 από https://ilmb.gr/ekdoseis/

2. Φριτζίλας Α.Σ, (2006). Το λίχνισμα και το μέτρημα των σιτηρών στην αρχαία ελληνική τέχνη, Πρακτικά 2ου Διεθνούς Συνεδρίου Αρχαίας Ελληνικής Τεχνολογίας, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος, Αθήνα, ανακτήθηκε την 10/11/2023 από https://www.academia.edu/30691505/S_A_Fritzilas_Winnowing_and_measuring_of_the_grain_in_ancient_Greek_Art_%CE%A4%CE%BF_%CE%BB%CE%AF%CF%87%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%B1_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CF%84%CE%BF_%CE%BC%CE%AD%CF%84%CF%81%CE%B7%CE%BC%CE%B1_%CF%84%CF%89%CE%BD_%CF%83%CE%B9%CF%84%CE%B7%CF%81%CF%8E%CE%BD_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1_%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CF%84%CE%AD%CF%87%CE%BD%CE%B7_2nd_International_Conference_on_Ancient_Greek_Technology_Proceedings_Technical_Chamber_of_Greece_Athens_2006_394_400

«Διότι, όταν η Δήμητρα ήρθε στην χώρα μας, και περιπλανιόταν μετά την αρπαγή της Κόρης της (Περσεφόνης), καθώς την καλοδέχτηκαν οι πρόγονοί μας λόγω των ευεργεσιών που μόνο οι μυημένοι ήταν δυνατόν να τα μάθουν, και αφού έδωσε διπλές δωρεές, που πραγματικά ήταν πολύ μεγάλες, και τους καρπούς, που έγιναν η αιτία να μην ζούμε, όπως τα ζώα, και την τελετή (τα Ελευσίνια), με την οποία όσοι πήραν μέρος διατηρούν τις πιο γλυκιές ελπίδες και για το τέλος αυτής της ζωής και για την αιωνιότητα» (Πανηγυρικός Ισοκράτη, 28)

XIX. ΔΑΜΑΤΕΡ

τα **ΦΥΤΑ** σύμβολα και οι **ΜΥΘΟΙ**

Λιάπη Γεωργία
geoliapi@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΔΑΜΑΤΕΡ, ΦΥΤΑ, ΜΥΘΟΙ: τρεις λέξεις που συνθέτουν ωδή στο φυσικό περιβάλλον.

ΔΑΜΑΤΕΡ, Δήμητρα, θυγατέρα του Κρόνου και της Γαίας, είναι ο ανθρωπομορφισμός της ζωοδότρας γης. Χθόνια θεότητα, αρχέτυπο της γονιμότητας, μητρότητας, χορηγός υλικής και πνευματικής τροφής, ειρηνοποιός και μητέρα τού πολιτισμού. Η μυστηριακή λατρεία της εγγυάται την ευδαιμονική αθανασία των ανθρώπων.

Τα **ΦΥΤΑ** μέσω του ανθρωπομορφισμού τους είναι εύληπτα, αναγνωρίσιμα σύμβολα και αλληγορούν τη γονιμότητα της γης, την ευγονία, αλλά και τον αδιάλειπτο κύκλο της ζωής μέσω του θανάτου, ο οποίος νομοτελειακά φέρνει την αέναη αναγέννηση της φύσης.

Στάχυα, Μήκων, Ροδιά, Δάφνη, Μυρτιά, Λυγαριά, *χρυσά Μήλα*, Ελιά, Δρυς, Κυπαρίσσι, Πεύκη, Πτελέα, Λεύκα, Συκή, Κύαμοι, Ηδύοσμος, ο Βλήχων ή η Γλύχων, Ίρις, Νάρκισσος, Υάκινθος, η Άκανθος, η Άμπελος, Κισσός, Ρόδα-Βιολέτες-Κρίνος, Φοίνικας είναι τα φυτά σύμβολα που συνοδεύουν τη θεά Δήμητρα και συνδέονται με τη λατρεία της.

Οι **ΜΥΘΟΙ** είναι η «ενσάρκωση» των δυνάμεων της φύσης. Διδάσκουν και εκπέμπουν μηνύματα, που σηματοδοτούν τη δεσπόζουσα θέση του φυσικού περιβάλλοντος και κατ΄ επέκταση την προστασία του με τη θέσπιση κανόνων.

Ο Άδωνις, οι Διόσκουροι, ο Διόνυσος/Ζαγρέας κατεβαίνουν στον Άδη και επανέρχονται στη ζωή όπως η Περσεφόνη. Η Σίδη, η Νύμφη Δάφνη, η Νύμφη Πίτυς, η Νύμφη Πτελέα, ο Κυπάρισσος, ο Νάρκισσος, ο Υάκινθος πεθαίνουν και επανέρχονται στη ζωή/γη μεταμορφωμένοι σε καρπούς, δένδρα ή άνθη.

Οι Νύμφες είναι η «έκφραση» του φυσικού περιβάλλοντος. Οι Σειρήνες, Μούσες του Κάτω κόσμου, ενσαρκώνουν τη νοσταλγία για ένα παράδεισο και αποκαλύπτουν στον άνθρωπο τη βαθύτερη ουσία της ύπαρξης και της ζωής.

Η Χλωρίς, θεά των λουλουδιών, είναι η μόνη που διασώθηκε από τα βέλη της Άρτεμης. Εδώ, σαφώς δηλώνεται η αναγνώριση της κρίσιμης σημασίας της χλωρίδας για τη ζωή και τον πολιτισμό των ανθρώπων.

Ο ανθρωπομορφισμός των φαινομένων και στοιχείων της φύσης είναι αλληλένδετος με το σημαινόμενο της λατρείας της Δήμητρας και Περσεφόνης και των Ελευσινίων Μυστηρίων.

Η εικαστική αφήγηση των μύθων αποτυπώνεται σε πληθώρα εξαιρετικά εντυπωσιακών αρχαιολογικών ευρημάτων.

Σκέπη του μύθου η τέχνη και σκοπός το σωκάρδι!

Ο θαυμασμός ανείπωτος, ΑΡΡΗΤΟΣ.

Η τρέχουσα ασύδοτη λεηλασία του φυσικού περιβάλλοντος είναι εδώ! Οι επιπτώσεις είναι εδώ! Είναι ώρα να επανακάμψουμε ιδεολογικά, να αποβάλουμε το μίασμα, να επέλθει κάθαρση.

Μήπως είναι ώρα να εντρυφήσουμε στη σημειολογία των μύθων;

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Η ψυχή δε σκέπτεται χωρίς εικόνες»
Αριστοτέλης

Οι άνθρωποι στους οντολογικούς προβληματισμούς τους θεοποίησαν τα φαινόμενα και στοιχεία της φύσης καλύπτοντας την ανάγκη ερμηνείας τους. Όλοι οι πολιτισμοί από τις απαρχές τους χρησιμοποίησαν και ενσωμάτωσαν σύμβολα στη μυθολογία, δραματουργία, ποίηση, τέχνη, λαογραφία και θρησκεία. Η αντίληψη μέσω συγκεκριμένου συμβόλου είναι μια αλληλεπίδραση μεταξύ πραγματικού και φανταστικού και επιτρέπει μέσω της εύληπτης φύσης της εικόνας του, το ορατό και κατ΄ επέκταση το σημαινόμενο, να δηλώνονται νοήματα και έννοιες πλέον πολύπλοκες και αφηρημένες, συμβάλλοντας στην ευρύτερη επικοινωνία των ανθρώπων σε όλες τις εκφάνσεις της.

Η θεοποίηση της γονιμότητας και η θέσπιση των Μυστηρίων εντάσσονται στο πλαίσιο άμβλυνσης του φόβου του θανάτου. Η γονιμότητα είναι η επιβεβαίωση της ζωής και τα Μυστήρια οι ψυχικές και πνευματικές διεργασίες αποδοχής του θανάτου μέσω της ελπιδοφόρας πίστης ότι είναι το σημείο απαρχής της νέας ζωής.

«Όταν το πνεύμα σου μιλά με σύμβολα, να η αρχή της αρετής σου»
Νίτσε

Η Μυθολογία είναι εξαιρετικά πλούσια σε σύμβολα ανθρωπομορφισμού των φυτών και ζωομορφισμού των θεών. Πληθώρα οι μύθοι, εξαιρετικά εντυπωσιακοί, σαγηνευτικοί και με αριστοτεχνική πλοκή, πλαισιωμένοι από έντονη ποιητική διάθεση. Ένα είδος παλίμψηστου που εξελίχθηκε στην πορεία των αιώνων μέσα από την προφορική παράδοση.

Θεοποίησαν τα φαινόμενα και στοιχεία της φύσης και δημιούργησαν σύμβολα με δεσμούς αλληλοσυμπλήρωσης, αλληλεξάρτησης, αλληλεπίδρασης, αλληλοσυσχέτισης, αλληλο-διαδοχής, αλληλοσυμπλήρωσης, αλληλοκατανόησης, αλληλοσεβασμού, αλληλοεκτίμησης, αλληλοβοήθειας, αλληλεγγύης…

Οι εικαστικές αφηγήσεις των μύθων, αποτυπωμένες σε αρχαιολογικά ευρήματα, είναι απαράμιλλης ομορφιάς. Σκέπη του μύθου η τέχνη και σκοπός το σωκάρδι!

Είναι συναρπαστικό το ταξίδι με τις πιο ευχάριστες εκπλήξεις!

Στάχυα, Μήκων, Ροδιά, Δάφνη, Μυρτιά, Λυγαριά, χρυσά Μήλα, Ελιά, Δρυς, Κυπαρίσσι, Πεύκη, Πτελέα, Λεύκα, Συκή, **Κύαμοι**, **Ηδύοσμος**, ο **Βλήχων** ή η **Γλήχων**, **Ίρις, Νάρκισσος, Υάκινθος,** η **Άκανθος**, η **Άμπελος,** ο **Κισσός, Ρόδα-Βιολέτες-Κρίνος**, **Φοίνικας** είναι τα σύμβολα που συνοδεύουν τη θεά Δήμητρα και συνδέονται με τη λατρεία της.

Η αλληγορία στην επιλογή τους δεν είναι τυχαία, αλλά εμφατικά δηλωτική της αξιοθαύμαστης, βαθιάς γνώσης των φυσικών και βοτανικών χαρακτηριστικών τους -αειφυλλία, περιβαλλοντικές συνθήκες ανάπτυξης, χρώμα, άρωμα, καρποί, ξύλο- και των θεραπευτικών τους ιδιοτήτων επιβεβαιωμένων με σύγχρονες επιστημονικές μελέτες.

Η αιτιοκρατική σχέση των φυτών με το περιβάλλον και η αναζήτηση του σκοπού τους στη φύση έχει διατυπωθεί ήδη από τον περίφημο Λέσβιο φιλόσοφο Θεόφραστο (372-287 π.Χ.), μαθητή και συνεχιστή της Σχολής του Αριστοτέλη, στα έργα *Περί φυτών ιστορίαι* και *Περί φυτών αιτίαι*.

Η Χλωρίς, θυγατέρα του Αμφίονα και της Νιόβης, θεά των λουλουδιών και η αγαπημένη του Ζέφυρου, είναι η μόνη που διασώθηκε από τα βέλη της Άρτεμης. Εδώ, σαφώς δηλώνεται η αναγνώριση της κρίσιμης σημασίας της χλωρίδας για τη ζωή και τον πολιτισμό των ανθρώπων

Η ιδιαίτερη αγάπη των Αρχαίων Ελλήνων για τα γενεαλογικά δένδρα περιπλέκει τα διαδραματιζόμενα στους μύθους, είναι όμως το απαύγασμα της ζωηρής φαντασίας τους, η οποία προήγαγε και τη σκέψη τους.

Ο Δίας, ως μεγαλόψυχος πατέρας, σώζει και μεταμορφώνει σε δένδρα και άνθη όποιον/α φέρθηκε αλόγιστα, απερίσκεπτα. Διακανονίζει διενέξεις μεταξύ θεών και θεαινών, επειδή ορκίστηκε τον απαράβατο όρκο των θεών στη **Στύγα**.[1]

Εδώ, έχουμε μια σαφή αναφορά στον Κάτω Κόσμο, θάνατο, τον οποίο ούτε ο πανίσχυρος Δίας μπορεί να αντιπαλέψει και παράλληλα συνειδητοποιούμε τη δεσπόζουσα θέση της χθόνιας θεάς της Ελευσίνας. Και, το απαράβατο του όρκου σημαίνεται.

Οι **Νύμφες** ως «έκφραση» του φυσικού περιβάλλοντος διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο, ακριβώς επειδή το εκφράζουν. Εκτός από θυγατέρες του Δία σε άλλες γενεαλογίες παρουσιάζονται ως θυγατέρες ποταμών και εξ αυτού θεότητες του ζωογόνου νερού. Εκεί που γεννιούνται φυτρώνουν δένδρα στα «τεμένη των αθάνατων θεών» άβατων στους θνητούς, που δεν τα κόβουν ποτέ!! Σμίγουν με θνητούς και γεννούν γενναίους, θνητούς γιούς. Είναι *δαίμονες* της φύσης, δηλωτικό υπερφυσικής δύναμης, πνεύματα της βλάστησης και εξ αυτού έχουν άμεση σχέση με την Περσεφόνη, τον Διόνυσο και τις χθόνιες θεότητες. Το όνομά τους σημαίνει και τις νεαρές γυναίκες, προσθέτοντας έτσι και τις κοινωνικές διαστάσεις μέσω του γάμου (γονιμότητα). Νύ(μ)φη και σήμερα αποκαλούμε τη γυναίκα σε αναπαραγωγική ηλικία και κατ΄ επέκταση γάμου.

Αι Κούραι-Νύμφαι, Κουροτρόφοι τρέφουν τους ανθρώπους, τα φυτά και τα ζώα. Πεθαίνουν και ξαναγεννιούνται σε αέναο κύκλο θανάτου-αναγέννησης. Συνοδεύουν την *Κόρη*, η οποία, όπως και αυτές, φεύγει και ξαναέρχεται στη γη. Είναι αυτές που, μαζί με την Ήρα, ανέθρεψαν την Περσεφόνη, τον Ερμή και τον Πάνα μέσα σε σπηλιά.

Σχόλιο Η σπηλιά με το σκότος και το κρυφό του χώρου προφανώς σηματοδοτεί το καλά φυλασσόμενο μυστικό και τη διαφύλαξη-προστασία των προσωπικών δεδομένων των πρωταγωνιστών.

Οι **Σειρήνες**, κόρες του Αχελώου και της Μελπομένης (Απολλόδωρος) ή του Φόρκυ (θαλάσσιος θεός) και της Κητοῦς (Κητώ) (Παυσανίας), δαιμονικά όντα με σώμα πουλιού και πρόσωπο γυναίκας, είναι οι «Μούσες του Κάτω Κόσμου», πάνσοφες, ενσάρκωση της νοσταλγίας για ένα παράδεισο και αποκαλύπτουν στον άνθρωπο τη βαθύτερη ουσία της ύπαρξης και της ζωής. Είναι καλλίφωνες και έτσι προσέλκυαν τους ταξιδιώτες για να μείνουν μαζί τους και αυτοί πέθαιναν, γιατί ξέχναγαν να φάνε και να πιούν. Η τέχνη τους τούς καταπραΰνει, ντύνει με μουσική τον πόνο και φόβο του θανάτου και αυτοί πεθαίνουν μέσα σε πλημμυρίδα μελωδιών!!

Η γριά δούλη **Βαυβώ**, η λέξη σημαίνει κοιλιά, (μπάμπω, γριά), ήταν σύζυγος του Δυσαύλου και μητέρα του Τριπτόλεμου, του Ευβουλέα, της Πρωτονόης και της Νίσας. Επιδεικνύοντας στη θλιμμένη Δήμητρα τα γυμνά γεννητικά της όργανα σηματοδοτεί τη γονιμότητα της γης, θεώρηση που ανάγεται στην εποχή της ορφικής λατρείας της. «Και ιδού: το παιδί Ίακχος ήταν εκείνο, που γελούσε στη μήτρα της Βαυβοῦς …Με το όνομα Ίακχος χαρακτήριζαν το θεϊκό παιδί των ελευσινίων μυστηρίων, τον γιό της Περσεφόνης …Εδώ αγγίζουμε τα απόρρητα των Μυστηρίων». (C. Kerenyi 1968, σελ. 254)
Κατά άλλη εκδοχή ο Ίακχος είναι εραστής της Δήμητρας.
Τί πλοκή!!

---

[1] 1. Στύξ (-γός): ποταμός του Άδη στα Αροάνια, που στο όνομά της ορκίζονταν οι θεοί. Όποιος έπινε από το νερό της πέθαινε. Όνομα μισητό: *στυγέω=μισώ*.

2. Νύμφη, θυγατέρα του Ωκεανού και της Τιθύος ή της Θέτιδας ή της Ευρυνόμης, γυναίκα του Πάλλαντα, η οποία είχε πάρει μέρος στην Τιτανομαχία. Παιδιά της το **Κράτος**, η **Νίκη**, ο **Ζήλο**ς και η **Βία**.

3. Η Στύξ με τον Δία γέννησε την Περσεφόνη (Απολλόδωρος).

Ο **Ίακχος** θεωρείτο γιός της Δήμητρας και του Ιασίωνα ή του Διόνυσου, με τον οποίο συχνά ταυτιζόταν, ή και σύζυγος της αδελφής του Περσεφόνης, η οποία είναι η αρχή της θηλυκής ζωής και αυτός της αρσενικής. Την εικόνα του έφεραν οι μύστες στην πομπή προς τα Ελευσίνια Μυστήρια. Ο Ίακχος αρχικά είναι η προσωποποίηση των ιαχών και στη συνέχεια, λόγω της ηχητικής ομοιότητας, απέκτησε ιδιότητες και γνωρίσματα του Διόνυσου, Ίακχος-Βάκχος.
«Ίακχος = αιδοίο» υποστηρίζει ο εθνολόγος και ψυχαναλυτής Ζωρζ Ντεβερέ.

Κύριοι «πρωταγωνιστές» σε επίπεδο θεών είναι ο Δίας, η αδελφή του Δήμητρα, μητέρα της Περσεφόνης και του Πλούτου, ο Πλούτων, ο Διόνυσος, ο Απόλλων, ο Χθόνιος Ερμής, η Εκάτη.

Ο **Δίας Ευβουλεύς**, ο Δίας των καλών βουλήσεων, σχετίζεται πάντοτε με τον χθόνιο Δία. Είναι αυτός που με τη βούλησή του η Περσεφόνη πηγαίνει στον Κάτω Κόσμο και ο γάμος της με τον Πλούτωνα, που εδώ είναι **Πλούτων Ευβουλεύς**, κατ΄ αντιστοιχία με τον Δία Ευβουλέα, έδινε τη ζωή στη γη.
Ο **Ευβουλεύς**, γιός του Δυσαύλου,[2] είναι χοιροβοσκός και ο αυτόπτης μάρτυρας της αρπαγής. Έβοσκε το ποίμνιό του στο μέρος όπου άνοιξε η γη για να περάσει το χρυσό άρμα του Πλούτωνα με την Περσεφόνη προς τον Κάτω Κόσμο. Είναι το τρίτο μέλος της μυστηριακής τριάδας των χθόνιων θεοτήτων: Περσεφόνη, Πλούτων, Ευβουλεύς.

Ο **Διόνυσος** δίδαξε στους ανθρώπους την αμπελουργία. Αρχικά λατρεύτηκε ως θεός της άγριας βλάστησης, κατόπιν των ήμερων δένδρων, της ζωής και του θανάτου και θεωρήθηκε πρόδρομος της γεωργίας όπως η Δήμητρα, γεγονός που εξηγεί τη θέση του κοντά της στα Ελευσίνια Μυστήρια, όπου ταυτίστηκε με τον Ορφικό Ζαγρέα και τον Ίακχο.
Ο C. Kerenyi (1999, σελ. 76) γράφει: «Ο ίδιος ο Διόνυσος είχε το περίεργο επίθετο *κεχηνώς* («χάσμιος»), παραγόμενο από την ίδια λέξη που χρησιμοποιεί ο ποιητής στον Ομηρικό Ύμνο. Η ιδέα ότι ο θεός του κρασιού με την ιδιότητά του ως Κύριου του Κάτω Κόσμου ήταν ο απαγωγέας της κόρης δεν παρουσιάζεται ξεκάθαρα στον ύμνο. Δε θα τη διακρίναμε καν, αν ένας αρχαϊκός αγγειογράφος δε μας παρουσίαζε την Περσεφόνη με τον Διόνυσο».
Και ο C. Kerenyi συνεχίζει: «Αποδίδουν στον αρχαίο θεό του κρασιού την ευγενέστερη πλευρά του Πλούτωνα, είναι ο χθόνιος θεός υπό την ιδιότητά του ως πλουτοδότη».
Ο Ηράκλειτος δηλώνει: «Ίδιος είναι ο Διόνυσος και ο Άδης».
Στο *κυπέλλο Ξενοκλής* απεικονίζεται η Δήμητρα, ο Ερμής, η Περσεφόνη και ο Διόνυσος (British Museum, Λονδίνο).

Ο **Απόλλωνας** είναι θεός του ήλιου και του φωτός. Έχει σχέση με τη βλάστηση, επομένως και τη γεωργία (Σμινθεύς). Είναι ακόμα και θεός του θανάτου, αφού με τα τόξα του σκοτώνει (Τοξευτής). Μπορεί όμως και να θεραπεύει, για αυτό είναι πατέρας του Ασκληπιού. Σε Μυστήρια που τελούνταν προς τιμήν του έχουμε και τη συμμετοχή της Δήμητρας και της *Κόρης*.

Ο Ερμής είναι οικείος και φιλικός με τους ανθρώπους, κήρυκας και αγγελιοφόρος της βούλησης των θεών. Ως **Χθόνιος Ερμής** κινείται ελεύθερα μεταξύ πάνω και κάτω κόσμου και ως ψυχοπομπός μεταφέρει τις ψυχές των νεκρών στον Άδη. Ο Χθόνιος Ερμής με εντολή του Δία κατεβαίνει στον Άδη, περιγράφει τί καταστροφές περιμένουν τους ανθρώπους και συνοδεύει με χρυσό άρμα την Περσεφόνη από το χθόνιο βασίλειο προς τον ναό της Δήμητρας.
Σε ερυθρόμορφο *κρατήρα* του 440 π.Χ. (Metropolitan Museum, Νέα Υόρκη) ο Ερμής οδηγεί την Περσεφόνη από κάποιο χάσμα της γης, η Εκάτη φωτίζει με δύο δάδες τον δρόμο και η Δήμητρα με σκήπτρο, ήρεμη στην άκρη περιμένει την επιστροφή της *Κόρης*.
Την τρίτη ημέρα των Ανθεστηρίων, που ήταν αφιερωμένη στους νεκρούς, θυσίαζαν μόνο στον Χθόνιο Ερμή, ο οποίος έχει ιδιότητα φαλλική και γονιμότητας.

[2] Δύσαυλος: φτωχός χωρικός, αφού η καλλιέργειά του δεν απέδιδε, ο οποίος μαζί με την οικογένειά του ήταν οι μόνοι κάτοικοι της Ελευσίνας.

Η **Εκάτη** είναι χθόνια θεότητα, θεωρείται θυγατέρα των Τιτάνων Πέρση και της Αστερίης, με μαγικό και δεισιδαιμονικό χαρακτήρα. Είναι χορηγός πλούτου, τιμών και νίκης, προστάτιδα της ευπλοΐας και των αρτιγέννητων βρεφών. Κατά τον Ησίοδο, αν και ανήκε στον κόσμο των Τιτάνων, ο Δίας, την τίμησε και της παραχώρησε μεγάλες εξουσίες σε ουρανό και γη.

Έκατος είναι αυτός που ρίχνει πολύ μακριά το βέλος και Έκάτη το θηλυκό. Λόγω της σχέσης της με τον Κάτω Κόσμο συγγενεύει με τις θεότητες των Ελευσινίων Μυστηρίων κυρίως τη Δήμητρα. Η Εκάτη μέσα στη σπηλιά της άκουσε την ολοφυρόμενη Περσεφόνη, αλλά δεν πρόστρεξε σ΄ αυτήν. Συναισθανόμενη όμως την οδύνη της περιπλανώμενης μάνας, φανερώνει τον τόπο της αρπαγής της *Κόρης*, την αναζητούν και οι δύο με δάδες και η Έκάτη την καλωσορίζει όταν ξαναγυρίζει στη γη.

Στον αναθηματικό *πίνακα της Νιννίου* του 400 π.Χ. (Αρχαιολογικό Μουσείο Ελευσίνας) η Εκάτη με δύο δάδες οδηγεί τους μύστες.

Σε *κρατήρα* της Απουλίας 360-350 π.Χ. (British Museum, Λονδίνο) η Εκάτη φωτίζει το δρόμο προς το σκοτεινό βασίλειο. Το τέθριππο άρμα με το θεϊκό ζευγάρι ακολουθεί ο Ερμής.

Ο **Πλούτων Ευβουλεύς** είναι αυτός που με τη βούλησή του η Περσεφόνη πηγαίνει στον Κάτω Κόσμο. Ο Πλούτων από τα βάθη της γης χαρίζει στους ανθρώπους τον πλούτο (Πλούτων). Απεικονίζεται με *κέρας αφθονίας* σε ερυθρόμορφο αττικό *αμφορέα* του 470 π.Χ. (Ιταλία) και σε ερυθρόμορφη *πελίκη* του 440-430 π.Χ. (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Αθήνα) από το οποίο ρίχνει στη γη σπόρους σιτηρών μπροστά στη Δήμητρα, που κρατά σκήπτρο και άροτρο.

Δη-Μήτηρ «μητέρα της γης». Δα (Δα-μάτερ) είναι το πανάρχαιο όνομα για τη Γα, Γαία.
Η πληθώρα των προσωνυμιών της Δήμητρας φανερώνουν σαφώς τη φύση της και τις προσφορές της: Καρποφόρος, Σιτώ, Ιμαλίς (ίμαλιά=απαλέσματα), Αλωαία, Μεγάλαρτος, Σπερμεία, Σιτώ, Παμμήτειρα, Παντοδότειρα, Σταχυοτρόφος, Πλουτοδότειρα θεά, Μαλοφόρος, Χλοόκαρπος κ.ά. Το όργωμα, η σπορά, ο θερισμός, το αλώνισμα, το λίχνισμα ήταν έργα της.

Η λατρεία της προ-ομηρικά φαίνεται να ξεκίνησε στη Κρήτη από τη Μινωική εποχή, γεγονός που τη συνδέει με τους Κρητικούς Κουρήτες (νέοι) και τις Κουροτρόφους Νύμφες, που συνοδεύουν τον Κρητικό Δία, Κούρο, ο οποίος, όπως η Περσεφόνη, φεύγει από τη γη και ξανάρχεται στη γη.

Πότνια ονομαζόταν η Δήμητρα και η Περσεφόνη στα Ελευσίνια Μυστήρια (Πότνιαι=βασίλισσες), χωρίς το κύριο όνομά τους, έως το τέλος της αρχαιότητας. Το Ιερό τους δάσος βρισκόταν νότια της πόλης της Θήβας, όπου ο τόπος Ποτνιαί. Οι εκεί τελετουργίες είχαν μεγάλες ομοιότητες με αυτές των Σκιροφορίων και Θεσμοφορίων.

Η **Δήμητρα Θεσμοφόρος** παρέχει τους θεσμούς και τους νόμους που οργανώνουν την οικογενειακή και κοινωνική ζωή εκπολιτίζοντάς την.

Η Δήμητρα σταθερά απεικονίζεται ως σεπτή, σοβαρή, αποπνέουσα εμπιστοσύνη Μητέρα, δηλώνοντας την καρποφόρο γη.

Είναι σύζυγος του Ποσειδώνα και σχετίζεται με τον σπόρο (αγροτική ζωή) και ο θεός με το άλογο (μύθος διαμάχης Αθηνάς-Ποσειδώνα). Από τον σύνδεσμό της με τον Ποσειδώνα γεννούσε τα φυτά και τα ζώα και για αυτό μπορούσε να μεταμορφώνεται σε στάχυα ή φοράδα. Ο Ποσειδών ως άλογο (εποχή ζωομορφισμού των θεών) εξαπάτησε τη Δήμητρα, η οποία για να τον αποφύγει μεταμορφώθηκε σε φοράδα, και όντας αγανακτισμένη θεά αποκλήθηκε Ερινύς (θυμωμένη). Από την ένωσή τους γεννήθηκε το άλογο Αρ(ε)ίων και *Κόρη*, που το όνομά της για λόγους υπέρτατου σεβασμού δεν επιτρεπόταν να ακουστεί έξω από τα Ελευσίνια Μυστήρια. Η μεταμορφωμένη σε φοράδα Δήμητρα καθρεφτίστηκε στα νερά της Στυγός και βλέποντας στην ασχήμια της τα καταράστηκε να μαυρίσουν. Σε ανάμνηση; σήμερα λέγονται Μαυρονέρι.

Η Δήμητρα θεωρείται και μητέρα του Πλούτου από την ένωσή της με τον Ιάσιο ή Ιασίωνα, κυνηγό από την Κρήτη, πάνω σε ένα χωράφι τρεις φορές οργωμένο.

Η αλληγορία είναι σαφής· η ένωση των ανθρώπων πάνω στο χώμα βοηθάει στη γονιμότητα της γης, η οποία προέρχεται από τα «σπλάχνα» της.

Εδώ προστίθεται και το εκφραστικό όνομα του **Τριπτόλεμου**,[3] δηλαδή αυτού που οργώνει το χωράφι τρεις φορές (πολέω=οργώνω). Ο Τριπτόλεμος φτιάχνει το πρώτο αλέτρι, οργώνει, σπέρνει, θερίζει και αλωνίζει για πρώτη φορά στο Ράριο πεδίο (Παυσανίας).

Από ελάχιστα σωζόμενα αποσπάσματα του βραβευμένου έργου του Σοφοκλή *Τριπτόλεμος* (468 π.Χ.) μαθαίνουμε ότι ταξίδεψε και στη Σκυθία (ευρύτατη περιοχή μεταξύ Δούναβη και Ταναΐδος-Δον).

Σε ερυθρόμορφο *σκύφο* του 480 π.Χ. (British Museum, Λονδίνο) ο Τριπτόλεμος καθισμένος σε φτερωτό άρμα, που το σέρνουν δράκοντες, ξεκινάει για το ταξίδι της διδαχής. Κρατάει δέσμη από στάχυα στο ένα χέρι και φιάλη στο άλλο και κοιτάζει προς την Περσεφόνη μπροστά του, η οποία κρατά αναμμένη δάδα και οινοχόη για τις σπονδές. Πίσω από τον Τριπτόλεμο η Δήμητρα κρατά στάχυα και δάδα. Δίπλα στην Περσεφόνη στέκει η νύμφη Ελευσίς. Στο πίσω μέρος απεικονίζεται ο Διόνυσος, που δίδαξε την καλλιέργεια της αμπέλου.

Το περίφημο ανάγλυφο με τις δύο θεές και τον Τριπτόλεμο, που διασώθηκε ως δομικό υλικό στο δάπεδο της μεταβυζαντινής εκκλησίας του Αγίου Ζαχαρία στην Ελευσίνα, βρίσκεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών και ακριβές, πιστοποιημένο αντίγραφό του στο «Θριάσιο» Νοσοκομείο Ελευσίνας δωρεά του Βαγγέλη Λιάπη.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Ο **Λύγκος**, βασιλιάς της Σκυθίας, επιχείρησε να δολοφονήσει τον απεσταλμένο της Δήμητρας Τριπτόλεμο και η θεά τον μεταμόρφωσε σε λύγκα (το αιλουροειδές *λύγξ -γκός*).

Ο βασιλιάς **Κάρναβος** των Γετών (λαός Σκυθών) αφού έμαθε την τέχνη της καλλιέργειας των σιτηρών, για να αποτρέψει την περαιτέρω διάδοσή της, σκότωσε έναν από τους δράκοντες του άρματος του Τριπτόλεμου. Η Δήμητρα αντικατέστησε τον σκοτωμένο δράκοντα μπλέκοντας μαζί του και τον βασιλιά.

Σημαινόμενο: Υστεροβουλία, ατομικισμός, μικροψυχία.

Στην Ελευσίνα λατρεύονταν το ζευγάρι της Δήμητρας και *Κόρης* και το ζευγάρι της Περσεφόνης και του Πλούτωνα. Σε πίνακα από τους Λοκρούς του 470-460 π.Χ. στο Ρήγιο της Καλαβρίας (Museo Natiolale) απεικονίζονται οι θεοί των νεκρών, αλλά και της ζωοδότρας γης, Πλούτων και Περσεφόνη σε ιεροπρεπή στάση καθήμενοι σε θρόνο μπροστά από *θυμιατήριο* (αγγείο που έκαιγαν θυμίαμα). Ο Πλούτων κρατά φιάλη και λουλούδια και η Περσεφόνη στάχυα και πετεινό. Ένας άλλος πετεινός βρίσκεται κάτω από το θρόνο.

Ο ανεπανάληπτος, έντονος δεσμός Μητέρας-Κόρης -ίσως η ίδια θεότητα σε ωριμότερη και νεότερη ηλικία- σηματοδοτείται μέσω του μύθου και των εορτών προς τιμήν τους και παράλληλα υπογραμμίζει εμφατικά τη θέση και φύση του θηλυκού γένους με τα χαρακτηριστικά στερεότυπα που το διακρίνουν.

Η Δήμητρα είναι το δώρο και η Περσεφόνη το όραμα.

[3] Τριπτόλεμος «Σύμφωνα με μια γενεαλογία ο Τριπτόλεμος είναι γιός του Ωκεανού και της Γης. Άρα ίσως ήταν ένα άλλο όνομα για τον αρχέγονο άνθρωπο». (C. Kerenyi, 1999 σελ. 170)

Οι εορτές προς τιμήν της Δήμητρας ήταν:

- Σκιροφόρια τον μήνα *Σκιροφοριώνα* [15/6-15/7]. Λατρευτικό έθιμο στο οποίο συμμετείχαν μόνο γυναίκες. Σε αυτά θυσίαζαν μικρούς χοίρους -γονιμότητα, το αίμα στοιχείο καθαρμού- και μαζί με κλάδους και κουκουνάρια πεύκου και *πελάνους*[4] έριχναν σε υπόγειους θαλάμους τα *μέγαρα ή μάγαρα*.
- Θεσμοφόρια προς τιμήν της **Θεσμοφόρου** Δήμητρας τον μήνα *Πυανεψιώνα* [15/10-15/11]. Πανελλήνια εορτή την εποχή της σποράς. Συμμετείχαν μόνο γυναίκες και σχετίζονταν με τη γονιμότητα της γης και την ευγονία των γυναικών. Πιθανόν να υπήρχε και συσχέτιση με την επίσκεψη της Δήμητρας στον Κάτω Κόσμο για συνάντηση με την *Κόρη*.
  Οι *αντλήτριες* ανέσυραν από τα *μέγαρα* τα αποσυντεθειμένα υλικά, που είχαν αποθέσει κατά τα Σκιροφόρια.

Πρόκειται για τον χούμο, την οργανική ύλη που παράγεται μέσω βιολογικών διεργασιών από αποσύνθεση φυτικής και ζωικής ύλης, ιδανικός για λίπανση του εδάφους.
Δεν είναι η δυσώδης κοπριά που μάς «πληροφορεί» ο ασεβέστατος άρπαγας της Καρυάτιδας των Μικρών Προπυλαίων Daniel Edward Clarke.

- Ἁλῶα -άλως=αλώνι- τον μήνα *Ποσειδεώνα* [ίσως 15/11-15/12]. Τιμούσαν τη Δήμητρα και τον Διόνυσο, όταν είχαν τελειώσει όλες οι γεωργικές εργασίες. Γυναικεία εορτή με κατανάλωση άφθονου κρασιού, βωμολοχίες και λατρευτικά γενετήσια σύμβολα.
- Τα Χλόεια ή Καλαμαία[5] τον μήνα Καλαμαιώνα, προσωνυμία **Χλόη,** για προστασία των σπαρτών που αρχίζουν να πρασινίζουν και που σχηματίζεται το στέλεχος του σταριού.
- Μικρά, εν Άγραις Μυστήρια τον μήνα *Ανθεστηριώνα* [15/2-15/3] παρά τον Ιλισό.
  Η *Μύηση* (το ρήμα *μυώ* σημαίνει κλείνω τα μάτια μου και μεταφορικά καταπραΰνομαι, ησυχάζω, δηλωτικό της μυστικότητας) εδώ είχε περισσότερο σωματική «έκφραση», ύφος. Το όνομα Άγραι σημαίνει τόπο κυνηγίου της Αρτέμιδος Κυνηγού, Άρτεμις Αγροτέρα (άγρα=κυνήγι).
- Μεγάλα Ελευσίνια Μυστήρια τον μήνα *Βοηδρομιώνα* [15/9-15/10] είχαν περισσότερο πνευματικό ύφος. Η μύηση μέσω *δεικνύμενων*, *δρώμενων* και *λεγόμενων* έδινε ελπίδες στον μυημένο για τη μετά θάνατο τύχη του για καλύτερη ζωή στον Άδη.

Πόλη της θεάς είναι η κάποτε **ΘΥΟΕΣΣΑ Ελευσίνα**. Ο Παυσανίας μας πληροφορεί ότι η Ελευσίνα λεγόταν Σαισαρία και ο C. Kerenyi (1999, σελ. 65) ότι: «Σαισάρα λεγόταν μία ελευσίνια ηρωίδα. Το όνομά της, «η χαμογελαστή», σίγουρα μαρτυρεί ιδιότητα της χθόνιας θεάς».

Είναι χθόνια και χαμογελαστή!! Τι θαυμάσια σύλληψη!! Πεθαίνει, αλλά χαμογελάει, γιατί ξέρει ότι θα ξαναγεννηθεί!!

Τα βέβηλα ακρωτηριασμένα αγάλματα και κατεστραμμένα Ιερά της θεάς είναι όνειδος για το γένος των ανθρώπων, αποτέλεσμα μισαλλοδοξίας, σκοταδισμού, βαρβαρότητας, θρησκευτικού φανατισμού. Στέρησαν από τον πολιτισμό μας αριστουργήματα τέχνης, που χάρη στις άοκνες προσπάθειες των αρχαιολόγων μπορούμε να προσεγγίσουμε. Από τη μακραίωνη λατρείας της, κυρίως μέσω των Ελευσινίων Μυστηρίων, έχουν διασωθεί αρχαιολογικά ευρήματα κυρίως από τους ρωμαϊκούς χρόνους. Ο αριθμός των ναών της είναι εντυπωσιακός και βρίσκονται και στις περιοχές, όπου ήκμασε ο ελληνικός αποικισμός. Απεικονίσεις της θεάς έχουμε σε ειδώλια, μαρμάρινα ανάγλυφα και αγάλματα, αναθηματικές

---

[4] Πέλανος: «…το ιερό ζυμωτό ψωμί από σιτάρι και κριθάρι, τον οποίο πρόσφεραν στις θεές ως προκαταρκτική θυσία κατά τα Μεγάλα Μυστήρια» Γεώργιος Ε. Μυλωνάς

ή παχύρρευστο κράμα από ανάμιξη λαδιού, αλευριού, μελιού και αίματος ως προσφορά στους θεούς μετά από θυσία.

[5] Τα αναφέρει ο Paul Foucard στο Ιστορικό Δοκίμιο «Τα Ελευσίνια Μυστήρια»: «Υπήρχαν ήδη από τον ενδέκατο αιώνα».

στήλες, σαρκοφάγους, αγγεία, νομίσματα, τοιχογραφίες σε ρωμαϊκές επαύλεις (εδώ αναφέρονται ενδεικτικά, το πεδίο είναι αχανές).

Η ασύδοτη, καταστροφική βιομηχανική ανάπτυξη έχει πληγώσει βαθιά τον τόπο και έφερε αγιάτρευτο πόνο στους κατοίκους του. Η ρυπογόνα σκόνη θα φύγει και, όπως τότε, θα επέλθει η πολυπόθητη κάθαρση. Οριστικά!

Η θαυμαστή, μακραίωνη ιστορία της Ελευσίνας έχει αφήσει ανεξίτηλο αποτύπωμα!! Επιφανείς μελετητές παγκοσμίως μάς έχουν προσφέρει μνημειώδεις μελέτες-αναλύσεις με αναζωπυρωμένο το ενδιαφέρον τους στις μέρες μας.

ΣΙΤΟΣ, ΣΙΤΑΡΙ *(Triticum spp)*, **ΚΡΙΘΗ η κοινή, ΚΡΙΘΑΡΙ** *(Hordeum vulgare L.)*

Τα δημητριακά, ως βασική τροφή, είναι το δώρο της Δήμητρας στους ανθρώπους, το κύριο σύμβολό της και αδιαμφισβήτητα το προέχον. Συμβολίζουν την ίδια τη θεά, η οποία αντιπροσωπεύεται με τον ανθρωπομορφισμό τους. Τα συναντάμε σε πληθώρα απεικονίσεων από την απαρχή της λατρείας της. Σε *στεφάνη* ή σε δέσμη κοσμούν το διάδημα της θεάς, τα κρατά στο χέρι της ή βρίσκονται σε κάνιστρο δίπλα της.

Το εμβληματικό μαρμάρινο ανάγλυφο του 440-30 π.Χ. από την Ελευσίνα εικονίζει τη Δήμητρα σοβαρή με μακρύ δωρικό πέπλο να κρατά σκήπτρο στο αριστερό χέρι και στάχυα στο δεξί προφανώς χρυσά. Παραδίδει τα στάχυα στον νεαρό Τριπτόλεμο, που βρίσκεται στο κέντρο με πρόσωπο προς την Περσεφόνη, για να διαδώσει την καλλιέργειά τους. Η Περσεφόνη δεξιά με ιωνικό χιτώνα και ιμάτιο κρατά ίσως και αυτή στάχυα πάνω από το κεφάλι του Τριπτόλεμου και στο αριστερό χέρι αναμμένη δάδα.

Τα Μυστήρια προς τιμήν της κατά τον Χρυσό αιώνα και την Ελληνιστική περίοδο συνέτειναν στην πληθώρα σχετικών απεικονίσεων.

Ο Ιεροφάντης κατά τα Ελευσίνια Μυστήρια εμφάνιζε ένα απλό θερισμένο στάχυ υποδηλώνοντας ότι η Δήμητρα προσέφερε την τροφή και τον πλούτο και η Περσεφόνη τη γέννηση μετά τον θάνατο.

Ο μυημένος όταν κατέβαινε στο βασίλειο του Άδη και της Περσεφόνης φορούσε στεφάνι από στάχυα στο κεφάλι ή κρατούσε ένα κλαδί στο χέρι του (Βιργίλιος). Θα βρούμε και τον συνδυασμό μεγάλης δέσμης από στάχυα δεμένα με δάφνη σε νεκρικό βωμό στην Περούτζια, δηλωτικό της σχέσης της με τον Απόλλωνα.

ΛΟΒΟΙ και ΑΝΘΗ ΜΗΚΩΝΟΣ *(Papaver somniferum L.)*

Οι λοβοί και τα άνθη της μήκωνος συμβολίζουν τη γονιμότητα/ζωή και τον θάνατο.

Από τη μήκωνα την υπνοφόρο (παπαρούνα), το αφιόνι, παράγεται το όπιο, που έχει και υπνωτικές ιδιότητες, πολλά ναρκωτικά, περιέχει δε και αλκαλοειδή.[6]

Είναι το ιερό άνθος της Δήμητρας και ο Ιεροφάντης στα Μυστήρια κρατά δίσκο στον οποίο διακρίνονται μύκωνες.

Κοσμούν την *κίστη* της Καρυάτιδας των Μικρών Προπυλαίων στο Ιερό της Ελευσίνας. Οι ρόδακες των ενωτίων της είναι μια καλλιτεχνική παραλλαγή του άνθους. Ο αριθμός των πετάλων στα έκτυπα ανάγλυφα ανθέμια της Ελευσίνας είναι οκτώ, διπλάσια από τα τέσσερα της παπαρούνας.

Ειδώλιο από το Ιερό στο Γάζι στο νομό Ηρακλείου παριστάνει τη «Θεά των μυκώνων» με στέμμα, το οποίο φέρει τρεις μύκωνες. Ο διακεκριμένος αρχαιολόγος Σ. Μαρινάτος μάς λέει: «Θεά της Μήκωνος (=υγείας) και της ευφορίας».

Στην ακρόπολη της Φαλάσαρνας στο νομό Χανιών, όπου και ναός της Δήμητρας, βρέθηκαν

[6] Αλκαλοειδή: ποικιλία οργανικών ενώσεων με δράσεις αναλγητικές, ψυχοτρόπες, καρδιοτονωτικές, αγγειοσυσταλτικές, διεγερτικές αναπνευστικού, μυοχαλαρωτικές, ανθελονοσιακές, αντιμικροβιακές.

ακέφαλο γυναικείο ειδώλιο που κρατάει ρόδι και παπαρούνα και αγγείο με επιγραφή ΑΚΑΣΤΩΙ[7] ΔΑΜΑΤΡΗ.

Ρόδακες βρίσκουμε σε αναθηματικές πλάκες από τους Επιζεφύριους Λοκρούς[8] σε προτομή της Δήμητρας.

Η Δήμητρα σε αγγείο της Απουλίας κρατά στο χέρι άνθος πιθανόν μήκωνος.

Σε *κρατήρα* του 340 π.Χ. απεικονίζεται η Περσεφόνη με σταυρωτή δάδα και η Δήμητρα καθήμενη με διάδημα κρατά το άνθος.

Ο Οβίδιος αναφέρει ότι η Δήμητρα έφερε είδος άγριας μήκωνος.

Στον τύμβο του 4ου αιώνα π.Χ. στην Bolschaya Blisnitza[9] απεικονίζεται η Δήμητρα με στεφάνι από κρίνους και άνθη καλλιεργημένης μήκωνος.

Σε κορινθιακό αγγείο του 5ου αιώνα, καθώς και σε νόμισμα του Πύρρου της Ηπείρου (319-272 π.Χ.) η Δήμητρα με πέπλο κρατά στο ένα χέρι λοβούς μήκωνος συνδυασμένους με στάχυα και στο άλλο αναμμένη δάδα.

Λοβοί μήκωνος σχηματίζουν στεφάνι, πιθανόν της Περσεφόνης ή της Δήμητρας σε νόμισμα M. Plaetorius Cestianus (69 π.Χ.).

Ο Καλλίμαχος[10] και ο Θεόκριτος[11] περιγράφουν τη Δήμητρα να κρατά μήκωνες και στάχυα σε αναπαράσταση στο ιερό της Περγάμου.

ΡΟΔΙΑ, Πουνική ροιά *(Punica granatum L.)*, ροϊδιά, ρογδιά, ρωθκιά (Κύπρος)

Ο Θεόφραστος την αναφέρει ως ροιά ή ρόα, ο Ιπποκράτης χαρακτηρίζει το ρόδι «θαυματουργό καρπό», ο Γαληνός μιλάει για τις θεραπευτικές του ιδιότητες και ο Διοσκουρίδης αναφέρεται στις φαρμακευτικές ιδιότητες, που έχουν τα διάφορα μέρη του φυτού.

Η ροδιά προφανώς λόγω της πληθώρας των σπερμάτων (σπόρων) έχει συνδεθεί με τη λατρεία της γονιμότητας από τους Μυκηναϊκούς χρόνους. Συμβολίζει τη ζωή και τον θάνατο, την αναγέννηση, την αιωνιότητα και σύμφωνα με αρχαίες δοξασίες τα σπέρματά της έχουν νεκρική σημασία. Ετυμολογικά η λέξη ρόδι προέρχεται από το ρήμα *ρέω* και εξηγείται με βάση τον άφθονο χυμό ή τις καθαρτικές του ιδιότητες.

Στη διάρκεια των Θεσμοφορίων οι Αθηναίες έτρωγαν πιθανόν μόνο σπόρια ροδιού για γονιμότητα και ευημερία, αλλά ίσως και ως εκδήλωση θλίψης για την απαχθείσα *Κόρη*.

Η βρώση των σπόρων από την Περσεφόνη δηλώνει την τέλεση του γάμου της με τον Πλούτωνα, συμβολίζει και την ευγονία και παράλληλα τη συνδέουν με τη μητέρα της. Το κόκκινο χρώμα του χυμού είναι σύμβολο της ζωής και στο χθόνιο βασίλειο ίσως της μετά θάνατο ύπαρξης.

Στον Ομηρικό Ύμνο στη Δήμητρα ο ποιητής, πιθανόν λόγω του χρώματος, βάζει το ρόδι στο χέρι του Άδη, καθώς θεωρείται φρούτο του θανάτου και είχε τη δύναμη να εξαναγκάσει την Περσεφόνη να επιστρέψει στον Κάτω Κόσμο. Παράλληλα έγινε σύμβολο του ερχομού της άνοιξης. Είναι εμφανής η δεσπόζουσα θέση του συμβολισμού.

---

[7] *Ακεστώ* σημαίνει θεραπεύτρια και *ακέστωρ* είναι ο ιατρός, ο θεραπευτής.

Ακεστώ είναι και ελάσσον θεότητα στο όνομα της οποίας ορκίζονταν οι νέοι κατά την τελετή ενηλικίωσης τους.

[8] Επιζεφύριοι Λοκροί (Ζέφυρος: ο δυτικός άνεμος) πόλη στη χερσόνησο της Καλαβρίας, που ιδρύθηκε από τους Οπούντιους Λοκρούς.

[9] Bolschaya Blisnitza: σύμπλεγμα νησιών στη χερσόνησο Ταμάνσκι στην ανατολική όχθη ενός από του βραχίονες του ποταμού Ύπανις (Κουμπάν) μεταξύ Εύξεινου Πόντου και Αζοφικής θάλασσας.

[10] Καλλίμαχος: περίφημος ποιητής από την Κυρήνη, σύγχρονος του Θεόκριτου, ο οποίος δίδαξε στην Αλεξάνδρεια επί Πτολεμαίου Β΄ του Φιλάδελφου.

[11] Θεόκριτος: ο κυριότερος εκπρόσωπος της βουκολικής ποίησης, ποιητής της φύσης και του έρωτα, ίσως ο σπουδαιότερος των Ελληνιστικών χρόνων.

Οι Ιεροφάντες κατά την διάρκεια των Μεγάλων Μυστηρίων ήταν στεφανωμένοι με κλαδιά ροδιάς και στους μύστες απαγορευόταν η βρώση ροδιού.

Ρόδια κοσμούν την *κίστη* της Καρυάτιδας των Μικρών Προπυλαίων στην Ελευσίνα.

Το γυναικείο ειδώλιο από το ναό της Δήμητρας (ακρόπολη Φαλάσαρνας) κρατάει και ρόδι.

Ρόδι κρατάει η Δήμητρα σε αντίγραφο αναθηματικής τερακότας του 460 π.Χ. από το Ιερό της Δήμητρας της Μαλοφόρου στην Gaggera,[12] καθώς και ένθρονη θεά, πιθανόν η Δήμητρα από την Grammichele.[13]

Το ρόδι μεταγενέστερα μπορεί να έχει υποκατασταθεί από το *χρυσό μήλο* της αθανασίας με έντονη χθόνια σημασία.

Στην αρχαία Ελλάδα μείγμα σπόρων ροδιού με βρασμένο σιτάρι, ξηρούς καρπούς και ζάχαρη (πολυσπόρια ή σπερνά) προσφέρονταν σε γάμους και άλλες εορτές και κρεμούσαν ρόδι στις πόρτες των σπιτιών, για να φέρει ευημερία.

Και στις μέρες μας, ενσωματωμένος και στη χριστιανική θρησκεία, παραμένει ο συμβολισμός του ροδιού για τη συμφιλίωση με τον θάνατο. Το βρίσκουμε σε αγιογραφίες της Παναγίας, σε παραδοσιακές πρακτικές, όπως τα κόλλυβα, το έθιμο του σπασίματός του την Πρωτοχρονιά και σε γάμους (καλοτυχία, αφθονία, γονιμότητα). Προσφέρεται έστω και ως διακοσμητικό.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Ο **Ωρίων**, γιος της Γης, από τους μεγαλύτερους και λαμπρότερους αστερισμούς, πελώριος Γίγας, ξακουστός για την ομορφιά του και άξιος κυνηγός, νυμφεύθηκε τη **Σίδη**, η οποία παινεύτηκε ότι είναι πιο όμορφη από την Ήρα, η θεά την τιμώρησε και την έστειλε στον Κάτω Κόσμο, όπου μεταμορφώθηκε σε Σίδη, δηλαδή ροδιά.

Η βρώση σπόρων ροδιού από την **Περσεφόνη** δηλώνει την τέλεση του γάμου της με τον Πλούτωνα -σύμβολο του γάμου-, που της προσέφερε, για να παραμείνει κοντά του.

Ο **Διόνυσος/Ζαγρέας**, ο Χθόνιος Διόνυσος, είναι γιός του μεταμορφωμένου σε φίδι Δία και της κερασφόρου Περσεφόνης. Ο Ζαγρεύς της Κρήτης ήταν σπουδαίος κυνηγός και Άρχοντας του Κάτω Κόσμου. Κατά τον Ορφικό μύθο, όταν τον διαμέλισαν οι Τιτάνες από το αίμα του φύτρωσε ροδιά. Η Δήμητρα ή η Ρέα συγκόλλησε τα μέλη του και ξαναγεννήθηκε ως Διόνυσος.

Ο **Άγδιστις**, ερμαφρόδιτη φρυγική θεότητα (λατρεύτηκε στην Αττική), γεννήθηκε από το σπέρμα του Δία, το οποίο έπεσε στη γη, ενώ κοιμόταν (Παυσανίας). Κατά τον C. Kerenyi (1999 σελ. 180) είναι «…η ερμαφρόδιτη, αρχέγονη μορφή της Μεγάλης Θεάς, ευνουχίστηκε, όπως εξιστορεί ο μύθος, μια ροδιά ξεπήδησε από το αίμα που χύθηκε».

Η **Νάνα**, θυγατέρα του Σαγγάριου, «ένα ακόμη όνομα της Μεγάλης Θεάς» (C. Kerenyi 1999 σελ. 180), απέκτησε τον Άττι από τον καρπό της ροδιάς.

Ο **Άττης** (ή Άττις ή Άτυς) θεός της Φρυγίας σχετίζεται με τη γονιμότητα και ευφορία και κατ΄ επέκταση με την Κυβέλη, που τον αγάπησε. Η πρόθεση όμως του Άττη να νυμφευτεί την Άγδιστη, κόρη του του βασιλιά της Φρυγίας, έκανε τη Μεγάλη θεά να του εμφυσήσει μανία και βρήκε το θάνατο αποκόπτοντας τα γεννητικά του όργανα. «Για τους μυημένους ήταν μια υπόσχεση αθανασίας, διότι ο Άττις ποτέ δεν πέθαινε οριστικά». (C. Kerenyi 1999 σελ. 181)

Ο **Ασκάλαφος**, γιός του Αχέροντα και της Γόργυρας (αναπτυγμένη μορφή της Γοργοῦς) ή της Στυγός, μεταμορφώθηκε από τη Δήμητρα σε σαύρα ή κουκουβάγια, επειδή μαρτύρησε ότι η Περσεφόνη, όντας αφηρημένη, έφαγε σπόρια ροδιού.

Ο **Τάνταλος**, γιός του Δία ή του Τιμώλου και της Πλουτοῦς (Πλουτώ), πατέρας του Πέλοπα και της Νιόβης. Αγαπητός και συνδαιτυμόνας των θεών έσφαξε τον γιό του και τους προσέφερε τα μέλη του σε δείπνο. Μόνον η Δήμητρα έφαγε άθελά της την ωμοπλάτη του όντας θλιμμένη

[12] Gaggera: Ελληνική αποικία Μεγαρέων με μεγάλο αρχαίο λιμάνι σε ποτάμι στη δυτική Σικελία κοντά στον Σελινούντα.

[13] Grammichele: επαρχία Κατάνιας στη Σικελία.

για την αρπαγή της Περσεφόνης. Ο Πέλοπας με διαταγή του Δία ανασυγκολλήθηκε από τον Ερμή και η Ρέα τού εμφύσησε πνοή. Η Δήμητρα στο έλλειμμα στην πλάτη του τοποθέτησε ωμοπλάτη από ελεφαντόδοντο. Ο Τάνταλος ρίχτηκε στον Τάρταρο καταδικασμένος σε αιώνια πείνα και δίψα. Κάθε φορά που άπλωνε το χέρι του να φτάσει κλαδί με ρόδι ή το νερό ο αέρας τα απομάκρυνε, ώστε να μην τα φτάσει.

Σχόλιο Όλοι οι μύθοι συνδέονται με τον Κάτω Κόσμο και με την κατά κάποιο τρόπο επιβίωση.

Η Δήμητρα διασώζει τον γιό της θυγατέρας της Διόνυσο/Ζαγρέα, ο οποίος «αναγεννάται» ως Διόνυσος. Και η Περσεφόνη «αναγεννάται» μετά την οργίλη απαίτηση-παρέμβαση της μητέρας της.

Η τιμωρημένη Σίδη κατεβαίνει στον Κάτω Κόσμο, όπου βασιλεύει και η Περσεφόνη, και έτσι συνδέεται με τη μνήμη των νεκρών.

Ο Άγδιστης παρά τον ευνουχισμό του δεν πέθανε ποτέ οριστικά και από το αίμα του φύτρωσε ροδιά.

Η Δήμητρα τρώγοντας μέλος του διαμελισμένου Πέλοπα σηματοδοτεί ίσως τη συμπόνια της, γιατί και η *Κόρη* κατεβαίνει στον Κάτω Κόσμο. Η τεχνητή άρθρωση της ωμοπλάτης από ελεφαντόδοντο δηλώνει τη σύνδεσή του με το θεϊκό, κάτι σαν φυλαχτό. Εδώ θα μπορούσε να υπάρχει και το στοιχείο της παγίδευσης/εξαπάτησης: η Δήμητρα άθελά της έφαγε ωμοπλάτη και η *Κόρη* ρόδι. Μήπως η σωζόμενη δεισιδαιμονική «επισκόπηση» του οστού της ωμοπλάτης του αρνιού για αποκάλυψη των μελλούμενων έχει καταγωγή από τον μύθο;

ΔΑΦΝΗ η ευγενής *(Laurus nobilis L.)*

Είναι το σύμβολο της ειρήνης, τιμής και νίκης και τα φύλλα της σε στεφάνι δήλωναν κύρος, ισχύ, πνευματικότητα. Η δάφνη, το φυτό του Απόλλωνα, χρησιμοποιήθηκε στις τελετουργίες κάθαρσης σχετικές με το αίμα και στεφάνωνε τους νικητές. Μέσω της συσχέτισης με την κάθαρση συνδέθηκε και με θεαινές, αν και σε μικρότερη κλίμακα. Επίσης, πίστευαν ότι συσχετίζεται με τους θεούς της συγκομιδής.

Οι μύστες κατά τα Κάρνεια προς τιμής του Κάρνειου Απόλλωνα[14] (εορτή 9 ημερών τον μηνά Μεταγειτιώνα [15/8-15/9]) φορούσαν στεφάνια δάφνης. Στη σπηλιά του τελούνταν και τα μυστήρια προς τιμήν της Δήμητρας, όπου η *Κόρη*, ο Ερμής, ο Κάρνειος Απόλλωνας και οι μυημένοι φορούσαν στεφάνια δάφνης.

Τον 2ο αιώνα πολύ περισσότερες δάφνες περιλαμβάνονται στις απεικονίσεις της Δήμητρας, ιδιαίτερα στην Πελοπόννησο, όπου η σύνδεση Απόλλωνα και Δήμητρας είναι εντονότερη.

Τα Μυστήρια προς τιμήν της Δήμητρας παραδίδεται ότι ο Καύκων[15] τα μετέφερε από την Ελευσίνα στην Ανδανία[16] της Μεσσηνίας.

Η δάφνη είναι ένα από τα στοιχεία του *βάκχου* στην *κίστη* της Καρυάτιδας των Μικρών Προπυλαίων(Αρχαιολογικό Μουσείο Ελευσίνας).

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Την ωραιότατη **Νύμφη Δάφνη**, θυγατέρα του ποταμού Λάδωνα ή του Πηνειού και της Γαίας, ερωτεύθηκε ο Απόλλων. Αυτή τον απέκρουσε και παρακάλεσε τη μητέρα της Γαία να τη δεχθεί στους κόλπους της. Στο σημείο-κόλπο της γης φύτρωσε η δάφνη.
Σε άλλη εκδοχή παρακάλεσε τον πατέρα της να τη γλυτώσει από την καταδίωξη, αυτός την

[14] Κάρνειος: προσωνυμία του Απόλλωνα ως προστάτη της γονιμότητας και συγκομιδής. Κέντρα λατρείας: κυρίως η Σπάρτη και Άργος, Θήρα, Κω, Κυρήνη, Οιχαλία, Φαραί ή Φηραί (Όμηρος) στη σημερινή Καλαμάτα, Συρακούσες.

[15] Καύκων: ένας από τους γιούς του Λυκάονος, γιού του Πελασγού βασιλιά της Αρκαδίας, που τον κεραυνοβόλησε ο Δίας.

[16] Ανδανία: πόλη στο ΒΑ άκρο της πεδιάδας Στενυκλάρου (Μελιγαλά).

μεταμόρφωσε σε δένδρο μπρος στον θλιμμένο θεό, ο οποίος ευχήθηκε έκτοτε να στολίζει το μέτωπό του, τη λύρα και τη φαρέτρα του.

Η **Νύμφη Δάφνη**, θυγατέρα του Ασσύριου βασιλιά Θείαντα, επειδή περιφρονούσε τον έρωτα, τιμωρήθηκε από την Αφροδίτη εμπνέοντάς της έρωτα για τον πατέρα της. Με την παρέμβαση των θεών μεταμορφώθηκε στο ομώνυμο φυτό με υπέροχο άρωμα.

Η κάθαρση του **Απόλλωνα** έγινε με δάφνη, όταν σκότωσε το φοβερό φίδι Πύθωνα των Δελφών (φύλλα δάφνης σε διάταξη σαν φολίδες ερπετού).

Σχόλιο Η Δήμητρα ως στοργική μητέρα-γαία σώζει τη Νύμφη και στο σημείο-κόλπο της φύτρωσε η δάφνη.

ΜΥΡΤΙΑ *(Myrtus communis L.)* **Μυρσίνη**

Η αείφυλλη, εύοσμη μυρτιά (*μύρτος*=άρωμα) είναι σύμβολο της γονιμότητας, ευγένειας, τιμής, δόξας, σεβασμού.

Ο Διοσκουρίδης την αναφέρει ως το ιερό φυτό της Αφροδίτης και της Δήμητρας.

Συνδέεται με τα Ελευσίνια Μυστήρια, κατά τη διάρκεια των οποίων οι μύστες έφεραν κλάδους μυρτιάς δεμένους με μαλλί, τον *μυρτιακό βάκχο*, όπως βλέπουμε στον πίνακα του 4ου αιώνα π.Χ. που ανέθεσε η Νίννιον.

Μυρτιές υπάρχουν στην *κίστη* της Καρυάτιδας των Μικρών Προπυλαίων.

Στεφάνια από μυρτιά φορούσαν κατά τα Σκιροφόρια και κλαδιά της είχαν οι μυημένοι στα μαλλιά και στα χέρια κατά την πομπή. Υπάρχει και επιβεβαίωση σε επιγραφή ότι οι ιέρειες τής Δήμητρας φορούσαν στεφάνια μυρτιάς.

Οι μύστες ήξεραν ότι η μυρτιά είχε παίξει ρόλο στην απαγωγή της Περσεφόνης και έτσι τη συσχέτιζαν με τον γάμο.

Ο Τριπτόλεμος, όταν προετοιμάζεται για την αποστολή του, περιστοιχίζεται από τον Ηρακλή και τους Διόσκουρους που κρατούν δεμάτια μυρτιάς.

Ο Ίακχος, ως νεανική θεότητα, είναι στεφανωμένος με μυρτιές όταν πήγε στην Ελευσίνα σε αναζήτηση της μητέρας του Σεμέλης. Με αντάλλαγμα τη μυρτιά ο Άδης εκπλήρωσε το αίτημά του.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Η **Μύρρα** ή **Σμύρνα**, κόρη τού Κινύρα, ερωτεύθηκε τον πατέρα της, τον ξεγέλασε και συνέλαβε τον Άδωνη. Για να εξαγνιστεί ο Δίας ή η Αφροδίτη τη μεταμόρφωσε σε μυρτιά.
Ο Άδωνις από μωρό θάμπωσε με την ομορφιά του την Αφροδίτη, τον έκρυψε από τους άλλους θεούς και τον εμπιστεύθηκε στην Περσεφόνη, η οποία, όταν μεγάλωσε θαμπωμένη από την ομορφιά του, αρνήθηκε να τον δώσει πίσω. Ο Δίας λύνοντας τη διαφορά μεταξύ των θεαινών* αποφάσισε τέσσερις μήνες να μένει στη γη με την Αφροδίτη, τέσσερις στον Άδη με την Περσεφόνη και το άλλο τρίτο του χρόνου να επέλεγε αυτός ποια ήθελε για συντροφιά. Η Αφροδίτη, που τον αγάπησε, κατέβηκε από τον Όλυμπο και μετά τον θάνατό του από κάπρο παρακάλεσε την Περσεφόνη και την έπεισε να ζει έξι μήνες στον Πάνω Κόσμο για να σμίγουν.

* Σε ερυθρόμορφη *απουλική γαμική λουτροφόρο* του 340-330 π.Χ. (Metropolitan Museum, Νέα Υόρκη) απεικονίζεται ο θεός να εκδικάζει τη διαφορά Περσεφόνης και Αφροδίτης για τον Άδωνη.

Σχόλιο Ο μύθος θέλει την Περσεφόνη να ανατρέφει τον Άδωνη, αλλά η άρνησή της να τον επιστρέψει οδήγησε σε λύση παρόμοια με τη δική της περίπτωση: περιοδική παραμονή στον Άδη, επάνοδο στη γη με την Αφροδίτη και να «αυτοδιαθέτει» τον υπόλοιπο χρόνο.
Και εδώ ο θάνατος και η επιστροφή στη γη συμβολίζουν τον χειμώνα και την αναγέννηση την άνοιξη.

ΛΥΓΟΣ, ΛΥΓΑΡΙΑ, ΆΓΝΟΣ η κοινή, *(Vitex agnus-castus L.)*

Φυλλοβόλος θάμνος με σύνθετα, πεντάφυλλου σχήματος φύλλα και διακριτικό άρωμα. Κυρίως συμβολίζει την αγνότητα (*agnus*=αγνός, *castus*=αγνός) ή και τη στειρότητα.

Ο Διοσκουρίδης την αναφέρει ως «άγονο» (χωρίς απογόνους). Η λέξη «άγονος» μετατράπηκε στο λατινικό "agnus" τον Μεσαίωνα.

Η Δήμητρα συνδέεται με τη λυγαριά με τα προς τιμήν της Θεσμοφόρια, τότε που οι Αθηναίες έστρωναν στα κρεβάτια τους κλαδιά λυγαριάς ως απωθητικό, όταν απαιτείτο αποχή από την ερωτική πράξη.

***ΧΡΥΣΟ ΜΗΛΟ*, ΚΥΔΩΝΙ, Κυδωναία η προμήκης** *(Cydonia oblonga)* **Κυδωνιά**

Το *χρυσό μήλο* σύμφωνα με τρέχουσες εκτιμήσεις μπορεί να είναι το κυδώνι.

Τα *χρυσά μήλα* (ίσως μυθικά μήλα) από τον κήπο των Εσπερίδων[17] όντας χρυσά -αντοχή στη φθορά- σίγουρα συμβολίζουν την αθανασία, αλλά και τη γονιμότητα. Λόγω του σχήματος και του χρώματος το *χρυσό μήλο* μπορεί να συγχέεται με το ρόδι και έτσι να εμπλέκεται σε ποικίλες εκδοχές των σχετικών μύθων.

Αυτοί που τα κρατούσαν γίνονταν θεοί ή πήγαιναν στην Ελευσίνα.

Η Δήμητρα αποκλήθηκε Μαλοφόρος από τον Παυσανία. Πολλοί μελετητές υποστηρίζουν ότι σημαίνει η *φέρουσα μήλα.* Κατά την περιπλάνησή της σε αναζήτηση της κόρης της έφτασε και στον κήπο των Εσπερίδων στη μακρινή Δύση.

Ο Καλλίμαχος προσεύχεται στη θεά Δήμητρα να ευλογήσει τα βοοειδή, τη συγκομιδή και την ειρήνη προσφέροντας τέσσερα *μάλα* -μήλα- και σπαρτά.

Η Ήρα, η Δήμητρα, η Περσεφόνη και ο Διόνυσος/Ζαγρέας κρατούν *χρυσά μήλα* ή ρόδια ή χρυσούς κλάδους σε διάφορους μύθους.

Στο κάτω τμήμα της *υδρίας* του Μειδία του 410 π.Χ. (British Museum, Λονδίνο) απεικονίζεται ο Ηρακλής στον κήπο των Εσπερίδων.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Ο **Διόνυσος/Ζαγρέας**, τέκνο του Δία και της Περσεφόνης, ξεγελάστηκε από του Τιτάνες του κακού με τα *χρυσά μήλα*.

Η **Αθηνά** επέστρεψε τα τρία *χρυσά μήλα*, που έκλεψε ο Ηρακλής από τον κήπο των Εσπερίδων, καθώς ήταν τόσο ιερά που δεν είχαν θέση μεταξύ των θνητών.

Την **Αταλάντη**, θυγατέρα του Ίασου και της Κλυμένης, επειδή ήταν κορίτσι την εγκατέλειψε ο πατέρας της στο Παρθένιο βουνό, όπου την ανάθρεψε μια αρκούδα. Όποιος τη νικούσε στο τρέξιμο θα γινόταν σύζυγός της. Ο Μελανίωνας ή Ιππομένης για να τη νικήσει, κατά τη διάρκεια του αγώνα την καθυστέρησε ρίχνοντας στα πόδια της *χρυσά μήλα*. Επειδή συνουσιάστηκαν σε ιερό της Δήμητρας ή του Δία ή της Κυβέλης τιμωρήθηκαν και μεταμορφώθηκαν σε λιοντάρια.

Ο **Αινείας** αν και απομάκρυνε μια αρχαία δρυ, ο *χρυσός κλάδος* (πιθανόν ίδιος ρόλος με του *χρυσού μήλου*) του επέτρεψε να εισέλθει στον Κάτω Κόσμο σώος και πέρασε, αν και ζωντανός, στον Άδη και μετά στην Ελευσίνα. Άφησε τον κλάδο σαν θυσία στο κατώφλι του ναού της Περσεφόνης και επέστρεψε στον κόσμο των ζωντανών διαμέσου της μαγικής πύλης. Μεταγενέστερα, κατ΄ αναλογία με τον Ηρακλή, τους Διόσκουρους και άλλους ήρωες, που «κατέκτησαν το θάνατο», έγινε ήρωας, αν όχι ελάσσων θεότητα.

ΕΛΑΙΑ, ΕΛΙΑ *(Olea L.)*

Η σχέση του φυτού με τον θάνατο είναι σαφής· η αείφυλλη και μακρόβια ελιά συμβολίζει

[17] Εσπερίδες, θυγατέρες της Νύκτας και του Έσπερου ή του Φόρκυ και της Κητούς ή του Άτλαντα, που κατοικούσαν στη Δύση πέρα από τον Ωκεανό. Έργο τους η φύλαξη του δένδρου με *χρυσά μήλα* στον κήπο των θεών (Ησίοδος).

την αθανασία της ψυχής και τον διαρκώς επαναλαμβανόμενο κύκλο της ζωής, την ειρήνη-συμφιλίωση και τη νίκη.

Κάτω από τη σκιά μιας ελιάς στο Πηγάδι της Παρθένου, Καλλίχορον φρέαρ «πηγάδι των ωραίων χορών», κάθισε για να ξαποστάσει η περιπλανώμενη Δήμητρα.

Στο όραμα των Ελευσινίων του Βιργίλιου ο βασιλιάς και ο νομοθέτης είναι στεφανωμένοι με ελιά.

Ο Κάτων περιγράφει ότι κατά τη θυσία στη Δήμητρα απαιτείτο να φορεθεί στεφάνι ελιάς, που επιβεβαιώνεται από τον Τίβουλλο (ελληνική μετάφραση λατινικών κατά τον 19ο αιώνα).

Αμφορέας της Απουλίας από τη Νάπολη παριστάνει τον Απόλλωνα να κρατά κλαδί ελιάς δίπλα στον Ελευσίνιο θεό Τριπτόλεμος σε άρμα, τη Δήμητρα με σκήπτρο, την Περσεφόνη με δάδα, τον Ερμή με *κηρύκειο* και Σάτυρο γονατιστό μπροστά από δένδρο ελιάς κρατώντας δίσκο προς τον Διόνυσο.

Ο Καλλίμαχος περιγράφει την ελιά σαν το φυτό που χρησιμοποιείτο στα νεκρικά στεφάνια και σαν φέρετρο.

Κατά τον Πίνδαρο είναι ένα ακόμα δένδρο της αθανασίας, διότι, σαν εξαγνιστικό φυτό, την έφερε ο Ηρακλής από τον θρυλικό κόσμο του Υπερβορείου Απόλλωνα,[18] όπου πήγε για να αναζητήσει τους χρυσούς αυλούς των Σειρήνων.[19]

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Η μύηση των **Διοσκούρων** από τη Δήμητρα, για να γίνουν θεοί, συνδέεται με την ελιά. Οι Διόσκουροι, Κάστορας και Πολυδεύκης, είναι οι δίδυμοι γιοί του Δία και της Λήδας. Ο αθάνατος Πολυδεύκης ζήτησε από τον Δία να μοιραστεί την αθανασία του με τον θνητό αδελφό του. Ο Δίας για να μην χωριστούν, όρισε να εναλλάσσονται μία μέρα στον Κάτω Κόσμο και μία με τους θεούς στον Όλυμπο.

Η **Αθηνά** συνδέεται με την ελιά στο μύθο διεκδίκησης της Αθήνας και έγινε προστάτιδα της πόλης και των κατοίκων της, γιατί τους δώρισε την ελιά.

Σχόλιο Η Δήμητρα εδώ δεσπόζει μέσω της μύησης και θεοποίησης των Διοσκούρων. Ο «διακανονισμός» με την εναλλασσόμενη ζωή στον Κάτω Κόσμο και τον Όλυμπο είναι περίπου ταυτόσημος με αυτόν της Περσεφόνης.

ΔΡΥΣ, Βελανιδιά *(Quercus Coccifera L.)*

Η δρυς, δένδρο αείφυλλο και μακροβιότατο, συμβολίζει την ισχύ με έμφαση στη ζωή, τον θάνατο και την αθανασία. Η δρυς συνήθως συνδέεται με τον Δία, γεγονός που επιτείνει τη σημασία που της απέδιδαν.

Στην Ήπειρο πριν λίγα χρόνια έχω ακούσει να την αποκαλούν **ο δένδρος**.

Τα βελανίδια ήταν σύμβολο γονιμότητας και υπήρχαν στις συνθέσεις στεφανιών.

Η Δήμητρα είναι προστάτιδα της δρυός, που φυτρώνει στο ιερό της άλσος.

Στον ύμνο του Καλλίμαχου για τη Δήμητρα ο ποιητής προτείνει αλλαγές, όπως και στην περίπτωση του Νάρκισσου και Υάκινθου, και αντικαθιστά τη λεύκα με τη δρυ. Κατά την Πυθαγόρια/Ορφική παράδοση η δρυς συνδέεται με τον Κάτω Κόσμο.

---

[18] Υπερβόρειος Απόλλων: άρμα με κύκνους τον μετέφερε στον αγαπημένο του λαό των Υπερβορείων. Επέστρεψε στους Δελφούς μετά τις τελετουργικές ικεσίες των κατοίκων τους.

Υπερβόρειοι: λαός που κατοικούσε στην τελείωση του κόσμου βορειότερα από τα Ριπαία όρη, «κατοικούν πάνω από τον βοριά». Ζούσαν στα άλση και δάση, φιλόξενοι, ειρηνικοί, χορτοφάγοι, αλώβητοι από ασθένειες, αγέραστοι.

Η έρευνα για τους Υπερβόρειους δεν έχει καταλήξει σε ασφαλή συμπεράσματα.

Υπερβορεία: η χώρα με ουρανό αδιάκοπα φωτεινό· ο ήλιος έλαμπε όλη την ημέρα και στα λιβάδια της ζούσαν όσοι είχαν μυηθεί στα Ελευσίνια Μυστήρια

[19] Σειρήνες: ενσάρκωση της νοσταλγίας, οι «Μούσες του Κάτω Κόσμου».

Ο Παυσανίας μιλάει για άλση δρυός αφιερωμένα στη Δήμητρα στη Φιγαλία.

Κατά τη ρωμαϊκή εορτή Αμπαρβάλια (*Ambarvalia*) προς τιμήν της Δήμητρας τον Μάιο φορούσαν στεφάνια από φύλλα δρυός. Μετά τη θυσία και αφού οδηγούσαν το σφάγιο τρεις φορές γύρω από νεαρά σπαρτά, «υποδέχονταν» τη Δήμητρα στο σπίτι τους.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Ο **Ερυσίχθων**, γιός του βασιλιά της Θεσσαλίας Τρίοπα, τιμωρήθηκε βασανιστικά από τη Δήμητρα, επειδή έκοψε δρυ από το ιερό της άλσος, για να κατασκευάζει ανάκτορο. Τον καταράστηκε σε ακόρεστη πείνα και αφού έφαγε ό,τι υπήρχε γύρω του, έγινε ζητιάνος ή καταβρόχθισε τον εαυτό του.

Σχόλιο Ο μύθος είναι η απτή απόδειξη της οικολογικής ευαισθησίας και της με κάθε τρόπο προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος έναντι μεγαλεπήβολων κατασκευών… ανακτόρων.

ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΣ, ΚΥΠΑΡΙΣΣΙ *(Cypress sempervirens L.)*

Το κυπαρίσσι, αείφυλλο, μακρόβιο, ευθυτενές δένδρο, συνδέεται έντονα με τη μεταθανάτια ζωή, αλλά όχι πάντα με τον θάνατο.

Τα Ορφικά κείμενα μιλούν για ένα λευκό κυπαρίσσι που αναπτύσσεται στα δεξιά του δρόμου, που οδηγούσε προς την Ελευσίνα. Το δένδρο βρισκόταν δίπλα σε μια πηγή που δεν έπρεπε να προσεγγισθεί. Οι μύστες βάδιζαν προς το Ιερό μέσα από τα ιερά άλση της Περσεφόνης, όπου υπήρχαν κυπαρίσσια.

Ο Πήγασος συμβούλευσε να χρησιμοποιείται στις επικήδειες τελετουργίες.

Από την εποχή των Ορφικών φαίνεται να υπήρχε το έθιμο να φυτεύουν κυπαρίσσια στα νεκροταφεία. Οι Έλληνες στόλιζαν τους νεκρούς με φύλλα κυπαρισσιού και φύτευαν τα δένδρα στα μνήματα. Και στις μέρες μας διατηρείται η συνήθεια να φυτεύουμε κυπαρίσσια στα νεκροταφεία, έλκοντάς την προφανώς από τον σχετικό μύθο.

Το ξύλο δεν χρησιμοποιείτο για φέρετρα από τους Πυθαγόρειους, αλλά στις τελετουργίες προς τιμήν των θεών μαζί με μυρτιά, δάφνη, κέδρο και δρυ.

Ο Οράτιος αποκαλεί το δένδρο «μισητό», γιατί συνοδεύει κάποιον στο νεκροταφείο.

Ο Βιργίλιος αναφέρεται σε ναό της Δήμητρας έξω από τα τείχη της πόλης, δίπλα σε νεκρικό τύμβο, όπου υπήρχε κυπαρίσσι σεβαστό από τους αρχαίους.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Ο **Απόλλων** μετά τον θάνατο του αγαπημένου του ελαφιού το μεταμόρφωσε σε κυπαρίσσι, για να μείνει αθάνατο όπως και η θλίψη του.

Ο **Κυπάρισσος**, φίλος του Απόλλωνα, αγαπούσε το ελάφι, έπαιζε μαζί του και το σκότωσε άθελα του. Παρακάλεσε τον θεό να είναι πάντα θλιμμένος, αυτός τον εισάκουσε και τον μεταμόρφωσε σε κυπαρίσσι. (Τί ποιητική απόδοση: μακρόβιο δένδρο, μακρόβια θλίψη).
Σε άλλη εκδοχή, ο Απόλλωνας ποθεί τον Κυπάρισσο και αυτός για να ξεφύγει μεταμορφώνεται σε δένδρο.

Σχόλιο Το κυπαρίσσι με την έντονη σύνδεσή του με τον θάνατο και μεταθανάτια ζωή εύλογα εξηγεί την παρουσία του στην Ιερά Οδό προς τα Ελευσίνια Μυστήρια.

ΠΙΤΥΣ, ΠΕΥΚΗ *(Pinus L.)* Πεύκο

Η πεύκη, το πεύκο, συνδέεται με τη Δήμητρα μέσω της γονιμότητας στις τελετουργίες των Θεσμοφορίων, ιδιαίτερα με τα προηγηθέντα Σκιροφόρια. Κατά τα Θεσμοφόρια οι *αντλήτριες* ανέσυραν τα αποσυντεθειμένα οργανικά υπολείμματα από τα υπόγεια *μέγαρα* και τα τοποθετούνταν στον βωμό της Δήμητρας. Επειδή δικαίως πίστευαν ότι θα φέρουν πλούσια συγκομιδή, ανεμίγνυαν αυτά τα υπολείμματα με δικούς τους σπόρους σταριού.

Στην Μίλητο κατά τα Θεσμοφόρια τοποθετούσαν κάτω από τις κλίνες κλάδους πεύκου και ελιάς.

Τα κουκουνάρια στην κορυφή του *θύρσου* συνδέονται με τον Διόνυσο και την Κυβέλη, καθώς ο αγαπημένος της Άττης πέθανε κάτω από πεύκο.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Η ωραία **Νύμφη Πίτυς** (-τυος) αγαπήθηκε ταυτόχρονα από τον Πάνα και τον Βορέα. Επειδή προτίμησε τον Πάνα, ο Βορέας την κατακρήμνισε σε βράχο. Η μητέρα της Γαία μεταμόρφωσε το σώμα της σε πεύκο. Σαν δέντρο κοσμεί το μέτωπο του Πανός με στεφάνια από τα κλαδιά της και το φύσημα του Βορέα στα κλαδιά της προκαλεί τον θρήνο της.

Σχόλιο Η Μητέρα Γαία παρεμβαίνει, για να σώσει μια Νύμφη.
Και εδώ πόσο ποιητική η απόδοση του έρωτα του Πανός και του θρήνου της Νύμφης!

ΠΤΕΛΕΑ, ΦΤΕΛΙΑ ή Καραγάτσι *(Ulmus L.)*

Δένδρο μεγαλοπρεπές, μελισσοκομικό, φυλλοβόλο με ερμαφρόδιτα άνθη χωρίς κάλυκα (σέπαλα) και στεφάνη (πέταλα), το οποίο παράγει καρπούς μόνο με επικονίαση μέσω του αέρα και των μελισσών από άλλο δένδρο. Το ξύλο είναι ανθεκτικό στα σχισίματα και στο νερό και η χρήση του αναφέρεται από τη Μυκηναϊκή εποχή.

Οι ιέρειες της Χθόνιας Δήμητρας αποκαλούνταν Μέλισσες (Πορφύριος).

Η φτελιά είναι το δένδρο που αναπτύσσεται στον Κάτω Κόσμο και κάτω από τα φύλλα της είναι κρυμμένα τα απατηλά όνειρα.

Ο Ησίοδος πληροφορεί ότι χρησιμοποιείτο για την κατασκευή άροτρων (μήπως το άροτρο του Τριπτόλεμου ήταν από φτελιά;), ο Θεόφραστος στη ναυπήγηση και ο Αριστοτέλης ότι το φύλλωμά του χρησίμευε ως ζωοτροφή.

Ο Διοσκουρίδης τη συνιστά ως φάρμακο για μολύνσεις πληγών.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Η **Πτελέα** ανήκει στις Αμαδρυάδες Νύμφες. Είναι «άμα», Αμα-δρυάδες, δηλαδή συγχρόνως δένδρα και γυναίκες και γεννιούνται και πεθαίνουν μαζί με τα δένδρα.

Η Δήμητρα μύησε την πιο ευσεβή ιέρειά της, τη γριά **Μέλισσα**, και γυναίκες που προσπάθησαν ανεπιτυχώς να της εκμαιεύσουν τα μυστικά την διαμέλισαν. Η Δήμητρα τους έστειλε λιμό και από τις σάρκες της Μέλισσας τους εξαπέλυσε σμήνη μελισσών.

Η **Μέλισσα**, θυγατέρα του βασιλιά της Κρήτης Μελισσέα και αδελφή της Αμάλθειας, μαζί με τους Κουρήτες σε χρέη τροφού έδιναν γάλα και μέλι στο νήπιο Δία στο Ιδαίον Άντρο.

Σχόλιο Εδώ υπάρχει πολύ στενή σχέση με τις Κουροτρόφους Νύμφες, που φεύγουν από τη γη και ξανάρχονται, όπως η Περσεφόνη και κατ' επέκταση με τη Δήμητρα.
Και οι σπόροι του δένδρου πέφτουν το φθινόπωρο και βλαστάνουν την άνοιξη.
Οι μέλισσες, που παράγουν τη μόνη αναλλοίωτη στο χρόνο τροφή, ανθρωποποιούνται μέσα από τις ιέρειες της Δήμητρας. Στις θυσίες προς τιμήν της θεάς Δήμητρας προσέφεραν ταύρους και μέλι.

ΛΕΥΚΗ, ΛΕΥΚΑ *(Populus spp.)*

Η Λεύκα, αρχαία ονομασία *ἀχερωίς* ή *αἴγειρος*, δένδρο φυλλοβόλο, υδρόφιλο, μεγάλου ύψους (έως 30 μέτρα) με λευκό κορμό**.**

Αναφέρεται στον Όμηρο, στον Ησίοδο και στο έργο του Θεόφραστου *Περί φυτών*.

Πίστευαν ότι αναπτύσσεται στον Άδη και στις τελετουργίες του Διονύσου έφεραν στεφάνια από τα φύλλα της.

Ο Ηρακλής επιστρέφει από τον Κάτω Κόσμο φορώντας στεφάνι από κλαδιά λεύκας.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Τη **Λευκή**, κόρη του Ωκεανού και της Τηθύος, την ερωτεύθηκε και άρπαξε στο βασίλειό του ο Άδης. Επειδή δεν ήταν αθάνατη τη μεταμόρφωσε σε δέντρο, την αργυρόφυλλη λεύκα, στα Ηλύσια πεδία.

Ο **Φαέθων**,[20] γιος του Ήλιου, ζήτησε να οδηγήσει το άρμα τού πατέρα του. Πλησίασε όμως τόσο πολύ τη γη, που την κατέκαψε και αποξήρανε τα ποτάμια. Ο Δίας, για να αποφευχθεί μεγαλύτερη καταστροφή, τον κεραυνοβόλησε κοντά στον Ηριδανό ποταμό (ίσως ο Νείλος). Εκεί τον βρήκαν οι απαρηγόρητες αδελφές του Ηλιάδες, που, για να παύσει η πολυήμερη οδύνη τους, μεταμορφώθηκαν από τους θεούς σε αίγειρες (λεύκες).

Στην εκδοχή του Καλλίμαχου είναι το δένδρο της Δήμητρας στον μύθο του Ερυσίχθωνα.

Σχόλιο Η αρπαγή της Λευκής από τον Άδη θυμίζει αυτήν της Περσεφόνης με τη διαφορά της μεταμόρφωσής της στο ομώνυμο δένδρο.
Η επιθυμία του νεαρού Φαέθωνα να επιδείξει ικανότητες πέραν των δυνατοτήτων του, ήταν καταστροφική για τη γη. Η αγχολυτική μεταμόρφωση των αδελφών του σε δένδρα νομίζω εκπέμπει ένα μήνυμα, που σαφώς επικεντρώνεται στην προστασία και διάσωση του δασικού πλούτου!

ΣΥΚΗ η ΚΑΡΙΚΗ, Συκιά (*Ficus carica L.*)

Ο καρπός με την πληθώρα μικρών σπόρων συμβολίζει τη γονιμότητα και την ευημερία. Ο παχύρρευστος γαλακτόχρους οπός, που χύνεται μετά το κόψιμο, προσέλαβε και σεξουαλικές προεκτάσεις (ανδρικό σπέρμα, μητρικό γάλα).

Η θεά προσέφερε και την Ιερά συκή. Βρισκόταν στη διαδρομή της πομπής στο θυσιαστήριο του Παμφύλου. Η Δήμητρα κατά την περιπλάνησή της βρήκε καταφύγιο στον Ελευσινιακό Κηφισό, όπου φιλοξενήθηκε από τον Ελευσίνιο ήρωα ή βασιλιά Φύταλο και για ανταμοιβή τού δίδαξε την καλλιέργεια και τού προσέφερε τη συκιά.

Ο Παυσανίας μάς λέει ότι η αρπαγή της Περσεφόνης έγινε στην Ελευσίνα κοντά στον Ελευσινιακό Κηφισό στον τόπο Ερινεό, όπου βρισκόταν η άγρια συκιά (*ερινεός*). Σε διαφορετικές εποχές ήταν η μια από τις τρεις εισόδους (ή Καλλίχορον φρέαρ, ή σπηλιά Πλούτωνα, Πλουτώνιο) του Κάτω Κόσμου, δοξασία που απαντάτε και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας.

Η άγρια συκιά συνδέεται στενά και με τον χθόνιο Διόνυσο και το προσωπείο του ήταν φτιαγμένο από το ξύλο της (Νάξος).

Η πομπή των Ελευσινίων, αφού είχε περάσει τα όρια των Αθηνών, σταματούσε στην *Ιερά συκή*. Ο Carl Kerenyi (1999, σελ. 108) θεωρεί: «Είναι πολύ πιθανόν μέσα στη *μυστική κίστην*, ανάμεσα στα άνθη με τα οποία απεικονίζεται, να ήταν κρυμμένοι ένας ή περισσότεροι φαλλοί. Επομένως άρμοζε, όταν μετέφεραν τας *μυστικάς κίστας* στην πόλη, να σταματήσουν στη συκιά».

ΗΔΥΟΣΜΟΣ, δυόσμος (*Menta spicata L.*) η Μίνθη[21]
και ο **Βλήχων** ή η **Γλήχων** (*Menta pulegium L.*), φλησκούνι,

Συνδέονται με τα Ελευσίνια Μυστήρια. Η Δήμητρα υποδεικνύει στη βασίλισσα Μετάνειρα την παρασκευή του *κυκεώνα (κυκῶ*=ανακατεύω), το ποτό από χοντροαλεσμένο κριθάλευρο, νερό και τριμμένη γλήχωνα.

---

[20] Φαέθων: αρχικά επίθετο του θεού Ήλιου και κατά τον Ησίοδο γιός της Αυγής και του Κέφαλου ή του Ήλιου και της Ωκεανίδας Κλυμένης, τον οποίο απήγαγε η Αφροδίτη και τον έκανε νυχτοφύλακα στον ναό της.

[21] Μίνθη: βουνό της Ηλείας, βόρεια από τις Βάσσες και νοτιοανατολικά από το Λέπρεο, όπου οι κάτοικοι Μακίστιοι τελούσαν ιεροτελεστίες προς τιμήν του Άδη.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Η **Μίνθη**, θυγατέρα του Κωκυτού,[22] από τη ζήλεια της που ο Πλούτων προτίμησε την Περσεφόνη απείλησε να την εκδιώξει. Το γεγονός προκάλεσε τη μήνη της Δήμητρας και τη μεταμόρφωσε στο ομώνυμο φυτό (δυόσμος).

Σε άλλη εκδοχή, όταν η Περσεφόνη βρήκε τη Μίνθη ξαπλωμένη στο κρεβάτι του Αϊδωνέα (Άδη), την οδήγησε στο φως, την συνέθλιψε ποδοπατώντας την και από το τρυφερό της σώμα αναδύθηκε η μυρωδιά της άγριας μέντας.

Ο γιός της χωρικής Μίσμης (σε ρόλο Μετάνειρας) προσέφερε στην ταλαιπωρημένη, διψασμένη Δήμητρα νερό με αλεύρι και φλησκούνι, την ειρωνεύτηκε, γιατί ήπιε μονομιάς όλη την κούπα, και τότε αυτή τον μεταμόρφωσε σε σαύρα, τον Ασκάλαβο (διάστικτη σαύρα).

ΒΙΚΙΑ φάβα *(Vicia faba L.),* **Κύαμοι, Κουκιά**

Ο Παυσανίας μιλάει για ένα ναό του Κυαμίτου στην Ιερά οδό και με το όνομα Κυαμίτης πιθανόν αποκαλούσαν τον Άδη. Οι κύαμοι φύτρωναν, όταν η Περσεφόνη ήταν στον Άδη και επειδή ήταν χθόνιο δώρο πίκραινε μητέρα και κόρη.

ΙΡΙΣ *(Iris germanica L.)*

Η Ίρις είναι εντυπωσιακό άνθος, που, όπως και το ουράνιο τόξο, εμφανίζεται μετά τη θύελλα (Απολλόδωρος).

Ίριδες, κρίνοι και άνθη παπαρούνας στεφανώνουν το κεφάλι της Δήμητρας (4ος αιώνας).

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Η **Ίρις**, θυγατέρα του Θαύμαντος και της Ηλέκτρας, αδελφή των φτερωτών τεράτων Αρπυιών (Ἅρπυιαι) θυγατέρων του Θαύμαντα ή του Τυφώνα ή του Ποσειδώνα. Πετώντας χάραξε επτάχρωμο δρόμο για να φέρει τη χρυσή υδροχόη με το νερό της Στυγός για τον όρκο των θεών. Είναι και η αγγελιοφόρος που μεταφέρει τα μηνύματα των θεών στη γη. Ο Δίας στέλνει την Ίριδα στην Ελευσίνα, για να παρακαλέσει τη Δήμητρα να ανακαλέσει την τιμωρία, που επέβαλε με την ακαρπία της γης.

Ο ανθρωπομορφισμός της Ίριδας απεικονίζει το φυσικό φαινόμενο του ουράνιου τόξου, που συνδέει τον ουρανό με τη γη.

ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ *(Narcissus L.)* και **ΥΑΚΙΝΘΟΣ** *(Hyacinthus orientalis L.)*

Στον Ομηρικό Ύμνο στη Δήμητρα η Γη έκανε να φυτρώσει ο νάρκισσος σαν άνθος-παγίδα για την Περσεφόνη και έτσι συνδέεται με τον θάνατό της, είτε ήταν συμβολικό είτε όχι. Όταν η *Κόρη* πλησίασε το άνθος, άνοιξε η γη και όρμησε ο Πλούτων.

Ο Σοφοκλής αναφέρει ότι νάρκισσοι συνθέτουν το στέμμα της μεγάλης θεάς Δήμητρας και της Περσεφόνης.

Τον υάκινθο μοιράζονται η Δήμητρα και ο Απόλλωνας. Οι εορτασμοί προς τιμήν της Χθόνιας Δήμητρας στην Ερμιόνη γινόταν με στεφάνια υάκινθου.

Σε σαρκοφάγο του 145 μ.Χ. στη Ρώμη υπάρχει σκηνή από τα Ελευσίνια Μυστήρια, όπου η Δήμητρα κρατά δέσμη νάρκισσων και υάκινθο στο δεξί της χέρι.

Στα τέλη του 1ου αιώνα π.Χ., όταν ο Οβίδιος διηγήθηκε ξανά την αρπαγή της Περσεφόνης, ο νάρκισσος και ο υάκινθος δεν υπάρχουν στην ιστορία, γιατί πιά συμβόλιζαν τον θάνατο και όχι την υπόσχεση της αθανασίας. Σταθερά επίσης εξαιρέθηκαν και από την εικονογραφία των Ελευσινίων κατά τον Χρυσό αιώνα.

[22] Κωκυτός: ένας από τους ποταμούς του Άδη που πηγάζει από τη Στύγα.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Ο **Νάρκισσος**, νέος ονομαστός για την ομορφιά του, περιφρόνησε τον έρωτα της πανέμορφης Νύμφης Ηχοῦς (Ηχώ), η οποία πέθανε από τη θλίψη της και έγινε το ακουστικό φαινόμενο. Οι άλλες Νύμφες ζήτησαν την τιμωρία του Νάρκισσου. Όταν αντίκρισε το πρόσωπό του στο νερό μιας πηγής ερωτεύθηκε τον εαυτό του και προσπαθώντας μάταια να τον φθάσει μαράθηκε και πέθανε.

Κατά άλλη εκδοχή τιμωρία του ήταν η μεταμόρφωσή του στο ομώνυμο άνθος.

Ο **Υάκινθος**, γιός της Μούσας Κλειοῦς (Κλειώ) και του Πιέρου, νέος σπάνιας ομορφιάς, κατά μια εκδοχή αγαπήθηκε από τον Απόλλωνα που τον σκότωσε άθελά του ρίχνοντας τον ηλιακό του δίσκο (αλληγορία για την αποξήρανση του βλαστού από τον καυστικό ήλιο). Η οδύνη του θεού μετουσιώθηκε στην αναγέννηση του νέου στο ομώνυμο πανέμορφο άνθος.

Η **Κλειώ** ειρωνεύθηκε την Αφροδίτη για τον έρωτά της με τον Άδωνη, η θεά την καταράστηκε και γέννησε τον Υάκινθο, που έγινε εραστής του Θάμυρη, του πρώτου στο ανθρώπινο είδος εραστή αγοριών.

Σχόλιο Η θλίψη της Ηχούς μετατρέπεται στο φυσικό φαινόμενο.

Ο αδόκητος θάνατος του Υάκινθου οδηγεί στην αναγέννησή του ως άνθος με απαράμιλλη ομορφιά όπως η δική του.

Το σημαινόμενο στο μύθο του Νάρκισσου είναι η τιμωρία για την αυταρέσκεια, τη φιλαυτία και εγωπάθεια.

ΑΜΠΕΛΟΣ *(Vitis vinifera L.)*, **ΚΙΣΣΟΣ η έλιξ** *(Hedera helix L.)* και **ΑΚΑΝΘΟΣ, Σμίλαξ η τραχεία** (*Smilax aspera L.*), Αρκουδόβατος

Η άμπελος και ο κισσός σχετίζονται με τη Δήμητρα, την Περσεφόνη, τον Διόνυσο και τον Ορφικό Διόνυσο/Ζαγρέα μέσω σχετικών μύθων.

Η μυστηριακή λατρεία της Δήμητρας, όπως και αυτή του Διονύσου -εκστασιαστικού και μυστηριακού χαρακτήρα-, εγγυάται την ευδαιμονική αθανασία των ανθρώπων.

Τα στάχυα στην *κίστη* της Καρυάτιδας των Μικρών Προπυλαίων αναδύονται από φύλλα άκανθας.

Η **άκανθος**,[23] η άμπελος και άνθη παπαρούνας σχηματίζουν σύμπλεγμα, από το οποίο αναδύεται το κεφάλι της Δήμητρας σε αρχιτεκτονική τερακότα (Κοπεγχάγη).

Ο **κισσός**, αείφυλλο φυτό που προσκολλάται και παραμένει πράσινο ακόμη και σε νεκρά δένδρα, συμβολίζει την αιώνια ζωή και την αιώνια ζωή της ψυχής μετά θάνατον, ίσως και τη φιλία και τη συζυγική αγάπη και πίστη.

Αποτελεί τμήμα του διακόσμου τού *θύρσου* (ράβδος με κισσό, φύλλα αμπέλου και κώνο πεύκου, *πίτυος*) που κρατά ο Διόνυσος.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Ο **Άμπελος**, πολύ ωραίος Σάτυρος γιός Νύμφης, ήταν ακόλουθος του Διονύσου, που τον αγάπησε πολύ. Έπεσε από κληματαριά προσπαθώντας να κόψει σταφύλια και ο θεός για να τον σώσει τον μεταμόρφωσε στο φυτό.

Ο **Στάφυλος** είναι γιός του Διονύσου ή του Θησέα και της Αριάδνης και έχει αδελφό τον Οινοπίωνα.

Ο **Στάφυλος** είναι ο βοσκός του βασιλιά Οινέα. Παρατήρησε ότι μια γίδα έτρωγε κάποιους καρπούς, το διηγήθηκε στον Οινέα και αυτός τού υπέδειξε να στύψει τους καρπούς και να πάρει τον χυμό τους. Παρασκεύασε τον οίνο, που φέρει το όνομα του βασιλιά, και οι καρποί σταφύλια από το όνομά του.

[23] Άκανθος: η απομίμηση του φυτού άκανθος είναι αρχιτεκτονικό κόσμημα ιδιαίτερα στα κιονόκρανα κορινθιακού ρυθμού.

ΡΟΔΟΝ, Ροδή *(Rosa sp L.),* **ΒΙΟΛΕΤΕΣ** *(Matthiola incana L.)*, **ΚΡΙΝΟΣ** *(Lilium candidum L.)*

Σύμφωνα με τον Ομηρικό Ύμνο στη Δήμητρα ρόδα, βιολέτες και υάκινθους μάζευε η Περσεφόνη, όταν την απήγαγε ο Άδης.

Στην εκδοχή του Οβίδιου τον 1ο αιώνα π.Χ. η Περσεφόνη συλλέγει μόνο βιολέτες ή λευκούς κρίνους και η αρπαγή έγινε σε ανθηρό λιβάδι στη λίμνη Περγκούσα (Pergus) στη Σικελία.

Οι κρίνοι είναι δευτερεύον χαρακτηριστικό της Δήμητρας και απεικονίζονται στο σκήπτρο της σε αγγείο του 4ου αιώνα.

Η Δήμητρα του Χρυσού αιώνα σε τύμβο στην Bolschaja Blisnitza (μεταξύ Εύξεινου και Αζοφικής) περιβάλλεται από ποικίλα άνθη μεταξύ των οποίων κρίνοι και μήκωνες.

ΦΟΙΝΙΚΑΣ *(Phonix spp.)*

Τα κλαδιά και φύλλα του φοίνικα είναι σύμβολο νίκης και θριάμβου.
Μακρόβιο (300-400 χρόνια), αείφυλλο δένδρο με εντυπωσιακά, μεγάλα σύνθετα φύλλα. *Φοίνιξ (-ικος)*: το πορφυρό, βαθύ κόκκινο χρώμα.

Ο φοίνικας είναι αφιερωμένος στον Απόλλωνα, επειδή η Λητώ τον γέννησε κάτω από φοίνικα στη Δήλο.

Ήταν επίσης σύμβολο της Ίσιδας (Ηρόδοτος), με την οποία κατά ορισμένους μελετητές είναι ταυτόσημη η Δήμητρα.

Δύο φοίνικες και δύο κυπαρίσσια και η θυσία πετεινού προς τιμήν της Περσεφόνης και της Δήμητρας απεικονίζονται σε ανάγλυφο ναού, πιθανόν ναό της Δήμητρας, στην Τοσκάνη.

Ο φοίνικας δηλώνει τον κήπο των Πλειάδων, οι οποίες εμφανίζονται την περίοδο της σποράς και την απεικόνισή τους έχουμε σε ερυθρόμορφη *υδρία* στα τέλη του 5ου αι. π.Χ. (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Αθήνα).

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Φοίνιξ, το ιερό πουλί των Αιγυπτίων που αναγεννιέται από τις στάχτες του. Προαισθάνθηκε τον θάνατό του, έφτιαξε φωλιά από αρωματικά ξύλα και κάηκε απάνω τους. Κάθε φορά μόνο ένας φοίνικας γεννιέται (ίσως κάθε πεντακόσια χρόνια).

Σχόλιο Με την αναγέννηση του Φοίνικα δηλώνεται σαφώς, ως κατακτημένη γνώση, ότι η αναγέννηση του δάσους μετά την καταστροφή από φωτιά είναι εφικτή, φυσικό επακόλουθο!!

Αντί **ΜΗ επιλόγου**

Η τρέχουσα ασύδοτη λεηλασία του φυσικού περιβάλλοντος είναι εδώ!
Οι επιπτώσεις είναι εδώ! Μπρος στα μάτια μας!
Είναι ώρα να επανακάμψουμε ιδεολογικά, να αποβάλουμε το μίασμα, την αλόγιστη δαπάνη φυσικών πόρων, τον υπερκαταναλωτισμό, για να επέλθει κάθαρση.
Μήπως είναι ώρα να σκύψουμε, να εντρυφήσουμε στη σημειολογία των μύθων;

Αχ, κάποτε ΘΥΟΕΣΑ Ελευσίνα!

Αλλά,

«Η ελπίδα δεν υπόκειται στους νόμους του γήρατος και της περιρρέουσας παρακμής. Ακάματη και άφθαρτη επιμένει να κρατά στους κόλπους της το μυστικό της αειφόρας νεότητας»

Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, 5 Νοεμβρίου 2023

Ευχαριστώ το ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ IN SITU για την ευκαιρία και ευφροσύνη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΑΚΡΙΔΗΣ Ι. Θ., ΡΟΥΣΣΟΣ Ε. Ν., ΚΑΜΑΡΕΤΤΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ, ΣΚΙΑΔΑΣ Δ. Α., ΠΑΠΑΧΑΤΖΗΣ Ν.
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ «ΟΙ ΘΕΟΙ»
ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, ISBN: 978-231-154-3

ΚΕΡΕΝΥΙ Κ.
«Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ»
Εκδόσεις ΓΑΛΑΞΙΑΣ, 1968

ΚΟΥΝ Ν. Α.
«Μύθοι και θρύλοι της Αρχαίας Ελλάδας»
Εκδόσεις Λειψία (δεν υπάρχουν άλλα στοιχεία)

KERENYI CARL
«ΕΛΕΥΣΊΣ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΡΕΙΑ»
Εκδόσεις ΙΑΜΒΛΙΧΟΣ 1999, ISBN: 960-268-132-2

MAUTIS GEORGE
«ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ»
Εκδόσεις ΕΚΑΤΗ 2005, ISBN: 960-408-041-5

TAMARA AGHA-JAFFAR
«ΔΗΜΗΤΡΑ & ΠΕΡΣΕΦΟΝΗ Διδάγματα από ένα μύθο»
Ινστιτούτο του βιβλίου - Α. Καρδαμίτσα 2010, ISBN:978-960-354-258-2

Kerenyi C., Walter F. Otto, Walter Wili, Paul Schmitt
«Ελληνικά Μυστήρια. Ελευσίνια, Καβείρια, Ορφικά»
Εκδόσεις ΙΑΜΒΛΙΧΟΣ 2005, ISBN: 960-268-023-7

Foucard Paul
«ΤΑ ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ» (ιστορικό δοκίμιο)
Εκδόσεις ΕΝΑΛΙΟΣ 2000, ISBN:960-536-058-6

Καλάσο Ρομπέρτο
«ΟΙ ΓΑΜΟΙ ΤΟΥ ΚΑΔΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΜΟΝΙΑΣ»
Εκδόσεις «ΓΝΩΣΗ» 1991, ISBN:960-235-493-3

ΠΑΠΑΓΓΕΛΗ ΚΑΛΙΟΠΠΗ
«Ελευσίνα ο αρχαιολογικός χώρος και το μουσείο»
Όμιλος Λάτση / EFG Eurobank Ergasias 2000, ISBN:960-86743-2-8

Ολάγια Πέδρο
«Μυθολογικός Άτλας της Ελλάδας» Έπαινος Ακαδημίας Αθηνών
Εκδόσεις *ROAD* 2001, ISBN: 960-8189-06-3

Ζωρζ Νταβερέ
«Βαυβώ το μυθικό αιδοίο»
Εκδόσεις «ΟΛΚΟΣ» 1989, ISBN: 960-7169-02-6

Kozakiewicz Maria Barbara
«THE SIGNIFICANCE OF PLANTS IN ELYSIAN IMAGERY»
Department of History and Classics, Edmonton, University of Alberta
Spring 1998

Ρίζου Αννέτα, Ριζοπούλου Σοφία
«ΣΥΜΒΟΛΙΚΑ ΦΥΤΑ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ»
Βιβλιοπωλείο της ΕΣΤΙΑΣ 2004, ISBN: 960-05-1170-5

Τσοτάκου-Καρβέλη Αικατερίνη
ΛΕΞΙΚΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΣ
Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, ISBN: 978-960-503-155-8

Ανέστης Κωνσταντινίδης
ΛΕΞΙΚΟ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ, ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΟ, ΙΣΤΟΡΙΚΟ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ
Ονομάτων αναφερομένων στην Αρχαία Ελληνική Γραμματεία
Εκδόσεις ΕΚΑΤΗ 1997, ISBN: 960-7437-37-3

ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΥ ΔΡ. ΙΩΑΝΝΟΥ
ΛΕΞΙΚΟ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ
Εκδοτικός Οίκος ΑΘΗΝΑΙΟΝ, 1947

ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Δ. Β.
ΜΕΓΑ ΛΕΞΙΚΟ της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ
ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α. Ε.
1954 ISBN: 960-8158-01-X ISBN *set*: 960-8158-00-1

ΧΡΗΣΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
Ακαδημία Αθηνών 2014, ISBN: 978-960-503-722-2

HENRY G. LIDDELL και ROBERT SCOTT
ΜΕΓΑ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ (τετράτομο)
Εκδότης: Ιωάννης Ν. Σιδέρης, 1948

ΠΥΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (Διαδικτυακά)
https://www.greek-language.gr/digitalResources/index.html

XX.

Δήμητρα και Περσεφόνη: φύλο, γονιμότητα, αναγέννηση

Ονοματεπώνυμο: ΜΑΡΙΑ ΜΗΛΙΩΝΗ

Email:maria.miliwni65@gmail.com

Τίτλος: Δήμητρα και Περσεφόνη

Υλικό: αυγοτέμπερα σε προετοιμασμένο ξύλο

Έργο: Μαρία Μηλιώνη

Περίληψη εργασίας

Η αρχαιότερη αναφορά, στην αρπαγή της Περσεφόνης ,βρίσκεται στη Θεογονία του Ησίοδου . (Ανδρόνικος 1994, 149 σημ. 63· Ησίοδος Θεογονία 912-914 (Ησίοδος 2007)· Farnell 1971, τόμος III, 117-118, 333 σημ. 110).

Η αρχαιότερη εκδοχή, του μύθου της αρπαγής της Περσεφόνης, είναι αυτή του Ομηρικού Ύμνου προς τη Δήμητρα (7ος αιώνας Πχ). (Ανδρόνικος 1994, 105· Ηλιόπουλος 2000,55-58· Burkert 1993,338-341· Clinton 1986, 43· Farnell 1971, τόμος III, 13· Foerster 1874, 33-39· Foley 1993· Mikalson 2004, 83· Richardson 1974).

Ο Ομηρικός Ύμνος αποτέλεσε τη βάση για τα Ελευσίνια μυστήρια.

Στον Ύμνο η Περσεφόνη με τις Ωκεανίδες μάζευαν λουλούδια σε ένα λιβάδι

Κόρη σημαίνει βλαστός. Η κόρη λοιπόν μαζεύει ανθούς -της συνείδησης-άρα είναι εκτεθειμένη σε μια διαρκή μεταμόρφωση . Μαζεύει λοιπόν τον νάρκισσο ένα λουλούδι που κάνει την ψυχή να ξεχνάει, το πρόσκαιρο της ζωής. Τότε ξαφνικά ανοίγει η γη και την καταπίνει ο Πλούτωνας. Από κόρη γίνεται γυναίκα , που σε ψυχικό επίπεδο είναι η κάθοδος της Περσεφόνης-ψυχής στο ασυνείδητο. Είναι τα περάσματα της της ζωής ο έρωτας και ο θάνατος.

Εμφανίστηκε ο Άδης -με τη συναίνεση του Δία- ο οποίος άρπαξε την Περσεφόνη .Ακολούθησε η περιπλάνηση της Δήμητρας ,η οποία έμαθε για την αρπαγή, από την Εκάτη και τον Ήλιο.

Η περιπλάνηση της Δήμητρας σταμάτησε στην Ελευσίνα.

Εκεί μεταμφιεσμένη, φιλοξενήθηκε στο παλάτι του βασιλιά Δημοφόοντα όπου και έγινε νταντά του παιδιού του.

Μετά την αποκάλυψή της υποχώρησε στο ναό της στην Ελευσίνα.

Το πένθος της έκανε τη γη άγονη.

Η έλλειψη τροφής των ανθρώπων στέρησε τους θεούς από τις προσφορές τους, έτσι αναγκάστηκε ο Δίας να στείλει τον Ερμή στον κάτω κόσμο.

Ακολούθησε η άνοδος της κόρης και η επανένωση με τη Δήμητρα.

Η επιστροφή της κόρης έγινε με τον όρο να περνά μέρος του κάθε έτους στον κάτω κόσμο αφού έφαγε τους σπόρους του ροδιού.

Μετά την επιστροφή της κόρης της η Δήμητρα έδειξε στους Ελευσίνιους τα μυστήρια.

Άρα έχουμε μία κόρη πού αναδύθηκε από την γη και το πνεύμα. Τι είναι όμως ανάμεσα στη γη, σε αυτό πού μας θρέφει, σε αυτό πού μας συντηρεί, ανάμεσα στο σώμα μας και στο πνεύμα;

Είναι η ψύχη! Η Περσεφόνη για τούς αρχαίους ήταν η ψυχή.

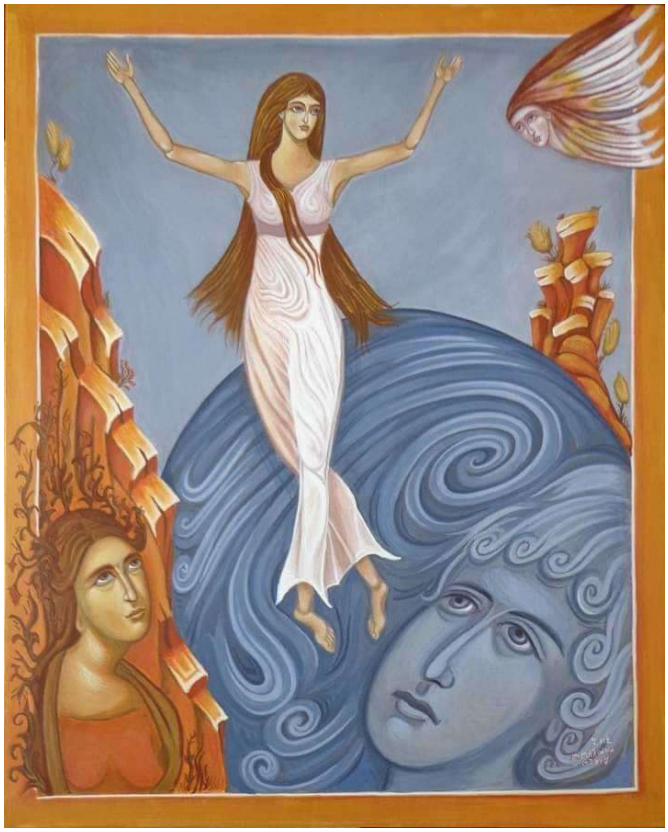

Τίτλος :Η Ψυχή

Υλικό :αυγοτέμπερα σε προετοιμασμένο ξύλο

Έργο : Μαρία Μηλιώνη

Μέσω των μυστηρίων αποβάλαμε το βάρβαρο και άγριο τρόπο ζωής μορφωθήκαμε και εκπολιτιστήκαμε. Αποκτήσαμε τη δύναμη να ζούμε ευτυχισμένα αλλά και να πεθαίνουμε με μια καλύτερη ελπίδα.

Τι συμβολίζει ο μύθος της Περσεφόνης ;

Τη μετάβαση από τη ζωή στο θάνατο

Ο μύθος της Περσεφόνης συνδέεται με τη θεωρία της βλάστησης και καρποφορίας, του Αγροτικού κύκλου ζωής, τη θεωρία της διαρκούς αναγέννησης και αιωνιότητας.

Στα Ελευσίνια Μυστήρια η επιστροφή της Περσεφόνης εορταζόταν με τη σπορά του Φθινοπώρου. Το ανέβασμα της κόρης (άνοδος) και η επανασύνδεσή της με τη Μητέρα της συμβολίζει την επανένωση, την αναγέννηση, ο παλιός σπόρος ενώνεται με το νέο βλαστό, η μία γενιά προέρχεται από την άλλη. (Κόρη, Μητέρα, Γιαγιά)

Το σύμβολο "Μεγάλη Μητέρα" είναι προϊόν του αρχετύπου της Μητέρας.

Σύμβολα του Αρχετύπου της Μεγάλης Μητέρας είναι όλα εκείνα που αντιπροσωπεύουν τη λαχτάρα μας για λύτρωση και αναγέννηση, ο Παράδεισος,

η Βασιλεία του Θεού, η Ουράνια Ιερουσαλήμ, σύμβολα Αναγέννησης και Ανάστασης.

Η έννοια της Μεγάλης Μητέρας ανήκει στο χώρο της συγκριτικής θρησκειολογίας; Και εμπεριέχει και αγκαλιάζει πολλούς και αρκετά διαφορετικούς τύπους της Μητέρας- Θεάς.

Εκφράζεται και αντιπροσωπεύεται μέσα από τη Μητέρα του Θεού, τη Μεγάλη Μητέρα όλων, την Παναγία, την Παρθένο και την Σοφία.

Συνδέεται με την Παναγία τη μητέρα του Ιησού (ο οποίος αναστήθηκε ,επέστρεψε στον κόσμο των ζωντανών από τον κόσμο των ψυχών)όπως και η Περσεφόνη ταξίδευε στους δύο κόσμους.

Δεν είναι τυχαίο που κάθε χρόνο στον ιερό χώρο που τελούνταν τα μυστήρια οι πιστοί συγκεντρώνονται στο εκκλησάκι της Παναγίας της Μεσοσπορίτισσας για τον εσπερινό που τελείται την παραμονή των εισοδίων της Θεοτόκου,

Στην Ελευσίνα γίνεται και η αναβίωση των πολυσπορίων (βράζουν οι γυναίκες όσπρια ,σιτάρι ,ρόδι ,σταφίδες και πετιμέζι.

Τίτλος: Παναγία

Υλικό: αυγοτέμπερα σε προετοιμασμένο ξύλο

Έργο: Μαρία Μηλιώνη

1.Εισαγώγη του θέματος

Οι γυναίκες στον αρχαίο κόσμο είναι καταδικασμένες στην αφάνεια.

Στην αρχαία κοινωνία οι ρόλοι των φύλων είναι ασφαλώς διαχωρισμένοι βάσει δραστηριοτήτων και των κοινωνικών υποχρεώσεων που εκπορεύονται από αυτόν τον διαχωρισμό. (Syropoulos 2003, 1-2˙ Des Bouvrie 1992, 11-2).

Η ομηρική κοινωνία αποτελείται από έναν ανδρικό κόσμο που διακρίνονται από την τόλμη και την πολεμική γενναιότητα.

Η κλασική Αθήνα δίνει προτεραιότητα στο ιδανικό του πολίτη και της πολιτικής οργάνωσης

Στο παρασκήνιο των ηρωικών κατορθωμάτων όσο και της πολιτικής αρετής ο χώρος που αφήνεται για τη γυναικεία έκφραση είναι μηδαμινός έως ανύπαρκτος και αν υπάρχει κάποια αναπαράσταση είναι μέσα από το φίλτρο της ανδρικής ιδεολογίας.

Σε μια κοινωνία που στερεί κάθε ελευθερία από τη γυναίκα ξεπηδά ένα παράδοξο .

Η τραγωδία ένα πολιτικό προϊόν ,κατασκευασμένο από άνδρες, απευθυνόμενο σε άνδρες, με τους ρόλους να τους υποδύονται μόνο άνδρες, θα θέσει στο κέντρο της δράσης τη γυναίκα.

Έτσι θα επιχειρήσει το δημόσιο λόγο και θα εξεταστούν αμιγώς πολιτικά ζητήματα.

Στη σκηνή θα είναι στο κέντρο της δράσης γυναίκες που υφαρπάζουν την εξουσία. Γυναίκες εκδικήτριες που τιμωρούν τους εχθρούς, που σκοτώνουν τα παιδιά τους, γυναίκες ταγμένες στον οίκο τους που σκοτώνουν για να τον σώσουν όπως η Ηλέκτρα ή να σκοτωθούν οι ίδιες όπως η Αντιγόνη και τέλος πλάσματα αγνά που το μόνο που τις περιμένει είναι η θυσιαστική μάχαιρα.

Τίτλος: Γυναίκα

Υλικό :Κάρβουνο

Έργο :Μαρία Μηλιώνη

2.Κυρίως θέμα

Η μεγάλη εξέλιξη, στην ιστορία του ανθρώπου είναι η λεγόμενη «γεωργική επανάσταση» . Ξεκίνησε στην Εγγύς Ανατολή το 7000 πΧ και ταυτόχρονα στην περιοχή των ακτών της Μεσογείου ,χωρίς επικοινωνία μεταξύ τους.

Ο άνθρωπος, πριν αυτή την εποχή ήταν τροφοσυλλέκτης και κυνηγός χωρίς μόνιμη κατοικία.

Πρωταρχικό ρόλο στη διατροφή έχουν τα δημητριακά (σιτάρι , κριθάρι, βρώμη).

Η γη λοιπόν, μέσα σε αυτά τα στάδια αποτελεί πλέον, βασική πηγή ζωής για τον άνθρωπο.

Ο άνθρωπος αδυνατεί να ερμηνεύσει την ίδια του την ύπαρξη, αδυνατεί να ερμηνεύσει τη λογική, τα φυσικά φαινόμενα, έχει όμως την ανάγκη για ερμηνεία. Η δημιουργία μύθων είναι το αποτέλεσμα αυτής του της ανάγκης.

Στα αρχαία χρόνια, οι άνθρωποι αδυνατώντας να εξηγήσουν τα φυσικά φαινόμενα με επιστημονικό τρόπο, λόγω έλλειψης τεχνολογικών μέσων δημιουργούσαν διάφορους μύθους. Ένας τέτοιος είναι κι αυτός της Περσεφόνης. Σύμφωνα με αυτόν, ο Άδης απήγαγε την Περσεφόνη, κόρη του Δία και της Δήμητρας, θεά της Γεωργίας επειδή ήταν πολύ όμορφη, μεταφέροντας την στον κάτω κόσμο. Η Δήμητρα στενοχωρήθηκε πολύ με την αρπαγή της κόρης της και τη ζήτησε πίσω. Ο Άδης συμφώνησε να επιτρέπει στην Περσεφόνη να ανεβαίνει στον άνω κόσμο για έξι μήνες το χρόνο. Έτσι, τους μήνες στους οποίους η Περσεφόνη βρισκόταν στον άνω κόσμο, η Δήμητρα χαιρόταν τόσο που η γη άνθιζε και υπήρχε καλοκαιρία, ενώ τους υπόλοιπους έξι που βρισκόταν στον κάτω κόσμο, επικρατούσε κακοκαιρία και οι άνθρωποι δε μπορούσαν να καλλιεργήσουν σχεδόν τίποτα. Στους αρχαίους Έλληνες φιλόσοφους της μεταγενέστερης περιόδου πιστώνεται η πρώτη επιστημονική εξήγηση των εποχών χωρίς προσφυγή στο υπερφυσικό. Σύμφωνα με το μοντέλο του κόσμου που περιγράφεται από τον Αριστοτέλη (384-322 π.Χ.) και αργότερα τελειοποιήθηκε από τον Πτολεμαίο (90-168 μ.Χ.), το σύμπαν αποτελείται από μια τεράστια σφαίρα άστρων, που περιέχουν ένθετα σφαίρες κρυστάλλου. Κάθε σφαίρα φέρει έναν από τους επτά γνωστούς πλανήτες (Ήλιος, η Σελήνη, ο Ερμής, η Αφροδίτη, ο Άρης, ο Κρόνος, και ο Δίας). Στο κέντρο ήταν η σφαίρα της ίδιας της Γης. Η σφαίρα των άστρων παρατηρήθηκε ότι περιστρέφεται γύρω από τη Γη μία φορά την ημέρα.

Προσωποποιεί τη φύση και την αποκαλεί «Μητέρα φύση» σαν μια μητέρα που αναθρέφει τα παιδιά της.

Στη μινωική θρησκεία το βασικό στοιχείο είναι οι γυναικείες θεότητες που έχουν σχέση με την εναλλαγή των εποχών, τη βλάστηση το θάνατο και την ανάσταση.

Χαρακτηριστικό σκεύος ο «κέρνος» αγγείο με πολλές κοιλότητες που εναπόθεταν σιτάρι ,κριθάρι ,μέλι και γάλα(Burkert 1987).

Στη μυκηναϊκή εποχή ξεχωριστή θέση έχει η θεά της βλάστησης «Πότνια Θήρων «πολλοί την ταυτίζουν με τη Δήμητρα (Παπαρηγόπουλος 2009).

Μετά τη Δωρική εισβολή, πολλοί ιστορικοί, την ονομάζουν «σκοτεινή» ή «ελληνικός μεσαίωνας» γιατί τα ευρήματα είναι πολύ λίγα.

Στο γνωστό πάπυρο του Δερβενίου (4ος αι Πχ) αναφέρει τη θεά Δήμητρα Γη, Μήτηρ, Ρέα και Ήρα είναι η ίδια Γη και Γαία ανάλογα, με τη διάλεκτο, και Μήτηρ γιατί τα πάντα γεννιούνται από αυτή.

Οι ναοί της ήταν πάντα χτισμένοι κοντά σε πηγές. Η παρουσία των γυναικών ήταν έντονη.

Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο η θρησκεία οργανώνεται με τις «θεογονίες» του Ησίοδου και του «Ομήρου» 8ος -9ος αι πΧ.

Στα τέλη του 6ου αι π.Χ. οι φιλοσοφίες του Πυθαγορισμού και του Ορφισμού συμβάλουν στην εξέλιξη(Ελευσίνια μυστήρια, Καβείρια μυστήρια.(Burket 1993)

Στην κλασική εποχή η λατρεία της φύσης απεικονίζεται στο πρόσωπο μιας γυναικείας θεότητας με το όνομα Δήμητρα δηλαδή μητέρα γη. Θεά της γεωργίας της καλλιεργημένης γης προστάτιδα του γάμου και της μητρότητας. Είχε ακόμη και την ιδιότητα της θεσμοφόρου , δηλαδή του νομοθέτη, εισήγαγε δηλαδή τους θεσμούς της γεωργίας και της κοινωνικής οργάνωσης (Nilson 1953).

Μια από τις σημαντικότερες εορτές του αρχαίου κόσμου στην κλασική Αθήνα, τα Θεσμοφόρια, εορτάζονταν με την αποκλειστική συμμετοχή γυναικών και δη Αθηναίων πολιτών.(98 .

Αρχαιότερη γιορτή της γονιμότητας σύμφωνα με τον Ηρόδοτο II,171 ήταν τα «Θεσμοφόρια».

Τα Θεσμοφόρια όρισαν τις βάσεις του πολιτισμού, εισήγαγε τους κανόνες λειτουργίας των αγροτικών κοινωνιών καθώς επίσης και τους κανόνες του δικαίου.

Τα «Θεσμοφόρια» τελούνταν το μήνα Πυάνωψ (μέσα Οκτωβρίου -μέσα Νοεμβρίου.

Οι θεσμοί , τα υπολείμματα δηλαδή των χοιριδίων και των άρτων συλλέγονταν από τις γυναίκες και τα μετέφεραν στους βωμούς .Έπειτα τα μοίραζαν στους γεωργούς και εκείνοι τα ανακάτευαν με τους σπόρους του σταριού έτσι ώστε να ευλογηθούν.

Συμμετείχαν μόνο γυναίκες και διαρκούσαν τρείς ημέρες.

1) Πρώτη μέρα τελούνταν η «Κάθοδος» σε ανάμνηση της καθόδου της Περσεφόνης από τη γη στον Άδη.
2) Δεύτερη μέρα ήταν η «Νηστεία» όλες νήστευαν και πενθούσαν .
3) Τρίτη μέρα ήταν τα «Καλλιγένεια» γιόρταζαν την τεκνοποίηση (Clinton)

Ο τριήμερος εορτασμός γινόταν προς τιμήν της θεάς Δήμητρας και συνιστούσε έναν φόρο τιμής προς την καλλιέργεια και τα σιτηρά που προσέφερε η θεά στους

ανθρώπους με άμεσες αναφορές στην αρπαγή και αναζήτηση της Περσεφόνης. (Blundell 2004, 252-3· Burkert 1993a, 497-9).

Τα Θεσμοφόρια με τον αποκλεισμό των ανδρών ,είχαν ένα χαρακτήρα απόκρυφου μυστικισμού .Ακόμη ήταν ένα συνονθύλευμα δηλώσεων αγνότητας, σεξουαλικής γονιμότητας και καταβύθισης στη γη μέσω ιερών αντικειμένων που ρίχνονταν σε χάσματα λάκους.(Burkert 1993a, 497, 498).

Υπό αυτό το πρίσμα, ο εορτασμός τους μυούσε τη γυναίκα στη δική της διφυή φύση, δηλαδή στην εγκράτεια και αγνότητα που ταιριάζει στη σεμνή θεά τη Δήμητρα , η οποία συνδέεται άμεσα με τη δύναμη της σεξουαλικότητας-τιθασευμένη στα όρια του γάμου-για να οδηγήσει στην τεκνοποίηση.

Χαρίζοντας νέα ζωή, ενώ με την τελετουργική ταφή αντικειμένων ιερών, έρχονταν σε άμεση επαφή με το χθόνιο στοιχείο και το θάνατο .(Burkert 1993a, 498· Blundell 2004, 254-5· Syropoulos 2003, 13).

Ο εορτασμός των Θεσμοφορίων δηλώνει τη λειτουργία του γυναικείου στοιχείου στη θρησκευτική και κοινωνική ζωή της πόλης.

Βασική πτυχή των Θεσμοφορίων είναι ο αποκλεισμός των ανδρών άρα η συμμετοχή των γυναικών άνευ επιτήρησης από τους άνδρες.

Οι γυναίκες συγκεντρώνονταν στο `` Θεσμοφόριον`` στην Πνύκα ,χώρος λήξης των πολιτικών αποφάσεων.

Συμμετείχαν -υπό την προϋπόθεση να είναι νόμιμοι σύζυγοι Αθηναίων και αποκλείονταν οι ξένες ,δούλες, εταίρες ή ανύμφευτα κορίτσια.

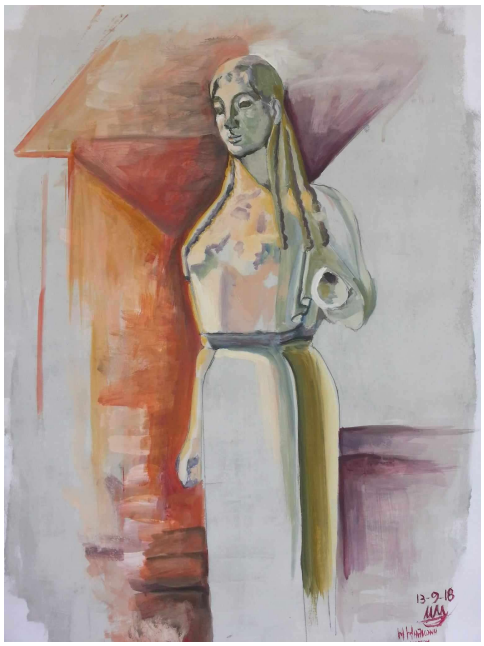

Τίτλος : Η Κόρη

Υλικό : ακρυλικό σε χαρτί

Έργο : Μαρία Μηλιώνη

Ενώ για τους άρρενες ανήλικους, η μετάβαση στην ενηλικιότητα, καθορίζεται από την ετοιμότητά τους σε σχέση με την στρατιωτική και πολιτική αρετή, επιδεικνύοντας στρατιωτική ρώμη και πολιτική σωφροσύνη.

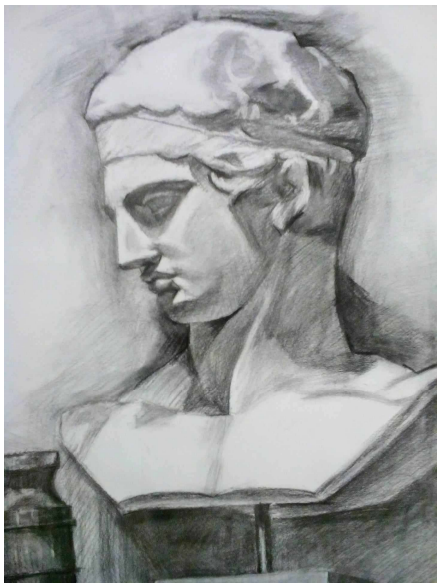

Τίτλος :Διαδούμενος (αθλητής που φέρει διάδημα) η κορδέλα που φέρει ο νικητής

Υλικό: κάρβουνο

Έργο :Μαρία Μηλιώνη

Η διαβατήρια τελετή συνίσταται από ασκήσεις σωματικής δύναμης και τελετές μύησης στις πολιτικές φατρίες ώστε να διασφαλιστεί η πολιτική τους υπόσταση.

Τίτλος : Άνδρας

Υλικό : κάρβουνο

Έργο : Μαρία Μηλιώνη

Αντίθετα τα κορίτσια δε θα αποκτήσουν ποτέ την ιδιότητα της πολίτιδος .

Η τελετή μύησης για αυτές στην ενήλικη ζωή σηματοδοτείται από την ετοιμότητα τους γάμο και την τεκνοποίηση.

Οπότε προετοιμάζονταν από την παιδικότητα στην αρχή της εμμηνόρροιας και από κει στο γάμο και τον πρώτο τοκετό.

Αν λοιπόν για τα κορίτσια της Αθήνας ο γάμος είναι ένα είδος θανάτου (πεθαίνει η παιδικότητα για να γίνει η μετάβαση στην ενήλικη ζωή), η Περσεφόνη μπορεί να είναι η Νύφη του Θανάτου.

Η άρνηση της Δήμητρας και το πένθος της, από την αρπαγή δηλώνει, αφενός την αντιπαλότητα άρρενος -θήλεος, αφετέρου υποδηλώνει μυθολογικά ότι ανάγεται στα έθιμα της κλασικής Αθήνας.

Η Δήμητρα δεν έδωσε ποτέ τη συγκατάθεσή της , η συμφωνία έγινε από το Δία και τον Άδη (συνειρμικά προξενιό).

Το χρυσό άρμα που την παίρνει (συνειρμικά νυφική άμαξα) που την πηγαίνει στο νέο της σπίτι (που είναι ο Κάτω Κόσμος το βασίλειο των νεκρών)

Όλο σφραγίζεται με την κατανάλωση του ροδιού από την Περσεφόνη οπότε οριστικοποιείται η παραμονή της εκεί.

Το ρόδι τώρα ακόμη και σήμερα συμβολίζει την ευφορία τη γονιμότητα.

Το κόκκινο χρώμα των καρπών συνδέει το αίμα και το θάνατο.

Μέσα από την κραυγή της Περσεφόνης αναγιγνώσκεται ο παιδικός τρόμος της παιδικής ηλικίας.

Το πένθος της Δήμητρας ισοδυναμεί με την άρνηση της παραχώρησης στα αρσενικά να μοιράζουν τις τύχες των κοριτσιών με συνέπεια το κρύψιμο των δημιουργικών της δυνάμεων.(Ὕμνος εἰς Δήμητρα, στ. 305-307).

Η επανένωση της Δήμητρας και της Περσεφόνης καθιερώνει τα Ελευσίνια μυστήρια και το μυστικό της αναγέννησης -μέσω της καλλιέργειας της γης - απελευθερώνοντας τον άνθρωπο από το φόβο του θανάτου. (Arthur 1977, 33· Fantham κ.ά. 2004, 49-50).

Έτσι η Δήμητρα και η Περσεφόνη, συμβολίζουν τις δύο φάσεις της γυναικείας ύπαρξης ,της παρθενίας και της μητρότητας, η συμπληρωματικότητα των οποίων εξασφαλίζει τη ζωή.

Η κάθοδος της Περσεφόνης ,στον Άδη ,συμβολίζει την απαραίτητη απομόνωση για τη διάβαση, ως ολοκληρωμένη γυναίκα και την αναγεννημένη ύπαρξη.

Η Περσεφόνη έτσι ανεβαίνει στον Όλυμπο ως βασίλισσα του Κάτω Κόσμου έχοντας χάσει την παρθενία της με την κατανάλωση του ροδιού αλλά έχοντας αναγνωρίσει τον εαυτό της ως Νύφη του Άδη.

Αν λοιπόν το κρύψιμο ενός σπόρου στη γη, είναι απαραίτητος όρος, για να βλαστήσει η νέα ζωή, σε μυθολογικό επίπεδο η κάθοδος της Περσεφόνης, στον κόσμο των νεκρών είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάβασή της στον Όλυμπο, η οποία ισοδυναμεί με έναν θάνατο , ο οποίος μπορεί να θεωρηθεί και σαν θυσία ,η οποία περιμένει ανταπόδοση και έρχεται η ανταπόδοση με το δώρο της Δήμητρας στους ανθρώπους, τα μυστικά της καλλιέργειας της γης.

Άρα είναι άρρηκτα συνδεδεμένος ο θάνατος με το γάμο.

Στην κλασική Αθήνα ο γυναικείος θάνατος χαρακτηρίζεται από την αδράνεια και τη σιωπή που περιβάλλει τη γυναίκα ως ζώσα ύπαρξη και προσλαμβάνεται ως ιδιωτική υπόθεση.

Ο ναός στην Ελευσίνα

Ξεκίνησε ως μικρό ιερό από τα μυκηναϊκά χρόνια. Τον 6^{ο}αι πΧ η Ελευσίνα προσαρτήθηκε στην Αττική και πλέον τα ελευσίνια μυστήρια καθιερώνονται ως Αθηναϊκή εορτή και οικοδομείται ένας μεγαλύτερος ναός με 27Χ27 μέτρα με προσανατολισμό το βορρά.

Ακολουθεί νέα μεγαλύτερη οικοδομική φάση μετά την Περσική καταστροφή ακόμα μεγαλύτερη επέκταση προς Νότια με την εξ ολοκλήρου ανακαίνιση του Τελεστηρίου .

Γύρω στα 440πΧ τα νέα σχέδια του ναού αναλαμβάνει ο Ικτίνος.

Η τελευταία φάση του Τελεστηρίου είναι αυτή του 5^{ου} αι πΧ (ΑΕ 1886, Παπαγγελή 2002, Cruben 2015).

Είναι ένα σύνθετο οικοδόμημα που δεν υπάρχει πουθενά άλλο στον κόσμο όμοιό του.

Ο ναός είναι ένα τετράγωνο οικοδόμημα περίπου 54χ54 μέτρων με δωρικό πτερό 12χ2 κιόνων. Στο εσωτερικό του υπάρχουν επτά σειρές με έξι κίονες τοποθετημένα αρκετά πυκνά .Στους τοίχους υπάρχουν αμφιθεατρικές βαθμίδες με την τελευταία σειρά λαξευμένη στα πλάγια του βράχου χωρητικότητας περίπου πέντε χιλιάδων θεατών.

Υπάρχουν έξι είσοδοι στην κάθε πλευρά τους εκτός από την πλευρά που επικοινωνεί με το βράχο.

Στο κέντρο του Τελεστηρίου ήταν το ιερότερο σημείο του ναού όπου φυλάσσονταν το άγαλμα της θεάς, δίπλα από την είσοδο του ανακτόρου βρίσκονταν ο θρόνος του Ιεροφάντη (Cruben 2015,Holscher 2005,Ασημακοπούλου 2017).

Ελευσίνια μυστήρια

Αρχαία Ελευσίνα κατά τον 5^{ο}αι. πΧ αλλά και στην ελληνιστική περίοδο.

Διακρίνονταν στα Μικρά Ελευσίνια που αποτελούσαν την προετοιμασία και στα Μεγάλα Ελευσίνια που διαρκούσαν 10 ημέρες.

Τα «Μικρά Ελευσίνια» σκοπός ήταν να προετοιμαστούν οι μύστες για τα «Μεγάλα Ελευσίνια». Πολλοί ερευνητές δέχονται ότι τα μικρά ήταν αφιερωμένα στην Περσεφόνη και τα μεγάλα στη Δήμητρα (Deubner).

Τα Ελευσίνια Μυστήρια ήταν από τις ιερότερες γιορτές που συνδέονταν με τη ζωή και το θάνατο .

Τελούνταν το μήνα Βοηδρομιώνα (μέσα Σεπτεμβρίου -μέσα Οκτωβρίου).

Ήταν πανελλήνια γιορτή στην οποία όσοι μυούνταν απαγορευόταν να αποκαλύψουν όσα είχαν δει ή ακούσει κατά τη διάρκεια της μύησης .Με αφετηρία την Αθήνα μέσω της Ιεράς οδού έφταναν στην Ελευσίνα.

Μετά τη λήξη της γιορτής έφευγαν οι μύστες έχοντας διαφορετική αντίληψη για τη ζωή και το θάνατο (Nilsson).

Ελαβαν μέρος :Σωκράτης, Πλάτωνας ,Σοφοκλής ,Πλούταρχος, Κικέρων.

Πλάτωνας στον Φαίδων αναφέρει ότι όποιος πεθάνει αμύητος θα καταλήξει στο βόρβορο του Άδη ,ενώ ο μυημένος αφού φτάσει στον Άδη θα κατοικήσει μαζί με τους θεούς.

Ο Κικέρων λέει ότι μέσα από τα μυστήρια απελευθερώθηκαν οι μυημένοι από άγριες και βάρβαρες συνήθειες και απέκτησαν πολιτισμένη μόρφωση Κικέρων ,Περί νόμων ΙΙ

Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι σε αυτές τις μυήσεις μπορούσαν να δεχθούν άνδρες και γυναίκες ,ελεύθεροι και σκλάβοι αρκεί να έχουν τα χέρια τους καθαρά από αίμα, και να μην είναι βαρβαρικής καταγωγής .Πάχης 1990.Φωτιάδης 2000.

Απούληιος: ***Υπόσχεση της Ίσιδος ότι όποιος έχει μυηθεί στα μυστήρια εξασφαλίζει ευτυχία σε τούτον τον κόσμο και μετά θάνατον.***

Ο Ομηρικός ύμνος στη Δήμητρα αναφέρει πως είναι ευτυχισμένος (όλβιος) όποιος θνητός είχε την τύχη να δει το θέαμα των μυστηρίων

Ο Πλάτωνας στον Φαίδων 69 αναφέρει ότι όποιος πεθάνει αμύητος θα καταλήξει στο βόρβορο του Άδη ,ενώ ο μυημένος αφού φτάσει στον Άδη θα κατοικήσει μαζί με τους θεούς.

Ο Κικέρων λέει **ότι μέσα από τα μυστήρια απελευθερώθηκαν οι μυημένοι από άγριες και *βάρβαρες συνήθειες και απέκτησαν πολιτισμένη μόρφωση .Κικέρων Περί Νόμων ΙΙ***

Πλούταρχος (Παραμυθητικός Ομηρικός ή Ψευδομηρικός Ύμνος στη Δήμητρα του 7ο αι πΧ.

Τίτλος : Παπαρούνα

Υλικό : αυγοτέμπερα σε μουσαμά

Έργο : Μαρία Μηλιώνη

Η Κόρη μάζευε λουλούδια κι έσκυψε να κόψει ένα πανέμορφο λουλούδι Νάρκισσο αλλά τότε ο Άδης άνοιξε ένα χάσμα και την τράβηξε μακριά.

Η Δήμητρα την αναζητά για δέκα μέρες -γιαυτό τα Ελευσίνια μυστήρια διαρκούσαν δέκα μέρες-μαθαίνει από την Εκάτη και τον Ήλιο την αλήθεια και μεταμορφωμένη σε γριά φτάνει στην Ελευσίνα όπου και αναπαύθηκε στο Καλλίχωρον φρέαρ. Εκεί οι κόρες του Κελεού ,άρχοντα της Ελευσίνας και η μητέρα τους η Μετάνειρα την καλούν στο σπίτι τους για να αναθρέψει τον νεογέννητο Δημοφώντα τον οποίον και ανέλαβε, ως παραμάνα, ταίζοντά τον με αμβροσία την ημέρα και το βράδυ τον εξέθετε στη φωτιά για να γίνει αθάνατος. Την αντιλαμβάνεται η Μετάνειρα οπότε αποκαλύπτει η Δήμητρα τη θεϊκή της φύση.

Η Δήμητρα θρηνεί προκαλεί φοβερή σιτοδεία στερεί την τροφή από τους ανθρώπους και τις θυσίες από τους θεούς. Τότε αναγκάζεται ο Δίας να δεχθεί αυτό το γάμο και να ανεβαίνει τα 2/3 του χρόνου η Περσεφόνη στον πάνω κόσμο και το 1/3 να μένει στον Άδη.

Η Δήμητρα τότε χαίρεται αποκαθιστά την ευφορία της γης και διδάσκει στους Ελευσίνιους τα Ελευσίνια μυστήρια ως αντάλλαγμα της φιλοξενίας τους. Πάχης 2010 95-116 .Martin 2004 202-205. Ζευγίτη 2018.

Τίτλος :Δήμητρα

Υλικό :αυγοτέμπερα σε καμβά

Έργο :Μαρία Μηλιώνη

Αρχαία τραγωδία

Η μαγεία της αρχαιοελληνικής τραγωδίας, εναπόκειται στο γεγονός ότι τα μηνύματα της ,δεν εξαντλούνται σε μια μονολιθική εξήγηση ούτε επιδέχονται μια απλή ερμηνεία αντίθετα, ανάλογα με το πρίσμα που θα το δει ο καθένας, κάθε φορά θα του αποκαλύψουν και μια διαφορετική δέσμη νοημάτων.

Η σχέση του ανθρώπου με το θείο ,τα ανθρώπινα πάθη, η μοίρα, η αναγκαιότητα, η ανθρώπινη βούληση, το ιδιωτικό, το δημόσιο, ο άνδρας ,η γυναίκα ,οι πολιτικοί συμβολισμοί , η ιστορική πραγματικότητα, τα διανοήματα, η φιλοσοφία ότι κι αν αναζητήσει κανείς , η τραγωδία μπορεί να του δώσει απαντήσεις.

Στην αρχαία ελληνική πραγματικότητα, το θηλυκό στοιχείο είναι αρχέγονο ,ενώ ο κόσμος μοιράζεται σε ζεύγη αντιθέτων .Σε αυτό το δυικό σχήμα σκέψης ο άνδρας ταυτίζεται με το έξω ,το φως ,τον πολιτισμό ,την αρετή, ταυτίζεται με την πόλη.

Αντίθετα η γυναίκα εκπροσωπεί το συναισθηματικό και το παράλογο, και το κρυμμένο, το σκοτεινό, και το υγρό ,εκπροσωπεί τη Φύσιν.(Mosse 2008,107. Des Bouvrie 1992,54.)

Ειδικότερα η σύνδεσή της με τη μητρότητα καθιστά τη γυναίκα κάτοχο μιας φυσικής δύναμης την οποία ο άνδρας δεν μπορεί να ελέγξει.

Έτσι μέσα στη γυναίκα κρύβεται η ασίγαστη δύναμη της φύσης, ενώ ο άνδρας συνιστά τον εκπρόσωπο της πολιτισμένης κοινωνίας που αντιτιθέμενος στο φυσικό στοιχείο προβάλει το ιδανικό της πόλεως και του πολιτισμού (Blundell 2004, 27-8).

Ησίοδος, αφηγείται τον μύθο της Πανδώρας, η οποία είναι η γεννήτωρ του γένους των γυναικών. Πανδώρα προικισμένη με δώρα θεϊκά, υφαντική τέχνη από την Αθηνά, ασίγαστο πόθο από την Αφροδίτη και δολερή καρδιά από τον Ερμή.

Τίτλος: Ερμής ο αναπαυόμενος

Υλικό: αυγοτέμπερα σε καμβά

Έργο :Μαρία Μηλιώνη

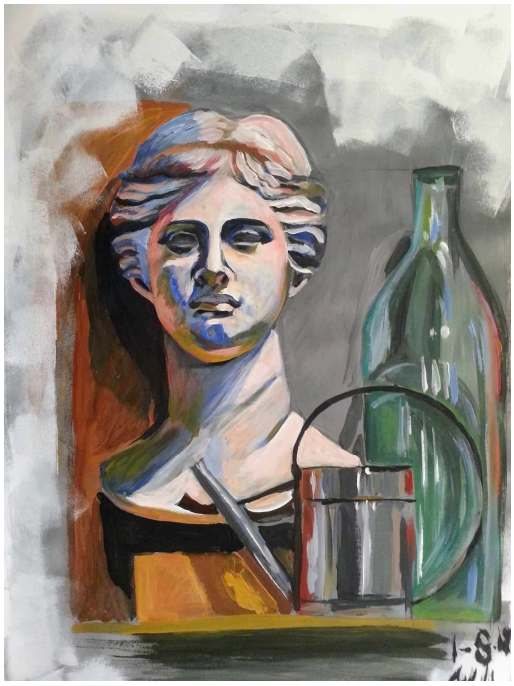

Τίτλος : Αφροδίτη

Υλικό : ακρυλικό σε χαρτί

Έργο : Μαρία Μηλιώνη

Η μορφή θεϊκή, αλλά για τον άνδρα, είναι ικανή για τα πιο φοβερά τεχνάσματα. Έχει ζωώδη ένστικτα, ένας δαίμων για τον άνδρα αλλά και αντικείμενο σφοδρού πόθου απαραίτητος όρος για την τεκνοποίηση και αναπαραγωγή του ανθρωπίνου γένους, όμως είναι το σημείο θνητότητας του ανθρώπου που τον διαχωρίζει από το γένος των αθάνατων θεών. (Blundell 2004,35-7 , Clark 2009, 7-8, Vernant 2005 ,176-7).

Τα έθιμα για τη μετάβαση από την κόρη στη γυναίκα .

Η ζωή και ο θάνατος ανευρίσκονται στη λατρεία της Αρτέμιδας. Η άγρια φύση της θεάς υλοποιείται στην παρθένα και άγρια φύση των κοριτσιών, η οποία όμως ,πρέπει να δαμαστεί, για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων της προς την πόλη. Έτσι η θεά ,γίνεται ο επίκουρος των νεαρών κοριτσιών, καθόσον βρίσκονται στο οριακό σημείο της μετάβαση από την παιδική ηλικία στην εφηβεία και στο γάμο .

Η Άρτεμις, εξαιτίας της θεϊκής της φύσης, μπορεί να παραμείνει στην αιώνια παρθενία. Η θνητή φύση όμως των κοριτσιών, οφείλει να ολοκληρωθεί μέσω του γάμου και της μητρότητας. Η Άρτεμις μέσα από τις αρρενωπές ασχολίες της όπως το κυνήγι καθίσταται ικανή να κατευθύνει τις γυναικείες αναπαραγωγικές δυνάμεις θέτοντας τες υπό τον ανδρικό έλεγχο. Με αυτόν τον τρόπο είναι ικανή να

προκαλέσει στις γυναίκες αιμορραγία -ακριβώς όπως το άρρεν -έτσι οι επικλήσεις των γυναικών στη θεά συνδέονται με τους τρείς σταθμούς στον αναπαραγωγικό κύκλο της γυναίκας, εμμηνόρροια ,απώλεια παρθενίας , τοκετός. Και τα τρία στάδια συνδέονται με την απώλεια αίματος η γυναίκα δηλαδή πρέπει να ματώσει για να αναπαραχθεί η πόλη και η κοινωνία των ανδρών (Brundell 2004,46,69.)

Η γαμήλια τελετή ακολουθούσε ένα τελετουργικό από τα βήματα της κόρης με την εξαγωγή από τον πατρογονικό οίκο υπό την καθοδήγηση, της νυμφέυτρια η οποία πιθανόν να ήταν η μητέρα του κοριτσιού. Η προετοιμασία ήταν με το λουτρό στην Καλλιρόη πηγή ακολουθούσε συμπόσιο το τέλος του οποίου σηματοδοτούσε την έξοδο της κόρης (Rehm 1996 Συρόπουλος 2003).

Η άφιξη της στον νέο οίκο γινόταν πάνω σε άρμα. Στην είσοδο στο νέο της οίκο ελάμβαναν χώρα τα καταχύσματα ,έραιναν το ζεύγος με φρούτα, μήλα ,σύκα, που συμβόλιζαν τη γονιμότητα. Τα ανακαλυπτήρια (η απομάκρυνση του πέπλου της νύφης) σηματοδοτούσε τη φυσική ολοκλήρωση του γάμου. Έφυγε καλυμμένη από τον οίκο του πατέρα της ώστε να αποκαλυφθεί αναγεννημένη στο νέο της οίκο (Rehm 1996, Brundell 2004).

Κατά ανάλογο τρόπο τα τελετουργικά ταφικά έθιμα παρουσιάζουν προφανείς ομοιότητες με τα έθιμα του γάμου.

Προετοιμασία του νεκρού για την είσοδο

στον κάτω κόσμο έχοντας περάσει όλα τα στάδια την προετοιμασία, την πρόθεσιν, και την εκφορά (Vevneule 1981, Clark 2009).

Οι γυναίκες όντας εξοικειωμένες με το μίασμα του θανάτου κατείχαν εξέχουσα θέση στην ταφική τελετουργία και προετοιμασία του νεκρού σώματος.

Γιατί αφενός η μητρική φιγούρα θεωρείτο ο καταλληλότερος άνθρωπος για να φροντίσει το νεκρό σώμα για το πέρασμα στον Άδη αφετέρου οι γυναίκες θεωρούνται περισσότερο ικανές να διαχειριστούν οριακές καταστάσεις όπως ο θάνατος (Clark 2000).

Έτσι προετοίμαζαν το νεκρό σώμα, με το λουτρό, όπως στο γάμο. Μοιρολογούσαν και θρηνούσαν για το τέλος της επίγειας ζωής και την ευτυχή είσοδο στον κόσμο των νεκρών ενώ ενεργοποιούσαν στους πενθούντες, οι επιπτώσεις του θανάτου .πρόσφεραν δώρα και τελετουργικά αντικείμενα που τα τοποθετούσαν στον τάφο ,όπως στο γάμο και τέλος την Τρίτη μέρα ακολουθούσε η εκφορά.

Ο νεκρός πάνω στο άρμα ακολουθούσε την τελετουργική πορεία για την ταφή που ολοκληρωνόταν το χάραμα στιγμή την οποία αναχωρούσε η ψυχή για το βασίλειο του Άδη (Rehm1996, Vevmeul 1981).

Μετά ακολουθούσε το περίδειπνον δηλαδή προσφορά γεύματος στους ακόλουθους της κηδείας. Η θυσία των παρθένων στην αρχαία τραγωδία είναι ένα γεγονός αναντίρρητο.

Η τραγική θυσία δύναται να ανοίξει ένα διάλογο με την ίδια τη φύση του ανθρώπου με την αυτοσυνειδησία του μπροστά στην άρρητη πράξη του θανάτου με τη συνειδητότητα ως προς την ίδια του την υπόσταση.(Παπαδοπούλου 2022).

Η έννοια της σωτηρίας μέσα από την μυστηριακή παράδοση της Ελευσίνας.

Οι μυστηριακές εορτές έπρεπε να είναι γεγονότα αλησμόνητα, να ρίχνουν την σκιά τους σε ολόκληρη τη μελλοντική ζωή κάποιου, να δημιουργούν εμπειρίες που μεταβάλλουν την ύπαρξη. Το γεγονός ότι η συμμετοχή στα μυστήρια αποτελούσε ιδιαίτερη μορφή εμπειρίας, ένα «πάθος» στην ψυχή του υποψηφίου για μύηση, διατυπώνεται ρητά σε πολλά κείμενα της αρχαιότητας· αυτό είναι αξιοσημείωτο, δεδομένου ότι η ενδοσκόπηση στην αρχαιότητα δεν ήταν ανεπτυγμένη σε μεγάλο βαθμό, αν την συγκρίνει κανείς με την σημερινή εποχή (Burkert, 1997: 110).

Για τον χριστιανικό κόσμο η μετά θάνατον λύτρωση αποτελεί σαφώς τον βασικό και κύριο σκοπό της σάρκωσης του Θεανθρώπου.

Τίτλος: Ιησούς

Υλικό :αυγοτέμπερα σε προετοιμασμένο ξύλο

Έργο :Μαρία Μηλιώνη

Η έννοια της σωτηρίας συνδέεται όχι μόνον με την αποφυγή κινδύνων και δύσκολων καταστάσεων (Πράξεις 27, 20), αλλά κυρίως με την απελευθέρωση και την νίκη επί της αμαρτίας, η οποία (υπέρβαση) οδηγεί στην αιώνια ζωή.

Ο Κάρλ Γκούσταβ Γιούνγκ τονίζει το πόσο σημαντική είναι η σχέση μια γυναίκα με την μητέρα της και αναδεικνύει το πώς το μητρικό πρότυπο επηρεάζει την προσωπικότητα της γυναίκας τη ζωή της αλλά και τη σχέση της με τους άνδρες. Μάλιστα χωρίζει τις γυναίκες σε 4 ακραίους τύπους

1. Ταύτιση με τη Μητέρα:

Αν ένα μητρικό σύμπλεγμα σε μια γυναίκα δεν προκαλέσει υπερτροφική ανάπτυξη του Έρωτα, οδηγεί σε ταύτιση με τη μητέρα και σε παράλυση της θηλυκής πρωτοβουλίας της κόρης. Τότε συμβαίνει μια πλήρης προβολή της προσωπικότητάς της πάνω στην μητέρα. Αυτό οφείλεται στο ότι δε συνειδητοποιεί ούτε το μητρικό ένστικτο ούτε τον Έρωτά της. Κάθε τι που της θυμίζει μητρότητα, υπευθυνότητα, προσωπικές σχέσεις και ερωτικές απαιτήσεις προκαλεί συναισθήματα κατωτερότητας και την αναγκάζει να "το σκάει" πηγαίνοντας στη μητέρα της που ζει στην εντέλεια όλα όσα μοιάζουν ανέφικτα για την κόρη. Σαν ένα είδος "υπεργυναίκας" (την οποία θαυμάζει άθελά της η κόρη) η μητέρα ζει από πριν στη θέση της όλα εκείνα που θα μπορούσε η κόρη να ζήσει για τον εαυτό της. Η κόρη αρκείται να μένει προσκολλημένη στην μητέρα με μια ανιδιοτελή αφοσίωση, ενώ ταυτόχρονα προσπαθεί ασυνείδητα να της επιβληθεί και να την τυραννά – φυσικά όλα αυτά κάτω από το πρόσχημα της ολοκληρωτικής πίστης και αφοσίωσης. Η κόρη ζει τη ζωή της στη σκιά και συχνά μοιάζει να την απομυζά η μητέρα της, της οποίας παρατείνει τη ζωή με ένα είδος συνεχών "μεταγγίσεων αίματος". Αυτές οι στραγγισμένες, αναιμικές δεσποινίδες δεν είναι βέβαια απρόσβλητες από το γάμο. Αντίθετα, παρ' όλη την ατολμία και την παθητικότητά τους, έχουν μεγάλη "ζήτηση" στην αγορά του γάμου για πολλούς και διάφορους λόγους. Πρώτο, είναι τόσο άδειες που ο άντρας μπορεί να τους αποδίδει οποιοδήποτε χαρακτηριστικό θέλει. Επιπλέον, είναι τόσο χαμένες μέσα στο ασυνείδητό τους ώστε το ασυνείδητο αυτό απλώνει αμέτρητες αόρατες κεραίες, αληθινά πλοκάμια που απορροφούν όλες τις αντρικές προβολές και αυτό ευχαριστεί τρομερά τους άντρες. Η θηλυκή αοριστία είναι το επιθυμητό αντίθετο της αντρικής αποφασιστικότητας και ευθύτητας, που μπορεί να επιτευχθεί ικανοποιητικά μόνο αν ο άντρας είναι σε θέση να απαλλαγεί από κάθε αμφίβολο, αμφιταλαντευόμενο, ασαφές και μπερδεμένο στοιχείο, προβάλλοντάς το πάνω σε κάποιο γοητευτικό παράδειγμα γυναικείας αθωότητας. Εξαιτίας της παθητικότητας που χαρακτηρίζει τη γυναίκα και τα συναισθήματα κατωτερότητας που την κάνουν να παίζει συνέχεια τον πληγωμένο αθώο, ο άντρας παίζει έναν ιδιαίτερα ελκυστικό ρόλο: έχει το προνόμιο να ανέχεται τις γνωστές γυναικείες ανοησίες με πραγματική ανωτερότητα, αλλά και μεγαλοψυχία, σαν ένας αληθινός ιππότης. Η διαβόητη ανικανότητα της κοπέλας είναι μια ειδική περίπτωση. Η κόρη είναι σε τέτοιο βαθμό προέκταση της μητέρας της ώστε όταν την πλησιάζει κάποιος άντρας συγχύζεται και ταράζεται. Δεν ξέρει απολύτως τίποτε. Είναι τόσο άπειρη, έχει τόσο τρομερή ανάγκη από βοήθεια, ώστε ακόμη και ο πιο ευγενικός θαυμαστής της γίνεται ένας τολμηρός απαγωγέας που κλέβει με κτηνώδη τρόπο την κόρη από τη στοργική μητέρα. Μια τέτοια υπέροχη ευκαιρία που επιτρέπει στον άντρα να παραστήσει τον Δον Ζουάν δεν εμφανίζεται κάθε μέρα και επομένως αποτελεί ισχυρό κίνητρο. Έτσι άρπαξε την Περσεφόνη ο Πλούτωνας από την απαρηγόρητη Δήμητρα. Αλλά, μετά από διαταγή των Θεών, ο Πλούτωνας αναγκάστηκε να παραδίνει την γυναίκα του κάθε χρόνο στην πεθερά του για το καλοκαίρι. (Ο προσεκτικός αναγνώστης, θα σημειώσει ότι αυτοί οι θρύλοι δε δημιουργούνται τυχαία!).

4. Υπερτροφία του Μητρικού Στοιχείου.

Το μητρικό σύμπλεγμα στην κόρη, οδηγεί είτε σε υπερτροφία της θηλυκής πλευράς είτε σε ατροφία της. Η υπερβολική ανάπτυξη της θηλυκής πλευράς σημαίνει μια ενίσχυση όλων των θηλυκών ενστίκτων και πάνω από όλα του μητρικού ενστίκτου. Η αρνητική πλευρά αυτής της κατάστασης αντιπροσωπεύεται από τη γυναίκα που ο μοναδικός της σκοπός είναι η γέννηση παιδιών. Για αυτήν ο σύζυγος έχει προφανώς δευτερεύουσα σημασία, είναι πρώτα και κύρια το όργανο της αναπαραγωγής και τον θεωρεί απλά σαν ένα αντικείμενο που πρέπει να φροντίζει, όπως φροντίζει τα παιδιά, τους φτωχούς συγγενείς, τις γάτες, τα σκυλιά και τα έπιπλα του σπιτιού. Ακόμα και η δική της προσωπικότητα έρχεται σε δεύτερη μοίρα. Συχνά δεν τη συνειδητοποιεί καθόλου γιατί ζει όλη της τη ζωή μέσα σε άλλους και μέσα από άλλους, σε μια ολοκληρωτική ταύτιση με τα αντικείμενα της φροντίδας της. Πρώτα γεννά τα παιδιά και στη συνέχεια προσκολλάται πάνω τους γιατί χωρίς αυτά δεν έχει καμιά προσωπική ύπαρξη. Όπως και η Θεά Δήμητρα εξαναγκάζει τους θεούς με την ανυποχώρητη εμμονή της να της παραχωρήσουν το δικαίωμα της ιδιοκτησίας της κόρης της. Ο Έρωτάς της αναπτύσσεται αποκλειστικά και μόνο σαν μητρική σχέση, ενώ παραμένει ασυνείδητος στον προσωπικό τομέα. Ένας ασυνείδητος Έρωτας εκφράζεται σχεδόν πάντα σαν επιδίωξη της δύναμης. Οι γυναίκες αυτού του τύπου, μολονότι συνεχώς "ζουν για άλλους", στην πραγματικότητα δεν μπορούν να κάνουν καμιά πραγματική θυσία. Σπρωγμένες από μια ανελέητη επιδίωξη της δύναμης και μια φανατική διεκδίκηση των δικών τους μητρικών δικαιωμάτων καταφέρνουν συχνά όχι μόνο να εξαλείψουν την ίδια τους την προσωπικότητα, αλλά και την προσωπική ζωή των παιδιών τους. Όσο λιγότερο συνειδητοποιεί μια τέτοια μητέρα την δική της προσωπικότητα, τόσο μεγαλύτερη και πιο βίαιη είναι η ασυνείδητη επιθυμία της για δύναμη.

Ο νους της μητέρας δεν καλλιεργείται για χάρη της ατομικής του ανάπτυξης αλλά συνήθως παραμένει στην αρχική του κατάσταση εντελώς πρωτόγονος, ασυσχέτιστος και ανελέητος, αλλά επίσης εξίσου γνήσιος και μερικές φορές εξίσου βαθύς με την ίδια την φύση.

Σε αυτές τις δύο αναλύσεις του Κάρλ Γιούνγκ βλέπουμε το μύθο της Δήμητρας και της Περσεφόνης να υλοποιείται .

3. Συμπεράσματα

Το Αρχέτυπο της Μητέρας εκφράζεται με ποικίλες μορφές και όψεις. Ο φορέας του αρχέτυπου είναι αρχικά η προσωπική μητέρα.

Στο συλλογικό ασυνείδητο η Μεγάλη Μητέρα, η Μητέρα Θεά εκφράζεται μέσα από πολλούς μύθους ένας από τους οποίους είναι **"Ο μύθος της Δήμητρας και της Περσεφόνης".**

Ο μύθος της Περσεφόνης συνδέεται με τη θεωρία της βλάστησης και καρποφορίας, του Αγροτικού κύκλου ζωής, τη θεωρία της διαρκούς αναγέννησης και αιωνιότητας.

Το Αρχέτυπο της μητέρας είναι διττό και αντιπροσωπεύει τις δύο πλευρές, δύο όψεις της μητέρας με ιδιότητες όπως η μαγική εξουσία του θηλυκού η στοργική μητρική φροντίδα, η συμπόνια, η ενσυναίσθηση, ο συναισθηματικός πλούτος, η δοτικότητα, η σοφία. η διαισθητικότητα και όλα όσα τρέφουν και συντηρούν. Επίσης αντιπροσωπεύει όλα όσα υποθάλπουν την ανάπτυξη και τη γονιμότητα

Ξαναεπιστρέφοντας στις ποιότητες της Εσωτερικής Θεάς και συμφιλιώνοντας τα αντίθετα μέσα στην ψυχή της επιτρέποντας να αναδυθεί το καταπιεσμένο θηλυκό πνεύμα μέσα της, προϊόν της πατριαρχικής κοινωνίας, η σύγχρονη γυναίκα παίρνει πάλι τα ηνία της ατομικότητάς της και μπορεί να σχετιστεί με τον άντρα ως ίσο προς ίσο κρατώντας τις αξίες, τα ιδανικά της και τις μοναδικές της ποιότητες.

Όπως το έθεσε ο Καρλ Γιούνγκ εμείς οι σύγχρονες γυναίκες ***.Πρέπει να ονειρευτούμε το μύθο".(*** *C.G. Jung, Τέσσερα Αρχέτυπα, εκδ. Ιάμβλιχος,1998).*

Τίτλος : Ο Γυναικείος Κόσμος

Υλικό : ακρυλικό σε χαρτί

Έργο : Μαρία Μηλιώνη

ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ "IN SITU"

ΕΡΓΑΣΙΑ : ΕΝΤΟΠΙΣΙΜΟΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΜΕΤΡΗΣΙΣ ΑΤΟΜΩΝ ΔΡΥΟΣ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ - ΜΑΓΟΥΛΑΣ

ΥΠΟ ΤΟΥ : ΜΠΑΡΔΗ ΙΩΑΝΝΟΥ - ΑΝΤΩΝΙΟΥ

e mail : Johnbardis 52 @ gmail.com

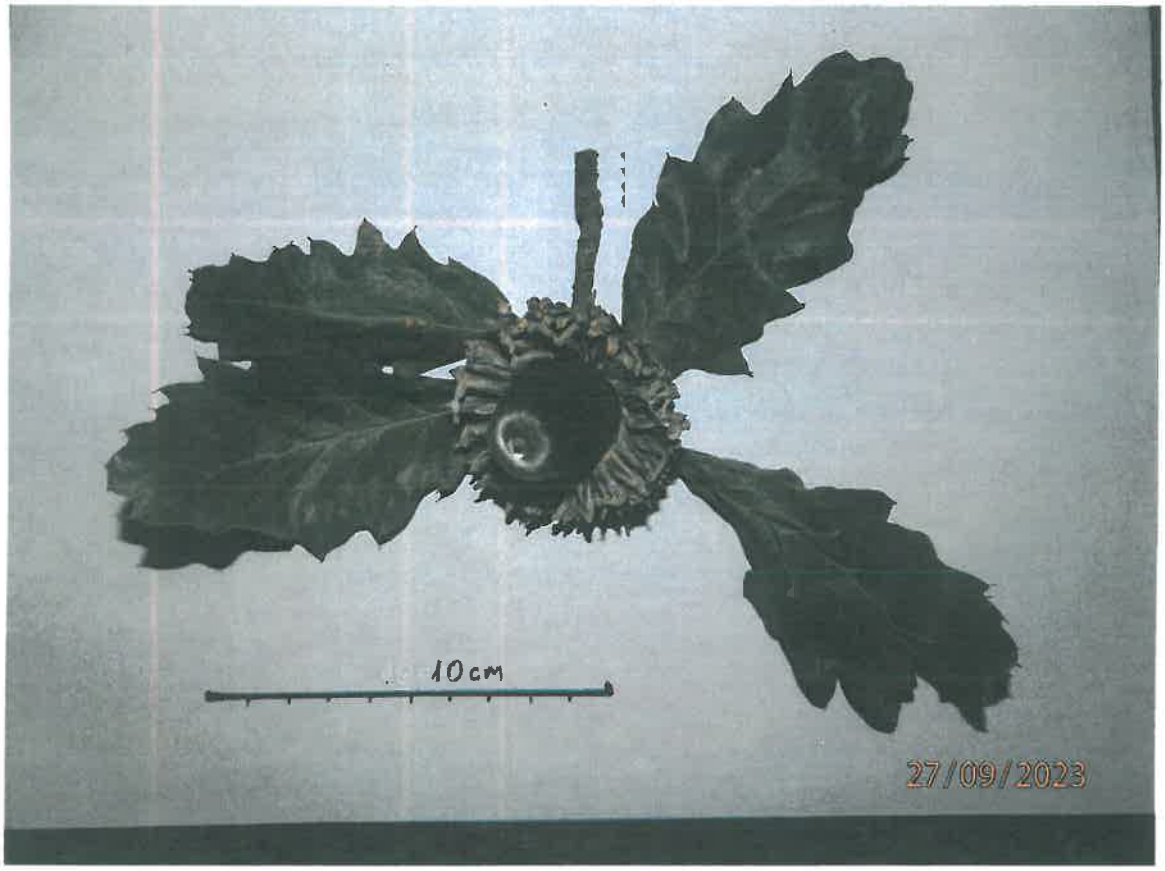

ΕΛΕΥΣΙΣ 2023

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	Σ. 1
ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ - ΙΣΤΟΡΙΑ	Σ. 2
ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΔΡΥΟΣ - ΕΙΔΗ	Σ. 4
ΕΧΘΡΟΙ ΤΗΣ ΔΡΥΟΣ	Σ. 11
ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑΜΕΤΡΗΣΗΣ	Σ. 13
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	

ΜΑΖΙ ΜΕΓΑΛΩΣΑΜΕ

Εισαγωγη

Την παρουσα εργασια αναλαβαμε ο γραφων μετα του Κουτσουρελη Μενελαου, Βιολογου, μεχρι το περας καταμετρησης των ατομων Δρυος. Μετα, λογω μετεθους, την μοιρασαμε για ταχυτερη περατωση της.

Οσο και να περιηγεισαι σε εναν τοπο παντα θα εκπλησσεσαι διοτι κατι δεν το ειχες παρατηρησει. Το ιδιο συνεβη με την παρουσα εργασια. Ειδαμε εναν χωρο μεταβαλλομενο και δενδρα, αλλα να εχουν γεννηθει και αλλα να μην υπαρχουν.

Ενω εχω μεγαλωσει σε ενα ημιαστικο περιβαλλον ποτε δεν ειχα αντιληφθει την μεγαλη χρησιμοτητα αυτου του μεγαλοπρεπους δενδρου, της Δρυος. Ποτε δεν φοβηθηκα ή περιφρονησα το φυσικο περιβαλλον αλλα οσο το ερευνω τοσο περισσοτερο το σεβομαι, διοτι "φυσις κρυπτεσθαι φιλει"

Ηρακλειτος.

Στην πατριδα μας οι δρεις δημιουργουσαν μεγαλα δαση, τους Δρυμους. Σημερα δαση αλλων ειδων, π.χ. πευκων, ονομαζονται εσφαλμενα δρυμοι.

Υπαρχει μεγαλος αριθμος ειδων Δρυος ανα τον κοσμο, ανω των 400. Στην Ελλαδα, κατα τοπους, κυριαρχουν η λευκη δρυς, η ερυθρα και η αειφυλλος, πουρναρι-αρια, με τα υποειδη τους. Πλεον μεγαλα "δαση,, δημιουργει η μονοκαλλιεργεια ελιας, με οτι θετικο ή αρνητικο αποτελει τουτο.

Ευχαριστουμε την κ. Σοφια Ριζοπουλου, Ομ. καθηγητρια οικοφυσιολογιας των φυτων, που μας ενεκρινε την παρουσα εργασια, τον Αν. καθηγητη κ. Παναγιωτη Τριγκα, του εργαστηριου συστηματικης βοτανικης του Γεωπονικου Πανεπιστημιου Αθηνων, για την φυλλοδιαγνωση των ειδων Δρυος, την κ. Δαναη Παναγιωτοπουλου, βιβλιοθυκαριο, του Ινστιτουτου Μεσογειακων δασικων οικοσυστηματων και τεχνολογιας δασικων προϊοντων και τελος τον Αρ. Χημικο μηχανικο κ. Αναστασιο Χρυσιδη του Δημου Ελευσινος για την χορηγηση του χαρτου των οριων του Δημου.

Μυθολογια - Ιστορια

Οι δρυες (QUERCUS) ειναι μια μεγαλη ομαδα αειθαλων και φυλλοβολων δενδρων και θαμνων της οικογενειας των φηγοειδων (FAGACEAE) αποτελουμενη απο 428 αυτοφυη ειδη σε ολον τον κοσμο, θεωρουμενα δασικου ειδους.

Στην αρχαιοτητα τα δρυοδαση ηταν πολυ εξαπλωμενα και μολονοτι υπηρχαν και αλλα ειδη ονομαζοντο δρυμοι ή δρυμωνες, οπως και στις ημερες μας.

Βελανιδιες μεγαλης ηλικιας αποκαλουνται "βελανιδιες του ευαγγελιου" διοτι κατω απο την σκια τους κηρυχθικαν τα ευαγγελια. Τουτο αποτελουσε συνηθεια και των δρυϊδων οπου το ονομα τους σημαινει, απο το "dru-wid", γνωστης δρυϊνων δενδρων, αλλα και γνωστης της αληθειας, απο το "deru".

Το βελανιδι εχει υφη και γευση ομοιαζουσα προς το καστανο και πριν την ελευση της πατατας αποτελουσε τροφη ολων των λαων της ζωνης εξαπλωσεως της δρυος. Η καταναλωσις των ηταν δειγμα λιτης διαιτας και ως "βαλανιδοφαγοι" εθεωρουντο οι πανάρχαιοι πελασγοι αρκαδες

Η βελανιδια ειναι δενδρο υψηλο "υψικαρινο" σφαιρικης κομης μεγαλοπρεπες με ανθεκτικους και ευλυγιστους κλωνους. Ως συμβολο της ισχυος και της μακροβιοτητος ηταν αφιερωμενο στον Δια. Η δρυς του Δωδωναιου ή φηγυναιου Διος (φηγος = δρυς = ναος) ειχε χρησμοδοτικες ιδιοτητες και τα μηνυματα των θεων ερμηνευοντο με τον ηχο των φυλλων τους απο τον αερα.

Οι δρυαδες ηταν οι νυμφες των ελληνικων δασων που προστατευαν τα ιερα δενδρα. Εχαιροντο με την βροχη ενω οταν η δρυς δεν ειχε φυλλα ή δεν καρποφορουσε εκλαιγαν, οταν δε η δρυς ξεραινοταν ή εκοβετο πεθαινάν. Διατουτο και η υλοτομησις της δρυος απηγορευετο δια νομου, οπως και σημερα.

Γνωστες δρυαδες ηταν η ευρυδικη του ορφεως, η φηγαλια, η τιθορεα και η ερατω του αρκαδος. Ο ερμης με την δρυαδα δρυοπιδα εκαναν τον πανα. Δρυαδες ηταν και οι φιλες του Απολλωνα αλλα και των σατυρων, των φαυνων και των σειληνων.

Ο ΦΙΛΗΜΩΝ ΚΑΙ Η ΒΑΚΙΣ ΗΣΑΝ ΕΝΑ ΑΓΑΠΗΜΕΝΟ ΖΕΥΓΑΡΙ ΚΑΙ ΟΤΑΝ Ο ΔΙΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΕΡΜΗ ΤΑΞΙΔΕΨΑΝ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΜΕΤΑΜΦΙΕΣΜΕΝΟΙ, ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΞΕΝΗΣΑΝ. ΤΟΤΕ ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΟΥΣ ΑΝΤΕΜΕΙΨΑΝ ΚΑΝΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ ΣΤΟΝ ΝΑΟ ΤΟΥ ΔΙΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥΣ ΤΟΝ ΜΕΝ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΑΝ ΣΕ ΔΡΥ ΤΗΝ ΔΕ ΒΑΚΙ ΣΕ ΤΙΛΙΟΔΕΝΔΡΟ.

Οι ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΑΝ ΤΗΝ ΠΛΩΡΗ, ΤΗΝ ΠΡΥΜΝΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΗΔΑΛΙΟ ΑΠΟ ΔΡΥ, ΩΣ ΦΥΛΑΚΤΟ. ΤΟ ΔΕ ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΟ ΔΕΡΑΣ ΕΚΡΕΜΕΤΟ ΑΠΟ ΕΝΑ ΚΛΑΔΙ ΔΡΥΟΣ ΣΤΟ ΙΕΡΟ ΠΕΔΙΟ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ ΣΤΗΝ ΚΟΛΧΙΔΑ

ΑΠΟ ΜΟΣΧΕΥΜΑ ΤΗΣ ΔΡΥΟΣ ΤΗΣ ΔΩΔΩΝΗΣ ΕΙΧΕ ΦΥΤΕΥΘΕΙ Η ΔΡΥΣ ΤΗΣ ΑΙΓΙΝΑΣ, ΑΠΟ ΤΑ ΜΥΡΜΗΓΚΙΑ ΤΟΥ ΚΟΡΜΟΥ ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΠΡΟΗΛΘΑΝ ΟΙ ΜΥΡΜΙΔΟΝΕΣ. Οι ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΕΣ, ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΤΙΝΟ, ΕΛΑΜΒΑΝΑΝ ΑΝΘΟΔΕΣΜΕΣ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΙΧΑΝ ΚΛΑΔΟΥΣ ΔΡΥΟΣ. ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΑΠΟ ΚΛΑΔΟΥΣ ΔΡΥΟΣ ΕΔΙΔΕΤΟ ΣΕ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΠΟΥ ΔΙΕΚΡΙΝΟΝΤΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΕΤΗ ΤΩΝ.

ΑΠΟ ΤΟ ΛΑΤΙΝΙΚΟ QUERCUS ΜΑΣ ΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΤΕΣ ΔΥΟ ΠΥΛΕΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΥΟΥΣΑΣ, Η ΞΥΛΟΚΕΡΚΟΣ Ή ΠΥΛΗ ΤΟΥ ΒΕΛΙΓΡΑΔΙΟΥ ΚΑΙ Η ΜΟΙΡΑΙΑ ΚΕΡΚΟΠΟΡΤΑ.

Ο ΘΕΟΣ Θορ ΤΩΝ ΝΟΡΒΗΓΩΝ ΚΑΙ ΟΛΟΙ ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΟΥ ΚΕΡΑΥΝΟΥ ΣΥΝΔΕΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΚΕΡΑΥΝΟΠΛΗΚΤΗ ΔΡΥ, Η ΟΠΟΙΑ ΑΚΑΜΠΤΗ ΘΕΛΕΙ ΝΑ ΔΑΜΑΣΗ ΤΗΝ ΚΑΤΑΙΓΙΔΑ.

Ο ΔΡΥΟΚΟΛΑΠΤΗΣ "ΑΥΤΟΣ ΠΟΥ ΚΤΥΠΑ ΤΗΝ ΔΡΥ,, ΑΝΤΙΧΕΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΔΑΣΟΣ. Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ ΚΕΛΕΟΣ, ΠΟΥ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΔΡΥΟΚΟΛΑΠΤΗΣ, ΕΙΝΑΙ ΠΑΤΕΡΑΣ ΤΩΝ ΔΙΔΥΜΩΝ ΙΑΣΟΥ ΚΑΙ ΤΡΙΠΤΟΛΕΜΟΥ. Ο ΠΡΩΤΟΣ ΕΝΩΝΕΤΑΙ ΣΕ ΙΕΡΟΓΑΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΘΕΑ ΔΗΜΗΤΡΑ ΣΕ ΟΡΓΩΜΕΝΟ ΧΩΡΑΦΙ ΚΑΙ Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΑΠΟΣΤΕΛΛΕΤΑΙ ΓΙΑ ΝΑ ΔΙΔΑΞΗ ΤΗΝ ΓΕΩΡΓΙΑ ΤΟΥ ΣΙΤΟΥ.

ΤΑ ΦΥΛΛΑ ΚΑΙ Ο ΚΑΡΠΟΣ ΤΗΣ ΔΡΥΟΣ ΚΟΣΜΗΣΑΝ ΤΟ ΧΡΥΣΟ ΣΤΕΦΑΝΙ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΑ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Β'. ΕΙΝΑΙ ΔΕ ΣΥΜΒΟΛΟ ΠΟΛΛΩΝ ΔΑΣΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ. ΚΟΣΜΟΥΝ ΔΕ ΠΟΛΛΑ ΑΚΡΟΚΕΡΑΜΑ, ΤΑ ΛΕΓΟΜΕΝΑ "ΚΑΡΔΙΟΣΧΗΜΑ,, Ή "ΒΕΛΑΝΙΔΙΑ.

ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΣ ΤΗΣ ΔΡΥΟΣ - ΕΙΔΗ

ΤΑ ΦΥΛΛΑ ΚΑΙ Ο ΦΛΟΙΟΣ ΤΗΣ ΔΡΥΟΣ ΕΧΟΥΝ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΕΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ. Ο ΧΥΜΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΝΘΛΙΨΗ ΤΩΝ ΦΥΛΛΩΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΣΘΕΙ ΕΠΑΝΩ ΣΕ ΠΛΗΓΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΑΛΥΜΑ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΕΤΑΙ ΑΠΟ ΦΥΛΛΑ ΔΙΑΠΟΤΙΣΜΕΝΑ ΜΕ ΒΡΑΣΤΟ ΝΕΡΟ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΕΙ ΩΣ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΤΙΚΟ ΣΕ ΕΡΕΘΙΣΜΕΝΑ ΜΑΤΙΑ. ΤΟ ΙΔΙΟ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ΕΠΑΝΩ ΣΕ ΧΤΥΠΗΜΑΤΑ ΓΑΡΓΑΡΙΣΜΑΤΑ ΚΑΨΙΜΟ ΚΑΙ ΩΣ ΣΤΟΜΑΤΙΚΟ ΔΙΑΛΥΜΑ. ΕΠΙΣΗΣ ΑΝΑΚΟΥΦΙΖΕΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΙΜΟΡΡΟΪΔΕΣ ΤΗΝ ΦΛΕΒΙΤΙΔΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΝΟΛΑΙΜΟ.

ΕΝΑ ΚΟΥΤΑΛΑΚΙ ΘΡΥΜΜΑΤΙΣΜΕΝΟΣ ΦΛΟΙΟΣ ΒΡΑΣΜΕΝΟΣ ΜΕ ΕΝΑ ΦΛΙΝΤΖΑΝΙ ΝΕΡΟ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΕ ΩΣ ΑΦΕΨΗΜΑ ΓΙΑ ΝΑ ΜΕΙΩΣΗ ΤΟΝ ΠΥΡΕΤΟ, ΤΗΝ ΔΙΑΡΡΟΙΑ ΤΗΝ ΔΥΣΕΝΤΕΡΙΑ ΤΗΝ ΑΜΥΓΔΑΛΙΤΙΔΑ, ΤΗΝ ΦΑΡΥΓΓΙΤΙΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΛΑΡΥΓΓΙΤΙΔΑ

ΕΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗ ΚΑΙ ΩΣ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΟ ΤΟΥ ΚΑΦΕ Ή ΣΕ ΑΝΑΜΙΞΗ ΜΕ ΑΥΤΟΝ.

ΣΤΑ ΠΟΝΤΙΑΚΑ Η ΔΡΥΣ ΟΝΟΜΑΖΕΤΑΙ "ΠΕΛΙΤΙ„ ΠΙΘΑΝΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΛΙΟΣ - ΠΕΛΙΔΝΟΣ - ΠΕΛΙΤΝΟΣ = ΜΕΛΑΝΟΚΙΤΡΙΝΟΣ, ΥΠΟΜΕΛΑΣ.

Η ΔΡΥΣ ΣΑΝ ΔΕΝΔΡΟ ΕΙΝΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΤΑΤΟ.

ΤΟ ΞΥΛΟΝ ΤΗΣ, ΠΛΗΝ ΟΛΙΓΩΝ ΕΙΔΩΝ, ΕΙΝΑΙ ΣΚΛΗΡΟΝ, ΒΑΡΥ, ΜΕΣΗΣ ΠΥΚΝΟΤΗΤΟΣ 0.75 gr/cm^2, ΑΝΘΕΚΤΙΚΟ ΕΥΕΞΕΡΓΑΣΤΟΝ ΚΑΙ ΩΡΑΙΟΤΑΤΟ. ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΠΙΠΛΟΠΟΙΪΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ (ΠΑΡΚΕ, ΠΑΤΩΜΑΤΑ, ΘΥΡΑΙ, ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΤΟΙΧΩΝ, ΚΛΙΜΑΚΕΣ, ΟΡΟΦΑΙ Κ.ΛΠ.) ΣΤΗΝ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΗ (ΣΤΡΩΤΗΡΕΣ) ΣΤΗΝ ΒΑΡΕΛΟΠΟΙΪΑ, ΣΤΗΝ ΝΑΥΠΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΑ ΟΠΟΥ ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΑΝΤΟΧΗ ΚΑΙ ΕΜΦΑΝΙΣΕΙΣ.

ΟΙ ΞΥΛΑΝΘΡΑΚΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΥΣΟΞΥΛΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΔΙΑΡΚΕΣΤΕΡΑ ΚΑ ΑΠΟΔΟΤΙΚΩΤΕΡΑ ΣΕ ΘΕΡΜΙΔΕΣ.

ΤΟ ΒΑΛΑΝΙΔΙ ΕΙΝΑΙ ΦΑΓΩΣΙΜΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ ΕΝΩ ΤΟΥ ΠΡΙΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΙΑΣ ΔΙΔΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΧΟΙΡΟΥΣ ΩΣ ΘΡΕΠΤΙΚΟΤΑΤΗ ΤΡΟΦΗ

ΤΟ ΚΥΤΕΛΟ ΤΟΥ ΚΑΡΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΣΤΗΝ ΒΙΡΣΟΔΕΨΙΑ ΟΠΩΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΗΚΥΔΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΚΑΛΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΕΝΤΟΜΑ.

Ο ΦΛΟΙΟΣ ΤΗΣ ΔΡΥΟΣ ΔΙΔΕΙ, ΑΙ ΥΔΑΤΟΣ, ΤΟ ΔΕΨΙΚΟ ΟΞΥ, ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ΣΤΗΝ ΒΥΡΣΟΔΕΨΙΑ, ΚΑΘΙΣΤΩΝΤΑΣ

ΤΑ ΔΕΡΜΑΤΑ ΥΔΑΤΟΣΤΕΓΗ, ΑΣΑΠΗ, ΣΤΕΡΕΩΤΕΡΑ, ΑΝΘΕΚΤΙΚΩΤΕΡΑ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΣΤΕΡΑ.

Ο ΦΕΛΛΟΣ ΤΗΣ ΦΕΛΛΟΔΡΥΟΣ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥΤΙΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΦΕΛΛΩΝ ΚΑΙ ΦΕΛΛΟΤΑΠΗΤΩΝ, ΠΡΟΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΚΥΡΙΩΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΝΟΤΙΟ ΓΑΛΛΙΑ,

ΤΑ ΦΥΛΛΑ ΕΙΝΑΙ ΤΡΟΦΗ ΑΙΓΟΠΡΟΒΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΧΕΙΜΩΝΑ

ΔΡΥΟΔΑΣΗ ΕΥΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΕ ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΜΟΝΑΣ ΔΕΝΔΡΑ ΔΡΥΟΣ. ΕΙΝΑΙ ΔΕ ΗΤΕ ΣΠΕΡΜΟΦΥΗ Ή ΠΡΕΜΝΟΦΥΗ, ΚΥΡΙΩΣ ΓΙΑ ΚΑΥΣΟΞΥΛΑ Ή ΚΑΡΒΟΥΝΑ, Ή ΙΔΙΟΡΥΘΜΟΥΣ ΔΡΥΜΟΥΣ, ΩΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΗΣ ΑΛΟΓΙΣΤΗΣ ΥΛΟΤΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΒΟΣΚΗΣ.

ΤΑ ΕΙΔΗ ΔΡΥΟΣ ΠΟΥ ΕΥΔΟΚΙΜΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΙΝΑΙ:

1. ΛΕΥΚΗ ΔΡΥΣ (ΦΥΛΛΟΒΟΛΟΣ)

ΚΥΡΙΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ ΑΥΤΗΣ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΚΟΛΠΩΔΗ ΦΥΛΛΑ. Ο ΦΛΟΙΟΣ ΤΗΣ ΕΙΝΑΙ ΠΛΟΥΣΙΟΣ ΣΕ ΔΕΨΙΚΕΣ ΦΥΣΙΕΣ. ΑΠΑΙΤΟΥΝ ΕΔΑΦΟΣ ΠΛΟΥΣΙΟ, ΔΡΟΣΕΡΟ ΚΑΙ ΒΑΘΥ, ΔΙΟΤΙ ΕΙΝΑ ΒΑΘΥΡΙΖΟΣ. ΦΘΑΝΟΥΝ ΜΕΧΡΙ ΥΨΟΣ 25 μ. ΜΕ ΚΟΡΜΟ ΕΥΘΥ ΚΑΙ ΚΟΜΗ ΑΡΑΙΑ ΔΙΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΕΙΔΟΣ ΦΙΛΟΦΩΤΟ. ΕΙΔΗ ΑΥΤΗΣ ΕΙΝΑΙ:

1α. Η ΕΜΜΙΣΧΟΣ ΔΡΥΣ (ΡΟΥΠΑΚΙ, ΡΕΝΙΑ, ΡΟΤΣΑΚΙ ΚΛΠ.). ΦΥΛΛΑ ΜΕ ΚΟΝΤΟΥΣ ΙΣΟΥΣ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟ ΜΙΣΧΟ, ΚΑΡΠΟΥΣ ΜΕ ΜΕΓΑΛΟ ΜΙΣΧΟ. ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΧΟΥΜΕ ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΑΠΟ ΗΠΕΙΡΟ ΕΩΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑ. ΕΥΔΟΚΙΜΕΙ ΣΕ ΠΛΟΥΣΙΑ ΑΡΓΥΛΟ ΑΜΜΩΔΗ ΠΥΡΙΤΙΚΑ ΕΔΑΦΗ. ΕΙΝΑΙ ΦΩΤΟΦΩΤΟΣ ΜΕ ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΕΜΝΟΒΛΑΣΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ. ΤΟ ΞΥΛΟ ΤΗΣ ΕΙΝΑ ΜΕΓΑΛΗΣ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΤΟΧΗΣ

1β. ΔΡΥΣ Η ΜΙΣΧΑΜΘΗΣ (ΡΕΝΙΟ). ΕΙΝΑΙ ΠΑΡΑΛΛΑΓΗ ΤΗΣ ΕΜΜΙΣΧΟΥ ΜΕ ΜΙΚΡΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

1γ. ΔΡΥΣ Η ΑΜΙΣΧΟΣ (ΔΕΝΔΡΟ, ΔΡΥ, ΡΟΥΠΑΚΙ, ΚΕΛΑΝΙ, ΡΟΤΣΟΚΙ). ΕΧΕΙ ΦΥΛΛΑ ΜΕ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΜΙΣΧΟ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΥΣ ΧΩΡΙΣ ΜΙΣΧΟ. ΔΙΑΤΗΡΕΙ ΕΥΘΥ ΚΟΡΜΟ ΜΕ ΚΛΑΔΟΥΣ ΜΟΝΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ. ΕΙΝΑΙ ΣΠΑΝΙΟΤΕΡΑ ΤΗΣ ΕΜΜΙΣΧΟΥ ΚΑΙ ΑΥΓΟΤΕΡΟ ΑΠΑΙΤΗΤΙΚΗ ΣΕ ΕΔΑΦΟΣ ΦΩΣ ΚΑΙ ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ

1δ. ΔΡΥΣ Η ΧΝΟΩΔΗΣ (ΔΕΝΔΡΟ ΜΕΡΑΔΙ ΓΡΑΝΙΤΣΑ) ΜΕΡΑΔΙ ΛΕΓΕΤΑΙ ΔΙΟΤΙ ΤΑ ΒΑΛΑΝΙΔΙΑ ΤΗΣ ΤΑ ΤΡΩΓΟΥΝ ΤΑ ΗΜΕΡΑ ΖΩΑ, Η ΗΜΕΡΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ. ΤΑ ΦΥΛΛΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΕΙΝΑΙ ΧΝΟΥΔΩΤΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΡΠΟΙ ΜΕ ΜΙΚΡΟ ΜΙΣΧΟ. ΦΥΕΤΑΙ ΣΕ ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΞΥΛΟ ΤΗΣ ΕΙΝΑΙ

ΙΣΧΥΡΟΤΑΤΟΝ ΚΑΙ ΑΣΑΠΕΣΤΑΤΟΝ, ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΘΕΟΦΡΑΣΤΟ, ΣΚΛΗΡΟ ΚΑΙ ΑΚΑΜΠΤΟ. ΖΕΙ 500 ΠΕΡΙΠΟΥ ΕΤΗ

1ε. ΔΡΥΣ Η ΠΥΚΝΑΝΘΗΣ Ή ΠΛΑΤΥΦΥΛΛΟΣ (ΠΛΑΤΙΤΣΑ, ΔΕΝΤΡΟ, ΜΕΡΑΔΙ, ΠΛΑΤΥΚΛΑΡΙ, ΓΡΑΝΙΤΣΑ). Η ΕΜΦΑΝΗΣ ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΕ ΤΑ ΑΛΛΑ ΕΙΔΗ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΠΛΑΤΙΑ ΦΥΛΛΑ. ΩΡΑΙΟ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟ ΔΕΝΔΡΟ ΜΕ ΠΥΚΝΗ ΚΟΜΗ. ΤΟ ΞΥΛΟ ΤΗΣ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ ΣΚΛΗΡΟ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟ ΓΙΑ ΣΤΡΩΤΗΡΕΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΥ

2. ΕΡΥΘΡΑ ΔΡΥΣ (ΦΥΛΛΟΒΟΛΟΣ)

ΟΙ ΔΡΕΙΣ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΕΧΟΥΝ ΦΥΛΛΑ ΟΔΟΝΤΩΤΑ. Ο ΚΟΡΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΣΚΟΤΕΙΝΟΤΕΡΟΣ ΤΗΣ ΛΕΥΚΗΣ ΚΑΙ ΠΤΩΧΟΤΕΡΟΣ ΣΕ ΔΕΨΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ ΤΟ ΔΕ ΞΥΛΟ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΩΤΕΡΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΛΕΥΚΩΝ. ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΒΑΡΕΛΟΠΟΙΪΑ ΔΙΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΟΡΩΔΕΣ. ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΟΥ ΚΟΡΜΟΥ ΕΙΝΑΙ ΕΡΥΘΡΩΠΟ, ΕΞΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΕΝΩ ΤΗΣ ΛΕΥΚΗΣ ΕΙΝΑΙ ΦΑΙΟΧΡΟΥΝ. ΕΙΔΗ ΑΥΤΗΣ ΕΙΝΑΙ:

2α. ΔΡΥΣ Η ΕΥΘΥΦΛΟΙΟΣ Ή ΚΗΡΡΙΣ (ΤΖΕΡΟ, ΤΣΕΡΑΔΙ, ΡΟΥΠΑΚΙ ΚΛ.Π.) ΔΙΑΚΡΙΝΕΤΑΙ ΕΥΚΟΛΩΣ ΑΠΟ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΠΙΜΗΚΗ ΟΔΟΝΤΩΤΑ ΦΥΛΛΑ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΡΜΟ ΜΕ ΤΙΣ ΕΡΥΘΡΕΣ ΕΥΘΕΙΕΣ ΣΧΙΣΜΕΣ. ΞΥΛΟ ΕΡΥΘΡΟ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟ ΓΙΑ ΚΑΥΣΟΞΥΛΑ. ΕΙΝΑΙ ΦΙΛΟΦΩΤΟΣ.

2β. ΔΡΥΣ Η ΑΙΓΙΛΩΨ (ΒΑΛΑΝΙΔΙΑ, ΝΙΖΑΡΟ, ΑΖΕΡΟ ΚΛΠ.) ΔΙΑΚΡΙΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΩΟΕΙΔΗ ΔΕΡΜΑΤΩΔΗ ΦΥΛΛΑ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΩΡΑΙΑ ΜΕΓΑΛΑ ΒΑΛΑΝΙΔΙΑ ΜΕ ΤΑ ΩΡΑΙΑ ΛΟΓΧΟΕΙΔΗ ΛΕΠΙΑ. ΕΧΕΙ ΔΥΟ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΤΗΝ ΜΑΚΡΟΛΕΠΙΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΡΗΤΙΚΗ. ΕΥΔΟΚΙΜΕΙ ΣΕ ΞΕΡΟ ΚΑΙ ΘΕΡΜΟ ΚΛΗΜΑ ΕΠΙ ΑΡΓΙΛΙΚΩΝ Ή ΑΣΒΕΣΤΟΛΙΘΙΚΩΝ ΕΔΑΦΩΝ. ΕΙΝΑΙ ΠΛΟΥΣΙΩΤΑΤΗ ΣΕ ΔΕΨΙΚΕΣ ΥΛΕΣ

3. ΑΕΙΘΑΛΕΙΣ ΔΡΥΣ

ΕΥΔΟΚΙΜΟΥΝ ΣΤΗΝ ΖΩΝΗ ΤΩΝ ΑΕΙΘΑΛΩΝ ΠΛΑΤΥΦΥΛΛΩΝ. ΕΙΝΑΙ ΑΡΚΕΤΑ ΣΚΙΑΝΘΕΚΤΙΚΑΙ ΩΣΤΕ ΝΑ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΔΑΣΗ. ΑΥΤΑΙ ΕΙΝΑΙ:

3α. ΔΡΥΣ Η ΙΛΗΞ Ή ΑΡΙΑ (ΑΡΙΑ, ΑΡΕΟΣ, ΠΡΙΝΑΡΙ, ΚΗΚΙΔΙΑ). ΔΕΝΔΡΟ ΘΑΜΝΩΔΕΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΥΨΗΛΟΝ ΜΕΧΡΙ 20μ.. ΔΕΝΔΡΟ ΣΚΙΑΝΘΕΚΤΙΚΟ ΚΑΙ ΒΡΑΔΥΑΥΞΕΣ ΜΕ ΣΤΙΛΠΝΟ ΚΑΙ ΤΕΦΡΟΚΡΟΥ ΦΛΟΙΟ. ΤΟ ΞΥΛΟ ΤΗΣ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟ ΓΙΑ ΚΑΡΑ ΚΑΙ ΚΑΡΒΟΥΝΑ.

3β. ΔΡΥΣ Η ΚΟΚΚΟΦΟΡΟΣ (ΠΡΙΝΟΣ ΠΟΥΡΝΑΡΙ ΠΡΙΝΑΡΙ, ΚΑΤΣΙΔΟΠΟΥΡΝΑΡΟΣ ΚΛΠ) ΠΟΛΥ ΔΙΑΔΕΔΟΜΕΝΟ ΔΑΣΙΚΟ ΕΙΔΟΣ, ΘΑΜΝΩΔΕΣ Ή ΥΨΗΛΟ ΚΑΙ ΕΠΙΒΛΗΤΙΚΟ. ΕΙΝΑΙ ΣΚΙΟΦΥΛΛΟ, ΒΡΑΔΙΑΥΞΕΣ

ΟΛΙΓΑΡΚΕΣ ΣΕ ΕΔΑΦΟΣ ΚΑΙ ΥΓΡΑΣΙΑ ΜΕ ΜΕΓΑΛΗ ΤΡΕΜΝΟΒΛΑΣΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ

3γ. ΔΡΥΣ Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΗ ΚΥΡΙΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΙ ΜΙΑ ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΦΕΛΟΔΡΥΟΣ ΣΤΗΝ ΠΙΝΔΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΡΚΑΔΙΑ ΓΝΩΣΤΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ. Ο ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΟΣ ΦΕΛΛΟΣ ΕΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΟ ΔΙΑ ΕΠΙΠΛΕΟΥΣΕΣ ΣΗΜΑΔΟΥΡΕΣ. ΤΟ ΕΙΔΟΣ ΑΥΤΟ ΤΟ ΑΝΑΦΕΡΕΙ Ο ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ (.... ΑΙ ΔΕ ΤΡΙΤΑΙ ΔΗ ΑΡΑΙΟΝ ΤΟΝ ΦΛΟΙΟΝ ΚΑΙ ΟΥΤΩ ΔΗ ΠΑΡΕΧΟΝΤΑΙ ΚΟΥΦΟΝ ΩΣΤΕ ΑΠ' ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΕΝ ΘΑΛΑΣΣΗ ΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΗΜΕΙΑ ΑΓΚΥΡΑΙΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΟΙΣ. ΤΑΥΤΗΣ ΤΗΣ ΔΡΥΟΣ ΤΟΝ ΦΛΟΙΟΝ ΑΛΛΟΙ ΤΕ ΙΩΝΩΝ ΚΑΙ ΕΡΜΗΣΙΑΝΑΞ Ο ΤΑ ΕΛΕΓΕΙΑ ΠΟΙΗΣΑΣ ΦΕΛΛΟΝ ΟΝΟΜΑΖΟΥΣΙ) 8,12.

ΣΤΕΙΣ ΕΠΟΜΕΝΕΣ ΤΡΕΙΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΔΙΔΟΝΤΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΦΥΛΛΩΝ ΔΡΥΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΡΠΟΥ ΤΗΣ. ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΕΧΕΙ Η ΦΩΤΟ. 1 ΟΠΟΥ ΣΤΗΝ ΦΩΤΟ 2 ΒΛΕΠΟΥΜΕ ΤΟΝ ΞΕΝΙΣΙΗ ΣΕ ΜΕΓΕΝΘΥΣΗ.

φετο 1

ΦΥΛΛΟΒΟΛΟΣ ΛΕΥΚΗ ΔΡΥΣ (Quercus cevvis ή ΤΖΕΡΟ) ΦΕΡΟΥΣΑ ΩΣ ΞΕΝΙΣΤΗ ΙΞΟ.
ΦΩΤΟ 23-3-2023

φετο2

ΙΞΟΣ ΘΡΕΦΟΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΧΥΜΟΥΣ ΤΗΣ ΔΡΥΟΣ ΦΩΤΟ 20-5-2023

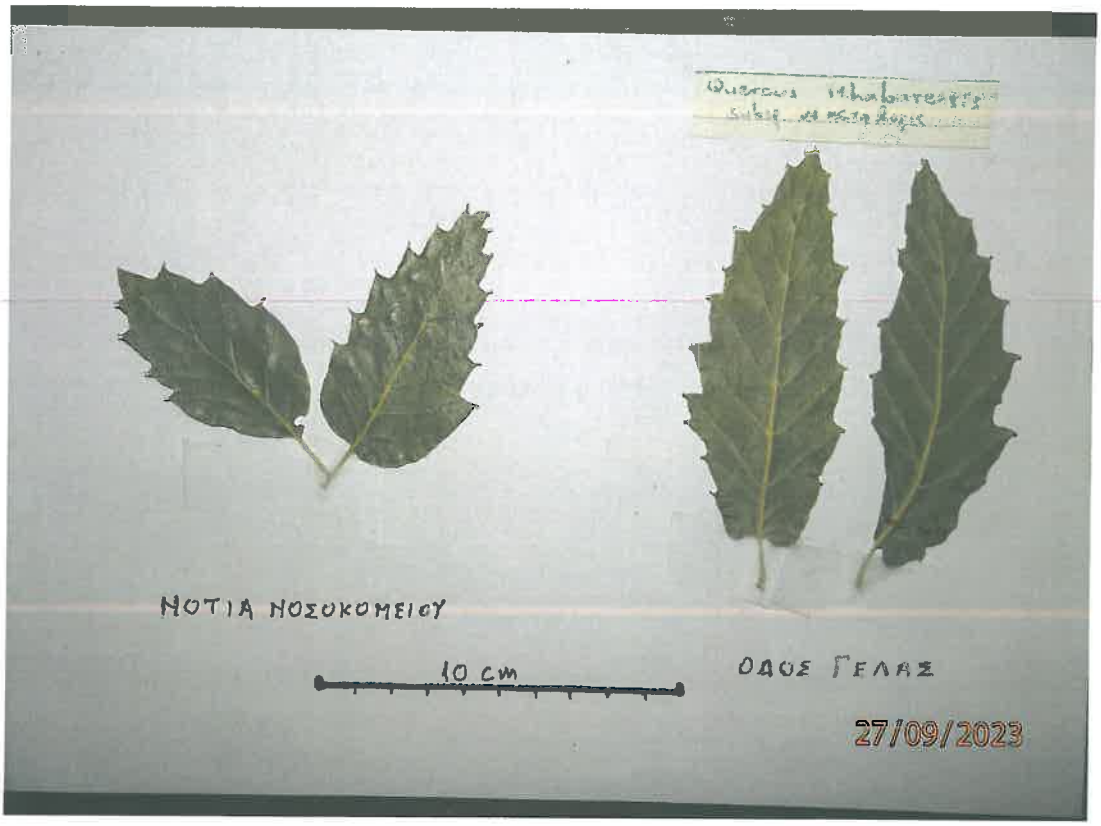

φετο 3

ΔΙΑΦΟΡΑ ΦΥΛΛΑ ΔΡΥΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΑΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ Quercus macrolepis

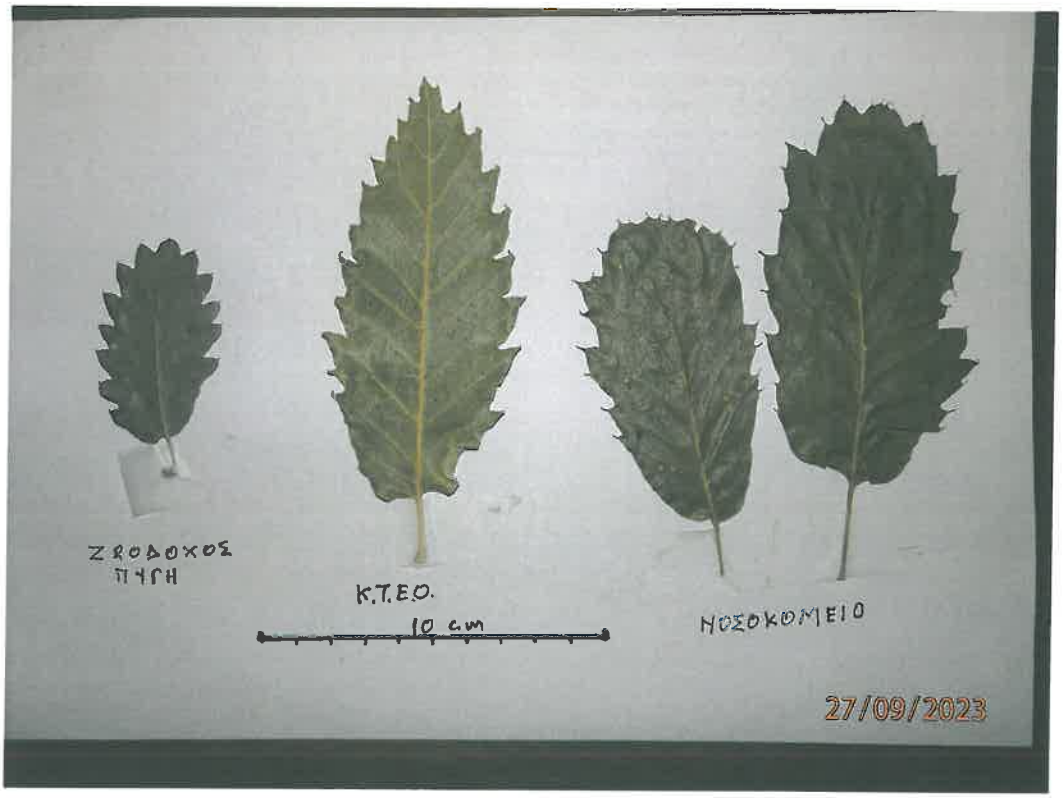

φετο4

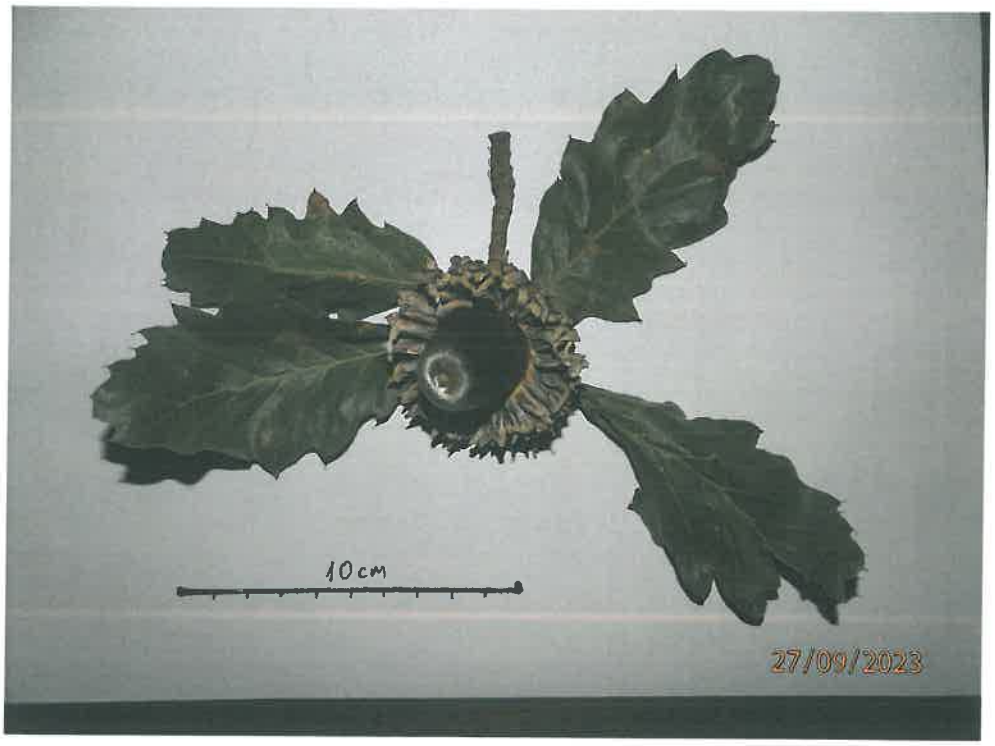

ΦΩΤΟ 5

ΚΑΡΠΟΣ ΔΡΥΟΣ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΓΕΛΑΣ

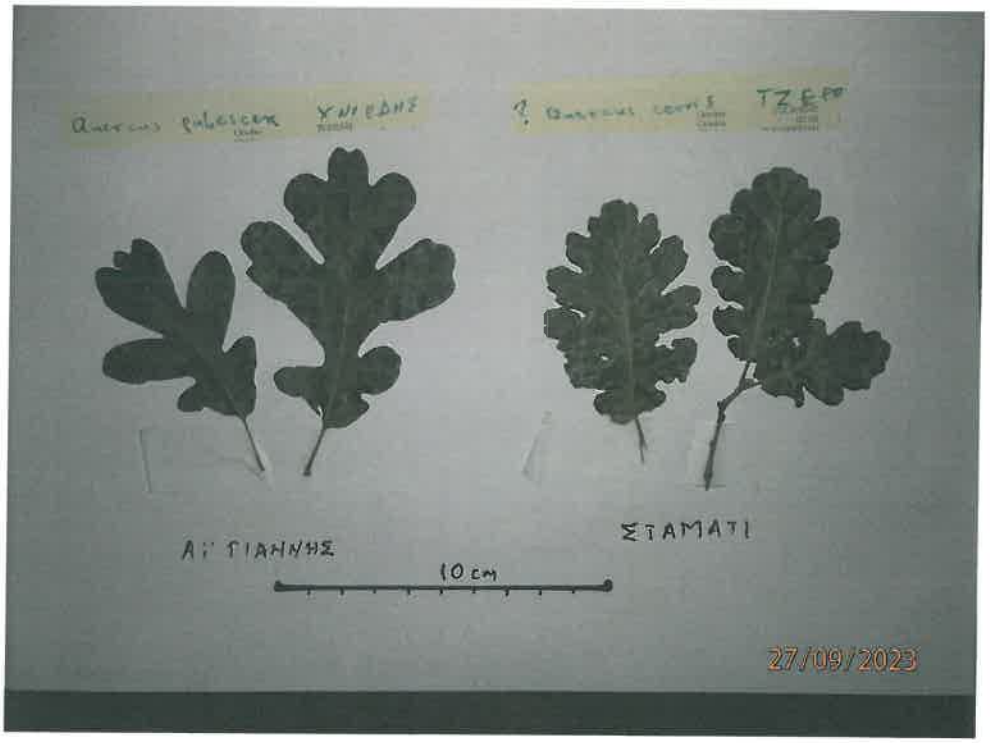

ΦΩΤΟ 6

ΦΥΛΛΑ ΔΡΥΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΧΝΟΟΔΗΣ ΚΑΙ ΤΖΕΡΟ

Εχθροι της Δρυος

1. Εντομα - Μυκητες

Ο καθηγητης Δ. Καϊλιαη και η κα Γεωργεβιτς το 1974 ανεφεραν 93 ειδη εντομων που προσβαλουν τις δρυς της Ελλαδος, ενω ειχαν για προσδιορισμο αρκετες δεκαδες ακομη. Τετοια ειναι εντομα φυλλων, μυκητες φυλλων, μυζιτικα φλοιου, εντομα φλοιου-ξυλου, ογκοι (κηκιδες), εντομα καρπων, και αρπακτικα. Αλλα δε προξενουν ασθενειες των φυλλων και των ριζων.

2. Ασθενεια ξυρανσεως της δρυος

Η Δρ. Ε. Μιχαλοπουλου σε αρθρο της αναφερει οτι αυτη οφειλεται στον μυκητα Geratocystiw Fagacearum που καταστρεφει τα δρυοδαση των Η.Π.Α. Γινεται αγωνας για να μην εισαχθη ξυλεια μολυσμενη στην Ευρωπη. Η μεταδοσις του μυκητα γινεται απο εντομα φλοιοφαγα και ξυλοφαγα.

Απεναντι απο την βορειο πυλη του θριασειου ειδαμε μια σχεδο ξηραμενη δρυ διπλα σε ελασματινη περιφραξη, χωρις ομως να εξεταζουμε τον λογο ξηρανσεως της.

3. Οξινα μετεωρικα κατακρημνισματα (οξινη βροχη)

Ο καθ/της Δ. Καϊλιαης αναφερει οτι το φαινομενο ηταν ηδη γνωστο προ του Β' Π.Πολεμου αλλα εγινε εντονο μετα απο αυτον, με πρωτο θυμα τα δαση.

Λεγοντας Ο. Μ. Κ. εννοουμε βροχη, χιονι, χαλαζι, ομιχλη που εχουν ΡΗ λιγοτερο απο 5.6 γιατι με την δραση του CO_2 στην βροχη, προς H_2CO_3 εχουμε ΡΗ βροχης 5,5 - 6.0. Η οξινη βροχη προερχεται κυριως απο τα οξειδια θειου(S) και αζωτου(N) οπου μιξ το νερο δημιουργουν οξεα, τα οποια με την ξειρα τους πιπτουν επι των δενδρων, των λιμνων των ποταμων, των καλλιεργειων και των μεταλλικων κατασκευων και των ζωικων οργανισμων. Τα οξειδια S και N προερχονται απο τι καυσεις της βιομηχανιας, των θερμοηλεκτρικων σταθμων και τις μεταφορες.

Η οξινη βροχη σε μικρες ποσοτητες προξενει λιπανση σε πτωχα εδαφη, ενω σε μεγαλες ποσοτητες

ΜΕ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΡΙΠΑΝΤΩΝ ΕΧΟΥΜΕ ΒΛΑΒΕΣ ΚΑΙ ΝΕΚΡΩΣΕΙΣ. ΓΕΝΙΚΩΣ ΠΑΝΤΩΣ Η Ο. Β. ΠΡΟΞΕΝΕ ΒΛΑΒΗ ΣΤΟΥΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΚΥΚΛΟΥΣ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ.

4. ΥΛΟΤΟΜΙΑ - ΚΛΑΔΟΝΟΜΗ - ΑΙΓΟΒΟΣΚΗ

ΓΙΑ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΥΛΟΤΟΜΗΣΗ, ΕΣΤΩ ΚΑΙ ΕΝΟΣ ΑΤΟΜΟΥ ΔΑΣΙΚΟΥ ΕΙΔΟΥΣ, ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ ΑΔΕΙΑ, ΚΑΤΟΠΙΝ ΑΙΤΗΣΕΩΣ, ΑΠΟ ΤΟ ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ. ΕΑΝ ΓΙΝΕΙ ΑΝΕΞΕΛΕΚΤΑ ΤΟ ΕΔΑΦΟΣ ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ ΑΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΟ ΚΑΙ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΕΝΤΟΝΟΥ ΒΡΟΧΗΣ ΤΟ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΟ ΕΔΑΦΟΣ ΑΠΟΣΠΑΝΕΤΑΙ, ΣΥΝΤΕΛΟΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝΤΑΤΙΚΗΣ ΒΟΣΚΗΣ, ΜΕ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΝΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝΤΑΙ ΑΥΛΑΚΩΣΕΙΣ ΩΣ ΚΑΙ ΒΑΘΕΙΑΙ ΧΑΡΑΔΡΩΣΕΙΣ. ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ ΚΑΙ ΓΙΝΕΤΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΑΙΓΟΠΡΟΒΑΤΟΤΡΟΦΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΘΕΡΙΝΟΥΣ ΚΑΙ ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΥΣ ΜΗΝΕΣ

5. ΔΑΣΙΚΕΣ ΠΥΡΚΑΓΙΕΣ

ΑΥΤΕΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΙΣ, ΤΣΙΓΑΡΟ Ή ΕΜΠΡΙΣΜΟΣ, Ή ΑΠΟ ΑΛΛΗ ΑΙΤΙΑ, ΚΕΡΑΥΝΟΣ Ή ΗΛΕΚΤΡΙΚΟ ΣΠΙΝΘΗΡΑ Ή ΥΒΡΙΔΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ. Η ΤΑΧΥΤΙΣ ΕΞΑΠΛΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΦΩΤΙΑΣ ΕΞΑΡΤΑΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΤΗΝ ΤΑΧΥΤΗΤΑ ΤΟΥ ΑΝΕΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΧΕΤΙΚΗ ΥΓΡΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΕΡΑ. Η ΛΕΛΟΓΙΣΜΕΝΗ ΒΟΣΚΗ ΔΡΑ ΑΝΑΣΤΑΛΤΙΚΑ. Η ΥΠΑΡΞΙΣ ΟΡΕΙΝΩΝ ΔΡΟΜΩΝ ΔΡΑ ΘΕΤΙΚΑ, ΓΙΑ ΤΑ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ, ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΑ, ΛΟΓΩ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΤΩΝ ΠΥΡΟΜΑΝΩΝ.

ΟΙ ΠΥΡΚΑΓΕΣ ΦΕΡΝΟΥΝ ΜΕΓΑΛΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΣΕ ΟΛΟ ΤΟ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑ ΦΥΤΙΚΟ ΚΑ ΖΩΪΚΟ, ΕΝΑ ΚΕΝΟ ΔΥΣΑΝΑΠΛΗΡΩΤΟ. ΕΠΙΣΗΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ, ΟΜΟΙΑ ΜΕ ΤΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟ 4.

6. ΚΕΡΑΥΝΟΙ

ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΑΥΤΟΙ ΕΝΑΣ ΜΕΓΑΝΟΣ ΕΧΘΡΟΣ ΤΗΣ ΔΡΥΟΣ. ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ ΕΓΚΑΥΜΑ ΜΕ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΟΙΛΟΤΗΤΑΣ (ΚΟΥΦΑΛΑΣ) ΣΤΗΝ ΟΠΟΙΑ ΘΑ ΕΙΣΒΑΛΟΥΝ ΜΥΡΜΗΓΚΙΑ ΜΥΚΙΤΕΣ ΚΑΙ ΕΝΤΟΜΑ, ΕΧΘΡΟΙ ΤΟΥ ΔΕΝΔΡΟΥ.

7. ΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΠΟΙΑ ΔΕΧΟΜΑΣΤΕ ΣΗΜΕΡΑ ΚΑΙ ΘΑ ΔΕΧΘΗ ΤΟ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ. ΑΥΤΟ ΟΜΩΣ ΘΑ ΜΠΟΡΕΣΗ ΝΑ ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΘΗ. ΕΜΕΙΣ;

ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑΜΕΤΡΗΣΗΣ

ΕΓΙΝΕ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΞΗΣ ΣΤΑΔΙΑ.

1. ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ ΛΑΒΑΜΕ ΧΑΡΤΗ (№1) ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΥΤΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ Κ. Α. ΧΡΗΣΤΙΔΗ.

2. ΜΕΣΩ ΤΟΥ Google Map ΟΡΙΣΑΜΕ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΣΥΝΑΡΜΟΛΟΓΗΣΗ 180 ΠΕΡΙΠΟΥ ΦΩΤΟΤΥΠΙΩΝ ΥΠΟΠΕΡΙΟΧΩΝ ΣΥΝΑΡΜΟΛΟΓΗΣΑΜΕ ΕΝΑΝ ΜΕΓΑΛΟ ΧΑΡΤΗ (№2), ΓΙΑ ΝΑ ΦΑΙΝΟΝΤΑΙ ΕΥΚΡΙΝΩΣ ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΡΥΩΝ. ΕΤΣΙ ΜΕ ΕΠΙΤΟΠΙΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΜΠΟΡΕΣΑΜΕ ΝΑ ΤΙΣ ΣΗΜΙΩΣΟΥΜΕ ΕΠΙ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΧΑΡΤΟΥ.

3. ΣΕ ΜΙΚΡΟΤΕΡΗΣ ΚΛΙΜΑΚΑΣ ΧΑΡΤΗ (№3) ΟΡΙΣΑΜΕ 11 ΥΠΟΠΕΡΙΟΧΕΣ (1-11) ΚΑΙ ΣΕ ΚΑΘΕ ΜΙΑ ΣΗΜΑΔΕΨΑΜΕ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΗΣΑΜΕ ΤΙΣ ΕΝΤΟΣ ΑΥΤΩΝ ΔΡΕΙΣ.

4. ΜΕΣΩ ΤΟΥ Google Map ΕΝΤΟΠΙΣΑΜΕ ΤΙΣ ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ ΕΚΑΣΤΗΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΚΑΤΑΓΡΑΨΑΜΕ ΣΕ ΠΙΝΑΚΕΣ. Π.Χ. ΥΠΟΠΕΡΙΟΧΗ 6 ΠΙΝΑΚΕΣ 6α, 6β, 6γ.

5. ΚΑΘΕ ΥΠΟΠΕΡΙΟΧΗ ΕΞΕΤΑΣΘΗΚΕ ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ ΚΑΙ Ο ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΡΥΩΝ ΕΥΡΕΘΕΙ 480 ΑΤΟΜΑ. ΕΠΙ ΤΗΣ ΛΕΩΦΟΡΟΥ Ν.Α.Τ.Ο. ΒΟΡΕΙΩΣ ΤΟΥ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΥ, ΛΟΓΩ ΣΚΙΑΣΕΩΣ, ΚΑΤΕΜΕΤΡΗΘΗΣΑΝ 41 ΑΤΟΜΑ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ. ΟΘΕΝ Ο ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΤΟΜΩΝ ΔΡΥΟΣ ΕΙΝΑΙ 521. ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ 10 ΔΡΕΙΣ ΕΙΝΑΙ ΣΤΗΝ ΥΠΟΠΕΡΙΟΧΗ №2 Η ΟΠΟΙΑ ΑΝΟΙΚΕΙ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟ ΜΑΝΔΡΑΣ.

ΧΑΡΤΗΣ 1

ΧΑΡΤΗΣ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΟΥ
ΔΗΜΟΥ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ-ΜΑΓΟΥΛΑΣ

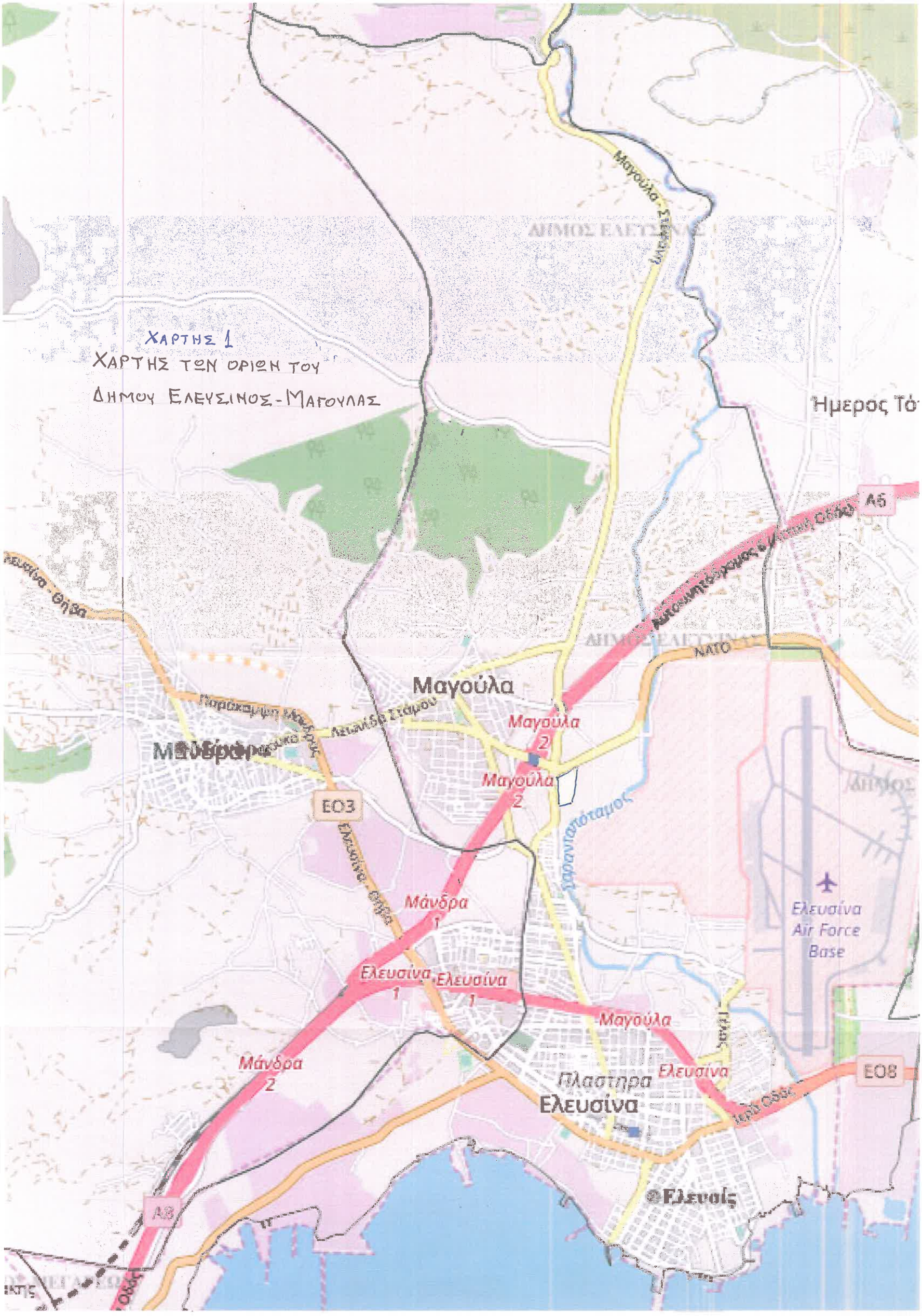

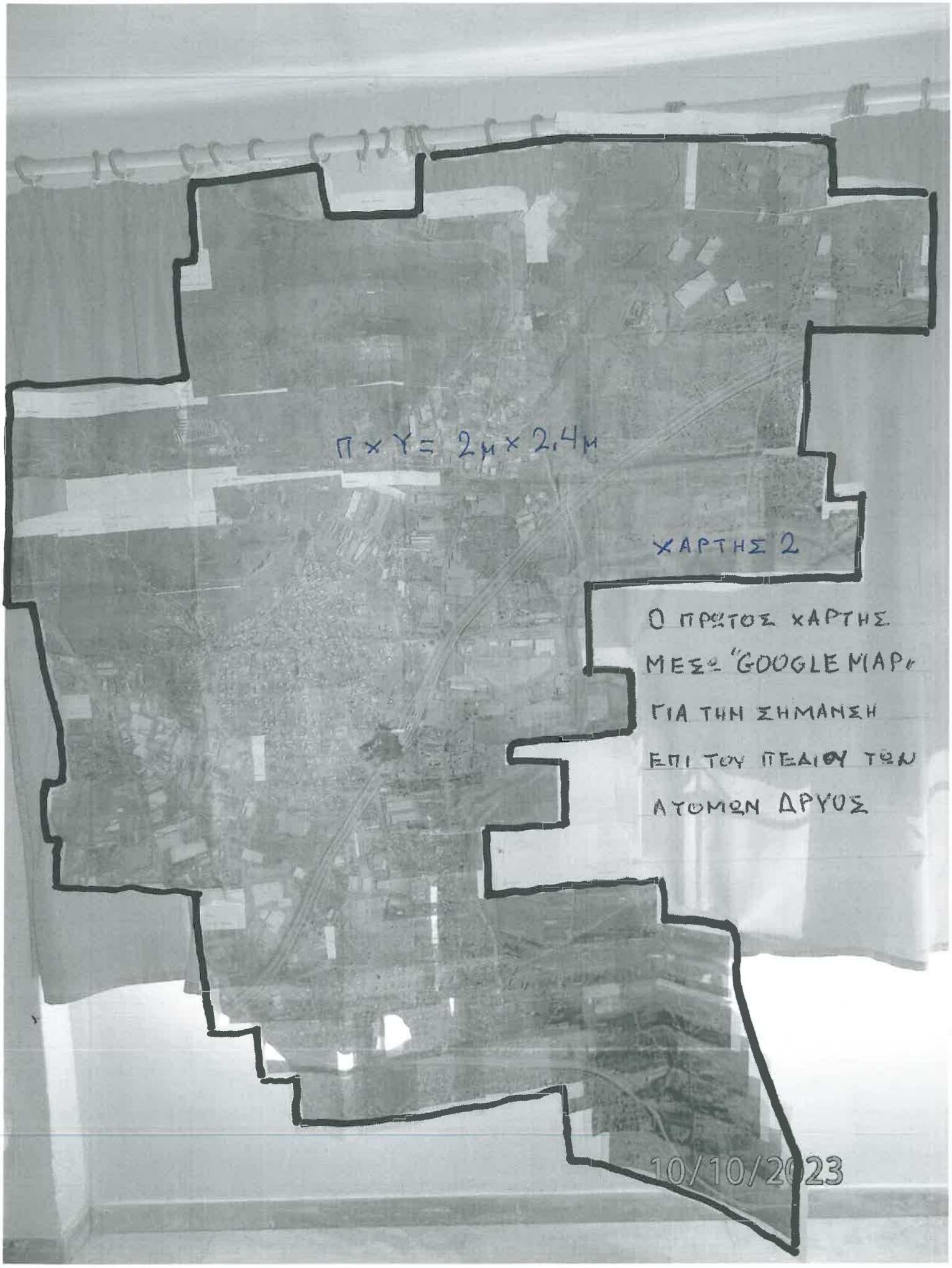
Π × Υ = 2μ × 2,4μ
ΧΑΡΤΗΣ 2
Ο ΠΡΩΤΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΜΕΣΩ "GOOGLE MAPS" ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΗΜΑΝΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΔΡΥΟΣ
10/10/2023

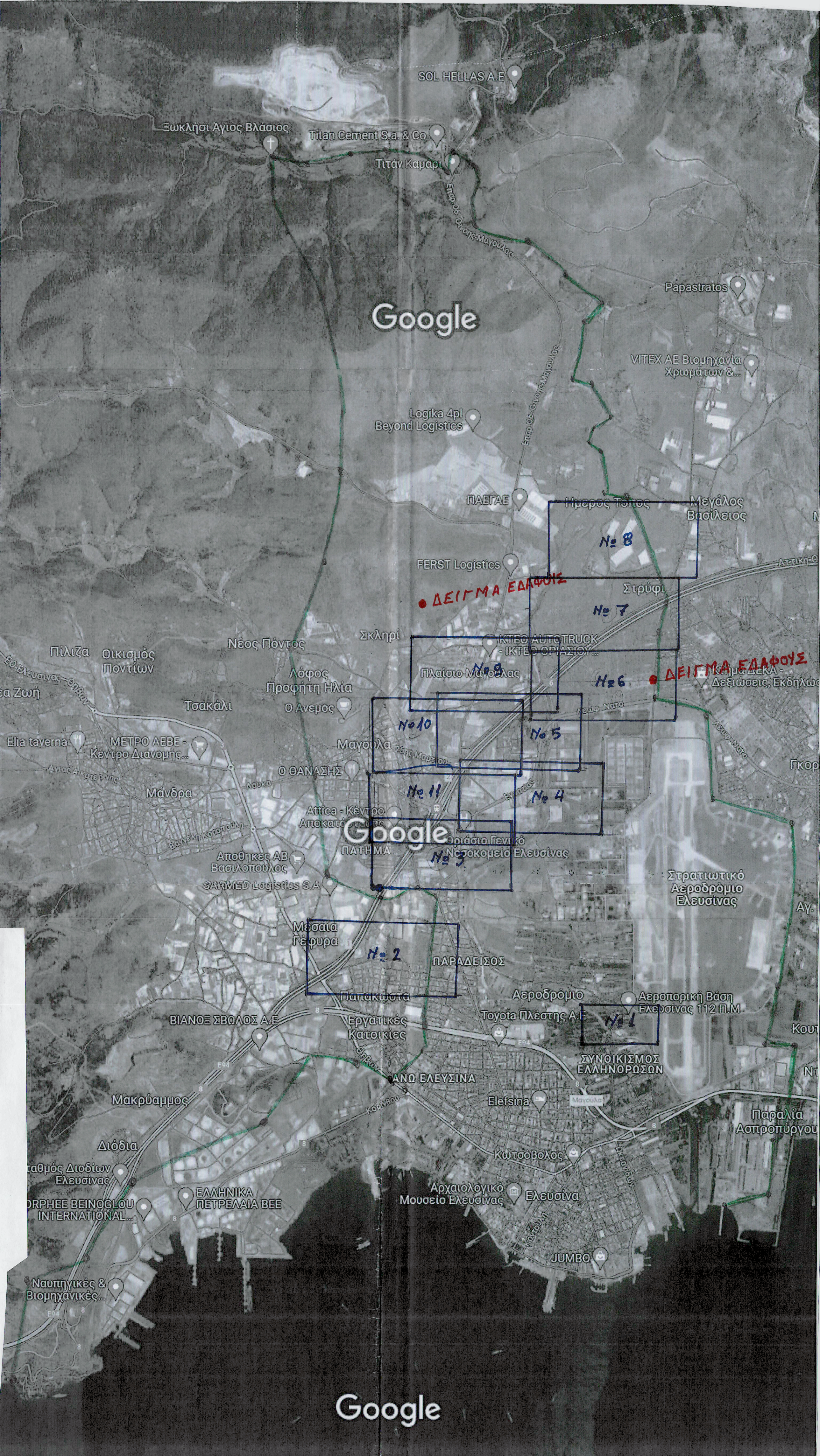
SOL HELLAS A.E
Ξωκλήσι Άγιος Βλάσιος
Titan Cement S.a. & Co
Τιτάν Καμάρι
Στρ. οδ. Ογκας-Μαγούλας
Papastratos
Google
VITEX AE Βιομηχανία Χρωμάτων &...
Logika 4pl Beyond Logistics
Στρ. Οδ. Ογκας-Μαγούλας
ΠΑΕΓΑΕ
Ημερος Τοπος
Μεγάλος Βασίλειος
№ 8
FERST Logistics
• ΔΕΙΓΜΑ ΕΔΑΦΟΥΣ
Στρύφι
№ 7
Σκληρί
ΚΤΕΟ AUTOTRUCK - ΙΚΤΕΟ ΘΡΙΑΣΙΟΥ...
Πλαίσιο Μαγούλας
№ 9
№ 6
• ΔΕΙΓΜΑ ΕΔΑΦΟΥΣ
Νέος Πόντος
Πίλιζα
Οικισμός Ποντίων
Λόφος Προφήτη Ηλία
Τσακάλι
Ο Άνεμος
№ 10
№ 5
Elia taverna
ΜΕΤΡΟ ΑΕΒΕ - Κέντρο Διανομής...
Μαγούλα
Ο ΘΑΝΑΣΗΣ
№ 11
№ 4
Μάνδρα
Attica - Κέντρο Αποκατ...
Google
ΠΑΤΗΜΑ
Θριάσιο Γενικό Νοσοκομείο Ελευσίνας
№ 3
Αποθήκες ΑΒ Βασιλόπουλος
SARMED Logistics S.A
Στρατιωτικό Αεροδρόμιο Ελευσίνας
Μεσαία Γέφυρα
№ 2
ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ
Παπακώστα
Αεροδρόμιο
Αεροπορική Βάση Ελευσίνας 112 Π.Μ
Toyota Πλέστης Α.Ε
№ 1
ΒΙΑΝΟΞ ΣΒΩΛΟΣ Α.Ε
Εργατικές Κατοικίες
ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΟΡΩΣΩΝ
ΑΝΩ ΕΛΕΥΣΙΝΑ
Μακρύαμμος
Eleĺsina
Παραλία Ασπροπύργου
Διόδια
Κωτσοβολος
Σταθμός Διοδίων Ελευσίνας
ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ ΒΕΕ
Αρχαιολογικό Μουσείο Ελευσίνας
Ελευσινα
ORPHEE BEINOGLOU INTERNATIONAL...
JUMBO
Ναυτηγικές & Βιομηχανικές...
Google

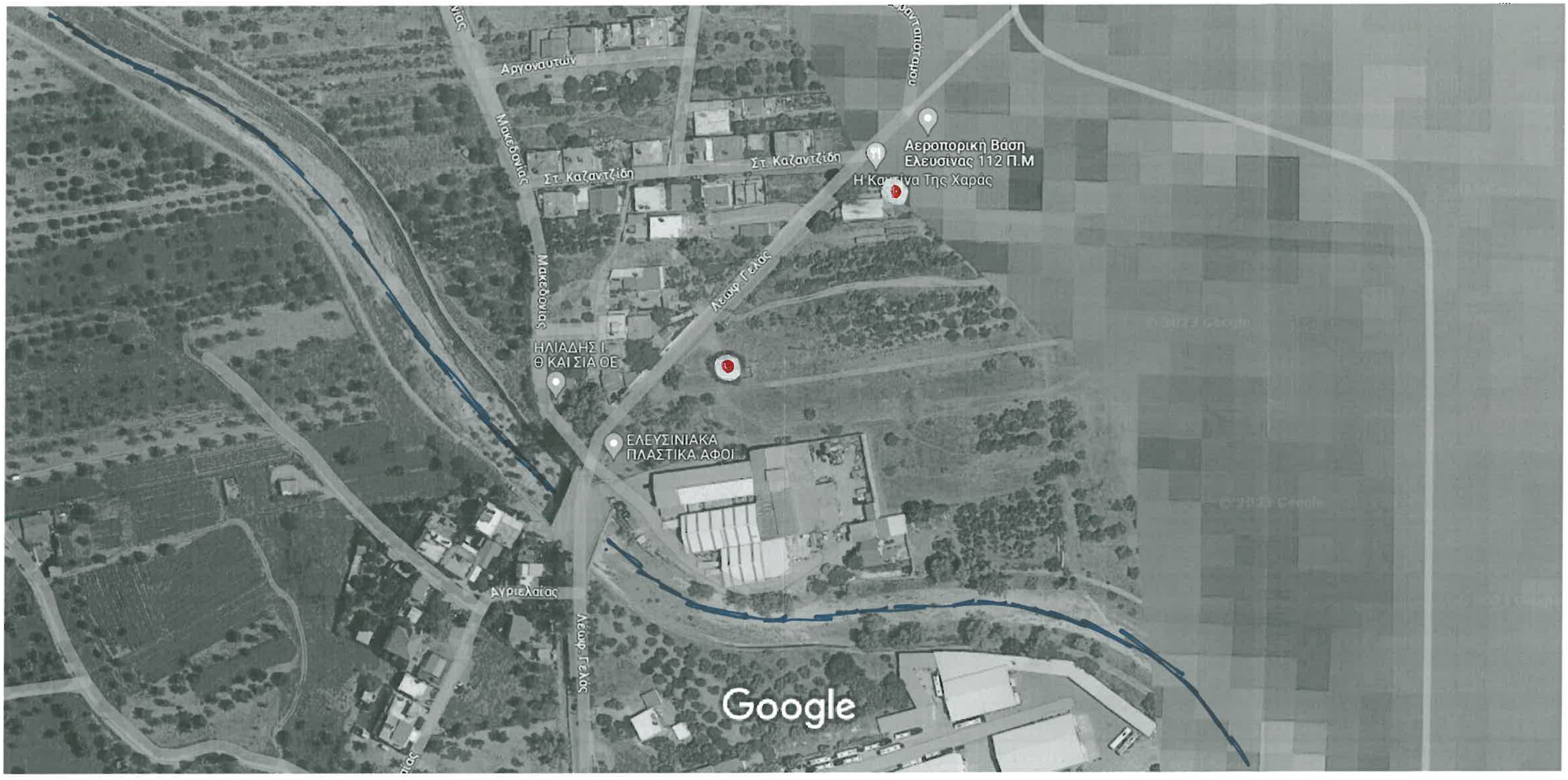

Εικόνες ©2023 Airbus, CNES / Airbus, European Space Imaging, Maxar Technologies, Δεδομένα χάρτη ©2023 50 μέτρα

№ 1

№ 1

ΓΕΛΑΣ

2 ΑΤΟΜΑ

№ 1

ΠΙΝΑΞ: 1

ΘΕΣΗ: ΓΕΛΑΣ
ΕΜΒΑΔΟΝ: 8.0 ΣΤΡ.
ΑΤΟΜΑ: 2

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ ΒΑΣΕΙ GOOGLE MAP

Α.Α	Β	Α	Α.Α	Β	Α
1	38,05566	23,54871	21		
2	639	963	22		
3			23		
4			24		
5			25		
6			26		
7			27		
8			28		
9			29		
10			30		
11			31		
12			32		
13			33		
14			34		
15			35		
16			36		
17			37		
18			38		
19			39		
20			40		

ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΝ 4-6-23

ΔΕΙΓΜΑ

Εικόνες ©2023 Airbus, CNES / Airbus, European Space Imaging, Maxar Technologies, Δεδομένα χάρτη ©2023 100 μέτρα

№ 2

№ 2

ΠΑΠΑΚΟΣΤΑ

10 ΑΤΟΜΑ

ΠΙΝΑΞ: 2

ΘΕΣΗ: ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ
ΕΜΒΑΔΟΝ: 2779 ΣΤΡ.
ΑΤΟΜΑ: 10

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ ΒΑΣΕΙ GOOGLE MAP

Α.Α	Β	Α	Α.Α.	Β	Α
1	38.06031	23,52645	21		
2	137	584	22		
3	158	595	23		
4	122	470	24		
5	104	367	25		
6	348	238	26		
7	052	185	27		
8	38,05951	23,51919	28		
9	38,06275	23,52781	29		
10	276	755	30		
11			31		
12			32		
13			33		
14			34		
15			35		
16			36		
17			37		
18			38		
19			39		
20			40		

Η ΕΝ ΛΟΓΩ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟ ΜΑΝΔΡΑΣ ΑΛΛΑ ΕΞΕΤΑΣΘΗΚΕ ΛΟΓΩ ΕΓΓΥΤΗΤΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΗΜΕΤΕΡΟ ΔΗΜΟ. ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΝ 27-6-23

ΔΕΙΓΜΑ

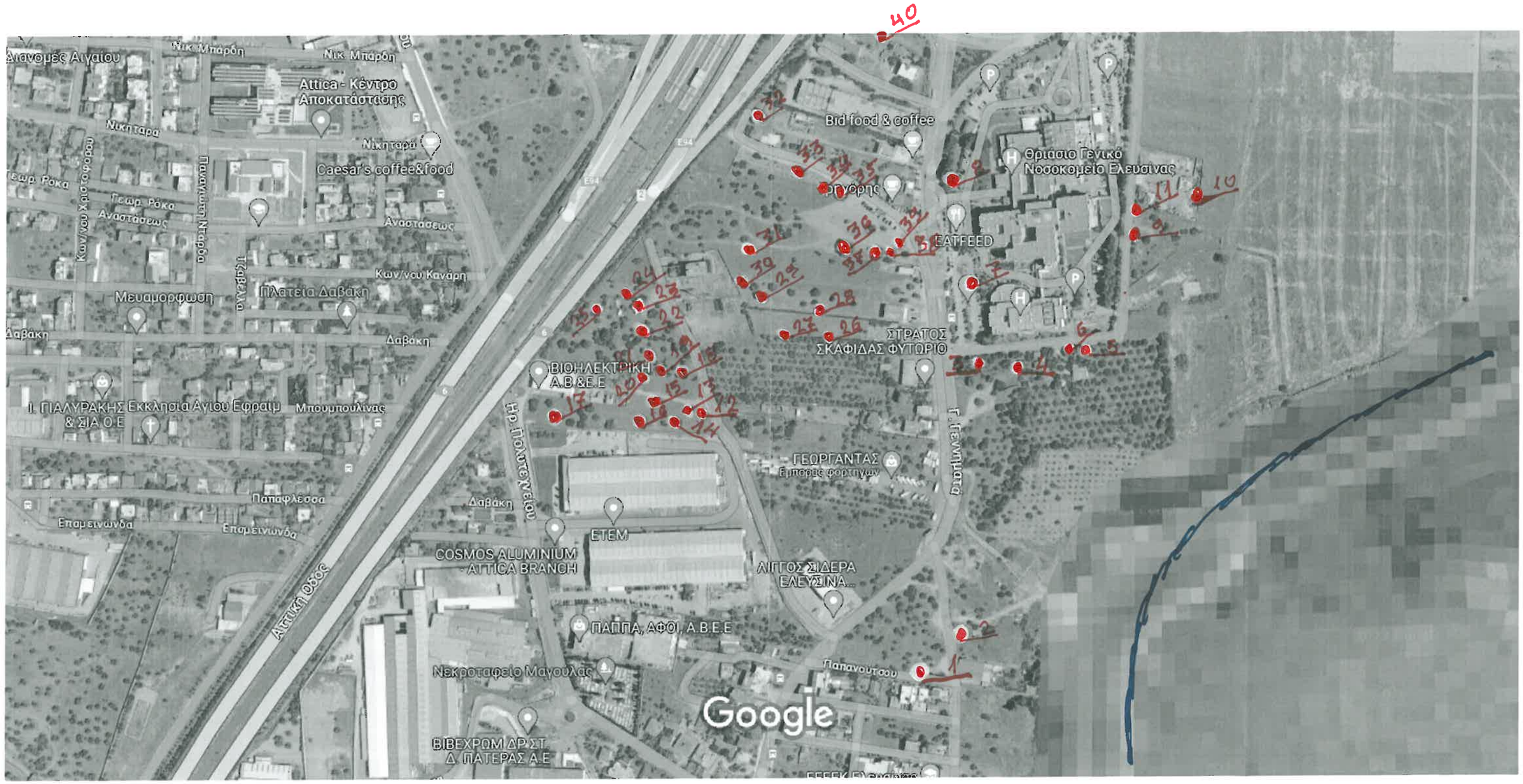

Εικόνες ©2023 Airbus, CNES / Airbus, European Space Imaging, Maxar Technologies, Δεδομένα χάρτη ©2023 100 μέτρα

№ 3

№ 3

ΘΡΙΑΣΙΟ

40 ΑΤΟΜΑ

ΠΙΝΑΞ: 3

ΘΕΣΗ: ΘΡΙΑΣΙΟ ΝΟΣ.
ΕΜΒΑΔΟΝ: 1301 ΣΤΡ.
ΑΤΟΜΑ: 40

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ ΒΑΣΕΙ GOOGLE MAP

Α.Α	Β	Α	Α.Α	Β	Α
1	38,06757	23,53143	21	38,07032	23,52842
2	795	179	22	054	831
3	38,07024	196	23	073	825
4	021	238	24	082	815
5	035	310	25	072	784
6	033	269	26	045	23,53034
7	093	188	27	048	23,52987
8	174	158	28	069	23,53022
9	131	357	29	080	23,52964
10	166	433	30	094	939
11	151	364	31	121	948
12	38,06981	23,52898	32	235	955
13	985	881	33	186	998
14	975	868	34	173	23,53025
15	993	847	35	166	044
16	976	830	36	122	049
17	979	739	37	119	086
18	38,07017	873	38	119	100
19	017	853	39	125	106
20	38,07012	836	40	301	092

ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΝ 5-6-23 ΚΑΙ ΤΗΝ 7-6-23 ΔΥΤΙΚΑ ΤΟΥ ΘΡΙΑΣΙΟΥ ΝΟΣ.

ΔΕΛΤΙΑ

Εικόνες ©2023 Airbus, CNES / Airbus, European Space Imaging, Maxar Technologies, Δεδομένα χάρτη ©2023 100 μέτρα

Νο 4

Νο 4

ΑΝ/ΚΑ ΘΡΙΑΣΙΟΥ

22 ΑΤΟΜΑ

ΠΙΝΑΞ : 4

ΘΕΣΗ: ΘΡΙΑΣΙΟ Β.-Α.
ΕΜΒΑΔΟΝ: 188,8 ΣΤΡ
ΑΤΟΜΑ: 22

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ ΒΑΣΕΙ GOOGLE MAP

Α.Α	Β	Α	Α.Α.	Β	Α
1	38,07 436	23,53904	21	38,07420	2353311
2	440	926	22	346	187
3	454	929	23		
4	487	2354021	24		
5	527	23,53960	25		
6	324	603	26		
7	360	605	27		
8	321	456	28		
9	333	470	29		
10	341	465	30		
11	338	442	31		
12	325	422	32		
13	333	411	33		
14	328	399	34		
15	341	356	35		
16	360	366	36		
17	354	330	37		
18	341	311	38		
19	310	357	39		
20	418	453	40		

ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΝ 5-6-23

ΔΕΙΓΜΑ

Εικόνες ©2023 Airbus, CNES / Airbus, European Space Imaging, Maxar Technologies, Δεδομένα χάρτη ©2023 100 μέτρα

№ 5

№ 5

ΑΝΤΙΙΟΣΤΑΣΙΟ

63 ΑΤΟΜΑ

ΠΙΝΑΞ : 5α

ΘΕΣΗ: ΑΝΤΙΙΟΣΤΑΣΙΟ
ΕΜΒΑΔΟΝ: 270,3 ΣΤΡ.
ΑΤΟΜΑ: 63

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ ΒΑΣΕΙ GOOGLE MAP

Α.Α	Β	Α	Α.Α.	Β	Α
1	38,07869	23,53478	21	38,08000	23,53730
2	856	604	22	029	727
3	886	601	23	029	736
4	884	626	24	052	699
5	896	643	25	059	717
6	934	621	26	078	727
7	957	608	27	043	870
8	978	605	28	041	849
9	809	803	29	064	828
10	792	771	30	042	797
11	814	717	31	046	804
12	864	788	32	049	792
13	866	744	33	056	795
14	879	758	34	065	796
15	865	726	35	074	798
16	880	738	36	089	804
17	888	725	37	079	778
18	927	793	38	105	774
19	927	812	39	130	802
20	934	812	40	163	848

ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΝ 7-6-23

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΟΠΙΣΘΕΝ

ΔΕΛΤΙΑ

ΠΙΝΑΞ : 56

ΘΕΣΗ : ΑΝΤΙΙΟΣΤΑΣΙΟ
ΕΜΒΑΔΟΝ : _____
ΑΤΟΜΑ : _____

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ
ΒΑΣΕΙ
GOOGLE MAP

Α Α	Β	Α	Α Α	Β	Α
41	38,08184	2353966	61	38,08186	23,53673
42	212	23,54078	62	213	677
43	249	028	63	293	841
44	260	23,53986			
45	060	769			
46	079	542			
47	38,08061	23,53744			
48	085	556			
49	103	581			
50	091	528			
51	101	527			
52	109	524			
53	126	531			
54	123	543			
55	110	559			
56	107	570			
57	103	553			
58	201	464			
59	211	511			
60	175	560			

ΔΕΙΓΜΑ

Εικόνες ©2023 Airbus, CNES / Airbus, Maxar Technologies, Δεδομένα χάρτη ©2023 100 μέτρα

№ 6

№ 6

ΖΩΟΔΟΧΟΣ

130 ΑΤΟΜΑ

№ 6

ΠΙΝΑΞ: 6α

ΘΕΣΗ: ΣΩΟΔΟΧΟΣ ΠΥΓΗ
ΕΜΒΑΔΟΝ: 475,3 ΣΤΡ.
ΑΤΟΜΑ: 89+41=130

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ
ΒΑΣΕΙ
GOOGLE MAP

Α.Α	Β	Α	Α.Α.	Β	Α
1	38,08273	23,54661	21	38,08513	23,54345
2	256	576	22	539	375
3	250	556	23	543	357
4	254	530	24	551	366
5	259	519	25	557	407
6	262	492	26	544	451
7	266	388	27	556	442
8	258	367	28	573	494
9	362	392	29	614	499
10	354	369	30	554	199
11	427	376	31	582	124
12	416	357	32	597	146
13	397	313	33	645	237
14	424	319	34	684	191
15	434	334	35	661	280
16	382	186	36	668	290
17	415	195	37	697	295
18	425	195	38	711	366
19	438	206	39	711	392
20	457	243	40	706	427

41 ΑΤΟΜΑ ΕΥΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΣΚΙΑΣΜΕΝΗ
ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΛΕΩΦΟΡΟΥ ΝΑΤΟ
ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΝ 30-8-23

ΔΕΙΓΜΑ

ΠΙΝΑΞ : 66

ΘΕΣΗ : ΖΩΟΔΟΧΟΣ ΠΗΓΗ
ΕΜΒΑΔΟΝ : _____
ΑΤΟΜΑ : _____

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ
ΒΑΣΕΙ
GOOGLE MAP

Α.Α	Β	Α	Α.Α	Β	Α
41	38,08 313	23,55208	61	3808 599	23,55 221
42	391	207	62	539	23,54995
43	295	149	63	605	976
44	313	157	64	678	974
45	337	167	65	680	991
46	350	132	66	677	23,55 035
47	377	148	67	623	129
48	391	147	68	617	089
49	353	116	69	630	053
50	38,08360	23,55 097	70	38,08 713	23,55 246
51	366	115	71	723	207
52	381	102	72	676	237
53	465	132	73	688	229
54	524	187	74	695	213
55	526	239	75	689	190
56	533	236	76	675	171
57	544	237	77	696	151
58	562	238	78	699	125
59	570	233	79	290	101
60	585	229	80	285	085

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΟΠΙΣΘΕΝ

ΔΕΛΤΙΑ

ΠΙΝΑΞ : 6γ

ΘΕΣΗ : Ζ ΟΔΟΧΟΣ ΠΥΓΗ

ΕΜΒΑΔΟΝ : _____

ΑΤΟΜΑ : _____

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ ΒΑΣΕΙ GOOGLE MAP

Α.Α	Β	Α	Α.Α.	Β	Α
81	38,08288	23,55054			
82	279	024			
83	313	994			
84	328	996			
85	309	969			
86	306	949			
87	323	890			
88	336	890			
89	484	23,54372			
90					

ΔΕΙΓΜΑ

Εικόνες ©2023 Airbus, CNES / Airbus, Maxar Technologies, Δεδομένα χάρτη ©2023 100 μέτρα

№ 7

№ 7

ΑΤΤΙΚΗ ΟΔΟΣ

111 ΑΤΟΜΑ

ΠΙΝΑΞ : 7α

ΘΕΣΗ : ΑΤΤΙΚΗ ΟΔΟΣ
ΕΜΒΑΔΟΝ : 664.2 ΣΤΡ.
ΑΤΟΜΑ : 111

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ ΒΑΣΕΙ GOOGLE MAP

Α.Α	Β	Α	Α.Α	Β	Α
1	38,08834	23,54510	21	38,09282	23,54788
2	890	313	22	280	773
3	919	318	23	306	739
4	924	355	24	38,08769	23,55249
5	952	492	25	797	259
6	941	776	26	789	234
7	38,09064	244	27	784	225
8	060	348	28	781	211
9	064	356	29	780	197
10	38,09039	23,54549	30	790	190
11	035	514	31	778	174
12	072	633	32	786	166
13	154	388	33	784	154
14	168	466	34	790	136
15	169	497	35	773	124
16	184	477	36	786	111
17	181	498	37	769	104
18	217	511	38	765	033
19	256	524	39	742	852
20	256	484	40	742	789

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΟΠΙΣΘΕΝ

ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΝ 1-8-23 ΚΑΙ ΤΗΝ 30-8-23

ΔΕΛΤΙΑ

ΠΙΝΑΞ : 78

ΘΕΣΗ : ΑΤΤΙΚΗ ΟΔΟΣ

ΕΜΒΑΔΟΝ : _____

ΑΤΟΜΑ : _____

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ ΒΑΣΕΙ GOOGLE MAP

Α.Α	Β	Α	Α.Α	Β	Α
41	38,08762	23,54820	61	38,09067	23,55098
42	759	798	62	050	073
43	756	781	63	045	059
44	753	759	64	038	035
45	837	936	65	023	012
46	805	900	66	010	23,54983
47	816	876	67	005	971
48	812	840	68	017	969
49	862	23,55027	69	032	995
50	38,08905	077	70	38,08995	914
51	841	138	71	38,09004	896
52	840	241	72	004	916
53	883	265	73	023	925
54	919	281	74	014	863
55	935	253	75	054	884
56	971	274	76	068	885
57	986	212	77	079	884
58	980	180	78	085	960
59	977	156	79	094	968
60	962	161	80	070	080

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΟΠΙΣΘΕΝ

ΔΕΛΤΙΑ

ΠΙΝΑΞ : 7ο

ΘΕΣΗ : ΑΤΤΙΚΗ ΟΔΟΣ
ΕΜΒΑΔΟΝ : _____
ΑΤΟΜΑ : _____

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ
ΒΑΣΕΙ
GOOGLE MAP

Α.Α	Β	Α	Α.Α	Β	Α
81	38,09078	23,55100	101	38,09291	23.55031
82	095	086	102	302	030
83	151	089	103	325	018
84	147	177	104	365	074
85	283	433	105	281	23,54949
86	305	434	106	321	967
87	320	445	107	330	959
88	333	447	108	322	951
89	357	450	109	341	922
90	330	430	110	337	877
91	344	402	111	322	855
92	279	334			
93	264	236			
94	320	219			
95	279	164			
96	324	157			
97	259	070			
98	306	097			
99	367	071			
100	300	049			

ΔΕΙΓΤΙΑ

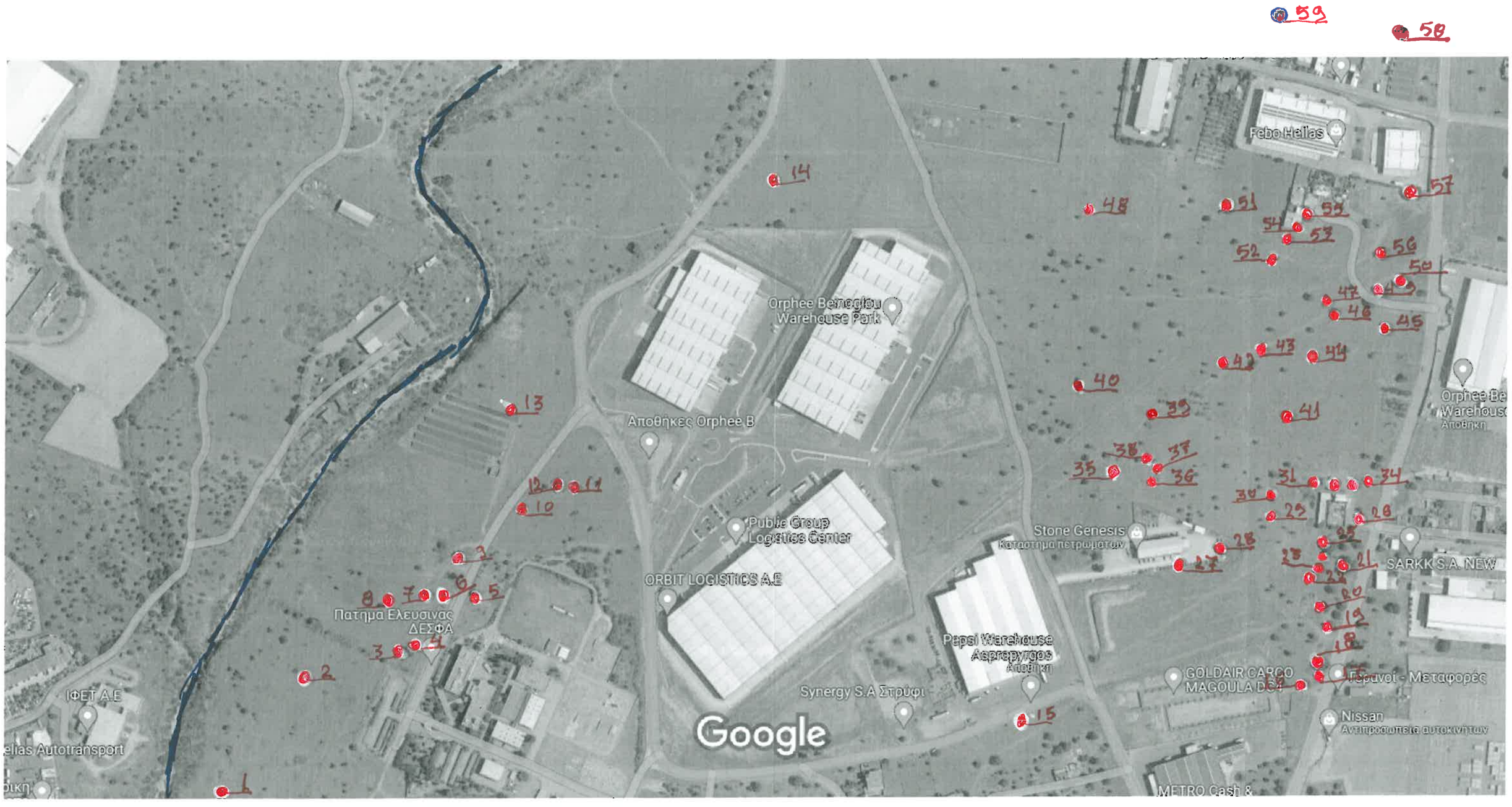

Εικόνες ©2023 Airbus, CNES / Airbus, Maxar Technologies, Δεδομένα χάρτη ©2023 100 μέτρα

№ 8

ΗΜΕΡΟΣ ΤΟΠΟΣ

59 ΑΤΟΜΑ

№ 8

ΠΙΝΑΞ : 8α

ΘΕΣΗ : ΗΜΕΡΟΣ ΤΟΠΟΣ
ΕΜΒΑΔΟΝ : 961,3 ΣΤΡ.
ΑΤΟΜΑ : 59

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ
ΒΑΣΕΙ
GOOGLE MAP

Α.Α	Β	Α	Α.Α.	Β	Α
1	38,09337	23,54298	21	38,09525	23,55516
2	430	387	22	515	484
3	452	497	23	521	492
4	458	515	24	533	494
5	502	571	25	542	496
6	503	536	26	566	534
7	502	518	27	527	338
8	496	478	28	540	380
9	534	554	29	568	441
10	38.09575	23,54619	30	584	438
11	593	683	31	596	489
12	596	659	32	595	505
13	661	612	33	594	523
14	858	896	34	595	543
15	364	2355073	35	605	264
16	423	472	36	597	307
17	431	490	37	610	311
18	440	491	38	614	300
19	473	500	39	655	308
20	490	493	40	683	226

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΟΠΙΣΘΕΝ

ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΝ 1-8-23

ΔΕΙΓΜΑ

ΠΙΝΑΞ : 88

ΘΕΣΗ : ΗΜΕΡΟΣ ΤΟΠΟΣ
ΕΜΒΑΔΟΝ : _____
ΑΤΟΜΑ : _____

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ
ΒΑΣΕΙ
GOOGLE MAP

Α.Α	Β	Α	Α.Α.	Β	Α
41	38,09654	23,55456			
42	699	383			
43	710	427			
44	702	484			
45	724	562			
46	740	505			
47	749	496			
48	826	238			
49	759	555			
50	38,09768	23,55579			
51	831	387			
52	786	436			
53	803	455			
54	811	465			
55	823	477			
56	791	561			
57	843	588			
58	990	534			
59	3810009	457			
60					

ΔΕΛΤΙΑ

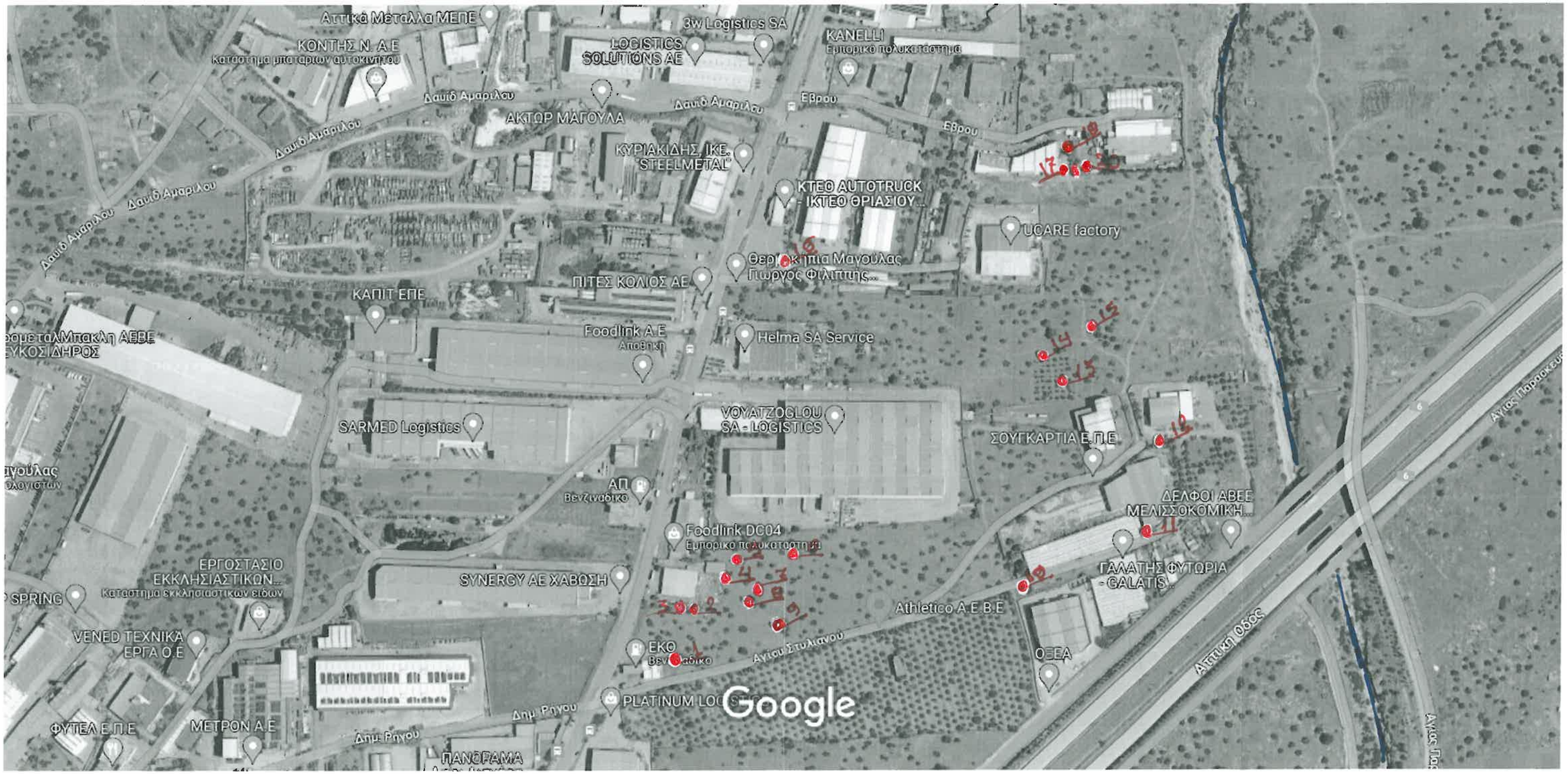

Εικόνες ©2023 Airbus, CNES / Airbus, Maxar Technologies, Δεδομένα χάρτη ©2023 100 μέτρα

№ 9

№ 9

Κ.Τ.Ε.Ο.

20 ΑΤΟΜΑ

ΠΙΝΑΞ : 9

ΘΕΣΗ : Κ.Τ.Ε.Ο.
ΕΜΒΑΔΟΝ : 203,1 ΣΤΡ.
ΑΤΟΜΑ : 20

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ ΒΑΣΕΙ GOOGLE MAP

Α.Α	Β	Α	Α.Α.	Β	Α
1	38,08280	23,53396	21		
2	321	414	22		
3	322	399	23		
4	347	446	24		
5	361	457	25		
6	364	521	26		
7	335	481	27		
8	327	472	28		
9	308	504	29		
10	38,08336	23,53761	30		
11	385	881	31		
12	460	899	32		
13	509	797	33		
14	530	775	34		
15	551	831	35		
16	610	505	36		
17	683	809	37		
18	699	802	38		
19	680	815	39		
20	685	822	40		

ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΝ 4-9-23

ΔΕΙΓΜΑ

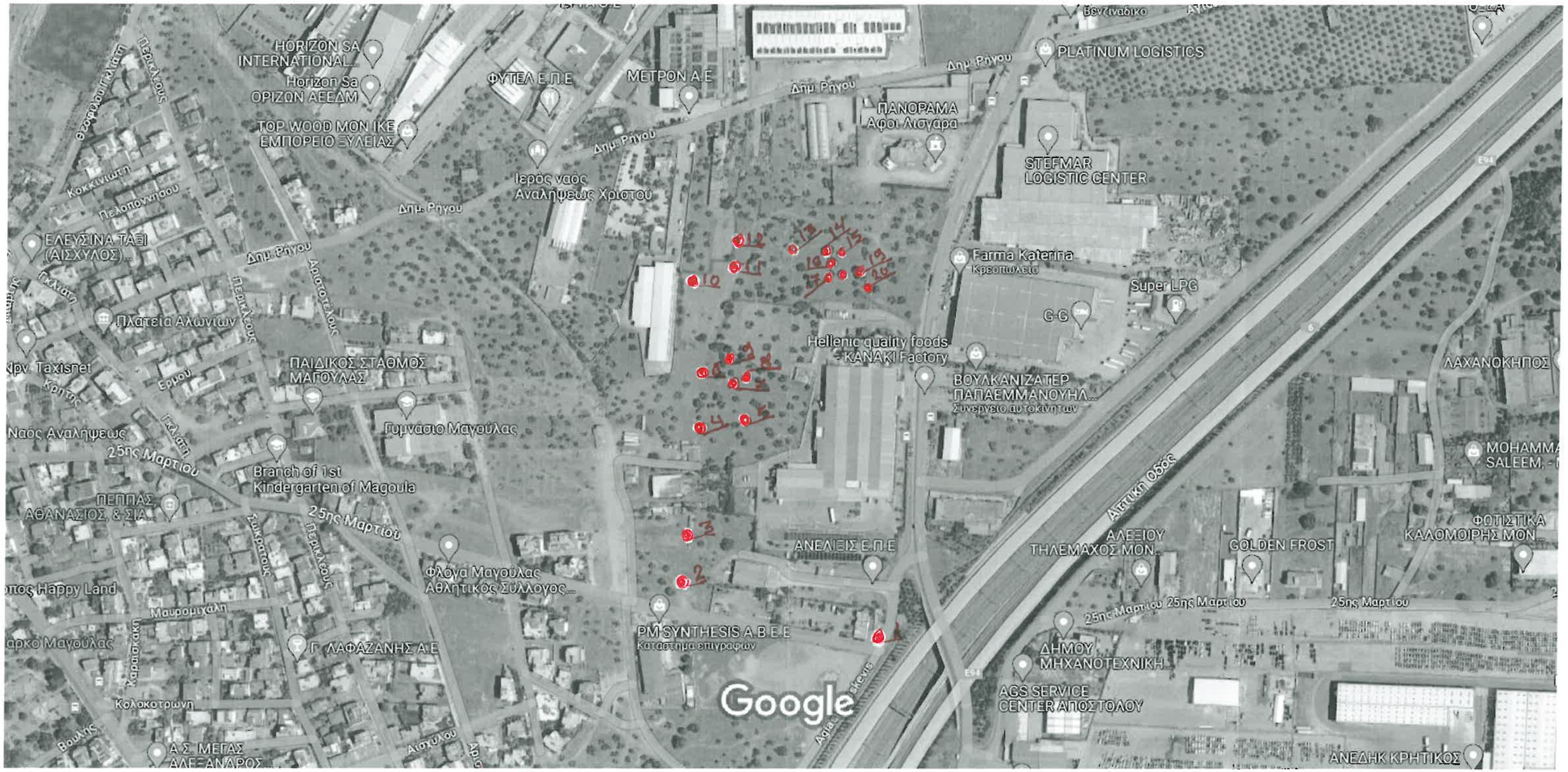

Εικόνες ©2023 Airbus, CNES / Airbus, European Space Imaging, Maxar Technologies, Δεδομένα χάρτη ©2023 100 μέτρα

№ 10

№ 10
ΒΟΣΚΟΣ
20 ΑΤΟΜΑ

ΠΙΝΑΞ : 10

ΘΕΣΗ: ΒΟΣΚΟΣ
ΕΜΒΑΔΟΝ: 109,2 ΣΤΡ
ΑΤΟΜΑ: 20

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ ΒΑΣΕΙ GOOGLE MAP

Α.Α	Β	Α	Α.Α	Β	Α
1	38,07759	23,53153	21		
2	805	23,52946	22		
3	845	957	23		
4	934	969	24		
5	939	23,53014	25		
6	976	23,52971	26		
7	970	23,53001	27		
8	975	018	28		
9	990	23,52999	29		
10	38,08055	958	30		
11	066	23,53000	31		
12	088	004	32		
13	081	062	33		
14	082	099	34		
15	078	114	35		
16	071	104	36		
17	061	102	37		
18	061	116	38		
19	060	133	39		
20	051	141	40		

ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΝ 4-9-23

ΔΕΙΓΜΑ

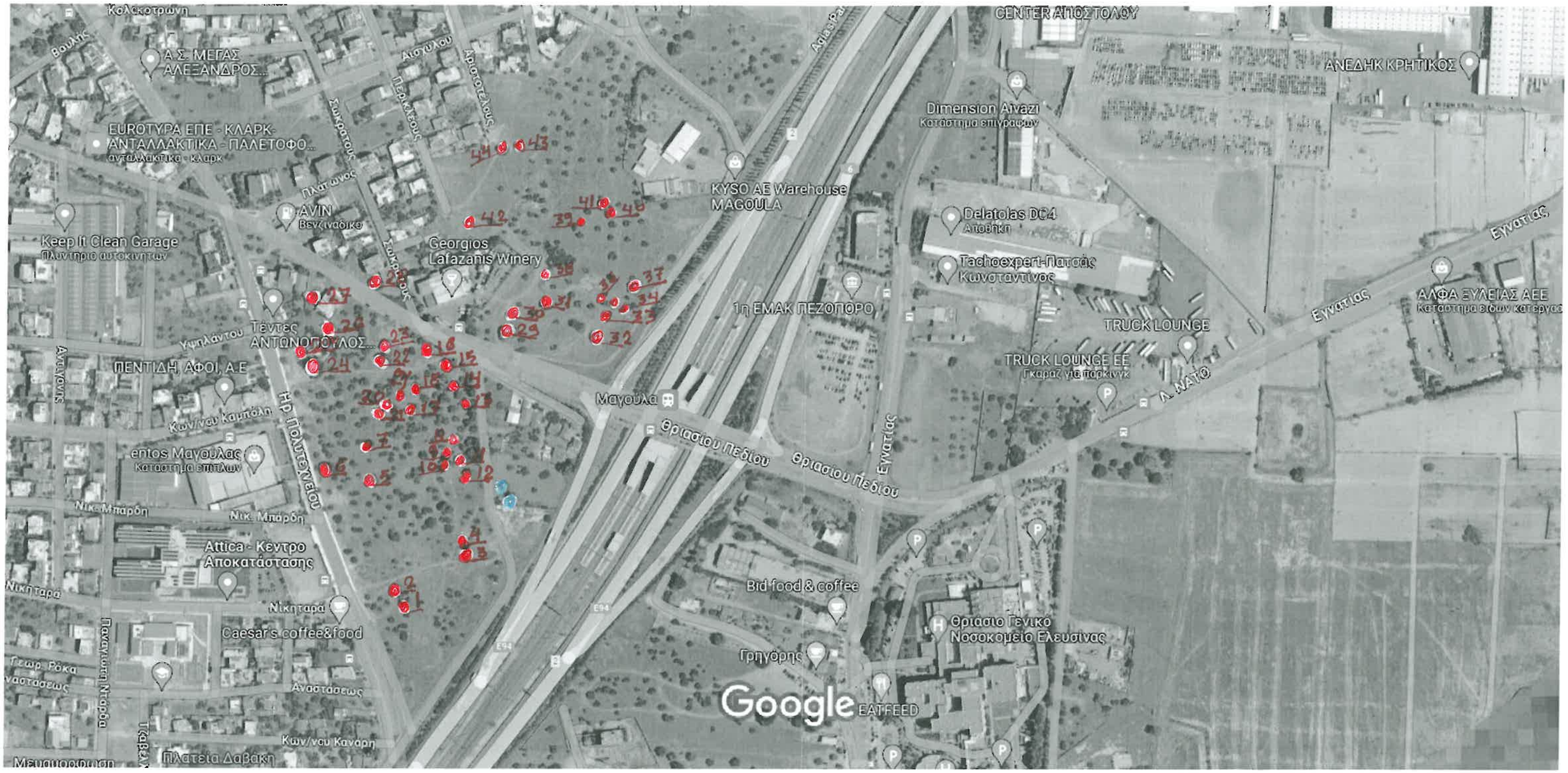

Εικόνες ©2023 Airbus, CNES / Airbus, European Space Imaging, Maxar Technologies, Δεδομένα χάρτη ©2023 100 μέτρα

Νο 11

Νο 11

ΛΑΦΑΖΑΝΗΣ

44 ΑΤΟΜΑ

ΠΙΝΑΞ : 11

ΘΕΣΗ : ΛΑΦΑΖΑΝΗΣ
ΕΜΒΑΔΟΝ : 134,5 ΣΤΡ
ΑΤΟΜΑ : 44

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΕΣ
ΒΑΣΕΙ
GOOGLE MAP

Α.Α	Β	Α	Α.Α	Β	Α
1	38,07214	23,52672	21	38,07374	23,52641
2	225	663	22	417	644
3	256	736	23	428	646
4	264	733	24	411	573
5	317	637	25	426	559
6	327	587	26	445	590
7	348	633	27	468	572
8	352	725	28	480	635
9	340	718	29	443	778
10	335	710	30	453	778
11	334	728	31	464	816
12	323	737	32	436	868
13	382	733	33	452	878
14	396	722	34	457	896
15	414	715	35	462	887
16	425	692	36	465	887
17	378	676	37	478	909
18	394	680	38	487	815
19	388	664	39	531	850
20	381	646	40	538	882
41	546	874	43	594	786
42	530	733	44	592	769

ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΝ 27-6-23

ΔΕΙΣΤΙΑ

Βιβλιογραφία

Το κεφάλαιο "Μυθολογία-Ιστορία" έγραφη με την βοήθεια του άρθρου της κας Πασχαλιας Μποσκου, στο τεύχος Νο 12 "Κατα τοπους αγροκτηματα" της εναλλακτικης κοινοτητος "Πελιτη"

Το κεφαλαιο Χρησιμοτης της Αρυος-Ειδη" απο το λημμα "Αρυς" της Εγκυκλοπαιδιας "Ηλιος" γραφεν υπο του Δημ. Α. Καρρά.

Το κεφαλαιο "Εχθροι της Αρυος" εγραφη με την βοηθεια εργασιων του καθηγητου Δ. Σ. Καϊνιδη, της Δρ. Ελενης Μηχαλοπουλου, του Α. Χριστοδουλοπουλου, του Γ. Παπαζογλου και του βιβλιου "Τα μεσογειακα δαση απεναντι στην παγκοσμια κλιματικη αλαγη" του Pedro Regato εκδοσεων WWF Ελλας

Επιλογος

Η φυσις ζητα να ειμεθα ενα υγιες κυτταρο της και οχι ενα καρκυνικο τοιουτο. Να ειμεθα τμημα του σωματος της και οχι να αυξανομεθα να πληθυνομε για να την κατακυριευσουμε. Να αγωνιζομαστε να γινουμε καλλυτεροι απο οτι ημασταν την προηγουμενη ημερα διοτι "Πεπρομενον φυγειν αδυνατον", δηλαδη δεν μπορουμε να αποφυγουμε τα αποτελεσματα των πραξεων μας.

Ας σεβομε ενα δενδρο ή εστω κατι υλικο ή αΰλο. Τα αλλα πλεον ειναι ευκολα διοτι

"Η αρχη ειναι το ημισυ του παντος"

Σας ευχαριστω

Μπαρδης Ιωαννης-Αντωνιος

XXII.

Η καταμέτρηση των ατόμων βελανιδιάς στην περιοχή της Δημοτικής Ενότητας Ελευσίνας - Μαγούλας.

- Πώς ένα δασικό είδος εντοπίζεται μέσα σε ελαιώνες, αυλές σπιτιών και έξω από περιφράξεις βιοτεχνιών της περιοχής μας;
- Μυστήριο 521

Ονοματεπώνυμο**: Κουτσουρέλης Μενέλαος**

Εισαγωγή

Αφορμή για την εργασία αυτή είναι η βεβαίωση παρακολούθησης των μαθημάτων του Ελεύθερου Πανεπιστήμιου in situ της Ελευσίνας. Η αιτία όμως βρίσκεται στην αγάπη μου για την φύση και έτσι θέλησα να ερευνήσω την παρουσία των δέντρων της βελανιδιάς στην περιοχή μας. Για αυτούς τους λόγους ξεκινήσαμε με τον Γιάννη Μπάρδη που είχε και αυτός παρόμοιο ενδιαφέρον την καταμέτρηση και τον εντοπισμό των δέντρων. Η έρευνα μας διήρκησε περίπου 4 μήνες στους οποίους πραγματοποιήθηκαν 16 εξορμήσεις στο πεδίο διάρκειας 30 ωρών. Το αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας ήταν η εύρεση 521 βελανιδιών.

Στην συνέχεια προσπάθησα να δικαιολογήσω την διασπορά τους. Αλλού κανονική κατανομή των βελανιδιών και σε άλλες περιπτώσεις διάσπαρτα μεμονωμένα δέντρα. Πώς όμως αυτό το δασικό δέντρο βρίσκεται μέσα σε ελαιώνες και μάλιστα σε μεγάλη έκταση;

Ένα άλλο πρόβλημα που με δυσκόλεψε στην εργασία ήταν η έντονα άναρχη ανθρώπινη δραστηριότητα κάθε είδους. Βιοτεχνίες, μεγάλες οδικές αρτηρίες, οικιστικές περιοχές, μεγάλες αποθήκες και ένα νοσοκομείο δίπλα σε όλα αυτά! Πώς φτάσαμε σε αυτήν την αλλοπρόσαλλη εικόνα μιας περιοχής που πριν από 70 χρόνια ήταν τελείως διαφορετική; Μπορούν να προκύψουν κάποια συμπεράσματα σε αυτό το χάος;

Γνωριμία με την βελανιδιά

Είναι ένα δέντρο αιωνόβιο τα δάση του οποίου αποτελούν οικότοπο ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος και προστατεύονται σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Οδηγία 99/43. Ο οικότοπος είναι ο 9350 "δάση βελανιδιάς (Quercus macrolepis)" (πηγή 27). Το δέντρο αυτό έχει χαρακτηριστικά δυνατό κορμό με πολυτελές στέμμα το οποίο μας βοήθησε να το εντοπίσουμε εύκολα.

Η βελανιδιά που θα μας απασχολήσει (Q. ithaburensis subsp. macrolepis) ή ήμερη βελανιδιά (πηγή 12) που υπάρχει στην περιοχή μας και σε αρκετές άλλες περιοχές της Αττικής είναι αποτέλεσμα μερικής εξημέρωσης (πηγή 4) και είναι είδος που ανήκει στην μεγάλη οικογένεια των Φηγιδών (Fagaceae), στο γένος της Δρυός (Quercus L.) όπου περιλαμβάνονται και άλλα είδη όπως το πουρνάρι (Q. coccifera), η Αριά (Q. Ilex L.) και (Q. robur L.) ρουπάκι (πηγή 3). Η μερική αυτή εξημέρωση κατάφερε να αυξήσει το κύπελλο και όχι το κάρυο. Υποθέτουμε ότι ο έλεγχος της γεύσης του βελανιδιού οφείλεται σε περισσότερα από ένα γονίδια που βρίσκονται σε διαφορετικά χρωμοσώματα. Το είδος αυτό ευδοκιμεί σε φτωχά από οργανικές ουσίες εδάφη, πλούσια σε ασβέστιο που είναι άνυδρα (πίνακας 1) και βρίσκονται σε υψόμετρο χαμηλότερο των 300 μέτρων, δηλαδή σε περιβάλλον παρόμοιο με αυτό της περιοχής μας. Η βελανιδιά είναι ένα πανάρχαιο δέντρο του οποίου απολιθωμένα φύλλα βρέθηκαν σε στρώματα του εδάφους με ηλικία 3,5 εκατομμυρίων χρόνων (Πλειστόκαινο) και 2 εκατομμυρίων χρόνων (Τεταρτογενής περίοδος) (πηγή 1). Είναι φυτά που έχουν αρσενικά και θηλυκά άνθη πάνω στο ίδιο δέντρο.

Οι καρποί ωριμάζουν στα τέλη του καλοκαιριού και συλλέγονται μέχρι τα μέσα του Οκτώβρη οι οποίοι ήταν για πολλούς αιώνες περιζήτητοι στην βυρσοδεψία τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό (Γερμανία, Γαλλία και Ιταλία). Ενδεικτικά κατά τα έτη 1674, 1811, 1865, 1904, 1925, 1927 αλλά και σήμερα σε μικρότερες ποσότητες, εξάγονται χιλιάδες τόνοι του κυπέλλου του βελανιδιού αξίας εκατοντάδων χιλιάδων ευρώ (πηγή 2, 17, 18, 19, 21, 26). Η ζήτηση έχει περιοριστεί με την ανάπτυξη της συνθετικής χημείας στα μέσα του προηγούμενου αιώνα. Σε αντίθεση με το κύπελλο που χρησιμοποιείται λόγω των δεψικών ουσιών στην επεξεργασία των δερμάτων, το κάρυο είναι χρήσιμο μόνο ως τροφή των χοίρων (πηγή 17) σε περιορισμένες ποσότητες εξαιτίας των φαινολών που περιέχει και του προσδίδει στιφή γεύση (πηγή 6). Τέλος η βελανιδιά έχει σημαντικό ρόλο στην μελισσοκομεία.

Οριοθέτηση της περιοχής έρευνας

Περιοχή έρευνας και όρια Δημοτικής Ενότητας Ελευσίνας - Μαγούλας

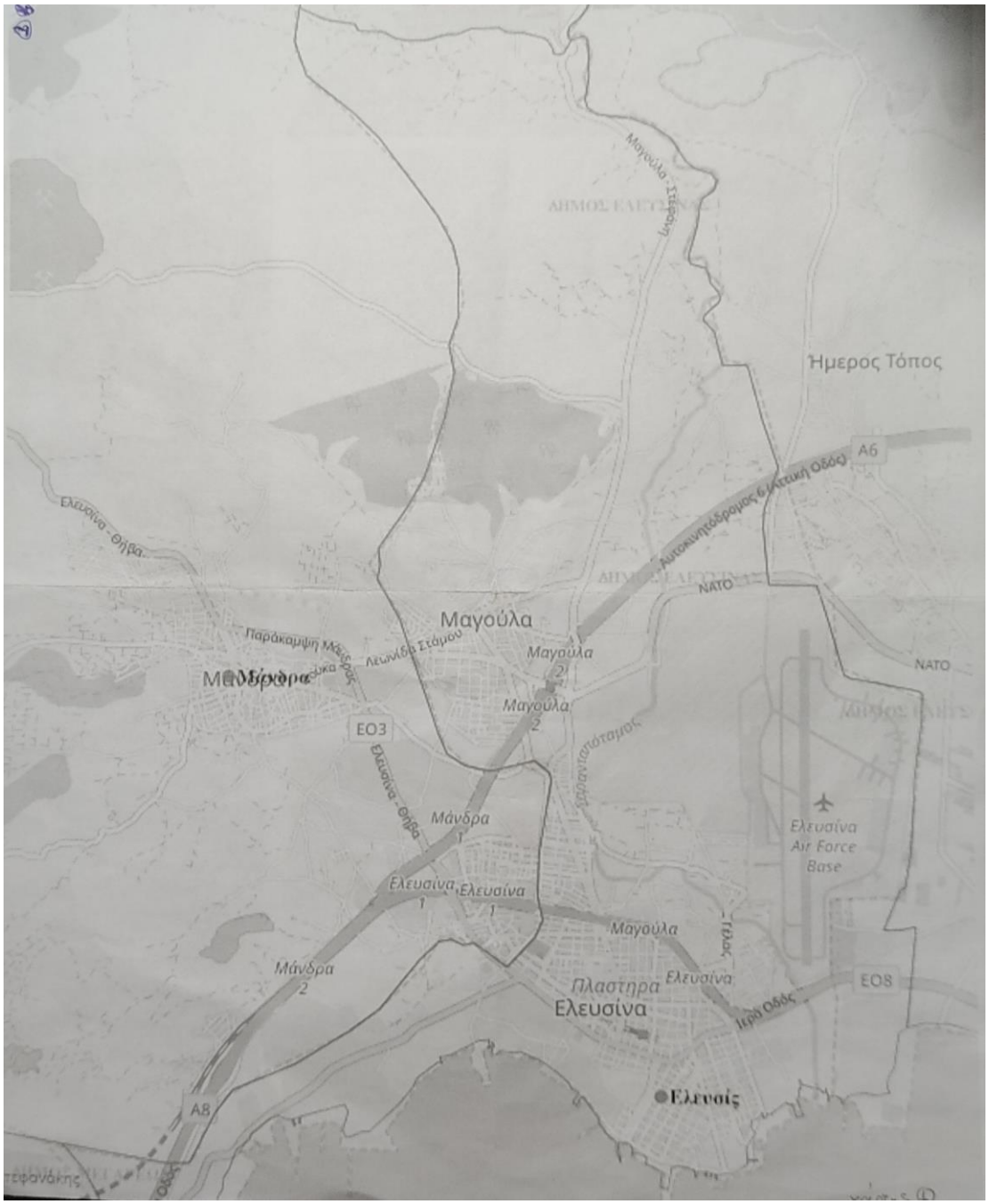

Χάρτης (1), πηγή 24

Η πρώτη περιοχή έρευνας είναι αυτή που βρίσκεται βόρεια του αεροδρομίου, ανατολικά του Σαρανταπόταμου και μέχρι τα σύνορα με τον δήμο του Ασπρόπυργου (Στρίφι Ελευσίνας). Είναι η περισσότερο "φυσική" περιοχή, με μεγάλες εκτάσεις καλλιεργημένων ελαιόδεντρων και διάσπαρτων βελανιδιών με λίγες προς το παρών αποθήκες. Το έδαφος είναι φτωχό σε οργανική ύλη και πλούσιο σε ενώσεις ασβεστίου, σχετικά άνυδρο (πίνακας 1), με σχετικά μεγάλη κλίση (χάρτης 2). Η περιοχή αυτή είναι η πιο αντιπροσωπευτική για την έρευνα μας, με την μεγαλύτερη πυκνότητα βελανιδιών, οι ηλικίες των οποίων είναι περίπου 120 ετών με βάση το μέγεθος των κορμών τους.

HEL LA S CHEM
HELLENIC LABORATORIES & SERVICES OF CHEMISTRY & QUALITY MANAGEMENT

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

ΕΣΥΔ Δοκιμές Αρ. Πιστ. 1073

Στοιχεία έκθεσης	**Ημερομηνία έκδοσης:** 3/3/2023 **Κωδικός δείγματος:** 22940.230213/2703 **Σελίδες σύνολο:** 2
Στοιχεία Πελάτη	**Εταιρεία:** ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ **Διεύθυνση:** Θανασοπούλου 42 Ελευσίνα **Τηλέφωνο:** 6933173262 - 2105543224 **Fax:** **Email:** johnbardis52@gmail.com
Στοιχεία Δείγματος	**Είδος Δείγματος:** Χώμα **Επισήμανση δείγματος από πελάτη:** Ελιές θέση Παναγιά Μουργιατάδα Κυπαρισίας **Δειγματοληψία:** Πελάτη **Ποσότητα:** 0,5kg **Διατήρηση δείγματος:** Θερμοκρασία περιβάλλοντος **Ημ/νία παραλαβής δείγματος:** 13/2/2023 **Ημ/νίες εκτέλεσης αναλύσεων:** 15-23/2/2023

α/α	Παράμετρος	Αποτέλεσμα	RL	Κωδ. Μεθόδου	Μέθοδος
1	pH	7,7 / 20,0^{0}C	-	M02/F6/AM	ISO 10390:2005
2	Αγωγιμότητα (1:5) / ως έχει (mS/cm)	0,080 / 0,69	0,03	M03/F6/OS	ISO 11265:1994
3	Οργανική ύλη (%w/w)	3,3	0,2	M04/F6/OS	Walkley Black Wet Combustion Method
4	Υφή/σύσταση εδάφους	44,9% άμμος 30,3% άργιλος 24,8% ιλύς αργιλοπηλώδες	-	M05/F6/OS	Bouyoucos Method
5	Ανθρακικό ασβέστιο ολικό (%w/w)	14	0,5	M06/F6/OS	Ασβεστόμετρο Bernard
6	Άζωτο (mg/kg)	62	50	M08/F6/OS	ISO 11261:1995 Kjeldahl method
7	Φώσφορος (mg/kg)	32	2	M09/F6/OS	ISO 11263:1994 Olsen method
8	Κάλιο (mg/kg)	143	10	M10/F6/OS	Ammonium acetate extr. - Φλογοφωτομετρία
9	Ασβέστιο (mg/kg)	1654	2,0	M11/F6/OS	AAS method
10	Μαγνήσιο (mg/kg)	318	1,0	M12/F6/OS	AAS method
11	Σίδηρος (mg/kg)	<1,0	1,0	M13/F6/OS	DTPA extraction- AAS
12	Μαγγάνιο (mg/kg)	<1,0	1,0	M13/F6/OS	DTPA extraction- AAS
13	Χαλκός (mg/kg)	0,8	0,50	M13/F6/OS	DTPA extraction- AAS
14	Ψευδάργυρος (mg/kg)	0,9	0,50	M13/F6/OS	DTPA extraction- AAS
15	Βόριο (mg/kg)	0,26	0,20	M14/F6/OS	Hot water extraction - spectrophotometer

Σελ. της έκθεσης του δείγματος με κωδικό δείγματος: 22940.230213/2703

Πίνακας (1), πηγή 14

Η δεύτερη περιοχή είναι δυτικά του Σαρανταπόταμου, ανατολικά της οδού Ηρώων Πολυτεχνείου της Μαγούλας (Χαβώσι, Λάκα Στάμου, Οινοποιείο και Θριάσιο νοσοκομείο). Σε αυτήν παρατηρούνται πολλές ανθρώπινες παρεμβάσεις όπως βιοτεχνίες και βιομηχανίες, ένα νοσοκομείο και την Αττική οδό που την διασχίζει διαγώνια. Δηλαδή έχει χαθεί η φυσική ενότητα της περιοχής. Το παράδοξο είναι ότι εδώ συναντάμε τις παλαιότερες και μεγαλύτερες σε μέγεθος βελανιδιές. Η μεγαλύτερη ηλικιακά βελανιδιά βρίσκεται απέναντι από την βόρεια είσοδο του νοσοκομείου και είναι περίπου 177 ετών. Στην περιοχή αυτή το έδαφος είναι πιο ομαλό και γόνιμο κρίνοντας από την υπάρχουσα βλάστηση.

Η τρίτη περιοχή εντοπίζεται επίσης δυτικά του Σαρανταπόταμου και της Ηρώων Πολυτεχνείου Μαγούλας (Χαβώσι, Γκομοράδα, Γκράβα Μαγούλας, Πάτημα και πολεοδομικός ιστός Μαγούλας). Εδώ συναντάμε ελάχιστα δέντρα, κυρίως έξω από τις περιφράξεις των βιοτεχνιών και αποθηκών, ενώ δεν βρέθηκε κανένα δέντρο στον πολεοδομικό ιστό της Μαγούλας.

Η τέταρτη περιοχή δυτικά του αεροδρομίου και πάνω από την νέα εθνική οδό Αθηνών - Κορίνθου έχει πολλές καλλιέργειες οπωροκηπευτικών και μόνο 2 δέντρα βελανιδιάς κοντά στην είσοδο του αεροδρομίου ηλικίας 120 ετών. Σύμφωνα με τον ιστορικό Βαγγέλη Λιάπη, ένα μέρος της περιοχής αυτής κατά την Τουρκοκρατία έφερε το όνομα Λίσα ή Λισέα (Lisi ή Lis = βελανιδιά) (πηγή 16), χωρίς όμως να μπορεί να δικαιολογηθεί από την έρευνά μας. Πιθανή αιτία της απουσίας των βελανιδιών είναι η υλοτόμηση του πολύτιμου ξύλου τους ή η γήρανσή τους χωρίς να υπάρχει το ενδιαφέρον για την αντικατάστασή τους.

Χάρτης (2), πηγή 10

Πώς δικαιολογείται άραγε αυτή η εξάπλωση της βελανιδιάς στις παραπάνω περιοχές; Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε το γεγονός αυτό θα πρέπει να κάνουμε μία σύντομη αναφορά στην αλλαγή χρήσης της γης, η οποία όπως θα δούμε στις παρακάτω φωτογραφίες οφείλεται στην εγκατάσταση μικρών και μεγάλων βιομηχανικών μονάδων στις περιοχές των παλιών αγροτικών εκτάσεων.

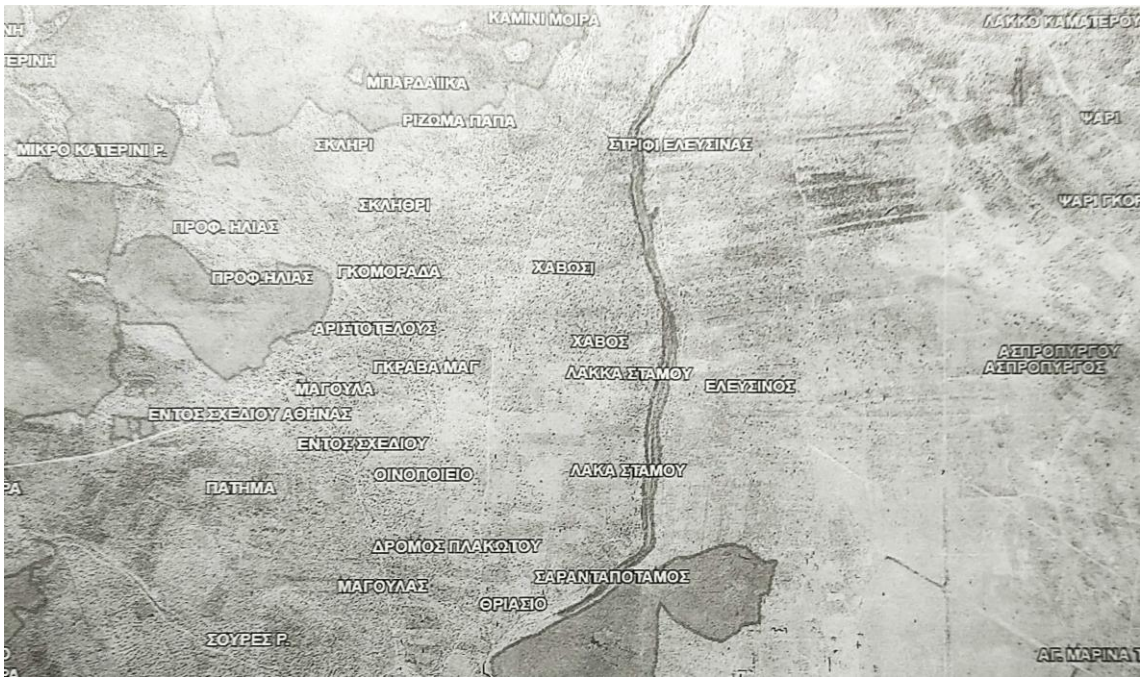

Αεροφωτογραφία 1945, πηγή 25

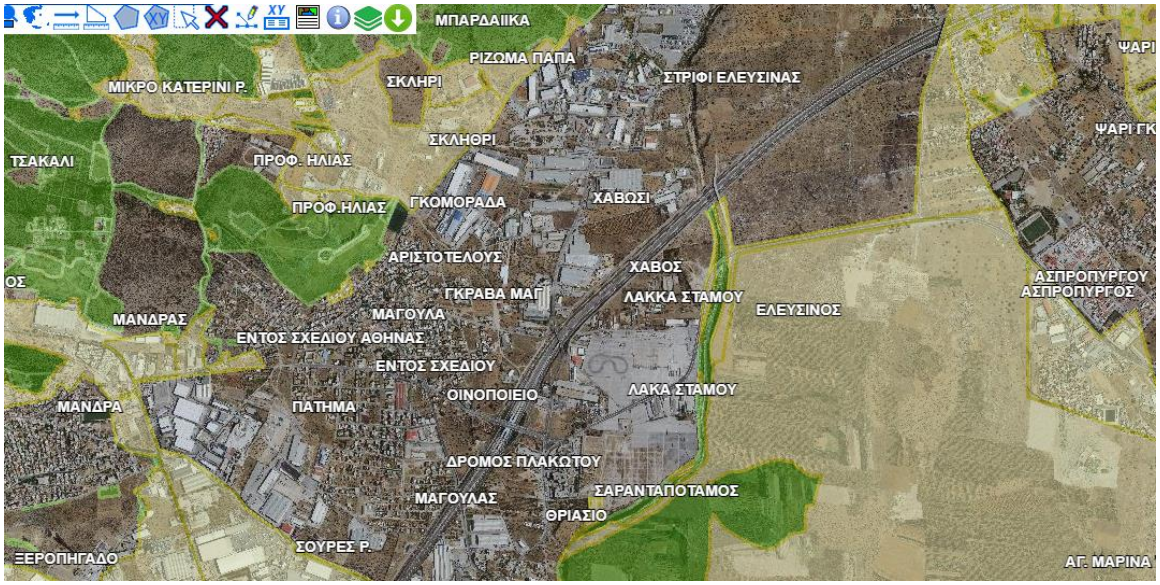

Σύγχρονη αεροφωτογραφία, πηγή 25

Αναφορά στην εξέλιξη της βιομηχανίας στην περιοχή

Η ιστορία της βιομηχανικής ανάπτυξης της Ελευσίνας αρχίζει στα τέλη του 19ου αιώνα όταν στην περιοχή εγκαθίστανται 2 βιομηχανίες. Και οι 2 επεξεργάζονταν γεωργικά προϊόντα παράγοντας σαπούνι και οινοπνευματώδη ποτά. Μετά ακολουθούν και άλλες βιομηχανίες που εγκαθίστανται στην παραλιακή ζώνη της Ελευσίνας με αποτέλεσμα η παραλία της πόλης να μετατραπεί σε βιο-μηχανική ζώνη (πίνακας 2, πηγή 18).

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ	ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ & ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ
ΕΛΑΙΟΥΡΓΕΙΟ	1875 & 1895
"ΒΟΤΡΥΣ"	1898
"ΤΙΤΑΝ"	1902 & 1911 & 1976
"ΚΡΟΝΟΣ"	1923
"IRIS"	1925
ΠΥΡ.ΚΑΛ	1935
ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΚΗ	1953 & 1963
ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΗ	1955
ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΑ	1960
ΥΨΙΚΑΜΙΝΟΣ	1961
ΝΑΥΠΗΓΕΙΑ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ	1969
"ΣΑΒΒΑΣ"	1969
"ΠΕΤΡΟΛΑ"	1969 & 1972 & 1975
"OWENS"	1972
ΡΕΤΣΙΝΑΔΙΚΑ (επεξεργασία ρητίνης) ΝΕΖΗ	1938
ΡΕΤΣΙΝΑΔΙΚΑ (επεξεργασία ρητίνης) ΠΑΥΛΟΥ	1915
ΡΕΤΣΙΝΑΔΙΚΑ (επεξεργασία ρητίνης) ΣΤΑΜΟΥ	1938
ΡΕΤΣΙΝΑΔΙΚΑ (επεξεργασία ρητίνης) ΠΕΤΘ.ΕΛ	1966
ΡΕΤΣΙΝΑΔΙΚΑ (επεξεργασία ρητίνης) ΚΑΝΑΚΗ	1900

Πίνακας (2), πηγή 15

Η περιοχή όμως που μελετάμε θα παραμείνει ανεπηρέαστη για πολλά ακόμα χρόνια έχοντας εκτάσεις με ελαιόδεντρα, βελανιδιές και εποχιακές καλλιέργειες σιτηρών καθώς και εκτάσεις εκτροφής γαλακτοπαραγωγικών ζώων.

Στις αρχές της δεκαετίας του 60 και μέχρι τα τέλη το 70, παράλληλα με τις παλαιές βιομηχανίες εγκαθίστανται νέες βαριές και περισσότερο ρυπογόνες πλαισιωμένες από άλλες μικρότερες. Δηλαδή ενώ έχουμε την μεγάλη χαλυβουργική του Αγγελόπουλου δίπλα στην θάλασσα, δημιουργούνται πολλές μικρότερες βιοτεχνίες επεξεργασίας σιδήρου, συρματουργίας, χυτήρια και άλλες οι οποίες εγκαθίστανται βορειότερα μέσα στους ελαιώνες. Οι περιοχές Χαβώσι, Γκομοράδα, Γκράβα Μαγούλας μετατρέπονται σε μία νέα άτυπη βιομηχανική ζώνη χωρίς οδικό, αποχετευτικό δίκτυο και μέτρα πυρασφάλειας. Όλες αυτές οι εγκαταστάσεις είναι εκτός σχεδίου πόλεως με αυθαίρετα κτίσματα που χάριν της "ανάπτυξης" εξασφαλίζουν από την ΔΕΗ σύνδεση με το ηλεκτρικό δίκτυο. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την ρύπανση του αέρα, της θάλασσα αλλά και του εδάφους (πηγή 7, 20 και πίνακας 3). Αυτού του είδους η άναρχη ανάπτυξη κορυφώνεται στις αρχές της δεκαετίας του 80 με αποτέλεσμα να έχουν δημιουργηθεί 552 βιομηχανίες σε όλο το Θριάσιο πεδίο (πηγή 9). Εξαιτίας όμως του μεγάλου κόστους ακολουθεί η πτώση της βιομηχανικής παραγωγής. Τώρα στην περιοχή δημιουργούνται

αποθήκες εισαγόμενων προϊόντων όπως αυτοκινήτων, ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών ειδών επειδή γειτονεύει με την Αθήνα και συνδέεται οδικώς, σιδηροδρομικώς και ακτοπλοϊκώς με την υπόλοιπη Ελλάδα. Όλες αυτές οι εγκαταστάσεις καταλαμβάνουν νέα αγροτική γη που οι ιδιοκτήτες τής παραχωρούν χωρίς δεύτερη σκέψη με σκοπό το κέρδος. Η διακίνηση των αποθηκευμένων προϊόντων γίνεται κυρίως με μεγάλα πετρελαιοκίνητα οχήματα που δημιουργούν μία νέα μορφή ρύπανσης του αέρα της γύρω περιοχής. Σε αυτό το πρόβλημα που δημιουργείται, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, έχει εναντιωθεί.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ (ΝΟΜΑΡΧΙΑ 1987)

ΑΠΟΔΕΚΤΗΣ		ΛΥΜΑΤΑ m3/d	Ν.Ψ m3/d	ΑΠΟΒ. m3/d	ΑΔΕΙΑ ΔΙΑΘΕΣΗ
1.ΕΚΟ	Κ.Ε			25	ΟΧΙ
2.ΝΑΥΠΗΓ.ΣΚΑΡΑΜΑΓΚΑ	Κ.Ε	30			ΝΑΙ
3.871 ΑΒΕΚ	Κ.Ε			3	ΟΧΙ
4.ΕΛΔΑ	Κ.Ε		120000	6000	ΝΑΙ(85)
5.ΒΥΡΣ. ΒΡΟΝΤΑΚΗΣ	Α.Γ			15	ΟΧΙ
6. # ΤΣΙΚΑΛΟΥΔΑΚΗΣ	Α.Γ			15	ΟΧΙ
7. # ΓΚΟΓΚΟΛΑΚΗΣ	Α.Γ			15	ΟΧΙ
8. # ΚΑΠΡΙΝΗΣ	Α.Γ			15	ΟΧΙ
9. # ΤΡΙΠΟΛΙΤΣΙΩΤΗΣ	Α.Γ			15	ΟΧΙ
10. # ΤΣΙΛΙΒΑΚΗΣ	Α.Γ			15	ΟΧΙ
11. # ΣΑΡΙΦΩΤΗΣ	Α.Γ			15	ΟΧΙ
12. # ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ	Α.Γ			15	ΟΧΙ
13.ΒΙΟΧΑΡΤΙΚΗ	Α.Γ			1560	ΝΑΙ
14.ΠΕΤΡΟΓΚΑΖ	Α.Γ			2	ΝΑΙ
15.ΒΙΑΣΦΑΛΤ	Α.Γ			25	ΝΑΙ
16.ΒΙΟΦΑΡΜ	Α.Γ			40	ΝΑΙ
17.ΕΛ.ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΑ	Κ.Ε		80		ΝΑΙ
18.AGA-ΧΡΩΠΕΙ	Α.Γ		2		ΝΑΙ
19.ΑΣΔΕΝ	Κ.Ε	20			ΝΑΙ
20.ΛΟΚ	Κ.Ε	30			ΟΧΙ
21.ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΚΗ	Κ.Ε	45			ΝΑΙ
22.ΠΕΤΡΟΛΑ	Κ.Ε			12000	ΝΑΙ
23.ΟΟΥΕΝΣ	Κ.Ε	10		15	ΝΑΙ
24.RESEL	Κ.Ε			15	ΟΧΙ
25.ΝΑΥΠ.ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ	Κ.Ε	25			ΝΑΙ
26.ΡΕΑ	Κ.Ε	;	150	8	ΝΑΙ
27.CARBONIKA	Κ.Ε		120		ΝΑΙ
ΣΥΝΟΛΟ		160	120352	19813	

Από το 1965 η Υγειονομική διάταξη Ειβ/221/1965 απαιτούσε την εξασφάλιση σχετικής άδειας για τη διάθεση των αποβλήτων στη θάλασσα.

Μέχρι το 1978 καμμιά βιομηχανία δεν είχε εφοδιαστεί με παρόμοια άδεια.

Το 1979 η προβλεπόμενη από το νόμο επιτροπή της Νομαρχίας εξέδωσε σχετική απόφαση, στην οποία καθορίζονται οι προδιαγραφές για τα βιομηχανικά απόβλητα που καταλήγουν στη θάλασσα· παρείχε δε δίχρονη προθεσμία για τη συμμόρφωση των βιομηχανιών με τα αναφερόμενα όρια, δηλαδή η εφαρμογή της άρχιζε το 1981.

Σοβαρό μειονέκτημα της νομαρχιακής απόφασης αποτελεί ο ασαφής διαχωρισμός των αποβλήτων και των νερών ψύξης, με αποτέλεσμα οι βιομηχανίες της περιοχής να έχουν εξίσου ρυπασμένες τις δύο κατηγορίες νερών, αλλά να δέχονται έλεγχο μόνο για τα απόβλητα. Χρησιμοποιείται δηλαδή και πάλι η γνωστή τεχνική της αραίωσης των αποβλήτων με τα νερά ψύξης, ώστε να παρουσιαστούν συγκεντρώσεις μικρότερες των οριζομένων από τις προδιαγραφές.

Το πρόβλημα θα μπορούσε να αντιμετωπισθεί εάν υπήρχαν όρια στις συγκεντρώσεις αλλά και στο ρυπαντικό φορτίο, όπως σήμερα αποτελεί τη διεθνή πρακτική, αλλά και επιβάλλεται ειδικά στον κλειστό Κόλπο της Ελευσίνας.

Τα λύματα του ΚΑΑ που εισέρχονται στον κόλπο έχουν εξελιχθεί σήμερα στην κύρια πηγή ρύπανσης του με αιωρούμενα οργανικά συστατικά, αφού διοχετεύουν ρυπαντικό φορτίο μεγαλύτερο των βιομηχανικών αποβλήτων σε,

- COD κατά 7 φορές .
- BOD5 # 24 # .
- TSP # 8 # .

Πίνακας (3), πηγή 7

Χρονολόγηση των δέντρων της βελανιδιάς

Για να απαντηθεί η παρουσία ενός δασικού δέντρου εντός των ελαιώνων, έπρεπε να προσδιοριστεί η ηλικία του. Από τους 4 τρόπους χρονολόγησης, ραδιοχρονολόγηση, χρήση τρυπανιδίου, μέτρηση των ετήσιων δακτυλίων του κορμού (εικόνα 1) και υπολογισμός της από το μέγεθος του κορμού, επιλέχτηκε ο τελευταίος για λόγους ευκολίας και μικρότερης φθοράς του δέντρου. Από τα 521 δέντρα επιλέχτηκαν τα παρακάτω 8 τα οποία εντοπίστηκαν σε χαρακτηριστικές περιοχές της έρευνας μας. Η παρακάτω μέτρηση έχει απόκλιση από 10% έως 15% της πραγματικής ηλικίας του δέντρου.

Εικόνα (1), εγκάρσια τομή (χωρίς φλοιό) κορμού βελανιδιάς που διακρίνονται οι ετήσιοι δακτύλιοι και οι ακτίνες εντεριώνης (πηγή 23).

Σύμφωνα με τον καθηγητή δασολογίας Γ. Κοράκη δεν έχουμε στην Ελλάδα ήμερη βελανιδιά με διάμετρο τομής κορμού πάνω από ένα μέτρο (πηγή 27). Αυτό σημαίνει, με βάση τον τύπο προσδιορισμού της ηλικίας από την ακτίνα του κορμού, ότι η βελανιδιά δεν μπορεί να ζήσει πάνω από 200 χρόνια.

Ο πρακτικός τύπος υπολογισμού είναι: $ηλικια = \frac{ακτινα(mm) - 20mm}{2{,}5\frac{mm}{year}}$

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΑΚΤΙΝΑ	ΗΛΙΚΙΑ
ΝΕΑ ΖΩΗ (ΜΑΝΔΡΑ)	$R = \frac{292cm}{6{,}28} = 46{,}49cm$	$\frac{464{,}9mm - 20mm}{2{,}5\frac{mm}{year}} = 177{,}96$
ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ (ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΠΕΙΓΟΝΤΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ)	$R = \frac{290cm}{6{,}28} = 46{,}17cm$	$\frac{461{,}7mm - 20mm}{2{,}5\frac{mm}{year}} = 176{,}68$
ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ (ΕΝΑΝΤΙ ΚΥΡΙΑΣ ΕΙΣΟΔΟΥ)	$R = \frac{270cm}{6{,}28} = 42{,}99cm$	$\frac{429{,}9mm - 20mm}{2{,}5\frac{mm}{year}} = 163{,}96$
ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ	$R = \frac{260cm}{6{,}28} = 41{,}40cm$	$\frac{414mm - 20mm}{2{,}5\frac{mm}{year}} = 157{,}6$
ΕΙΣΟΔΟΣ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ	$R = \frac{260cm}{6{,}28} = 41{,}40cm$	$\frac{414mm - 20mm}{2.5\frac{mm}{year}} = 157.6$
ΕΙΣΟΔΟΣ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΥ	$R = \frac{212cm}{6{,}28} = 33{,}75cm$	$\frac{337.5mm - 20mm}{2.5\frac{mm}{year}} = 127$
ΑΝΤΛΙΟΣΤΑΣΙΑ ΔΗΜΟΥ	$R = \frac{190cm}{6{,}28} = 30{,}25cm$	$\frac{302{,}5mm - 20mm}{2{,}5\frac{mm}{year}} = 113$
ΧΩΡΟΣ ΣΤΑΘΜΕΥΣΗΣ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ	$R = \frac{170cm}{6{,}28} = 27{,}07cm$	$\frac{270{,}7mm - 20mm}{2{,}5\frac{mm}{year}} = 100{,}28$

1. Τα 20mm που αφαιρούνται από την ακτίνα είναι το πάχος του ξυροφλοιού.
2. Οι τελικοί αριθμοί που προκύπτουν είναι οι ηλικίες των δέντρων.

Παράλληλα με την χρονολόγηση των βελανιδιών θα ήταν σκόπιμο να χρονολογηθούν και οι ελιές, αλλά δεν ήταν εφικτό να πραγματοποιηθεί με τα μέσα που είχαμε στην διάθεση μας λόγω του φαινομένου της σπηλαίωσης (κουφάλα) που εμφανίζεται σε δέντρα μεγάλης ηλικίας.

Οι βελανιδιές που χρονολογήσαμε παρουσιάζονται στις παρακάτω φωτογραφίες με σειρά χρονολόγησης.

Σε ποιο περιβάλλον λοιπόν αυτά τα δέντρα της βελανιδιάς επιβιώνουν, αναπτύσσονται και αναπαράγονται;

- ΕΔΑΦΟΣ

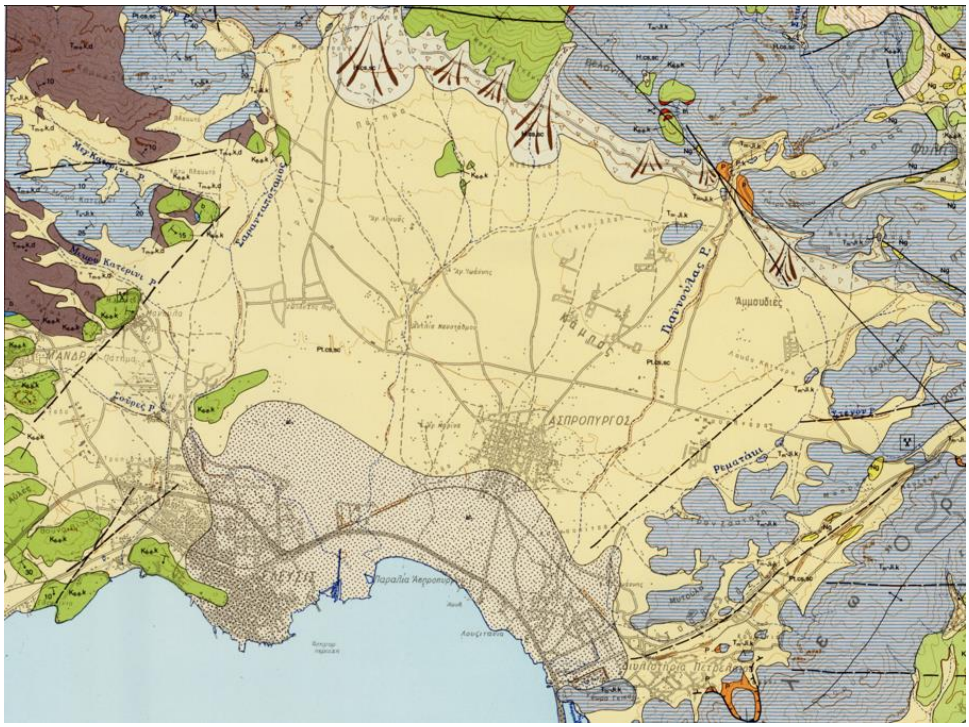

Γεωλογικός χάρτης της περιοχής, πηγή 11

Από το υπόμνημα του παραπάνω χάρτη προκύπτει ότι η μεγαλύτερη επιφάνεια της περιοχής μας καλύπτεται από ένα στρώμα μέγιστου πάχους 30 μέτρων περίπου αποτελούμενο από αποθέσεις της κλειστείς λεκάνης των Σκούρτων (Δερβενοχώρια) με αργυλοαμμώδη υλικά και με ασβεστικά συγκρίμματα και διάσπαρτες κροκάλες μικρής συνεκτικότητας (χρώμα κίτρινο ανοιχτό). Δυτικά της περιοχής που αναφέραμε υπάρχουν ασβεστόλιθοι επικλυσιγενείς με λεπτοστρωμματόδεις βάσεις (χρώμα πράσινο ανοιχτό). Επίσης βορειοδυτική της Μαγούλας υπάρχει κοίτασμα βωξιτικό όπως επίσης δολομιτικοί ασβεστόλιθοι (χρώμα γκρι). Τέλος μεγάλη έκταση καταλαμβάνουν οι Αλουβιακές προσχώσεις κυρίως στις χαμηλού υψομέτρου πεδινές περιοχές που είναι ανοιχτές προς την θάλασσα. Αυτές περιέχουν αργυλοαμμώδη υλικά τεναγών στην παραλιακή περιοχή.

- ΑΝΕΜΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΕΣ ΣΥΧΝΟΤΗΤΕΣ ΑΝΕΜΟΥ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2013 – 2022

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΕΜΟΥ / ΜΗΝΕΣ	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	CLM/ VRB
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	18,03	1,05	1,50	2,95	7,64	1,70	3,40	22,60	41,12
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	18,66	1,07	2,09	4,01	9,97	2,27	4,19	16,43	41,32
ΜΑΡΤΙΟΣ	19,45	2,10	2,30	4,65	10,88	2,63	4,41	15,00	38,58
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	15,87	1,05	1,73	2,31	16,46	4,17	4,34	13,05	41,04
ΜΑΪΟΣ	16,76	0,36	1,26	1,42	18,25	5,67	4,25	12,98	39,05
ΙΟΥΝΙΟΣ	26,09	1,10	0,93	1,18	16,74	4,36	3,00	12,94	33,66
ΙΟΥΛΙΟΣ	40,08	0,82	0,53	0,46	11,56	2,92	2,02	14,73	26,83
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	42,72	0,86	1,15	0,45	9,29	1,89	1,81	21,46	20,35
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	25,73	0,72	1,99	1,77	13,14	3,08	2,62	18,12	32,83
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	24,70	0,69	1,76	1,51	9,23	1,43	2,08	22,99	35,61
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	21,62	1,01	2,23	3,24	7,11	1,72	1,64	7,88	43,54
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	21,34	1,34	1,75	2,40	2,10	1,59	1,99	2,46	42,03

Πίνακας (4), πηγή 13

1. Οι παραπάνω μετρήσεις είναι ποσοστιαίες επί τις 100 του συνόλου.
2. Το CLM/VRB είναι οι μετρήσεις ανέμων ποικίλης κατεύθυνσης επί τις 100.

Μία γενική παρατήρηση είναι ότι οι ισχυρότεροι άνεμοι βορείων διευθύνσεων τους χειμερινούς μήνες. Το Φθινόπωρο επικρατούν νοτιοδυτικής κατεύθυνσης άνεμοι και τέλος περιόδους νηνεμίας κατά του θερινούς μήνες.

- ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ

ΕΤΟΣ	ΕΤΗΣΙΑ ΜΕΣΗ ΤΙΜΗ
2013	19,50
2014	19,40
2015	18,86
2016	19,46
2017	19,17
2018	19,58
2019	19,46
2020	19,55
2021	19,50
2022	19,38

Πίνακας (5), πηγή 13

Οι θερμοκρασίες της περιοχής μας ως μέρος του Θριασίου έχουν μέτρια διακύμανση. Η μέση ημερήσια θερμοκρασία κυμαίνεται από 9,38℃ (Ιανουάριος) μέχρι 30,15℃ (Ιούλιος). Επίσης η μέση ελάχιστη είναι 5,55℃ και η μέση μέγιστη 33,99℃ . Η σύγκριση των τιμών αυτών με τις μέσες τιμές των παλαιότερων χρόνων του ίδιου σταθμού δίνει άνοδο κατά 1℃ .

- ΒΡΟΧΟΠΤΩΣΕΙΣ

ΕΤΟΣ	ΕΤΗΣΙΕΣ ΒΡΟΧΟΠΤΩΣΕΙΣ (mm)
2013	474,20
2014	584,00
2015	394,90
2016	259,00
2017	402,10
2018	543,70
2019	690,00
2020	409,20
2021	350,70
2022	315,00

Πίνακας (6), πηγή 13

Ανθρώπινη παρέμβαση στο περιβάλλον της βελανιδιάς

Οι βελανιδιές έχουν καταφέρει να προσαρμοστούν στις περιβαλλοντικές συνθήκες της περιοχής αλλά η παρουσία του ανθρώπου περιορίζει κατά πολύ την ανάπτυξη τους.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Στο μεγαλύτερο μέρος της περιοχής που ερευνούμε η βελανιδιές βρίσκονται διάσπαρτες μέσα στους ελαιώνες με χαρακτηριστική αυτήν που βρίσκεται βορειοδυτικά του Θριάσιου νοσοκομείου.
- Σε δύο περιπτώσεις που βρήκαμε μόνο βελανιδιές, ανακαλύψαμε ότι οι ελιές που υπήρχαν κόπηκαν για να χρησιμοποιηθούν πιθανόν για καυσόξυλα.
- Πάνω από την ισοϋψή των εκατό μέτρων που είναι το όριο ανάπτυξης των ελαιώνων, βρέθηκαν ελάχιστες βελανιδιές που μάλλον είναι σπερμοφυή άτομα.
- Κατά την διάρκεια των μετρήσεών μας διαπιστώσαμε ότι πολλά δέντρα έχουν διάμετρο κορμού κοντά στο 1 μέτρο. Αυτό πιθανόν να σημαίνει, σύμφωνα με τον Γ. Κοράκη, ότι στα δέντρα αυτά πλησιάζει το τέλος της ζωής τους χωρίς να προβλέπεται η αντικατάστασή τους.
- Επίσης διαπιστώθηκε η παρουσία μικρών κοπαδιών προβάτων σε ελεύθερη βόσκηση σε περιοχές βόρεια του νοσοκομείου που πιθανόν να βάζουν περιορισμό στην φυσική εξάπλωση των βελανιδιών ή άλλων καρποφόρων δέντρων.
- Σε μερικές περιοχές συναντήσαμε είτε το φαινόμενο της μερικής είτε της ολικής ξήρανσης των φύλλων του δέντρου.
- Σε μία άλλη περιοχή κοντά στο αντλιοστάσιο του δήμου Ελευσίνας, ανάμεσα στις βελανιδιές βρίσκονται σωροί από μπάζα ή άλλα υλικά οικοδομών. Το φαινόμενο αυτό των άτυπων χωματερών, έχει μία μεγάλη ιστορία γιατί βρήκαμε σε αρκετές περιπτώσεις τα δέντρα να έχουν προσχωθεί από μπάζα μέχρι και το ύψος του ενός μέτρου.
- Χαρακτηριστικό μάλιστα είναι ότι κατά την διάρκεια των τελευταίων 4 μηνών έχουμε την εγκατάσταση 5 νέων μεγάλων αποθηκών που είχαν σαν συνέπεια την εκρίζωση δεκάδων δέντρων μεταξύ των οποίων και βελανιδιές.
- Είναι γεγονός ότι η περιοχή έχει χάσει σε μεγάλο βαθμό τα “φυσικά” της χαρακτηριστικά όχι μόνο λόγω των πολλών εγκατεστημένων αποθηκών και βιοτεχνιών αλλά και λόγω της μεγάλης κυκλοφορίας οχημάτων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Για να απαντήσουμε στο δύσκολο ερώτημα της συνύπαρξης ενός δασικού είδους με ένα αγροτικό θα πρέπει να ανατρέξουμε στο παρελθόν. Γνωρίζοντας ότι η περιοχή εξάγει από τα μέσα του 17ου αιώνα μεγάλες ποσότητες βελανιδιών στην βόρεια Ιταλία, υποθέτουμε ότι στο Θριάσιο πεδίο υπήρχαν βελανιδιές υπό την μορφή μεικτού δάσους αποτελούμενο από ήμερες βελανιδιές αλλά και από 2 ακόμα είδη που έφεραν την κοινή ονομασία ρουπάκι. Έτσι φαίνεται πως δικαιολογείται το όνομα μιας περιοχής του Ασπροπύργου που ονομάζεται ρουπάκι. Με την πάροδο των χρόνων όμως ο άνθρωπος επέλεξε την ήμερη βελανιδιά η οποία είναι περισσότερο εύρωστη και παραγωγική. Οπότε αυτό έχει σαν αποτέλεσμα όλα τα υπόλοιπα δασικά είδη να ξυλευτούν και την θέση τους να πάρουν οι ελιές που στην πορεία θα καλλιεργηθούν και μαζί με σιτηρά.

Από τον υπολογισμό της ηλικίας των δέντρων της περιοχής μας, τον προσδιορισμό του είδους της βελανιδιάς και ιστορικών πηγών που αναφέρονται στην εκμετάλλευση του καρπού της βελανιδιάς διαχρονικά προκύπτει ότι τα δέντρα αυτά έχουν καλλιεργηθεί παράλληλα με τα ελαιόδεντρα.

Επίσης λαμβάνοντας υπόψη τις πληροφορίες του μελετητή της ιστορίας Β. Π. Λιάπη και σε συνδυασμό με την χρονολόγηση των δέντρων σε διάφορες περιοχές, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η καλλιέργεια της βελανιδιάς και της ελιάς ενώ υπήρχε στην βόρεια άκρη της πόλης, με το πέρασμα των χρόνων μετατοπίζεται βορειότερα φτάνοντας να έχουμε τα πιο πολλά δέντρα πέραν της Αττικής οδού.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Με αφορμή την γήρανση των υπαρχόντων δέντρων και την κάλυψη της λίγης ελεύθερης γης που έχει απομείνει με αποθήκες και μπροστά στα σοβαρά προβλήματα του περιβάλλοντος που αντιμετωπίζουμε προτείνω τον εμπλουτισμό του περιαστικού πράσινου με ακόμα περισσότερα δέντρα αυτού του είδους, τα οποία έχουν καταφέρει να προσαρμοστούν στις συνθήκες της περιοχής, γιατί σε βάθος χρόνου δεν θα είναι εφικτή η ρύθμιση των κρίσιμων αερίων της ατμόσφαιρας. Για την υλοποίηση θα πρέπει να κινητοποιηθούν οι αρμόδιοι φορείς όπως η τοπική αυτοδιοίκηση, τα σχολεία καθώς και σύλλογοι με περιβαλλοντικές ευαισθησίες γιατί σύμφωνα με την έκθεση αξιολόγησης της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC) η αλλαγή χρήσης της γης είναι η δεύτερη σοβαρότερη αιτία για την αύξηση της θερμοκρασίας μετά τα ορυκτά καύσιμα (πηγή 22).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Φυτολογία "Εκδοτικής Αθηνών".
2. Εγκυκλοπαιδικό λεξικό του Ελευθερουδάκη.
3. Φυτολογικό λεξικό, 3ος τόμος του Καβαδά.
4. "Συμβιωτική Περιπέτεια" του Γιάννη Μανέτα.
5. "Περί Φυτών Αφηγήματα" του Γιάννη Μανέτα.
6. "Τι θα έβλεπε η Αλίκη στην χώρα των φυτών" του Γιάννη Μανέτα.
7. Πίνακας (3), διδακτορική διατριβή του Γιώργου Αμπατζόγλου.
8. "Νοσοκομείο Ελευσίνας" του Μιχάλη Λεβέντη.
9. "Η ιστορία της Ελευσίνας" του Βασ. Σφυρόερα.
10. Χάρτης (2), τοπογραφικός χάρτης Θριασίου πεδίου, Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού.
11. Γεωλογικός χάρτης, ΙΓ.Μ.Ε.
12. Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών: Εργαστήριο Συστηματικής Βοτανικής και Εργαστήριο Γενετικής.
13. Πίνακες (4,5,6), Ε.Μ.Υ.
14. Πίνακας (1), HEL LAS CHEM.
15. Πίνακας (2), "Βιομηχανικές Αναμνήσεις" του δήμου Ελευσίνας.
16. "Η Ελευσίνα στα νεότερα χρόνια" του Β. Π. Λιάππη.
17. "Η δασική ιστορία της νεότερης Ελλάδας" του Παναγιώτη Γρύσπου.
18. "Δασική εξέλιξη κατά τον αγώνα της παλιγγενεσίας 1830 – 1930" του Κων. Δαμιανού και Ν. Λάζου.
19. "Δασική πολιτική και δασική ιστορία" του Π. Κοντού.
20. "Μόλυνση του εδάφους και της βλάστησης στο Θριάσιο πεδίο" του Γ. Νάκου.
21. "Το βελανιδοδάσος του Ξηρομέρου και ο κόσμος του βελανιδιού" της Μαρίας Ν. Αγγέλη.
22. "Μεσογειακά δάση απέναντι στην παγκόσμια κλιματική αλλαγή" του Pedro Regato.
23. "Strasburger's Textbook of BOTANY".
24. Χάρτης (1), Dr. Τ. Χρηστίδης.
25. Αεροφωτογραφία 1945 και σύγχρονη αεροφωτογραφία, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.
26. "Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα" τόμος Α & Γ2 του Κυρ. Σιμόπουλου.
27. "Δασική Βοτανική - Αυτοφυή δέντρα και θάμνοι της Ελλάδας" του Γ. Κοράκη.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω για την πολύτιμη βοήθεια που μου πρόσφεραν τους Μελέτη Αντωνίου, Κώστα Δημόπουλο, Παναγιώτη Γεωργίου, Ελευθερία Μπαρέκα, Κίμωνα Κουτσουρέλη, Τάσο Χριστίδη, Κωνσταντίνο Ψωμιάδη, Δανάη Παναγιωτοπούλου, Παναγιώτη Τρίγκα, Γιώργο Παυλόπουλο, Μαρία Βλάχου. Στο τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τους διοργανωτές του Ελεύθερου Πανεπιστήμιου για την ευκαιρία που μου έδωσαν να πραγματοποιήσω την εργασία αυτή!

XXIII.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2023
ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ - ΠΑΤΡΩΝ.

2

Συνελλεξα
Πληροφορίες
από την νεώτερη ιστορία
με το δικό μου κριτήριο.

1 - Δεν πήγα πολύ πίσω και ούτε έμεινα πολύ στους αγώνα για την απελευθέρωση του 1821.

2 - * Με συγκλόνισαν ο θανατος του Θριασίου και η Γερμανική Κατοχή - γεγονότα που συνέβησαν 80 χρόνια πίσω περί που.

ΒΕΝΕΤΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Δεν θα αναφέρω
για αρχαία χρόνια.

Ξεκίνησα να ψάχνω
για πληροφορίες...
Και διαπίστωσα
πως είναι μακρύς ο δρόμος...
Δεν μας παίρνει ο χρόνος!!!

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΠΡΑΜΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ

- ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΕΣ - ΑΡΒΑΝΙΤΕΣ
  ΔΕΡΒΕΝΟΧΩΡΙΤΕΣ
- ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΣΚΗΝΗ - ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΝ
  ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ (βομβαρδισμός)
- ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ
  ΑΝΑΜΟΡΦΩΤΗΣ & ΠΡΟΣΤΑΤΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.
- ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ
  ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΗΣ
  ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
- ΟΜΑΔΑ ΤΗΣ ΖΥΡΙΧΗΣ
  ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ - ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ
- ΔΙΚΤΑΤΟΡΑΣ ΜΕΤΑΞΑΣ
  ΕΚΔΙΩΞΕ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ χωρίς αποζημίωση.
- ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ
  ΦΡΙΚΑΛΕΟΤΗΤΕΣ
- ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ: ΘΡΙΑΣΙΟ ΠΕΔΙΟ
  ΟΤΑΝ ΠΕΘΑΝΕ ΤΟ ΘΡΙΑΣΙΟ ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΛΙΑΠΗΣ
- ΑΔΡΑΧΤΙ: ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

Οι Κουντουριώτες
κατείχαν μεγάλη έκταση
καλλιεργήσιμης γης
που αθλωνόταν ως τη δάλασσα.

Τα Κούντουρα ήταν το κέντρο
των Δερβενιών της Μεγαρίδας,
τα Δερβένια ήσαν οικισμοί

Τα Δερβενοχώρια ήσαν επτά:

Κούντουρα
Βίλλα
Περαχώρα
Μπίσια
Μάζι
Μέγαρα
Εξαμίλια.

Οι Θερβενοχωρίτες
υπήρξαν γενναίοι στρατιώτες
και αγωνίζονταν
εναντίον των Τούρκων

Το 1815 στην Ελευσίνα υπήρχαν
40 αρβανίτικες οικογένειες που
καλλιεργούσαν τη πεδιάδα του
Θριασίου Πεδίου.

Στα Κούντουρα ζούσαν 300 οικογένειες
με 1200 κατοίκους, από τους οποίους
οι 730 ήσαν αρματωμένοι.

Τα Κούπουρα και τα Μέγαρα κυριάρχησαν στη περιοχή και υπήρξαν κέντρα προετοιμασίας για τον αγώνα της απελευθέρωσης, που δαάρχιζε την άνοιξη του 1821.

Οι Δερβενοχωρίτες έμεινον απροσκύνητοι σε όλη τη διάρκεια του αγώνα.

Η Εξευσίναι είναι γνωστή το 1821 για το "ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΝ" της.

Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης από την Εξευσίνα προετοίμασε την Εξηνική Επανάσταση του 1821.

Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης

στις 22 Απριλίου 1827 τραυματίστηκε και υπέκυψε την επόμενη ημέρα. Είχε πάρει πάρει μέρος στη μάχη του Φαλήρου, για την απελευθέρωση του Κάστρου της Αθήνας. και βρήκαν τρόπο να τον δολοφονήσουν. Δεν τα πήγαινε καλά με του δυο ξένους των ναυτικών δυνάμεων, οι οποίοι ήταν διορισμένοι από τη Συνέλευση της Τροιζήνας. Είχαν άλλη ταυτική πολέμου! και οι διαταγές των δυο ξένων αξιωματικών "παρέλυαν" εκείνες του Καραϊσκάκη.

Στο σημείο – στη θεριοχή που άφησε τη τελευταία του πνοή, στο σημείο της μάχης δημιουργήθηκε ποδηλατοδρόμιο για τη διεξαγωγή των πρώτων Ολυμπιακών αγώνων του 1896.

Στη συνέχεια έγινε στάδιο στίβου, αργότερα γήπεδο ποδοσφαίρου, μέχρι τη σημερινή του μορφή – το σύγχρονο γήπεδο του Ολυμπιακού, διατηρώντας την ονομασία "Γεώργιος Καραϊσκάκης".

Το 2021, που συμπληρώθηκαν 200 χρόνια από την Ελληνική Επανάσταση, ο Γεώργιος Καραϊσκάκης τιμήθηκε με την Πολεμική Σκηνή – ήταν το Μνετήριο 12 της ΠΠΕ.

%

Στο δαίθεδο, μέσα στη σκηνή ήταν αξιοθρόσεχτος ο σθάνιος χάρτης του 1817, από τη συλλογή Γεωργίου Παυλόθουλου, θου αθοτυθώνει το Θριάσιο Πεδίο και την ευρύτερη θεριοχής της Ελευσίνας Η πολεμικη σκηνη εσωτερικά ήταν νυμένη με γυραβούρες, τοθία της εθοχής, εθίσης του ως ανω συλλέκτη.

Ο Ιωαννης Καποδίστριας
ήταν ο πρώτος Κυβερνήτης
της Ελλάδας

Η Εξευσίνα είχε έρθει στο προσκύνιο
εξ αιτίας του ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ της —
της ΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΣΚΗΝΗΣ, αλλά και ως
κέντρου αναδιοργάνωσης του στρατού

Ο Καποδίστριας ενδιαφέρθηκε
ιδιαιτέρως για την εκκαθάριση της
περιοχής από τα υπολείματα του
τουρκικού στρατού.

Οι κάτοικοι επέστρεψαν και ασχολή-
θηκαν με την καλλιέργεια της γης,
Ο αγροτικός πληθυσμός πήρε τα πάνω
του, με προστάτη τους τον Καποδίστρια.

Το συγκεντρωτικό σύστημα
του Καιποδίστρια έπληξε τις αυθαιρε-
σίες των ισχυρών και τις καταχρήσεις
των στρατιωτικών, που έβλεπαν να
περιορίζεται η επιρροή τους, κυρίως
στους αγροτικούς πληθυσμούς...

Στις 27 Σεπτεμβρίου 1831
ο Καιποδίστριας δολοφονείται...
...(τους είχε μπει στο ρουθούνι)

Η δεκαετία του 1880
ήταν σημαντική για την ανάπτυξη
της Ελευσίνας

Το μεγαλόπνοο Πρόγραμμα
του Χαρίλαου Τρικούπη
για τον εκσυγχρονισμό της χώρας
στον Βιομηχανικό τομέα, προσέλκυσε
της παρέα της Ζυρίχης
και αποφάσισαν να επενδύσουν
στην Ελευσίνα με εργοστάσια-Βιομηχανία

Η αρχή του 20ου αιώνα
έχει χαρακτηρισθεί
Η ΟΜΟΡΦΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ για την Εξευσίνα.

Κάτω από τιν επιφανειακή ευημερία
της Εξευσίνας, άρχισαν να παρουσιάζονται
οι πρώτες αρνητικές συνέπειες.
Είχε αποβάλλει οριστικά τον
αγροτικό χαρακτήρα –
– πολλοί άφησαν τα χωράφια τους,
για να πάνε να δουλέψουν στα
εργοστάσια.

Η μόλυνση του περιβάλλοντος
εμφανιζόταν απειλητική
Η γραφική προκυμαία απωθούσε
τους περιπατητές...

Το 1938 στα χρόνια
της δικτατορίας του Μεταξά,
δημιουργήθηκε και το στρατιωτικό
αεροδρόμιο της Ελευσίνας.
Οι αγρότες εκδιώχθηκαν από τη
θεδιάδα – χωρίς αποζημίωση
Η παραγωγή του σιταριού
μειώθηκε κατά 70%.
Ο σιτοβολώνας της Αττικής μαρά-
ζωσε – η Ελευσίνα είχε χαρακτη-
ρισθεί σιτοβολώνας – σιτοπαραγωγός
περιοχή της Αττικής.
Και επειδή είχε χαρακτηρισθεί σιτοπαραγωγός
δεν πήρε βοήθεια από τον Ερυθρό Σταυρό
στην κατοχή – που ήδη ο Μεταξάς τους
είχε διώξει από τα χωράφια τους, το
κάψιμο τους.

Ο Λαογράφος Βαγγέλης Λιάπης περιγράφει έντονα, το δρήνο των κατοίκων στο τελευταίο δερισμό Ιούνιος 1937, στο βιβλίο του ΘΡΙΑΣΙΟ. (~~Ιούνιος 1937~~)
Θα αναφερθώ πιο κάτω, με τίτλο του κεφαλαίου: όταν πέθανε το θριάσιο.

%

Η Ελευσίνα έζησε έντονα τον πυρετό του πολέμου, τα λιγοστά εργοστάσια έκλεισαν ή υπολειτουργούσαν.

Τα συσσίτια ήταν ανεπαρκή ...

%

Οι άθοροι θέδαιναν
επ της νόσου της θείνης
αυτό έγραφαν τα θιστοθοιητικά
δανάτου.
Το 1942 χαρακτηρίστηκε
"χρόνος δανατικού" για τον Εξευσίνα.

Η Εξευσίνα βομβαρδίζεται αθανωτα,
σχεδόν καθημερινώς, λόγω του
λιμανιού της, αλλά κυρίως λόγω
του στρατιωτικού αεροδρομίου.
Αυτή η νέα γενιά βαρβάρων
(Γότθοι και θαλι, μετά τον Αλάριχο)
με δόλο εξέδωσαν ένα εγχειρίδιο-οδηγό
για το ιστορικό και αρχαιολογικό
θαρελθόν της Εξευσίνας – ένα γερμανό-
φωνο οδηγό για τον γερμανό στρατιώτη-
τίθοται δεν σεβάστηκαν –

Το Μπλοκο της Ελευσίνας
μεσυγκλόνισε.
Ο πληθυσμός της Ελευσίνας
πεθαίνει από τη πείνα
ή φονεύεται από τους βομβαρδισμούς
ή από τα μπλόκα των εκτελέσεων.
Μια αντίσταση στη φασιστική κατοχή,
μια ιστορία της Εθνικής Αντίστασης.
Οι Ελληνες ανατίναξαν τρένο, στο Λατρό-
πυργο, που ~~πήγαινε~~ μετέφερε
γερμανικά όπλα, πυρομαχικά και
βαρύ οπλισμό στη μέση Ανατολή.
Ήταν επιτυχής η αποστολή,
καταστράφηκε όλο το υλικό
σκοτώθηκαν πολλοί γερμανοί
και ο Αξιωματικός Γερμανός της
αποστολής.

%

Οδωνας Λέφας Τετενές

Φυλακές Χατζηκώστα →

Κολαστήριο

Υπάρχει η επιγραφία του ιδρύματος-φυλακών
Εξέτη Χατζηκώστα. Φτιάχτηκε σαν οικοτροφείο.
Μετά το πήρε η Εξωτική Βασιλική
Χωροφυλακή
Και στη Γερμανική Κατοχή μετατράπηκε σε φυλακής
Πειραιώς και Αστυμάτων.
Το προαύλιο του ναόν ήταν
το προαύλιο των φυλακών.

Σε αντίποινα οι Γερμανοί
άρπαξαν 10 παλικάρια από τις
φυλακές Χατζηκώστα, οι οποίοι δεν
είχαν ανάμειξη και τους εκτέλεσαν.
Σε ανάμνηση αυτής της εκτέλεσης
στο λουτρόπυρο υπάρχει μνημείο
με 10 χελιδόνια.
Στη συνέχεια, τις επόμενες ημέρες
Οι Γερμανοί με εκδικητική μανία
εισέβαλαν νύχτα στα σπίτια και
έβγαλαν έξω όλους τους άντρες
από 15-50 ετών.
Τους έβαλαν σε τριάδες και οι
ντόπιοι συνεργάτες τους, με
κουκούλες — υπέδειξαν — κατέδωσαν
ποιούς να πάρουν...

Τους ωνίγαν σε ένα καμίη
της θεριοχής.
Τους έδεσαν σε καρέκλες
και τους έκαναν φάλαγγα
με κορμούς κυπαρισσού.
Για να μην αλλούγονται τα
ουρλιαχτά τους, είχαν ανάψει
τη μηχανή-μοτοσυκλέτα
στην μεγάλη ταχύτητα.
Κανένας δεν πρόδωσε.
Κατόπιν τους έριχναν σ' εναν λάκκο..
Όσοι επέζησαν εκτελέστηκαν
ή στάλθηκαν στα κρεματόρια
του Άουσβιτς και Νταχάου.
Ελάχιστοι φυλακίστηκαν...

Αυτή η εφαρμογή, ας είναι ένα μνημόσυνο για τους αφοβόνους αγίους των Ελευθερίων...

Αλλά θέλω να μνημονεύσω ιδιαιτέρως τον λαοφιλέστατο Βαγγέλη Λιάπη, για τις αυθαιρεσίες εικόνες του καμιού της Εφταλίας - το δάσος του Θριασίου πεδίου - το μαρτύριο της μαρτυροφορίας του. Μέχρι που χάθηκε για τούτα η μυστηριακή μύηση με μάνα που έχασε η Εφταλία για πάντα. Εδίωξαν τους Θεριστάδες, ο Μεγάλος Διμητράρας τους έδιωξε δίχως αποζημίωση. Έφαγαν να φύτεψουν, να θερίσουν και να χτίσουν τα άγια Μυστήρια της θεάς Δήμητρας Μέχρι το 1937 αναρωτιόταν, τι ήταν αυτό που έκανε κάτω από τη γη να ευρώνει καλλιέργεια ζωής;

Το Θριάσιο πεδίο ο ευγενικός γιος Δαρείας δεν είναι τυχαία η εγκύκλιος της αγιάς και της νέας θρησκείας μαζί.

Έτσι ένιωθαν οι Ελευσινιώτες μέχρι που ανάγκασαν τους ευσεβείς το Θριάσιο.

Ο Βαγγέλης Λιάπης γεννήθηκε στην Ελευσίνα το 1914 και αυθέντησε το 2008

Είχε αρβανίτικη καταγωγή

Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας

Πολέμησε στον Εμφυλιοπολεμικό Πόλεμο

Φυλακίστηκε το 1945 εξαιτίας των πολιτικών του ιδεών.

Έχει γράψει περίπου 40 βιβλία - Πριν από δύο χρόνια είχε διαβάσει δυο βιβλία του και με συγκίνησε η γλυκύτητα της φύσης του.

Πρόσφατα, 22 Νοεμβρίου αναφέρθηκε σε αυτόν ο Δάμαρος Λιάβας Εθνομουσικολόγος - Πολιτισμικής Ανθρωπολογίας - αποδίδοντας τιμητικά του για το Θριάσιο - στη μορφή της

Ευτυχείς όσοι δεν έβγαλαν το χαντρί δάκρυ. αβάπτιστος καημός και αρβανίτικος θρήνος

και υποχρεώθηκε να γράψει για το θάνατο του Θριασίου

Μεσοσωρίτισσας με τίτλο

"Τα ιερα Τρατουλια": Τα τρία αγαθά της Γης: σίτος – οίνος – έλαιον.

Η παρουσίαση έγινε στο Μιθόουλινγκ στα ωλαίσια ~~[illegible]~~ Ελευσίνα Πολιτιστικής Πρωτεύουσα της Ευρώπης.

XXIV. Flâneur – Urban Hiking

Μας κάνει καλό η αστική περιπλάνηση;

Βίκυ & Ντόρα Μαυρ
ομματοπούλου

vickynero@gmail.com

Περίληψη

Το αστικό τοπίο κρύβει μία ιδιαίτερη μαγεία την οποία ανακαλύπτεις σταδιακά

έπειτα από άσκοπη ή και όχι περιπλάνηση σε αυτό.

Αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινής ζωής του ανθρώπου, όχι μόνο γιατί ο άνθρωπος δραστηριοποιείται μέσα σε αυτό, αλλά γιατί ο άνθρωπος και το περιβάλλον αποτελούν δύο δυνάμεις που αλληλεπιδρούν.

Δημιουργεί ποικίλα συναισθήματα και εγείρει την επιθυμία της ανακάλυψης.

Η αστική εμπειρία χαρακτηρίζεται από μια πολλαπλότητα και μία δυναμικότητα.

Η περιπλάνηση ως μέσο ανάγνωσης και επαναπροσδιορισμού του αστικού χώρου συμβάλλει στην κατανόηση του χώρου που αποτελεί συνθήκη για να βιωθεί καλύτερα στο χρόνο.

Ο αρχιτεκτονικός και ο πολεοδομικός σχεδιασμός οφείλει να ενθαρρύνει αυτόν τον διάλογο μεταξύ πόλης και ανθρώπου παρέχοντας τις κατάλληλες συνθήκες που θα πυροδοτήσουν μια αυτοσχέδια πολυεπίπεδη αστική εμπειρία, ενώ ο άνθρωπος αντίστοιχα, οφείλει να ξεφύγει από την αντίληψη της κυκλοφορίας του στην πόλη σαν μια πεζή μετακίνηση.

Στη σημερινή πόλη ή μεγαλούπολη υπάρχει χώρος για τον περιπλανώμενο άνθρωπο; Το αστικό περιβάλλον, αν και εχθρικό, τον καλεί να το ανακαλύψει, να συμφιλιωθεί μαζί του και να δημιουργήσουν από κοινού το μέλλον της συνύπαρξής τους;

Θα προσπαθήσουμε να πιάσουμε το νήμα από τη γέννηση του flâneur στα μέσα του 19ου αιώνα στα γαλλικά γράμματα και να την ξαναβρούμε στη Νέα Υόρκη του 21ου αιώνα και στην Ελευσίνα του σήμερα.

Εισαγωγή

… Περιπλανώμενος ή πλάνης ή εκείνος που βήμα βήμα φτιάχνει τη δική του διαδρομή ή εκείνος που με το περπατάν μάχεται ενάντια σε μια πραγματικότητα που παρουσιάζεται σαν ομογενοποιημένη απολυτότητα ή ο μοναχικός γιος του πλήθους ή ο αναγνώστης της πόλης ή ο δανδής που έγινε ποιητής, έχει διαγράψει πολλές διαδρομές στον νεωτερικό και μετανεωτερικό χωροχρόνο, ξεκινώντας την πορεία του από το Παρίσι και ως πνευματικό δημιούργημα του Charles Baudelaire.

Πρωταγωνιστής και ήρωας, λοιπόν, ο flâneur. Χαρακτηρισμός και ιδιότητα που προέρχεται από την αρχαία σκανδιναβική λέξη flana που σημαίνει το να περιπλανάται κάποιος χωρίς σκοπό.

Κυρίως θέμα

Ο σύγχρονος flâneur, ενδεχομένως με ελαφρώς μποέμικη και αναπόφευκτα φιλοπερίεργη διάθεση, συνδυάζει την περιπλάνηση του σώματος με την περιπλάνηση του νου, βιώνοντας μία ολιστική εμπειρία.

Είναι αυτός που περιπλανάται, με οξυμένη την ενσυναίσθηση και την περιέργεια άσκοπα, (έστω και σκοπίμως), προς αναζήτηση εικόνων, ήχων και μυρωδιών , πάντοτε τηρουμένων των αναλογιών, δεδομένης της σύγχρονης καθημερινότητας και των απαιτήσεων της.

Αναζητά σε άγνωστες και γνωστές διαδρομές το φαινομενικά, για τον μέσο

βιαστικό περαστικό, αδιάφορο και μόλις το βρει, (συνήθως αναπάντεχα), το παρατηρεί, ενδεχομένως το φωτογραφίζει, ίσως αργότερα το αποδίδει και σε κείμενο, αλλά σε κάθε περίπτωση στοχάζεται γύρω από αυτό.

Ένας ακόμη ορισμός του πλάνη είναι ότι αυτός περιπλανιέται στην τύχη, δίχως κάποιο συγκεκριμένο σκοπό, αφημένος στην εντύπωση της στιγμής και παραδομένος σε μια οριακή απραξία.

Είναι δηλαδή μία φιγούρα της νεωτερικής εποχής , υπηρέτης του εφήμερου , του φευγαλέου , του απρόοπτου.

Με την περιπλάνηση ο flâneur όχι μόνο ανιχνεύει τα αστικά κείμενα και περικείμενα και τα σχολιάζει, αλλά συμμετέχει και ο ίδιος στο αστικό γίγνεσθαι αποτελώντας μέρος της μεθοδολογίας η οποία αποκαλύπτει τα ίχνη του κοινωνικού νήματος και νοήματος στο πολυεπίπεδο υλικό από το οποίο είναι φτιαγμένη η πόλη.

Άλλωστε ο Πλάνης δεν είναι μόνο γέννημα, αλλά και ενσάρκωση του μοντερνισμού.

Μη-παραγωγικός στο κέντρο της έξαρσης της παραγωγικότητας μιας κοινωνίας με θεμέλια την εργασία και την κοινωνική δραστηριότητα, ο flâneur, μπορεί κατά τον Benjamin να είναι ποιητής, ζωγράφος, αναγνώστης αλλά και ρακοσυλλέκτης.

Η φιγούρα του συχνά, είναι ο ενδιάμεσος κρίκος ανάμεσα στον δρόμο και στο εσωτερικό των σπιτιών.

Αντιτίθεται στον κλεισμένο και εγκλωβισμένο αστό οποίος απολαμβάνει τον εγκλεισμό του μέσα σε πολυτελή διαμερίσματα.

Ο Πλάνης αποτελεί ακόμα μια πρώτη μορφή ντετέκτιβ. Δεδομένου ότι το αστυνομικό μυθιστόρημα είναι δημιούργημα της αστικοποίησης, συχνά ο ντετέκτιβ, βρίσκεται τυχαία παρών σε ένα έγκλημα.

Έτσι και ο Πλάνης, περπατώντας συμβαίνει να βλέπει και να παρίσταται σε γεγονότα που τον καθιστούν ερήμην του, πρόδρομο μιας περσόνας που συνεχίζει ακόμα και σήμερα να αναπαράγεται.

Τα ίχνη του ατόμου στη μεγάλη πόλη δε σβήνουν ποτέ αρκεί να υπάρχει κάποιος να τα παρατηρήσει.

Από τις αρχές του 19ου αιώνα μέχρι σήμερα, η προσέγγιση της περιπλάνησης ως διαδικασία –εργαλείο αντίληψης της πόλης και όχι μόνο, έχει απασχολήσει διάφορους καλλιτέχνες και θεωρητικούς με ιδιαίτερο ενδιαφέρον να εντοπίζεται σε τρεις περιπτώσεις:

- Το 1860 ο Charles Baudelaire εισήγαγε το πορτραίτο του flâneur που περιφέρεται στη μοντέρνα μητρόπολη του Παρισιού της Δεύτερης Αυτοκρατορίας, κινώντας το ενδιαφέρον των μεταγενέστερων φιλοσόφων όπως του Walter Benjamin και του Siegfried Kracauer.

Όταν αρχίζουν να συρρέουν στην πόλη του Παρισιού αγροτικά πλήθη, αρχίζουν μοιραία να πραγματοποιούνται και αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο οι νέοι αυτοί και αστοί θα εντάσσονται στην πόλη.

Σημείο αιχμής εκείνων των καιρών είναι η διαδοχή της έννοιας πόλη σε μεγαλούπολη και ό, τι αυτό συνεπάγεται: ανάπτυξη του σιδηροδρόμου, του τραμ, η καθιέρωση των Μεγάλων Μαγαζιών και η συσσώρευση πλήθους εμπόρων στις στοές του Παρισιού.

Στα πεζοδρόμια του Παρισιού αρχίζει να συνωστίζεται πλήθος και ο Charles Baudelaire εμπνέεται το αρχέτυπο της μάζας, τον flâneur.

- 100 χρόνια αργότερα στο Παρίσι του μοντέρνου κινήματος ιδρύθηκε η Καταστασιακή Διεθνής που ανέπτυξε στο πλαίσιο του οράματός της για μια ουτοπική κοινωνία, τη θεωρία της περιπλάνησης.

Η Καταστασιακή Διεθνής είναι μία επαναστατική οργάνωση από καλλιτέχνες της πρωτοπορίας, θεωρητικούς της πολιτικής και διανοούμενους.

Ιδρύθηκε σε ένα μπαρ στο Cosio d'Arroscia της Ιταλίας στις 28 Ιουλίου 1957 από τον Guy Debord, αλλά κέντρο δράσης έγινε το Παρίσι.

Ο Guy Debord εξέδωσε τη θεωρία της περιπλάνησης το 1958 , όπου η περιπλάνηση ορίζεται «ως μία τεχνική βιαστικού περάσματος μέσα από ποικίλες ατμόσφαιρες της πόλης».

- Σήμερα οι Wrights & Sites (σχηματίστηκαν το 1997), είναι μία ομάδα καλλιτεχνών – περιπατητών , έχοντας ως βάση το Exeter της Αγγλίας, χρησιμοποιούν και προτείνουν εναλλακτικές στρατηγικές περιπλάνησης.

Οι W&S αποτελούν ένα ενδιαφέρον παράδειγμα ομάδας, walking artists που δρα στο αστικό περιβάλλον προσπαθώντας να το διαβάσει πραγματοποιώντας πειραματικές περιπλανήσεις.

Πρόκειται για 4 καλλιτέχνες-μελετητές (Steven Hodge, Simon Persighetti, Phil Smith and Cathy Turner) το έργο των οποίων είναι εστιασμένο στις σχέσεις των ατόμων με τόπους, πόλεις, τοπία για περπάτημα.

Διδάσκουν performance arts στα Πανεπιστήμια του Ηνωμένου Βασιλείου , Exeter , Plymouth, Winchester και στο Dartington College.

Κοινή αφετηρία και για τις τρεις περιπτώσεις, εντοπίζεται ένας προβληματισμός και μία διάθεση για κριτική ως προς το ζήτημα του χρόνου και της διαχείρισης του στο πλαίσιο της αστικής ζωής.

Οι προσεγγίσεις διαφέρουν ως προς τον χαρακτήρα και την κλίμακα.

Η περιπλάνηση για τον Baudelaire είναι προσωπική πηγή έμπνευσης για παραγωγή τέχνης.

Η Καταστασιακή Διεθνής έχει σκοπό την πραγμάτωση της στο πλαίσιο μιας ριζικής αλλαγής της κοινωνίας.

Ενώ οι W&S τη διαχωρίζουν από την πραγματική ζωή και την μοιράζονται.

Η έννοια του flâneur έχει μακρά λογοτεχνική ιστορία.

Σκηνές όπου οι πρωταγωνιστές της ιστορίας επέλεγαν τυχαία ένα τραμ του Παρισιού, πήγαιναν μέχρι το τέλος της γραμμής και μετά επέστρεφαν περπατώντας, έδιναν μία ακόμη νότα ρομαντισμού στο Παριζιάνικο τοπίο.

Η Flanerie βγαίνει πλέον από τα όρια του Παρισιού, του Λονδίνου, όλων των αστικών κέντρων, αλλά και των γραπτών του Baudelaire, του Benjamin και του Poe και γίνεται κομμάτι της σύγχρονης ζωής.

Ο Walter Benjamin γράφοντας το τελευταίο και θραυμαστικό του έργο «Ο Μονόδρομος», θα προσπαθήσει να συντάξει μία φιλοσοφία της ιστορίας των στοών του Παρισιού και να ανάγει σε κυρίαρχη μορφή της αστικής περιπλάνησης μέσα στις στοές, τον Πλάνη.

Στην «Mrs Dalloway», στην ομώνυμη νουβέλα της Virginia Woolf στο κοσμοπολίτικο Λονδίνο του 1923, η μεσήλικη Κλαρίσα επανεκτιμά τις επιλογές της ζωής της περιπλανώμενη στο Λονδίνο. Ο ρόλος που παίζει το αστικό τοπίο στο έργο, παίρνει τέτοιες διαστάσεις που γίνεται δρών πρόσωπο του μυθιστορήματος, σχεδόν χαρακτήρας.

Επίσης στο « The catcher in the Rye», Ο φύλακας στη Σίκαλη, στο μυθιστόρημα του Jerom David Salinger , ο πρωταγωνιστής Holden Caulfield κάνει την εφηβική επανάσταση του η οποία εξελίσσεται καθώς αυτός περιπλανιέται στους δρόμους της Νέας Υόρκης του 1950 αναζητώντας την περιπέτεια.

Η «Λεωφόρος ΝΑΤΟ» το βιβλίο του Νικήτα Σινιόσογλου είναι μία φλανερί .

Είναι το οδοιπορικό στη μεγάλη λεωφόρο της Δυτικής Αττικής, μια εξ ιδρύσεως αμυθολόγητη κορδέλα από άσφαλτο.

Εκεί, ανάμεσα σε μάντρες, συνεργεία και αποθήκες, σε καντίνες και ξεχαρβαλωμένα τροχόσπιτα, εκεί «Αυτός ο τόπος είναι άπλαστος και ο φλανέρ απάνω του ένα ξένο σώμα» (σελ.97)

«Μόνον ενώπιος ενωπίω μ έναν τόπο που αρνείται να γίνει τοπίο είναι όλα τόσο πιο δύσκολα» (σελ.34)

Εδώ φλανέρ είναι ο συγγραφέας , ο οποίος δεν γοητεύεται από το θέαμα που εκτυλίσσεται μπροστά στα μάτια του, αλλά γίνεται ο ίδιος μια μορφή γοητείας.

Μια γοητεία που προκύπτει ανάμεσα σε όσα σκέφτεται, σε όσα βλέπει, σε όσα συλλαμβάνει και σε όσα καταγράφει.

«…. όπως συμβαίνει και με τους ανθρώπους που συναντάμε: τα βάθη του ενός και του άλλου θα είναι πάντα απρόσιτα, κι όμως συνεχίζουμε την πλάνη μαζί.» (σελ.73)

Η Flanerie, ειδικά όταν το άτομο περιπλανιέται με τα πόδια, όχι μόνο συνιστά πράξη διαλογισμού, αλλά φαίνεται πως εμπεριέχει και μια δόση επικούρειας φιλοσοφίας.

Ο αρχαίος φιλόσοφος Επίκουρος δίδασκε πως ο ανώτερος σκοπός του ανθρώπου πρέπει να είναι η πνευματική και σωματική ηδονή, δηλαδή η απελευθέρωση από τον πόνο του σώματος και την ταραχή του νου.

Η αταραξία και η ευδαιμονία.

Έτσι η Flanerie, συνδέει το άτομο με το εδώ και το τώρα αλλά κυρίως με τον ίδιο του τον εαυτό και μόλις επιτευχθεί, τίποτα δεν φαντάζει σημαντικότερο από ότι είναι στην πραγματικότητα.

Ο αγγλικός όρος για την αστική περιπλάνηση - πεζοπορία, είναι το Urban Hiking . Μία παγκόσμια τάση την τελευταία δεκαετία.

Ακολουθώντας άγνωστες διαδρομές στην πόλη σου ανακαλύπτεις νέα πράγματα και εκγυμνάζεσαι χωρίς προσπάθεια.

Σε σχέση με άλλες μορφές εκγύμνασης , το urban hiking έχει συγκριτικά πλεονεκτήματα.

Σου προσφέρει:

- Καλή φυσική κατάσταση (αποτελεί μία καλή αεροβική άσκηση)

- Πνεύμα εξερεύνησης (ανακαλύπτεις κάτι καινούριο μέσα στην πόλη)

- Πράσινους χώρους (πάρκα, παραλίες κλπ)

- Απόσταση (διανύεις την απόσταση χωρίς να το καταλάβεις και καις θερμίδες

Υπάρχει όμως κάποια επιστημονική απόδειξη που να υποστηρίζει ότι η αστική περιπλάνηση μας κάνει καλό;

Δύο μελέτες με επικεφαλής την Dr Catherine Hartley του πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης και τους συνεργάτες της, αποδεικνύουν ότι το να είσαι flâneur είναι τελικά καλό για εμάς.

Και στις δύο μελέτες η επιστημονική ομάδα συνδύασε έξυπνα δεδομένα από GPS και τα σύγκρινε με τα επίπεδα ευτυχίας.

Η πρώτη μελέτη δημοσιεύτηκε στο μηνιαίο επιστημονικό περιοδικό Nature Neuroscience τον Φεβρουάριο του 2020.

Πάνω από 100 άτομα στη Νέα Υόρκη και στο Μαϊάμι συμφώνησαν να μοιράζονται τα δεδομένα GPS του τηλεφώνου τους για 3 μήνες και βαθμολόγησαν τακτικά τη διάθεσή τους σε μια εφαρμογή.

Οι ερευνητές ανέλυσαν τα δεδομένα του GPS με ένα μέτρο που ονομάζεται «εντροπία περιπλάνησης» (εν+τροπή δηλαδή αλλαγή εντός, εσωτερική αλλαγή), το οποίο μέτρο κατέγραφε πόσο νέες , ποικίλες και απροσδόκητες ήταν οι τοποθεσίες των συμμετεχόντων και το συνέκριναν με τις αξιολογήσεις της διάθεσής τους.

Μεγαλύτερη εντροπία περιπλάνησης προέβλεπε μεγαλύτερη ευημερία.

Επιπλέον, το πόσο περιπλανήθηκε κάποιος μία δεδομένη μέρα προέβλεπε πόσο ευτυχισμένος ήταν αργότερα, αλλά όχι και το αντίστροφο.

Φαίνεται λοιπόν ότι η ίδια η περιπλάνηση μας κάνει τελικά πιο ευτυχισμένους, όχι μόνο ότι περιπλανιόμαστε περισσότερο όταν είμαστε ήδη χαρούμενοι.

Η αστική περιπλάνηση απασχόλησε και άλλο την επιστημονική κοινότητα, αυτή τη φορά με ένα πείραμα που δημοσιεύτηκε στο επιστημονικό περιοδικό Psychological Science τον Σεπτέμβριο του 2021.

Η Dr Hartley και η ομάδα της μελέτησαν πως η αστική περιπλάνηση αλλάζει σύμφωνα με την ηλικία.

Οι ερευνητές έλαβαν αποτελέσματα GPS και αξιολογήσεις διάθεσης για 63 άτομα ηλικίας 13 έως 27 ετών , (29 έφηβοι και 34 ενήλικες) στη Νέα Υόρκη σε διάστημα 3 μηνών (Αύγουστος - Νοέμβριος 2017, δηλαδή πριν τον covid 19).

Ανέλυσαν επίσης πόσα άτομα κάλεσαν ή σε πόσους έστειλαν μηνύματα οι συμμετέχοντες

Η περιπλάνηση συνδέθηκε με την ευτυχία και την κοινωνική σύνδεση με όλους.

Η εντροπία περιπλάνησης ήταν αυξητική από την ηλικία των 13 έως ότου κορυφώθηκε για τους νέους ηλικίας 18-20 ετών και στη συνέχεια μειώθηκε, καθώς οι συμμετέχοντες μεγάλωναν ηλικιακά.

Τα αποτελέσματα δηλώνουν ότι τα τελευταία χρόνια της εφηβείας είναι η περίοδος κορύφωσης της διάθεσης για περιπλάνηση.

Μοιάζει απόλυτα λογικό ότι σε μικρές ηλικίες οι άνθρωποι επιδιώκουν την περιπλάνηση περισσότερο.

Η εξερεύνηση μας επιτρέπει να μάθουμε περισσότερα για τον φυσικό και κοινωνικό κόσμο. Περισσότερη αστική περιπλάνηση μπορεί να έχει σημαντικά θετική επίδραση στην ψυχολογία μας και ειδικά στους εφήβους.

Επίσης, σύμφωνα και με μία άλλη μελέτη του New Jersey Dpt of Health, για το Urban Hiking, μας επιβεβαιώνει ότι ακόμη και το απλό περπάτημα πάνω από μία ώρα σε αστικό περιβάλλον, βοηθά να διατηρηθεί το σκελετικό και μυϊκό σύστημα υγιές, βελτιώνει τη σωματική δύναμη, μειώνει το άγχος και την κατάθλιψη και πάνω από όλα μειώνει τον κίνδυνο εμφάνισης καρδιακών παθήσεων, υψηλής αρτηριακής πίεσης και διαβήτη.

Πέρα από αυτά , η αστική περιπλάνηση μας διδάσκει επίσης και πώς να γίνουμε street smart.

Το να είναι κάποιος street smart διδάσκεται μέσω της εμπειρίας . Είναι ένα skill που αποκτάς κυρίως όταν ταξιδεύεις με δικό σου πλάνο και όχι με ταξιδιωτικό γραφείο.

Η περιπλάνηση σε δρόμους που δεν είναι τουριστικοί θα σου δώσει μοναδικές εικόνες.

Ακόμη όμως και στην ίδια σου την πόλη μπορείς να γίνεις τουρίστας κάποιες μέρες και να ανακαλύψεις ενδιαφέροντα μαγαζιά, πάρκα, αρχιτεκτονική και γειτονιές που έχουν αισθητικά να σου προσφέρουν πολλά.

Οι πόλεις οι ίδιες είναι ένας καθρέπτης του ανθρώπινου πολιτισμού. Μέσω της περιπλάνησης θα βρεις διαφορετικά ενδιαφέροντα μέρη και θα αντιληφθείς την αισθητική και τις συνήθειες των ανθρώπων σε κάθε γειτονιά.

Επίλογος

Η περιπλάνηση λοιπόν είναι ένα μέσο να επενδύσουμε εκ νέου στη διαδρομή στο ταξίδι. Ο flâneur, ξεφεύγει από τα πρότυπα και τους κανόνες της καθημερινότητας αναζητώντας την πραγματική πόλη.

Αφήνεται στην ανάγκη για εξερεύνηση και ανακάλυψη. Κάθε βήμα και μια νέα περιπέτεια.

Ο flâneur περιδιαβάζει την πόλη (περπατώντας ή οδηγώντας) και για μια στιγμή του χρόνου καθυστερεί στο τυφλό σημείο του χάρτη. Φαίνεται σαν να προχωρεί με τα μαγικά γοβάκια της Dorothy στη Χώρα του Οζ .

Και όμως, στην παγκόσμια πόλη, το περιθωριακό συχνά αναδεικνύει ισχυρότερη την παρουσία του από το αμέσως ορατό και διατυπωμένο.

Οι εικόνες της πόλης αλλάζουν τον τρόπο που σκεφτόμαστε και αντιλαμβανόμαστε το τοπίο που μας περιβάλλει.

Προωθούν την ανάγκη για κριτική προσέγγιση και παρατήρησή του. Τέλος μας τείνουν το χέρι για συμφιλίωση.

Αρκεί να έχουμε τα μάτια μας ανοιχτά!

Στην πόλη μας την Ελευσίνα, ο flâneur μπορεί να πληγωθεί από το σκληρό περιβάλλον. Μπορεί όμως να το ερωτευθεί, να αφουγκραστεί το μυστήριο, την ιστορία και την πορεία του στο σήμερα.

Δυνατές εικόνες της πόλης μας που σε μαγνητίζουν.

Ο μαγικός αρχαιολογικός χώρος που προκαλεί δέος κι ένα ταξίδι μυστικό.

Τα πέντε ανενεργά εργοστάσια (Το Ελαιουργείο, ο Κρόνος, το Ίρις, το Βότρυς,η Ελαιουργική), που λειτουργούν ως σηματωροί της πόλης με την βιομηχανική ακμή και παρακμή της, αλλά και ο Τιτάν και τα Ναυπηγεία της που ξαναζωντανεύουν, τα παλαιά αρχοντικά της, οι ανθισμένες αυλές και τα σύγχρονα σπίτια, οι πλατείες και η αγορά της, η παραλία με το λιμάνι και τα καράβια με τους γερανούς να «χορεύουν» στη θάλασσα.

Περπατήσετε στον πεζόδρομο της Νικολαΐδου και σε όλο το παραλιακό μέτωπο. Οι εικόνες από μόνες τους θα συνθέσουν το παζλ των συναισθημάτων σας.

Και μην ξεχνάτε: οι περιπαλανήσεις, δεν μας κάνουν μόνο καλό, μας κάνουν καλύτερους!!!

Καλές περιπαλανήσεις λοιπόν !!

Βιβλιογραφία – Πηγές:

Βιβλία

Charles Baudelaire: Η μελαγχολία του Παρισιού , Εκδόσεις Bibliotheque

Charles Baudelaire: Τα άνθη του κακού , Εκδόσεις Μεταίχμιο

Walter Benjamin: Charles Baudelaire, Ένας λυρικός στην ακμή του καπιταλισμού

Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Walter Benjamin: Μονόδρομος , Εκδόσεις Άγρ

Internationale Situationniste: Το ξεπέρασμα της τέχνης, ανθολογία κειμένων της καταστασιακής διεθνούς , Εκδόσεις Ύψιλον

Guy Debord: Η κοινωνία του θεάματος, Εκδόσεις Μεταίχμιο

Virginia Woolf: Mrs Dalloway, Εκδόσεις Μίνωας

Jerom David Salinger: Ο φύλακας στη Σίκαλη, Εκδόσεις Πατάκη

Νικήτας Σινιόσογλου: Λεωφόρος ΝΑΤΟ, Εκδόσεις Κίχλη, 2019

Κώστας Θ. Καλφόπουλος: Στην εποχή της περιπλάνησης, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2000

e-book: Fine Being

Περιοδικά

Nature Neuroscience , Εκδόσεις Nature Publishing Group , Feb. 2020

Psychological Science , Εκδόσεις Sage , Sept. 2021

Magazine Vakhikon, 2012

Magazine Esquire, 2019

Magazine Banal, 2021

XXV. Θεωρία και Πρακτική της Αστικής Περιπλάνησης – Να γιατί γυρνώ μεσ' την Αθήνα

Μοναχόλιας Ανδρέας

Δεν ήξερα. Στην τύχη ξεκίνησε μία διαδικασία φωτογράφησης.

Στις δημοτικές εκλογές του 2019 λίγες μέρες πριν, οι δήμαρχοι αρχίζουν να φτιασιδώνουν την πόλη τους. Ένα ρετουσάρισμα, λίγο μέικ απ, κραγιόν, μάσκαρα και δεν ξέρω τί άλλο βάζουν για να βγούν έξω οι γυναίκες και να απανεκτεθούν οι υπάρχοντες δήμαρχοι. Έτσι λοιπόν έσπασαν μπετά στα πεζοδρόμια και εξαφανίστηκαν κάποια ποδόμακτρα που υπήρχαν. Αυτό ήταν η αφορμή να φωτογραφίζω ότι ποδόμακτρο τύχαινε μπροστά μου και συγχρόνως να πλάθω ιστορίες στο μυαλό μου και εικόνες. Πόσα όμως να φωτογραφίσω; βαρέθηκα πια.

Συνέχισα με τις πόρτες σε αυτή την υποβαθμισμένη για πολλούς και διάφορους λόγους περιοχή γύρω από τα Κάτω Πατήσια. Και αφού το μάτι μου συνήθισε να βλέπει αυτό που δεν έβλεπε τόσο καιρό -αυτό το παράξενο, το περίτεχνο, το σπάνιο, το υπό κατάρρευση κλπ - άρχισα να φωτογραφίζω ότι μου έκανε εντύπωση.

Η διάλεξη του κυρίου Σινιόσογλου με τσίγκλισε και έβαλε τον εαυτό μου μέσα σε αυτή την ομάδα των Flânerie - πρώτη φορά άκουγα τη λέξη αυτή - στους πλάνητες και γενικώς αυτούς που περιπλανώνται άνευ ιδιαίτερου λόγου και αιτίας και γενικώς "αλητεύουν" κατά μία έννοια. Ήμουν λοιπόν και γω ένας απ' αυτούς που δεν τους κυνηγάει ο χρόνος(!) και προτιμούν να περπατάνε και να "χαζεύουν" (ένας όρος που πρέπει να χρησιμοποιηθεί πλέον) και συγχρόνως να φωτογραφίζουν.

Μία επιπλέον σημείωση στην εργασία αυτή, χωρίς να είναι ένα απλό "ΣΗΜ.", είναι η χρήση βίντεο. Νομίζω ότι η νέα τεχνολογία και πολύ εύχρηστη πλέον, δίνει τη δυνατότητα το βίντεο να προστεθεί στην εικόνα και στο κείμενο-λόγο, που χρησιμοποιείται στην παραδοσιακή απεικόνιση. Ο ερασιτέχνης φωτογράφος και "λογοτέχνης" γίνεται και ερασιτέχνης οπερατέρ.

Στην εργασία που ακολουθεί χρησιμοποίησα και βίντεο, καθώς μου έδινε περισσότερες δυνατότητες περιγραφής.

ΝαΓιατίΓυρνώΜεσΤηνΑθήνα*

Ανδρέας Μοναχόλιας

* Ο τίτλος είναι δανεισμένος από ένα τραγούδι του 1937 σε στίχους και μουσική του Βασίλη Τσιτσάνη, τραγουδισμένο από τον Μάρκο Βαμβακάρη και την Σοφία Καρίβαλη.
Να γιατί γυρνώ μεσ την Αθήνα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με τα σύγχρονα μέσα - τα κινητά ιδίως τηλέφωνα - πρέπει να “συλλαμβάνονται” εκατομμύρια στιγμές ως φωτογραφίες κάθε μέρα. Κάτι πας να αποσυναρμολογίσεις και τραβάς φωτογραφίες για να μην ξεχάσεις τη σειρά. Έναν φίλο συναντάς και τσουπ να μια selfie αναμνηστική. Πόσες φωτογραφίες βγάζεις με τα παιδιά σου ή με τα κατοικίδια στο σπίτι, στην αυλή, στο δρόμο. Πόσα οικογενειακές φωτογραφίες έχεις με κοντινούς ανθρώπους που έφυγαν σε αυτό το διάστημα. Ακόμα κρατάς, μυστικά ίσως, και τις παλιές αγάπες και τα αποτυχημένα φλερτ. Πόσες φωτογραφίες από παραστάσεις, που μια φωνή σε είχε προειδοποιήσει ότι ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ αυτό κι αυτό και καμιά φορά το βλέμμα του ταξιθέτη έπεφτε πάνω σου βλοσυρό. Πόσες ακόμα φωτογραφίες έχεις από παλιά κτήρια γκρεμισμένα πλέον για να γίνει μία πολυκατοικία ή ένα εμπορικό κέντρο. Και τέλος πόσες φορές αποτύπωσες μία στιγμή στο διάβα σου που σου έκανε εντύπωση. Το “καλό” των “έξυπνων τηλεφώνων” και συγχρόνως το “κακό” που δεν έχεις τίποτα τυπωμένο σε χαρτί και αν πάθει κάτι ο υπολογιστής σου ή το κινητό σου, χάνεις τα αυγά και τα πασχάλια. Και άντε ότι τις έχεις σε back up, αλλά αν είσαι σαν και μένα που δεν μπορείς να βάλεις τάξη πουθενά, ψάχνεις ξαναψάχνεις και άντε πάλι να τις βρεις, «αφού την έχω σου λέω, πού διάολο βρίσκεται». Αυτό έχω πάθει εδώ και μέρες προσπαθώντας να φτιάξω την εργασία μου στο ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΗΣ ΠΠΕ ΕΛΕΥΣΙΝΑ 2023.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δεν ήξερα. Στην τύχη ξεκίνησε μία διαδικασία φωτογράφησης.

Στις δημοτικές εκλογές του 2019 λίγες μέρες πριν, οι δήμαρχοι αρχίζουν να φτιασιδώνουν την πόλη τους. Ένα ρετουσάρισμα, λίγο μέικ απ, κραγιόν, μάσκαρα και δεν ξέρω τί άλλο βάζουν για να βγούν έξω οι γυναίκες και να απανεκτεθούν οι υπάρχοντες δήμαρχοι. Έτσι λοιπόν έσπασαν μπετά στα πεζοδρόμια και εξαφανίστηκαν κάποια ποδόμακτρα που υπήρχαν. Αυτό ήταν η αφορμή να φωτογραφίζω ότι ποδόμακτρο τύχαινε μπροστά μου και συγχρόνως να πλάθω ιστορίες στο μυαλό μου και εικόνες. Πόσα όμως να φωτογραφίσω; βαρέθηκα πια.

Συνέχισα με τις πόρτες σε αυτή την υποβαθμισμένη για πολλούς και διάφορους λόγους περιοχή γύρω από τα Κάτω Πατήσια. Και αφού το μάτι μου συνήθισε να βλέπει αυτό που δεν έβλεπε τόσο καιρό -αυτό το παράξενο, το περίτεχνο, το σπάνιο, το υπό κατάρρευση, αυτά που άρχιζαν να μου «μιλούν» - ξεκίνησα να φωτογραφίζω ότι μου έκανε εντύπωση.

Η διάλεξη του κυρίου Σινιόσογλου με τσίγκλισε και έβαλε τον εαυτό μου μέσα σε αυτή την ομάδα των *Flânerie* - πρώτη φορά άκουγα τη λέξη αυτή - στους πλάνητες και γενικώς αυτούς που περιπλανώνται άνευ ιδιαίτερου λόγου και αιτίας και γενικώς "αλητεύουν" κατά μία έννοια. Ήμουν λοιπόν και γω ένας απ' αυτούς που δεν τους κυνηγάει ο χρόνος(!) και προτιμούν να περπατάνε και να "χαζεύουν" (ένας όρος που πρέπει να χρησιμοποιηθεί πλέον)
και συγχρόνως να φωτογραφίζουν.

Μία επιπλέον σημείωση στην εργασία αυτή, χωρίς να είναι ένα απλό "ΣΗΜ.", είναι η χρήση βίντεο. Νομίζω ότι η νέα τεχνολογία και πολύ εύχρηστη πλέον, δίνει τη δυνατότητα το βίντεο να προστεθεί στην εικόνα και στο κείμενο-λόγο, που χρησιμοποιείται στην παραδοσιακή απεικόνιση. Ο ερασιτέχνης φωτογράφος και "λογοτέχνης" γίνεται και ερασιτέχνης οπερατέρ.

Στην εργασία αυτή χρησιμοποιώ και βίντεο γιατί μου δίνει περισσότερες δυνατότητες περιγραφής.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟ «ΠΟΔΟΜΑΚΤΡΟ»

Πολλές φορές τα εύρισκα μπροστά μου και μου είχαν κινήσει την περιέργεια. Όχι ότι δεν το ήξερα, άλλα προσπαθούσα να φέρω στη φαντασία μου, πώς θα ήταν ο δρόμος τότε. Τότε που έφτιαχναν οι σιδεράδες αυτές τις όρθιες λάμες που πακτώνονταν στο τσιμέντο, για να σκουπίζουν ευλαβικά και με προσοχή οι νοικοκυραίοι και οι επισκέπτες τα παπούτσια τους από τις λάσπες πριν μπουν στο σπίτι, που κάποτε ήταν περίτεχνες και μάλλον προς το τέλη της δόξας τους, ήταν μια απλή σιδερένια γωνιά πάνω στο τσιμέντο. Κοίταζα, χάζευα ένα «ποδόμακτρο» δίπλαστο σπίτι μου, που κάποια στιγμή, όταν το πεζοδρόμιο ανακαινίστηκε προς το χειρότερο φυσικά, έκοψαν αυτό το στοιχείο και προφανώς θα το πέταξαν στα σκουπίδια, ενώ θα μπορούσαν να μου το δώσουν να το βάλω στο δωμάτιό μου. Από τότε είπα να φωτογραφίζω τα στοιχεία αυτά πους στο όνομα του σύγχρονου καρακιτσαριού θα εξαφανιστούν. Προς τιμή του, πρώτη φωτογραφία θα βάλω τη θέση του εξαφανισμένου ΠΟΔΟΜΑΚΤΡΟΥ κατά την προηγούμενη προεκλογική περίοδο.

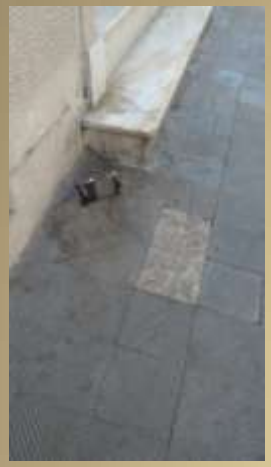

Τα δύο κυπελάκια περιέχουν νερό για τα αδέσποτα και δεν στηρίζουν, αλλα υποστηρίζονται από το ποδόμακτρο.

ΠΟΡΤΕΣ

Η αρχή της περιπλάνησής μου έγινε από το «ποδόμακτρο» και συνεχίστηκε στις πόρτες γύρω από τα Κάτω Πατήσια.
Πόρτες βαριές, ακριβές τότε που στην περιοχή κατοικούσαν εύποροι γιατροί, δικηγόροι, μηχανικοί, καπετάνιοι κλπ. Τότε που το αλουμίνιο δεν υπήρχε και οι σιδεράδες έκαναν «τέχνη»

Αχ αυτές οι δίδυμες πόρτες. Ο διαφορετικός φωτισμός έφερε στο μυαλό μου το σκύλο της κόρης μου που έχει διαφορετικό χρώμα ματιών….

Υπάρχουν πολλά, πάρα πολλά στην Αθήνα που τα αποκαλώ "τυχαία πραγματικότητα".
(δεν μπορώ να εξηγήσω τον όρο αυτόν, αλλά μ' αρέσει...)

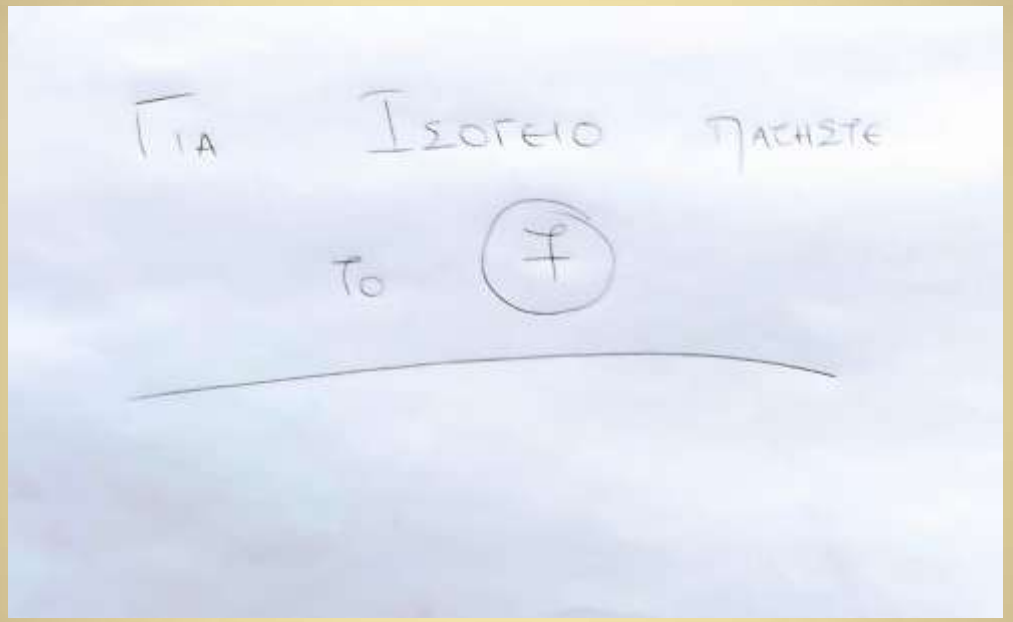

Μια "περίεργη" εκκλησία κοντά στην Γαλατσίου και Πατησίων. Ο παπάς μου είπε ότι κτίστηκε τέλος του 1970, αλλά δεν τον πιστεύω γιατί μου φάνηκε τελείως ανήξερος από το ύφος του. Τελικά έμαθα ότι είναι Ι.Ν. Αγίου Χαράλαμπου….. Ορθόδοξος φυσικά!!!!!

Οδός ΔΟΞΑΠΑΤΡΗ (μία λέξη!!)
Την πόρτα ήθελα να φωτογραφίσω, αλλά πού να το περιμένω; Τέτοια ονομασία στον περιφερειακό του Λυκαβηττού. Κυριολεκτικά στο δόξα πατρί μου ήρθε.

Μια ωραία κατάληψη στα Πατήσια με πολιτιστικοοικολογικό περιεχόμενο, συναυλίες, διάφορα δρώμενα κλπ. Οικογένειες με παιδιά στα καροτσάκια τους, στα ποδηλατάκια τους χαίρονται σε μια δροσερή γωνιά λίγο κάτω από την Πατησίων.
Κάθε Σάββατο βιολογικά προϊόντα. **Μπράβο τους!!**

Στο Δημοκρίτειο σε μία εικαστική έκθεση πέρα απ' όλα τα εκθέματα, με εντυπωσίασε το ύψος της εγκατάστασης των δικοπτών φωτισμού, ώστε μόνο κάποιος υπεύθυνος με σκάλα θα μπορούσε να ελέγξει….

Ένα έργο ακόμα που μου άρεσε, γιατί μου είπε «κατάμουτρα» τί είναι εγκλεισμός.

…..επίσης οι δύο τρύπες «μάτια» που είχαν οι πόρτες για την παρακολούθηση των ασθενών, κάποιος καλλιτέχνης είχε τοποθετήσει το έντονο - άγριο μάτι κάπoιου ζώου…...

Ο ΗΛΙΟΣ
Η ΣΕΛΗΝΗ
Ο ΑΗΡ
Η ΓΗ
και τα πάντα
τα εν αυτή είναι
φυσικά κοινά
αγαθά

ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΑΡΑΜΑΝΛΑΚΗ Ή ΚΑΛΛΙΓΑ (ΟΠΟΥ ΣΥΧΝΑΖΩ)

Η πλατεία ήταν γεμάτη από κάθε λογής δένδρα και θάμνους με έναν πολύ ξυλώδη κορμό που νόμιζες ότι ξεκολλώντας ένα κομμάτι τους και κάνοντάς το βαρκούλα για να το ρίξεις στα ποταμάκια που φτιάχνονται τελείως περιστασιακά στα ρείθρα των δρόμων μετά από μια καταρρακτώδη βροχή, θα συναντήσει ένα κάποιο υπόνομο «ομβρίων» που λένε για να ταξιδέψει σε άλλες θάλασσες…..

Αυτή η πλατεία που βρίσκεται στις παρυφές θα λέγαμε του «κέντρου» της πρωτεύουσας, μεταξύ Πατησίων και Αχαρνών, γεμίζει τις ανοιξιάτικες ημέρες από ένα πολύχρωμο πλήθος ανθρώπων οποιασδήποτε ηλικίας και διαφορετικών ενδιαφερόντων. Οι περισσότεροι με τα κατοικίδιά τους που τα βγάζουν βόλτα να μυρίσουν λίγο χώμα και αυτή τη μυρωδιά «φυτών και λουλουδιών».

Μια άλλη ομάδα, που ξεχωρίζει αμέσως, λόγω διαφορετικού ντυσίματος, γλυκιάς οχλαγωγίας και ιδιάζουσας μυρωδιάς του τσιγάρου που ευλαβικά περνά από χέρι σε χέρι και από στόμα σε στόμα κάθε «μέλους» της πολύχρωμης παρέα, κάθεται ανάκατα σε ένα παγκάκι σε απόμακρο σημείο κάτω από μια κολώνα με σπασμένο λαμπτήρα και φωτίζονται αμυδρά από τα φώτα των κοντινών μαγαζιών.

Άλλοι, παππούδες και γιαγιάδες με τα ποδηλατάκια ή τα καροτσάκια των εγγονών τους. Τα βγάζουν βόλτα στην πλατεία της γειτονιάς τους να ξεφύγουν λίγο από την κλεισούρα του διαμερίσματος, να αναπνεύσουν λίγο καθαρότερο αέρα. Και πράγματι είναι καθαρότερος και από τον αέρα του διαμερίσματος που μυρίζει υγρασία και τηλεορασίλα. Αυτή η περιοχή που απέχει εκατό μέτρα περίπου από την πολυσύχναστη Πατησίων έχει πράσινο, δεν έχει κίνηση, έχει τους απλούς ανθρώπους τα παραδοσιακά μαγαζιά, όσο το δυνατόν να έχει. Το ψιλικατζίδικο του πάντα γελαστού Πακιστανού, του απέναντι του ντόπιου όπως φαίνεται πατησιώτη, ψιλικατζίδικο και αυτό αλλά όπως θα λέγαμε παλιότερα μάλλον γαλακτοπωλείο, αλλά που δε σκάει χαμόγελο το χείλη του. Πιο πέρα το εκκλησάκι του Αγίου Ανδρέα, έχω μπει μέσα για να θαυμάσω αγιογραφίες του Κόντογλου, μεγάλη του η χάρη και η δική μου επίσης. Μετά είναι ένα χασάπικο μικρό και καλό, ο φούρνος με ωραίο ψωμί και ο μανάβης της γειτονιάς φυσικά που γλυκομιλάει σε όλες τις μεγαλοκοπέλες κυρίες, που η έξω από το μαγαζί πραμάτειά του απευθύνεται σε ξένους μετανάστες και είναι πολύ φτηνή και γ,δ,ε, ποιότητας, ενώ η μέσα για την upper class της γειτονιάς αυτής. Όλη αυτή η γειτονιά. Λίγο να βγεις από το σπίτι σου έκανες όλα τα ψώνια που θέλεις σε απόσταση δύο οικοδομικών τετραγώνων.!!!!!!!!

Ανάμεσα σε αυτούς τους «έποικους» της πλατείας μας - «μας» γιατί και γω τα τελευταία χρόνια είμαι συχνός επισκέπτης- είναι και ένας τύπος, που μόλις πέσει ο ήλιος φεύγει. Κάπως μελαμψός φαίνεται, που όμως αδυνατώ να προσδιορίσω την καταγωγή του, ίσως Ασιάτης, Αφρικανός, Έλληνας… Έχει κάποιες φορές μαζί του δυο τρεις εφημερίδες free press που τις φυλλομετρά. Τις διαβάζει δεν τις διαβάζει δεν ξέρω. Πάντως, πάντα έχει μαζί του τέτοια έντυπα.

Αυτός λοιπόν ο «δικός» ή «ξένος», δεν ξέρω πώς να τον χαρακτηρίσω, πιάνει πάντα συγκεκριμένο παγκάκι, αφού αν δεν το βρεί ελεύθερο κάνει δυο τρεις βόλτες το τετράγωνο και κάθεται υποχωρώντας μαζί με άλλους ή μόνος του, αφήνει δίπλα του τον καφέ που μοσχοβολάει και συνήθως βγάζει ένα βιβλίο ντυμένο με χαρτί για να το κρατάει καθαρό μάλλον. Ίσως και μια εσωτερική ταπεινοφροσύνη να τον κρατάει σε μια απόσταση από αυτά που συμβαίνουν γύρω του.

Τις Κυριακές λοιπόν, ιδιαίτερα τις ηλιόλουστες του χειμώνα και όχι μόνο τις ανοιξιάτικες και φθινοπωρινές, κάθεται ώρες, χωρίς να μπορέσω να καταλάβω γιατί οι σελίδες δεν «περνούν» τόσο γρήγορα από μπροστά του. Μήπως είναι ο καφές; οι μπουκιές του ψωμιού που κόβει κάθε τόσο μέσα από μια σακούλα τού παραδίπλα φούρνου; είναι που απολαμβάνει την κάθε λέξη και παράγραφο τού βιβλίου του; ή η Ελληνική δεν είναι η μητρική του γλώσσα……

Δύο εβδομάδες είχα να τον δω λόγω καιρού.

Μια Κυριακή εμφανίστηκε. Έπιασε το γνωστό παγκάκι, άφησε τον καφέ δίπλα του, έβγαλε τη σακούλα που έγραφε «αρτοποιείον» και αντί να βγάλει μια κομμένη μπουκιά ψωμί, έβγαλε το βιβλίο του. Δεν μπόρεσα καν να διαβάσω τον συγγραφέα και τον τίτλο του.

Ο Μαρσέλ Ντυσάν πήρε έναν ουρητήρα και τον έβαλε σε μία έκθεση. Το αντικείμενο αυτό (πέρασε από 40 κύματα φυσικά μέχρι να του αναγνωρίσουν την αξία του), αμέσως θα μπορούσαμε να πούμε ότι έγινε καλλιτεχνικό έργο. Ένα αντικείμενο γίνεται καλλιτεχνικό έργο όταν πάρει τη θέση του σε μία γκαλερί, σε ένα μουσείο, σε έναν χώρο που του "αναλογεί". Ο καιρός όμως περνάει η μοντέρνα τέχνη έρχεται να βάλει τη σφραγίδα της στην εποχή που ζούμε. Στον δημόσιο χώρο τα πράγματα είναι κάπως ανάλογα. Μία παραγγελία σε κάποιον καλλιτέχνη για έργο σε δημόσιο χώρο, άσχετα αν είναι καλό ή κακό, είναι ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΕΡΓΟ, γιατί έτσι ήταν η παραγγελία. Έχουν δει τα μάτια μας τόσα και τόσα στις μέρες μας.

Αυτό το απομεινάρι της παλιάς καπνοδόχου μιας ταβέρνα που κάηκε, στέκει εκεί να θυμίζει στους παλιούς περίοικους και πελάτες, τί ακριβώς ήταν. Μετά από λίγα χρόνια που οι ζωντανές μνήμες και οι ιστορία θα φθίνει, θα υπάρχουν κάποιοι θα το κοιτούν με ανοιχτό στόμα, όπως το κοίταζα και γω πριν μάθω την ιστορία του και θα αναρωτιούνται για την ύπαρξή της.

Στον μικρό αυτόν ελεύθερο χώρο αν κάποιοι έκαναν μία καλλιτεχνική δράση, είμαι σίγουρος ότι το απομεινάρι αυτό της καμινάδας θα ήταν μέρος της όλης καλλιτεχνικής εγκατάστασης. Τώρα δεν είναι ΤΙΠΟΤΑ. Όμως εγώ θα το ονομάσω έργο τέχνης τόσο συμβατό με τον χώρο μέσα στον οποίο βρίσκεται. Και η υπογραφή του καλλιτέχνη είναι εκεί και περιμένει……

Μήπως ο Ντυσάν έβαλε τη δική του υπογραφή στην ΚΡΗΝΗ, όπως ονόμασε τον ουρητήρα;

Μία μισοεπιτυχημένη ή μισοαποτυχημένη προσπαθεια αναπαλαίωσης ή συντήρησης του υπόγειου σταθμού «ΒΙΚΤΩΡΙΑ»

Ο «ηλεκτρικός» είναι το αγαπημένο μου μέσο μεταφοράς. Αρκετές φορές πηγαίνω έως το τέρμα, ενώ θα έπρεπε να κατέβω σχεδόν στο ενδιάμεσο ή επιβιβάζομαι στην αφετηρία για να πάω εκεί που ήθελα, ενώ θα μπορούσα να πάω αλλιώς. Πιο γρήγορα. Παρατηρώ όλες τις στάσεις, τον κόσμο που μπαίνει και βγαίνει, τους πλανόδιους οργανοπαίχτες, τους τζαμπατζήδες, τους μετανάστες με τις «μπατανόβουρτσες» στο χέρι ή τα καθαριστικά που χρησιμοποιούν για τους καθαρισμούς «κτιρίων και γραφείων». Έχω δει σταθμούς που ίσως οι ταχτικοί επιβάτες του ηλεκτρικού να μην έχουν δει, γιατί πηγαίνουν και γυρίζουν στη δουλειά τους. Αν θελήσουν να πάνε για καφέ κάπου αλλού, μάλλον θα πάρουν το αυτοκίνητό τους να πάνε. Όμως εμένα με ενδιαφέρει το ταξίδι κι ας έχει δεδομένο προορισμό. Όμως μέχρι τότε το ταξίδι υπάρχει και είναι γοητευτικό.

Ο σταθμός Βικτώρια είναι υπόγειος. Με αφορμή τους Ολυμπιακούς αγώνες και να μη μας κακοχαρακτηρίσουν οι επισκέπτες και οι υψηλά ιστάμενοι, έγιναν προσπάθειες αναβάθμισης των σταθμών. Ειδικά στη ΒΙΚΤΩΡΙΑ και στην ΟΜΟΝΟΙΑ, ιστορικοί σταθμοί, που κατεβαίνω χωρίς να έχω λόγο παρά μόνο την άμεση αίσθηση του χώρου είναι οι αγαπημένοι μου σταθμοί από κάθε άποψη, κυριάρχησε η ιδέα να κρατήσουν τουλάχιστον τα χρωματικά και κάποια άλλα χαρακτηριστικά. Δεν έγινε κατορθωτό, αλλά και έτσι που είναι , κάτι λίγο μεν, αλλά θυμίζει το παρελθόν τους.

..και εφόσον αναφέραμε τον υπόγειο ΒΙΚΤΩΡΙΑ, να πούμε και για τον υπόγειο ΟΜΟΝΟΙΑ.
Δέκα έξι με δεκαοχτώ ώρες ο υπόγειος ηλεκτρικός κάνει την ίδια κίνηση με μία μηχανή παραγωγής.
Ίδιες επαναλαμβανόμενες κινήσεις.
Κόσμος ανεβαίνει , περιμένει τον συρμό που έρχεται, άλλοι βγαίνουν απ αυτόν, άλλοι μπαίνουν,
άλλοι κατεβαίνουν για το ΜΕΤΡΟ, άλλοι ανεβαίνουν στην επιφάνεια.
Ας σημειωθεί ότι και αυτή η απόπειρα ανακαίνισης δεν ήταν η καλύτερη.

στρατηγέ
τι ζητούσες στη Λάρισα
συ
ένας
Υδραίος;

αντρέα
Τι ζητούσες στην Κηφισιά
συ
ένας
Ελευσίνιος;

Κάποιος κάποιοι αποκόλλησαν και μάλλον καλά έκαναν γιατί ίσως σώθεί η ανάγλυφη μορφή της κοπέλας και δε θα πάει για μπάζα…….
ΠΑΡΚΟ ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ στα Πατήσια

Οδός Άλμπερτ Καμύ στην Αθήνα
πότε έξοδος πότε αδιέξοδος που ξεκινά από την Πατησίων και βγαίνει στην 3η Σεπτεμβρίου ή από την 3η Σεπτεμβρίου και βγαίνει στην Πατησίων δίπλα ακριβώς, ίσως και από μέσα, ίσως και παραδίπλα το Μουσείο αυτοκινήτου και κάτι τζαμαρίες γραφείων δεν ξέρω εγώ τί στο κτίριο που γράφει Χαραγκιώνης περνάς δεν περνάς πότε περνάς πότε δεν περνάς έχω περάσει δύο - τρεις φορές πότε οι πόρτες ανοιχτές πότε οι πόρτες κλειστές ότι θέλουν κάνουν σε αυτόν τον δρόμο των λίγων μέτρων αντιστρόφως ανάλογος του μεγέθους του Αλμπέρ Καμύ και ευτυχώς που ο Αλμπέρ Καμύ δεν υπάρχει πια για να μάθει πόσο πολύ τιμήθηκε στην Ελλάδα αλλά τέλος πάντως η πολιτεία το χρέος το έκανε και ξόφλησε τα χρωστούμενα.

Είτε είσοδος είτε έξοδος έτσι κι αλλιώς αιωρείται.....

ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Πάντα μου άρεσε η πλατεία αυτή. Προτιμώ να περνάω από μέσα και όχι απ' έξω, γιατί περνώντας από μέσα νομίζω ότι τη μαθαίνω καλύτερα, είναι σαν να κάνω ανατομία. Να αυτό είναι το τάδε όργανο, αυτό πλάι του είναι το άλλο κλπ. Αυτό δεν σημαίνει ότι ξέρω τι δουλεία κάνει το κάθε όργανο, όπως δεν ξέρω και τι κάνει ο κάθε θαμώνας μέσα στην πλατεία.

Μ αρέσει να βλέπω τους έγχρωμους θαμώνες της με τα πολύχρωμα ρούχα τους και να χαζεύω τα περιστέρια που ψάχνουν ατάραχα τα ψιχουλακια που τους ρίχνουν οι περαστικοί αλλά και κάποιοι που έρχονται μόνο και μόνο για αυτό.

Μ αρέσει που βλέπω ξένους και δικούς να κάθονται και κάποιες φορές στο ίδιο παγκάκι και ή να συζητούν ή αμίλητοι. Άλλωστε γείτονες είναι, μπορεί να ψωνίζουν στα ίδια μαγαζιά, να πίνουν καφέ στο ίδιο καφενείο, να πηγαίνουν τα παιδιά τους στο ίδιο σχολείο, φροντιστήριο, να βρίσκονται στα παιδικά πάρτι όλοι μαζί, (αν και αυτή η μόδα των παιδικών πάρτι ξέφτισε λόγω οικονομικών δυσκολιών, όπως ξεφτίζουν όλα τα «έθιμα» - μάλλον συνήθειες λέγονται, που ευτυχώς δεν μπήκαν στην κατηγορία «έθιμα»- που βασίστηκαν στην ευμάρεια μίας εποχής, ακόμα και οι ίδιες οι διαπροσωπικές σχέσεις....)

Ναι και η «σκακιέρα», έτσι το είπα από την αρχή. Έτσι μου βγήκε ρίχνοντας μια γρήγορη ματιά σ αυτόν τον τετράγωνο ασπρόμαυρο σχηματισμό. Δεν τον καλο-πρόσεξα γιατί περπατούσαμε βιαστικά να προλάβουμε την παράσταση και νόμισα πως ίσως είναι ένα κάποιο αυθαίρετο, τυχαίο τετράγωνο με τετράγωνες ασπρόμαυρες πλάκες που κάποιου εργολάβου του είχαν περισσέψει από άλλη κατασκευή και τις έβαλε εκεί, έτσι για να υπάρχουν.
Όμως κάτι μου στριφογύριζε στο μυαλό έως που φτάσαμε στον προορισμό μας, «δεν μπορεί» μονολόγησα. Κάτι συμβαίνει κάτι υπάρχει. Θα πρέπει να είναι οχτώ επί οχτώ τετράγωνα και αν κάτσεις στη σωστή πλευρά θα έχεις κάτω δεξιά λευκό τετράγωνο…. «στον γυρισμό θα περάσουμε από κει πάλι»- είπα. Δεν εισέπραξα και το καλύτερο βλέμμα, αλλά γυρίζοντας από τον κινηματογράφο εκεί στο πανεπιστήμιο κοντά που μπαίνεις από τη μεριά της οθόνης – περίεργο για χειμωνιάτικο - περπατώντας, θα περνάγαμε από κει.

Στην αρχή δεν το κατάλαβα αυτό το «Ζουλί». Αλλά όταν μου το εξήγησε της έδωσα ένα από τα λίγα φιλιά, τα παρατεταμένα που τα χέρια σφίγγουν τη μέση δυνατά και απότομα αλλά ευλαβικά, ικετευτικά, απαλά κατεβαίνουν και πιο κάτω. Τινάχτηκε και προχώρησε λίγο βιαστικά, γιατί τα παιδιά που φύλαγαν το πολυτεχνείο, τα ΜΑΤ δηλαδή, μας κοιτούσαν. Ίσως να νόμιζαν ότι το κάνουμε για ξεκάρφωμα και είναι τίποτα συνθηματικό, αλλά μπορεί και να μας θαύμαζαν. Γιατί όχι……;

Παρόλα αυτά στον γυρισμό περάσαμε πάλι από το «σκάκι», μέτρησα τα οχτώ κάθετα και τα ίδια οριζόντια τετράγωνα, το άσπρο στη κάτω γωνία αριστερά, όπως βλέπεις την Πατησίων και το συντριβάνι στο πλάι σου αριστερά ή και όπως έχεις την πλάτη σου στραμμένη προς τα εκεί και είπα ότι ο αρχιτέκτονας ήταν ωραίος, όπως και αυτοί που συμφώνησαν τότε σε αυτήν την ιδέα, σε αυτό το σχέδιο και το μαρμάρινο σκάκι ωραίο κι αυτό. Χάρηκα, όπως χαίρομαι πάντα που ανακαλύπτω κάτι που δεν φαίνεται με την πρώτη ματιά, κάτι που ο άλλος δεν το βρίσκει, κάτι που ο άλλος δεν το βρίσκει αξιόλογο, κάτι που το εξηγείς και δεν το βλέπει και καλά κάνει συνήθως, γιατί αυτό που βλέπω εγώ και το πλάθω στη φαντασία μου, ότι έτσι είναι, μόνο εγώ ίσως το βλέπω.

(*Αυτό έπαθα σήμερα διαβάζοντας ένα βιβλίο. Είδα λοιπόν τον συγγραφέα να αναφέρει το όνομά του μέσα στην αστυνομική υπόθεση και αμέσως το μυαλό μου πήγε στον Χίτσκοκ, που μάλλον πάντα κάνει ένα πέρασμα από το πλάνο. Ένα και μοναδικό. Έτσι έκανε και ο συγγραφέας αυτός.*

Μου άνοιξε η καρδιά όταν το σκέφτηκα. Είμαι σχεδόν σίγουρος ότι αν του το πω ίσως να μην το είχε στο μυαλό του και να με στενοχωρήσει, - ίσως και να το είχε όμως -, γι αυτό δεν θα του το πω και θα το κρατήσω δικό μου να είμαι ευχαριστημένος έτσι κι αλλιώς).

Έλεγα λοιπόν για το σκάκι. Πάλι την χαρά μου αυτή για την ιδέα του αρχιτέκτονα από μόνος μου την έκοψα απότομα. «πού είναι ρε φίλε τα πιόνια; Τα άσπρα και τα μαύρα; Τα πιονάκια τα ηρωικά, οι βασίλισσες οι ντίβες που κάνουν ότι θέλουν πάνω στη σκακιέρα - και όχι μόνο εκεί -ο βασιλιάς ο νωχελικός που ένα βήμα περπατάει αν απειληθεί, οι τρελοί αξιωματικοί; τα έφαγε ο εργολάβος ή ο απέναντι ένοικος της πολυκατοικίας που τα κυαλάριζε το βράδυ του χειμώνα πίσω από την κουρτίνα και κατέβηκε και τα απαλλοτρίωσε τα μεσάνυχτα; πού είναι φίλε μου πες μου τώρα, δώσε μου μια απάντηση και συ στα ερωτήματα που με ζώνουν!

Ίσως δεν τα έβαλε ο εργολάβος καθόλου σκέφτηκα, «δεν ήταν μέσα στην περιγραφή του έργου» είπε σε αυτόν που το παρέλαβε και που ίσως θα είχε παραλάβει και κάποιο κέρασμα. Ίσως τα απαλλοτρίωσε κάποιος άλλος ένοικος που τα καλοκοίταζε από το απέναντι μπαλκόνι ή και το παραδίπλα και τα έχει τώρα μέσα σε αυτά τα θρυλικά σαλόνια των ωραίων αστικών πολυκατοικιών της δεκαετίας του ΄60 με τη βαριά επίπλωση, τις συρόμενες μεσόπορτες του σαλονιού, τα σκρίνια, τις σκαλιστές ροτόντες και καρέκλες με το παλιό πιάνο χωρίς ουρά – σκαλιστό όμως -στην γωνία αραχνιασμένο και που επάνω του έχουν αποθέσει αυτές τις ελεφαντοδόντινες άσπρες ή ξύλινες σκούρες περίτεχνες μάσκες τις αφρικάνικες, που τις έχει φέρει ο «καπετάνιος» όπως έλεγαν τον γείτονα, γατί παιδιά δεν έκαναν - ατυχία της ζωής - που θα το κληρονομήσει κάποιος ανιψιός και μαζί με το σπίτι και το άλογο, τη βασίλισσα βεβαίως πριν απ όλα ή τον πύργο, γιατί δεν μπορεί να τα έχει πάρει όλα τα πιόνια, πού θα τα χώραγε άλλωστε το σαλόνι αυτό που χώρος δεν υπάρχει ούτε για να κάτσει κάποιος άνετα. Και αυτός ο «τρελός» πώς θα μπορούσε να φυλακιστεί σε τέτοιο χώρο – αποκλείεται, δεν θα υπάρχει παρά σε κάποιο παλαιοπωλείο, ανάμεσα σε άλλα ταιριαστά αντικείμενα. Τέτοια λοιπόν σκέφτομαι εγώ όταν περνάω από κει και κοιτάζω με περιέργεια τους παλιούς νοικοκυραίους που η πλατεία αυτή είχε πολλούς πάρα πολλούς σχεδόν γεμάτη από γιατρούς, μηχανικούς, επιστήμονες ή κληρονόμοι κάποιας καλής περιουσίας, τους μεσοαστούς ή μικροαστούς που σύμφωνα με την ταξική θεωρία είναι πότε με τους ανώτερούς τους ταξικά και πότε με τους κατώτερους τους ανάλογα, - δεν θυμάμαι παρακάτω την ανάλυση του μεγάλου ηγέτη τόσα χρόνια που πέρασαν - με το καλό ντύσιμο, τη γκραβατούλα το γυαλισμένο σκαρπίνι, την άσπρη ή ριγέ κάλτσα, στην πένα όλοι, το ίδιο και οι κυρίες τους όσοι είχαν ή όσοι τις έπαιρναν μαζί τους, μπας και ανακαλύψω τον κλεφτή. Τους κοιτάζω και σχεδόν τους ενοχοποιώ μέσα μου. Πάλι όμως ηρεμώ. Και καλά κάνανε ρε και τα πήραν, αν τα πήραν. Κάποιος θα τα έπαιρνε, ίσως κάποιος τα πήρε και τα πήγε στο μοναστηράκι. Μακάρι να μην έχουν σπάσει ή να πήγαν στην χωματερή

Σκέφτομαι λοιπόν να αντικαταστήσω τα πιόνια με περιστέρια. Να βάζω ψίχουλα στα ασπρόμαυρα αυτά τετράγωνα και να περιμένω να έρθουν τα περιστέρια για να φάνε. Πολύ καλή ιδέα είναι και παίρνω τα πάνω μου. Σε λίγο όμως με πιάνει πάλι θλίψη. Τί είναι αυτά που λες ρε συ; Πώς θα κανονίσεις να βάλεις τα άσπρα περιστέρια στη μία μεριά και τα μαύρα στην άλλη; Πώς δεν θα μπούνε στις μαρμάρινες πλάκες 3-4 μαζί, πως θα μπορείς να λες «αυτό είναι πύργος, αυτό είναι πιονάκι, άλογο;» τι κάθεσαι και σκέφτεσαι; Απογοήτευση και μόνο απογοήτευση. Τι σκεφτομαι και γω….! Ούτε σε ταινία δεν γίνονται αυτά.
«εδώ ήταν το Άττικα» ακόυω τη φωνή που μου διαταράσσει τη σκέψη που έκανα για σενάριο σε ταινία με περιστέρια σαν πιόνια σκακιού – να και πάλι ο Χίτσκοκ -.
«Εεε;» απάντησα αμήχανα. «μα κινηματογράφος ήτανε, Α Τ Τ Ι Κ Α» τόνισε «δεν το έχεις ακούσει άλλη φορά;»
«Όχι» ψέλλισα λίγο ντροπιασμένος είναι αλήθεια. Εγώ που έχω φάει λεφτά και χρόνο στις αίθουσες μέσα, να μην ξέρω το ΑΤΤΙΚΑ! Ντροπή νιώθω για το άτομο μου. Από δω και πέρα δεν θα υπάρξει σινεμάς(;) ή κινηματόγραφος που έλεγε και η γιαγιά μου, που δεν θα τον έχω επισκεφτεί, μονολόγησα.
Περισσότερο μου άρεσε όταν έμαθα ότι την έλεγαν παλιότερα και **ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓΑΜΩΝ** - έχει και τέσσερεις μαρμάρινους ερωτιδείς ίσως για να ξορκίζουν το "κακό"(ενώ οι άλλες δύο αγαπημένες μου πλατείες η των Εξαρχείων και του Αγίου Γεωργίου στην Κυψέλη έχουν δύο πανομοιότυπα μπρούτζινα γλυπτά από τρεις ερωτιδείς). Και το "κακό" το ξόρκισαν και την ονόμασαν πλέον **ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗΣ** για να δηλωθεί η συμμαχία μας με τις ΗΠΑ, ενώ πολύ πριν λέει ότι ονομαζόταν **ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΝΘΕΣΤΗΡΙΩΝ.** Αλλά όπως και να τη λένε εμένα μ' αρέσει πολύ.

ΤΟ ΠΑΤΟΣ ΤΗΝ
ΛΕΥΤΕΡΙΑ ΕΊΝΑΙ
ΔΥΝΑΤΟΤΕΡΟ
ΑΠΌ ΌΛΑ ΤΑ ΚΕΛΙΑ

Κάποιος ξένος μετανάστης ή πρόσφυγας θα το έγραψε και γρήγορα γρήγορα όπως φαίνετα.

Αυτό το Τ αντί για Θ συνειρμικά έφερε στη μνήμη μου αυτό το τραγούδι του Μίμη Πλέσσα που τραγουδούσε οΚώστας Χατζής. Τελείωνε με το «να πέσω να πετααααάνω αντί πεθάνω…...

https://www.youtube.com/watch?v=VWnSsYhdd_0

Το εργοστάσιο κουμπιών πάνω στην οδό Αχαρνών.
Είχα μεγάλη επιθυμία να πηδήξω κάτι συρματοπλέγματα και να βρεθώ μέσα. Πριν λίγο καιρό ξέσπασε πυρκαγιά και η επιθυμία θα μείνει επιθυμία……

Παραδίπλα του εργοστασίου βρίσκεται ένα ωραίο παρκάκι με το σιντριβάνι του και πιο πέρα ο Άγιος Ελευθέριος

Η θρυλική στοά hollywood.

Το πάλαι ποτέ, όλες οι εταιρείες διανομής και διάφοροι μαστόροι κινηματογραφικών μηχανών…

Ο ορισμός της λέξης «ρούχλα».
Δύο φωτογραφίες. Μία πιο μακρυά και μία κοντύτερα προσεχτικά, φοβούμενος μην ταράξω την ηρεμία της, αλλα δεν έπαιρνε χαμπάρι….

Δεν είμαι σίγουρος αν η Λέλα Καραγιάννη ήθελε αυτό. Αλλά ίσως, κάπως, αυτή η χριστιανική οργάνωση, έως να αποδειχτει κάτι αλλο, ναι……

Στον σταθμό Πελοποννήσου είναι αυτό το στένσιλ που δεν μπορούσα να μην τα καταγράψω.
Ο Θεοφάνης και ο Θεοδόσης από ταινία του Σταύρου Τσιώλη.

Στην ταινία αυτή υπάρχει και η ατάκα του Θεοφάνη στον Θεοδόση:
Σου το έχω πει, στις γυναίκες θα δίνεις το 5 και θα κρατάς το 95, αλλά εσύ κάνεις τελείως το ανάποδο

Γωνία Αχαρνών και Αγίου Μελετίου.
Περίεργο μου φάνηκε και ρωτώντας κάτι σαν παλιό παγκάρι μου είπαν ότι είναι. Με την ανακατασκευή του πεζοδρομίου σε κάποια χωματερή θα βρεθεί εκτός αν κάποιο μάτι έμπειρο το πάει στο μοναστηράκι ή στον Ελαιώνα……..

Για τους παλιότερους ο συνειρμός είναι εύκολος.
Για τους νεότερους, υπήρχε μια κινηματογραφική ταινία που λεγόταν
ΤΟ ΡΕΜΑΛΙ ΤΗΣ ΦΩΚΙΩΝΟΣ ΝΕΓΡΗ.
Βρήκα ευστοχότατη την ταμπέλα του μαγαζιού…….

Μεγάλος ο περίπατος σήμερα στην Αθήνα. Ο βηματομετρητής μέτρησε περίπου εννιά χιλιόμετρα και κάτι ακόμα.
Πρώτη φωτογραφία το παλιό θέατρο ΑΘΗΝΑΙΟΝ που γκρεμίστηκε, (δεν ξέρω τι μπορεί να μας προκύψει.....). Εκεί είδα "το μεγάλο μας τσίρκο" έστριψα λίγο τα μάτια μου προς τα αριστερά και είδα το Ε.Α.Μ. το οποίο με τέτοια "φόρα" που έχει πάρει το βλέπω να αλλάζει και το αρκτικόλεξο του για να συνάδει περισσότερο με τα καινούργια αφεντικά του.
Περπάτησα σε στενά που δεν είχα περπατήσει ποτέ και βρέθηκα στην απέναντι μεριά του υπό κατάληψη θεάτρου του Τσίλερ από το καλλιτεχνικό κίνημα. Δίπλα μου ο Ι.Ν. Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης. Μπήκα μέσα. Φωτογραφία δεν έβγαλα γιατί δεν πρόκειται ποτέ να ιδιωτικοποιηθεί και θα στέκει εκεί όπως είναι. Όμως τί ταιριαστός συνδυασμός απέναντι ακριβώς από το εκπληκτικό ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ να βρίσκεται ένας περίλαμπρος και "βαρύς" ναός. Οι πρώτες πρώτες θεατρικές παραστάσεις ήταν οι μυστικιστικές τελετές κάθε θρησκείας εδώ και εκατοντάδες αιώνες πίσω, πολύ πριν το πούμε εμείς "θέατρο ".
Προχώρησα και ανέβηκα πιο ψηλά, πέρασα την άλλη κατάληψη του REX και τα βήματα μου με έβγαλαν σε μια στοά. Τη στοά "Πεσμαζόγλου". Οι στοές έχουν κάτι το μαγικό. Μοιάζουν με τον Άτλαντα. Κρατάνε στην πλάτη τους αμέτρητο βάρος και δεν καταρρέουν. Μια μουσική άκουγα και με τράβηξε κοντά της. Ο ήχος του μοναχικού βιολιστή, η ερημιά και τα κλειστά μαγαζιά και κάτι χαρτιά και πλαστικά μπουκάλια που τα έπαιρνε ο αέρας, έφεραν στο μυαλό μου Αγγελοπουλικά πλάνα, από αυτά που θαυμάζεις και συγχρόνως σου δημιουργούν θλίψη. Μπήκα και γω σε ένα φωτογραφικό κάδρο, αφού έβγαλα δυο βιντεάκια με τη συγκατάθεση του βιολιστή και κατέβηκα στη ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.
Αυτά τα κλειστά μαγαζάκια που κάποτε έσφυζαν ζωή ερειπωμένα και κάποια σε κατάρρευση. Προχώρησα προς "το υπόγειο του Κουν" αλλά η πόρτα σφαλισμένη. Έβγαλα δύο φωτογραφίες στα λίγα σκαλοπάτια που κατέβηκα, ξαναγύρισα επάνω στη στοά, με κέντρισε το στιχάκι του Ρίτσου, το "αποθήκευσα" κι αυτό, και έφυγα.
Έξω στην κίνηση νέοι και νέες με διπλωμένα πανό κατηφόριζαν στις καταλήψεις και με έκαναν να νιώσω αισιοδοξία.
Αναρωτήθηκα γιατί τα βήματά μου σήμερα μου έπαιξαν αυτό το παιχνίδι.

ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΝ
ΣΠΟΥΔΗΝ ΜΑΣ
10 100 1000
ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ
ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΕΝΑ ΚΟΣΜΟ

Μια κίνηση
του τρυφερού χεριού σου
έσβησε μεμιάς όλο το μαύρο.

Γιάννης Ρίτσος, *Πρωινό άστρο*

Τα δύο βίντεο που αναφέρονται στο παραπάνω κείμενο

ΌΧΙ ΣΤΑΘΜΟΣ ΜΕΤΡΟ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ, Η ΠΛΑΤΕΙΑ ΕΞΑΡΧΕΙΩΝ ΘΑ ΜΕΙΝΕΙ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΜΑΣ ΓΙΑ ΟΛΗ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑ

Εξαρχείων συνέχεια…..

Η τυπολατρία και τυπολαγνεία της κηδείας της βασίλισσας συνέπεσε με την ταινία που παρακολούθησα την ίδια μέρα. ΖΟΥΣΕ ΤΗ ΖΩΗ ΤΗΣ. Η αφήγηση του Γκοντάρ βρίσκεται στην άλλη άκρη των κανόνων, των πρωτοκόλλων και των τύπων. Δύο σημεία αναφέρω που σημάδεψαν την ταινία αυτή τη συγκεκριμένη μέρα με τους θανάτους των δύο πρωταγωνιστών στην τηλεόραση και στο σινεμά, να απέχουν λίγες ώρες.

α. Η εκπόρνευση της Νανάς(Άννα Καρίνα) γίνεται με ένα πολύ συγκεκριμένο τρόπο (τόσα θα πάρεις αν είσαι γυμνή, τόσα αν είσαι ντυμένη. Σε αυτόν τον δρόμο θα κάνεις πιάτσα σε αυτό το πάρκο θα πηγαίνεις. Αυτές τις μέρες θα έχεις ρεπό, αυτό το μισθό θα παίρνεις). Απόλυτοι κανόνες απαράβατοι από τον προαγωγό προς στην εκπορνευόμενη Νανά.
β. "Πώς σε λένε « "Elizabeth όπως τη βασίλισσα»
απαντά μια άλλη πόρνη, στην ερώτηση ενός γιάπη της εποχής, που καλέστηκε για να γίνει το ερωτικό τρίο.
ΥΓ. Δώδεκα είναι τα κεφάλαια της ιστορίας που αφηγείται ο σκηνοθέτης για την εκπόρνευση της κοπέλας, της ίδιας της κοινωνίας δηλαδή.
Δώδεκα όσα και τα "ευαγγέλια"
……και από κάτω η αστυνομία και τα ΜΑΤ προστάτευαν τα έργα του ΜΕΤΡΟ
και η "μπλε πολυκατοικία" ήταν σκοτεινή.

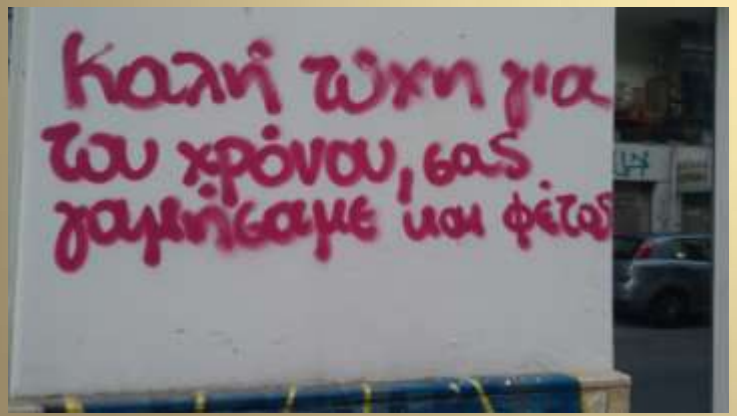

Πάρκο Πατησίων και Κύπρου. Χρόνια τώρα αντιστέκεται στη μανία των "επενδυτών" και των εργολάβων.
Πολίτες το συντηρούν και το προσέχουν από τις επιβουλές διαφόρων.
ΤΑ ΩΔΙΚΑ ΠΟΥΛΙΑ ΕΠΙΣΤΡΈΦΟΥΝ

Ο Γαϊτης έλεγε ότι “ο κόσμος δεν θέλει να βλέπει τον εαυτό του ανθρωπάκι, αλλά είναι”

Σταθμός Λαρίσης με μεταξοτυπία 2*5 μέτρων του καλλιτέχνη.

Περισσότερο μου άρεσαν τα "χρηστικά ανθρωπάκια" που αντικατέστησαν τις συμβατικές θέσεις αναμονής.

Είτε υπάρχουν καθήμενοι είτε όχι, η αρμονία της εικόνας με μάγεψε.

(την επόμενη φορά θα κάτσω με τα "ανθρωπάκια" κι ας πηγαίνει ο συρμός σε άλλη κατεύθυνση)

ΘΑΥΜΑ ΣΤΟΝ ΕΛΑΙΩΝΑ

"δώσε μου ενάμιση ευρώ γιατί δε βγαίνουν τα ψιλά". "έχω περίμενε λίγο να τα βρω",
αλλά πριν προλάβω οτιδήποτε ακούω μια φωνή, " ειιιιι….. έλα να σου πω", γυρνάω περισσότερα από περιέργεια και βλέπω έναν μεγαλύτερο από εμένα ψηλό ευθυτενή, που καθόταν μαζί με έναν Αφρικανό και έπιναν μπύρες, να μου γνέφει.
"εγω;" ρωτάω αμήχανα.
"ναι εσύ με το ψάθινο, έλα δω να σου πω και άσε την κοπέλα".
Πηγαίνω κοντά του και ανοίγει τη χούφτα του τη μεγάλη γεμάτη με ψιλά, που τα είχε βγάλει μόλις με άκουσε, - αφού πριν που καθόταν δίπλα μου με το ένα χέρι έτρωγε το λουκάνικο και το άλλο έπινε μπύρα-, για να μου δώσει το ενάμιση ευρώ.
"μα θα βρούμε" λέω…
"δεν έχει ΜΑ" μου απαντάει πολύ κοφτά μην αφήνοντας άλλο περιθώριο για αρνήσεις. "Μα"... εξακολουθώ να προσπαθώ να ψελίσω, γιατί ντρέπομαι και με κοιτάζει αυστηρά αλλά καλοσυνάτα. "Άσε την κοπέλα και σε κερνάω εγώ κάτι". Παρέδωσα οποιαδήποτε προσπάθεια για άρνηση."Την υγεία σου να έχεις και χρόνια πολλά να ζήσεις" του λέω.
…….

…….
Είμαστε στον ΕΛΑΙΩΝΑ στο κυριακάτικο παζάρι, σε έναν άλλο κόσμο ανάμεσα σε διάφορες φυλές και "φυλές". Εκεί που μπορείς να βρεις τα πάντα και τίποτα, αλλά μπορείς να βρεις και ανθρώπους κάθε είδους. Εμείς βρήκαμε ιδιαίτερο άνθρωπο με διαφορετικές αξίες από τις γνωστές σε μας τους «πολιτισμένους». Ρομά μάλλον ήταν και ίσως πατέρας του ιδιοκτήτη της αυτοσχέδιας καντίνας που καθίσαμε να πιούμε ένα νερό, γιατί το περπάτημα στον ήλιο έγινε δύσκολο κάποια στιγμή, (κατά βάθος μπύρα ήθελα και σουβλάκι και το κατάφερα). Ευγενικός και ο καντινιέρης που όταν είδε τη φίλη μου έκανε τα αδύνατα δυνατά να μας βρει ένα τραπέζι βάζοντας σε τάξη άλλους θαμώνες που είχαν απλωθεί.
Πότε δεν έχει ζητήσει από τη γυναίκα του 1,5 ευρώ να συμπληρώσει κάποιο λογαριασμό. Παράξενη του φάνηκε η κίνηση μου που ίσως να μην έχει ξανασυμβεί στον κόσμο του. Έναν κόσμο με άλλες ηθικές αξίες, αλλά πραγματικά ηθικές.
Στον Ελαιώνα από τη μεριά των ρακοσυλλεκτών βλέπεις το γήπεδο που φτιάχνεται, αλλά όχι τη δομή των προσφύγων που μάλλον είναι καλά κρυμμένη για να μη βλέπουμε την κατάντια του "πολιτισμού" μας, τρομάρα μας. Η φαραωνική κατασκευή θα γίνει και ο στόχος είναι να φύγει και η προσφυγική δομή, για πού άγνωστο….
Το βράδυ τελείως τυχαία, αλλά πόσο ταιριαστά (το μόνο θαύμα που μπορώ να πιστέψω) ένα κανάλι είχε το ΘΑΥΜΑ ΣΤΟ ΜΙΛΑΝΟ. Θαύματα γίνονται στις ταινίες και επίσης γίνονται ταινίες θαύματα όπως αυτή του Βιττόριο Ντε Σίκα, αλλά πρέπει, διάβολε, να τους πάρουμε με τα σκουπόξυλα στο χέρι πρώτα και μετά να ανέβουμε στον ουρανό…..

Τυχαία με βγάζουν τα πόδια μου σε γνωστά και άγνωστα σημεία. Τα άγνωστα τα ανακαλύπτω και μιλάω μαζί τους. Αλλά και τα γνωστά κάποια στιγμή φέρνουν μνήμες μακρινές. Αυτές λοιπόν οι φωτογραφίες με επανέφεραν σε έναν παρελθόντα χρονο:

Κάποτε μια εποχή με έναν φίλο κάθε Σάββατο φεύγαμε από Ελευσίνα να πάμε κινηματογράφο, για δύο πάντα ταινίες, στην Αθήνα. Ήταν μια συνήθεια θα μπορούσαμε να πούμε, πολύ ωραία και μετά κάνα ιστορικό μπαράκι που θα συναντούσαμε τελείως τυχαία εκεί στα Εξάρχεια.

Κανονίζαμε λοιπόν παραστάσεις μόνο για σινεφίλ ταινίες. Κάποιο Σάββατο κανονίσαμε 6 μμ με 8 παρά Γκοντάρ και ένα άλλο, αλλά που είχε παράσταση στις 9.

Τί κάνουμε όμως μεταξύ των δύο παραστάσεων;;

Λίγο πιο πέρα, που λέει ο λόγος, ήταν το RIVOLI ούτε προσέξαμε τι θα δούμε, εννοείται ότι ξέραμε τις καλτ ταινίες που έπαιζε, μπήκαμε στην σκοτεινή αίθουσα και είδαμε Γκουσγκούνη, μισή ταινία και μετά στο Όπερα για συνέχεια με Βέντερς

(στη φωτό άλλος ιστορικός κινηματογράφος σε αποσύνθεση. Το RIVOLI δεν υπάρχει πλέον)

Κάπου εκεί γύρω στον Άγιο Παντελεήμονα κάποια οικοδομή περιμένει την κατάρρευσή της και γω προσπαθώ να "διαφυλάξω" αυτά τα σιδερένια λουλουδάκια που δεν έχω ξαναδεί.
Δίπλα ξεκουράζονται περιστέρια στο "αέτωμα" πάνω από την είσοδο, έτοιμα να τσιμπολογίσουν κάτι από το δρόμο.
Και δίπλα ένα αδελφάκι δίδυμο - η υδρορροή ίσως να είναι και ο άξονας συμμετρίας τους – καλοφτιαγμένο.

Είναι και ένας άλλος σταθμός του ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ. Ο σταθμός ΑΤΤΙΚΗ. Τον αντιπαθώ πολύ και δεν ξέρω γιατί. Δεν μου «έκατσε» που λένε. Κάποια στιγμή που περνούσαμε από εκεί το έλεγα στην συνεπιβάτισσά μου:
-Δε μ’ αρέσει καθόλου
-Γιατί όμως;
-Δεν ξέρω, πολλές φορές θέλω να κλείσω τα μάτια μου όταν φρενάρει το τραίνο για να σταματήσει. Καλύτερα να μη δω την ταμπέλα..
-Τόσο πολύ βρε παιδί μου, τι σου έχει κάνει;
-Τίποτα, είναι κάτι σαν τις μπάμιες.....
- Χριστός και Παναγία. Τι να πω, δεν ξέρω.
(ο απέναντι συνεπιβάτης έβαλε τα γέλια ακούγοντας τον διάλογο)
Έχω κατέβει αρκετές φορές στη στάση αυτή για να περπατήσω και έβγαλα μία φωτογραφία αυτό τον «πύργο», αλλά ούτε καν έψαξα να μάθω τι είναι. Για τέτοια αντιπάθεια μιλάμε……

Σας έχω μιλήσει κι άλλη φορά για τις στοές πόσο μ' αρέσουν. Έχουν να διηγηθούν και οι "ζωντανές" αλλά και οι ερειπωμένες ή ακόμα καλύτερα να φτιάξεις και συ τη δικιά σου διήγηση κι ας απέχει από την αλήθεια. Είδα λοιπόν μπροστά μου μια στοά και η περιέργεια με πήγε προς τα κει. Υπόγεια ήταν και δεν ήξερα που έβγαζε. Είδα σκαλιά και τα ακολούθησα. Κατεβαίνοντας είδα ένα απίθανο θέαμα. Γρήγορο βιντεάκι που αν ήξερα να κάνω μοντάζ θα παρουσίαζα μια γκαλερί.

Στάθηκα στη διασταύρωση σαν υπνωτισμένος.
Τέσσερεις μελωδίες έρχονταν στο αυτιά μου συγχρόνως ώσπου ένα κορνάρισμα με επανέφερε στην πραγματικότητα.
Μα μπορούν να τραγουδούν τα περιστέρια αναρωτήθηκα.
Και γιατί όχι; απάντησα αυθόρμητα

-Το παράθυρο κλεισμένο το παράθυρο κλειστό.....
https://youtu.be/CHPdaeABkQw
-Μπρος στα κλειστά παράθυρα μπροστά στα σκαλοπάτια απόψε ξημερωθηκα....
https://youtu.be/XxwWJK5KKiQ
-Περνούσα και σ αντίκριζα ψηλά στα παράθυρα....
https://youtu.be/CPYwCdRL8GU
-Άνοιξε το παράθυρο να μπει δροσιά να μπει του Μάη.....
https://youtu.be/o4326RVQSQ8

"Δεν αντέχω το παράθυρο χωρίς θέα" είπε ο ένοικος με το λόγο του Ελύτη και το έκανε πιο ανεκτό.

"Δεν θα το προσπεράσω δίχως να το πάρω μαζί μου" είπε ο περαστικός και έβγαλε το κινητό από την τσέπη του και ακούστηκε το βιαστικό κλικ.
Το τρίτο κλικ ήταν ένα βήμα πιο κοντά στο παράθυρο από το δεύτερο και αυτό το βήμα την έκανε να μαζέψει τα ποδαράκια της πάντα με τις ματιές μας διασταυρωμένες.

Οι αντιπαροχές έκαναν το «θαύμα» τους στην Αθήνα και επί χούντας οι εργολάβοι έγιναν οι επενδυτές της εποχής εκείνης.

Θα μπορούσα να πω με μια υπερβολή ότι καλύτερα άστεγος παρά να μένω σε μια από τις «δίδυμες» πολυκατοικίες των 15 ορόφων, αν μέτρησα καλά γιατί ζαλίστηκα.
Περισσότερο ευχάριστα θα μπορούσα να ζήσω πάνω από αυτό το «παρακμιακό» ΜΑΖΕΔΟΠΟΛΙΟ σε ένα διαμέρισμα 4όροφης πολυκατοικίας

ΣΤΟΑ BROADWAY

Η απόλυτη ερημιά.
Η οικονομική κρίση μας έφερε όχι στο επίπεδο που θα έπρεπε πραγματικά να είμαστε, αλλά πολύ πιο κάτω. Οι μεγάλες αίθουσες είτε κινηματογράφου είτε θεάτρου έκλεισαν και τη θέση τους την πήραν μικρότερες. Επειδή όμως το κενό πάντα και ίσως σε δεύτερο χρόνο, συμπληρώνεται, στο θέατρο ειδικά παρουσιάστηκαν αίθουσες σε παλιά συνεργεία, σε ανακατασκευασμένα μαγαζιά, σε υπόγεια 20-30-40-..70 το πολύ θέσεων, που το οδηγούν σε νέα καινούργια μονοπάτια…….

Ελληνική Φωτογραφική Εταιρεία…… Όχι ότι είμαι φωτογράφος, αλλά να.. «Τιμής ένεκεν» που λένε.

Αίθουσα ΜΑΝΟΣ ΚΑΤΡΑΚΗΣ. Επιτάφια πλάκα μού θύμησε.

Ο φωτισμός στο στρώμα κάποιου άστεγου μου φάνηκε σαν φωτισμός σε καλλιτεχνικό έργο εκθεσιακού χώρου.

Αυτή η γάτα με εξέπληξε. Εκτός ότι αδιαφορεί για τα περιστέρια γύρω της, κάθεται στη μέση του πλάτους της στοάς. ΜΕΤΡΗΣΑ ΤΙΣ ΠΛΑΚΕΣ. Δεξιά αριστερά είναι ισόποσες!!!!!!

Στον κινηματογράφο ΕΚΡΑΝ

Κρατάω μία μπύρα στο χέρι και φέρνω νοερά τις δυο διαγώνιες στο τετράπλευρο ή ίσως και τετράγωνο της πλατείας, προσπαθώντας να εντοπίσω το σημείο τομής τους και να "καταλάβω" γρήγορα-γρήγορα μην και προλάβει κανένας άλλος, στην επόμενη ή μεθεπόμενη σειρά το τραπέζι που έχει και κάθομαι.
Αποθέτω τον καπνό και την μπύρα και σηκώνομαι όρθιος να εντοπίσω στις γύρω πολυκατοικίες ποια διαμερίσματα έχουν θεά ικανή προς την οθόνη.
Εξετάζω ένα-ένα τα διαμερίσματα που έχουν το προνόμιο να βλέπουν καθαρά και όσο το δυνατόν κάθετα την οθόνη. Μπαλκόνια και βεράντες σχεδόν ποτέ. Αυτά είναι στις προσόψεις των οδών ή στις κάθετες οδούς. Πίσω είναι ή κλιμακοστάσια ή κουζίνες ή τουαλέτες, με φώτα που ανάβουν και σβήνουν ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε ένοικου. Προσπαθώ να βρω το διαμέρισμα που θα ήθελα να μένω για να έχω απεριόριστη θέαση. Φτιάχνω στο μυαλό μου ψηλά σκαμπό και ανάλογο τραπέζι να ακουμπώ τα υπάρχοντα μου, μια μπύρα και τον καπνό μου, για να βλέπω μέσα από το παράθυρο της τουαλέτας ή της κουζίνας και να ικανοποιώ την επιθυμία μου να παρακολουθώ άνετα την ταινία που παίζεται στο θερινό σινεμά.
Θυμάμαι τον εαυτό μου να χαζεύω από την πλατεία της πόλης μου το 1/3 ή το 1/6 της οθόνης του κινηματογράφου και να τρέχουν οι καουμπόυδες που κυνηγάνε τους Ινδιάνους ή τις λάμψεις των πολυβόλων και των κανονιών και αν τύχαινε να δούμε και κανένα φιλί προς την άκρη της οθόνης, τότε είναι που δεν ξεκολλάγαμε εφόσον τα πόδια και η μέση μας δεν κουράζονταν από την ορθοστασία τότε…. Και αν ποτέ είχαμε τη χαρά να πάμε στο μπαλκόνι κάποιου γνωστού ή συγγενή που ναι μεν ήταν η οθόνη σχεδόν ολόκληρη αλλά πολύ πλάγια και οι υπότιτλοι μικρές κουκίδες αθέατες, πάλι δεν μας ένοιαζε αφού με μια πιστολιά ο john wayne σωριαζε κάτω 8 Ινδιάνους και ισάριθμους Βιετκόνγκ, τι να τους κάνεις τους υπότιτλους….
Όμως η ταινία αρχίζει. Ένα ζευγάρι βρίσκεται στο κρεβάτι ξενοδοχείου και τα κοντινά πλάνα γεμίζουν την οθόνη πότε με το πρόσωπό του άντρα πότε με της γυναίκας. Οι διάλογοι σε βάζουν πολύ γρήγορα στην υπόθεση. Ένα παράνομο, θα μπορούσες να πεις, ζευγάρι που ο έρωτας τους ξεχειλίζει από την οθόνη και έρχεται δίπλα σου. Αυτός έχει τελειώσει τη θεραπεία του από τον αλκοολισμό αλλά κάτι δεν του πάει καλά. Μία ταινία αριστούργημα Η ΦΛΌΓΑ ΠΟΥ ΤΡΕΜΟΣΒΉΝΕΙ του Λουί Μαλ βασισμένη σε ένα διήγημα ενός Γάλλου συνεργάτη των ναζί από ότι διάβασα.
Να την δείτε ανεπιφύλακτα

Τα “φουρούσια” έπαιζαν έναν κυρίως υποστηρικτικό ρόλο, αλλά συγχρόνως και διακοσμητικό στα μπαλκόνια. Ξύλινα, μαρμάρινα, τσιμεντένια. Στη συγκεκριμένη περίπτωση τίποτα απ‘ όλα αυτά. Η περιέργεια με έκανε να τα φωτογραφίσω περνώντας από αυτόν τον δρόμο βλέποντας μια ανακαίνιση να γίνεται. Και βλέποντας και τα αλουμινένια παράθυρα έφριξα ολίγον. Πήγα απέναντι και πήρα μια φωτογραφία πιο γενική.....

ΕΝΑ ΨΕΥΤΙΚΟ ΛΟΥΛΟΥΔΙ

Πολλές φορές έχω περάσει από δίπλα χωρίς να το προσέξω. Ίσως πάλι να είναι σημερινό ή χτεσινό. Μάλλον έτσι είναι. Είναι και πλαστικό, ψεύτικο που λένε. Κάπου στα σκουπίδια θα το βρήκε, εκεί που πηγαίνει μετά το οποίο μεροκάματο κάνει, αν κάνει, και ψάχνει να βρει κάτι που θα μπορέσει να ανταλλάξει, να πάρει κάτι στο παιδί του ή στα παιδιά του, που έφερε μαζί του από τη Συρία, το Αφγανιστάν, το Πακιστάν, τις περιοχές και οι πόλεμοι κρατάνε χρόνια ή από τις φτωχότερες περιοχές της Αφρικής όπου δεν είχαν στον ήλιο μοίρα και βρήκαν στέγη σε αυτούς τους ανήλιαγους χώρους ψάχνοντας με απόγνωση να βρουν τη "μοίρα" τους, κατόρθωσαν να βγουν σε μια στεριά. Ίσως πάλι να το έβαλαν αυτό το γλαστράκι σαν καντήλι και να σκέφτονται ότι θα άρεσε στο παιδί του που πνίγηκε στα μαύρα νερά του Αιγαίου ή σε άλλα. Θα πήγαινε κάτω από το παράθυρο, θα έβλεπε το πλαστικό πολύχρωμο λουλουδάκι και θα έσκαγαν τα χειλάκια ένα χαμόγελο.

Ναι πλαστικό είναι, δεν το έπιασα ούτε πήγα κοντά να το δω. Αλλά σε αυτό το ημιυπόγειο - σχεδόν υπόγειο - το μοναδικό άνοιγμα στον κόσμο είναι αυτό το παράθυρο. Πού ήλιος για να δει το λουλουδάκι και να μεγαλώσει.

Φαντάζομαι τα παιδάκια τους να κοιτάνε τους περαστικούς και να βλέπουν μόνο πόδια, ρόδες αυτοκινήτων, κατοικίδια που βγάζουν οι ιδιοκτήτες τους έξω για βόλτα και ότι άλλο.

Φαντάζομαι όταν απ' έξω θα πέρναγαν - γιατί πέρναγαν - τα τάγματα εφόδου και ακούγοντας τα βροντερά πατήματα τους, να παίρνουν οι γονείς τα παιδιά τους αγκαλιά, να σβήνουν τα φώτα και να κρύβονται κάτω από το κρεβάτι……

Μακάρι να μην είναι ψεύτικο και να είναι ΑΛΗΘΙΝΟ!!

το ΑΝΟΙΧΤΌ ΘΕΑΤΡΟ του Γιώργου Μιχαηλίδη (απόφοιτος εξατάξιου γυμνασίου)
.....
Το δεύτερο θέατρό του. Υπόγειο στη συμβολή Γκύζη και Κάλβου, πνευματικό κέντρο και θεατρική σκηνή, καφενείο με θαμώνες τους Ιάκωβο Καμπανέλλη, Παύλο Μάτεσι, Μένη Κουμανταρέα, Πέτρο Μάρκαρη και πολλούς άλλους.
Ένα μεγάλο φυτώριο ανθρώπων
ΗΘΟΣ ΠΟΙΟΥΝΤΩΝ!

Πλατεία Αμερικής και πάλι. Σας έχω μιλήσει κι άλλη φορά για την αδυναμία που έχω στην πλατεία αυτή. Ο «βασιλιάς» ή «πρόεδρος» και οι σωματοφύλακές του ή ο αρσενικός και το χαρέμι του ή οτιδήποτε άλλο . Εντύπωση μου έκανε το διαφορετικό του χρώμα. Ίσως κάτι θα σημαίνει για τους ορνιθολόγους που εγώ δεν ξέρω.....

Τέσσερα χιλιόμετρα έγραφε η εφαρμογή ΒΗΜΑΤΟΜΕΤΡΗΤΗΣ στο smart phone (!) και λεω να κάτσω για ένα τσιγάρο στο πάρκο της Ακαδημίας Πλάτωνος. Ο ποδαρόδρομος από τη στάση μετρό Αγίας Μαρίνας ήταν λίγο κουραστικός και με ζέστη. Το τσιγάρο μου έλλειψε και είπα να ξαποστάσω. Πολύ ωραίο με σκιές δέντρων, παγκάκια και ένα χαλί από χαμομήλι που είχα χρόνια να δω και να θαυμάσω.
Τώρα τί λέει το "μνημόνιο" Μπακογιάννη και Μενδώνη δεν ξέρω αλλά φοβάμαι.
Τουλάχιστον το απολαμβάνω όσο είναι καιρός.

Δε γίναμε φτωχότεροι κατά πως λένε όταν πεθαίνει μία μεγάλη προσωπικότητα.
Φτωχότεροι θα ήμαστε εάν δεν είχαν υπάρξει με το έργο τους τέτοιες μεγάλες προσωπικότητες.
Στο φέρετρο αυτό δεν ακουμπούσε όλη η Ελλάδα μόνο, όπως είχε πει ο Σικελιανός για τον Παλαμά, αλλά ο κόσμος όλος, ολόκληρος ο πλανήτης.
Ένας κόμπος στο λαιμό του κάθε προσκυνητή στο φέρετρο του Μίκη.

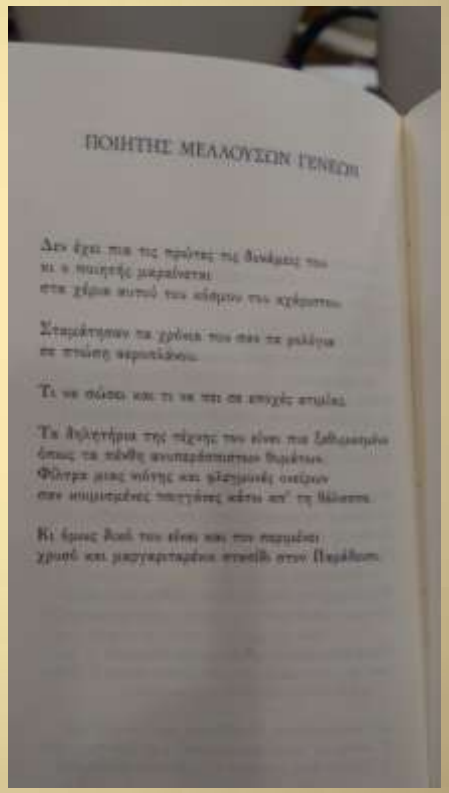

Ποιητής μελλουσών γενεών από μία συλλογή ποιημάτων του Μάνου Ελευθερίου που με συνόδευσε έως το κοιμητήριο στον Γαλατά Χανίων

Η Αθήνα δεν είναι Η ΑΘΗΝΑ. Είναι «**Αι ΑΘΗΝΑΙ**». Είναι πολλές - πάμπολλες. Οι κυριλέ, οι πολυσύχναστες, οι εγκαταλειμμένες, οι υπόγειες, τα «καλά» πάρκα και τα δεύτερα, οι απαστράπτπουσες πολυκατοικίες και οι μισογκρεμισμένες, τα καλά και ακριβά μαγαζιά και τα «ότι παρεις 3 ευρώ», οι καθαρές πλατείες και οι παραπεταμένες, οι καφετέριες και τα μεζεδοπωλεία και τα παρακμιακά καφενεία. Οι συνοικίες με τους αλλοδαπούς και οι «ανώτερες» (που και σε αυτές οι αλλοδαποί κάνουν όλες τις δεύτερες και τρίτες δουλειές). Οι πρεζοσυνοικίες και οι πρεζόδρομοι με τις πεταμένες σύριγγες και τα πολυτελή διαμερίσματα με την κόκα, εκεί που κάνουν πιάτσα οι «φτηνές» και εκεί που κάνουν τα call girls.

Αι Αθήναι που λέγονταν κάποτε, ίσως αυτή η αρχαία ονομασία παρέμεινε και να καθρεφτίζει τη η συντηρητικούρα της γλώσσας από κάποιους «γλωσσαμύντορες» ανιστόρητους καθαρευουσιάνους, που δεν ήξεραν πιθανόν ούτε τη μυθική προέλευση του ονόματος. Και μετά ίσως η καθιέρωση της δημοτικής, ίσως τα πιο σοβαρά μυαλά έδωσαν τη λέξη - όνομα.

Μπορεί η Αθηνά να κέρδισε τον Ποσειδώνα, αλλά οι ελιές αντικατασταθήκανε από μπετό και τούβλα και αυτό το λιγοστό φυσικό νερό που υπήρχε κάποτε χάθηκε…….

«Μα παντού έτσι είναι οι μεγαλουπόλεις»

ΔΕ ΝΕ ΝΟΙΑΖΕΙ. ΕΓΩ ΔΕ ΘΕΛΩ ΝΑ ΕΊΝΑΙ ΕΤΣΙ. Μ’ ΑΚΟΥΣ;

Οποιοσδήποτε μπορεί να χρησιμοποιήσει στοιχεία της εργασίας αυτής με αναφορά στην πηγή της.

XXVI. ART THERAPY

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

ΤΕΧΝΗ ΩΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΚΑΙ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ ΜΕΣΩ ΤΕΧΝΗΣ

Σπουδάστρια: Βασιλική Τσαντήλα

Επιβλέπουσα υπεύθυνη: Κατερίνα Μάτσα, ψυχίατρος

Η θεωρία και η πρακτική της ομαδικής ψυχοθεραπείας με τις πολλές μορφές της, έχει τεκμηριωθεί καλά, αυτή όμως της art therapy λιγότερο. Γεγονότα που ακολούθησαν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο είχαν ως αποτέλεσμα να ενσωματωθούν η ομαδική ψυχοθεραπεία και η art therapy στα κινήματα αποκατάστασης- ιδιαίτερα στην αποκατάσταση ψυχικά τραυματισμένων θυμάτων του πολέμου. Χρησιμοποιούνταν τα «δυναμικά της ομάδας» για να ενθαρρύνουν τους άνδρες να μάθουν έναν τρόπο να τα «βγάζουν πέρα» και να προσαρμόζονται σε ενδοομαδικές εντάσεις. Υπήρχε ωστόσο κατά τις αρχές του αιώνα μια συνήθεια να εργάζονται οι καλλιτέχνες σε νοσοκομεία, τόσο σε γενικά, όσο και σε ψυχιατρικά. Συχνά σκοπός τους ήταν η παροχή χαλάρωσης και δημιουργικής ανακούφισης από τη μονότονη χρονική περίοδο της ανάρρωσης που ακολουθούσε μια σοβαρή εγχείρηση ή κατά τη διάρκεια μιας μακροχρόνιας αντίδρασης όπώς η φυματίωση. Μερικές φορές οι γιατροί ζητούσαν από τους καλλιτέχνες να παρακινήσουν τους ασθενείς να κάνουν ζωγραφιές που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως βοήθεια στην ψυχιατρική διάγνωση. Ο όρος art therapy επινοήθηκε για πρώτη φορά το 1942 από τον καλλιτέχνη Adrian Hill για να περιγράψει τη δουλειά που έκανε με ασθενείς που ανάρρωναν από φυματίωση στο σανατόριο King Edward του Sussex. Ανακάλυψε πως η ζωγραφική δεν παρείχε στους ασθενείς μόνο έναν τρόπο να περνούν την ώρα τους, αλλά τους έδινε ένα μέσο για να εκφράσουν το άγχος και τον ψυχικό τους πόνο. Οργανώθηκαν από τον Hill επιτυχημένες διαφημιστικές καμπάνιες με σκοπό να χρησιμοποιηθεί η art therapy πιο πλατιά τόσο σε γενικά νοσοκομεία και ψυχιατρικά ιδρύματα, όσο και σε σανατόρια. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι στις δεκαετίες 1940 και 1950 μέσα στο σύστημα των νοσοκομείων η art therapy δεν εφαρμοζόταν ως μια μορφή ψυχοθεραπείας αλλά παρείχε μια πολύτιμη διέξοδο έκφρασης σε ασθενείς που δεν ανταποκρίνονταν σε λεκτική θεραπεία (π.χ χρόνιους ψυχωτικούς ασθενείς) .

Η art therapy ανέπτυξε δύο παράλληλους κλάδους. Την τέχνη ως θεραπεία (art as therapy) και την ψυχοθεραπεία μέσα από την τέχνη (art psychotherapy) με τον Hill

να αντιπροσωπεύει εκείνη την πλευρά της art therapy, η οποία δίνει έμφαση στη θεραπευτική δυνατότητα της δραστηριότητας μέσα από την εικαστική τέχνη και την Champer nowne την πλευρά που τονίζει τη σπουδαιότητα της σχέσης μεταξύ του θεραπευτή και του ασθενή και του αντικειμένου της τέχνης που έδινε ιδιαίτερη προσοχή στα φαινόμενα της μεταβίβασης. Αυτοί οι δύο κλάδοι έχουν αναμειχθεί ως ένα βαθμό με την πάροδο του χρόνου αλλά υπάρχει ακόμη μια έντονη διαμάχη σε εξέλιξη, η οποία εστιάζεται στο όνομα του επαγγέλματος art therapy ή art psychotherapy, καθώς επίσης και στην ουσία της art therapy. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι οι θεραπευτές σήμερα αποδίδουν μεγαλύτερη σημασία στα δυναμικά της αλληλεπίδρασης. Αλληλεπίδρασης μεταξύ του θεραπευτή-ασθενή-αντικειμένου όπου σε καμία περίπτωση δεν χάνει τη δύναμη της η εικόνα όσον αφορά την επικοινωνία, την έκφραση και τη βοήθεια για σύνθεση συνειδητών και ασυνείδητων διεργασιών

Είναι σαφές ότι η ομαδική ψυχοθεραπεία και η art therapy είναι εύκαμπτες μορφές ικανές να προσαρμοστούν σε άτομα που οι συναισθηματικές τους ανάγκες παραβλέπονται συχνά χάριν πιο άκαμπτων συμπεριφορικών μοντέλων. Η ομαδική ψυχοθεραπεία εστιάζεται στις δράσεις αντίδρασης και στα χαρακτηριστικά μοτίβα της αλληλεπίδρασης που περιορίζουν τους ανθρώπους στην καθημερινή τους ζωή και για τα οποία επιχειρείται στην ομάδα μια βοήθεια προς τροποποίηση τους. Το θεμέλιο της προσέγγισης βρίσκεται στο γεγονός ότι κάθε άτομο οικοδομεί έναν εσωτερικό κόσμο ο οποίος συνεχώς αναδομείται μέσω των αλληλεπιδράσεων με τους άλλους. Προκαθορίζει την εικόνα του ατόμου για τον εαυτό του και καλλιεργεί προσδοκίες από τους άλλους. Στην ομαδική θεραπεία το άτομο σταδιακά συνειδητοποιεί πως οι εσωτερικές υποθέσεις μπορούν να προκαθορίσουν τα μοτίβα της αντίδρασης που αναπτύσσονται. Η εξερεύνηση των μοτίβων αυτών και η επιθυμία να τα τροποποιήσει μέσα στην ασφάλεια της ομάδας διευκολύνει το άτομο να δοκιμάσει νέους τρόπους συσχέτισης με τον «εξωτερικό κόσμο». Είναι άρα σαφές πως το μοντέλο ανάγει τη βασική αλλαγή στη διαντίδραση ανάμεσα στα μέλη της ομάδας και βασίζεται στη διαθεσιμότητα τους να μάθουν ο ένας τον άλλον.

Υπάρχουν πέντε κεντρικές αρχές στη διαπροσωπική προσέγγιση. Αυτές αναπτύσσονται στα πλαίσια της οντολογικής (υπαρξιακής) φιλοσοφίας και ψυχολογίας και σε αυτό ακριβώς το σημείο εντοπίζουν οι συγγραφείς τη βασική διαφορά μεταξύ αυτής της προσέγγισης και της αναλυτικά προσανατολιζόμενης ομαδικής ψυχοθεραπείας. Οι αρχές είναι οι εξής:

1. Οι ανθρώπινες πράξεις δεν προκαθορίζονται. Η ελευθερία είναι μέρος της ανθρώπινης κατάστασης.

2. Το πόρισμα αυτού είναι η σημασία της επιλογής στην ανθρώπινη ζωή.

3. Είναι απαραίτητο κανείς να αναλαμβάνει την ευθύνη για τις πράξεις του.

4. Ο θάνατος είναι αναπόφευκτος, όμως το γεγονός ότι όλοι θα πεθάνουμε μπορεί παραδόξως να δώσει νόημα στη ζωή.

5. Απασχολούμαστε όλοι σε μια δημιουργική έρευνα για ατομικά μοτίβα που θα δώσουν νόημα στην ύπαρξη μας.

Οι έννοιες της ευθύνης, της ελευθερίας και της επιλογής είναι κεντρικές στην ομαδική θεραπεία. Ο Yalom δίνει έμφαση σε δύο αρχές:

- την ομάδα ως έναν κοινωνικό μικρόκοσμο
- τη διορθωτική συναισθηματική εμπειρία

Ο κοινωνικός μικρόκοσμος αναφέρεται σε μια ομαδική διαδικασία, εθιμικά όμοια με την καθημερινή λειτουργία στην οποία οι ασθενείς έχουν την τάση να συμπεριφέρονται με τον συνήθη ανάρμοστο τρόπο τους. Έχει παρατηρηθεί και τονιστεί σε αυτά τα μοτίβα συμπεριφοράς της ομάδας ότι ο θεραπευτής και άλλα μέλη μπορούν να έχουν μια «διορθωτική συναισθηματική εμπειρία» για αυτό και βοηθούν ο ένας τον άλλον να αλλάξει . Η διαδικασία αυτή συνοψίζεται ως εξής: ο ασθενής με την ενθάρρυνση της υποστηρικτικής δομής της ομάδας παίρνει το ρίσκο να εκφράσει κάποιο δυνατό συναίσθημα για ένα ή περισσότερα μέλη της ομάδας, συμπεριλαμβανομένου ίσως και του θεραπευτή. Μέσα στο περιβάλλον -το εδώ και τώρα- ο πρωταγωνιστής είναι ικανός να αναδιπλώνεται στη συναισθηματική εμπειρία που υποβλήθηκε και να συνειδητοποιεί με τη βοήθεια των μελών της ομάδας του, πόσο πρόσφορες ήταν οι αντιδράσεις του. Η συνειδητοποίηση αυτή προετοιμάζει το δρόμο για τη βελτίωση του στη διαπροσωπική σχέση. Η art therapy παρουσιάζει μια πιθανή επικίνδυνη εμπλοκή με το παράλογο και το ασυγκράτητο. Εμπλέκει επίσης τη δυνατότητα του ασθενή να μεταβεί από ένα λεκτικό πεδίο, που κατά κάποιο τρόπο είναι ένα εργαλείο εκλογίκευσης και ελέγχου, σε ένα μη λεκτικό (ή οριακά λεκτικό πεδίο) που είναι πρωτόγνωρο (πχ δεν μπορώ να σχεδιάσω) αμφίβολης αξίας (είναι μόνο μια εικόνα) ακόμη και εξευτελιστικό (όλα είναι λάθος). Παρόλα αυτά στρέφεται στον εαυτό της με μια παράδοξη ένταση στα εμπειρικά εκείνα πεδία (όπως το όνειρο, η φαντασίωση και η φαντασία) τα οποία είναι κρυμμένα πίσω από καλύμματα χωρίς στολίδια ή από ανέκδοτα θέματα. Βέβαια ο πραγματικός αγώνας της art therapy δεν είναι μέσα από την ομιλία, αλλά μέσα από τη συγκεκριμενοποίηση των τάσεων που προσφέρονται, στις οποίες δίνει εμπαθητική έμφαση.

Δεν θα μπορούσα να μην αναφερθώ στην τέχνη – θεραπεία στην απεξάρτηση. Η τοξικομανία γίνεται στην εποχή μας το μέτρο της δυσφορίας μέσα στον πολιτισμό. Η σχέση της κουλτούρας μιας κοινωνίας με τα ναρκωτικά διαμορφώνεται μέσα σε ένα ιστορικό πλαίσιο που την καθορίζει. Οι γραμμές διαφυγής των ναρκωτικών περιστρέφονται γύρω από μαύρες τρύπες, στις οποίες κρύβονται οι τοξικομανείς, σαν τα σαλιγκάρια, «φτιαγμένοι» ή όχι, ο καθένας μόνος του ή όλοι μαζί. Έτσι οι «γραμμές διαφυγής» καταλήγουν να μετατρέπονται σε «γραμμές θανάτου». Σε αυτό το πνεύμα η απεξάρτηση από τα ναρκωτικά οφείλει να βρει τους τρόπους με τους οποίους η ίδια η τέχνη θα γίνει το μέσον για τη δημιουργία νέων, ποιοτικά διαφορετικών «γραμμών διαφυγής» και έτσι θα πάρει το χαρακτήρα της θεραπείας.

Η τέχνη, διαμέσου της μετουσίωσης, μετατρέπει ενορμητικές τάσεις σε δημιουργία, θέτοντας με αυτόν τον τρόπο αυτή την ενέργεια στην υπηρεσία του πολιτισμού. Ο Freud τοποθετεί τη μετουσίωση ανάμεσα στους αμυντικούς μηχανισμούς που χρησιμοποιούνται απέναντι στην οδύνη. Η τέχνη από την ίδια τη φύση της, μπορεί να μεταμορφώσει την πραγματικότητα του ανθρώπου, εμπνέοντας τη φαντασία, διευρύνοντας τη σκέψη, επηρεάζοντας το συναίσθημα, ενσαρκώνοντας, με τα δικά της μέσα, την πανανθρώπινη και ανεκπλήρωτη ανάγκη του για αλλαγή, την ανάγκη του οραματισμού και της ουτοπίας.

Η τέχνη όπως τονίζει ο Θανάσης Βακαλιός, εκφράζει την εξέγερση του ατόμου κατά της εποχής του και τη μοναξιά του μέσα σε αυτήν. Το αισθητικό δεν μπορεί να απομονωθεί από το κοινωνικό, από την κοινωνική ζωή. Ο Λούκατς τονίζει ότι το αξίωμα του Μπρεχτ όταν απευθυνόταν με το έργο του στον (ενεργό) θεατή, σε κάθε συγκεκριμένο άνθρωπο, ήταν η προτροπή: «Άλλαξε τη ζωή σου!». Αυτό το αξίωμα, αυτή την επιδίωξη, πίστευε ο Μπρεχτ, πρέπει να υπηρετεί η τέχνη, που, βέβαια, η λειτουργία της είναι αδιανόητη, χωρίς την ανάπτυξη του κριτικού πνεύματος απέναντι στην πραγματικότητα και στις πρακτικές που αλλοτριώνουν τον άνθρωπο.

Η φύση της θεραπείας μέσω τέχνης θέλει τον άνθρωπο «δημιουργό». Για αυτό στο πλαίσιο της τέχνης – θεραπείας σε όλες τις φάσεις της θεραπευτικής διαδικασίας έχουμε:

1. Ομάδες τέχνης (φάση ευαισθητοποίησης)

Με εργαλείο τη ζωγραφική τα μέλη της ομάδας εκφράζουν συναισθήματα, επικοινωνούν, ισχυροποιούν τους δεσμούς τους, αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους.

2. Ομάδες τέχνης (φάση ψυχολογικής απεξάρτησης)

Έχουν χαρακτήρα θεραπευτικό και ψυχοεκπαιδευτικό. Εξετάζονται θέματα αισθητικής και φιλοσοφίας της τέχνης. Οργανώνονται ξεναγήσεις σε μουσεία, πινακοθήκες, αρχαιολογικούς χώρους.

3. Ομάδες τέχνης (φάση κοινωνικής επανένταξης)

Στο εργαστήριο ζωγραφικής οι ομάδες ζωγραφίζουν και χαλαρώνουν, εκφράζονται, επικοινωνούν μεταξύ τους και ενισχύεται η αυτοεκτίμηση τους. Αρκετά συχνά διοργανώνονται επισκέψεις της ομάδας σε μουσεία και εκθέσεις

Επίσης υπάρχει ομάδα θεάτρου (φάση κοινωνικής επανένταξης). Μέσα από ασκήσεις σώματος ο θεραπευόμενος προσπαθεί να αποκτήσει καλή σχέση με το σώμα του και την εικόνα του, μαθαίνει να εκφράζει τα συναισθήματα του, αναπτύσσει και εμπλουτίζει το λεξιλόγιο του, αρχίζει να ισορροπεί και να εναρμονίζει την ύπαρξη του σαν μια ολότητα (σώμα, συναίσθημα, λόγος), αποκτά αυτοπεποίθηση, βάζει στόχους ξεκάθαρους και αναγνωρίζει ότι μόνο με πολύ κόπο θα τους κατακτήσει.

Υπάρχει ακόμη η ομάδα μουσικοθεραπείας. Η μουσικοθεραπεία αποβλέπει στη δυνατότητα έκφρασης μέσω των μουσικών οργάνων, της φωνής, της κίνησης και της ακρόασης επιλεγμένης μουσικής (από τον θεραπευτή- συντονιστή και τους θεραπευόμενους). Χρησιμοποιείται ο ομαδικός αυτοσχεδιασμός στα μουσικά όργανα. Σκοπός της ομάδας αυτοσχεδιασμού στη μουσικοθεραπεία είναι η αυτογνωσία μέσω της αυτοέκφρασης, χωρίς να είναι απαραίτητη οποιαδήποτε μουσική γνώση. Επιδιώκεται η ομαδική έκφραση μέσα από τραγούδια με συναίσθημα και μηνύματα.

Άλλες ομάδες είναι η ομάδα χοροθεραπείας, η ομάδα κουκλοθεάτρου, η ομάδα μυθολογίας, η ομάδα κοσμήματος, η ομάδα πηλού, η ομάδα κεραμικής και ομάδα χειροτεχνίας, η ομάδα κολλάζ .

« Η τέχνη μας ανακαλύπτει ή την ανακαλύπτουμε ξανά όταν γεννιέται. Στα σπλάχνα της κάτι καινούριο. Μια βρεφική αλήθεια που θέλει να μας ανιστορήσει τον κόσμο μας για μια ακόμα φορά, μέσα από τα δικά της μάτια. Στη νέα ζωή λοιπόν που επιλέξαμε για μας, ανακαλύψαμε τον κόσμο των συναισθημάτων. Έναν κόσμο διαφορετικό, αλλά συνάμα και τόσο όμορφο. Θετικά ή αρνητικά συναισθήματα, δεν έχει σημασία. Είναι όμως αυτά που σε κάνουν να χαίρεσαι τη ζωή και να προσδοκάς κάτι καλύτερο. Τα κουβαλούσαμε πάντα μαζί μας, αλλά μας τρόμαζαν και μας φόβιζαν τόσο, ώστε καταφέραμε να τα κοιμίσουμε πολύ καλά μέσα μας και να ζήσουμε χωρίς αυτά. Σαν άνθρωποι σκιές. Τώρα πλέον όχι μόνο τα ξυπνήσαμε από το λήθαργο, θέλοντας να τα βγάλουμε στην επιφάνεια και να ζήσουμε με αυτά, αλλά μέσα από αυτή την ομάδα προσπαθούμε να τους δώσουμε αξία, ζωή και νόημα. Απαθανατίζοντας τα.»

Ομάδα φωτογραφίας Μιχαήλ Βόδα

Τέλος θα ήθελα να αναφερθώ στους στόχους που επιδιώκονται μέσα από την τέχνη – θεραπεία. Μέσα από τη διαδικασία της σύνθεσης τέχνης και θεραπείας ο τοξικομανής με την ελλειμματική συμβολική λειτουργία και τον μονοσήμαντο τρόπο ύπαρξης αποκτά για πρώτη φορά στη ζωή του, πρόσβαση στο πεδίο του συμβολικού- δηλαδή του κοινωνικού, κάνει την πρώτη πράξη εγγραφής του στον πολιτισμό και την κουλτούρα. Διευρύνει τους πνευματικούς του ορίζοντες και δίνει απαντήσεις σε πολλά, αναπάντητα ίσως μέχρι τώρα ερωτήματα που έπαιξαν και αυτά κάποτε το ρόλο τους στη στροφή του στις ουσίες. Επίσης έρχεται σε επαφή με την ιστορία αποκτώντας μέσα από την τέχνη μια σχέση αμεσότητας με αυτήν και μέσα από αυτή τη διαδικασία αρχίσει να θέτει στόχους στη ζωή του.

Κατακτά αξίες και νόημα ζωής μέσα από την αισθητική διαπαιδαγώγηση του. Δίνει έκφραση στον τόσο πλούσιο αλλά και τόσο ερμητικά κλειστό συναισθηματικό του κόσμο. Αναδεικνύει κρυμμένες, ίσως άγνωστες ή αναξιοποίητες μέχρι τώρα δημιουργικές ικανότητες. Βιώνει με καινούριο τρόπο το χώρο και το χρόνο,

κατακτώντας το αίσθημα του προσωπικού, οικείου χώρου και αποκαθιστώντας το αίσθημα της συνέχειας, της χρονικής διάρκειας.

Μέσα από όλες αυτές τις αλλαγές γίνεται ικανός να προλαβαίνει μια πιθανή υποτροπή του, να αποτρέπει δηλαδή τους κινδύνους της επιστροφής του στον κόσμο των ουσιών σε κάποια κρίσιμη για αυτόν στιγμή της ζωής του.

Τις τελευταίες δεκαετίες πυκνώνουν οι φωνές που υποστηρίζουν ότι όλες οι τέχνες από τις παραστατικές έως τις εικαστικές συμπεριλαμβανομένων της λογοτεχνίας, του χορού, της μουσικής, της ποίησης και κυρίως της έβδομης τέχνης, εκείνης του κινηματογράφου, όλες ανεξαιρέτως φλερτάρουν με τη βία, είτε ως μορφή, είτε ως περιεχόμενο. Βίαια θέματα υπήρχαν από την αρχαιότητα στην εξέλιξη μιας τραγωδίας, στα επιζωγραφισμένα αγγεία αλλά και στις τοιχογραφίες. Σπάνια όμως η βία είχε σκηνική αναπαράσταση. Μόνο από αφηγήσεις στην αρχαία τραγωδία μαθαίνουμε είτε τον αιματηρό θάνατο του Ιππόλυτου, είτε την αυτοτιμωρία του Οιδίποδα, είτε το μαρτύριο του Προμηθέα. Από τη δεκαετία του ’60 όμως πρώτα ο κινηματογράφος με το «κουρδιστό πορτοκάλι» και παράλληλα οι εικαστικές τέχνες χρησιμοποιούν εικόνες απροκάλυπτης βίας για να προκαλέσουν ένα δυνατό σοκ στον θεατή που θεωρούν ότι το χρειάζεται. Εμβληματικές μορφές μιας τέτοιας αντίληψης στον εικαστικό χώρο είναι η Marina Abramovi (που εργάζεται με το performing body. Τη δεκαετία του ’90 κυριαρχεί στη Μ. Βρετανία το in-yer-face theatre). Η Sarah Kane, η οποία είναι η κύρια εκπρόσωπος του in-yer-face theatre (θέατρο κατάμουτρα) αυτοκτόνησε στα 28 της χρόνια το 1999 αφήνοντας πίσω της πέντε έργα που θεωρούνται αριστουργήματα. Στα έργα της εμφανίζονται βίαιες πράξεις όπως ακρωτηριασμοί, σωματική και ψυχολογική κακοποίηση, ακόμη και δολοφονίες με τον τρόπο της ποίησης. Όπως η ίδια αναφέρει «θέλησα να παρουσιάσω τη βία στη σκηνή, γιατί μερικές φορές πρέπει να βυθιστούμε στην κόλαση με τη φαντασία μας για να αποφύγουμε να πάμε εκεί στην πραγματικότητα.»

Η βία της τέχνης ανταγωνίζεται με τη βία της ζωής με τη δεύτερη να αναδεικνύεται πάντοτε αξεπέραστη. Μια αναμέτρηση με το αμείλικτο, το αδιανόητο, το αναπότρεπτο και το ανεπίτρεπτο, που συναντάμε πλέον στη χώρα μας. Η μεταφορά είναι η έννοια κλειδί για τη σκηνική αναπαράσταση της βίας, όπου και όποτε χρειάζεται να εκφραστεί. Η ποιητική μεταφορά και η αισθητική απόσταση από το γεγονός, το πως δηλαδή μια πράξη ζωής αισθητικοποιείται, γίνεται fiction ένα πεποιημένο καλλιτεχνικό γεγονός, μας βοηθούν να αποστασιοποιηθούμε και να αναπτύξουμε μια κριτική στάση, μια περαιτέρω διανοητική και συναισθηματική διεργασία, έναν αποτελεσματικό αναστοχασμό σε ακραία γεγονότα της καθημερινότητας.

Ακριβώς με τον ίδιο τρόπο λειτουργεί η Δραματοθεραπεία που βασίζεται στη μεταφορά και την «αισθητική κατάσταση» Η τέχνη βέβαια από μόνη της δεν είναι θεραπεία. Αναγνωρίζουμε ότι προσφέρει μια καλύτερη ποιότητα ζωής και ότι συχνά λειτουργεί ως οδηγός επιβίωσης, ενώ μας καθιστά συγχρόνως υποκείμενο αλλά και

αντικείμενο της δημιουργικότητας μας. Η λατρεία της τέχνης στη μεταμοντέρνα εποχή ενέχει τον κίνδυνο να ταυτιστεί με το νόημα της ζωής, με την αυτοβελτίωση και την παρηγοριά. Επιπλέον η τέχνη δεν αποτελεί «εργαλείο» χρήσιμο στην καθημερινότητα μας, έτσι γίνεται ο αφελής κρίκος που συνδέει την τέχνη με την τεχνική και την τεχνολογία, με αποτέλεσμα ανεξέλεγκτες παρενέργειες, παρανοήσεις και παρερμηνείες.

Μόνο όταν η τέχνη εφαρμόζεται σε ένα θεραπευτικό πλαίσιο με στόχο τη θεραπεία από ειδικούς θεραπευτές της τέχνης, τότε και μόνον τότε λειτουργεί θεραπευτικά. Φυσικά η τέχνη δεν υποχρεούται να έχει θεραπευτικό χαρακτήρα, χρησιμοποιεί τα μέσα της για να προκαλέσει δυνατές συγκινήσεις, να προάγει αισθητικά το κοινό, αποφεύγοντας το δόγμα «η τέχνη για την τέχνη», να κινητοποιήσει και να ενεργοποιήσει τον νου και την ψυχή, να βάλει τέλος έναν καθρέπτη μπροστά στον θεατή. Το θέμα είναι τι εικόνες θα επιλέξει ο καλλιτέχνης να αντικατοπτρίσει, από ποια γωνία θα αντικρύσουμε το πρόσωπο μας, ποιο από τα πολλαπλά προσωπεία μας θα αναδείξει, τι είδωλο θα μας επιστρέψει.

Η βία αφού βγει φιλτραρισμένη από τον μηχανισμό της καλλιτεχνικής μετουσίωσης, γίνεται ποίηση και η ποίηση πάντα στρέφεται ενάντια στη βία. Τα τελευταία χρόνια όμως αυτός ο μηχανισμός μετουσίωσης της ζωής σε τέχνη έχει υποχωρήσει στο όνομα μιας αμφίδρομης ταύτισης, της τέχνης με της ζωή και της ζωής με την τέχνη, γνώρισμα της εποχής του μεταμοντέρνου, με αποτέλεσμα η ανεπεξέργαστη βία να ξεχύνεται από τη σκηνή, ιδιαίτερα στις διαδραστικές παραστάσεις θεάτρου αλλά και μουσικής και να διαχέεται ανάμεσα στους θεατές.

Ο σοφός δημιουργός μας δείχνει πως οι αισθήσεις μπορούν να κινητοποιηθούν δια του αντιθέτου. Η τέχνη μας προσφέρει τη δυνατότητα να απωθήσουμε τη βία με το αντίθετο της, που όμως διαφέρει από εποχή σε εποχή, ενώ το πρόσωπο της βίας παραμένει το ίδιο απεχθές.

Ποιο είναι το αντίθετο της βίας και της επιθετικότητας; Ο καθένας από εμάς ας το σκεφθεί, ας το προτείνει και ας το εφαρμόσει στη ζωή του. Όλοι μαζί αν θελήσουμε θα αποτρέψουμε και τη βία και τους εκφραστές της. Η τέχνη αποτελεί το πιο αποτελεσματικό όχημα για μια τέτοια συνύπαρξη και ομαδική δράση. Φαίνεται ότι η τέχνη ξαναβρίσκει το νόημα της, όχι μέσω της βίας αλλά λόγω της βίας.

Μια συζήτηση που θα μπορούσε να μας πάει μακριά. Κλείνοντας θα έλεγα ότι «Εάν δεν υπάρχει τέχνη χωρίς βία, την ίδια στιγμή η βία αποτελεί την κατάργηση της τέχνης».

Στις σημερινές συνθήκες της κρίσης καταρρέουν όλες οι μέχρι τώρα βεβαιότητες και γίνεται αδύνατη η ικανοποίηση της ανάγκης των ανθρώπων για μια σχετική σταθερότητα των προσδοκιών προς τις οποίες κατευθύνεται η κοινή δράση. Μια δράση που τους επιτρέπει να επικοινωνούν και να αναπτύσσονται ως ισότιμα μέλη μιας κοινότητας που μοιράζεται τις ίδιες αξίες, τις ίδιες αγωνίες για μια κοινή μοίρα. Η αβεβαιότητα, η ρευστότητα, η αδυναμία πρόβλεψης για το μέλλον, η αίσθηση της

απουσίας προοπτικών στη ζωή γεννά τρομακτική ανασφάλεια και γίνεται πηγή τεράστιας ψυχικής οδύνης. Η κοινωνική οδύνη μεταβαίνει μέσα από πολλές διαμεσοποιήσεις στον ατομικό ψυχισμό ως ψυχική οδύνη, που γίνεται το υπόβαθρο της ψυχικής ευαλωτότητας και όλων των τάσεων φυγής από την πηγή των κοινωνικών αντιφάσεων. Το ευάλωτο άτομο τσακισμένο από τους πολύπλοκους μηχανισμούς της εξουσίας, μαθαίνει από νωρίς να υποτάσσεται στην κυρίαρχη τάξη και στα ισχύοντα κανονιστικά πρότυπα και την ίδια στιγμή να λειτουργεί με όρους ανομίας. Πρέπει να τονίσουμε όμως ότι η ανομία που κυριαρχεί σήμερα δεν είναι μια ψυχολογική κατάσταση ενός ατόμου αλλά μια ιδιότητα ενός κοινωνικού συστήματος στο οποίο έχουν διαρραγεί οι κοινωνικοί δεσμοί. Αυτή η ρήξη των κοινωνικών δεσμών, η εξατομίκευση των ανθρώπων, η ατροφία της κοινωνικής ζωής έχει αρνητικές συνέπειες στη δόμηση του ψυχισμού των ανθρώπων και στη συμβαλοποιημένη δραστηριότητα μέσα στην οποία οικοδομείται ο πολιτισμός.

Η κρίση λοιπόν σε όλα τα επίπεδα βιώνεται από αυτό το άτομο ως μια διαρκής τραυματική διαδικασία που δημιουργεί σύγχυση, αστάθεια και εμπνέει φόβο, τον φόβο της καταστροφής, τον φόβο του απρόβλεπτου, έναν φόβο ρευστό που διαβρώνει την ψυχή και την γεμίζει αισθήματα ενοχής. Ο φόβος και και η ενοχή εντείνουν τα αισθήματα ανασφάλειας και προκαλούν αβάσταχτη δυσφορία. Αυτή η δυσφορία που παίρνει τρομακτικές διαστάσεις σε περιόδους κρίσης δημιουργεί μεταξύ των άλλων και τάσεις αναζήτησης οδών διαφυγής από την εσωτερική ένταση και την ταυτοτική ανασφάλεια που συγκροτεί τη σκοτεινή πλευρά της ζωής. Έτσι εξηγείται η μαζική στροφή των νέων στην χρήση όλων των ψυχοδραστικών ουσιών, των λεγόμενων «ναρκωτικών της κρίσης» όπως και η διάδοση όλων των τύπων των εξαρτήσεων ως μια «παράδοξη στρατηγική επιβίωσης».

Η απουσία κοινωνικών προτύπων και σημείων αναφοράς, η έκπτωση της πατρικής λειτουργίας, η βαθιά κρίση του θεσμού της οικογένειας, δημιουργούν ελλειμματικές ταυτότητες που δεν ωριμάζουν συναισθηματικά. Μέσα σε αυτούς τους όρους της ελλειμματικής ταυτότητας και της συναισθηματικής ανωριμότητας εκφέρεται το κανονιστικό πρόταγμα του νεοφιλελευθερισμού, της εποχής που εγκαινίασε η Θάτσερ λέγοντας «δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα που λέγεται κοινωνία». Υπάρχει μόνο το άτομο που καλείται να είναι «ο εαυτός του», να είναι ο «καλύτερος», ενώ την ίδια στιγμή πρέπει να είναι ευέλικτος, προσαρμόσιμος και απασχολήσιμος μέσα σε μια άκρως ανταγωνιστική αγορά, έτοιμη να τον απαξιώσει, να τον καταρρακώσει για να τον θέσει εκτός παραγωγικής διαδικασίας, εφόσον αυτό της εξασφαλίζει μεγαλύτερα κέρδη. Άμεση συνέπεια αυτών των δυσκολιών είναι αυτό που ψυχαναλυτής αποκαλεί «πένθιμο μούδιασμα» της σκέψης, του λόγου και της πράξης. Αυτό το «πένθιμο μούδιασμα» πρέπει να το υπερβούμε μέσα από την καλλιτεχνική δημιουργία, σε όλους τους τομείς, μέσα από συλλογικές πρωτοβουλίες και δράσεις, αυτό που αποκαλούσε ο Freud «εργασία του πολιτισμού» (Kulturarbeit).

Δημιουργικότητα σημαίνει κατά τον D. Winnicot να διατηρείς και στην ενήλικη ζωή σου την ικανότητα που έχεις ως παιδί να δημιουργείς τον κόσμο. Η δημιουργικότητα

είναι μια αντίληψη για τον κόσμο, για τη ζωή, που σε κάνει να αισθάνεσαι ότι αξίζει τον κόπο να ζεις. Μέσα από τη δημιουργικότητα κάνεις τη ζωή σου δημιουργική, γίνεσαι δηλαδή ικανός να αναπτύσσεις δημιουργικές ικανότητες και να αντιστέκεσαι στην εκμηδένιση στην οποία σε καταδικάζει η υποταγή σου σε μια κοινωνική που σε ποδοποτά μέσα στη ρουτίνα της καθημερινότητας και των προβλημάτων της. Γίνεσαι ικανός να αντικρίζεις με καινούριο κάθε φορά βλέμμα τον κόσμο. Δεν είναι απαραίτητο να έχεις ταλέντο για να είσαι δημιουργικός. Χρειάζεται όμως ταλέντο για να είσαι καλλιτέχνης και να δημιουργείς καλλιτεχνικά έργα.

Γράφει η Φωτεινή Τσαλίκογλου: «Πως να ξεχάσω το ερώτημα που ταλάνιζε την Μαργαρίτα Καραπάνου; Κάποιος θα μας πει τι σημαίνει φυσιολογικότητα; Ποιος και με τι κριτήρια την ορίζει; Μήπως μπαίνοντας στην κανονικότητα χάνεις κάτι από τη σπιρτάδα, τη ζωντάνια, τον πεσιμισμό σου, τη ζωηράδα;» Αλλά η Μαργαρίτα είχε την τύχη ή την ατυχία να είναι διάσημη, ξεχωριστή, πολυβραβευμένη συγγραφέας. Η ψυχική διαταραχή δεν εμποδίζει τη δημιουργία. Η Σίλβια Πλαθ, η Βιρτζίνια Γουλφ και τόσοι άλλοι μέσα από το σπουδαίο έργο τους μας το επικυρώνουν. Η δημιουργικότητα αναβλύζει, συγκλονίζει, ταράζει το προφανές, σε πείσμα και ανεξάρτητα από κάθε ψυχοπαθολογική διάγνωση. Προνόμιο της τέχνης είναι να λειτουργεί σαν ένα είδος «ηλεκτροσόκ», να ξυπνά τις κοιμισμένες αισθήσεις μας, να προκαλεί σκέψεις και ερωτηματικά, να τολμά να θέτει σε αμφισβήτηση το αυτονόητο. Η τέχνη δεν είναι απαραίτητο να σου γιάνει τον πόνο, μπορεί αντίθετα να σου τον κάνει πιο αιχμηρό και αυτή η αιχμηρότητα ενδέχεται να είναι το τίμημα για μια ξεχωριστή διαύγεια του νου και του συναισθήματος. « Οι άνθρωποι δεν ψεύδονται στον πόνο» μας λέει η Ντικινσον. Υπάρχει μια τρομακτική αληθινότητα στην οδύνη. Η γειτνίαση με αυτή την αληθινότητα της οδύνης επιτρέπει ίσως σε κάποιους να κάνουν μοναδικά έργα τέχνης θυμίζοντας τον Artaud: Κανείς ποτέ δεν έγραψε, ούτε ζωγράφισε, ούτε έφτιαξε έργα γλυπτικής ή πλαστικής, ούε κατασκεύασε ή επινόησε κάτι για άλλο λόγο παρά να βγει από την κόλαση. Η τέχνη διαμεσολαβεί ως ελπίδα σύνδεσης και ανάτασης, ως τόπος κατανόησης της ανάγκης και της επιθυμίας, ως άκουσμα αναπνοής που οδηγεί σχεδόν μαγικά σε αδιάβατα μονοπάτια ψυχής. Όπως θα έλεγε ο Κώστας Αξελός: Τώρα με την αναπνοή της τέχνης παραμερίζω μονολιθισμούς και στερεοτυπικά απολιθώματα και γεμίζω από την ποίηση των ανθρώπων της ψυχικής οδύνης. Ακροβολιστές στις στέγες του σώματος της πόλης, που λιγοστεύει σαν γειτονιά, σαν δημόσιος λόγος, σαν παιδικά όνειρα αφυπνίζουν τις εσωτερικές μύχιες κραυγές μας που μοιάζουν με κραυγές γέννας. Αυτή η ποιητική έκσταση σαν Καζαντζάκειος πόνος ανιχνεύει την ύπαρξη στην ολότητα της και κατεργάζει θεμελιώδη εργασία ένωσης της τέχνης με τη θεραπεία.

Συμβαίνει κάποιες φορές άνθρωποι που βυθίζονται στην τρέλα να γίνονται ξαφνικά καλλιτέχνες, να αρχίσουν να δημιουργούν έργα τέχνης μοναδικά με ξεχωριστό και ανεπανάληπτο στυλ. Συνήθως είναι έγκλειστοι σε ψυχιατρικά ιδρύματα και μέχρι τότε δεν είχαν ιδέα από τέχνη. Αυτό το είδος τέχνης ονομάζεται «art brut»

(ακατέργαστη τέχνη) και παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Κάποιοι το αποκαλούν «outsider art».

Ιατρικοποιώντας την τοξικομανία από τη μια ενδυναμώνει τον κοινωνικό ρατσισμό και νομιμοποιεί την καταστολή και από την άλλη ενδυναμώνει τις θεωρίες που την θεωρούν χρόνια ανίατη νόσο του εγκεφάλου, νομιμοποιώντας την περιθωριοποίηση.

Η «φιλελεύθερη» και «ανεκτική» κοινωνία ανέχεται τη διαμαρτυρία και την αμφισβήτηση μέχρι του σημείου που αρχίζει να γίνεται κοινωνική πρόκληση, απειλή για την κοινωνία της «καταπιεστικής ανοχής». Όπως λέει ο Istvan Mezsaros: η κοινωνική ενσωμάτωση της επιστήμης και της τεχνολογίας σήμερα εμπεριέχει ως στόχο και την ενσωμάτωση της κοινωνικής διαμαρτυρίας και της κοινωνικής κριτικής. Στην περίπτωση της τοξικομανίας η ψυχιατρική επιστήμη, δίνοντας τη δυνατότητα της ψυχιατρικοποίησης μπορεί να χρησιμεύσει ως όχημα για να επιχειρηθεί η εξουδετέρωση κάθε συγκροσιακού στοιχείου, που θέτει σε κίνδυνο τα όρια του κοινωνικού συστήματος και της ιδεολογίας του.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός υπηρετεί τις ανάγκες της κυρίαρχης τάξης να ελέγχει κοινωνικά τους «παρεκκλίνοντες», τους διαφορετικούς, όλα τα ανήσυχα στοιχεία. Για αυτό, το σύστημα δημιουργεί μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου με την αντίστοιχη ιδεολογική τους κάλυψη θέτοντας στην υπηρεσία τους πορίσματα της επιστήμης που προβάλλονται μονόπλευρα και αποτελεσματικά, συντηρώντας ιδεολογήματα και μύθους, τροφοδοτώντας φόβους, διακινώντας αμφιθυμικά συναισθήματα αποστροφής που εμπεριέχουν και το αντίθετο τους, τον πόθο του «μισητού» αντικειμένου.

Αυτοί που ασκούν εξουσία τυπικά απαγορεύουν τη χρήση ουσιών ενώ ουσιαστικά ενθαρρύνουν με κάθε τρόπο τη διάδοσή τους. Απώτερος στόχος όλων είναι ο έλεγχος του πληθυσμού και ιδιαίτερα των ενοχλητικών ομάδων που ωθούνται στο περιθώριο, διαμέσου της χρήσης ουσιών.

Στη σημερινή εποχή της τρομακτικής κρίσης της κοινωνίας και των θεσμών της τα ναρκωτικά εντάσσονται και αυτά στη βιοπολιτική της εξουσία πάνω στο ανθρώπινο είδος.

Το μεγάλο ερώτημα όμως είναι: στη σημερινή πραγματικότητα, με τα ναρκωτικά ως εξαιρετικά κερδοφόρα, τεραστίων διαστάσεων οικονομική επιχείρηση και ως πολύ αποτελεσματικό μέσο κοινωνικού ελέγχου, μεγάλων κοινωνικών ομάδων, είναι δυνατόν και με ποιους όρους να ξεπεράσει η κοινωνία την αναγωγιστική, θετικιστική, διαχειριστική και σε τελευταία ανάλυση επικίνδυνη λογικής της απέναντι στους τοξικομανείς και τους άλλους αποκλεισμένους; Αυτό βέβαια υπερβαίνει το ζήτημα της νομοθεσίας, όσο σημαντική και αν είναι η αλλαγή που πρέπει να γίνει σε αυτήν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- «Ομαδική Διαδραστική Art Therapy. Η χρησιμότητα της στην εκπαίδευση και στη θεραπεία», Diane Waller, εκδόσεις University Studio Press
- «Ψάξαμε ανθρώπους και βρήκαμε σκιές…», Κατερίνα Μάτσα, εκδόσεις ΑΓΡΑ
- «Ψυχοθεραπεία και τέχνη στην απεξάρτηση. Το παράδειγμα του 18 ΑΝΩ», Κατερίνα Μάτσα, εκδόσεις ΑΓΡΑ
- «Τετράδια Ψυχιατρικής. Τριμηνιαία περιοδική έκδοση της επιστημονικής ένωσης του ΨΝΑ», τεύχη 69, 103, 126, 127

XXVII.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΣΤΕΡΙΑΣ

Το Λεύκωμα μιας εύφορης γης
Φωτογραφίες, περιπλανήσεις,
διηγήσεις του τότε και του τώρα

Μια εργασία για την Ελευσίνα της

Σοφίας και της Φωτεινής Τζανή
sofiajani@yahoo.gr
fotini_tzani@yahoo.gr

Επιβλέπων υπεύθυνος:
Παναγιωτούλιας Ιωάννης

ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ IN SITU ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ

2023 ΕΛΕΥΣΙΣ EUROPEAN CAPITAL of CULTURE 2023ELEUSIS.EU

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ UNIVERSITY OF PATRAS

Εισαγωγή - Περίληψη

Στόχος της εργασίας μας είναι να αναδείξουμε περπατώντας όμορφα σημεία της Ελευσίνας που όλοι γνωρίζουμε μέσα από τα προσωπικά μας βιώματα, τις αναμνήσεις και τις σκέψεις και με το φωτογραφικό μας υλικό και τα γραφιστικά μας να σας συστήσουμε ξανά, από το δικό μας συναισθηματικό κόσμο και την αισθητική μας, την γενέτειρα πόλη του τραγικού ποιητή Αισχύλου.
Την Ελευσίνα την αγαπήσαμε μέσα από τον πατέρα μας Νίκο Τζανή. Ο οποίος γεννημένος το 1953, μαζί με την οικογένεια του όταν ήταν 6 μηνών, γίνανε εσωτερικοί μετανάστες από την Καρυά Ηλείας και κατέληξαν στην Ελευσίνα για ένα καλύτερο μέλλον. Ο πατέρας του Παναγιώτης και παππούς μας δούλευε στο TITAN για πολλά χρόνια ως φύλακας. Ο πατέρας μας για τρία χρόνια δούλεψε στο TITAN και για τριάντα επτά χρόνια στην Χαλυβουργική όπου και συνταξιοδοτήθηκε το 2010.
Η Ελευσίνα θα είναι πάντα για μας ο τόπος που μεγάλωσε ο πατέρας μας και ο τόπος συνάντησης με τον παππού και την γιαγιά μας και ο τόπος κατοικίας μας τα τελευταία δύο χρόνια.

Επί της οδού Θειρών στην Άνω Ελευσίνα (στου Παντελιδάκη) το 1957 ο πατέρας μας και τα αδέλφια του.

Νίκος Τζανής

Επί της οδού Σαλαμίνος στις πρώτες εργατικές κατοικίες Ελευσίνας το 1961 ο πατέρας μας, η μητέρα του Σοφία και τα αδέλφια του.

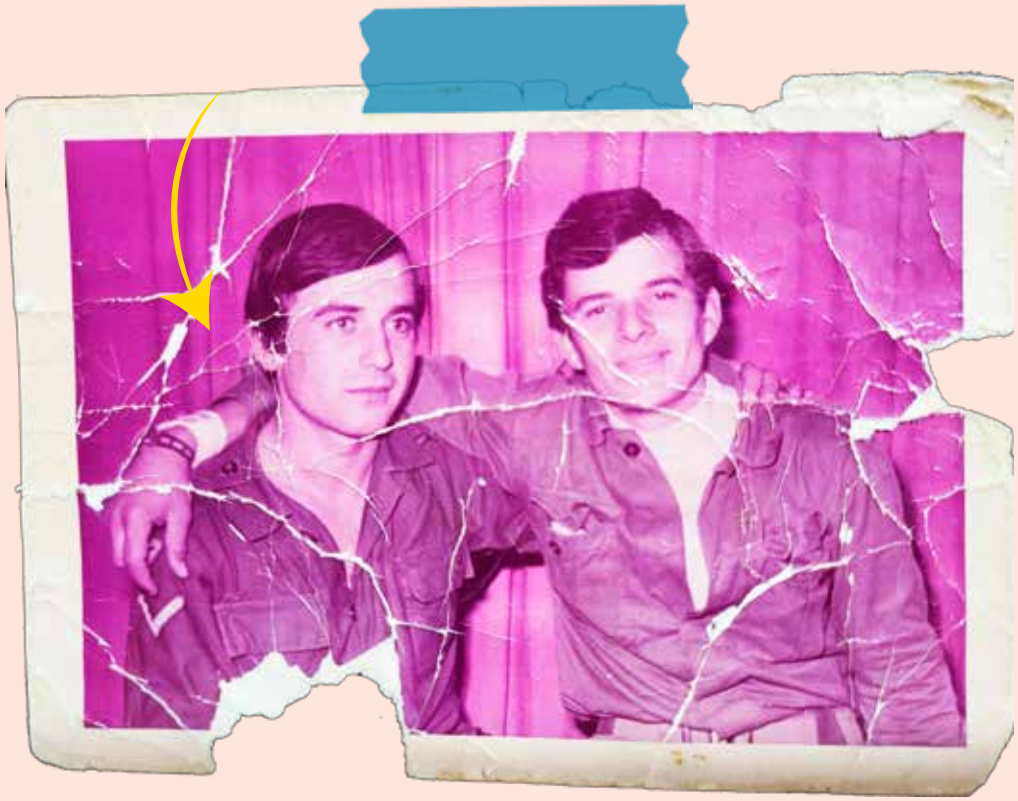

Από αριστερά προς τα δεξιά: ο πατέρας μας το 1973 φαντάρος.

Ζωγραφική ακουαρέλα
άνθος αμυγδαλιάς της Σοφίας Τζανή

Το 1965 ο παππούς μας Παναγιώτης Τζανής και ο σκύλος του Αζόρ, στο σπίτι τους στην Ελευσίνα. Ο παππούς εργάστηκε ως φύλακας στο TITAN για αρκετά χρόνια.

Πλατεία
Ούλωφ Πάλμε
Χατζηδάκης
Σινεμά
Παλλάς
Εκκλησάκι
Αγίου Νικολάου
Αρχαιολογικός Χώρος
Ελευσίνας
Βραχάκια
(Βλύχα)
Αρχαιολογικό Μουσείο
Ελευσίνας
Πλατεία
Ηρώων
Γυμναστικός
Αθλητικός
Σύλλογος
Η Ελευσίς
Πλαγκάλου
Κοντούλη
Μιαούλη
Αναστασίου Μιλήση
Φαυγάρα
IRIS
Κέντρο
Υγείας
Πυροσβεστική
Υπηρεσία
Κρόνος
Ναυταθλητικός
Όμιλος Ελευσίνας
Παραλία Ελευσίνας
Μπουμπουλίνας

Αρχαιολογικό
Χώρος
Ελευσίνας

Πλατεία
Ούλωφ Πάλμε

Σινεμά
Παλλάς

Κρόνος

Ίρις

Βραχάκια
(Βλύχα)

Εκκλησάκι
Αγίου Νικολάου

Αρχαιολογικός Χώρος Ελευσίνας

Φορώντας τα πιο αέρινα μας πέδιλα και αποφασισμένες να περπατήσουμε για να περιηγηθούμε στην Ελευσίνα τα βήματα μας, μας οδήγησαν, έξω από την βόρεια πύλη του Αρχαιολογικού χώρου της Ελευσίνας ένα ζεστό πρωινό του Ιούνη. Ένας σκυλάκος έξω από την πύλη μας κοίταζε βαριεστημένα τίποτα δεν θα τον έκανε να κουνηθεί από το σκιερό μέρος που είχε επιλέξει για να ξεκουραστεί την ζεστή αυτή ημέρα. Αποφασισμένες να συνεχίσουμε βαδίσαμε γρήγορα βγάζοντας εισιτήριο τίποτα δεν θα μας πτοούσε ούτε η ζέστη από το να περιπλανηθούμε στα αρχαία αυτά πλημμυρισμένα από τον χρόνο ερείπια.

Η πλούσια χλωρίδα του αρχαίου χώρου σε στάχυα, παπαρούνες και κάπαρη ήταν ξερή και καθαρισμένη λόγω του θέρους. Προχωρώντας αντικρίσαμε το Καλλίχορον φρέαρ οπού κάθισε η Θεά Δήμητρα σύμφωνα με τον μύθο όταν έφτασε στην Ελευσίνα, έπειτα από την πολυήμερη αναζήτηση της κόρης της

Ζωγραφική ακουαρέλα παπαρούνες της Σοφίας Τζανή

Περσεφόνης.
Μικρά και μεγάλα προπύλαια, ύστερα το τελεστήριο τι υπέροχη, μυστικιστική και μεγαλεπήβολη ενέργεια έχει ο χώρος. Ιεροφάντηδες, μύστες με παπαρούνες, στάχυα και κέρνους θαρρείς ότι ξεπετάγονται εδώ και εκεί ετοιμάζοντας το ποτό κυκεώνα. Γιορτάζουν την αναγέννηση της γης με τον ερχομό της άνοιξης αλλά και τον θάνατο με τον ερχομό του χειμώνα. Το αέναο παιχνίδι αναγέννησης και θανάτου, το αιώνιο ερώτημα του θανάτου. Μυούνται ώστε να μην φοβούνται τον θάνατο. Ο Ιεροφάντης τους αποκαλύπτει μυστικά που πότε όσοι δεν είναι μυημένοι δεν θα μάθουν. Μήπως τους καθησυχάζει ότι υπάρχει μετά θάνατον ζωή αυτό πότε δεν θα το μάθουμε. Ούτε οι μυημένοι ποτέ δεν το αποκάλυψαν αφού ο μεγάλος σεβασμός προς τους θεούς τους κράταγε το στόμα κλειστό.
Συνεχίσαμε προς το αρχαιολογικό μουσείο Ελευσίνας ανεβαίνοντας τα σκαλιά της ξύλινης αποβάθρας. Μπροστά μας η θαλάσσια οδός μέσω της νότιας πύλης του αρχαιολογικού χώρου.

Ζωγραφική ακρυλικά παπαρούνα της Σοφίας Τζανή

Τι υπέροχη θέα προς τον κόλπο της Ελευσίνας, σπίτια, θάλασσα, δέντρα και ένας υπέροχος ουρανός με λίγα συννεφάκια. Το μάτι φτάνει μέχρι την Σαλαμίνα.

Πλούσια θέα από τον λόφο φαίνεται όλο το Θριάσιο πεδίο, κομβικό σημείο για την αρχαιότητα αφού η Ελευσίνα με το Πεισιστράτειο τείχος προστάτευε την Αρχαία Αθήνα από τα δυτικά. Μπαίνοντας στο μουσείο αντικρίζουμε το περίφημο άγαλμα η φεύγουσα κόρη. Η Περσεφόνη όντως μας χαιρετάει το βλέπεις από το φόρεμα της που το κυματίζει ο αέρας κατεβαίνει στον Κάτω Κόσμο η γη θα πεθάνει ώσπου την Άνοιξη να ανθίσει πάλι με τον ερχομό της, στην μητέρα της Θεά Δήμητρα. Σύμφωνα με τον μύθο ο Πλούτωνας την τάισε ρόδι πριν φύγει για να ανέβει στην γη, για να επέστρεφε πάντα σε αυτόν.

Συνεχίζοντας βλέπουμε αντικείμενα που χρησιμοποιούσαν κατά την τέλεση των μυστηρίων, η υπέροχη Καρυάτιδα από τα μικρά Προπύλαια η άλλη δυστυχώς αρπάχτηκε και βρίσκεται στο μουσείο Fitzwilliam στο Καίμπριτζ στην Αγγλία. Το δέος μεγάλο όταν αντικρίζεις την υπέροχη αυτή Καρυάτιδα με ρόδακες στα αυτιά της, στο κεφάλι της φέρει το κιβώτιο φύλαξης και μεταφοράς των ιερών αντικειμένων των μυστηρίων. Χαραγμένα πάνω της τα σύμβολα της λατρείας: στάχυα, μήκωνες και κέρνοι. Το άγαλμα σε κατακλύζει το φόρεμα, το γοργόνειο τα κυματιστά μαλλιά, αρχαία μέθη σε ταξιδεύει.

Προχωρώντας στην επόμενη αίθουσα αντικρίζουμε τον θρόνο του Ιεροφάντη και το άγαλμα της Θεάς Δήμητρας φτιαγμένο από τον διάσημο γλύπτη Αγοράκριτο. Ύστερα πάλι αμφορείς για κάθε λογής χρήση μέχρι και αμφορείς-δοχεία που έβαζαν μέσα τα νεκρά νήπια.

Είπαμε η ζωή και ο θάνατος πάνε χέρι- χέρι σε αυτήν την ιερή αρχαία πόλη, την Ελευσίνα. Σίγουρα η θεά Δήμητρα μας κλείνει το μάτι λέγοντας μας ότι πεθαίνει θα ξαναγεννηθεί. Η ακμή θα γίνει παρακμή, ο άνθρωπος πεθαίνει και ξαναγεννιέται, το ίδιο τα φυτά, οι πόλεις το σύμπαν. Ο αέναος κύκλος της ζωής και του θανάτου.

Άξιζε η περιήγησή μας στον Αρχαιολογικό χώρο της Ελευσίνας θαρρείς και βρεθήκαμε πίσω στον

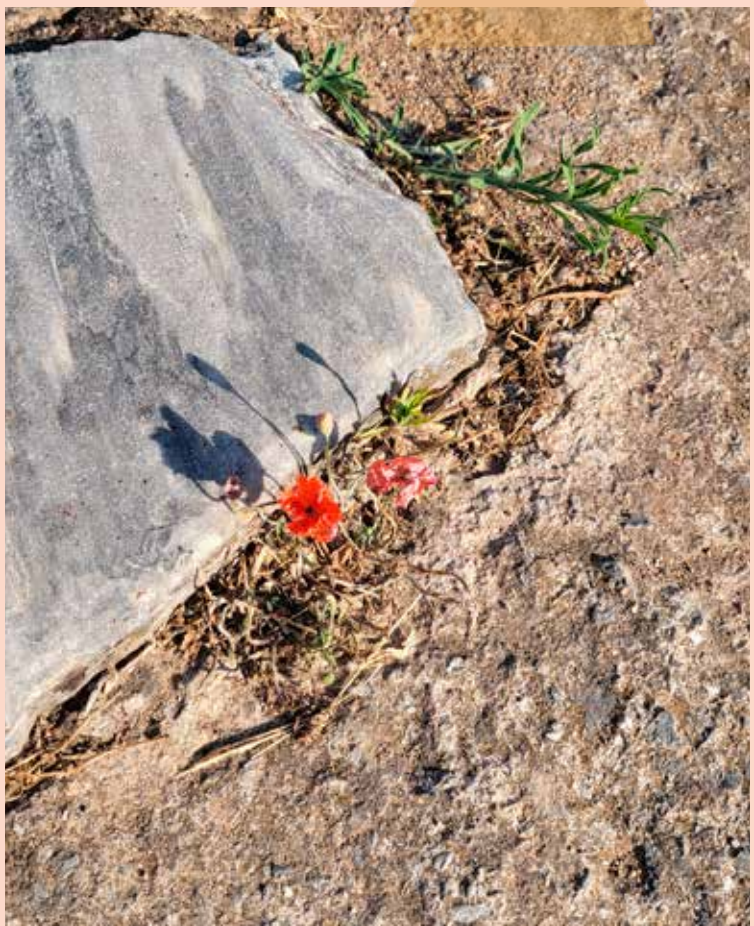

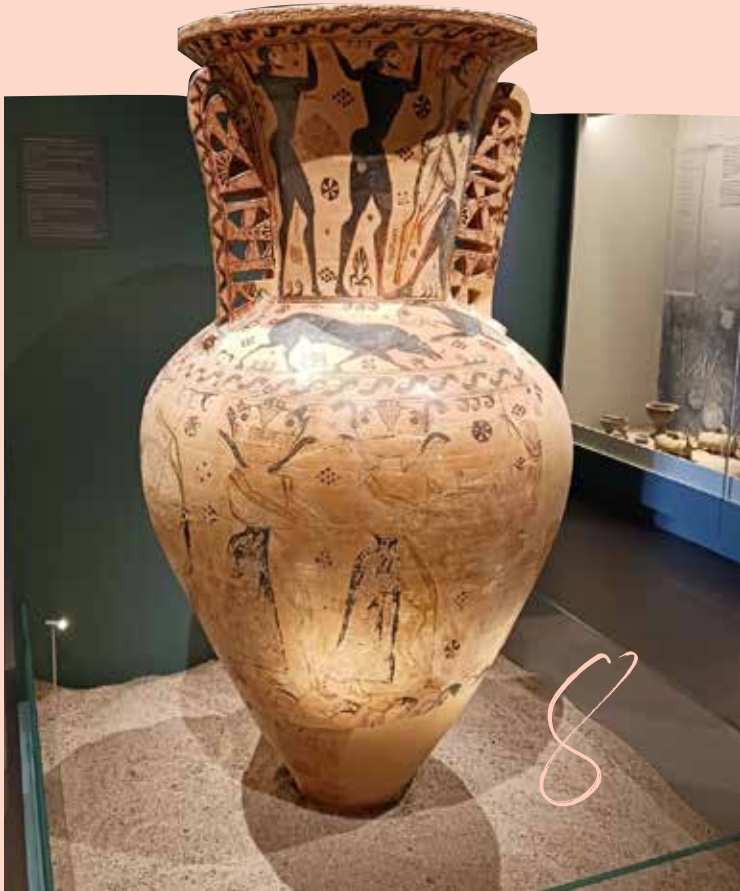

χρόνο, σαν η Ελευσίνα να έγινε μια άλλη πόλη χωρίς ρύπους, χωρίς εργοστάσια, χωρίς σύγχρονα κτίρια. Σαν να μας έδωσε λίγη από την αρχαία σοφία της λέγοντάς μας ότι εδώ έζησαν κάποτε άνθρωποι που είχαν τις ίδιες ανησυχίες με εμάς, τους ίδιους φόβους και τους αντιμετώπιζαν μέσω των μυστηρίων. Αυτό μας ενώνει μαζί τους, περιμένοντας και εμείς την γη να ανθίσει μετά το χειμώνα. Στάχυα και παπαρούνες είναι σπαρμένα παντού.

Πλατεία Ούλωφ Πάλμε

Μπορεί η συγκεκριμένη πλατεία της Ελευσίνας να είναι μικρή λίγα παγκάκια, κάποιες όμορφες λεύκες και φοίνικες κάποτε είχε σε μια άκρη της ένα πέτρινο κτίσμα που στεγαζόταν το Δασαρχείο Ελευσίνας. Μπορεί να μοιάζει ασήμαντη μπροστά στις μεγάλες, καταπράσινες πλατείες της πόλης μα την αγαπάμε πολύ αυτή την πλατεία. Μας αρέσει που είναι προστατευμένη τριγύρω με κτίρια και ύστερα ότι είναι αφιερωμένη στον Ούλωφ Πάλμε τον δολοφονηθέντα σοσιαλδημοκράτη πρωθυπουργό της Σουηδίας.
Επειδή είχαμε άγνοια για το ποιος είναι, φρόντισε ο πατέρας μας να μας ενημερώσει. Ο Πάλμε ήταν υπέρμαχος των δημοκρατικών ελευθεριών και φιλοδοξούσε να βελτιώσει την Σουηδία με μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα, φιλειρηνιστής ένας πολιτικός με όραμα και με άποψη.
Επομένως μέσα από αυτή την μικρή πλατεία που φέρει το όνομα του, μας κάνει να σκεφτόμαστε πως οι χώρες είναι κοντά χάρη στην ιδεολογία κάποιων χαρισματικών ανθρώπων.
Το όραμα του πέρασε τα σύνορα της χώρας του και ενέπνευσε ανθρώπους σε άλλα μήκη και πλάτη της γης, αφιερώνοντας έστω σε μια μικρή και απέριττη πλατεία το όνομά του. Αλλά χάρη σε αυτό μάθαμε για αυτόν και για το έργο του. Στην πλατεία Ούλωφ Πάλμε λοιπόν εκεί που το όραμα και οι ιδεολογίες ακόμα ανθίζουν.

Η πλατεία Ούλωφ Πάλμε επί της οδού Ελ.Βενιζέλου και Ηρώων Πολυτεχνείου.

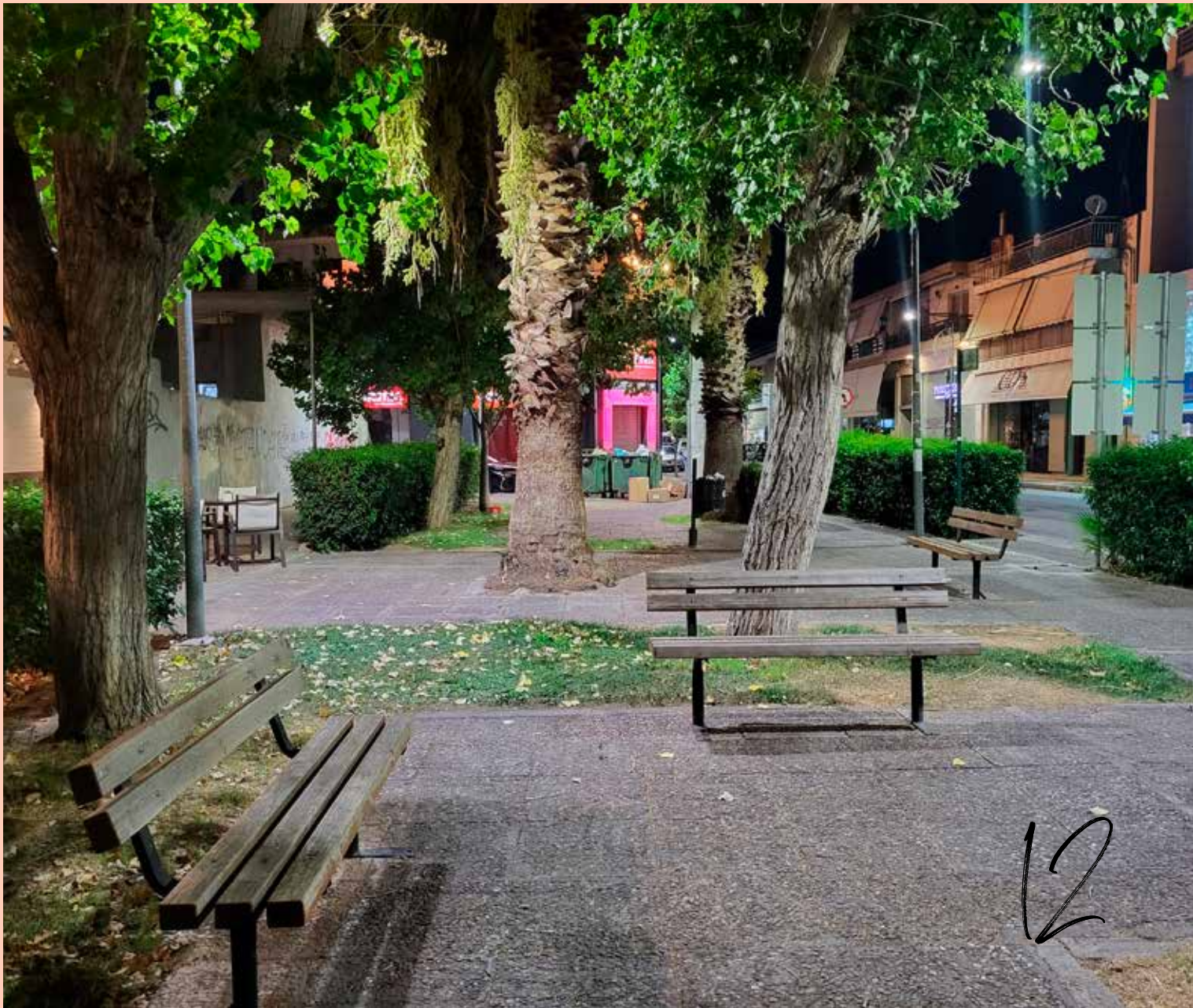

Άγρια φυτά της Ελευσίνας Cichorium intybus Πικροράδικο Ραδίκι

Σινεμά Παλλάς

Η πόλη της Ελευσίνας βρίθει από κινηματογράφους ειδικότερα σε παλαιότερους χρόνους. Προχωρώντας στην Ηρώων Πολυτεχνείου στον δρόμο με τα μαγαζιά, στο μυαλό μας ήρθε ο κινηματογράφος Παλλάς. Όταν είμασταν 11 και 12 χρονών το έτος 1995, είχαμε έρθει με τους γονείς μας στο καλοκαιρινό αυτό σινεμά και είχαμε παρακολουθήσει την ταινία: «οι γέφυρες του Μάντισον» με τον Κλιντ Ίστγουντ και την Μέριλ Στριπ στους πρωταγωνιστικούς ρόλους. Χώρος φιλόξενος με καρέκλες χρωματιστές, μεταλλικές με κορδόνι πλεχτές και τραπεζάκια μεταλλικά στην μέση. Τα γιασεμιά κρεμόντουσαν από τις μάντρες του κάνοντας την ατμόσφαιρα μεθυστική. Η νύχτα ζεστή μα όχι αποπνικτική, υπήρχε η μεγάλη οθόνη και εμείς. Η ταινία μας συνεπήρε το ίδιο και ο χώρος.

Ο πατέρας μου κάποτε το είχε σκάσει από το χειμερινό Παλλάς ήταν στην χορωδία του σχολείου του και ο δάσκαλος τον είχε χρίσει μαέστρο με μπαγκέτα να διευθύνει τους συμμαθητές του, αλλά μόλις είδε την κατάμεστη από κόσμο αίθουσα αγχώθηκε και το έσκασε. Βγήκε από τον χώρο των παρασκηνίων στην αυλή και πήδηξε από την ψηλή μάντρα του κτιρίου και εξαφανίστηκε μέσα στο στενό. Μάταια τον έψαχνε ο δάσκαλος και ο πατέρας του. Δάσκαλε αν τον βρούμε είπε ο παππούς μου «είναι όλος δικός σου να τον δείρεις με την βίτσα». «Άκου εκεί να με ρεζιλέψει έτσι». Μην ανησυχείς είπε ο δάσκαλος «θα τον βρούμε που θα πάει και θα τον κανονίσω εγώ»….

Όλα αυτά στο σήμερα έχουν χαθεί στην αχλή του χρόνου. Ο κινηματογράφος έκλεισε. Μα δεν έκλεισε η ανάμνηση του στις καρδιές μας. Μακάρι κάποιοι χώροι, να έμεναν πάντα ανοιχτοί, τονίζοντας την σπουδαιότητα να ψυχαγωγούν τον κόσμο κάτω από το φεγγάρι και τα άστρα.

Ο κινηματογράφος Παλλάς σήμερα. Στην αριστερή φωτογραφία διακρίνεται η οθόνη του θερινού Παλλάς.

Στην δεύτερη σειρά από αριστερά: ο δεύτερος είναι ο πατέρας μας, οι συμμαθητές και η δασκάλα του. Το έτος 1961-1962 στην σχολή Πολλάλη στην Ελευσίνα.

Ίρις

Τα βήματα μας καθώς περπατάμε στην πόλη της Ελευσίνας μας βγάζουν στο Ίρις, στην παλιά βιομηχανία βερνικιών και χρωμάτων, που λειτούργησε από το 1925 έως το 1970 και ήταν η πρώτη στην Ελλάδα.
Το υπέροχο μουσταρδί χρώμα που ήταν κάποτε βαμμένο το κτίσμα, λάμπει κάτω από την πανσέληνο, αξίζει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο της Ελευσίνας ως πολιτιστικής πρωτεύουσας του 2023, η παλιά βιομηχανία χρωμάτων θα ζωντανέψει ξανά για να γίνει χώρος πολιτισμού.
Αν είμασταν σκηνοθέτες πολύ θα θέλαμε το συγκεκριμένο κτίριο για να κάνουμε μια ταινία. Έτσι που το βλέπουμε μπροστά μας κάτω από το φως της πανσελήνου, να έχουν στήσει χορό δεκάδες γλάροι δεν μπορούμε να μην σκεφτούμε τον Άλφρεντ Χίτσκοκ, σίγουρα αν γνώριζε το κτίριο θα ήθελε να γυρίσει σκηνές από την ταινία του, τα πουλιά. Γλάροι παντού και κουκουβάγιες σπάνε την σιωπή της νύχτας. Οι εμβληματικοί ευκάλυπτοι φρουροί άγρυπνοι κάνουν παρέα στο υπέροχο αυτό παλιό εργοστάσιο.
Δεν μπορούμε να μην φανταστούμε όταν ακόμα λειτουργούσε σαν βιομηχανία, τον νυχτοφύλακα να περιπολεί και να ρίχνει τον φακό του, στην πανύψηλη καμινάδα. Τους εργάτες να βιάζονται να μαζέψουν την δουλειά τους πριν έρθει η ώρα να σχολάσουν και επιστρέψουν στα σπίτια τους.
Το Ίρις πάντα θα ανήκει στην εργατική τάξη αυτή που το έκανε να ζωντανέψει, να απογειωθεί, να λάμψει. Τώρα κοιμάται στα χέρια των εργατικών κατοικιών που το πλαισιώνουν. Κύκλος είναι, εκεί που δούλευαν κάποτε εργαζόμενοι μένουν τώρα εργαζόμενοι. Αγαπώντας το πολύτιμο πετράδι της Ελευσίνας, την πρώην βιομηχανία Ίρις.

Γκράφιτι βρύση της Σοφίας Τζανή

Άγρια κάπαρη & ο εσωτερικός καρπός της όταν έχει ωριμάσει

Άγρια φυτά της Ελευσίνας Καλαμιώνας
European common reed

Κρόνος

Φτάσαμε στην οδό Κανελλοπούλου και Επισμηναγού Νέζη όπου βρίσκεται το εργοστάσιο Κρόνος το οποίο από το 1923 έως το 1986 λειτούργησε για την παραγωγή οίνου και οινοπνεύματος. Το οποίο στην περίοδο ακμής του ήταν ένα από τα πιο σύγχρονα βιομηχανικά συγκροτήματα.
Αλλά ας μην μείνουμε στην ιστορία του που λίγο πολύ είναι σε όλους γνωστή. Το υπέροχο αυτό κτίριο σε μαγεύει από την πρώτη ματιά. Οι γοτθικές του αψίδες και οι αναγεννησιακές του πολεμίστρες σε κάνουν να νομίζεις ότι βρίσκεσαι σε άλλες εποχές.
Μοιάζει περισσότερο με μικρό κάστρο παρά ως γραφεία διοικήσεως εργοστασίου. Μας γυρνάει συνειρμικά σε μια σειρά, που παίχτηκε στην τηλεόραση, την σεζόν 1992-1993 τους Φρουρούς της Αχαΐας βασισμένο στο ομώνυμο μυθιστόρημα του ακαδημαϊκού Τάσου Αθανασιάδη. Όπου χρησιμοποιήθηκαν πλάνα από τα γραφεία του Κρόνου τόσο στους τίτλους έναρξης της σειράς, όσο και μέσα στην σειρά αφού ο Κρόνος είναι το εργοστάσιο οίνου της οικογένειας. Μόνο που στην σειρά αναφερόταν ότι το εργοστάσιο ήταν στην Πάτρα αλλά στην πραγματικότητα ήταν ο Κρόνος της Ελευσίνας.
Το εγκαταλελειμμένο κτίριο σήμερα στέκεται εκεί φρουρός μιας παλιάς αίγλης και λάμψης. Τόσο ζωντανό που νομίζεις ότι από τα ξεχαρβαλωμένα παράθυρα σε κοιτάνε μορφές….
Πραγματικό διαμάντι για την πόλη της Ελευσίνας που πρέπει να αναγεννηθεί ξανά. Μετά τον αρχαιολογικό χώρο, ο Κρόνος είναι πραγματικά μοναδικό δείγμα αρχιτεκτονικής και όχι μόνο στην ευρύτερη περιοχή του Θριασίου. Στο κτίριο αυτό χτυπούσε η βιομηχανική καρδιά της πόλης και δεν πρέπει να αφεθεί στην φθορά του χρόνου.
Η δημοτική αρχή, οι πολίτες, η πολιτεία πρέπει να τον βάλουν στην τροχιά του πλανήτη Κρόνου, αντάξιο του ονόματος του και όχι να μένει εκτροχιασμένο…Μπορούμε έμπρακτα να κινηθούμε όλοι στον αστερισμό του Κρόνου της Ελευσίνας.

Ζωγραφική ακουαρέλα σταφύλι της Σοφίας Τζανή

Στιγμιότυπο από τους τίτλους έναρξης των Φρουρών της Αχαΐας που φαίνεται το κτίριο του Κρόνου το 1992 με 1993. Όπως βλέπουμε το κτίριο ήταν σε καλή κατάσταση.

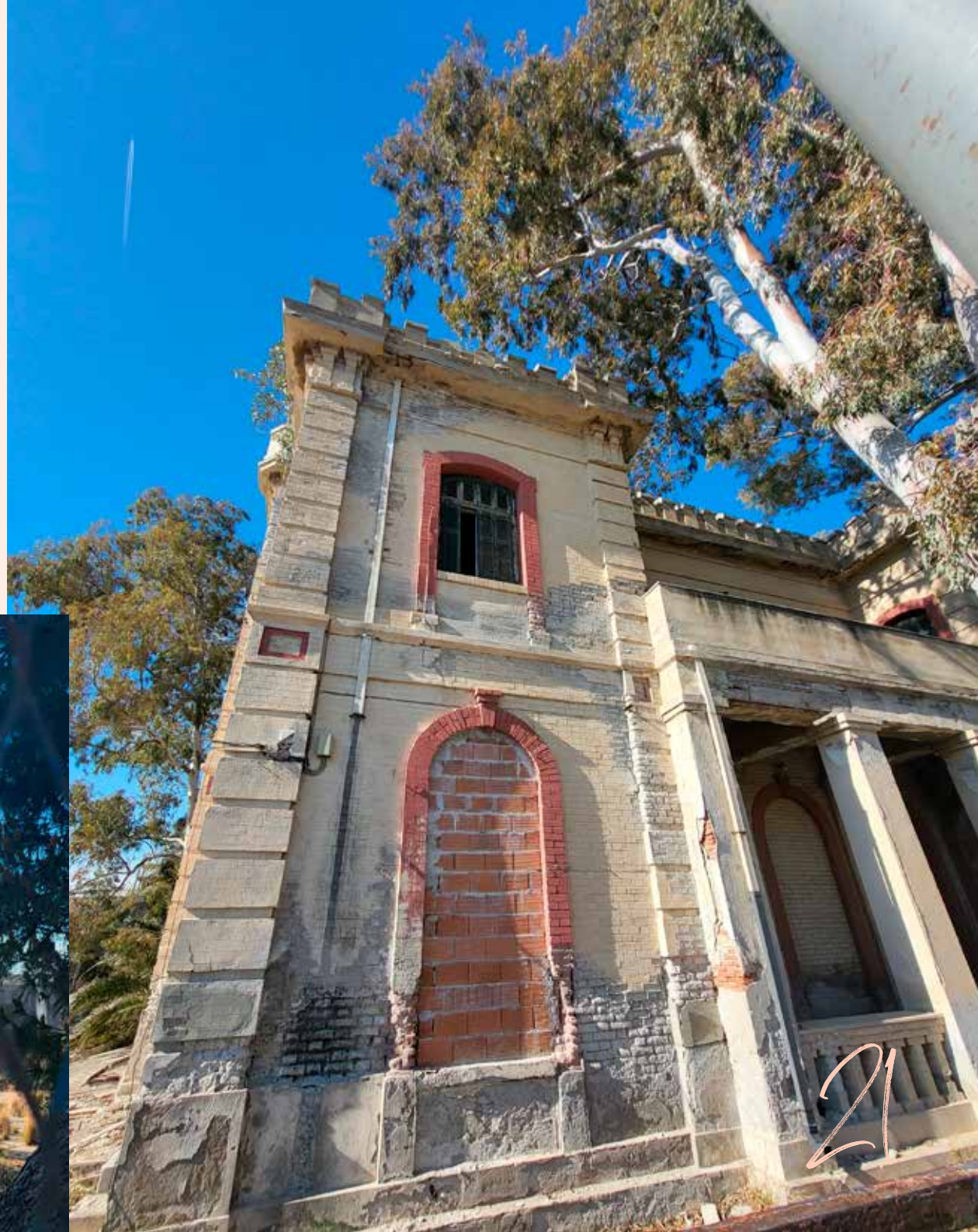

Hello Elevsis

Εκκλησάκι Αγίου Νικολάου

Επειδή θέλαμε να έχουμε ταβάνι τον ουρανό και τα σύννεφα και να βλέπαμε την Ελευσίνα από ψηλά δεν θα μπορούσαμε να βρίσκαμε καλύτερο μέρος από το εκκλησάκι του Αγίου Νικολάου που βρίσκεται στο δυτικό άκρο του λόφου των αρχαιοτήτων επί της οδού Σωτηρίου Γκιόκα.
Στην άκρη μια μικρής καταπράσινης πλατείας στο τέλος της περίφραξης του αρχαιολογικού χώρου Ελευσίνας και σε μια σειρά από χαριτωμένα σπιτάκια, ένα δρομάκι που καταλήγει σε μια καγκελόπορτα και ένα ανηφορικό ξύλινο μονοπάτι σε οδηγεί στον Άγιο Νικόλαο.
Το γαλανόλευκο εκκλησάκι λιτό και απέριττο δεσπόζει στον χώρο. Αυτό όμως που σε κάνει να ξεχνάς που βρίσκεσαι είναι

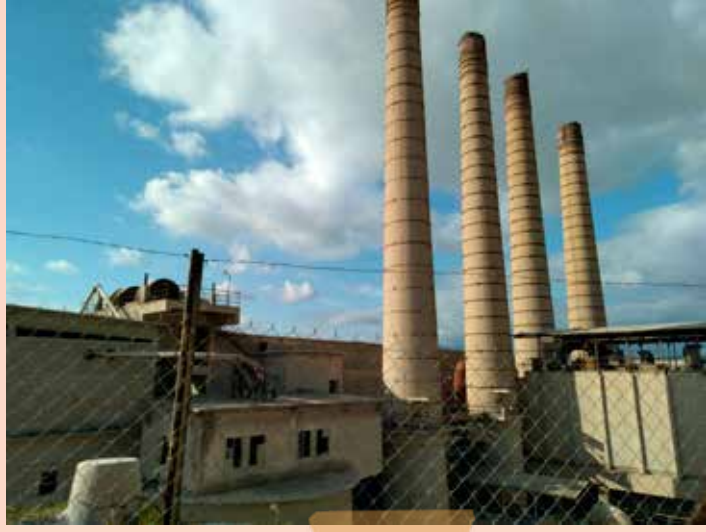

η θέα προς το Θριάσιο Πεδίο αλλά και τα επιβλητικά φουγάρα του TITAN. Εκεί αγκαλιάζεις όλες τις εποχές της Ελευσίνας αρχαία, βιομηχανική και σύγχρονη όλες συναντιούνται εκεί….και είναι απόλυτα ταιριασμένες κάτω από τον φωτεινό ουρανό.
Η Ελευσίνα είναι μια πόλη μαγική και μυστικιστική τελικά γιατί έχει καταφέρει να ταιριάξει εποχές φαινομενικά αταίριαστες μεταξύ τους που έχουν και μεγάλη χρονική απόσταση…Η Ελευσίνα είναι μια αιώνια οικουμενική πόλη που πάντα θα αξίζει να την εξερευνείς και να την αναζητάς.

Βραχάκια (Βλύχα)

Περνώντας την πύλη του εργοστασίου τσιμέντου TITAN και διασχίζοντας τα κτίρια της τσιμεντοβιομηχανίας και τα πελώρια πλοία που είναι δεμένα στο λιμάνι προκειμένου να φορτώσουν το λευκό τσιμέντο που παράγει το συγκεκριμένο εργοστάσιο.
Φτάσαμε στην Βλύχα στο νεκροταφείο των πλοίων. Ο χώρος σου δημιουργεί διφορούμενα συναισθήματα. Από την μία τα βαθιά μαύρα νερά και τα κουφάρια των πλοίων τριγύρω σε κάνουν να θέλεις να τρέξεις μακριά από την άλλη κάτι σε τραβάει και σου λέει μείνε κάποτε ήταν όμορφα και εδώ πριν η βαριά βιομηχανία, η μόλυνση και η υποβάθμιση έκαναν την παραλία αυτή να μοιάζει με απόκοσμο σκηνικό.
Για του λόγου το αληθές, ο πατέρας μας που έχει μεγαλώσει στην Ελευσίνα μας εξιστόρησε την ομορφιά που είχαν τα αγαπημένα του βραχάκια…. γυρνάμε πίσω στο 1960 με 1970 που ήταν ακόμα παιδί και υπήρχε εκεί προβλήτα που μαζί με άλλα παιδιά έκαναν βουτιές ανέμελα τότε που η θάλασσα ήταν καθαρή και τους πρόσφερε όλους τους θησαυρούς της. Πιο εκεί βρισκόντουσαν δύο γάργαρες πηγές που γυναίκες από τις γύρω περιοχές έπλεναν εκεί τα στρωσίδια τους. Ακόμα στις πηγές αυτές έβαζαν καρπούζια για να μείνουν δροσερά προκειμένου να τα καταναλώσουν.

1970 πάνω στο πλοίο ΄΄Πορτοκαλί Ήλιος΄΄. Από αριστερά προς τα δεξιά: ο Γιώργος Μεϊντάνης, ο πατέρας μας και ο Άρης Ζαφειράκης πηγαίνοντας στην Ύδρα.

Όταν πέρναγε η ώρα και τα παιδιά συνέχιζαν να έπαιζαν στην θάλασσα τέσσερις με πέντε μανάδες εμφανίζονταν από τον δρόμο της ΠΥΡΚΑΛ φωνάζοντας τα παιδιά τους Νίκοοο, Σπύροοο, Γιώργοοο, Αποστόληηη… για να τα μαζέψουν. Εκείνα όμως για να μην τα φτάσουν οι μανάδες τους, το έσκαγαν από το βουναλάκι που υπήρχε στην περιοχή και ήταν δύσκολο να το ανέβουν οι μητέρες τους. Έτσι μαζευόντουσαν σπίτι πριν τα προλάβουν εκείνες.
Δυστυχώς η παραλία των παιδικών χρόνων του πατέρα μας και των άλλων παιδιών έγινε απρόσιτη με την έλευση του TITAN η θάλασσα μολύνθηκε, ο φυσικός χώρος καταστράφηκε…ούτε τα ταξίδια με το πλοίο «Πορτοκαλί Ήλιος» που διοργάνωνε η τσιμεντοβιομηχανία για τους κατοίκους της Ελευσίνας στις γύρω περιοχές προκειμένου να τους εξευμενίσει για την καταστροφή της θάλασσας δεν στάθηκαν ικανά να κάνουν τους Ελευσίνιους να ξεχάσουν πόσο όμορφα ήταν εκεί πριν την έλευση των εργοστασίων.
Το TITAN έφερε ανάπτυξη γιατί οι άνθρωποι είχαν δουλειές αλλά όμως έχασαν την θάλασσα και τον καθαρό αέρα. Έτσι γίνεται πάντα κάτι κερδίζει μια περιοχή με την έλευση της βιομηχανίας και πάντα κάτι χάνει.
Στο σήμερα τα Βραχάκια ή η Βλύχα έχει καθαρίσει από τα βαριά μέταλλα μπορείς πλέον να δεις το σκηνοθετικά ενδιαφέρον νεκροταφείο πλοίων και να κάτσεις σε ένα βραχάκι και να κλάψεις σαν μια άλλη θεά για όλα αυτά που χάθηκαν…

1970 Λουτρόπυργος πίσω διακρίνεται στο βάθος η Ελευσίνα και τα βουνά της Σαλαμίνας. Από αριστερά προς τα δεξιά: οικογένεια Μπέτα και στο τέλος ο πατέρας μας.

Στην Βλύχα κατά την διάρκεια συγκέντρωσης του υλικού για το μυστήριο 60 metamorphoSEA του Ολλανδού σκηνοθέτη Sjoerd Wagenaar που πραγματοποιήθηκε από 26,27,29 και 30 Σεμπτεβρίου 2023 στον δημόσιο χώρο της Ελευσίνας και στην Βλύχα. Ο πατέρας μας εξιστόρησε στον σκηνοθέτη όσα είχε ζήσει στα Βραχάκια όταν ήταν παιδί. Μια Φωτογραφία του Γιάννη Παππά CHORUS

Άγρια φυτά της Ελευσίνας Αγριοντοματιά
Το Στρύχνον το ελαιαγνόφυλλον
κοινή ονομασία γερμανός

Παναγιώτης Φαρμάκης

Τέλος δεν θα μπορούσαμε να μην αναφερθούμε σε μια εμβληματική μορφή της Ελευσίνας τον Παναγιώτη Φαρμάκη. Όσο και αν περπατήσαμε στην Ελευσίνα και μαγευτήκαμε από την ιστορία της, τα σπίτια, τα εργοστάσια, τις πλατείες, την αρχιτεκτονική. Όλοι οι δρόμοι της Ελευσίνας ανήκουν στον Παναγιώτη Φαρμάκη τους περπάτησε όλους με το θρυλικό του οικοδομικό καροτσάκι επιτελώντας ένα σπουδαίο έργο περιέσωζε από τα σκουπίδια και τα μπάζα αρχαία πηγαίνοντας τα στον αρχαιολογικό χώρο για να σωθούν.
Όταν είμασταν παιδιά οι δρόμοι μας είχαν συναντηθεί «μπαμπά τι κάνει ο κύριος με το καροτσάκι, είναι τρελός;» αναρωτηθήκαμε με την αδελφή μου, για να πάρουμε την απάντηση «μόνο τρελός δεν είναι, κάνει σπουδαίο έργο μαζεύει τα αρχαία που υπάρχουν διάσπαρτα και τα πηγαίνει στην αρχαιολογία».
Τώρα που μεγαλώσαμε και τον σκεπτόμαστε είναι η επιτομή του επιτυχημένου ανθρώπου. Η προσήλωση του στον στόχο του θα πρέπει να διδάσκεται, ποτέ δεν τα παράτησε μέχρι την τελευταία μέρα της ζωής του έπραττε το θεάρεστο έργο του. Ένας τέτοιος άνθρωπος υπόδειγμα απόλυτα χρήσιμος με όραμα πρέπει να μας εμπνέει για ανάλογες πράξεις.
Μπορεί να μην είχε σπουδάσει γιατί λίγα πράγματα γνωρίζουμε για την ζωή του. Όμως είχε παιδεία και αγάπη αμέτρητη για τα αρχαία σε έναν τέτοιο άνθρωπο έχεις εμπιστοσύνη με έναν τέτοιο άνθρωπο κοιμάσαι ήσυχα στην πόλη σου. Μακάρι να υπήρχαν και άλλοι σαν και αυτόν. Προσήλωση στον στόχο του και πράξεις. Γιατί ο Παναγιώτης Φαρμάκης δεν έμενε στα λόγια προχωρούσε σε πράξεις. Αυτή η αέρινη συνάμα και σκοτεινή φιγούρα έπραττε για το καλό της Ελευσίνας. Αξίζει και εμείς κάτι να κάνουμε για αυτόν τον υπέροχο άνθρωπο ένα άγαλμα, μια τοιχογραφία να μην ξεχαστεί ήταν ένα καλό παράδειγμα χρήσιμου ανθρώπου για την κοινωνία μας.

Γκράφιτι παπαρούνα & Σχεδίαση διανυσματικών γραφικών σε κολαζ μορφή της Σοφίας Τζανή

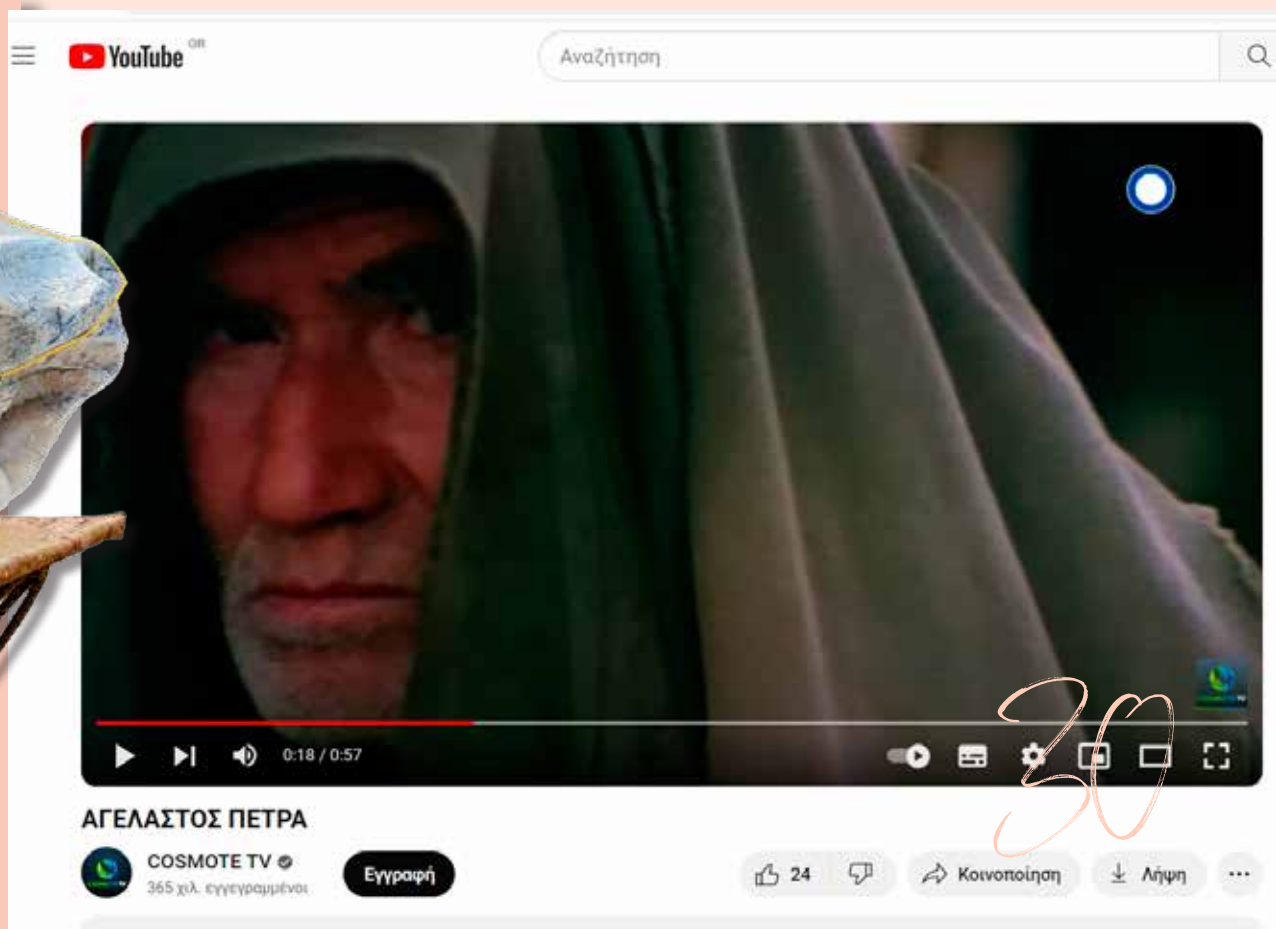

Γκράφιτι καρδιές
της Σοφίας Τζανή

Στέλιος Καζαντζίδης

Καθόλα την περιπλάνηση μας στους δρόμους της Ελευσίνας ψιθυρίζαμε το τραγούδι «Αλλοτινές μου εποχές» του λαϊκού και μυθικού τραγουδιστή Στέλιου Καζαντζίδη ενός ανθρώπου που αγάπησε την Ελευσίνα και αγαπήθηκε από τους Ελευσίνιους πολύ. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αγαπημένος καλλιτέχνης που με το καλλιτεχνικό του έργο συγκίνησε και συγκινεί ακόμα με την κρυστάλλινη φωνή του, αναπαύεται στην φιλόξενη γη της Ελευσίνας.

Επίλογος

Η Ελευσίνα είναι μια επίπεδη πόλη που περπατιέται πολύ εύκολα τόσο με τα πόδια όσο και με το ποδήλατο. Έχει όμορφες γειτονιές με νεοκλασικά σπίτια, μονοκατοικίες των δεκαετιών 50΄ με 60΄, τον συνοικισμό των Μικρασιατών και σύγχρονες πολυκατοικίες. Αυλές με λουλούδια, δέντρα, νεραντζιές και ροδιές. Επειδή συνηθίζαμε να περπατάμε και το βράδυ πολλές φορές μυρίζαμε το νυχτολούλουδο η μυρωδιά του έσκαγε εδώ και εκεί. Σύμφωνα με τις διηγήσεις του πατέρα μας όταν ήταν μικρός στους δρόμους της Ελευσίνας μπορούσες τότε να μυρίσεις το αγιόκλημα και τις τζιτζιφιές.
Είναι μια πόλη με μαγαζιά, καφετέριες, πολιτιστικούς χώρους, γωνιές που σε ταξιδεύουν πίσω στον χρόνο όπως ο σιδηροδρομικός σταθμός. Αρχαίο και βιομηχανικό παρελθόν, σπουδαία αρχιτεκτονικά κτίρια. Βρέχεται από θάλασσα έχει και λιμάνι.
Υπάρχει ένα πολιτισμικό μωσαϊκό κατοίκων Μικρασιάτες πρόσφυγες, εσωτερικοί μετανάστες από όλες σχεδόν τις περιοχές της χώρας και τα νησιά, μετανάστες από άλλα μέρη της γης. Είναι θα λέγαμε ένα συνονθύλευμα διάφορων πολιτισμών που συνυπάρχουν αρμονικά.
Πιστεύουμε ότι αυτή είναι η δύναμη της πόλης. Η Ελευσίνα είναι οι κάτοικοι της που πρέπει μέσα από τις ενέργειες τους να την διατηρήσουν πολιτιστική πρωτεύουσα και να την παραδώσουν στις επόμενες γενιές ακμαία και καθαρή.
Η πόλη πρέπει να βρει την ταυτότητα που θέλει να έχει στο μέλλον και αυτό γίνεται μόνο μέσα από την αγάπη και τον συντονισμό των κατοίκων της. Να επιδιώξουμε να γίνει ένας φάρος πολιτισμού που να προσελκύσει ανθρώπους από όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης όπως και στο αρχαίο παρελθόν της να είναι μια πόλη οικουμενική. Μια λύση θα ήταν να στραφούμε όλοι προς τον εσωτερικό μας κόσμο να αποδεχθούμε τους εαυτούς μας και μετά να γυρίσουμε προς τον κόσμο που μας περιβάλλει και να εναρμονιστούμε με τον περιβάλλον και την φύση. Κογξ Ομ Παξ ήταν η ιερή φράση που ακούγονταν από τον Ιεροφάντη ως η τελευταία επίσημη φράση για να υπογραμμίσει το τέλος των Ελευσίνιων Μυστηρίων. Με αυτή την φράση ευχόμαστε στην Ελευσίνα να εκπληρωθούν οι πόθοι της.

Ακολουθούν φωτογραφίες από τον περίπατο-περιπλάνηση στην πόλη της Ελευσίνας. Παλαιά κτίρια με νεοκλασικά στοιχεία, αυλές, φουγάρα εργοστασίων κατάλοιπα της βιομηχανικής ιστορίας της πόλης. Καθώς και γκράφιτι, ζωγραφιές και vector ολοκληρώνουν το φωτογραφικό μας λεύκωμα.

Κολάζ φωτοφραφιών της Σοφίας Τζανή

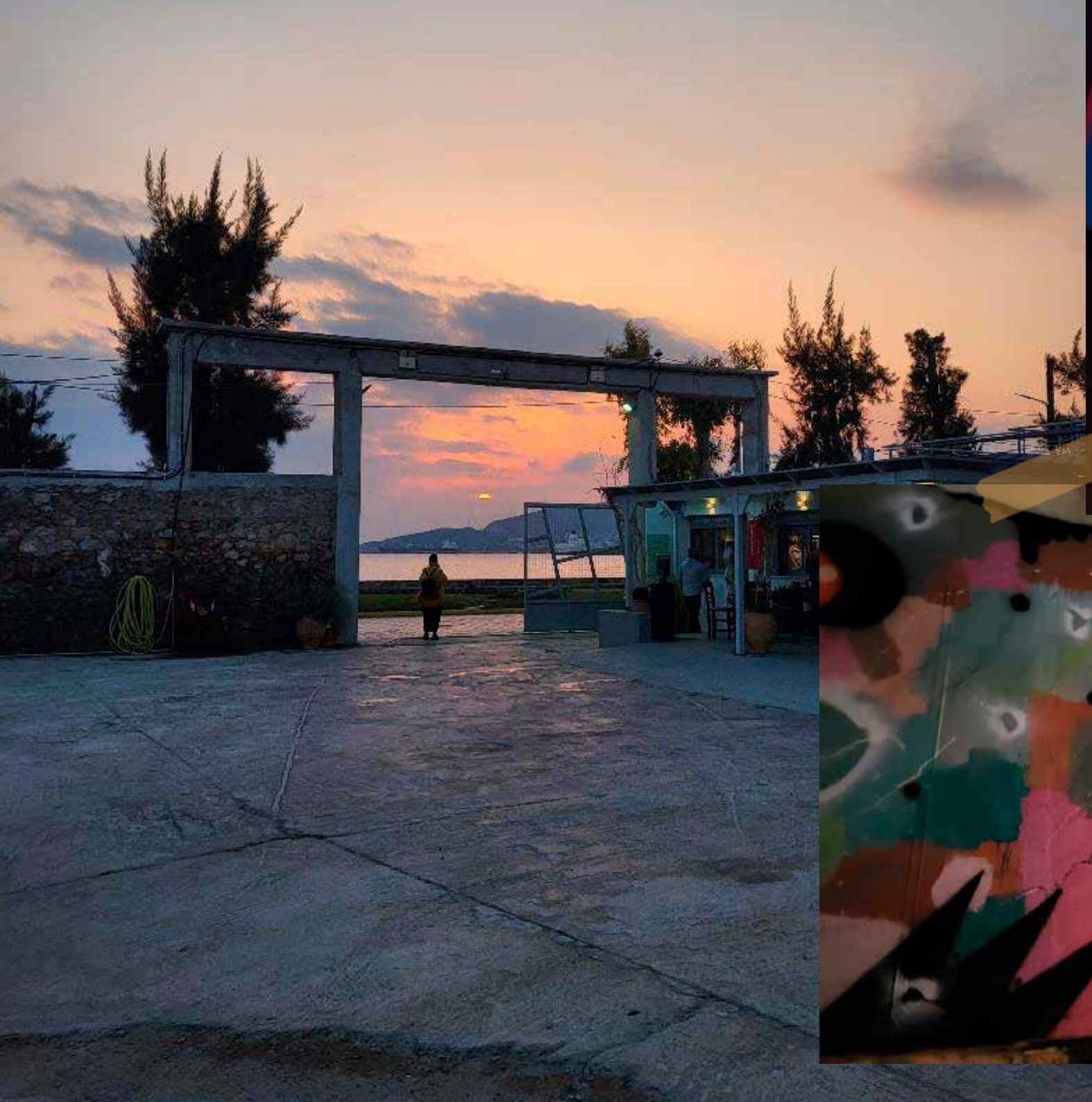

HOTEL
MELISSA

Amour

Σπίτια παλιάς
αρχιτεκτονικής στη λήθη του
χρόνου.

Ζωγραφική ακουαρέλα
το άνθος της κάπαρης
της Σοφίας Τζανή

54

Flaneur

Άγρια φυτά της Ελευσίνας Αναγαλλίς η αρουραία, Anagallis arvensis

Ροδιά: είναι το δέντρο που συναντήσαμε περισσότερο στις αυλές των σπιτιών κατά τον περίπατο μας στην Ελευσίνα

.

Ζωγραφική ακουαρέλα ρόδια της Σοφίας Τζανή

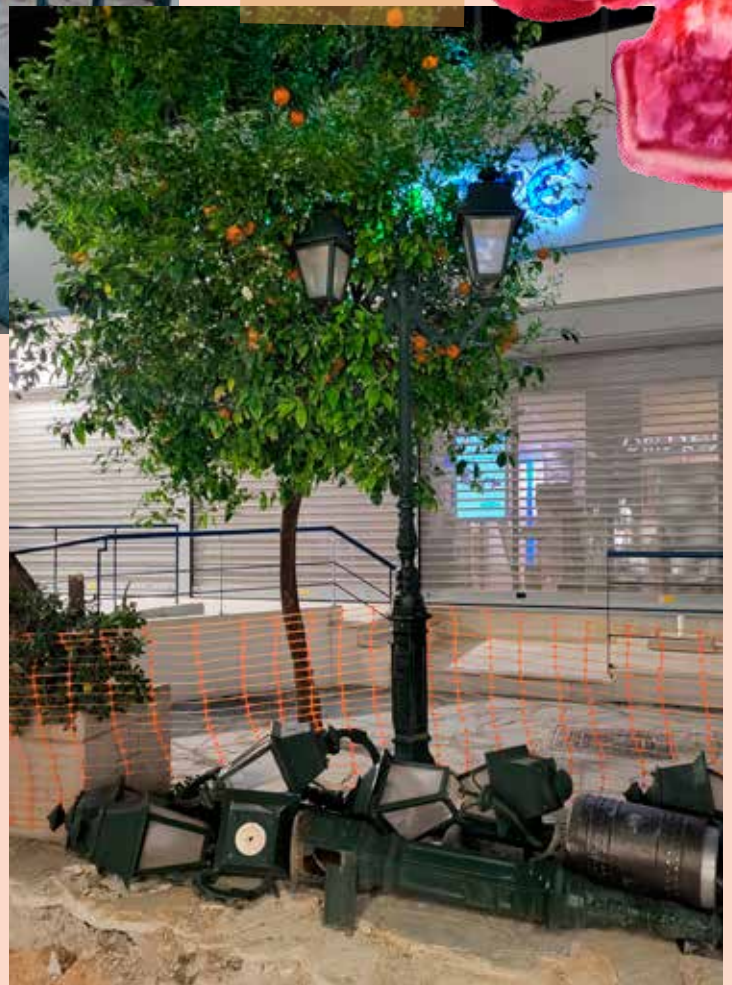

Άγρια φυτά της Ελευσίνας Κονβόλβουλος ο κομψότατος (Χωνάκι)

Άγρια φυτά της Ελευσίνας *Μάλβα η άγρια (Μολόχα)*

ΥΑΡΙΑ ΨΡΕΣΚΑ
2023 ΕΛΕΥΣΙΣ MYSTERIES of TRANSITION EUROPEAN

Sunset

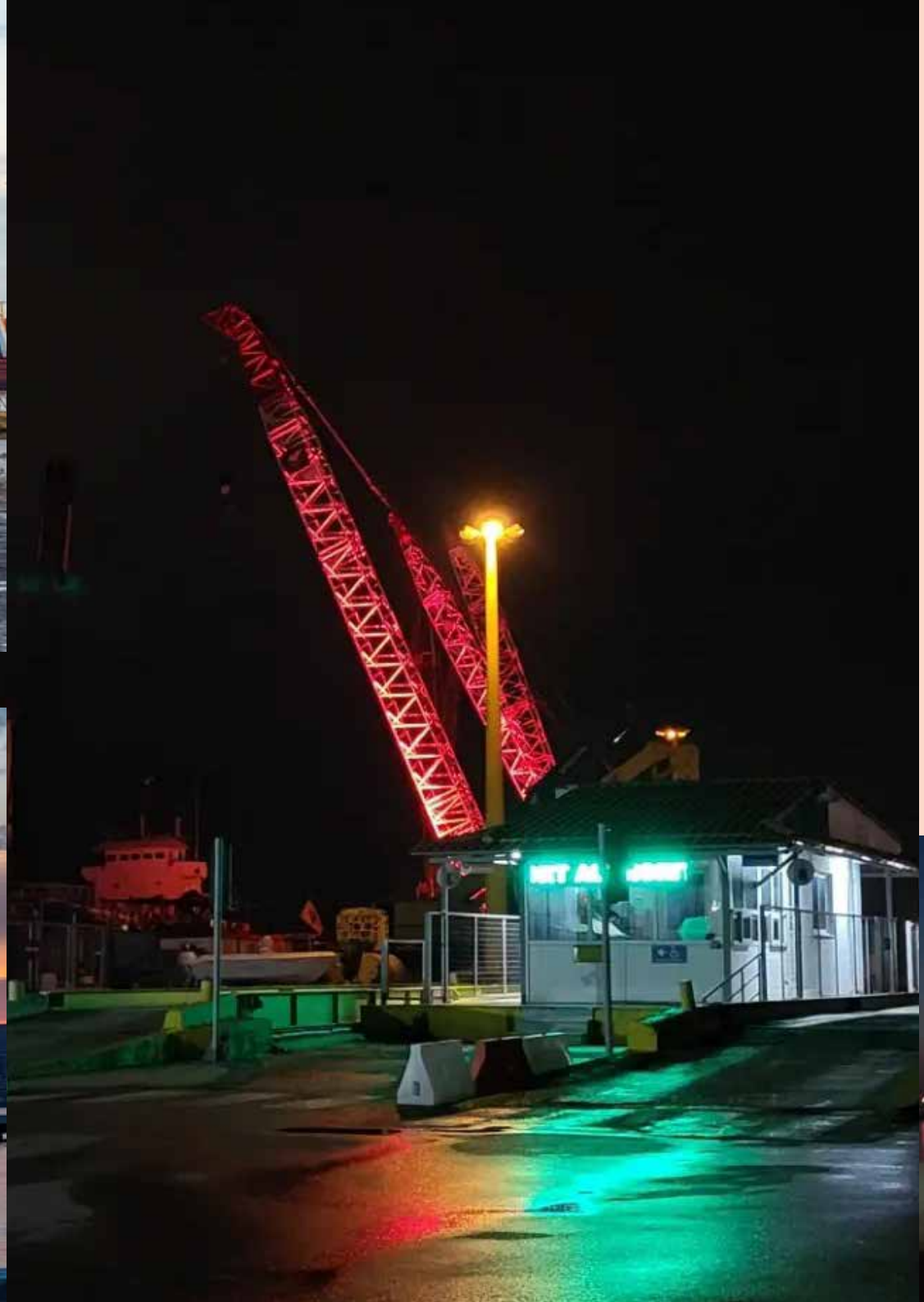

Romanticism

Ενσταντανέ απολαμβάνοντας την δύση του ήλιου στο λιμάνι της Ελευσίνας

Διαδρομή

Η δική μας διαδρομή δεν τελειώνει εδώ, θα συνεχιστεί στην πόλη της Ελευσίνας γιατί είναι βέβαιο ότι έχουμε και αλλά να ανακαλύψουμε και να αισθανθούμε. Όλοι μας και ο καθένας ξεχωριστά, μπορεί να κάνει το περίπατο που θέλει και να τον γεμίσει με τα χρώματα, τις διαδρομές και όσα θέλει να ανακαλύψει στην πόλη αυτή. Γιατί η διαδρομή είναι μυστήριο από μόνη της που ο καθένας το βιώνει όπως το αισθάνεται γνωρίζοντας καλύτερα τον εαυτό του μέσα από την διαδρομή που του προσφέρεται στην αρχαία αυτή πόλη. Θα λέγαμε μέσα από τους περιπάτους θα μυηθείτε σε όσα πρεσβεύει η Ελευσίνα ανά τους αιώνες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΕΛΕΥΣΙΝΑ Ο μύθος, τα μυστήρια, η ιστορία και το μουσείο της. ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ Γ. ΚΑΝΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΥ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΡΙΖΕΣ 1979

- Ο δρόμος για την Ελευσίνα των G. Wasson, Al. Hofmann, C. Ruck ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΥΚΕΩΝ TALES

- ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ Ελευσίνα 2006

ΚΕΙΜΕΝΑ: Φωτεινή Τζανή

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Το φωτογραφικό υλικό αντλήθηκε από το φωτογραφικό αρχείο της προσωπικής συλλογής του κ. Νίκου Τζανή.
Καθώς και από το φωτογραφικό αρχείο για την Ελευσίνα της Σοφίας και Φωτεινής Τζανή.
Γκράφιτι & Σχεδίαση διανυσματικών γραφικών σε κολαζ μορφή της Σοφίας Τζανή.
Επίσης φωτογραφικό υλικό χρησιμοποιήθηκε από το YouTube και το Διαδίκτυο για τις φωτογραφίες του Ούλωφ Πάλμε, Παναγιώτη Φαρμάκη και του Στέλιου Καζαντζίδη. Ακόμη για την αφίσα της ενότητας του Παλλάς Γέφυρες του Μάντισον και για το απόσπασμα της σειράς οι Φρουροί της Αχαΐας στην ενότητα Κρόνος.

ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ IN SITU ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ

2023 ΕΛΕΥΣΙΣ EUROPEAN CAPITAL of CULTURE 2023ELEUSIS.EU

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ UNIVERSITY OF PATRAS

XXVIII.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ. Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΗΜΕΡΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΛΗΞΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ 2023

Σήμερα η Ελευσίνα σαν Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, υπήρξε επί σειρά αιώνων μια ένδοξη πνευματική πρωτεύουσα του αρχαίου κόσμου.

Εδώ στην Ελευσίνα παλλόταν ο νους και χτυπούσε η καρδιά της Αρχαίας Ελληνικής αναζήτησης.

Η ένταξη του Ελευσινιακού Ιερού στον σύγχρονο πολεοδομικό ιστό δεν υπήρξε ιδανική, ούτε επιμελημένη μέχρις όταν οι αρμόδιοι φορείς ασχολήθηκαν συστηματικότερα με τον χώρο.

Ωστόσο παρά τις όποιες αμέλειες και την <απόκρυψη> ή <συγκάλυψη> του παλαιού μέσα στο νέο δεδαλώδες αστικό περιβάλλον,η ωραιότητα των φιλοσοφικών αντιλήψεων των Ελευσινίων , οι ιδέες και οι αξίες που πρέσβευαν παραμένουν ανεξίτηλες στο πέρασμα του χρόνου.

Ο Σικελιανός αγάπησε την Ελευσίνα και λάτρεψε την αρχαιότητα της.

Η γη της Ελευσίνας θρέφει ποιητές και οι άνθρωποι της μπορούν να πουν ότι έχουν φάει ψωμί και αλάτι με τους σπουδαιότερους από αυτούς .

Ο ιερότατος και καθαυτό Ελευσίνιος, ο Αισχύλος, υπερασπίστηκε την ιδιαίτερη πατρίδα του και ύμνησε τις παραδόσεις της στο ποιητικό του έργο.

Δυόμιση χιλιετίες αργότερα, ήταν η σειρά ενός άλλου ποιητή, του Άγγελου Σικελιανού, να αναδείξει την Ελευσίνα σε πανανθρώπινο σύμβολο με τέσσερις ομιλίες που έδωσε τον χειμώνα του 1935 για ένα πολυπληθές ακροατήριο στο Τελεστήριο, ανάμεσα στα <Μεγάλα Ερείπια> και τις πέτρες που ο χρόνος και η ανθρώπινη αδιαφορία είχαν καταδικάσει σε σιωπή.

Για πολλά χρόνια οι κάτοικοι της Ελευσίνας, της Μάνδρας, της Μαγούλας, του Ασπρόπυργου και της Σαλαμίνας έστηναν χορό τις δύο τελευταίες Κυριακές της Αποκριάς ανάμεσα στα σπασμένα μάρμαρα.

Η σχέση του Σικελιανού με την Ελευσίνα άρχισε από τα νεανικά του χρόνια. Πολύ αργότερα, το 1976, ο Νίκος Γκάτσος γράφει το ποίημα της Περσεφόνης που μελοποίησε ο Μάνος Χατζηδάκης και τραγούδησε η Μαρία Φαραντούρη.

Ο Γκάτσος εξωτερικεύει την λύπη και την ανησυχία του για την καταστροφή του περιβάλλοντος στην Ελευσίνα.

Γράφτηκε και ήταν προφητικό.

Εκεί όπου σμίγανε οι Μύστες τα χέρια τους ευλαβικά, πριν μπουν στο Θυσιαστήριο, τώρα πετάνε τα αποτσίγαρα οι τουρίστες και το καινούργιο πάνε να δουν διυλιστήριο.

Σ αυτό ο Γκάτσος εξωτερικεύει την αγωνία του για το Οικολογικό ζήτημα στην Ελευσίνα.

Τώρα βέβαια έχουν βελτιωθεί τα πράγματα με την υπολειτουργία της Χαλυβουργικής και την μετακίνηση του <Τιτάν>, όμως η Ελευσίνα πάντα θα αντιμετωπίζει <πρόβλημα με το περιβάλλον> αφού περιβάλλεται από μεγάλες Βιομηχανίες.

Θα πρέπει να τονίσω ότι η Ελευσίνα εμπνέει την ποίηση, την υπέρτατη των Τεχνών.

Δεν είναι μόνο τα απίστευτα αρχαιολογικά ευρήματα που έχει, αλλά και την ενέργεια που επίσης έχει.

Τι μπορούμε να πούμε εδώ;

Ανατρέχοντας στο παρελθόν βλέπουμε ότι τα πρώτα πολιτιστικά σκιρτήματα ξεκινούν από το 1930.

Τότε είχαμε το Πανηγύρι του Αγίου Γεωργίου και τις δύο Κυριακές της Αποκριάς. Μέχρι σήμερα υπάρχει η γιορτή του Αγίου Γεωργίου.

Έχουμε εκδηλώσεις στον αρχαιολογικό χώρο, θεατρικές παραστάσεις.

Εάν είχαν γίνει από τότε <Θεσμός> θα μπορούσαμε να μιλάμε για εκδηλώσεις ανώτατου επιπέδου με Παγκόσμια Εμβέλεια.

Μέχρι το 1940 τα πνευματικά ενδιαφέροντα εμφανίζονταν με πρωτοβουλίες προσωπικές.

Έχουμε την Φιλαρμονική της Ελευσίνας, τον <Ναυτικό Όμιλο>, που έχουμε την Ναυτική Εβδομάδα <Λάσκεια>.

Σε αυτά εισφέρει ο Δήμος και το Λιμενικό ταμείο.

Οι πολιτικές αντιπαραθέσεις δυστυχώς σκότωσαν τον Σύλλογο που είχε λαμπρή πορεία. Έχουμε τον Σύλλογο Φοιτητών αλλά και πάλι οι πολιτικές αντιπαραθέσεις τον διέλυσαν.

Το 1957-1967 και το 1974-1976 έχουμε τον Μορφωτικό Σύλλογο Ελευσίνας.

Εδώ θα σταθώ διότι αυτός διήρκησε δώδεκα χρόνια και ήταν πολύ σπουδαίος όσον αφορά τις Πολιτιστικές Δραστηριότητες.

Το έργο του Συλλόγου ήταν πρωτοποριακό για την εποχή και τον χώρο που δραστηριοποιήθηκε.

Η πλούσια δράση του, η ενεργός συμμετοχή στα Πολιτιστικά πράγματα, η καθημερινή επί μια δεκαετία λειτουργία της Λέσχης στο κέντρο της πόλης με αναγνωστήριο, δανειστική βιβλιοθήκη, αίθουσα διαλέξεων, οργάνωση σειράς εκδηλώσεων, κυκλοφορίας του περιοδικού το <Φως>, δεν είναι καθόλου ευκαταφρόνητο έργο, εάν ληφθούν υπόψιν οι περιορισμένες οικονομικές και άλλες δυνατότητες.

Δυστυχώς υπήρξαν διωγμοί κατά την λειτουργία των Συλλόγων.

Δεν θέλω να σταθώ στην εποχή αυτή, προχωρώ όμως στο έργο της.

Έχουμε την Οργάνωση στην Ελευσίνα την πρώτη εξόρμηση προς την επαρχία του <Μάουτχαουζεν> του Μίκη Θεοδωράκη και την πρωτοεμφανιζόμενη Μαρία Φαραντούρη.

Δεκάδες δημιουργοί, Ακαδημαικοί, καθηγητές, διαπρεπείς καλλιτέχνες, άνθρωποι του πνεύματος έδωσαν διαλέξεις με πρωτοποριακό περιεχόμενο και παρουσίασαν το έργο τους σε μια εποχή που οι συνθήκες δεν ήταν πάντα ευνοικές για παρόμοιες εκδηλώσεις.

Συγκινητική ήταν η προθυμία και η ανιδιοτέλεια πλειάδας πνευματικών ανθρώπων να συμπαραστέκονται και να συμμετέχουν στις εκδηλώσεις. <Η Ομάδα των Πέντε>, 1975-1983, μια συντροφιά πέντε ανθρώπων δημιούργησε τον Σύλλογο.

Επίσης δημιουργήθηκε Βιβλιοθήκη, πλήθος εκδηλώσεων, εκθέσεις ζωγραφικής, σεμινάρια ζωγραφικής, λαογραφικό φεστιβάλ και **υποτροφίες,** πολύ σημαντική κοινωνική προσφορά.

Το φάσμα των δραστηριοτήτων υπήρξε ευρύτατο. Από αυτήν την συντροφιά ξεκίνησε η ιδέα για την κορυφαία Πολιτιστική Εκδήλωση της Ελευσίνας <Αισχύλεια>. Επίσης πραγματοποιήθηκαν ομιλίες, διαγωνισμοί, αποκριάτικος χορός, εκδρομές.

Το Λαογραφικό Φεστιβάλ το πήρε σαν κληρονομιά το Πνευματικό Κέντρο Ελευσίνας μετά την αποχώρηση του Συλλόγου.

Η Κινηματογραφική Λέσχη Ελευσίνας η οποία λειτουργεί μέχρι σήμερα με επιτυχία.

Εκείνη την περίοδο, 1970-1980, υπήρχε ένα έντονο νεολαιστικό κίνημα το οποίο συνέβαλε πάρα πολύ στο να υπάρχει μια πολιτιστική δραστηριότητα. Τότε ήταν που δημιουργήθηκε το Πειραματικό Κέντρο που ήμουν μέλος και ο Μορφωτικός Σύλλογος της Άνω Ελευσίνας.

Επίσης είχαμε την <οικολογική κίνηση>, όπου εκδίδεται η πόλη η οποία ασχολήθηκε με το περιβάλλον.

Το 1975 έχουμε τα Αισχύλεια τα οποία διαρκούν ένα μήνα και οργανώνονται από τον Δήμο.

Ο Πρωτοπρεσβύτερος Γ. Πυρουνάκης δημιούργησε τον Όμιλο Νέων.

Η πόλη μας είναι πολύπαθη, όμως μέσα σ αυτόν τον τόπο πέρασαν σπουδαίοι άνθρωποι, όπως ο Πρωτοπρεσβύτερος Γ. Πυρουνάκης, ο οποίος εκτός από το Ποιμαντικό του έργο, είχε και σπουδαία παρουσία στον κοινωνικό χώρο.

Στην Ελευσίνα άφησε το <Κέντρο Αγάπης> όπου παιδιά με προβλήματα οικονομικά, οικογενειακά και κοινωνικά βρίσκουν προστασία και αγάπη.

Είχα το προνόμιο και την ευλογία, στο τέλος της ζωής του, να συνεργαστώ μαζί του και να τον υποστηρίξω στον γραμματειακό τομέα, όπου μου δόθηκε η ευκαιρία να θαυμάσω την συγκλονιστική του προσωπικότητα.

- **Στην Πόλη της Ελευσίνας λειτουργούν οι εξής Τοπικοί Σύλλογοι**

- Ένωση Κρητών
- Αδελφότητα Ρωμανιωτών
- Ένωση Δωδεκανησίων
- Θεσσαλική Ένωση Θριάσιου Πεδίου
- Κερκυραική Ένωση
- Πανηπειρωτικός Σύνδεσμος
- Σύνδεσμος Γυναικών Μαγούλας
- Σύλλογος Ηπειρωτών
- Σύλλογος Μικρασιατών
- Σύλλογος Πελοποννησίων
- Σύλλογος Ποντίων
- Σύλλογος Συμιακών
- Χιακή Ένωση
- Επιμορφωτικός Σύλλογος Μαγούλας

Οι τοπικοί Σύλλογοι περιορίζονται στην παραδοσιακή μουσική, στον χορό και σπάνια έχουν εκδήλωση άλλης μορφής. Ασφαλώς είναι πολύ σημαντική η παρουσία τους, και μόνο η διάδοση της παραδοσιακής μουσικής

και του χορού φωτίζει τον τόπο και δεν ξεχνά τις ρίζες του.

Το γεγονός της εμφάνισης των Συλλόγων πείθει ότι λειτουργεί κάποιο Πνευματικό υπόβαθρο που θέλει να εκδηλωθεί. Βγαίνει στο φως, ενθουσιάζεται, δημιουργεί, ανανεώνεται και δεν σταματά, εκεί που πεθαίνει να ξεναγεννιάται

Είναι κάτι που κρυφοβράζει μέχρι σήμερα.

Ζούμε στην χρονιά της Πολιτιστικής Πρωτεύουσα μέχρι τώρα έχει εκφράσει κάθε μορφή τέχνης, επιστήμης και λόγου με επιτυχία.

Έτσι δημιουργήθηκε μια βιώσιμη και άυλη κληρονομιά πέρα από τα όρια της χρονιάς του τίτλου.

Στόχος είναι η Πολιτιστική συνέχεια και η μοναδικότητα της Ελευσίνας ως Ιστορικού τοπόσημου αρχαίας και σύγχρονης Ελληνικής Ιστορίας.

<Έχουμε μια άυλη και μια υλική παρακαταθήκη>.

Βλέπουμε ότι έχουν δημιουργηθεί πολλοί σημαντικοί χώροι, όπου κάλλιστα μπορεί να χτυπά ο Πνευματικός Σφυγμός της Ελευσίνας,

είναι πηγή έμπνευσης των καλλιτεχνών και των πνευματικών ανθρώπων.

Μήπως οι πνευματικά ανήσυχοι άνθρωποι βλέπουν ξεκάθαρα ότι ζούμε σε μια ευλογημένη πόλη έστω και εάν υπάρχουν προβλήματα που αφορούν το περιβάλλον;

Είναι σίγουρο ότι είναι και μια ποιητική ματιά. Εδώ όμως γεννάται το εξής ερώτημα, τι θα γίνει μετά την Πολιτιστική Πρωτεύουσα; Τι θα γίνουν αυτά τα όμορφα κτήρια που αφήνει η Πολιτιστική Πρωτεύουσα; Θα συμβεί ότι συνέβη με τα Ολυμπιακά έργα ;

Δεν πρέπει να δώσουμε ψυχή να τα ζωντανέψουμε ώστε να χρησιμοποιηθούν για τον σκοπό που έγιναν;

Θα πρέπει να προσεγγίσουμε το πρόβλημα με μια πραγματική πρόταση. Η Ελευσίνα πρέπει να συνεχίσει την Πολιτιστική της Πορεία και να γίνει μια σπουδαία πόλη στον πολιτισμό έστω και εάν έχει μικρό πληθυσμό.

Δυστυχώς μέχρι στιγμής δεν υπάρχει κάποιος Σύλλογος που να προάγει τον Πολιτισμό σε όλες του τις εκφράσεις. Ένα Σύλλογο μη κερδοσκοπικό που θα στηρίζεται στον εθελοντισμό των μελών του.

Αυτό μπορεί να γίνει συνέχεια όλων αυτών των προσπαθειών που έγιναν στο παρελθόν για να πάρει ο Πολιτισμός σάρκα και οστά. Ουτοπικό;

Δεν το λέω ουτοπικό έστω και εάν η Αθήνα απέχει μια αναπνοή και η οποία έχει πολιτιστικές προκλήσεις. Άλλωστε στην Αθήνα υπάρχουν Πολιτιστικοί Σύλλογοι που παράγουν Πολιτισμό στηριζόμενοι στον εθελοντισμό με πολύ σημαντικό έργο.

Ο Albert Einstein είπε <Η δημιουργία γεννιέται μέσα από την οδύνη, ακριβώς όπως γεννιέται η η ημέρα από το σκότος της νύκτας. Μέσα στην κρίση γεννιέται η επινοητικότητα, οι ανακαλύψεις και οι μεγάλες στρατηγικές>.

Προτείνω να δημιουργηθεί Σύλλογος με ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων που αφορά κάθε πολιτιστική έκφραση. Εικαστικά, μουσική, ποίηση, λογοτεχνία, επιστήμες, χορό, θέατρο, κα. Πρέπει να σταθώ στο εξής σπουδαίο προσόν που έχουμε. Δεν θα χρειαστεί να νοικιάσουμε χώρους όπου θα στεγάσουμε τις προσπάθειες και τα όνειρα μας για τον Πολιτισμό.

Θα μπορούσε να γίνει ένα Διοικητικό Συμβούλιο όπου τα μέλη του να είναι

ενεργά…Η ερώτηση που γεννάται είναι πως θα βρίσκονται τα χρήματα λειτουργίας του;

Προτείνεται

Στέγαση στους χώρους που έχει ήδη η Ελευσίνα

Ετήσια συμβολική συνδρομή από τα μέλη

Έσοδα από τον Δήμο και από το Υπουργείο Πολιτισμού

Έσοδα από χορηγούς και ιδιώτες

Έσοδα από Χριστουγεννιάτικες εκδηλώσεις, χορούς, (αποκριάτικους κλπ).

Έσοδα (συμβολικά) από την συμμετοχή καλλιτεχνών (από εκθέσεις ζωγραφικής κλπ)

Δραστηριότητες

Πανελλήνιες Εκθέσεις ζωγραφικής

Πανελλήνιες Εκθέσεις παιδικής ζωγραφικής

Μουσικές εκδηλώσεις από Ελευσίνιους και άλλους

Πανελλήνιες Εκθέσεις φωτογραφίας

Ημερίδες με επιστημονικά και οικολογικά θέματα

Κοινωνικό Πρόγραμμα

Εκδρομές, ξεναγήσεις

Συνεστιάσεις, χοροί

Φιλολογικές βραδιές

Σύσφιξη σχέσεων με Πρεσβείες

ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ

Θεωρώ ότι είναι κάτι πολύ σημαντικό. Είναι κάτι που γινόταν στο παρελθόν από την ομάδα των πέντε.

Οι κάτοικοι της Ελευσίνας εργάζονται στις γύρω βιομηχανίες και εταιρείες, αυτό σημαίνει ότι οι κάτοικοι της είναι σε μόνιμο άγχος και κυρίως για την επιβίωση.

Η ανεργία, η έλλειψη προστασίας νέων, των φοιτητών με χαμηλά εισοδήματα είναι ένα σοβαρό πρόβλημα που πρέπει να δούμε με ευαισθησία δίνοντας στον Σύλλογο τον κοινωνικό χαρακτήρα που πρέπει να έχει.

Πως θα υπάρξουν οι πόροι για τις υποτροφίες;

Από τις μεγάλες Βιομηχανίες και Εταιρίες που μας περιβάλλουν

Από χορηγούς και ιδιώτες

Από τον Δήμο της Ελευσίνας

Οι υποτροφίες μπορούν να γίνουν θεσμός.

Πρέπει να στηρίξουμε τους νέους επιστήμονες, καλλιτέχνες, οι οποίοι δυστυχώς αδυνατούν να αντιμετωπίσουν οικονομικά τις απαιτήσεις των σπουδών τους. Οι επιστήμονες μπορούν κάλλιστα να απορροφηθούν από τις Βιομηχανίες και Εταιρίες της πόλης. Με αυτόν τον τρόπο ο σπόρος της Δήμητρας και της Περσεφόνης θα βρει εύφορο έδαφος. Ας μην αφήσουμε ανεκμετάλλευτη την πρόκληση που θα μας αφήσει η Πολιτιστική Πρωτεύουσα για να στεγάσουμε τα όνειρα μας γύρω από τον Πολιτισμό.

Μπορούμε να είμαστε μπροστά. Έχουμε το παρελθόν και ένα μέλλον με το καταπίστευμα της Πολιτιστικής. Ας μην αφήσουμε αυτήν την ευκαιρία που είναι απόλυτα εναρμονισμένη με την ιστορία αυτού του χώρου.

Στο χέρι μας είναι να γαλουχίσουμε νέους καλλιτέχνες από όλη την περιοχή και γιατί όχι από όλη την Ελλάδα.

Που υπάρχει πόλη στην Ελλάδα τόσο μικρή, με τόσο μεγάλο αρχαίο και νέο υπόβαθρο, με ψυχή γεμάτη έμπνευση;

Αυτά τα κτίρια θα είναι σαν τα μαγικά κουτιά που ανθρώπινα χέρι δεν θα μπορούν να ανοίξουν. Δεν νομίζω ότι χρειάζεται τεράστια δύναμη για να έχουμε το απαραίτητο δυναμικό.

Οι παλαιότεροι ας δώσουμε στους νεότερους τις εμπειρίες μας και όλοι μαζί να φωτίσουμε τους υπέροχους χώρους μας.

Δεν είναι ουτοπία, είναι κάτι που μπορεί να λάβει σάρκα και οστά.

Ποιο θα ήταν το αποτέλεσμα ενός τέτοιου Συλλόγου;

Όπου υπάρχει Πολιτιστική ανάπτυξη, υπάρχει και πνευματική.

Ένας τέτοιος Σύλλογος θα δώσει ζωή στην πόλη, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις θα την γεμίσουν με πολύ κόσμο με ποικίλα ενδιαφέροντα.

Η πόλη, όπως όλοι γνωρίζουμε, έχει βαρύ παρελθόν ίσως και μοναδικό συγκριτικά με άλλες της Ελλάδος, γιατί είναι η Ίδια Πνοή Έμπνευσης.

Ας μην αφήσουμε τον σπόρο της Δήμητρας και της Περσεφόνης χωρίς το κατάλληλο έδαφος. Από εμάς εξαρτάται να οδηγήσουμε

και να εξελίξουμε την Ελευσίνα μας σε μια Πνευματική Επιτυχημένη Πορεία μετά την Πολιτιστική Πρωτεύουσα.

Είναι χρέος και καθήκον όλων μας!!!!!

Ας μην αποποιηθούμε την πνευματική κληρονομιά μας που λαμπερή μας περιμένει να την εξελίξουμε……

Το οφείλουμε στους εαυτούς μας

Το οφείλουμε στα παιδιά μας

Το οφείλουμε στις ρίζες μας…….

Βιβλιογραφία

Ελευσίνα μια ολόκληρη Ελλάδα

Χ. Δελαπόρτας

Ξαναζώντας στο παρελθόν με τον Μορφωτικό Σύλλογο Ελευσίνας

1957-1967, 1974-1976

Λεβέντης

Πνευματική Πορεία της Ελευσίνας

Βαγγέλης Λιάπης